

Herečka

Marja Vsevolodovna Krestovska

Dřív než se uzdá Apollonu
zvát pěvce k svaté oběti,
ten marnivého světa shonu
zvyk' malodušně hověti;
hlas mlčí svaté lyry jeho,
duch v chladný sen se konejší,
a z nicotného lidstva všeho
on snad je nejnicotnější.¹

A.S.Puškin

Cette divine scélératesse qui fait le génie.²
Cherbulier

Část první

I.

Ráno dostal Čemezov od sestry Jeleny Nikolajevny Oleninové tento lístek:

„Milý Juriji, kdybys mohl s námi dnes zajít do divadla, protože Arkadije pozvali na vint, a tak nás nemůže doprovodit. Vím, že nemáš rád podobné prosby, ale dnes je Stěpanovova benefice a dávají Marii Stuartovnu s moskevskou Leont'jevovou, na kterou, jak si myslím, se i ty se zájmem podíváš. Pro všechny případy, pokud by ses opozdil k večeri, přijed' rovnou do divadla, baignoire³ číslo čtyři.“

Když Čemezov přečetl tento lístek, jeho prvním pocitem byla velká nelibost. Měl před sebou hromadu práce, která velmi

¹ Překlad V.A.Jung

² Ta božská ničemnost, která dělá génia.

³ přízemní lóže

spěchala, ale také se mu nechtělo odříct sestře, která se na něj velmi zřídka obracela s podobnými prosbami, takže se sice mračil a v hloubi duše se na ni zlobil, ale odpověděl, že se vynasnaží přijít.

Arkadij má nějaký hloupý vint, pomyslel si podrážděně, a tak nemůže jít, a já mám tento týden dvě důležité schůze, na které se musím dobře připravit, a musím všeho nechat a letět do divadla, jenom proto, že Arkadij Petrovič si chce zahrát vint! Zajímavé!

Když se Čemezov zabýval nějakou důležitou prací, nesnášel, aby ho z ní vytrhávali a vyrušovali ho, a především kvůli takové zbytečnosti, za kterou považoval divadelní představení. Vášnivě miloval své zaměstnání a práci, ale přesto, když musel pracovat zvláště usilovně, s velkou námahou, byl z toho nervózní, podrážděný, a proto mu nevinný sestřin lístek úplně pokazil ranní dobrou náladu, protože přišel ve chvíli, kdy musel řešit různé složité problémy a měl před sebou papíry, které musel vyřídit v co nejkratší době.

Čemezov doma posnídal rychle a s nechutí před tím, než šel do služby, a celou dobu přemýšlel o návrhu, který chtěl přednést na příštím zasedání; předem věděl, že jeho návrh vyvolá hodně sporů a nesouhlasu, ale když si předběžně v duchu sestavoval koncept, znovu si podrážděně uvědomil, že dnes večer nic neudělá, protože musí jít do toho hloupého divadla.

A proč zrovna dnes? - uvažoval nespokojeně. Copak si nemohli vybrat jiný den! - Ale pak si vzpomněl, že sestra psala cosi o něčí benefici a o nějaké moskevské celebritě, ale o jaké konkrétně si nemohl vzpomenout, protože přečetl lístek rychle a nepozorně a pochopil z něj jenom to, že jde o nějakou nepříjemnost, která ho odvede od práce.

Čemezov si přečetl lístek a jméno Leont'jevové, kterého si předtím nevšiml, ho trochu obměkčilo, a dokonce ho příjemně překvapilo. Věděl, že Leont'jevovou pokládají za miláčka

Moskvy a hodně o ní slyšel, ale ještě neměl příležitost ji vidět na jevišti, přestože za studií, když ještě bydlel v Moskvě, byl vášnivým ctitelem jejího otce a často navštěvoval jejich dům, protože byl dobrým přítelem staršího syna starého Leont'jeva, Sergeje, který s ním chodil do jednoho kursu na univerzitě.

Od těch dob uplynulo skoro dvanáct let; už je to dávno, co se přestěhoval do Petrohradu a pomalu si úplně odvyknul od divadla a ztratil kontakt s Leont'jevovými, pouze málokdy, náhodou o nich něco zaslechl. Ale vzpomínky na tuto rodinu, kterou měl kdysi rád a na kterou si dodnes vzpomínal, v něm zanechaly pouze nejlepší pocity – pocity něčeho nekonečně milého, srdečného a prostého.

No, co se dá dělat, pojďme se podívat na Oleňku Leont'jevovou! - řekl si už s mnohem lepší náladou, a pomyslel na nadcházející představení téměř s potěšením, což se mu nyní stávalo velmi zřídka.

Vyšel z domu, šel do služby pěšky a cestou nepřemýšlel o Leont'jevových a divadle, což ho na okamžik zaujalo, ale o různých běžných záležitostech v jeho oddělení, které ho zajímaly a znepokojovaly, když tu na něj neočekávaně zavolal Ilja Jegerovič Storoženko, jeden z jeho kolegů a přátel.

„Aha! Iljo Jegeroviči!“ zavolal Čemezov, když ho uviděl.
„Odkud vás čerti nesou?“

Ilja Jegerovič byl vysoký, mohutný tlust'och s růžovou, dobrosrdečnou tváří. Čemezov ho měl rád kvůli jeho líné dobrosrdečnosti a ukrajinskému humoru, kterým dýchala celá jeho pevná figura.

„Ale odkud, přítelíčku, jak vždy, z domova!“ řekl Ilja Jegerovič, když se za chůze pozdravil s Čemezovem, a těžce dýchal kvůli rychlé chůzi, na kterou nebyl zvyklý.

„No máme stejnou cestu, jdete přece do úřadu?“ zeptal se Čemezov. „Ale proč jdete dnes pěšky? Zdá se, že vám to nevyhovuje.“

„S tím, příteličku, nic nenadělám! Žena už mi přestala dávat na izvozčika, a dokonce mi vzala moje peníze: jdi, povídá, pěšky, nebo budeš tlustý jako prase! Nedá se nic dělat, doktoři mi to předepsali, takže teď chodím pěšky!“

Čemezov s potěšením a s úsměvem hleděl na růžovou, zdravím a dobrotou zářící tvář Ilji Jegoroviče, který měl schopnost kdovíproč jediným dobrosrdečným pohledem vyvolat dobrou náladu,

„A ke všemu, příteličku,“ řekl Ilja Jegorovič, který pořád těžce dýchal, „mě žena a dcery nutí, abych se šel podívat na Leont'jevovou!“

„Co to povídáte!“ řekl se smíchem Čemezov. „To znamená, že podléháme stejnému osudu! Vy ženě a já sestře! Tak co, půjdete?“

„Nemůžu nejít; žena říká, že to je událost!“

„Dokonce událost? Přiznám se, že se mi nechtělo; mám moc práce.“

„Všechno marné, příteličku, všechno marné. Je to událost, a i kdyby to nebyla událost, musíme to všichni vidět. Řeknu vám, že jsem ji už viděl, a ne jednou, no, a pokaždé, když přijede, nemám stání a běžím, abych ji zase uviděl! Koneckonců, příteličku, vždyť je to dcera nebožtíka Lva Leont'jeva! Jestli se nemýlím, měl byste se na něj dobře pamatovat; vždyť byl ještě naživu, když jste se v Moskvě na univerzitě učil moudrým býti!“

„Ale ovšem, vždyť jsem kamarádil s jeho synem a u nich doma jsem byl skoro každý den a Oleňku si pamatuji ještě jako žabce!“

„Tak vidíte, všechno mluví pro to, abyste šel! Starého jsem také dobře znal, kolikrát jsme se spolu napili – a jaký měl talent! A u Obuchovových – abych řekl pravdu, tam to také stálo za to.“

„U jakých Obuchovových?“ zeptal se Čemezov překvapeně.

„Přece u našeho Petra Georgijeviče! Vždyť se oženil s jednou z jeho dcer!“

„No ne!“ Čemezov byl velmi překvapen, tohle nevěděl, nikdy o tom neslyšel, a přitom znal Leont'jevovy i Obuchova – nechápal, jak mu to mohlo ujít.

„A se kterou z nich?“ zeptal se nechápavě.

„S tou nejstarší, Glafirou!“

Čemezov si dobře pamatoval tu Glafiru, vysokou, pohlednou dvacetiletou dívku, ale tím víc byl překvapen.

„Jak je to dlouho, co se oženil?“

„Řekněme... to už musí být deset let, určitě!“

„Tak to bylo až potom, co jsem odjel z Moskvy, ale je divné, že jsem o tom nikdy neslyšel!“

„Och, příteličku,“ řekl se smíchem Ilja Jegorovič a potutelně mrkl, „oni se o tom neradi šíří. Mají, chápejte, příliš odlišné postavení: jedni jsou generálové a ti druzí samí herci a herečky, takže se k sobě moc nehodí. Ale dnes na představení stejně budou, tam se budou předvádět – jen se podívejte, jak jsme vznešení!“

Čemezov se zasmál: najednou si živě představil seriózní postavu Petra Georgijeviče Obuchova s jeho fyziognomií skutečného státního rady, a na druhé straně napůl umělecká, napůl měšťanská rodina Leont'jevových; toto manželství se mu zdálo tak nerozumné a kuriózní, že se okamžitě rozhodl, že je při nejbližší příležitosti navštíví, aby uviděl Glafiru v její současné podobě, a aby se od ní něco dověděl o ostatních Leont'jevových, na které si teď živě vzpomínal.

„Takže se z ní stala generálová?“ zeptal se se smíchem.

„Tak, tak, a dokonce s dvaceti čtyřmi karáty. V těchto dnech z něj udělali tajného – možná jste o tom slyšel?“

„Slyšel, jak by ne! Mimochodem, Iljo Jegoroviči, máte pro mě připravený ten materiál o Sergejevovi?“

„Vždyť ho mám v aktovce! Proseděl jsem nad ním celý večer, ani vint jsem si nezahrál!“

„No výborně, dnes ho budu určitě potřebovat!“ A zatímco takto mluvili, vešli do velké úřední budovy, kde bylo jejich oddělení. Když je vrátný uviděl, spěšně před nimi rozevřel dveře, a zřízenci spěchali v uctivém předklonu, aby jim sundali kožichy. Když si Čemezov odložil, spěchal rovnou do své kanceláře, cestou se spěšně klaněl ostatním úředníkům, kteří vstávali, když vešel, přikázal zřízencům, aby přijímali veřejnost až po druhé hodině, a rychle se usadil, aby si přečetl spoustu telegramů a dopisů, které už ležely na jeho pracovním stole.

II.

Čemezov měl celý den spoustu různých návštěvníků, se kterými se něco natrápil, protože jim musel pořád něco vysvětlovat. Takže v pět hodin cítil mírné podráždění a únavu, které v poslední době na sobě v takových případech často pozoroval, a kterých si dříve na sobě nikdy nevšiml. Když přišel k sestrám, Jelena Nikolajevna se velmi zaradovala, že ho vidí.

„Ach, ty jsi milý,“ řekla, „dokonce jsi přišel i na večeri, a já jsem se bála, že nepřijdeš ani do divadla!“

Něžně jí dal polibek na čelo a na ruku s tím zvláštním pocitem lásky a úcty, s nímž ji vždy líbal, a přiznal se, že se mu ze začátku opravdu nechtělo jet, ale pak si vzpomněl, že znal tu Leont'jevovou ještě jako děvčátko, a rozhodl se – „Když to musí být,“ dodal se smíchem, „dám jí přednost před prací.“

„Ano,“ řekla Jelena a laskavě se dívala na bratra, „to by byla hanba nejet se na ni podívat, když máš možnost. „Ty nevíš, že jsme lístky dostali zázrakem, všechny se vyprodaly předem!“

„A kde je Zina?“ zeptal se Čemezov a rozhlížel se, protože nikde neviděl mladší sestru.

„Je v mám pokoji s Mary,“ řekla Jelena a nedívala se přitom na bratra. „Pozvala jsem Mary také k nám do lóže,“ dodala nedbale.

„Aha!“ rozesmál se Čemezov a pátravě se na ni podíval. „Tak proto jsi mě vytáhla!“

Jelena Nikolajevna se také zasmála a maličko se začervenala.

„Ne, tohle je opravdu náhoda,“ řekla, jako by se za něco omlouvala. „Mary jsem pozvala už před třemi dny, a s tebou to zplichtil Arkadij! Nejdřív řekl, že nemůže, a teď poslal vzkaz, že Lorinovi sami jdou na Leont'jevovou, a proto se vint ruší.“

Ale když viděla, že se na ni bratr pořád dívá s nevěřicím úsměvem, zasmála se svým příjemným, měkkým smíchem, vzala ho za paži a odvedla ho do svého budoáru.

Jelena Nikolajevna byla o pět let mladší než její bratr. Ve tváři si nebyli příliš podobní, ale rodinná podoba ve vlastnostech, způsobech, hlase, a především v charakteru byla úžasná.

Ona byla elegantní, krásná, ale už lehce baculatá žena s měkkými, vlnitými vlasy, tmavšími, než měl její bratr, a s klidným, sympatickým výrazem v tváři, kterou nádherně prozařovaly tmavé, ale zářivé, přívětivé oči.

Čemezov velmi miloval obě sestry, i když láska ke každé byla jiná.

Mezi ním a Jelenou už v dětství vzniklo blízké přátelství a za léta přátelství zesílilo a přibyla k němu hluboká vzájemná úcta. Žil sám, byl svobodný, ale v hloubi duše miloval rodinný život, takže přilnul k rodině své sestry jako ke své vlastní, a její děti miloval div ne víc než ona sama, což ji dojímal, a ještě více ji k němu poutalo.

K Zině měl úplně jiný vztah. Necítil k ní přátelství a respekt, který v něm vzbuzovala starší sestra. Viděl v ní prostě dítě, které mu bylo drahé, které někdy rád pozlobil, jindy rozmazloval a hýčkal, ale které ještě nemůže brát vážně. A v hloubi duše se mu zdálo, že ji podvědomě miluje více a silněji

než Jelenu, možná právě kvůli vlastnostem, které v jeho povaze chyběly a kterými byla tak bohatě obdařena Zina.

Ve skutečnosti byl bratr pro obě sestry pýchou rodiny, téměř idolem – ale živá, otevřená a nadšená Zina bez rozpaků otevřeně a s naivní důvěřivostí dávala najevo, že bratra zbožňuje, zatímco zdrženlivá a do sebe pohroužená Jelena Nikolajevna to cítila hluboko v srdci a málokdy o tom hovořila nahlas. Byli s bratrem oba od přírody trochu uzavření, dokázali více cítit než mluvit. Jelenina láska k bratrovi zdaleka nebyla tak exaltovaná a slepá jako u sedmnáctileté Ziny, ale milovala ho, s hlubokou důvěrou se skláněla před jeho rozumem, charakterem, duší, radovala se z každého jeho úspěchu a starala se o každý detail jeho života.

Jelena byla vášnivě oddaná své rodině, v rodině nacházela veškerou svoji radost a štěstí, a z celého srdce přála milovanému bratrovi totéž. I když věděla, že je velmi připoutaný k jejímu domu a tráví v něm skoro všechny volný čas, nemohla se ubránit pocitu, že její rodina mu přesto nestačí a že potřebuje ještě svou vlastní, která by naplnila jeho život a dala mu cíl, něco, pro co by chtěl žít a pracovat. Ta myšlenka začala Jelenu zvláště znepokojovat, když bratr dosáhl třiceti pěti let, a on, pohlcený cele svou službou, neprojevil ani nejmenší touhu uskutečnit její sny.

Úspěchy, kterých bratr rychle dosáhl ve službě, jí samozřejmě velice lichotily, ale Jeleně se současně zdálo, že z toho předčasně stárne a vyčerpává se. Někdy téměř nepoznávala v tomto podrážděném, unaveném, přepadlém muži svého bývalého milého Jurije, vždy živého, veselého a vnímavého – a tehdy volky nevolky ze všeho vinila službu, která ho stojí příliš mnoho času a zdraví; služba pro ni jako pro ženu neměla tak hluboký smysl a význam, jaký jí přikládal on sám.

Jelena ženským instinktem pochopila, že odvést ho od služby a tím ho oživit a učinit jeho život pestřejším může jenom žena,

ale ať se rozhlížela, jak se rozhlížela, za poslední léta se nesetkala ani s jednou, která by hrála v jeho životě sebemenší roli. Ale o to ani doopravdy nestála. Podle zásady, kterou přijala jednou provždy a které se nehodlala vzdát, neschvalovala neuvážená zamilování a románky, a tím méně tolerovala ženy, které je měly. Pokládala takové ženy prostě za špatné a samozřejmě nechtěla, aby se život jejího bratra s nimi tak či onak spojil.

Chtěla pro něho jediné: dobrou, inteligentní, milující ženu, která by zahrála a osvětlila celý jeho život.

Jelena opakovaně slyšela řeči, že mnoho lidí pokládá Čemezova za suchého a studeného kariéristu, který myslí jen na sebe a svou kariéru. A nic ji nedokázalo tak tak rozrušit a rozzlobit, jako když slyšela podobné zvěsti. Zнала jeho srdce a duši lépe než kdokoliv jiný, a s hlubokým rozhořčením proti tomu protestovala. Sama byla pevně přesvědčená, že je Jurij od přírody laskavý, dokonce velmi laskavý, a pokud se jednou vážně zamiluje, plně se té ženě oddá a bude z něj výborný manžel a otec, jeden z těch vzácných otců rodiny, který je připraven rodině všechno obětovat.

Jenže Jurij nechtěl ani slyšet o manželství, a dokonce se zdálo, že se vyhýbá ženám. Ale Jelena Nikolajevna se rozhodla, že ho ožení. Od té doby věnovala zvláštní pozornost všem známým dívkám a hledala mezi nimi nejvhodnější ženu pro něj. I když se jí hodně dívek líbilo, Čemezov se k jejím projektům stavěl tak neochotně, že svěsila ruce a ztratila všechnu energii.

Při té příležitosti mezi nimi došlo k malému, ne zrovna příjemnému vysvětlování, a on jí nakonec přímo, sice jemně, ale rozhodně požádal, aby se nadále nepokoušela uskutečnit takové plány, pokud se s ním nechce rozhádat...

„Necítím v sobě žádné sklony k ženění a s největší pravděpodobností se nikdy neožením!“ řekl jí jednou lehce nespokojeným hlasem.

Jelena Nikolajevna dobře věděla, že pokud Jurij něco s takovou rozhodností říká, že to platí. Ale i ona byla vytrvalá ve svých záměrech, a tím více, pokud šlo o tak vážnou věc, a tak se rozhodla na nějakou dobu záležitost odložit a nikoho mu nenamlouvat, ale chovat se tak, aby se touha oženit se sama zrodila v jeho hlavě; ona tomu bude postupně a nenápadně napomáhat.

Tak uplynul rok a Čemezov si už začínal myslet, že sestra konečně upustila od svých snů.

V té době se Jelena Nikolajevna seznámila s Mary Stoleninovou. Ze všech dívek, které znala, byla Mary nepochybně nejvhodnější: z výborné rodiny, dobře vychovaná, už ne příliš mladá – šlo jí na dvacátý třetí rok – přitahovala pozornost svou elegantní, sice nevýraznou, ale ušlechtilou krásou. Mary byla sirotek (což bylo taky dobré, protože tchán a tchyně nebývají vždy příjemní) a žila u své starší sestry, baronky Baumgarten, společenské a chytré ženy, ale měla vlastní majetek a byla úplně nezávislá na svých příbuzných. Poslední okolnost nebyla nejdůležitější z požadavků, které měla Jelena Nikolajevna na svou švagrovou, ale přesto to nebylo úplně zbytečné, protože Jurij žil výhradně ze svého platu, který byl, pravda, teď velmi slušný, ale přesto nestačil na pohodlný rodinný život.

To všechno bylo velmi dobré, ale nebylo to na Mary to nejlepší: Jelena Nikolajevna předem cítila, že z ní bude výborná manželka a matka, a že se jí Jurij velmi líbí. Snažila se protentokrát nesdělit bratrovi své myšlenky, aby něco nepokazila, a se sobě vlastním taktem postupně, s nekonečnými a nepozorovatelně malými ženskými úskoky budovala své velké dílo.

A fungovalo to nezvykle dobře, zejména v poslední době. Aspoň Jurij, který byl vždy velmi podezřavý a trpěl tím zvláštním, specificky mužským strachem, který muže přepadne,

když si všimnou, že je chtějí „ulovit“, teď mlčel a neprojevoval žádnou podrážděnost, jako tomu bývalo dříve. Dokonce ochotně sestře toleroval, aby zařizovala jakoby náhodná setkání s Mary, a především se velmi ochotně s Mary bavil a smál, a i když všechny vážnější sestřiny nářázky odbýval, aspoň se už nemračil a nezlobil, takže se Jelena Nikolajevna s ještě větším zápalem pustila do díla a už snila o tom, že tentokrát je jejím plánům konečně určeno, aby se uskutečnily.

III.

Jelena zavedla bratra do svého budoáru, kde už seděly a hovořily Mary a Zina, které se v poslední době sprátelily. Když Mary uviděla, jak Čemezov přichází, trochu se začervenala a radostně se jí zableskly oči, ale vzápětí zase pohasly a ona se usmála co nejformálnějším úsměvem, jaký se uděluje všem známým, uklonila se mu a s klidem mu dovolila, aby políbil její dlouhou, štíhlou, krásně formovanou ruku.

Zina radostně vykřikla a vyskočila z křesla, vrhla se bratrovi kolem krku a hlasitě, ještě velmi dětsky, ho políbila na obě tváře.

„Už jsem nečekala, že přijdeš na večeři!“ vykřikla nadšeně, a dodala úzkostlivě: „A do divadla s námi pojedáš?“

„Ne,“ řekl Čemezov, aby ji pozlobil, „nepojedu!“

„Ty!“ vykřikla s výčitkou a zklamáním.

Mary se také na Čemezova vrhla zklamaný pohled, ale hned se lhostejně podívala stranou.

„Nech těch hloupostí, Juriji!“ řekla Jelena Nikolajevna, která neměla ráda lhaní ani v žertu. „Proč ji dráždíš? Uklidni se, Zino, on půjde.“ A usmívala se, mluvila k Zině, ale po oku se dívala na Mary, jejíhož úzkostlivého pohledu si povšimla, a znepokojoval Mary opravdu nechtěla.

Čemezov se s pocitem příjemného klidu, který ho pokaždé obklopoval v sestrině pokoji, ponořil do měkkého, hlubokého křesla, které k němu Jelena Nikolajevna úmyslně přisunula.

S potěšením se díval na Jelenu, která se na něj dívala s klidným úsměvem, a na jemný, krásný obličej Mary, která se na něj nenápadně dívala krásnými modrými očima, na Zinu překypující životem a mladistvou radostí bez příčiny a na samotný pokoj s jeho měkkým, pohodlným, tmavým nábytkem a velkou stojací lampou se stínítkem, která osvětlovala jejich tváře – na všechno, co tak dobře znal, ale co mu bylo vždy tak příjemné a kde si dobře odpočinul po těžkém pracovním dnu.

Čemezov si „rodinu“, ať už vlastní nebo cizí, vždycky představoval tak, jak viděl u Jeleny. Zdálo se mu, že v opravdovém rodinném domě musí být všechno – i děti, i hospodyně, nábytek, způsob života, a dokonce i služebnictvo – úplně stejné, jako u Jeleny.

Nejen ve způsobu života, ale v samotném zařízení domu Oleninových nebyla nic, co by bylo vypočítané na vnější efekt. Život tam běžel klidně, příjemně a rozumně, v souladu s potřebami a chutí každého z nich; všechno řídila starostlivá ruka, ale tlak byl tak lehký a obratný, že vůbec neobtěžoval toho, na koho se zaměřil.

Jeleně Nikolajevně se nelíbilo nic pestrého, pozlátkového; zařídila si dům krásně, ale solidně; nábytek měla hezký a pohodlný, ale ne světlý, a ne parádní na první pohled. Všechno bylo kvalitní, ale neměla nic křiklavého, co by přitahovalo pohled. Největší ozdobou byl rozkošné květiny, které byly velkou vášní Jeleny Nikolajevny; sama se o ně pečlivě starala. Navzdory tomu, že tapety a čalounění měly většinou tmavou barvu, byly všechny pokoje velmi útulné, plné světla, v každém rohu, na každé maličkosti ležel otisk její péče a lásky, a to dávalo celku zvláštní kouzlo, kterému musel podlehnout každý, kdo byl blízky domu.

„Arkadij se dnes opozdil,“ řekla Jelena Nikolajevna, když se podívala na hodinky a všimla si, že už je sedm hodin a deset minut.

„Jsem si jistí, jsem si jistá,“ vykřikla Zina zoufale, „že nás určitě zdrží a my kvůli němu přijdeme pozdě do divadla. Jen si pomysli, Juriji, koho dnes uvidíme! Leont’jevovou! Samotnou Leont’jevovou!“

„Ohromná událost!“ řekl Čemezov. „Dal jsem kvůli tomu zaměstnancům volno na tři dny!“

„Ale pořád!“ řekla Zina, napůl se smíchem, napůl podrážděně.

„Samozřejmě, není to událost, ale stejně... je to událost! Aspoň pro mě! Už se celou věčnost nemůžu dočkat, až ji uvidím!“

„Proč se tak rozčiluješ?“ zeptala se s pokojným úsměvem Jelena Nikolajevna, „Možná se ti vůbec nebude líbit!“

„Slyšíte to? Nebude líbit! Ještě ty, Hélène!“ vykřikla s tak upřímným rozhořčením, jako by jí způsobili smrtelnou urážku.

„Copak jsem hloupá husa, která ničemu nerozumí, takže se mi najednou Leont’jevová nebude líbit! Copak je to možné! Já jsem se do ní zamilovala už podle jednoho obrázku!“ A Zina se tak upřímně rozzlobila, že se všichni museli smát.

Jelena Nikolajevna byla k divadlu a hercům spíš lhostejná, ale Zina byla jejich vášnivou ctitelkou a měla zájem o všechny herce. Mezitím dcery Jeleny Nikolajevny uslyšely hlas svého strýčka, s radostným vzrušením a křikem vtrhly do místnosti a všechny tři se mu pověsily na krk, tiskly se na něj ze všech stran a s dětským zalykavým smíchem mu všechny najednou vykládaly o rozbité staré panence, kterou si chůva spletla s novou.

Konečně na chodbě zazvonil zvonek.

„Ach, to je sám Arkadij!“ řekla Jelena Nikolajevna, rozzářila se, rychle všeho nechala, vstala a běžela přivítat muže.

Arkadij Petrovič si za chůze utíral vousy a bradku a vešel rychlou chůzí, jako chodí lidé, kteří se opozdili, protože vědí,

že se na ně už dlouho čeká. Vesele se všemi pozdravil, políbil holčičky, které se k němu s ječením vrhly, s něžnou, ohleduplnou láskou objal ženu a vyjádřil velkou spokojenost nad tím, že je „celá rodina pohromadě“, což řekl s lehkým důrazem na slovo „celá“.

Jelena Nikolajevna spěchala s večeří. Po ní se musela převléknout a bála se, že už je opravdu pozdě. Celá společnost přešla do jídelny, která byla jasně osvětlená velkou lampou zavěšenou nad velkým, elegantně upraveným stolem, a která vypadala ještě útulněji a pohodlněji než ostatní místnosti.

Holčičky, které už se navečeřely dříve, odešly, a Jelena Nikolajevna jakoby neúmyslně posadila Čemezova vedle Mary. On si velmi dobře všiml všech nevinných sestřiných triků, ale nedráždily ho jako dříve, ale spíš ho bavily a budily v něm hřejivý a trochu posměšný pocit.

Mary už byla oblečená do divadla v hladkých bílých kašmírových šatech a seděla vedle něj tak štíhlá a elegantní, že si nemohl pomoci, aby se na ni občas nepodíval a neobdivoval jemný profil její krásné hlavy s tmavými, hladce přičesanými vlasy s nízkým, krásným uzlem zdůrazňujícím elegantní linii jejího krku. V celé její postavě a pohybech, měkkých a poněkud pomalých bylo tolik ženskosti a současně ukázněnosti a ušlechtilosti, že vypadala o něco starší než ve skutečnosti, a pouze jasné oči s jemným zachvěním řas, které se k němu občas zdvihly s měkkým, něžným zábleskem, kontrastovaly s obecně klidným a chladným výrazem její tváře jakoby ztuhlé ve své přísné a pravidelné kráse.

Arkadij Petrovič mluvil o novinkách na ministerstvu, což zajímalo oba muže, ale dámy to nechávalo naprosto lhostejnými, a přitom se Čemezov proti své vůli a téměř podvědomě těšil z blízkosti Mary. Když ji neviděl, skoro na ni zapomínal, ale když byl s ní a zejména u sestry, kde stále silněji pociťoval krásu rodinného života, dostal chuť si ji představit

jako svou ženu, ale současně věděl, že k tomu nikdy nedojde už proto, že si jednou provždy řekl, že by mu manželství bránilo v práci, v níž viděl hlavní podstatu a cíl svého života a připravovalo by ho o příliš mnoho času, který pro ni potřeboval. Pomalu pomaličku se rozhovor stočil na všeobecnější téma. Dámy uvalily veto na politiku, ministerstva a tarify a daly najevo, že už je ty rozhovory dávno přestaly bavit a že by se muži mohli věnovat něčemu, co všechny zajímá víc.

„Pojďme se pobavit o Leont'jevové!“ vykřikla Zina, která se radovala při pouhém pomyslení, že ji za hodinu a půl konečně uvidí.

Arkadij Petrovič se sice spolu s ostatními zasmál tomuto požadavku, ale řekl, že je nanejvýš ochoten vést takový rozhovor, protože on sám je jejím horoucím ctitelem. Okamžitě začal s nadšením a sobě vlastní lehkostí a virtuózností vyprávět, jak naposledy viděl Leont'jevovou v Desdemoně, když projížděl přes Moskvu, a jak ho ohromila svou okouzující elegancí a ženskostí.

Arkadij Petrovič občas rád pronášel krátké krásné projevy, které mu připadaly velice zajímavé a vtipné, ale ostatní nudily.

I teď využil vhodné příležitosti a přešel od Leont'jevové speciálně k divadlu a umění vůbec, dokazoval jeho velký význam pro všechny národy a nepopiratelný vliv na kulturu a civilizaci lidstva atd., atd.

Všechno, co říkal, bylo naprosto pravdivé, a dokonce chytré a výmluvné, ale z nějakého důvodu všichni, kteří ho poslouchali, začali mít pocit nelibosti a nudy, jako by Arkadij Petrovič nevyjadřoval chytré, všemi uznávané skutečnosti, ale banality a hlouposti, a proto Čemezova vznešený tón jeho vystupování pokaždé tak trochu dráždil.

„A co tvůj vint?“ zeptal se významně.

„Co s vintem,“ řekl s pokrčením ramen Arkadij Petrovič, jako by naprosto opovrhoval vintem, u kterého byl ve skutečnosti

ochoten prosedět celé noci. „Není ovšem možné vyměnit všechno za vint! Bůh ví, kam jsme to dopracovali s tím vintem! Už se nezajímáme o umění, literaturu, hudbu, o nic! Všechna potěšení se vymění za večer u vintu.“

„Byla bych velmi ráda,“ řekla živě Jelena Nikolajevna a vrhla na manžela zlomyslný pohled, „kdyby vint úředně zakázali a ty bys za něj jednoho krásného dne nejenže nevyměňoval literaturu a hudbu, ale i mě a děti.“

„No, to už je moc!“ řekl trochu provinile Arkadij Petrovič s ostýchavým úsměvem. „Pořád má něco proti vintu! Co naděláte se ženami, když si něco vezmou do hlavy?“ Obrátil se se smíchem k Čemezovovi a očividně u něj hledal podporu a ochranu.

Vint byl jediný problém, ve kterém se manželé, kteří spolu žili přátelsky a v souladu, nikterak neshodli. Jelena Nikolajevna z nedostatků jiných důvodů na manželův vint žárlila.

„Juriji,“ řekla bratrovi ve snaze přivést jeho pozornost k Mary, „ty si vůbec nehleďš své sousedky, ani jí nenaleješ víno! Jsi špatný soused, raději tě budu posazovat vedle Arkadije – o něj se aspoň nebudeš muset starat.“

„Ano!“ vykřikl se smíchem Arkadij Petrovič, který byl velmi rád, že nepříjemný rozhovor o vintu skončil. „Já sám na sebe nikdy nezapomenu. Zvláště, když je rostbíf tak umělecky usmažený! A ty přicházíš o mnoho, Juriji, že nepiješ, po takovém rostbífů je Margaux potřeba! Já chápu, že někdo nepije ty domácí napodobeniny, ale jak víš, já se držím zásady, že víno se má objednávat přímo, tak říkajíc, z místa jeho narození, takže se ti můžu zaručit, že takové Margaux nebo Madeiru jako u mě u mnoha lidí nedostaneš!“

„Věřím,“ řekl suše Jurij, „ale tvou zásadou je pít jenom opravdové víno a mou zásadou je nepít vůbec!“ Jelena Nikolajevna se trochu začervenala. Líbila se jí mužova zásada objednávat víno přímo z domoviny, ale nelíbilo se jí, že o tom

tak často mluví, protože pokaždé, když se o tom zmínil, pokládala za svou povinnost nejen vyjádřit svůj nesouhlas s ostatními, ale naopak ho podpořit.

„Dávám také přednost tomu,“ řekla takovým tónem, jako by souhlasila se svým manželem, „aby se pilo méně vína, ale dobrého, než mnoho pochybného; aspoň máme jistotu, že se neotrávíme!“

Čemezov byl na Arkadije Petroviče zvyklý a měl ho dokonce rád jako v podstatě dobrého člověka, ale někdy, když měl špatnou náladu, nemohl se zbavit pocitu, že kdyby nebyl Jeleniným mužem, sotva by se mu líbil, a co více, sotva by se s ním spřátelil tak, jak se to stalo. Jeho nepatrný sklon k okázalosti, domýšlivosti a moralizování často Čemezova dráždily a ze začátku se divil tomu, že Jelena, která byla tak chytrá a hrdá, nejenže nevidí směšné stránky svého muže, ale naopak se chová tak, jako by její Arkadij byl člověk s vynikající inteligencí, charakterem a bezvadným chováním. Čemezov si byl jistý, že nejde o zaslepenost zamilované ženy, že v hloubi duše dobře vidí všechny manželovy nedostatky, ale nechce je přiznat před ostatními. A nechce, protože ten člověk je její muž, protože ho miluje, a nejenže si přeje si ho bezpodmínečně vážit, ale žádá tentýž respekt od příbuzných, přátel a známých, kteří tvoří její malý kroužek. Tato vlastnost se Čemezovovi líbila a v zásadě se sestrou souhlasil.

Když se podával dort, zase přivedli děti, a jídelna opět ožila jejich zvuknými, veselými hlasy.

Když měla Jelena Nikolajevna celou rodinu kolem sebe, veselou a zdravou, zachvátil ji příliv štěstí a lásky k nim všem. Její krásné oči zářily ještě něžněji a jasněji díky pocitu, který ji ovládal.

Vždyť je to takové štěstí, říkala si, když přemýšlela o svém bratrovi. Opravdu to nechápe a nechce to pro sebe? - A s něžným úsměvem se dívala na Mary, kterou v tu chvíli

hluboce milovala jako budoucí manželku svého bratra, která s ním bude sdílet celý život a naplní jej takovým štěstím a láskou, které tak štědře obklopovaly ji samu, Jelenu Nikolajevnu, a dá mu tak krásné, dobré děti, jaké měla ona sama...

IV.

Hned po večeři, aniž by vypila kávu, Jelena Nikolajevna vstala a šla se se Zinou obléknout a ostatní šli do salónu; bratrovi přikázala, aby bavil Mary.

„A ty, Arkadiji, jdi napřed,“ řekla manželovi, „abys nás nezdržoval.“

Ale Arkadij Petrovič se tak pohodlně usadil do hlubokého měkkého křesla, které stálo u krbu, že se mu nechtělo spěchat; raději by si vykouřil doutník a vrátil se k novinkám z ministerstva, které nestačil Čemezovovi před večeří dovyprávět.

Instinkt Jeleně Nikolajevně napovídal, že pokud je souzeno, aby mezi Mary a Jurijem k něčemu došlo, bude to právě teď, a zlobila se, že to její muž, který byl už dlouho zasvěcen do jejího plánu, nechápe, a svojí leností může celou věc pokazit.

„Nemůžeš jet v takovém žaketu,“ poznamenala s lehkou nelibostí, „dnes to pravděpodobně bude velmi slavnostní.“

„Och, ty ženy!“ řekl s povzdechem Arkadij Petrovič. „Nejenže se samy vyparádí, ale nutí i nás! Nech mě, miláčku, posedět deset minutek. Opravdu vás nezdržím!“

„Co s tebou mám dělat!“ řekla s úsměvem. „Ale ne déle. Prosím tě, Juriji, brzy ho vyžeň, ať nepřijdeme pozdě!“

S rozhodnutím, že své oblékání protáhne ještě víc a také zdrží Zinu, se na odchodu na Mary usmála a z celého srdce jí v duchu popřála štěstí a úspěch v nadcházející půlhodině, která pro ni měla takový význam a která mohla tolik rozhodnout v životě jejího bratra...

Mary se posadila k velkému kulatému stolu osvětlenému vysokou lampou s červeným stínítkem, vzala do ruky ruční práci Jeleny Nikolajevny, která ležela vedle ní, a začala si ji prohlížet.

Čemezov dál něco vyprávěl Arkadiji Petrovičovi, chodil sem a tam po tmavém měkkém koberci, který zakrýval celou podlahu, a pokaždé, když procházel kolem Mary, mimoděk z nějakého důvodu zpomalil krok a krátce, nenápadně se na ni podíval. Červený odlesk stínidla dopadal na skloněnou tvář a jako klouzavý stín přeběhl po jejích jemných matných líčkách a tmavých vlasech pokaždé, když lehce otočila hlavu. Zatímco Čemezov hlasitě a s živým zájmem vyprávěl Arkadiji Petrovičovi o své ranní pracovní výměně názorů s ministrem, současně, aniž by si to uvědomoval, přemýšlel o Mary a cítil, že je neklidná, na něco s úzkostí i radostí čeká, i když její tvář a chování je stejně klidné jako vždycky. A její potlačené vzrušení nějakým způsobem přecházelo i na něho samotného a začalo mu připadat, že i on je neklidný, také něco s úzkostí a radostí čeká, a že mu Arkadij Petrovič v něčem překáží, ale nechtěl, aby odešel dřív, kdoví proč se toho bál.

Ale Arkadij Petrovič, který si po večeři lenivě užíval svého doutníku a mechanicky sledoval svého švagra, si při pohledu na Mary náhle vzpomněl na manželčin záměr, a teprve teď pochopil, proč na něj tak spěchala, aby se převlékl. A on, který měl vždy upřímné pochopení pro všechna přání své ženy, se najednou rozzlobil sám na sebe, že to nepochopil a neodešel hned, jak chtěla. Ale zato se teď rozhodl odejít a neztrácet ani minutu, nechat „zamilované“, jak je v duchu nazýval, o samotě, aby jim dal možnost se vyjádřit.

„Ale už opravdu musím!“ řekl najednou tak nečekaně a neobratně, že Mary a Čemezov nemohli nepochopit, proč to udělal.

Ale i sám Arkadij Petrovič to vycítil, a kromě toho do dohodnutých deseti minut zbývalo ještě dobrých pět.

Kdo se v nich má vyznat, pomyslel si, aby se omluvil sám před sebou, ach, ti zamilovaní!

„Dnes budou určitě všichni v gala, takže se musím objevit v celé parádě a převléknout se od hlavy k patě!“ řekl a snažil se o přirozený tón. Ale jelikož cítil, že to vyznělo nepřírozně, neopustil si, aby ve dveřích neprohodil k Čemezovovi: „Dobře se postarej o slečnu,“ s významným tónem, kterým výborně ukázal, že všemu dobře rozumí a odchází právě proto.

Ale ta věta, kterou pronesl s povzbuzujícím a blahosklonným souhlasem, podráždila a schladila Čemezova nejen vůči Arkadiji Petrovičovi, který zřejmě očekával, že teď určitě učiní Mary nabídku, ale i vůči Mary, která očividně čekala totéž.

Chladně kývl hlavou a řekl:

„Jistě, nemusíš mít obavy.“

A pocit nedůvěry a nastraženosti, který tak dobře znal už z předcházejících případů, v něm opět vzrostl, vzdálil ho od Mary a uhasil v něm něhu, kterou k ní, jak se zdálo, cítil celou dobu. O čem s ní teď budu mluvit? - ptal se sám sebe a zlobil se kvůli pasti, kterou na něj nastražili.

Samozřejmě, kdyby ode mě nečekala to hloupé vyjádření, bez problémů bych ji bavil, protože si s ní rád povídám, ale teď nás to oba dostalo do napjaté a hloupé situace a já jí nemám co říci...

Vždyť se s ní přece nemůžu oženit jen proto, abych udělal radost Jeleně a jejímu manželovi!

Mlčky se zamračenou, vzteklou tváří chodil po pokoji, už se nedíval a ani se nechtěl dívat na Mary, a přitom si uvědomoval, že mlčet tak dlouho je nevhodné, že by měl bez ohledu na okolnosti být zdvořilý, a dokonce roztomilý k sestřině návštěvě, ale jeho nelibost k té návštěvě, která si přála, aby se s ní oženil,

a k sestře, která jí v tom napomáhala, byla tak silná, že se nemohl přemoci a přinutit se, aby s ní o čemkoliv promluvil.

Vstoupil Archipyč, který nesl v rukách stříbrný podnos s malými japonskými šálky s černou kávou, čímž se napjatá situace uvolnila.

Archipyč byl starý lokaj, který celý život sloužil v rodině Čemezovových a býval jejich nevolníkem; teď sloužil u Čemezova a příležitostně chodil na návštěvu k Oleninovým, přičemž rád sloužil u stolu místo mladého nového lokaje, kterým hluboce pohrdal.

Ale Čemezovovi se zdálo, že Archipyč přinesl podnos s kávou schválně, aby využil příležitosti a podával se na mladou dámu, kterou jeho pánovi vybrali za nevěstu.

Stařík šel nejdřív k Mary a uctivě, podle způsobu dřívějších starých sluhů, se jí uklonil a pohlédl na ni ostrým zamračeným pohledem starých očí pod hustým obočím. Čemezov si všiml Archipyčova pohledu a toho, jak se Mary trásla ruka, kterou natáhla po šálku.

Ano, pomyslel si, když viděl její třesoucí se ruku, čekala na to, to je zřejmé... všichni na to čekali...

„Vzpomínám si,“ promluvil s nervózní živostí a smíchem, když Archipyč odešel, „jak tento Archipyč před třiceti lety říkal: neračte, milostpane, poskakovat!“

„Opravdu?“ řekla Mary tiše, zamíchala si kávu lžičkou a myslela na něco jiného.

Čemezova najednou něco přimělo, aby se na ni podíval. Obrátil se k ní a ona k němu také zvedla oči, které vyzařovaly jakousi zoufalou, melancholickou výčitku.

Mechanicky se na něj usmála chladným společenským úsměvem, ale zdálo se, že její vyděšené oči všechno uhodly a vyčítají mu to.

Ano, ano, zopakoval si, když zachytil její vyčítavý pohled, čekala, to je jasné, čekala... A najednou mu jí začalo být líto a

duše se mu proti jeho vůli zachvěla pocitem, že se vůči ní provinil.

„Už tehdy byl skoro stejný jako teď, nevzpomínám si, že by byl někdy jiný,“ pokračoval téměř bezmyšlenkovitě, jako by byl rád, že konečně našel téma, kterým mohl udržovat rozhovor, a bál se setkat s jejím vyčítavým pohledem.

„Opravdu?“ odvětila lhostejně.

Copak mě opravdu miluje? - napadlo ho náhle s úlekem a panikou. Tato myšlenka mu nebyla nepříjemná, ale z nějakého důvodu se mu nechtělo jí věřit. Ne, vidí v něm vhodného ženicha... ale vždyť je mladá, bohatá, nemá důvod uhánět ženichy...

Ne, je to jinak... opravdu mě miluje... Miluje! - pomyslel si s něhou a vděčností za to, co k němu cítí... Sám by si netroufal říci, že ji miluje, ale opravdu se mu líbila a ze všech dívek a žen, které znal, by si vybral za manželku jediné ji...

A najednou si představil sám sebe, jak k ní přistupuje, bere ji za její smutně opuštěnou, štlhlou ruku a říká:

„Dejte mi ji, Mary, navždy...“ nebo něco podobného, co se v takových případech říká, a jak by při těch slovech překvapeně a radostně k němu pozvedla své krásné oči... A on by ty překrásné oči políbil a ona celá by se vši svou láskou a náklonností navždy náležela jemu a celý její život by se podivně a záhadně spojil s jeho životem...

A byl v pokušení k ní jít a říci jí to a zároveň se bál a říci to nechtěl.

Ne, pomyslel si rozhodně, to nejde. Možná je to primitivní impuls, chci to proto, že na mě všichni tlačí, abych to udělal. Ale i kdybych přiznal, že ji doopravdy a vážně miluji, pak... ani pak není proč spěchat. Ať si sám lépe a nezvratně vyjasním. V každém případě mám pořád čas, abych se vyslovil, a pokud mě ona miluje, pak samozřejmě taky počká. Když se vyslovím

ted', pak už nebudu moci ustoupit a všechno skončí. A není jisté, jestli to bude štěstí pro ni i pro mě...

A naposledy se na ni podíval; seděla ve stejné pozici a se skloněnou hlavou vyšívala na plátno zářivý květ – jenom se jí trochu třásla ruka a tvář měla bledou a smutnou.

A znovu mu jí bylo líto a chtěl ji aspoň trochu uklidnit... chtěl jí říci, že pokud se ted' nerozhodl vyjádřit, je to tím, že se chce pevněji přesvědčit o možnosti jejich vzájemného štěstí. Ať trochu počká.

Ale cítil, že pokud to vyjádří slovy, bude to působit hloupě a sprostě, a místo, aby ji utěšil, mohl by ji urazit. A především, z takového vyjádření by už vyplývaly určité závazky, a to nechtěl. Pokud je této dívce souzeno, aby se stala jeho ženou, ať se to vyvine samo sebou, cestou dobré vůle a upřímného přání z obou stran, a ne cestou neuváženého slibu, který by z něj vypadl ve chvilkovém nadšení.

A aby zabránil pokušení, vyndal hodinky a podíval se na ně.

„Ale!“ vykřikl s nepřírozenou živostí, „naším dámám to oblékání dlouho trvá! Už je sedm dvacet!“

A šel ke dveřím budoáru Jeleny Nikolajevny a zaklepal na ně.

„Jeleno, už budete? Je sedm dvacet.“

Jelena hned neodpověděla; úmyslně, aby nebránila vyjádření svého bratra, oblékala se přes jednu místnost, ve své ložnici.

O minutu později, spěšně si po cestě zapínajíc dlouhé rukavice, přišla v krásných tmavých šatech, a hned v prvním usměvavém pohledu, který rychle vrhla na Mary, bylo tolik neklidné naděje a radostného očekávání, že se Čemezov znovu začal cítit vinen před Mary i před sestrou; s rozpaky, které sám neočekával, od nich odvrátil oči. Ale obličej Jeleny Nikolajevny, který zářil nadšením, pohasl, jakmile je uviděla, a přes obličej jí přeběhl smutný stín rozčarování.

„Mary, vaše rukavice,“ řekla a podala Mary rukavice, které si zapomněla v jejím budoáru.

„Ach, merci,“ odpověděla Mary s úsměvem a natáhla ruce, „dovolila jsem si vyšít vám celý pupen.“

Mluvila klidně, dokonce s úsměvem, ale v očích, kterými přejela po Jelenině obličeji, měla nejistý, dokonce rozpačitý výraz, jako by se za něco styděla, a vyhýbala se pohledu nejen Čemezova, ale i Jeleny Nikolajevny.

„Vždyť vy vyšíváte mnohem lépe než já,“ řekla Jelena Nikolajevna, když se sklonila nad výšivkou. „Máte pozoruhodně pevnou ruku, jeden křížek jako druhý. Děkuji vám,“ řekla a náhle se zvlášť vřelým citem objala Mary a silně ji políbila.

Mary se začervenala zahanbením, které bylo zřetelně vidět na její smutné tváři, a Čemezovovi se dokonce zdálo, že se jí na okamžik v očích zaleskly slzy.

A všichni tři dokonale chápali, proč ji Jelena Nikolajevna tak horoucně políbila, a proč se přitom Mary styděla a cítila nepříjemně.

To bylo Čemezovovi nemilé a nepohodlné a byl velmi šťastný, když do místnosti přiběhla Zina, svěží a okouzlující ve svých skromných dívčích modrých šatech, zářící mládím, životem a radostí.

Arkadij Petrovič oblečený ve fraku a s bílou kravatou vyšel téměř současně s ní z druhé místnosti a pohlédl na všechny přítomné milým, a dokonce trochu slavnostním pohledem.

Ale Jeleně Nikolajevně, která chápala Mary a soucítila s ní, byl slavnostní, vyčkávající pohled téměř tak nepříjemný jako Mary, a tak naléhala, aby se už jelo.

„Ach, chvála Bohu!“ vykřikla Zina nadšeně. „Už jsem nedoufala, že se dnes do divadla dostaneme! Dnes prostě Jeleně tohle nesesedělo a tamto nesesedělo, takže jsem dokonce i já byla hotová dřív,“ naivně vysvětlovala, aniž by si uvědomovala, jak trapně to je Jeleně a Mary, a dokonce i bratrovi.

Arkadij Petrovič se znovu po všech rozhlédl, tentokrát překvapeně.

Co to? – říkal ten pohled: to znamená, že se nic nestalo! Ve skutečnosti to nestalo za to, aby odložil doutník!

Bylo zřejmé, že se nic nestalo.

Arkadij Petrovič velmi sympatizoval s plánem své manželky a byl by upřímně rád, kdyby měl úspěch, ale neúspěch ho nerozrušil tolik, jako jeho ženu. Naopak mu to připadalo trochu směšné a zábavné.

Ano! zasmál se se v duchu, ne bez určitého souhlasu a potěšení v hloubi duše. Jurij se nedá tak snadno polapit!

V.

Dámy, které jely kočárem, dorazily o něco dříve než muži. Už když přijížděly k divadlu, všimla si Zina, že dnes vypadá zvlášť slavnostně. Na náměstí už stála spousta kočárů a pod jasně osvětleným podjezdem stály dvě řady koňské i pěší policie.

Zina lehce a vesele vyskočila z kočáru, a když stoupala po schodišti, které bylo lemované spěchajícími diváky, kteří odkládali svrchní oděvy, její radostné vzrušení ještě zesílilo. Už nešla, ale téměř utíkala, dívala se na všechny šťastným, usměvavým obličejem, a už po cestě netrpělivou rukou rychle svlékala kožich a závoj.

Jelena Nikolajevna, která šla beze spěchu za ní, se na ni podívala se shovívavým, milujícím úsměvem starší sestry, která už se nedokázala a nemohla tak upřímně a radostně oddávat potěšení. Když vešly do lóže, orchestr už hrál předeheru jakéhosi vaudevillu, určeného k tomu, aby se všichni usadili.

Celý sál byl ozářený jasným světlem a odshora dolů přímo přetékal diváky. Přízemí a baignoire více než obvykle zářily diamanty a elegantními dámskými toaletami, které se z dálky slévaly do jediné dlouhé blýskavé pestré řady, připomínající květinový záhon.

Šum hlasů přehlušoval orchestr, ale ten se stejně ozýval jako bzucení ohromného roje čmeláků, a Zina, ještě vzrušenější z pohledu na ten nesourodý dav, chtěla současně stihnout hledět na jeviště, ještě zakryté mírně se vlnící oponou, poslouchat hudbu, přečíst si program, prohlížet si publikum, sdělovat spěšně své dojmy Mary a sestře, a jakýmsi zázrakem, který dokázala jenom ona, vzrušeně skákajíc sama sobě do řeči, to skutečně všechno najednou dokázala, což nemohlo nepobavit Jelenu Nikolajevnu i Mary, která se konečně opanovala.

Nakonec přišli i muži, kteří se zastavili pro bonbóny. Kromě velké společné bonboniéry přinesl Čemezov ještě jednu maličkou s čokoládou Mignon.

„Jestli se nemýlím, dáváte přednost této čokoládě?“ zeptal se Mary a položil před ni bonboniéru.

„Merci,“ odpověděla Mary lhostejně, ale tvář se jí rozzářila a oči se rozveselily.

Jelena Nikolajevna si toho bezděky všimla a upoutalo to její pozornost. Tato záležitost s čokoládou, sama o sobě bezvýznamná, ji rozveselila a probudila její téměř ztracenou naději. Svým citlivým, ženským instinktem, který dovede postřehnout to, co je v mužských očích bezvýznamné, maličkost, pochopila, že i když se dnes bratr nevyslovil, jak o tom snila, nebylo všechno ztraceno, jak se jí zdálo v první chvíli. Její bratr se posadil do křesla a obracel se k Mary s různými otázkami a poznámkami, a Jelena jakoby neposlouchala a prohlížela si triedrem publikum, ale ve skutečnosti pozorně a nenápadně naslouchala jeho slovům a snažila se podle tónu uhádnout, jak oprávněná je její obnovená naděje.

I když Čemezov mluvil o nejobyčejnějších, bezvýznamných věcech, v jeho hlase a v pohledu, kterým se díval na Mary, bylo něco nového, měkkého a něžného, co dělalo radost Jeleně

Nikolajevně i jistě i Mary samotné, protože byla živější a veselejší.

Konečně se zvedla opona. Ale diváci v očekávání něčeho lepšího sledovali vaudeville roztržitě, dokonce byly slyšet tlumené rozhovory a tichý smích. Zdá se, že jenom Zina se svědomitě dívala na jeviště.

Arkadij Petrovič zamířil triedr na jeviště, ale když se přesvědčil, že jakási mladičká herečka v růžovém župánu, která se hádá s manželem, není zajímavá, znovu jej namířil na řadu lóží a na přízemí a hledal tam hezké ženy nebo známé.

„Podívej, tam sedí tvůj Ilja Jegorovič s manželkou a dcerami!“ řekl Čemezovovi.

Čemezov zvedl dalekohled, ale místo Ilji Jegoroviče si v jedné protější baignoirové lóži všiml vysoké, štíhlé postavy Obuchova a vzpomněl si na ranní vyprávění Ilji Jegoroviče o jeho manželství a začal si pozorně a se zájmem prohlížet tři dámy, které s ním seděly v lóži, a brzy v jedné z nich bez námahy poznal Glafiru.

Podle jeho názoru se změnila jenom málo, trochu se vyplnila, ale její růžová krásná tvář – trochu obtloustlá – získala sebevědomější a přesvědčivější výraz.

„Ty znáš Obuchova, Petra Georgijeviče?“ zeptal se Čemezov Arkadije Petroviče.

„Znám, a co?“

„Ukázalo se, že je ženatý se sestrou téhle Leont'jevové!“

„Co to povídáš? Glafira Lvovna! Ale je rozená Leont'jevová? Znáš ji velmi dobře, kolikrát jsem byl na vintu u nich doma, ale tohle mě ani nenapadlo! Víš to určitě?“

„Dnes mi to řekl Ilja Jegorovič. Zná je dobře, a já jsem se to dověděl až teď.“

„A jak jim to jde,“ zasmál se překvapeně Arkadij Petrovič a třebaže Obuchovovy viděl už dvacetkrát a nikdy ho příliš

nezajímali, namířil na ně triedr a díval se na ně tak pozorně, jako by byli něčím pozoruhodní a on je ke všemu ještě viděl poprvé. Vaudeville nicméně skončil a publikum líně, jakoby z vrozené dobrosrdečnosti trochu zatleskalo, ale současně začalo vstávat a mířit k východům.

V sále se znovu rozsvítilo a začal vypadat ještě živěji. Všichni měli radost, že ten hloupý, nikomu nepotřebný a nezajímavý vaudeville skončil a může se zase hovořit, smát se a pohybovat se.

„No, já půjdu na minutku do foyeru,“ řekl Arkadij Petrovič a vstal; chtěl vyhledat přátele a o něčem si s nimi promluvit.

„A já půjdu s tebou!“ vykřikla radostně Zina. Nahromadilo se v ní tolik nadšení, že už nemohla sedět na jednom místě. Táhl jí to do foyeru a na chodbu, kam teď proudila většina diváků, chtěla všechny vidět a chtěla se sama převést ve svých nových krásných šatech, ve kterých byla tak hezká, a také si chtěla popovídat a zasmát se s různými známými.

Ale Arkadiji Petrovičovi se to nehodilo.

„No dobrá,“ řekl s nelibostí, „ale já možná půjdu do bufetu, půjdeš tam se mnou?“

Nadšená, baculatá tvářička s milými dolíčky, které tvořily její hlavní kouzlo, na okamžik potemněla, ale Jelena Nikolajevna ji zachránila.

„Půjdeme všichni,“ řekla, vzala Zinu pod paží a jako první s ní vyšla z lóže.

Když Čemezov viděl, že sestry šly napřed, nabídl Mary rámě. Přijala je, klidná navenek a rozpačitá v duchu. Její vysoká, štíhlá postava se k němu výškou hodila, a jemu se líbilo se s ní vést tak blízko, že se rameno lehce dotýkalo ramene a její ruka, hřející přes dlouhou rukavici, lehce a jemně spočívala na jeho ruce. Všiml si, že se za ní obracejí nejen muži, ale i ženy překvapené její krásou a půvabem, a to lichotilo jeho marnivosti. V tu chvíli mu více než jindy připadalo, že by bylo

hezké ji mít za manželku, aby si ji takto mohl vést hrdě a právem a s vědomím, že ta krásná žena, kterou všichni tak obdivují, je jeho milující manželka.

Jeho sestry se setkaly s nějakými známými dámami, které on neznal, a zastavily se s nimi.

Ale Mary je také znala a musela jít k nim. Usmála se na něj novým, šťastným úsměvem, který ještě více zkrášlil její oživenou tvář, a uvolnila svoji ruku s mírným povzdechem, jako by litovala, že ho opouští. Když odešla a on přestal cítit její ruku na své, najednou pocítil nudu nebo snad nelibost a začal bezcílně chodit po sále.

Ilja Jegorovič si ho všiml a šel k němu.

„Viděl jste Obuchovovy?“ řekl místo pozdravu. „Šel jsem dnes k nim do lóže a zmínil jsem se o vás... Jak by ne, Glafira Lvovna si na vás dobře pamatuje a trvala na tom, abyste ji o příští přestávce navštívil v lóži, Slíbil jsem to. Půjдете?“

„Proč ne, dobře. A vaše dámy?“

„Našly si jiné kavalíry – nechal jsem je s nimi, a sám jsem tady!“

„Využil jste příležitosti?“ zeptal se Čemezov se smíchem.

„Ano, využil; tady, víte, je blíž k bufetu. A s kým jste dnes přišel? Krasavice, povídám, krása!“

Čemezov se začervenal. Pochvala Mary od Ilji Jegoroviče, který mu byl sympatický, mu byla příjemná, ale z nějakého důvodu mu bylo zatěžko odpovědět na jeho otázku.

„Stoleninová,“ řekla lhostejným, téměř nedbalým tónem,

„Zinina přítelkyně...“

„Přítelkyně, hm...“ mrkl Ilja Jegorovič a podezíravě se na něj podíval. „Nakonec vás sestry s tou přítelkyní ožení. Takové věci milují,“ řekl se smíchem a lišácky mrkal levým okem, jako by buď chválil sestry, nebo přátelsky varoval Čemezova.

„Troufám si říci, že to nepůjde tak snadno!“ zasmál se Čemezov, ale jeho smích byl nějak nucený a neupřímný, ale touha vidět Mary jako svou ženu najednou znovu ochladla.

VI.

Pauza skončila a všichni spěchali na svá místa. Když Oleninovi a Čemezov vešli do lóže, byla už opona zvednutá a blahosklonnou roztržitost, s jakou sledovali vaudeville, nahradila soustředěná pozornost.

Dalo se vycítit, že všichni jsou připraveni a čekají na „opravdové představení“, kvůli kterému tady všichni jsou, a které teď mělo začít. Leont'jevová ještě nebyla na jevišti, ale po několika minutách se dal vycítit lehký pohyb mezi diváky a všechny oči se obrátily k jedné z bočních kulis, ze které měla bezpochyby vyjít. Přešlo několik vteřin, které se ve všeobecném napětí zdály strašně dlouhé – a Leont'jevová konečně vyšla!

Celý sál se oťrásl výbuchem potlesku. Všichni vítali vzácného, vítaného hosta, a zvuk potlesku se spojil v jeden dlouhý hlasitý hřmot.

Uplynulo několik minut, než se potlesk začal ztišovat. Herečka, očividně dojatá vřelým přijetím, přišla blíž k rampě, aby přijala vavřínový věnec převázaný bílými a rudými stužkami a nádhernou kytici čerstvých růží, které jí podávali z orchestru.

Ale když si je vzala a znovu se s vděčným úsměvem rozhlédla po publiku, potlesk se obnovil v plné síle a skončil až tehdy, když zazněly první zvuky jejího hlasu.

Pak rázem všechno ztichlo a znovu nastalo napjaté ticho, které předcházelo jejímu příchodu; zdálo se, že se zdi divadla ještě chvějí od bouřlivého potlesku, a hluk postupně zanikal kdesi vysoko pod horními oblouky budovy.

Všichni zmlkli, a i Čemezov podlehl všeobecné náladě a poslouchal Leont'jevovou s podivným vzrušujícím pocitem.

Když ji celý sál s takovým napětím, s takovou netrpělivostí očekával, najednou pocítil, že i on ji dychtivě a netrpělivě očekává spolu s ostatními, a když nakonec vyšla, jeho srdce se bezděčně zachvělo a začalo bít stejně jako se v tu chvíli rozbušilo tisíc srdcí ostatních lidí, kteří podlehlí společnému stádnímu citu.

Stejně jako všichni ostatní jí vzrušeně tleskal a nevědomky se vzdálil všemu, co ho ještě před chvílí znepokojovalo a zajímalo. Ale když se nakonec všechno uklidnilo a ztichlo, uvědomil si, že si ji kdovíproč neprohlédl, i když se celou dobu nedíval na nic jiného než na ni. Nemohl si vybavit její obličej, a teď k němu byla natočená tak, že viděl jenom její vysokou postavu oblečenou v něčem dlouhém a černém, přísném ve své jednoduchosti; dlouhý černý závoj, který jí spadl od krku jako vlečka, v tom okamžiku zakrýval její profil.

A to mu bylo nepříjemné – chtěl si ji co nejdříve prohlédnout. Čemezovovi připadalo divné pomyšlení, že tato majestátní žena, která stojí před ním, kterou právě tak vřele přivítali na jevišti a jejímuž každému slovu uctivě naslouchají, je tatáž milá, prostinká Oleňka Leont'jevová, kterou si pamatoval jako mladičkou gymnastku v černé zástěrce a hnědých šatech, s dětsky čistýma, vlídnýma očima, která ovšem někdy zrudla a rozzuřila se tu na něj, tu na bratra, který ji pořád provokoval, a která ke všemu do něj tehdy byla trochu zamilovaná!

Každé gesto, které udělala na jevišti, bylo plastické a elegantní, každý pohyb smysluplný a dokončený. Ale její obličej, který teď obrátila k Čemezovovi tak, že si ho nakonec mohl prohlédnout, se mu předtím líbil víc, i když teď byl mnohem krásnější a výraznější. Ale zmizel ten dětsky milý, důvěřivý výraz, který se k ní tak hodil a činil ji zvlášť hezkou, milou dívkou. Kdyby ji teď uviděl na ulici v davu, pravděpodobně by ji nepoznal.

Čemezov se zvědavě díval na Leont'jevovou a hledal v ní nějakou stopu minulosti, ale téměř nenalézal, což mu bylo z nějakého důvodu nemilé a nepříjemné; ale jako Marie Stuartovna byla na jevišti bezchybná, překvapovala historickou věrností jejího portrétu. Všechno bylo zřejmě pečlivě promyšlené a věrné, počínaje výrazem tváře, která byla ještě velmi krásná, ale kterou už žal a utrpení zformovaly těžkou rukou. Měla krásnou a štíhlou postavu, ale ramena byla lehce shrbená jakoby pod tíhou těžkého utrpení, které ji pronásledovalo.

A přes to všechno byla tak majestátní a elegantní, z každého jejího slova, pohledu, pohybu jste museli cítit, že je královna – královna, i když zbavená trůnu a ponižovaná na každém kroku, ale pořád hrdá a vědomá si svých práv, ještě pořád se neuměla a nechtěla vzdát svých práv, která jí byla udělena při narození! Zároveň bylo zřejmé, že ve svém srdci nezůstává ani tak královnou, ale toutéž ženou, vášnivou a slabou, vznětlivou, ale velkorysou, jako byla za nejlepších dní svého lesku a panování. Její pohyby a hlas se zdály být trochu unavené, a dokonce i apatické, jako se to stává lidem, kteří jsou unaveni nepřetržitým utrpením a kteří málem ztratili vůli k naději a boji. Ale když se urážka od Burleigha nebo Pauleta příliš bolestně dotkla její hrdosti, bojovnost a energie v ní na okamžik znovu vzplála, postava se napřímila, oči zaplály hněvem a hlas zazněl opět mocně a panovačně, jako by připomínal drzounovi, že stojí před královnou.

Současně si při pohledu na ni Čemezov náhle živě a jasně vzpomněl na roky svého prvního mládí, univerzitu, kamarády, celou rodinu Leont'jevových a na samotného starého Leont'jeva, kterého milovala celá Moskva a především oni, studenti.

Vzpomněl si, jak se jich dese nebo patnáct složilo na lóži někde „pod nebem“ hnali se tam „útokem“, jak říkával Sergej Leont'jev, a jak bláznili a zbožňovali, vášnivě sledovali každý

pohyb na jevišti a potom ze všech sil vyvolávali své miláčky a oddávali se nadšení jak jimi, tak představením, jak to člověk dokáže jenom ve šťastných dvaceti letech.

A na Čemezova to dýchlo vzdáleným mládím a ožil v něm celý roj vzpomínek a probudil v jeho duši něco spícího, sladkého a smutného; poprvé od té doby mu přišlo líto těch nenávratných, šťastných let mládí, i mladého, bezstarostného života, kdy byl ke všemu vnímavý, všechno ho vzrušovalo – ale vzrušovalo ne tím způsobem jako teď – tíživým, podezřavým, téměř bolestivým, ale vždy živým, vřelým, přitažlivým. Začalo mu být líto i toho nadšení, které by mu ještě dnes ráno, kdyby se ho zmocnilo, připadalo směšné a naivní a o kterém si myslel, že už se nikdy nemůže vrátit.

V zamyšlení téměř nedokázal sledovat děj na jevišti, pouze mechanicky poslouchal známý hlas, který mu připomínal minulost, díval se na Leont'jevovou, žasl nad tím, jak se za dvanáct třináct let změnila, a litoval té milé, blízké dívenky ze svých vzpomínek, která zmizela, ztratila se někde v hlubinách času. A bylo pro něj těžké pomyslet, kolik života uplynulo od té doby. Nepostřehl, že skončilo jednání, a vzpamatoval se teprve když hromový potlesk opět otřásl celým divadlem.

Leont'jevová opakovaně vyšla nervózní, spěšnou chůzí a uklonila se hluboko napravo a nalevo, pak vysoko zvedla svou krásnou tvář, která se i teď usmívala, a uklonila se nějak zvlášť upřímně a přívětivě, znovu sklonila oči a obdařila řadu lóží i přízemí šťastným, vděčným úsměvem.

Měla zvláštní, milý způsob jak se klanět, zcela prostý a neafektovaný, bez jakéhokoliv tisknutí ruky k srdci a kroucení očima, ale tak sympatický, že člověk nemohl necítit, že je v této chvíli šťastná a spokojená. A to k ní ještě více přitahovalo sympatie nadšeného a okouzleného publika; a pokaždé, když odešla, potlesk vybuchl s obnovenou energií a dlouho nepřestával.

Vždycky, když Leont'jevová přijela do Petrohradu – což se ovšem stávalo málokdy – jí obyvatelé Petrohradu, kterým se velmi líbila a kteří ji chtěli přetáhnout z Moskvy, připravili nejvřelejší přijetí a potlesk.

„Ano,“ řekl Arkadij Petrovič, aniž by se obracel k někomu zvlášť, „ano, je veliká umělkyně! Ani jeden falešný tón, ani jedno falešné gesto, a tolik půvabu a ohně! V každém slově je duše a pravda!“ – A začal rozebírat její hru a mimiku, z pozice kompetentního odborníka a znalce, do které se rád pasoval, ať se jednalo o jakoukoliv otázku. Ale poslouchali ho roztržitě, protože se ještě nevzpamatovali ze silného, vzrušujícího dojmu, jaký na ně udělala Leont'jevová.

„Ale víš co!“ řekl Arkadij Petrovič Čemezovovi, když viděl, že ho nikdo neposlouchá. „Pojďme k Obuchovovým! Stejně jim musíme poblahopřát k sestřině úspěchu,“ řekl s posměšným úšklebkem na jejich adresu.

Čemezov ochotně souhlasil. Sám chtěl obnovit starou známost z Glafirou a jejím prostřednictvím s ostatními Leont'jevovými, a hlavně s touto Oleňkou, nebo spíše s Olgou Lvovnou: teď ho zajímala víc než kdokoli z ostatních.

Jeleně Nikolajevně se to vůbec nezamlouvalo, potřebovala ho tady.

„Aspoň se brzy vraťte!“ řekla jim nespokojeným tónem a ta poznámka Čemezova podráždila.

Proto nerad chodím s dámami, člověk má pocit, že je spoutaný, pomyslel si s nelibostí. Takové příkazy v něm pokaždé vzbudily podráždění a touhu udělat pravý opak. I teď se rozhodl, že pokud Arkadij Petrovič chce, ať spěchá, jak mu nařídila jeho žena, ale on sám zůstane tak dlouho, jak se mu bude chtít.

Cestou potkali Ilju Jegoroviče, který už šel za nimi.

„To je skvělé,“ řekl, když zjistil, kam jdou. „No, přátelé, viděli jste ji!“ obrátil se k nim takovým tónem, jako by vždy popírali

talent Leont'jevové a on se jí zastával, a nyní jeho názor slavně zvítězil.

„Ano, je dobrá,“ řekl Čemezov, a přitom myslel ani ne tak na její talent jako na vzpomínky, které v něm probudila.

„Tak jsem tady, drahá Glafiro Lvovno, s vaším starým známým,“ řekl Ilja Jegorovič svým hlučným, dobrosrdečným hlasem, když vešli do lože Obuchovových.

Glafira Lvovna je přivítala velmi přívětivě. Zatímco se muži zdravili s Obuchovem, uvolnila Čemezovovi místo vedle sebe a seznámila ho se svou nevlastní dcerou, nehezkou, téměř šedivou, ale krásně oblečenou dívkou.

„Je mi velmi líto,“ řekla Čemezovovi s milým úsměvem, „že jsme se ještě nesetkali. Ale doufám, že se teď naše známost obnoví!“

Uklonil se jí a chtěl reagovat nějakou zdvořilostí, ale Arkadij Petrovič ho přerušil:

„A víte, Glafiro Lvovno!“ vykřiknul ne bez postranního úmyslu. „My jsme sice staří známí, ale teď máme určité právo, abychom se seznámili podruhé. Představte si, že jsem netušil, že jste dcera našeho slavného Lva Stěpanoviče!“

Glafira Lvovna trochu zčervenala, ale hned se trochu strojeně usmála a řekla, že je to velmi podivné, protože to celý svět ví.

Glafira Lvovna byl statná, trochu plná blondýnka, ani trochu podobná mladší sestře. Bylo těžké odhadnout její věk, protože byla jedním z těch typů, kterým se dá hádat dvacet pět nebo třicet pět let. Slušela jí solidnost a určitá těžkopádnost a léta jí spíše přidala, než ublížila. Rysy obličeje měla hrubé a poněkud masité, ale docela pravidelné a změkčené krásnou pletí.

Zvláštní shodou okolností, která se často vyskytuje u manželů, se výrazně podobala svému muži, nejen tváří a postavou, ale také způsobu.

Její manžel byl také vysoký a důstojný. Určitá shrbenost, a dokonce těžkopádnost jeho postavy byla překrytá plnou

důstojností ve způsobech, která dávala celé jeho osobě něco působivého a solidního. Byl tak světlý blondýn, že se zdálky mohl jevit jako šedivý; pečlivě si holil knír a měl pouze dlouhé, na pohled hrubé licousy.

Čemezov si opravdu přál, aby ho Glafira pozvala k sobě a poskytla mu příležitost vidět zblízka Olgu, a snažil se ji nenápadně na tu myšlenku přivést.

„Ne,“ řekla Glafira v odpověď na otázku, jestli Olga bydlí u nich. „Vždycky se ubytuje v hotelu Evropa. Od nás je to do divadla příliš daleko,“ dodala, jako by ji lehce omlouvala.

Po kratším rozhovoru Arkadij Petrovič a Ilja Jegorovič odešli a Čemezov schválně zůstal déle.

„Pokud byste se rád viděl s Olgou Lvovnou,“ řekl se svou prkennou zdvořilostí Petr Geogijjevič, který vytušil, o co Čemezovovi jde, „tak zítra pořádáme malou rodinnou večeři, které se zúčastní, a já a moje paní budeme velmi rádi, pokud i vy nám dopřejete to potěšení a povečeříte s námi zítra.“

Glafira Lvovna roztomile potvrdila, že jí to bude velmi milé a Čemezov ochotně slíbil.

Uklonil se jim, velmi spokojen, že všechno dopadlo, jak chtěl, a pospíchal zpátky do lóže k Oleninovým, protože orchestr už končil předehtu.

VII.

Arkadij Petrovič měl pravdu, když tvrdil, že v Marii Stuartovně je Leont'jevová nejlepši ve třetím jednání.

Opravdu, když se zvedla opona a Leont'jevová přiběhla tak lehce a radostně, že by v té nervní, oživené a elegantní postavě, mnozí ani nepoznali tu ženu, která se před nimi v prvním jednání objevila tak smutná, unavená a sklíčená utrpením a smutkem. Nyní její tvář zářila radostí a štěstím, oči radostně zářily, hlas zněl tak zvučně a mladě, že se zdálo, jako by omládlá a je jí dvacet let!

Jako by se všechny síly jejího potlačeného mládí probudily a vytryskly horkým, nezadržitelným gejzírem, když s nadšením říkala:

Nech mě, ať volně dýchám zas,
ať jsem zas děckem, nech mě jím být,
a lučinami v letní čas
nech v lehkém kroku tíseň skrýt.⁴

A skutečně, jako by jí znovu bylo nádherných sedmnáct let, kdy je svět samá radost a nadšení, smála se, těšila se z každé kytičky, na kterou padl její pohled, a z každého mráčku na nebi. Dokonce i když jí nedůvěřivá a stále smutná Kennedyové s chladným rozumem nelítostně připomínala, že svoboda je jen na chvíli a vězení je nedaleko, nerozbilo to její iluze a nezavalovalo ji to nadšení.

Sama to věděla, a věděla i to, že vězení od ní dělí pouze houština stromů, ale i z toho se radovala a děkovala dokonce i těm větvím, které před ní ukrývají strašný přízrak, a když jej neviděla, s bezstarostností své vznětlivé povahy vášnivě klamala sama sebe a s nově probuzenou nadějí snila nejen o zlepšení svého osudu, ale také o úplné svobodě.

A její naděje byla tak upřímná, vřelá a důvěřivá, že mnozí citlivější diváci už trpěli za ni a plakali, i když se Marie ještě smála, věřila a radovala.

A když přišel Paulet a hlásil, že přijede královna, Marie – která o to setkání tak usilovala a tolik si ho přála – se najednou polekala, jako by ji mučila nedobrá předtucha...

Dokonce i ve chvíli, kdy se jí Alžběta, která se kochala svou mocí a triumfovala, chladně vysmívala, Marie s trýznivou bolestí pouze přitiskla ke rtům velký černý kříž, který jí visel na

⁴ Překlad Vladimír Šrámek

hrudi, jako by se modlila k Bohu, aby jí poslal smířlivost a trpělivost; ale pak Alžběta se sarkastickým výsměchem, jakého jsou schopny jenom ženy, které vždy dávají přednost malicherné pomstě před velkou, řekla:

Tak to jsou půvaby,
Mylorde Lestře, které žádný muž
Beztrestně nespátří a s nimiž žádná žena
se nesmí měřit! Dost laciná sláva,
nic nestojí, být krásná pro všechny
je jako patřit celá všem!

Bolest z takové urážky rázem převážila v Marii nad všemi ostatními pocity a přáními.

Rychle vstala, jako by se už nechtěla ani okamžik ponížovat před tou ženou, a pohled, který na ni vrhla, byl naplněný tichou, klidnou ušlechtilostí a královskou vznešeností; vypadalo to, že to nebyla Marie, která právě ležela jako prosebnice u Alžbětiniých nohou, ale že se Alžběta válela u Mariiniých nohou, a ona, Marie, ji jedním pohybem nohy odstrčila.

Svým pohledem se pomstila Alžbětě a ponížila ji více než ona ji všemi svými zlými slovy.

„Já,“ řekla klidným a hrdým hlasem a směle se všem dívala do očí:

Já chybila, jsem člověk a jsem mladá,
vedla mě moc, ale já neskrývala
a netajila nic, falešným zdáním
jsem pohrdla s královskou upřímností.
svět o mně ví jen nejhorší – a já
jsem lepší než má pověst, to vám řeknu.

Napřímila se, když to říkala, a najednou převýšila celou žalostnou skupinu, která se poníženě třásla před Alžbětou. Její zářící obličej byl tak hrdý a krásný, že jste si pomysleli, že tato žena se přiznává k nejvyšší ctnosti, ne k hříchům.

Ale ona se nestyděla za svoje hříchy, a protože je neskrývala před celým světem, nechtěla je skrývat před touto nenávistnou ženou. Všechna nenávisť a zloba, která se v ní za tolik let nahromadila, z ní vytryskla a z jejích úst se jako horký pramen řinula bezohledná, smělá obvinění...

V tom okamžiku se nebála ničeho – ani vězení, ani mučení, ani samotné smrti. Teď tou ženou jenom pohrdala.

Když Alžběta odešla a Kennedyová se ve strachu a zoufalství ptala své milované svěřenky, proč se zahubila, Marie, aniž by ji poslouchala, zvolala s radostí, jako by se těšila ze štěstí, které ji náhle potkalo:

Jak je mi dobře, Hanno! Konečně,
Konečně po letech strádání, ponížení,
Okamžik pomsty, chvilka vítězství!

A bylo zřejmé, že se celá její bytost skutečně raduje a triumfuje. Ano, byla šťastná, strašně, šíleně šťastná, i když ji teď místo odpuštění a svobody čekalo popraviště!

Ale pomstila se!

VIII.

Opona tiše spadla za hrobového ticha – všichni diváci znehybněli a strnuli, a až za několik okamžiků se někde nahoře ozvalo první tiché a tlumené „bravo“ a potom se dav, jako by čekal pouze na povzbuzení, najednou probral, společně nabral sílu – a celý sál se oťrásl potleskem tisíce rukou.

Parter se ve zmatku tlačil u orchestru a v uličkách a na balkónech mládež s rozpalenými tvářemi mávala kapesníky a

nadšením vykřikovala jméno, které jim bylo milé samo o sobě, a snažili se co nejvíc přehnout přes zábradlí, jen aby ještě jednou uviděli Leont'jevovou. Zdálo se, že všichni chtějí, aby si právě jich všimla a podívala se na ně.

A zdálo se, že skutečně vidí každého z nich a na každého z nich se usmívá svým milým, vděčným úsměvem.

V těch okamžicích mezi ní a tím tisícíhlavým, různorodým davem lidí s různými povahami byla skutečně nějaká hluboká duševní spřízněnost, která je spojovala.

„Úžasné, úžasné!“ křičel vzrušeně Arkadij Petrovič v přestávkách mezi potleskem a voláním „Bravo! Bravo!“ A Zina, jejíž nadšení už Jelena Nikolajevna nebrzdila, křičela spolu s ním zvonivým hláskem: „Bravo! Bravo!“ a tleskala, zapomněla na všechny a na všechno a vášnivě usilovala jenom o jedno: zachytit její pohled svýma zamilovanými, prosebnými očima.

Jenom Mary seděla klidně, sotva se trochu pousmála svým napjatým úsměvem a na její chladné tváři nebylo vidět ani vzrušení, ani nadšení.

Čemezov zachvácený vlnou všeobecného nadšení s překvapením pohlédl na Mary a nechápal, jak je možné, že tak mladá dívka, ve které by všechny dojmy měly být svěží a silné, zůstává chladná a lhostejná, když jsou všichni nadšení. Neměl rád suché a necitlivé ženy, které se nedovedou pro nic nadchnout, a teď mu připadalo, že je taková, a to ho od ní vzdálilo.

Ale nevěděl, že Mary, když se dívá na jeviště, téměř nevnímá scénu a v hloubi duše trpí, protože už necítí jeho obdivný pohled...

„Aha!“ vykřikl významně Ilja Jegorovič a podle svého zvyku zamrkal. Vešel právě do lože Oleninových a pozdravil dámy, které ještě neviděl. „Aha,“ opakoval a běhal kolem všech s triumfálním pohledem. Jeho dobrosrdečná tvář pořád

vyzařovala nadšení, a dokonce byla mírně zmatená, ale jeho malá očka a masitý nos byly červené a oteklé.

„Úžasné, úžasné!“ vykřiknul Arkadij Petrovič posté, jako by pro sílu svých citů při veškeré výmluvnosti nedokázal najít jiná slova.

„Ne, příteličku, to není jenom úžasné! Vždyť je v tom taková duše, taková...“ nadšeně promluvil Ilja Jegorovič, ale nedokončil a rozpačitě se usmál.

„Jen se přiznejte, Iljo Jegoryči,“ zasmál se s podezíravým pohledem Čemezov, „že vy jste dokonce plakal?“

„Plakal, ke své hanbě!“ souhlasil Ilja Jegorovič a rozpačitě vzdychal, a hned přiznal, že nemůže vůbec číst romány nebo sledovat dramata, aby mu netekly slzy.

„Proto dávám přednost operetce,“ řekl a dobrosrdečně si sám ze sebe utahoval. „Co nadělám, mám strašně slabé nervy! Nekoukejte na to, že jsem tlustý,“ dodal uraženě, když si všiml nedůvěřivých úsměvů dam. „Když jsem začal tloustnout, povídám si – no, teď mi zato zesílí nervy. Ale kdepak – čím víc tloustneš, tím je to horší! Ale co vy, slečinko? Vy jste ještě neplakala?“ zeptal se mile Ziny, která byla jeho oblíbenkyně.

„Všechny nás pobuřuje!“ řekl Čemezov s posměšným pohledem na svou vzrušenou, zrudlou sestřičku, která mu v takové chvíli byla zvláště milá, i když si ji dobíral ještě silněji než obvykle. „Křičí, tleská, div nevyskočí z kůže. Dokonce jsem ji přesvědčoval, ať sedí klidněji, nebo ji vyvedou!“

„Vyvedou!“ potvrdil vážným tónem Ilja Jegorovič. „To jinak nejde, pokaždé někoho vyvedou. Takže na shledanou, milé dámy, zapovídal jsem se s vámi... ještě by mohli začít beze mě!“ Rychle se se všemi rozloučil a vyběhl z lóže Oleninových těžkou, zjevně nestabilní chůzí.

Melvila hrál sám beneficiant Stěpanov, už starý herec, jeden z těch zlatých „užitečných“, nezbytných pro každé divadlo, kteří sice nemají velký talent, ale svědomitě táhnou na svých

pracovitých, trpělivých ramenou nejrůznější repertoár a někdy přinášejí divadlu větší užitek než vynikající síly.

Diváci ho přivítali s velkými sympatiemi, částečně kvůli jeho dlouhé a věrné službě, částečně z vděčnosti za to, že jim dal příležitost uvidět takovou herečku.

Když se Leont'jevová znovu objevila, sálem se ozval obdivný šepot a všechna kukátka se na ni zaměřila.

Ve svých nádherných bílých šatech vyšíváných zlatem a perlami, s dlouhým bohatým závojem, který ji spadl až k pasu, ohromila svou ušlechtilou krásou, která v předcházejících jednáních tolik nebila do očí.

V očích se jí objevil nový, velmi zvláštní přísný, oduševnělý výraz, který jako by ji celou ozařoval krásným vnitřním světlem.

Proč naříkáte? A proč pláčete?

Máte se těšit se mnou, že je blízko

už konec trápení a že mi padnou pouta...

začala tak klidným, něžným hlasem, že museli cítit, že se ta žena nejen nebojí smrti, ale jde jí v extázi vstříc slavnostně a téměř radostně.

Zdálo se, že se celá její bytost oddělila ode všech pozemských záležitostí a ozářená zázračným prožitkem duše dosáhla nádherné, pro ostatní nepřístupné úrovně, kde se z obyčejných, a dokonce i slabých lidí stávají hrdinové.

Dojatá a pohnutá padla na kolena před svatým křížem, který před ní držel Melvil, zvedla k němu svou tvář zářící jako Luna a zpovídala se, aniž by od něj odvrátila zářící, jasný pohled, jako by byla celá prostoupená vášnivým záchvatem kajicnosti a hlubokou vírou v milosrdenství Soudce, před kterým tak brzy měla stanout; po zářícím obličejí tekly slzy štěstí a zdálo se, že celá její bytost věří, modlí se a touží po pokání...

Celé divadlo strnulo vzrušením, žádostivě dychtilo po každém jejím slově, vzdechu i slze a ve velkém sále panovalo takové ticho, že se chvílemi dalo zaslechnout něčí přerušované, rychlé dýchání. Čemezov nespustil kukátko z její nádherné tváře, zářící nadzemskou krásou, a teprve když se blízko něho ozvalo zdušené vzlykání, trhnul sebou a vzpamatoval se.

Byla to Zina: tiskla si k očím kapesník, její hubená ramena se třásla, a ona plakala jako dítě, hlasitě vzlykala a štkala.

Jelena Nikolajevna, se rychle otočila k Zině, protože to odvedlo její pozornost od jeviště, lehce zčervenala a v rozpacích opatrně, aby nerušila ostatní, rychle vstala, objala Zinu, přiměla ji vstát a vyjít s ní z lóže.

V loži Oleninových vznikl menší rozruch, zvědavě a nespokojeně se na sebe podívali.

Čemezov si vyměnil pohled s překvapeným Arkadijem Petrovičem, který nechápal, co se děje, a tiše oba vyšli do malého pokojíku za lóží, kde Jelena Nikolajevna dávala vzlykající Zině vodu a domlouvala jí, napůl něžně a napůl přísně, se zlostí i obavami.

„Co to,“ řekl Arkadij Petrovič, který byl ještě duchem na jevišti, s nepřítomným pohledem.

„Jděte, jděte, dodívejte se, a my pojedeme,“ řekla Jelena Nikolajevna a mávala rukou.

Zina se trochu zklidnila a byla ve velkých rozpacích kvůli svému nevhodnému záchvatu, ale Jelena Nikolajevna s rozhodným pohledem, který nepřipouštěl námitek, jaký byla schopná v takových případech nasadit, přes ni mlčky přehodila šálu a bratra požádala, aby zavolal Mary.

„Mary, drahá,“ řekla, když Mary vešla, „my odjíždíme, ale vy můžete zůstat s Arkadijem a Jurijem; já obratem pošlu kočár a vy k nám přijedete na čaj.“

Ale Mary rychle odmítla s tím, že už viděla Marii Stuartovnu mnohokrát, a proto je připravena jet okamžitě s nimi. Odmítla i

čaj a Jelena Nikolajevna, která pochopila, že chce být sama, se ji nesnažila přesvědčit.

„Vidiš, Zino,“ zažertoval Čemezov, když dámy vyšly na chodbu, poté, co si oblékly šály a rotundy, „já jsem ti předpověděl, že tě vyvedou, a na moje slova došlo!“

„A to proto,“ řekl Arkadij Petrovič, který se zlobil na Zinu, že ho připravila o nejzajímavější místo, „že se děti nemají vozit do divadla!“

Zina, která by v tu chvíli dala všechno za to, aby viděla konec představení, se urazila a opět se hořce rozplakala.

„Ještě ji budete provokovat,“ řekla vyčítavě Jelena Nikolajevna.

„Radši byste se měli jít dodívat.“

Jenže na to bylo pozdě, protože v tu chvíli zahřměl ohlušující potlesk. Očividně byl konec.

„Takže jsme neslyšeli,“ řekl s politováním Arkadij Petrovič, „jak říká slavnou větu: Plňte slovo, lorde Lestre...“

Když se Čemezov loučil se sestrami a Mary, cítil, že se Mary třese ruka a opět v hloubi duše pocítil, že se proti ní nějak provinil, ale už ho to k ní nepřiblížilo jako začátkem večera, ale spíš vzdálilo a položilo to mezi ně bariéru.

Noc byla měsíčná, trochu mrazivá a sníh, který napadal večer, se zdál čistý a zářivý; Čemezov dostal chuť jít pěšky. Vždycky se mu tak lépe přemýšlelo, a často, když byl morálně a fyzicky unavený těžkým pracovním dnem, se tím způsobem pomalu uklidnil; dnes se v něm nahromadilo tolik různých dojmů a vzpomínek, že více než kdy jindy cítil, že stejně jako v takových případech potřebuje být sám, aby rozebral své složité pocity...

IX.

Čemezov byl poměrně mladý, především vzhledem k postavení, které zastával. Bylo mu teprve třicet pět a tento věk mu působil mnoho problémů, protože mnozí mu neodpouštěli

jeho mládí a viděli v něm jednu z hlavních překážek pro tak velkou pravomoc, která se soustředila v jeho rukách, Byl z dobré, staré, ale ne šlechtické rodiny, a sám si ve službě probíjel cestu. To i ono mu kladli za vinu a někteří se na něj dívali úkosem a nepřátelsky. Jeho otec zemřel, když byl Čemezov teprve v prvním ročníku vysoké školy, a po otcově smrti byly prostředky rodiny tak malé, že sotva stačily matce a dvěma sestrám.

Čemezov se musel okamžitě postavit na vlastní nohy a spoléhat se pouze na svoji práci. A to ho přimělo – v mládí velmi živého, společenského – aby začal brát vážně sebe, své studium na universitě, i budoucnost, ve které se mohl spolehnout jenom na vlastní síly a úspěchy. Matka a sestry zůstaly na svém statku, který byl podle všeobecně rozšířeného šlechtického zvyku zatížen rozsáhlými dluhy, zástavami a hypotékami, a Čemezov se vzdal svého podílu na výnosech z celého majetku ve prospěch matky a sester, zůstal v Moskvě, aby dokončil studium, a živil se kondicemi, překlady a články o ekonomických otázkách, které ho intenzivně zajímaly.

Za dva roky se jeho starší sestra Jelena vdala za syna sousedního statkáře, kterého pokládali za nejbohatšího v újezdu; manželství bylo tím šťastnější, že se mladí brali z lásky. Ze začátku žili na vesnici, ale po smrti staré paní Čemezovové se přestěhovali do Petrohradu, kde se vzdělávala v penzionátě mladší sestra Zina a kde v té době žil i Čemezov, který právě nastoupil do služby.

Nehledě na bohatství Oleninových a na krásný vztah mezi bratrem a sestrou, která si upřímně přála mu posloužit svými prostředky, Čemezov se tomu jako dříve pečlivě vyhýbal a raději vystačil se svými skromnými šedesáti rubly za překlady a články, než aby si něco vzal od sestry, kterou měl velmi rád, ale nechtěl jí být za nic zavázán, tím spíše, že majetek nebyl její, ale jejího manžela.

Bylo dost na tom, že mladší sestra bydlela u nich, a aby ji Čemezov do budoucnosti trochu zabezpečil a dal jí trochu nezávislosti, přemluvil Jelenu, aby se zřekla svého podílu na Sosnovce, kterou zdědila po rodičích. Jelena teď byla tak bohatá, že mohla směle přenechat mladší sestře nějakých dvanáct nebo patnáct tisíc, což pro ni představovalo významné zabezpečení.

A o sebe se nebál. Byl mladý, nebyl hloupý, měl dobré vzdělání a cítil v sobě dostatečnou zásobu sil a energie, aby si zařídil život, pevně věřil ve svou šťastnou a úspěšnou budoucnost, jak dovedou věřit jenom mladí, kteří ještě nestačili promarnit ani sílu, ani zdraví, ani čas.

Uplynulo několik let, nijak zvláštních pro něj, ale jemu se během nich přesto podařilo pohnout se z místa. Jeho schopnosti a rozum se nedaly přehlédnout a díky své práci a rozsáhlé erudici dosáhl toho, čeho by jinak za patnáct let služby nedosáhl. Všimli si ho – a když si ho všimli, začali ho odlišovat od davu úředníků. Brzy mu dali jeden poměrně složitý úkol, který splnil tak dobře, že okamžitě stoupl v očích nadřízených i kolegů, donutilo je to, aby o něm mluvili a tušili v něm sílu, která se rozvinula později.

Jeho kariéra postupovala rychleji a ve všech úkolech, které dostal, jeho osoba vynikajícího budoucí činitel administrativního světa vystupovala ostřeji a jasněji, a kromě příznivců a lichotníků mu to přinášelo také spoustu nepřátel a odpůrců, počínaje těmi, které předebral, a konče těmi, které dohnal.

Ve světě úřednictva k němu téměř nikdo nebyl lhostejný. Buď ho nesnášeli nebo ho měli vroucně rádi, ale čekali od něj něco nového, velmi zvláštního. Těch druhých bylo pochopitelně méně. V Čemezovovi museli cítit sílu, která ho hnala vpřed, ne jako šli jiní, podle jednou zavedených pořádků a tradic, ale úplně jinak.

Protivníci ho pomlouvali a intrikovali proti němu, kde jen mohli. Ale Čemezov byl absolutně čestný, hluboce rozuměl své práci a přistupoval k ní vášnivě, upřímně a oddaně; to nemohli popřít ani jeho největší nepřátelé. Bral si k sobě lidi, kteří neměli ani služební, ani společenské postavení stejně jako on sám, neměli za sebou kontakty ani dlouhé roky služby, ale byli užiteční a dobří pracovníci, a tak ho začali obviňovat z liberalismu, politické nespolehlivosti atd.

Samozřejmě mu podobné pomluvy nemálo škodily, rozšiřovaly okruh lidí, kteří se na něj dívali nedůvěřivě a s předsudky, ale přece jen bylo těžké ho zkompromitovat natolik, aby ztratil postavení a vliv a dobré vztahy k lidem, kteří ho lépe znali a chápali ho.

Čemezov věděl, že pro něj a pro úspěch jeho práce by bylo lepší, kdyby rozšířil řadu svých příznivců, kdyby se vynasnažil získat významné přátele, a ještě lépe – kdyby si je zabezpečil vhodným sňatkem, který by mu dal vlivné příbuzné. Ale pomyšlení na takové manželství mu bylo odporné a na známosti neměl čas.

Chtěl se sám vypořádat s vlastním dílem i s vlastním osudem, a to pomocí vlastního úsilí a energie.

Jakmile se Čemezov jednou oddal svému dílu, nadšeně se k němu připoutal a věnoval mu všechn čas, všechnu sílu, všechny myšlenky a dokonce vášeň. Pomalu se práce stala jeho podstatou, cílem jeho života a zdrojem všech jeho radostí a zármutků. Naplnila všechn jeho čas a všechny myšlenky a všechno ostatní odsunula do pozadí. Nevšiml si, jak směřuje k jednostrannosti. V jeho duši téměř nezbylo místo pro jiné touhy. A tak šel den za dnem, jeho napjaté nervy se stále více rozdíraly, stále více se podrývalo jeho zdraví.

Ale ještě si toho nevšímal, byl téměř celou dobu v nervovém napětí, kdy se hned necítí únava vyčerpaného organismu, stejně jako raněný v prvním okamžiku necítí bolest rány.

Čemezov se snažil nemyslet na to, že jeho duch a tělo si stále úporněji a trýznivěji žádá odpočinek a obnovení sil, s ohromným úsilím vůle zaháněl od sebe nevíтанé, i když neurčité vědomí nebezpečí, a tím vášnivěji se vrhal do nové práce, jako by v ní hledal svou spásu a sebeúctu.

X.

V den svých narozenin Petra Georgijevič Obuchov vždy pořádal velikou večeři.

Tentokrát se ten den spojil s jinými rodinnými radostmi.

Petr Georgijevič byl nově povýšen; na večeři přišla také Olga a to slibovalo, že večeře bude zvlášť slavná a významná.

Glařira Lvovna byla velmi elegantní v krajkové světlé čelence a nových hedvábných šatech, které příjemně šustily na parketách, trochu nervózně přecházela ze salónu do jídelny, z jídelny do salónu a kabinetu, pečlivě prohlížela všechny místnosti a zejména bohatě prostřený stůl – ostrým pohledem zkušené hostitelky, jejíž pozornosti nikdo neunikne.

I když Glařira Lvovna byla nervózní, a dokonce unavená starostmi, které hostitelky v takových případech mívají, její nervozita byla příjemná, a ve chvílích, kdy si vzpomněla na povýšení svého manžela, že je konečně „tajný“, bylo její vzrušení dokonce radostné a na jejích plných rudých rtech se mimoděk objevil úsměv...

Z celé rodiny Leont'jevových jediná Glařira Lvovna nebyla u divadla; dokonce divadlo neměla ráda. Rodinná nákaza se jí nedotkla a ona v sobě necítila sebemenší talent, ale ani v nejmenším jí to nevadilo.

Starý Leont'jev žertem říkal: „Glařira není umělkyně, ona je naše matematická!“

Už jako malá holčička si Glašeňka uměla vybudovat v rodině takové postavení – více se jí ovšem báli, než ji milovali – že jí vždy dávali za vzor ostatním dětem. Glašeňka byla od dětství

uvážlivá, klidná a dobře vychovaná, na rozdíl od svých bratří a sester, kteří se od ní lišili velkou hravostí a čtveráctvím. Už v raných letech poznala svou nadřazenost, ale zacházela s ní tak takticky, že by se to od dítěte těžko očekávalo. Nevytahovala se tím, nechlubila se, ale zároveň nedopustila žádnou familiárnost ani sebekratší přátelství mezi sebou a ostatními bratry a sestrami, jako by je pokládala za nehodné sebe, a ani na minutu si nepřála ztratit svou „uměřenost“, nedovolila si žádné rozmáry a čtveráctví.

V devatenácti letech absolvovala gymnázium a získala zlatou medaili. Pak začala dávat hodiny, čemuž dávala přednost před divadlem, také vyučovala hudbu, ale věnovala se jí jen natolik, aby jí dala možnost vydělat další kopejku.

O čtyři roky později, poté, co dávala hodiny dětem jednoho ovdovělého úředníka, sdělila neočekávaně své rodině, se kterou o sobě ostatně o sobě mluvilo málo, že se za něj vdává.

Jak se to stalo a jak se k němu Glašeňka chovala, aby přivedla záležitost k tak zdárnému konci zůstane navždy záhadou překvapující celou rodinu, protože nehledě na to, že Glašeňka byla mladá a krásná, se o ni kdoví proč nikdo neucházel a ona sama nikoho nepoctila zvláštní pozorností.

Brzy po svatbě se Petr Georgijevič přestěhoval do Petrohradu.

Od té doby uplynulo devět let. Glafira Lvovna za tu dobu přibrala, zkrásněla a získala impozantní vzhled, k němuž se tak dobře hodil její titul „generálka“.

V manželově domě si udržovala stejnou autoritu, jakou využívala dříve ve své rodině. Dokonale zařídila dům a zavedla v něm vzorný pořádek. Domácnost vedla výborně s jakousi „německou akurátností“, ke které přišla nějakým nepochopitelným způsobem. Služebnictvo bylo vzorně vydrežirované a bálo se jejího pohledu, třebaže nikdy nenadávala, a dokonce své děti, které velmi milovala, vedla

velmi přísně, protože shledávala, že láska nespočívá v něžnostech.

Děti po první ženě – byly tři – byly kromě starší dcery Sofie z domu. Nevlastní syn sloužil v provincii a mladší studovala v Moskvě na institutu.

S manželem Glafira Lvovna žila velmi přátelsky; vypadalo to, jako by byli stvořeni jeden pro druhého a měli stejný vkus, názory a návyky.

Na Petra Georgijeviče Glafira Lvovna okamžitě udělala dobrý dojem, a čím déle se na ni díval, tím byl ten dojem příznivější a příznivější. Ale přesto dlouho trvalo, než se rozhodl, že se s ní ožení. Nebyla to dívka z jeho společnosti, bez prostředků, pokud se nepočítá výdělek za kondice, ve kterých by jí samozřejmě nemohl dovolit pokračovat, kdyby se stala jeho ženou. Ale nejpodstatnější bylo, že pocházela z rodiny, která se mu nezdála důvěryhodná a vhodná. Z těchto důvodů dlouho váhal, ale když se oženil, s každým rokem se více a více přesvědčoval, že lépe zvolit nemohl.

Jeho první manželka byla žena nemocná, unavená, nudná a zdaleka neztělesňovala touhy a potřeby svého manžela.

Glafira Lvovna byla úplně jiná. O začátku se plně přizpůsobila jeho vkusu, aniž by se vzdala svého, dokázala harmonicky sloučit oba.

Necítila se nadřazená svému muži, jako kdysi své vlastní rodině, ale byli, tak řečeno, rovnoprávní. Petr Georgijevič jí tu rovnost nikdy neupíral; nejenže byla paní domu, ale částečně i jeho hlavní poradkyní v pracovních záležitostech. Zнала jeho oddělení a jeho nejdůležitější záležitosti téměř lépe než on sám a vždycky mu dávala užitečné a dobré rady.

Svým způsobem se měli velmi rádi, a hlavně se navzájem respektovali, ale protože oba byli lidé, kteří nepodléhali silným vášním, jejich láska se jevila trochu chladná, ale protože věděli,

že v hloubi duše si jeden druhého cení, byli spolu docela spokojeni.

Ale pokaždé, když nastala očekávaná nebo neočekávaná rodinná radost jako například poslední povýšení „na tajného“, se pod radostným dojmem stali ještě příjemnějšími a přátelštějšími.

Tak tomu bylo i teď. Byli spokojeni se situací i se sebou navzájem a všemožně se snažili jeden druhému odvděčit a odměnit se navzájem.

On teď s citem líbal její krásnou, trošku baculatou ruku a v jednom týdnu jí dal dva dárky, náramek a šaty, a to bylo velmi vzácné a dokazovalo to zvláštní přívál něžnosti, protože Petr Georgijevič měl obvykle ve zvyku dávat dárky v přísně určených dnech – na jmeniny, manželčiny narozeniny, Nový rok a Velikonoce. Taková pozornost a štědrost udělala na Glafiru Lvovnu dojem a ona se mu na oplátku smažila odměnit pozorností a péčí. Tak například přikázala připravovat k obědu pouze jeho oblíbená jídla, koupila mu drahé portské, a dokonce mu do čaje začala dávat místo obvyklých tří kousků cukru čtyři, jak to měl rád, ale ona se ho to devět let snažila odnaučit, a vrchol všeho, začala mu osobně vyšívat krásný nový župan, který sice vyšívala tajně, ale Petr Georgijevič o tom věděl, a ten župan spolu se sladkým čajem a portským ho hluboce dojal...

Bylo však už půl šesté a zvonky v předsíni se ozvaly stále častěji. Glafira Lvovna začala mít naspěch. Rychle přestavěla několik váz a sklenic, které podle ní nestály dost v řadě, potom dala lokajovi nějaké pokyny a sama se odebrala do salónu, kde se Peter Georgijevič a Sofi věnovali přijíždějícím hostům.

Peter Georgijevič se bavil chvíli s tím, chvíli s druhým, snažil se neopustit práh kabinetu, na kterém stál, bezpochyby kvůli tomu, aby mohl rozdělit pozornost mezi hosty, kteří byli v salónu, a těmi, kteří byli v kabinetu. Když z dálky uviděl svou ženu, nepatrně se usmál tím něžným úsměvem, který se

v posledních dnech u obou bezděčně objevoval díky zesílenému proudu vzájemné něžnosti, kterou způsobilo příjemné povýšení ve službě.

Sofi seděla v salóne na pohovce, kde měla v nepřítomnosti Glafiry Lvovny bavit nejčestnější hosty, především starého vznešeného hraběte, na jehož přítomnost byla Glafira Lvovna velmi hrdá. Ale podle jejich znuděných, napjatých tváří Glafira Lvovna pochopila, že ta hloupá Sofi nedokáže zvládnout roli roztomilé hostitelky a téměř uspává hosty vedle sebe. Takže Glafira Lvovna s nejroztomilejším úsměvem, na jaký se zmohla, vešla dovnitř a schválně začala mluvit hlasitěji než obvykle, aby pozvedla a oživila upadající náladu přítomných. Stručnými, ale pozornými otázkami a poznámkami o počasí, o dětech, o nemocech žen přecházela od jedné skupiny ke druhé a současně se v hloubi duše zlobila na dámy, které vždycky chodí pozdě.

Ale hostů přibývalo a přibývalo, dokonce i dámy se skoro všechny objevily, ale Olga ještě nepřišla, přestože slíbila, že dorazí co nejdříve, a to bylo zvlášť nepříjemné, protože Olga sama by dokázala zabavit deset lidí najednou. Glafira Lvovna byla vždycky přesná, a proto pokládala za své právo žádat totéž od ostatních, a především od vlastní sestry.

Konečně, když stála v jedné skupince zády ke dveřím, najednou pocítila lehký, sotva znatelný pohyb, který vždy nastane v salónu, když se objeví nová zajímavá osobnost, která k sobě přitahuje pozornost všech přítomných.

Glafira Lvovna se otočila, protože myslela, že je to Olga, ale byl to Čemezov. Rychle k němu udělala pár kroků a usmívala se celou dobu, kdy se s ní zdravil a omlouval se, že se trochu opozdil.

„Ne, vůbec jste se neopozdil, mnoho lidí tady ještě není... je to od vás velmi milé. A obrátila se hledala očima manžela, ale ten

už na prahu nebyl; pravděpodobně ho přítomnost jeho ženy uklidnila a dovolil si konečně jít do kabinetu.

Pak Glafira Lvovna řekla jednoduše, ale působivě:

„Čemezov!“

Tím, že ho představila tak stručně, chtěla zvláště zdůraznit Čemezovův význam, jako by předpokládala, že ho ostatní nemohou neznat a že není možné, aby o něm neslyšeli.

Glafira Lvovna měla malou slabost: přijímat u sebe více či méně významné lidi, zvláště pokud patřili k úřednickému světu; proto také, i když obvykle mluvil o Čemezovovi s nedůvěřivým úsměskem, s jakým o něm mluvil Petr Georgijevič a většina lidí z jejího okruhu, přece je to byl host, a ona nechtěla snižovat jeho význam, protože byla spíš nakloněná jej zvýšit. Protože ji velmi potěšil dojem, který Čemezov udělal, chtěla jej Glafira Lvovna posadit mezi sebe a Sofi (aniž by k tomu měla sobecké důvody), ale Čemezov šel do kabinetu Petra Georgijeviče.

„To je ten slavný Čemezov?“ zeptal se s jedovatým úšklebkem při slově „slavný“ hrabě, důležitý stařec s hvězdami, na jehož přítomnost byla Glafira Lvovna zvláště pyšná. Zeptal se, ale přitom dobře věděl, kdo je Čemezov, a dokonce ho znal osobně. Glafira Lvovna s lehkým úsměvem kývla hlavou v odpověď.

„Je velmi mladý!“ poznamenala s údivem jedna z přítomných dam.

Hrabě se skepticky usmál.

„Ano, je velmi mladý,“ opakoval po ní s tou ironií, s jakou téměř všichni muži jeho věku a jeho postavení mluvili i Čemezovovi.

„To se stává málokdy – vidět tak mladého a už tak známého úředníka,“ pokračovala dáma, které se líbil Čemezovův zevnějšek a jejíž manžel sloužil v jiném oddělení, a tudíž neměl nic proti Čemezovovu jmenování.

Ale hodnostář náhle hněvivě sáhnul obočí a oči se mu zableskly žlučovitým, podrážděným výrazem.

„Podle mého názoru, čím méně bude takových, tím lépe pro vládu i pro úřad!“ řekl ostrým, nepřátelským hlasem.

Glafira Lvovna se úzkostlivě obrátila ke dveřím kanceláře a snažila se převést rozhovor na nějaké méně osobní a neškodné téma.

V hloubi duše se začínala zlobit. Všichni se už sešli, měli hlad, očividně s rostoucí chutí čekali na večeři a mnozí už z hladu nabývali nepříjemného naladění charakteristického pro lidi, kteří mají prázdný žaludek a netuší, jak dlouho budou muset čekat na večeři. A Olga pořád nepřicházela a všichni čekali jenom na ni!

To bylo nemilé a nepříjemné. Glafira Lvovna se snažila zdvojnásobenou roztomilostí potlačit v hostech rostoucí apetit. Konečně v předsíni silně zazvonil zvonek. Glafira Lvovna si s úlevou vydechla. Takhle mohla zvonit jenom Olga, která všude chodila pozdě, a potom se rychle hnala po schodech, jako by za minutu mohla dohnat zmeškanou hodinu.

„No konečně!“ řekla Glafira Lvovna s rozzlobeným pohledem, když spatřila sestru, která uspěchaně vešla.

„Ach, má milá, promiň!“ řekla krásným, zvučným hlasem, který okamžitě naplnil a oživil obývací pokoj. „Měli jsme zkoušku, pak jsem musela jít na dvě další místa a jít se domů převléknout – takže jsem se opozdila!“

Muži se zvedli, aby se s ní pozdravili a ti, kteří byli v kabinetu, také vyšli a mile se s ní zdravili a zářili radostí – ne kvůli tomu, že se objevila, ale pro to, že se konečně přestane odkládat jídlo; současně se jejich manželky dívaly na Olgu s napůl zdvořilým, napůl posměšným zájmem.

Když Glafira Lvovna viděla, že všichni ožili a rozveselili se, popohnala večeři, a během minuty se objevil lokaj se stejně velkými licousy a stejně impozantním vzezřením jako sám Petr Georgijevič a oznámil, že se podává večeře.

Glařira Lvovna ve svém domě ráda dodržovala anglické zvyky a pořádky, a tak se zavěsila do starého hraběte, který by raději šel s Olgou, protože byl už několik let jejím vášnivým ctitelem. Petr Georgijevič nabídl rámě předsedově manželce, nemocné a hubené ženě s rozzlobeným žlutým obličejem a v bohatých šatech; ostatní se neseřadili do dvojic a vstoupili do jídelny v neuspořádaném hloučku. Glařira Lvovna by byla velmi ráda, kdyby Čemezov nabídl rámě Sofi.

Při předkrmu Čemezov přistoupil k Olze.

„Nepoznáváte mě, Olgo Lvovno?“ zeptal se, když k ní došel, a lehce se uklonil.

Otočila se k němu, pohlédla na něj, chvíli se na něj dívala zmateně, zjevně ho nepoznala a snařila si vzpomenout, kdo to je. Ale najednou se jí tvář rozzářila.

„Jste Čemezov?“ řekla ještě nevěřicně, ale radostně.

Mlčky se jí uklonil.

„Poznala jsem vás?“ zeptala se a měla radost ne proto, že ho tak rychle poznala, ale proto, že to byl právě on. A teď mu prostě s přívětivě podala ruku jako starému známému, téměř příteli.

„Změnil jste se jen málo,“ pokračovala a dívala se na něj s úsměvem. „Pravděpodobně bych vás poznala, i kdybyste se ke mně nehlásil. Ale kde jste se tu vzal?“ zeptala se s lehkým údivem a očima, které jako by se něčemu smály, ukázala na hostitele. „To jsou vaši známí?“

„Jak by ne, dokonce jsme s Petrem Georgijevičem kolegové, slouříme na jednom ministerstvu, ale u něj doma jsem poprvé.“

„Myslím,“ řekla a zamyšleně se na něj podívala, „že byste mě nepoznal tak snadno, kdybychom se nesetkali tady.“

„Ještě aby! Vždyť jsem vás naposledy viděl jako dítě!“

„To snad ne,“ rozesmála se, „když jste odjel, bylo mi skoro šestnáct! Ale vy jste mě se Sergejem nechtěli pokládat za dospělé! Jak je to dávno. A jindy se mi naopak zdá, že to bylo včera.“

„A zatím uběhlo skoro dvanáct let.“

„Opravdu dvanáct“ Můj Bože, tolik!“ Na okamžik se na sebe mlčky a zamyšleně podívali, zkoumavým a trochu smutným pohledem, jako by porovnávali svůj minulý a současný zevnějšek.

„Nu, jsem velmi ráda,“ řekla a znovu k němu natáhla ruku, „že jsme se znovu setkali. Vždycky se ráda sejdu se starými přáteli, ale s vámi ještě raději. Vždyť jsme byli jako příbuzní.“

Čemezov v odpověď stiskl její nataženou ruku; najednou se s ní cítil tak lehce, příjemně a volně, jako by se na dvanáct let neztratili z dohledu a vídali se skoro každý den. Opět na něj dýchlo mládí. Tak mu připomínala ta krásná léta, že mu bylo příjemné už jenom se na ni dívat, hledat na její milé tváři – zdaleka ne tak krásné, jako včera na jevišti, ale mnohem bližší a sympatičtější – stopy něčeho z minulosti, něčeho blízkého, a rád by ji vzal pryč z této společnosti, někam, kde by jim nikdo nebránil mluvit o minulosti a popovídat si o celé její rodině a o tom, jak ona i všichni ostatní celá ta léta žili.

Ona přesně uhodla, na co myslí.

„Posad'te se u večere vedle mě,“ řekla. „Popovídáme si.“

Ale v tu chvíli přišla Glafira Lvovna. Muži dojedli předkrm, takže byl čas se posadit ke stolu, a Glafira Lvovna by velmi ráda posadila Čemezova vedle Sofie, a proto se několikrát nespokojeně podívala po sestře, protože tušila, že ta bohužel narušuje její plány.

„Olgo,“ řekla, když k ní přišla, „svěřuji ti celý konec stolu. Hrabě a Andrej Jakovlevič chtějí bezpodmínečně sedět vedle tebe.“

„Ach ne, ne!“ vykřikla Olga napůl v žertu, napůl vyděšeně. „Já nechci, Bůh s nimi! Nech mi raději Jurije Nikolajeviče! Chci si s ním popovídat.“

„Ale to můžeš i po večeri!“ řekla paní domu nespokojeným hlasem, ale pořád ještě s milým úsměvem na tváři.

„Ne, ne, já odejdu hned po večeři, mám doma nějakou roli! Posad'te se, Juriji Nikolajeviči,“ řekla Olga se smíchem a rychle k sobě přitahovala židli. „ona nás určitě rozsadí!“

Glafira Lvovna se nuceně usmála, lehce pokrčila rameny a odešla.

Olga vždycky svými neomalenými způsoby rozbíjí její plány, a přitom nedodržuje ani nejjednodušší pravidla. Posadit se ke stolu, a přitom si ještě nesedla hostitelka!

Glafira Lvovna došla ke svému místu a s roztomilým úsměvem pozvala hosty ke stolu.

Všichni hýbali židlemi a v jídelně se zvýšil hluk hlasů.

Kvůli jasnému světlu vysokých svíců a páře z horké polévky vypadaly obličeje jako zahalené párou; než ukojili největší chuť k jídlu, všichni mlčeli, a ozývalo se jenom cinkání lžic o talíře. Čemezov, který s Olgou zatím prohodil obvyklé první fráze, se na ni díval se zájmem o změny, ke kterým u ní došlo během let. Změnila se nejen její tvář a postava, ale i hlas, a pouze v očích se chvílemi objevil výraz, na který se z dřívějšíka kdoví proč pamatoval.

Vyrostla a přibrala za ty roky, takže byla v pravém smyslu slova „žena“.

Ale překvapilo ho, že se Olga vůbec nepodobala včerejší Marii Stuartovně. Téměř nemohl uvěřit, že je to ona.

Včera v Marii Stuartovně byla tak harmonická a majestátní, a chování a pohyby samotné Olgy, bez ohledu na její vlastní skrytou ženskost, byly trhavé a nervózní.

Včera mu připadala velmi vysoká, s krásnou postavou, ale když ji dnes viděl zblízka, připadala mu spíš hubená. Na jevišti ho téměř ohromila krásou, ale ve skutečnosti bylo téměř nemožné ji nazvat krásnou. Naopak, její rysy byly nepravidelné, a dokonce trochu hrubé, ale měla krásný, téměř antický tvar hlavy s pozoruhodně elegantní linií šíje a malýma ušima, a ve tváři měla něco přitažlivého, co bylo lepší než krása.

Hlavní a nevysvětlitelné kouzlo, téměř nepostřehnutelné, spočívalo bezpochyby v jejích očích. Zářivé a jasné záblesky v nich neustále měnily nejen výraz, ale i barvu, která se jakousi podivnou hrou hned zdála velmi tmavá, pak se náhle stala světlou, a tím se měnila její tvář. Chvillemi téměř vyhasly – a v tu chvíli její tvář vypadala docela obyčejně a dokonce nezajímavě – ale pak oči zahořely takovou živostí a světlem, že se docela změnila a zkrásněla.

Tvář se měnila skoro každou minutu a pokaždé se v ní objevilo něco nového a neočekávaného, a Čemezovovi se zdálo, že v té neustálé proměnlivosti a hře tváře spočívá její hlavní půvab.

Byla velmi prostá a přirozená, skoro až příliš prostá na celebritu, u které se vždy očekává něco velmi osobitého a neobvyklého. V davu byste kolem ní prostě prošli a nevšimli si jí, ale když jste se s ní setkali, už vám navždy zůstala v paměti, a cosi vám napovídalo, že se v ní tají nádherná vyšší síla, která ji odlišuje od ostatních obyčejných lidí, a která ji činila přitažlivou, třebaže ta síla při prvním setkání nepraštila do oka.

Dnes se jako žena Čemezovovi líbila více než včera na jevišti a shledával, že je v životě ještě lepší a sympatičtější, i když ne tak krásná, jak se jevila odtamtud. Měla na sobě světlé šaty barvy mléka s kyticí čerstvých rudých růží na hrudi, takže se mezi solidními dámskými toaletami vyjímala jako zářivá živá skvrna. I to se Čemezovovi z nějakého důvodu líbilo.

„Uloupila jsem vás Glašeňce!“ řekla se smíchem a potutelně se podívala po sestře. „Měla zlý úmysl posadit mě mezi své významné starce, ale já jsem unikla, a teď se na mě zlobí i staříci, i Glašeňka!“ A ve smíchu, který doprovázel její slova, bylo něco milého, skoro dětsky upřímného, že to ostatní muselo nakazit.

„Prostě je nechám Glašeňce,“ řekla najednou vážně, „radši mi řekněte, co děláte a jak jste žil celé ty roky. Víte, připadá mi zvláštní, že vás vidím vedle sebe tak... tak...“

„Tak starého!“ napověděl jí se smíchem, ale s trochou smutku na duši.

„Ne,“ řekla, „znala jsem vás jako studenta, a teď jste najednou někdo, administrátor, jak říká Petr Georgijevič!“

„Ano,“ řekl stejným tónem, „a já jsem vás znal jako gymnazistku, a teď jste najednou herečka, celebrita, jak se říká u divadla!“

„Páni!“ řekla a nespouštěla z něho pohled. „Vy jste ale! Všechno po starém, pořád provokujete? A pamatujete si,“ rozesmála se najednou, „jak jste do sebe se Serjožou cpali pirožky?“

„Ne,“ zasmál se, „na to si nevzpomínám!“

„A já si to pamatuji. Ještě když jste byli v prváku! Oba jste měli kdovíproč slabost pro pirožky. Vzpomínám si, jak Serjoža...“

„A co je se Serjožou? Kde je teď?“

„Teď je v Irkutsku! Je taky u divadla, ale v provincii. Možná jste to slyšel, brzy po tom, co jste odjel, nechal university a také šel k divadlu.“

„A co, setkal se s úspěchem?“

„Ano, ano! Vždyť má velký talent, kdyby chtěl, mohl by hned přejít do Moskvy, ale jak víte, byl vznětlivý, a to mu také zůstalo, s žádným ředitelství se nesnese!“

„A co Pelageja Semjonovna, je pořád zdravá?“

„Naše maminka je pořád stejná, ta se nikdy nezmění! Představte si, že jsme na vás nedávno vzpomínali, vždyť jste byli jejím velkým oblíbencem!“

„Ano,“ řekl Čemezov a znovu si vzpomněl na tu vzdálenou dobu. „Byli jsme velcí přátelé.“

„Vzpomínáte si,“ zeptala se živě, „jak jste vy, studenti, patnáct nebo dvacet lidí, šplhali na bidýlko našeho divadla? Vzpomínám si, že byly dvě strany, strana mého otce a Dubravinova strana, a ty spolu pořád bojovaly. Jednou jste se málem poprali! Vy a Kalašnikov jste byli, zdá se mi,

praporečníky otcovy strany. A co,“ zeptala se najednou záludně, „teď už asi neřídíte demonstrace na bidýlku?“

„Ne,“ zasmál se, „teď už jsem na to pohodlný. Všechno má svůj čas, Olgo Lvovno... Ne... nejvíc si vzpomínám na naše večery po divadle... Všichni se rozešli, zůstali jsme jenom my čtyři. Lev Jegorovič, vy, Serjoža a já, a vysedávali jsme div ne do rozednění.“

„Ano, ano,“ řekla radostně, „taky si na to vzpomínám, celý dům spí, my jsme vzhůru a řešíme světové problémy! A jak vášnivě jsme se hádali! Ano, to byly pěkné časy,“ řekla tiše, se smutným, zasněným výrazem v obličeji.

Se zádumčivým potěšením se na sebe dívali, navzájem v sobě probouzeli vzdálené, oběma příjemné vzpomínky, ve kterých se jeden druhému stávali bližšími a pochopitelnějšími. A když se na ni Čemezov díval, najednou se v něm tak živě probudil ten dávno zapomenutý čas a ty zimní noci, které proseděli v bouřlivých debatách a přemýšlení o nejrůznějších věcech, které se jich ve skutečnosti netýkaly, ale nevzrušovaly je o nic méně – u kus studeného telecího nebo kotlety, které zbyly od večere.

„A víte,“ řekl se smíchem, ale i s povzdechem, „že jsem už nikdy potom nejedl tak dobré telecí.“

„No ne,“ zasmála se, „taky se mi to stává... A pamatujete si, jak jste mě škádlil? Pokaždé jste mě div nedohnal k slzám!“

„Ano, to jsme se Sergejem milovali, a vy jste se tak hezky rozčilovala; ne nadarmo vám tehdy Sergej říkal ‚prskavka‘! Zdá se, že se kvůli nám všichni uráželi a rozčilovali!“

„Ano, ano, ‚prskavka‘! Úplně jsem na tu přezdívku zapomněla! A víte, proč jsem se kvůli vám urážela?“

„Ne, to nevím.“

„Protože jsem do vás byla zamilovaná!“ vyhrkla tak hlasitě, že se sousedé mimoděk obrátili.

„Slyším,“ ozval se hlasitě přes stůl starý hrabě, který celou dobu nenápadně pozoroval Olgu a čekal na vhodnou příležitost, aby s ní zahájil konverzaci, „slyším, že naše milá Olga Lvovna někomu vyznává lásku. To musí být velmi milé!“

Čemezov se cítil poněkud nepříjemně, že se k němu na okamžik obrátila všeobecná pozornost, a bylo mu spíš nemilé než milé, že žertem a bez okolků mluví o lásce, která mu tehdy připadala dětsky čistá a milá. A ona si uvědomila svou malou netaktnost a také upadla do rozpaků a trochu se začervenala.

„Ano, vyznávám lásku,“ řekla zpola žertem, zpola zaraženě, „ale je to ,události zapomenutých dní, pověsti dávno zašlých časů“⁵, povzdechla si s komickou lítostí.

Starý hrabě se ušklíbl. Vždycky žárlil na všechny Olžiny nové ctitele, ale na Čemezova, na kterého žárlil navíc kvůli jeho postavení, ještě více.

„V tom případě,“ řekl jedovatě, „to zdaleka není tak příjemné, a tento *mladík* (položil důraz na slovo ,mladík‘) by jistě byl raději, kdyby to byly události dní příštích!“

„Co se dá dělat, Vaše Excelence, lépe kdysi než nikdy!“ řekl Čemezov se smíchem, ale v hloubi duše mu byl tento veřejný rozhovor o dřívějších vztazích velmi nepříjemný.

„Kromě toho,“ řekla Olga, která se sice červenala, ale provokovala hraběte vyzývavým pohledem, „máme ještě budoucnost.“

Všichni okolo se rozesmáli, někteří přejícně, jiní zlomyslně.

„Co se dá dělat,“ řekl hrabě a rozhodil ruce, „jen vám popřát štěstí!“

Nemá sebemenší cit pro slušnost, pomyslela si zlostně Glafira Lvovna a vrhla na sestru nespokojený pohled.

Vedle Glafiry Lvovny na čestných místech seděl z jedné strany starý hrabě a z druhé strany předsedova manželka se žlutým,

⁵ A. S. Puškin, Ruslan a Ludmila

zvadlým obličejem a řídkými mastnými vlasy, pečlivě schovanými pod krajkovou čelenkou s mašlemi.

Přišla se synem lyceistou, který byl skoro stejně žlutý a vyschlý jako ona. Seděl vedle Sofi, ale nespouštěl vybledlé oči z Olgy, což očividně nemálo znepokojovalo jeho mamá. Celou dobu na vrhala úzkostlivé a rozzlobené pohledy tu na něj, tu na svého manžela, na kterého žárlila, spíš z principu, než že by jí k tomu zavdával nějaký důvod, protože ho pohlcovala jediné služba a vint, byl lhotejný i k největším krasavicím a zachovával manželce naprostou věrnost, spíše ovšem z nedostatku času než z lásky k ní.

Ani teď nevěnoval žádnou pozornost Olze, skoro si ani nevšiml její přítomnosti a poklidně o něčem rozprávěl s Petrem Georgijevičem.

„Je tady dusno,“ řekla předsedová a ovívala se kapesníkem, Glafira Lvovna částečně uhodla, z čeho je předsedové dusno a z mnoha důvodů by ji nerada podráždila, takže se snažila zesílenou roztomilostí potlačit nelibost; ale předsedová, která se trochu zlobila i na Glafiru Lvovnu, že má a zve k sobě sestru, která svou přítomností šokuje všechny slušné ženy a ohrožuje prosté, nezkušené mladé lidi, jako jejího ubohého Polju, zůstala chladná a napružená, nadále se ovívala kapesníkem a házela významné pohledy na svého muže a syna.

„Včera jsem poprvé viděla Olgu Lvovnu a byla jsem úplně ohromená a okouzlená,“ řekla najednou sousedka předsedové, mladičká, hezoučká žena, která se právě vdala za poruštěného Němce, který sloužil pod Petrem Georgijevičem a měl velkou naději na skvělou kariéru. Byla ještě velmi naivní a nezkušená, a i když se snažila podle rady důvtipného manžela napodobit manželky jeho starších kolegů, počínaje chováním a tmavými solidními toaletami, ve kterých se její krásná svěží tvářička ztrácela jako se ztrácí mladá zeleň v šedivém, zamračeném dni, pořád ještě nechápala, že svou pochvalou neudělá hostitelce

sebemenší radost, a ještě podráždí předsedovou, které se podle výslovného manželova doporučení měla zavděčit a ve všem ji napodobovat.

Glařira Lvovna se na ni studeně usmála, a protože si nepřála udržovat rozhovor na toto téma, pospíšila se je změnit a zmínila se o tom, že děti Dolgovových mají záškrť, čímž velmi znepokojila všechny dámy. Většina z nich měla děti a tato nepřijemná zpráva v nic vzbudila zájem. Dokonce i mladá Zalcová, která měla malou dcerušku, se vyděsila, když si vzpomněla, že její pokojská se kamarádí s pokojskou Dolgovových, a pravděpodobně k nim zavleče nákazu.

Dámy rychle ožily a promluvíly všechny najednou se zjevným nadšením o dětských nemocech a hloupých služkách, o těch dvou petrohradských zlech, jimiž každá více či méně trpěla.

Večeře se chýlila ke konci. V jídelně zesílil šum hlasů; všichni mluvili hlasitěji a více než předtím; muži, kteří seděli skoro všichni na jedné straně stolu, diskutovali o posledních novinkách na různých ministerstvech, a vzrušovali se ještě víc, než dámy zaujaté dětskými nemocemi a služebními.

„Nesnáším tyhle Glašeňčiny večeře!“ řekla Olga Čemezovovi pod všeobecným šumem hlasů, „vždycky se k smrti nudím s těmi všemi skutečnými a neskutečnými rady a radovými!“

„Děkuji uctivě,“ zasmál se Čemezov.

„Ach, vy také!“ vykřikla a smála se. „Úplně jsem zapomněla! Ale to je něco jiného – vy pro mě nejste skutečný státní rada, ředitel jakéhosi důležitého departamentu, jehož název si nedovedu zapamatovat, ale pořád tentýž Jegoruška Čemezov, jak jsme vám říkali! Pamatujete si na to?“

„Velmi dobře,“ řekl, přičemž jí v tu chvíli odpustil malou netaktnost s hrabětem, která mu trochu pokazila příjemný dojem z jejich setkání. „To je to nejlepší,“ pokračoval, „co jste mi mohla říci.“ – A určitě si přál nejen s ní obnovit přátelství, ale také se setkat s milou Pelagejou Semjonovnou, která ho také

tak mile nazývala „Jegoruškou“, a se Sergejem a celou jejich rodinou, v níž proběhla celá jeho studentská léta.

„V čem u nás ještě vystoupíte?“ zeptal se jí.

„Pravděpodobně v Bouři a Panně Orleánské.“

„Rozhodně bych vás chtěl ještě jednou vidět; nemohla byste poprosit na pokladně, aby mi nechali jeden lístek do druhé řady na Bouři, sestra mi říkala, že na vaše představení se lístky velmi těžko shánějí. Včera jim jedni jejich známí, kteří nemohli jít, nechali svoji loži, jinak bych vás s největší pravděpodobností neviděl!“

Olze se rozzářily a zableskly oči a usmála se hrdým, šťastným úsměvem, kterého se nemohla zdržet.

„S radostí... jsem velmi ráda, že si to přejete, ne, opravdu...“ řekla okamžitě tak upřímně a srdečně, že ho instinktivně zasáhla a začala pro něj být ještě přitažlivější, „budeme zase přátelé jako předtím! Jsem velmi, velmi ráda, že jsem se s vámi znovu setkala! Přijďte ke mně, že? Evropa 24.“

„Určitě, určitě, sám jsem vás o to chtěl poprosit.“

„Paule, drahoušku,“ ozval se najednou znepokojený hlas předsedové. „jez, prosím, tu zmrzlinu opatrněji – U Dolgovových mají záškrť! Od zmrzliny tak snadno nastydeš,“ dodala a obrátila se k dámám, které s ní pod vlivem záškrty Dolgovových naprosto soucítily. Nešťastný Paul, který se snažil vypadat jako dospělý elegantní mladý muž, upadl do hrozných rozpaků, a když uviděl, že se Olze při starostlivém napomenutí jeho matky škubou koutky růžových úst, div se nerozplakal hanbou a zlostí.

Matka mě ze samé lásky, pomyslel si s nelibostí, pořád kompromituje a dostává mě před celou společností do postavení hlupáka. Kvůli ní ho přes jeho osmnáct let pořád pokládali za dítě, což ho hrozně rozčilovalo a ponižovalo dokonce i ve vlastních očích.

Naštěstí pro něj se Glafira Lvovna brzy zvedla od stolu a všichni šli do obývacího pokoje, kde se podávala káva, likéry a ovoce. Většina mužů si vzala skleničky, zapálila si doutníky a odešla do kabinetu Petra Georgijeviče, aby si trochu odpočinuli ve sladké předtuše vintu; někteří včetně starého hraběte obklopili Olgu, ale dámy se od ní pořád držely dál, v kroužku, který jí očividně nebyl příliš nakloněný, a zpovzdálí ji sledovaly zvědavými pohledy a s posměšnými grimasami si navzájem sdělovaly své dojmy.

Jen mladá Zalcová se nadále dívala na Olgu s neskrývaným obdivem a vášnivě si přála s ní promluvit, až nakonec vpadla do rozhovoru s hrabětem.

„Jaká škoda, že tak málo hrajete v Petrohradě,“ řekla trochu rozpačitě a červenala se potěšením, že mluví s tak slavnou herečkou. „Jak by bylo hezké, kdybyste tady bydlela pořád. Já bych nevynechala jediné vaše představení!“

„Ach ne, to by vás brzy omrzelo,“ řekla Olga a přívětivě se usmála na svou hezoučku mladou ctitelku, jejíž nadšení mimovolně lichotilo její ješitnosti. Ať byla sebevíc rozmazlená všeobecným nadšením, ať sebevíc přivykla podobným pochvalám a obdivu od téměř všech svých známých, každý nový ctitel nebo ctitelka jejího talentu jí přinesl nové uspokojení, kterému se nedokázala neubránit. Mladý Paul také nevydržel, a bez ohledu na trapný incident se zmrzlinou a znepokojené matčiny pohledy, které ho neklidně sledovaly, znovu propadl nadšení a vrátil se ke své roli dospělého mladíka příjemného zevnějšku a způsobů a z ničeho nic Olze vyjevil, že celá jeho třída, z níž byla většina na představení Marie Stuartovny, byla tak nadšená, že dokonce zorganizovali sbírku na kytici, kterou dostane při příštím představení.

„Já mám dokonce za úkol zjistit,“ dokončil s úklonou, protože mu náhlá inspirace vnukla myšlenku na poslání, které mu nikdo nesvěřil, a které mu podle jeho názoru mělo dodat velkého

významu a důstojnosti v očích „slavné herečky“, „kterým barvám dáváte přednost?“

„No, brzičko, brzičko jste začali,“ řekl napůl žertem, napůl přísně starý hrabě, který pohodlně usadil svoje velké a po obědě ještě těžší tělo do hlubokého, pohodlného křesla, které mu laskavě přistavila starostlivá hostitelka. „Jen počkejte, až uvidím vašeho Alfonse Ferdinandoviče – řeknu mu, co vyvádíte! Pokochejte se tím, řeknu, čím se zabývají ve třídě. Vy si myslíte, že geografii nebo gramatikou, a zatím, co si dovolují!“

„Smilujte se, hrabě,“ rozpačitě promluvil Paul, který se velice bál svého Alfonse Ferdinandoviče, „co je na tom špatného? Jenom se učíme ctít talenty...“

„Radši si hleďte gramatiky, a ne talentů! Vymysleli si ctít talenty! Jste samá zábava, opravdu, samá zábava!“ A stařec, kterého dobrý oběd a Olžina přítomnost příjemně naladily, se tiše rozesmál, až se jeho obrovské tělo jemně otřásalo a hvězda na fraku se zatřásla a poskočila.

„Vy, mladíku, talentům ještě vůbec nerozumíte!“ pokračoval, protože měl chuť po dobrém obědě někoho pokárat. „Na to je potřeba nejdřív projít školou života, ale vy prostě uvidíte na jevišti hezoučkou ženu, které ostatní tleskají – a upadnete v nadšení, také tleskáte, křičíte, vyvoláváte, nosíte kytice, kupujete portréty a vůbec děláte různé hlouposti, které byste opravdu neměli dělat už proto, že jste na to moc mladí – později na to budete mít dost času!“

„Ale dovolte, hrabě,“ vstoupila do rozhovoru Olga, která do té doby mlčela a se záludným úsměvem sledovala jejich rozhovor, „proč myslíte, že škola života lépe naučí chápat, co je talent, než samotné mládí s jeho vnímavostí a citlivostí? Věřte mi, mládí vždy reaguje na všechno dobré! Nezlobte se, mladý muži, hrabě jenom žertuje – a vyřídte svým kamarádům poděkování ode

mě. Věřím, že mě nepochopili jenom kvůli tomu, že jsem jim připadala hezká, nebo proto, že mi tleskali ostatní!“

„Samozřejmě!“ řekla ohnivě mladičká Zalcová. „Krásu chápe každý!“

„No, milá slečno, vy si to ještě pamatujete od zkoušek,“ řekl výsměšně hrabě, který si spletl Zalcovou s dcerou Petra Georgijeviče a byl velmi nespokojený s Olžinou přímlovou.

„Co je krása, například v osobě naší velectěné Olgy Lvovny, může být pochopitelné pro mě a pro vás, ale to ještě neznamená, že je to pochopitelné pro mého kočího Parfena!“

„To není pravda!“ vykřikla Olga vášnivě, „možná na bidýlku nerozumí hereckému výkonu do takových detailů jako v přízemí – s tím musím bohužel souhlasit – ale zato silněji cítí – věřte mi, hrabě – tam na bidýlku, než u vás v přízemí!“

„Dobře, dobře, milá zastánkyně bidýlka,“ zasmál se hrabě, chytil Olžinu ruku a políbil ji, „vždyť já vím, jaká jste horlivá demokratka!“

„Stůl je připraven, Vaše Excellence,“ uctivě hlásil Petr Georgijevič, přistoupiv k hraběti s balíčkem nových, právě otevřených hedvábně lesklých karet.

„Tak jestli je připraven, nebudeme ztrácet drahocenný čas,“ řekl hrabě, s potěšením pohlédl na karty a jeho vybledlé oči na okamžik zazářily a ožily.

„Potěšte starce,“ obrátil se znovu k Olze, „přisedněte si k nám aspoň na půl hodinky! Vy máte štěstí, takže byste jistě přinesla štěstí mně starému muži!“

Olga se zasmála a lhostejně ho následovala. Sama nehrála, ale bylo jí milejší sedět s hrabětem, než aby zůstala v salónu s dámami Glafiry Lvovny.

„Paule!“ vykřikla zoufale předsedová, když si všimla, že její Paul jde na Olgou do kabinetu, ale Paul předstíral, že neslyší, a rychle zmizel za portiérou dveří.

V kabinetu byly připraveny tři stolky, u kterých už se usadily hráči, a v salónu byl připraven čtvrtý – pro dámy.

Předsedová velmi ráda hrála vint, a Glafira Lvovna zorganizovala „dámský vint do dvou set“ především kvůli ní, ale když ubohá předsedová viděla, jak to jejího syna táhne za tou „hroznou ženskou“, tak ji to rozrušilo, že začala uvažovat o tom, jestli nemá obětovat dnešní vint (což by pro ni bylo velmi těžké a nepříjemné), jen aby odsud co nejdříve odvezla svého Paula. Jenže nechat tady manžela s toutéž „hroznou ženskou“ se také neodvážila, a přitom z vlastní zkušenosti věděla, že manžel její manžel dřív než po šesti robberech⁶ nebude ochoten odejít – ledaže by si ho náhle vyžádal sám ministr.

„S těmi dětmi je takové trápení!“ řekla s hlubokým povzdechem sousedce, protože se nedokázala rozhodnout.

„Copak vy hrajete?“ zeptal se Čemezov udiveně, když viděl, že Olga vstoupila do kabinetu.

„Ach ne!“ zasmála se, já jsem na karty úplně hloupá, neumím ani duráka, a vy, určitě, budete hrát?“

„Ne, já se brzy pokusím nenápadně odejít, doma leží spoustu práce.“

„Tak jděte, jděte, ale nezapomeňte, budu vás čekat: Evropa 24.“

„Jistě, v příštích dnech, jestli dovolíte!“ pevně si stiskli ruce a on odešel ještě plný dojmu z jejích milých očí, které ho sledovaly s tak přívětivým, dobrým pohledem, který ho tak příjemně zahřál u srdce.

„Zítřka k ní půjdu!“ řekl si s radostí, že jejich setkání bylo tak vřelé.

⁶ Robber získá strana, která vyhraje dvě partie po sobě nebo dvě partie ze tří her.

Pravidla vintu zde

[http://game-wiki.guru/published/igryi/vint-\(kartochnaya-igra\).html](http://game-wiki.guru/published/igryi/vint-(kartochnaya-igra).html)

XI.

Ale druhého dne se Čemezov k Olze nedostal a zašel k ní až za dva dny.

Když Čemezov zaklepal a po vyzvání „Dále!“ vešel, nejprve se zastavil ve dveřích a nevěděl, jestli má jít dál, jak mu bylo dovoleno, nebo počkat, až bude místnost stejně jako hostitelka lépe připravena přijímat návštěvy.

Olga seděla uprostřed na podlaze před otevřeným kufrem a skláněla se nad ním, vyndávala z něj různé šaty, které pokojská, která stála vedle ní, rozvěšovala po zdech a rozkládala na všechny stoly a židle, které byly bez toho zavalené všemožnými krabicemi, sukňemi, živůtky a jinými věcmi.

Když Olga uviděla Čemezova, neprojevila ani nejmenší rozpaky, jako by ji nenašel ve starém, pomačkaném županu na podlaze, ale pokojně sedící na pohovce, očekávající návštěvu a bezvadně oblečenou.

Zvedla na okamžik hlavu, aby se podívala, kdo vešel, usmála se svým přátelivým úsměvem a rychle k němu natáhla ruku.

„Ach, to jste vy!“ řekla a očividně měla z jeho příchodu radost. „To je skvělé, že jste přišel! Právě mi poslali věci z Moskvy. Víte, já jsem počítala jenom s jedním představením a nic jsem si s sebou nevzala, a zatím zůstanu ještě na dvě, musela jsem si o všechno napsat! Omluvte mě, já se s tím za chvíli vypořádám, a vy si zatím sedněte a dejte si čaj s Miločkou. Ach, ano, samozřejmě, vždyť vy byste se teď ani nepoznali – musíte se znovu seznámit.“

Čemezov se s mírnými rozpaky uklonil nějaké velmi hezké dámě, která na všechno hleděla úplně lhostejně krásnými modrými očima, které se podobaly Olžiným očím.

„Vzpomínáš si, Miločko, na Jurije Čemezova, Serjožova kamaráda, který u nás před dvanácti lety byl skoro každý den?“

„Myslím, že si vzpomínám,“ řekla nejistě a potřásla hlavou, „ale už nejasně...“

„Ale já si na vás vzpomínám dobře,“ řekl Čemezov a stiskl její malou ručku zářící diamanty, „nejdřív jsem vás nepoznal, ale když vás Olga Lvovna nazvala jménem, hned jsem poznal, koho mám před sebou!“

„No, to je skvělé,“ řekla Olga se smíchem, „dej mu, Miločko, za mě čaj, já s tím budu hned hotová.“

Ale Čemezov odmítl čaj, za hodinu měl mít večeři, a to hostitelku zřejmě poněkud udivilo.

„Vždyť jsem z Moskvy,“ řekla jakoby na omluvu, „u mě čaj nikdy nezmizí ze stolu!“

A už mu nevěnovala pozornost a zase si hleděla svého. Čemezov si sedl do křesla, ze kterého pokojská sebrala nějaké krabice a nedbale je pohodila na vedlejší židli. Čemezov kdoví proč nečekal, že u Olgy někoho potká, a třebaže Miločka byla stejně blízký člen rodiny jako Olga, v tu dobu, kdy k nim chodil, byla ještě velmi malou dívenkou, desetiletou nebo jedenáctiletou, a chodila do školy divadelního ředitelství, takže ji zřídka kdy viděl; teď ho z nějakého důvodu tísnila a bylo mu nepříjemné, že si v její přítomnosti nebude moci pohovořit s Olgou, jak si přál, když byl na cestě sem. Rozhovor se ne a ne rozběhnout. Olga byla zabraná do své činnosti a hovořila s ním jenom krátkými, úryvkovitými větami, a Miločka, která očividně nepokládala za svou povinnost bavit hosta své sestry, který pro ni osobně nebyl nijak zajímavý, většinou mlčela a zamyšleně sledovala Olgu svými krásnými, světle modrými očima, které ostře kontrastovaly s bělostí obličeje a tmavých zvlněných vlasů a obočí.

Čemezov mechanicky sledoval, jak Olga vytahuje z kufru různé šaty a pestré, zlatem vyšíváné sarafány, které pak pokojská od ní převzala a než je pověsila, zvláštním způsobem je zvedla a zatřepala s nimi. Ze začátku, když vešel a zdálo se mu, že přišel nevhod, byl trochu v rozpacích, ale teď necítil ani rozpaky, ani

napětí, které by určitě cítil, kdyby tak nevhodně přišel na návštěvu ke kterékoliv jiné dámě.

Naopak, ačkoliv mu paní domu vůbec nevěnovaly pozornost, cítil se v jejich společnosti tak prostě a spokojeně, jako kdyby je navštěvoval každý den a byl zvyklý je zastihnout při čemkoliv.

Pouze se pozorně díval na Olgu, která seděla na podlaze v jakémsi starém tureckém županu, s vlasy narychlo stočenými na zátylku, které se při jednom pohybu uvolnily a rozsypaly se po zádech jako zvlněná těžká záplava tmavě bronzové barvy promíchaná se zlatavými nitěmi.

Zaujalo ho, že dnešní Olga se vůbec nepodobala včerejší ani Olze v Marii Stuartovně. Zase v ní bylo něco nového a nečekaného, i když to bylo prosté, přirozené a sympatické jako tehdy. Jenže v denním světle vypadala starší a žlutější a její krásné oči, ve kterých byla veškerá síla a kouzlo její nervózní tváře, vypadaly malátně a unaveně.

Ale její sestra Miločka ještě zářila mládím a krásou. Obličejem trochu připomínala Olgu, ale měla mnohem jemnější a hezčí rysy, třebaže nebyly tak výrazné a pohyblivé. Její maličká, hezká hlavička připomínala grandiózní hlavičky od Greuze. Ve skutečnosti se málo změnila od doby, ze které si ji Čemezov pamatoval – jen byla ještě hezčí, a v koketní tvářičce jí navždy ztuhl dětský, naivně rozmarný výraz, který se ovšem velmi hodil k její lehké, miniaturní postavičce.

Miločka byla od dětství pokládána za nejkrásnější v rodině a doma byla miláčkem všech. Později se Čemezov doslechl, že z nějakého důvodu přešla z moskevského baletu do petrohradského a zde ji dosáhla velkého úspěchu, proslavila se jako dobrá tanečnice, a především jako jedna z nejkrásnějších představitelk divadla.

„Miločko,“ řekla najednou Olga vstávajíc z podlahy, „neposlouchej Jurije Nikolajeviče a nalij mu čaj, nebo ho znudí tady takhle sedět a uteče. A mně taky při jednom.“

Čemezov se zasmál jejímu zábavnému přání nalít ho bezpodmínečně čajem, ale už neodmítal, aby byla spokojená, a Olga přistoupila k trymó, lehce se předklonila, nabrala do jednoho tlustého svazku své krásné dlouhé vlasy, připnula je sponou nízko na zátylku a lehce potřásla hlavou, jako by se snažila vyzkoušet, jestli se zase nerozsypou.

„Kdy budete zase hrát?“ zeptal se Čemezov.

„Ani o tom nemluvte!“ řekla otráveně, shodila z křesla nějaké věci a plácla sebou. „S tím přejížděním a balením a vybalováním je tolik práce, že ani nemám chuť hrát! A po celý den mi sem chodí lidi, jeden odejde, druhý přijde – a já se kvůli nim nemůžu připravit!“

„To platí mně,“ řekl se smíchem a vyndal hodinky.

„Ne,“ řekla klidně, bez sebemenších rozpaků, „nemyslím vás! Vás jsem naopak v těchto dnech čekala, ale věřte nebo nevěřte, že za den přijde dvacet lidí – kolegové, a recenzenti, a známí, a napůl známí, a dokonce i úplně cizí, Bůh ví, kdo jsou a odkud se vzali, a proč! A se všemi musím promluvit a usmívat se!“

„A jak budete zítra hrát, když jste tak unavená?“

„To nic neznamená! Jsem na to zvyklá: člověk je někdy večer tak unavený, že se mu zdá, že nejenže není schopný hrát, ale ani mluvit. A přijde do divadla, začne se oblékat, a co je hlavní, vejde na jeviště, a všechny únava z něj spadne jako mávnutím kouzelného proutku! Vždyť my herci jsme lidé nervní, žijeme nitrem, jak říká Sergej... No vidíte!“ přerušila se najednou zlostně. „Zase někdo klepe! Dále!“ vykřikla netrpělivě, téměř zlostně.

Dveře se otevřely a vstoupili dva pánové: jeden tlustý, vysoký, s oholenou hereckou tváří nemilosrdně znetvořenou od neštovic, který těžce vpadl a v chůzi hlasitě dýchal, a druhý,

který se plaše a rozpačitě schovával za záda prvního, byl k velkému Čemezovovu úžasu tentýž Paul, jehož ubohá maminka se jej tak usilovně už třetí den snažila ochránit ho před tou „hroznou ženskou“, a jemu se dnes podařilo dostat právě k té hrozně ženské!

Při pohledu na Čemezova se Paulova tvář náhle protáhla a získala rozpačitý a vystrašený výraz.

„Tak, Oleňko,“ řekl hladce oholený pán, ve kterém Čemezov poznal jednoho z oblíbených protagonistů petrohradského divadla, kterého doposud viděl pouze na jevišti, „přivedl jsem ti nového ctitele, moje milá. Tedy přesněji řečeno, nepřivedl jsem já jeho, ale on mě; já jsem bránil, bránil, ale nic jsem s ním nepořídil – jen mě tam vezměte! Je to tak, drahoušku, že se do tebe mládenec zbláznil!“

Olga se lhostejně podívala na „mládence“ – očividně se z nového ctitele neradovala – a ten vypadal jako by stál na žhavém uhlí, na jedné straně byl nadšený až blažený tím, že se seznámil s vynikající herečkou, na druhé straně byl v hrozných rozpacích z neočekávaného setkání s Čemezovem, který dobře znal nejen jeho tatínka, ale dokonce i maminku!

„Velice mě těší,“ procedila Olga mezi zuby a sotva se na něj podívala, ale s Barsukovem se políbila.

V prvním okamžiku ten polibek Čemezova trochu přivedl do rozpaků; ale jak ona, tak Barsukov to udělali tak prostě, že si uvědomil, že pro ně, staré kamarády, je polibek tak prostý a obyčejný, jako pro něj podání ruky.

„Olgo, drahoušku, dej mi něco zakousnout!“ poprosil Barsukov svým komickým hlasem, když se po vzájemném představení s Čemezovem těžce svalil do křesla, které pod ním zapraskalo.

„Musím přiznat, že tento petrohradský mládenec mi nedovolil ani zlehka pojist! Pořád prosil: pojedeme, pojedeme, tatínek s maminkou večeří přesně v šest, a maminka se bude zlobit, povídal, když se opozdím.“

Paul se začervenal a zastyděl, ale současně elegantně a důstojně otáčel svým třírohým kloboukem a tu se s milým úsměvem díval na Olgu a Miločku, tu nervózně mžoural na Čemezova, jehož přítomnost ho krajně svazovala.

„No, já pojedu,“ pronesla náhle Miločka, vstala, přistoupila k zrcadlu a před kterým si koketně a viditelně obdivujíc svůj obraz, který jí trochu lichotil, začala nasazovat klobouk.

Ale Barsukov se z nějakého důvodu hrozně vyplašil, když uviděl, že chce odejít, a nepustil ji.

„Radši se najež s námi, drahoušku! Já vím, že je tady vynikající kuchař,“ přemlouval ji a násilím z ní tahal rukavičky. „Oleňka mě dnešek jmenovala svým maître d'hôtel a já vám objednám takovou večeři, že si olíznete všechny prstíčky! No tak, zůstaň, drahoušku!“

„To nejde,“ řekla Miločka s potutelným úsměvem, lehce se naklonila k Barsukovově uchu a řekla potichu, ale tak, že to všichni ostatní slyšeli: „Ardalion Michailovič čeká!“

„Aha! Tak to běž, běž, když je to tak – vždyť je to svým způsobem také tatínek, mohl by se zlobit,“ řekl Barsukov se smíchem, a přitom lišácky mrkal.

„Jsi nechutný!“ vykřikla Miločka, postavila se na špičky a zakryla mu ústa svým sobolím rukávníčkem.

„Však se ještě uvidíme?“ zeptala se Olga tiše Čemezova, když viděla, že i on sahá po klobouku, „přijděte někdy večer, třeba v sobotu, to budu mít volno a nikdo tady nebude,“ řekla, jako by se mu trochu omlouvala za celou společnost, kterou u ní zastihl, když přišel výslovně za ní samotnou, a která se mu, jak vycítila, vůbec nelíbila.

Uklonil se, ale řekl, že nic nezaručuje, i když se pokusí, pokud mu do toho nic nepřijde.

„Přijďte,“ opakovala poněkud smutně a dívala se na něho, „bylo by mi velmi líto, kdybych odjela a už vás neviděla!“

Všichni se zvedli, a ubohý Paul, který zřejmě očekával, že ho tu nechají, nerozhodně vzal svůj trojhranný klobouk, ale nikdo mu neřekl, aby zůstal, takže se neochotně, rozpačitě všem uklonil a také vyšel do předsíně.

Miločka procházela předsíní na špičkách, něčemu se potouchle smála, šeptala si s Barsukovem, který jí odpovídal záhadným, mnohoznačným mručením a slovními hříčkami.

„A co vy, mladý muži,“ obrátil se najednou ke zmatenému Paulovi, když vešli do maličké předsíně, „pomohl byste dámě obléknout její burnusy, já už jsem na takovou práci starý a tlustý, takže by mi uškodilo, kdybych se ohnul, doktoři mi to zakázali!“

„Ano, velmi rád,“ zamumlal Paul a s nadšením se vrhl na Miloččiny galoše, protože s rozkošnou sametovou tmavě zelenou rotondou už jí pomohl Čemezov, a Barsukov, který stál s Olgou ve dveřích, ji najednou objal a políbil na tvář.

„Ach, Oleňko, Oleňko!“ řekl a smutně vzdychal, „Když si pomyslím, že jsem tě více než rok neviděl! A teď odjedeš... a kdoví, kdy se zase uvidíme!“

Olga s přátelskou láskou uchopila jeho tlustou ruku, opatrně si ji otočila kolem pasu a důvěrně se přitiskla k jeho mohutné postavě.

Ale v okamžiku, kdy Čemezov otevřel dveře, aby dal přednost Miločce, najednou se na prahu téměř srazil s maličkým, šedovlasým staříkem s brýlemi se zlatými obroučkami, zakutaným do ohromného medvědího kožichu a čepice, při jehož objevení se ozvaly radostné výkřiky a Olga ožila a dokonce zrůžověla potěšením, běžela k němu a pevně ho objala před kožich.

Čemezov také dobře znal toho staříka – kdysi byl jeho žákem. Byl to jeden z profesorů – teď petrohradských, dříve moskevských, a z nějakého důvodu ho znala div ne celá

Moskva a polovina Petrohradu. Nazývali ho prostě: Jakov Dement'jevič.

Když Čemezov staříka uviděl, zastavil se na prahu a s potěšením se díval na dobrý, stařecky růžový a příjemný obličej svého starého profesora, který mu stejně jako Leont'jevovi připomněl jeho mládí a se kterým se vždy rád setkával a občas ho navštěvoval. Ale teď se ho zmocnila Olga, rychle a radostně na něj mluvila a vybalovala ho z ohromného kožichu a nekonečných pestrých šál, do kterých byl zabalen.

„To je skvělé! Náš pluk dostal posilu!“ radoval se z celého srdce, celou svou širokou poďobanou tvář Barsukov. „Jakove Dement'jeviči, kamaráde, že s námi povečeříte? Nedejte nám košem, drahý, neodmítejte!“

„Proč bych odmítal? Když mi dáte večeři, proč bych odmítal, v dobré společnosti se dá i napít, nejen povečeřet!“ řekl dobrosrdečně Jakov Dement'jevič, a když se zbavil všech šátků a vysokých galoší, znovu se se všemi pozdravil a políbil je.

XII.

„Tak, Bursanko, objednej večeři!“ vykřikla vesele Olga. „A ať nás pořádně nakrmíš!“

„Určitě budete spokojení! S radostí obstarám i šumivé! Když flámovat, tak flámovat! Jako u nás v Malinově!“

A Barsukov, který měl nejraději ze všeho dobré jídlo a pití, okamžitě odchytil sluhu probíhajícího po chodbě, pohrdavě odmítl nabízené menu a objednal své vlastní – a udělal to s takovou chutí, že všichni dostali chuť k jídlu, a dokonce sám lhotejný a na pohled hloupý Tatar se usmíval při pohledu na jeho nadšený, zářící obličej.

„Rozuměl jsi?“ zeptal se starostlivě a přísně šklebícího se Tatara.

„Co bych nerozuměl? Udělám všechno, jak přikazujete!“

„No, no, jen nic nepoleť, bráško!“

„Už jsme se dlouho neviděli, Jakove Děment'jeviči,“ řekl Čemezov starému muži, když se spolu s ostatními vrátili do pokoje.

„Ano, dávníčko! Už to musí být půl druhého ročku, co se dá dělat – sejde z očí, sejde z mysli!“

„Zůstaňte s námi na večeři,“ řekla Olga mile, přistoupila k Čemezovovi a vzala mu klobouk.

Čemezov byl zvyklý večeřet buď v klubu, nebo u sestry, a když si jednou zvykl na zavedený pořádek, který se, aniž by to sám zpozoroval, stal jeho druhou přirozeností, nerad se od něj odchyloval třeba jen v maličkostech; ale když vedle sebe viděl Jakova Děment'jeviče a Olgu, tak to na něj dýchlo starými časy, že se jemu samotnému zachtělo zůstat s nimi, a nechal Olze svůj klobouk – k její plné spokojenosti.

„A víte co!“ vykřiklo Miločka a odhodila rotondu: „Zůstanu tady s vámi!“

„Dobře!“ zaradoval se Barsukov, který se nakonec dohodl s Tatarem, „to je dobře, to je moc dobře, nám bude veseleji a ty se taky nebudeš nudit.“ A z radosti, že ona zůstane a bude jich víc, dokonce sám s hekáním a funěním sundal z jejích hezoučkých nožek teplé galoše, což očividně pokládal za velikou obět' ze své strany a za velkou odměnu pro ni. Barsukov nebyl příliš spokojen s tím, že Olga pozvala na večeři Čemezova. Obvykle se snadno nejen sbližoval, ale dokonce přátelil s lidmi, málokdy se před cizími ostýchal, ale s Čemezovem se kdoví proč cítil nepříjemně a stísněně. Připadalo mu, že není jeden z nich, že se na něj dívá z vysoka a nevlídně, jak se mu zdálo, a Barsukov si jako miláček publika zvykl, že ho všichni mají rádi a lichotí mu. Čemezov mu byl lehce proti srsti, a on naschvál, jako by mu chtěl dát najevo, že se kvůli němu nehodlá přemáhat a brát na něho ohledy, zvolil ještě nenucenější tón a způsoby, které, jak se mu zdálo, Čemezova šokovaly. S příchodem Jakova Děment'jeviče se

všichni rozveselili, začali mluvit všichni najednou, přerušovali se navzájem, a Barsukov dokonce přesunul stůl do středu místnosti a začal ho prostíral.

Dámy se nadchly jeho nápadem a pomáhaly mu, ale dělaly to tak špatně a neobratně, že mu jenom překážely, a on je bez okolků odháněl. Miločka se vžila do role hezoučké subretky, uvázala si kolem pasu místo zástěrky bílý hedvábný ubrousek, vyhrnula si své parádní rukávy, čímž odhalila překrásné ruce jako vyřezané ze slonové kosti, a běhala se smíchem a žerty kolem stolu s talířky a noži, které jí co chvíli padaly z rukou.

Jakov Děment'jevič se usmívali při pohledu na jejich námahu a Čemezovovi připadalo divné a zábavné vidět sám sebe v této společnosti, která ho zajímala a současně mu šla na nervy svým dováděním.

„A co, Juriji Nikolajeviči, neměli bychom jim pomoci? Zdá se, že to bez nás nezvládnou,“ řekl Jakov Děment'jevič, kterého proti jeho vůli rozveselil zvonivý Miloččin smích a Barsukovova komická nelibost.

Vstal ze židle, také na sebe připevnil ubrousek, odebral Miločce nože a vidličky, a začal s vážným výrazem pomáhat Barsukovovi v jeho činnosti, přičemž si ale hrál s Miločkou na honěnou.

Skončilo to tak, že Miločka rozbila všechny talířky, jak jí předpověděl Barsukov, když je všechny najednou upustila. To ji tak nadchlo, že také upadla na podlahu a sbírala střepy, přičemž se smála tak, že jí tekly slzy.

„No, co jsem říkal!“ křičel Barsukov s nejvyšším uspokojením a pohoršením, „udělala bys líp, kamarádko, kdyby ses posadila a dívala se na sebe do zrcadla! A ty sis vzala do hlavy, že prostřeš stůl! To není jako mrskat nožkami v baletu!“

Ale Miločka ještě víc pištěla, smála se a křičela, sotva popadajíc dech, že umře, pokud Barsukov nepřestane láteřit. Olga volala na pomoc nějakou Nast'u, pravděpodobně svou pokojskou, ale

ta někam zmizela a objevila se až na desáté zavolání své paní, a když nakonec přišla, k velkému Čemezovovu údivu místo aby sebrala střepy, zastavila se na prahu, jako by ji něco radostně překvapilo.

„Matičko, Přesvatá Bohorodičko, vždyť tu sedí Jakov Děment'jevič! A já hloupá jsem to nevěděla!“ vykřikla a očividně ji nikterak nepřiváděla do rozpaků přítomnost hostů a hostitelek. Když ji Jakov Děment'jevič uviděl, byl z nějakého důvodu také potěšen, a když se zvedl z podlahy, přistoupil k ní, obejmul ji a třikrát ji políbil na obě tváře

„Já, Nastěnko, já, matičko,“ řekl a přívětivě ji poplácal plné rameno, „přišel jsem se podívat na dcerku.“

„A to je co?“ zeptala se Nastěnka, aniž by se obrátila na někoho přímo, a ukázala hlavou na rozbité talířky.

„Ale, to natropila naše baletka,“ řekl Barsukov, který nahněvaně rozestavoval po stole skleničky,

„No, co,“ řekla pokojně Nastěnka, „co s nimi nadělám.“

Nastěnka byla plná, vysoká žena, čtyřicátnice, s mazaným příjemným obličejem, očividně veselá, povídaná a dobrosrdečná, i když nikdy nezapomínala na své zájmy. Rychle nabrala střepy do zástěry, v chůzi posbírala nějaké krabičky a dala je na místo; oprášila šaty Miločce, která se mezitím zvedla z podlahy, ale ještě se úplně neuklidnila a otírala si tenkým nadýchaným kapesníčkem zčervenalou tvářičku a oči.

„Připište to, musjé, na náš účet,“ řekla Nastěnka Tatarovi, který vešel v podnosem plným různých zakusů⁷, a ledabyle mu podala střepy.

Brzy se všichni k plné spokojenosti hladového Barsukova usadili k večeři.

Olga vedle sebe posadila z jedné strany Jakova Děment'jeviče, z druhé strany Čemezova, a Miločka se posadila naproti u

⁷ to není chyba – jednalo se o ruské zakuski, ne o české zákusky

zrcadla vedle Barsukova a brala mu pirožky a chlebičky, které si připravil pro sebe.

Nastěnka také zůstala a postavila se s rukama složenýma na plném poprsí za Miloččinu židli, odkud viděla na Jakova Děment'jeviče, se kterým si podle všeho byli vzájemně nakloněni.

„Tak co, báťuško,“ zeptala se, „kdy se zase podíváte k nám do Moskvy?“

„Dříve než na jaře mi to nevyjde, má milá!“

„A co vás to napadlo se přestěhovat do Petrohradu,“ řekla najednou smutně a zavzdychala, „co je to za město? Bůh mě netrestej, po ulici běhají samí Němci! Není nad mátušku Moskvu!“

„Nastěnka je věrný patriot své otčiny!“ řekl posměšně Barsukov, který vychutnával maličký pirožek se žampiony, který se přímo rozplýval v ústech.

„A jak jinak!“ vykřikla Nastěnka s plným přesvědčením. „Každý má rád to svoje. Divím se jenom, že tady lidi ještě nezapomněli mluvit rusky! Ať jste kdekoliv, všichni drmolí německy! Už jenom to jídlo: klobásy a různé dorty! Ani se toho nenajíš, ani si nepochutnáš, už jenom ta jména sama o sobě! A u nás, v Moskvě, by vám teď nabídlí soljanečku s lososem a jeseteříkem, pár pirožků, selátko na smetaně nebo s kaší, to by bylo lepší než nějaký hloupý dort! Proto jsou tu lidé takoví vodnatí, nemají pořádnou postavu!“

„Vy jste i filosof!“ zasmál se Jakov Děment'jevič, který v hloubi duše cítil totéž a kterému se pořád stýskalo po milované Moskvě.

„Abys věděla, Nast'o, brzy se sem přestěhuji,“ řekla Olga, aby svou pokojskou pošádčila.

„To se nikdy nestane!“ odpověděla pokojská klidně. „Co bysme tady dělali? Vždyť je nám tam dobře: publikum nás má rádo, kolegové také, máme tam celou rodinu; v mátušce Moskvě jsme

narodili, v ní, živitelce, jsme vyrostli, tam také, Olgo Lvovno, umřeme.“

„A pořád mluví jako dřív!“ poznamenal se smíchem Barsukov, „My, a nás. Tak, Nastěnko, jestlipak vás včera publikum dobře přijalo?“

„Nás, vašnosti, publikum vždycky přijme dobře. Sláva tobě, Pane, ještě jsme si nikdy neudělali ostudu!“

Nastěnka byla očividně členem rodiny – všichni s ní žertovali, všichni s ní mluvili, a ona na to očividně byla zvyklá a pokládala to za samozřejmé, ale chovala se taktně, nebyla domýšlivá, a třebaže se ani při povídání, ani při odpovědích nijak neostýchala, měla tak příjemný a milý hlas se stopou zpěvavého moskevského přízvuku, že dokonce i drzosti u ní vyzněly dobrosrdečně a mile.

Čemezov si na ni nepamatoval – musela přijít k Leont'jevovým potom, co odjel z Moskvy – ale pozoroval ji se zájmem a zvědavostí, které v něm vzbuzovali téměř všichni v rodině.

„Vždyť moje Nast'a je pozoruhodný typ,“ řekla Olga Čemezovovi, když si všimla, že se Čemezov se zájmem dívá na její pokojskou, „za prvé skoro celý život strávila v divadle; vzala jsem ji k sobě před devíti lety, po smrti naší znamenité B., a k ní se dostala ještě jako děvčátko!“

„Ano, typická osoba!“ řekl Čemezov se smíchem.

„Ne,“ řekla Olga, který vycítila, že její Nast'a není z nějakého důvodu Čemezovovi sympatická, „je výborná a je oddaná jako pes – takových teď není mnoho – kromě toho, že je hrozná šejdířka! Ale to nevadí, stejně ji všichni mají rádi!“ Olga se najednou zarazila a vrhla na něj zvláštní pohled.

„Poslouchejte,“ řekla tiše a naklonila s k němu, zatímco se ostatní smáli s Nastasjou, „nelitujete, že jste zůstal?“

„Naopak,“ řekl, trochu překvapen její otevřenou otázkou, na kterou vůbec nebyl připraven, „umělci – taková zajímavá společnost!“

„Ne, o to nejde!“ řekla a mírně se zamračila jeho neupřímnému, napjatému tónu. „My jsme prostě dobří“, a sama se zasmála samochvále, která z ní mimoděk vypadla. „Nedivte se tomu, že chválím sama sebe, Ale je to tak: samozřejmě máme hodně nedostatků, i takových, které mohou rozčilovat takové lidi jako vy, totiž, přesněji, takové, jakým jste se stal. Předtím jste byl jako jeden z nás! A teď jsme vám trochu nepříjemní! Nemám pravdu?“ zeptala se dychtivě a dívala se mu přímo do očí, jako by ho nutila k přiznání.

„Máte,“ řekl tiše, trochu rozpačitý z toho, že jí musí odpovědět zostra, a z toho, že měla pravdu, když to tvrdila.

„Tak vidíte! A já bych kdoví proč chtěla, abyste se nám vrátil! Je mi kdoví proč divné a smutné pomyslet na to, že jste se nám tak odcizil!“

„Škoda, že nežijete v Petrohradě!“ řekl zamyšleně Čemezov, což nebyla tak docela odpověď na její slova.

Ona najednou zmlkla a několik okamžiků se na něj dívala a o něčem přemýšlela.

„Ne, spíš je škola, že vy nežijete v Moskvě,“ řekla trochu smutně, „já se přece ve skutečnosti vůbec nehodím do toho vašeho Petrohradu. Já jsem také patriot své otčiny!“ zasmála se a vrhla pohled na Nastěnku.

XIII.

„No, já jsem věděl, že se tady Ludmila Lvovna rozseděla,“ ozval se náhle z druhého konce místnosti naprosto neočekávaně čísi nový hlas a na prahu dveří se objevil elegantní pán s dlouhými šedými licousy, v elegantním kabátě, s cylindrem a hůlkou pod paží. Všichni se otočili a Miločka se mírně začervenala a zasmála se.

„A já, Ardalion Michailoviči,“ odpověděla mu stejným tónem, „jsem věděla, že přijdete sem.“

„My, přáteli, právě jíme, přidejte se k nám,“ vykřikl Barsukov, a dělal pro něj místo mezi sebou a Miločkou.“

„Promiňte, prosím,“ stěžoval si Ardalion Michailovič, přičemž si sundal si kabát a rukavice a přistoupil k hostitelce, „toho je schopná jednomu Ludmila Lvovna! Sedím, čekám, čekám – ani večere, ani paní domu! Nakonec přijede kočí a vzkazuje, že Ludmila Lvovna na večeri nepřijde, že zůstane u sestřičky. Jak si má připadat host, který přišel na večeri!“

„Ano, přáteli,“ řekl Barsukov a soucitně potřásl hlavou, „nezáviděnímohdné! U nás není schopná ani toho!“ Ale Miločka se hihňala, očividně jí situace nepřipadala trapná, ale zábavná. „Ujišťuji vás, že na tom neproděláte,“ řekla se smíchem, „opravdu, bude nám mnohem veseleji, než kdybychom byli my dva u mě doma!“

„Ale dovolte, Lud...“

„Dovolte, abych vás představila, Ardalion Michailoviči,“ přerušila ho Olga, „Jurij Nikolajevič Čemezov – Ardalion Michailovič Doněc-Gonskij.“

„Velmi mě těší,“ řekl Ardalion Michailovič s elegantní úklonou, vyjadřující jak vlastní důstojnost, tak laskavou ochotu navázat novou známost.

Muži si potřásl rukama a Ardalion Michailovič zaujal své místo, přičemž cestou velmi přívětivě pokynul Nastěnce: „Zdravíčko, Nastušo! Jak se máte?“

Čemezov nejednou slyšel o Doněc-Gonském jako o jednom z největších petrohradských podnikatelů, jehož skutečnou profesi bylo možné stěží definovat, Ardalion Michailovič byl muž po padesátce, velmi dobře zachovalý navzdory šedinám a pleši, vždy elegantní a galantní, vášnivý ctitel žen, karet, vína a mnoha dalších neméně příjemných věcí.

Ardalion Michailovič byl k nalezení všude: na burze, na Něvském, v baletu, v klubech, na dostizích, v restauracích, na všech premiérách a benefcích, večer ho saně nebo kočár,

v závislosti na ročním období, nesly z jednoho konce města na druhý, a jeho elegantní postava, s tváří vždy zářící spokojeností a s milým úsměvem zářila hned tu, hned tam, jako blýskavice. Někteří říkali, že má obrovský majetek, zatímco jiní říkali, že nemá nic kromě dluhů a nespočetných afér, ale ať to bylo jakkoliv, Ardalion Michailovič si žil na vysoké noze, obýval krásný byt, držel si vynikající koně, nejlepší ve městě, pořádal nákladné večírky a večeře, ucházel se o módní herečky a nosil jim květiny a dárky. Byl ženatý, ale jeho nemocná manželka se málokdy ukazovala a skoro v ničem mu nepřekážela, protože se jednou léčila v zahraničních lázních, jindy žila někde na vesnici, a jen málokdy zavítala do luxusního bytu svého manžela. Jeho vztah s Miločkou Leont'jevovou nebyl žádným tajemstvím, dokonce se s ní blýskal ve společnosti jako s nejkrásnější ženou z baletu, která ho ovšem stála velmi mnoho peněz; přesto se k sobě ve společnosti chovali jen jako dobří známí, a když ho Čemezov uviděl, prolétl si v duchu krátce jeho životopis i to, že žil s nějakou baletkou. Až teď si uvědomil, že to byla právě Miločka; ten objev mu byl velmi nepříjemný a dokonce bolestivý.

Ona, dcera nebožtíka Leont'jeva, kterého zbožňovala celá Moskva a kterého si on tak hluboce vážil a tak ho miloval – luxusní metresa pana Doněc-Gonského! A tento pán, který mu byl už dříve nesympatický, mu začal být protivný, a dokonce odporný.

Všechno oživení a dobromyslné naladění, které cítil na začátku večeře, z něj vyprchalo, mlčel a zlobil se – a už ne jenom na Ardalionu Michailoviče, ale na celou společnost, která mu, aniž by věděl proč, začala připadat nepříjemná a začal ho dráždit její smích, žerty i chování. Dokonce i vůči Olze se v něm zrodil jakýsi nepřátelský pocit.

Kdo ví – možná ona sama nechala v Moskvě nějakého Ardaliona Michailoviče? A proč by měla být morálnější než její sestra? - pomyslel si proti své vůli.

Pohlédl podezřívavě na diamanty, které měla v uších a na rukou a kterých si předtím nevšiml, ale teď v jeho očích představovaly důkaz jeho urážlivých domněnek.

Myšlenka na její provinění pro něj byla mnohem bolestivější a nepříjemnější než pomyšlení na provinění Miločky, která mu tak jako tak byla vzdálenější než Olga, která tolik souvisela s jeho mládím a vzpomínkami na ni... A ty čisté vzpomínky mu jakoby pošpinila a otráвила její nejasná přítomnost, za kterou se už nemohl zaručit jako kdysi za čestnost a šlechtnost jejího otce, jehož památku, jak se mu teď zdálo, nedokázala důstojně uchovávat. Seděl zamračeně a téměř se neúčastnil společného rozhovoru, zatímco ostatní byli čím dál živější a veselejší.

Ardalion Michailovič mistrovsky vyprávěl anekdoty, které byly dosti odvážné v dámské společnosti, a všichni se váleli smíchy; dokonce Jakov Děmentjevič, vytíraje si oči zpod brýlí, se chichotal svým stařeckým smíchem, který chvílemi přecházel v dusivý kašel. Olga se několikrát pokusila zapojit Čemezova do všeobecné zábavy, ale když viděla, že se to jí to nedaří, nechala ho na pokoji a už se k němu neobracela a smála se a bavila s ostatními. Barsukov všem naléval víno a k všeobecnému potěšení donutil vypít sklenici šampaňského i Nastěnku, která ze zdvořilosti dlouho odolávala. Čemezov sám skoro nepil, a musel se divit tomu velkému množství šampaňského a dokonce vodky, které konzumovali jako o závod Barsukov a Ardalion Michailovič, který ale nadále byl stejně elegantní jako vždy. Dokonce i Miločka, celá zčervenálá a smějící se hlasitěji a zvonivěji, vypila tři sklenice šampaňského, z čehož, jak se zdálo, ještě zkrásněla, ale Čemezovovi byli všichni ještě nepříjemnější a pozorně sledoval, jestli Olga pije šampaňské. Stály před ní plné

skleničky a poháry, které jí Barsukov a Ardalion Michailovič pilně dolévali, ale i když se jich sotva dotkla, tváře jí hořely a oči blýskaly stejně jako Miločce. Také z ní cítil mírné vzrušení, ale ne z vína, ale z všeobecného rozjaření, které ji samo o sobě lehce opájelo.

Rozhovor, který se doposud točil kolem dvojsmyslných anekdot Ardaliona Michailoviče, které Čemezov téměř neposlouchal, protože byl zaujatý svými nepřijemnými pozorováními a myšlenkami, náhle přešel v bouřlivou hádku, jejíž začátek nepostřehl, a zachytil ji až v okamžiku, kdy Olga najednou vášnivě vykřikla:

„Jak je možné ‚vštípit‘ talent! Talent se rodí spolu s člověkem, s jeho duší, s jeho očima, které mu dala příroda! Jak byste dal zrak člověku, kdyby se narodil slepý? Jak by bylo možné někomu ‚vštípit‘ talent, dar Boží, kdyby ho už do něj nevložil sám Bůh?“

Ale Ardalion Michailovič protestoval.

„Ale dovoďte,“ vykřikl a už se také rozčílil, „dám vám lepší příklad! Taňuša, o které jsem vám vypravoval. Chápejte, ta žena byla skoro negramotná, říkala ‚kolidor‘ a ‚zdrava‘ – a dokonce ještě teď mluví podobně – a během pěti let okoukala svou paní a různé Francouzky, u kterých sloužila, vetřela se za kulisy, a teď, podívejte, jak to všem natřela! A proč, ptám se? Prostě proto, že padla do ruky šikovného muže, výborně stavěná, šikovní, pikantní tlamička – nosík trochu tupý, ale to to nevadí, hodí se to – hlas jako zvonek, pravda, trochu pronikavý, jako u všech pokojských, to taky nevadí...“

„Taky se hodí,“ zasmál se Barsukov.

„Taky se hodí!“ mávl rukou Ardalion Michailovič. „Ne, mon cher, představte si situaci Černovové! Jak by se vám líbilo – uvolnit místo vlastní pokojské! A k tomu ještě publikum, ředitele, a ctitele!“

„No, a co to dokazuje?“ vykřikla se zápalem Olga, která se nedokázala hned tak uklidnit, když se jednou rozčílila. „To dokazuje jen to, že se ve vaší Taňuše od narození skrýval talent, a rozvinul se teprve tehdy, když...“

„Dovolte,“ přerušil ji Ardalion Michailovič, „jakýpak talent! Jenom holku naučili pár triků a žádný talent nepotřebuje, když dovolíte, a k čemu taky, když...“

„Když i tak vyhovuje!“ dokončil Barsukov se smíchem.

„No a jak vyhovuje! Ještě víc, příteličku! Celé divadlo z ní blázní! Všichni se tam ženou! Říká se, že za ni Bereznikov vyhodil sto tisíc! A takové šílenství je, jak víte, nakažlivé! Když jeden vyhodí peníze, chce i druhý – je to svého druhu konkurence; minule se objevila v trikotu nějaké zvláštní barvy! A to nevymyslíš! Celé divadlo zalapalo po dechu a pak, samozřejmě, bouře potlesku!“

„Ale dovolte, pánové,“ řekla Olga už s krajním pobouřením.

„Mluvili jsme o talentu, a ne o trikotech! Proč trikotu nějaké zvláštní barvy říkáte talent?“

„Neříkáme, my jenom...“

„Ale přirovnáváte! Vždyť to je výsměch umění, hotové rouhání!“

„Ale vy, Olgo Lvovno, vůbec neuznáváte operetu, já vím,“ řekl Ardalion Michailovič, kterému byl její zápal k smíchu.

„Tak pokud celá opereta stojí na tom, jaký má kdo trikot, pak ji samozřejmě neuznávám a jako herečka se dokonce stydím, že se opereta stala jedním z uměleckých odvětví!“

„Dokonce ani balet neuznává!“ řekla Miločka posměšně, jako by se jí sestra nějak dotkla.

„Ne, uznávám, a dokonce jej miluji, pokud ovšem není postaven na trikotech a délce sukní balerín! Já dokonce uznávám i operetu, ale pouze její původní myšlenku, jako vtipnou satiru na společenské mravy, ne jako nesmyslnou,

vulgární frašku, která se vám líbí právě proto, že útočí na smyslnost.“

„Ale Oleňko, zapomínáš na to nejdůležitější,“ řekl posměšně Barsukov, „že pro nynější publikum je smyslnost to nejdůležitější! Proto se dřív snažili působit na duši, rozum, srdce, no, a dnes jsou tyto vznešené předměty u většiny diváků v trvalém úpadku, a smyslnost nechybí nikomu!“ A z ničeho nic plácl svou baculatou rukou Ardaliona Michailoviče přes koleno a řekl s opovržlivou shovívavostí:

„Ach, vy jste taky publikum!“

„Ne, to není pravda!“ vykřikla Olga s tím žárem, který člověk pocítí, když se před ním někdo dotkne věci, která je mu blízká a drahá. „Celé publikum není takové, a já jako herečka, která hraje jenom v dramatech a tragédiích, vím lépe než kdo jiný, jak publikum reaguje na pravou krásu a umění! A věřte, že i dnes Shakespeare, pokud se dobře podá, způsobí stejné potěšení jako dříve! Samozřejmě, existují výjimky, ale určitě se netýkají všeho publika, stejně jako pár špinavých kapek nezakalí celý oceán!“

Olga mluvila vášnivě a ohnivě, s uměleckou inspirací, která se v ní náhle probudila; oči se jí třpytily a celá tvář hořela ruměncem a nadšením, které ji zkrášlovalo a úplně změnilo. Čemezov ze začátku jen mlčky poslouchal, co Olga říkala, a musel ji obdivovat. S každým jejím slovem se před ním více a více odkrýval její duševní svět a tím se mu stávala pochopitelnější, bližší a sympatičtější. Líbila se mu její upřímná víra a láska k umění.

Její vášeň mimoděk nakazila všechny ostatní a všichni začali mluvit najednou a rozčilovat se, každý hájil vlastní přesvědčení. Jakov Děment'jevič podporoval Olgu, souhlasil s tím, že obecně je dav citlivý k pravdě a krásě, ale jako všichni staří lidé svázaní se svou dobou a svou generací shledával, že morální a duchovní úroveň společnosti byla dřív, v jeho době, mnohem vyšší než

v současnosti, kdy silně směřuje k úpadku. Ale Čemezov s tím nesouhlasil a argumentoval tím, že za všeobecného velkého úpadku by společnost nedokázala vyprodukovat tolik vynikajících talentovaných lidí v různých oblastech – literatuře, umění, vědě. Olga ho poslouchala se zářícíma očima a naprosto s ním souhlasila; spor, který začal rozdílným názorem na operetu, se postupně změnil na abstraktní a téměř filosofický. Najednou Ardalion Michailovič vytáhl hodinky a s hrůzou vykřikl, že už je půl deváté a on měl být v osm někde jinde.

Všichni začali panikařit. Jakov Děmentějevič si vzpomněl, že se dnes chystá na Soljanov Gorodok na přednášku svého kolegy, a Barsukov, že si ještě ani nepřečetl roli na zítřek, Všichni najednou vstali a chystali se odejít, spěšně se loučíce s hostitelkou.

Čemezov byl také velmi překvapen, netušil, že je tak pozdě; všichni vešli do předsíně a začali se oblékat, ale odejít hned nemohli. Tu se Miločka vrátila, protože si něco zapomněla, tu Barsukov všechny zadržel, protože rozhodl už v předsíni a v kožichu vyprávět jim o nějaké příhodě, která se stala na zkoušce, což vyvolalo další otázky a dohady.

Na poslední chvíli se odněkud zjevila Nastěnka, která je opustila v polovině večere.

„Ludmila Lvovna zapomněla na účet,“ řekla a podala Miločce nějakou účtenku.

„Jaký účet?“ zeptala se překvapeně Miločka, která nečekala žádné účty.

„Za talířky, dvanáct rublů sedmdesát pět kopejek, když milostpaní dovolí,“ řekla klidně Nastěnka.

Zpočátku nikdo nechápal, jaké talířky, a Miločka se zmateně dívala na Nastasju a její účtenku.

„Jaké talířky?“ zeptala se Miločka, která úplně zapomněla, co se stalo před večeří.

„Do boje!“ vykřiknul najednou vesele Barsukov. „nenech si to líbit, kupředu! Nastasjo, ukaž, jaký jsi chlapík!“

„Co to je za hlouposti!“ rozzlobeně a nespokojeně řekla Olga, zčervenala a chtěla vzít od své pokojské účet, ale Nastasja očividně cítila, že je v právu, a účet jí nedala.

„A proč vy, paninko,“ řekla a skoro podrážděně se odtáhla od Olgy. „Ludmila Lvovna to rozbila, tak ať zaplatí. Jak chcete, ale není to dobře! Kdo to rozbil, ať platí!“

Miločka se zasmála, ale zdálo se, že nechce platit, a snažila se tomu vyhnout vtipkováním.

Ardalion Michailovič samozřejmě za ni zaplatil a všichni vyšli do předsíně.

Když Čemezov na rozloučenou stiskl Olze ruku, ona k němu něžně zvedla své překrásné oči, které se ještě leskly od předchozího sporu, a mlčky se na něj usmála, jako by mu za něco děkovala a spolu s ním cítila něco, čemu rozuměli jenom oni dva.

„Olgo,“ řekla najednou Miločka, „proč máš sedět sama doma? Vždyť je ještě brzy, pojedeme raději ke mně!“

Olga se nejdřív zasmála a řekla, že to nejde, že je unavená a taky se musí připravit na zítra, ale najednou si to rozmyslela, a dřív než si toho ostatní, kteří šli napřed, všimli, rychle se vrátila k sobě a během minuty je dohnala už v rotondě a kožešinové čapce na hlavě.

„Kam jdete?“ podivil se Čemezov; myslel si, že se Olga vrátila k sobě.

„K Miločce na čaj!“ řekla se smíchem.

Překvapilo ho to náhle rozhodnutí a zasmál se.

„To už je umělecká povaha!“ vykřiknul nadšeně Barsukov.

„Samá impulsivní rozhodnutí! Abyste věděl, myslím, že taky půjdu, jen na chvilku zajdu do divadla a vezmu někoho s sebou, aby bylo veseleji.“

„A co role?“ zeptala se Miločka zálučně.

„No, Bůh s ní, v noci si ji přečtu.“

Miločka byla velmi ráda a začala k sobě zvat i Čemezova. Ale on rychle odmítl se zúčastnit této nové akce, která se mu vůbec nezamlouvala, Zato Ardalion Michailovič se rozhodl, že po desáté hodině přijde k Miločce na čaj, a také s sebou někoho přivede.

Všichni se vyhrnuli na ulici s hlučným hovorem a smíchem, který se zvlášť hlasitě a zvučně rozléhal na čerstvém vzduchu, takže všichni, kteří šli kolem nich, se museli ohlédnout. Pak se rozloučili a rozešli se do různých stran...

XIV.

Když Čemezov zůstal sám, byl docela rád, že se nakonec rozloučil s tou hlučnou společností, se kterou ovšem dobře vycházel, a dokonce se s určitým potěšením a se zájmem seznámil s novými typy lidí.

Protože byl zvyklý na ticho svého osamělého bytu a na soustavný, ale ne hlučný ruch u Oleninových, nemohl po šesti hodinách strávených u Olgy necítit únavu, a dokonce mírnou bolest hlavy, kterou mu způsobily hlučné hlasy a bouřlivý smích.

Šel pěšky a cestou podle svého zvyku přemýšlel, o Olze, o jejích příbuzných, přátelích a známých, kteří podle jeho názoru tvořili zvláštní, krajně rozmanitý kroužek, kde si dokonale čestný Jakov Děment'jevič div netykal s Doncem-Gonským, vyhlášeným po celém Petrohradu, jehož pověst byla víc než pochybná; kde tlustý, nevzhledný a podle Čemezovova mínění neomalený Barsukov bezostyšně objímal Olgu, která mu klidně dovolila, aby ji políbil, a kde pokojská Nastasja, „hrozná šejdířka“, podle vyjádření samotné Olgy, požívala jakési úcty a postavení nejen u paní domu, ale i u všech jejích hostů.

To všechno Čemezova překvapilo a rozrušilo, a trochu urazilo jeho morální čistotu, kterou k jeho pohoršení, jak se zdálo, Olga postrádala.

A ke všemu ta Miločka – s diamanty a v krajkách, které jí daroval pan Doněc-Gonskij! Co je zač, a jak ji může Olga, kterou ji ještě pořád pamatoval jako čistou, nevinnou dívku, nejen přijímat, ale dokonce se zřejmě lehce a jednoduše smiřuje s dvojsmyslným postavením své sestry? Jak ji může nechat v tak ohavné hanbě a proč na ni neuplatní svůj vliv?

A teď si Čemezov zase s pobouřením uvědomil, že ještě neví, jestli se Olga v tom ohledu liší od sestry! Ale když si připomněl její ohnivou, upřímnou řeč plnou nadšení, opět si musel říci, že to nemůže být, a sám před sebou se zastyděl a omluvil se jí.

Samozřejmě, je pravděpodobné, že měla románky a lásky, ale ne takové, jako Miločka; tomu nechtěl a nemohl uvěřit, protože ta myšlenka pro něj byla příliš hořká a nepříjemná. Všechno na té ženě, počínaje jasnými očima, které se na všechny dívaly tak směle a otevřeně, a konče každým jejím slovem, které dýchalo pravdou a horoucností, bylo tak prosté a upřímné; měla v sobě podle jeho názoru úžasnou směs čistoty a bezstarostnosti, a ta vlastní bezstarostnost ji přiváděla – nevědomě pro ni samotnou – k takovým pro něj nepochopitelným kompromisům se svědomím, k rozporu mezi přesvědčením a skutky. Ale ať to bylo jakkoliv, rozhodl se, že ji navštíví znovu, pokusí se ji zastihnout samotnou a vyzvat ji k úplné otevřenosti; pak pro něj bude snadnější pochopit její život a její složitou povahu, která se navzdory své zdánlivé otevřenosti nepoddávala povrchnímu pohledu.

Když se vrátil domů a odemkl si vlastním klíčem, aby nerušil ani chůvu, ani Archipyče, povzdechl si Čemezov s dobře známou úlevou, kterou vždycky pocítil, když se vrátil domů z nějaké večerní návštěvy, která mu téměř nikdy nic nedala

kromě mírné únavy a nepříjemného vědomí bezúčelně a zbytečně stráveného času.

Zmocnil se ho pocit klidu a pohody, pocházející z vědomí, že tady, mezi těmito zdmi, k němu nikdo nevtrhne, nikdo mu nebude bránit, aby pracoval nebo odpočíval, nebo aby o samotě přemýšlel, jak to měl rád.

Archipyč mu šel naproti ve svém dlouhém hnědém domácím žaketu; oblékal si jej jenom večer, „když skončily návštěvy.“

Stařec sloužil už Čemezovovu otci, a Jelena Nikolajevna, která se vždycky trochu bála, aby jejího bratra nešidili, přiměla Čemezova, aby k sobě vzal oba staré lidi, Archipyče a chůvu, jejich bývalé nevolníky, na které se mohl plně spolehnout. Ve skutečnosti chůvu potřebovala pro vlastní děti, ale rozhodla se ji přenechat bratrovi jenom proto, aby měl někoho, kdo se jaksepatří postará o jeho domácnost i o něj samotného, a obklopí ho nepostřehtelnou, ale nezbytnou a hřejivou péčí a pozorností, jaké je schopná pouze milující žena bez ohledu na to, jestli je matka, manželka, sestra nebo chůva.

Čemezov si vzal starce jen na přání své sestry, protože sám by dal přednost mladému inteligentnímu člověku; ale když už si je vzal, postupně si na ně přivykl a sžil se s nimi tak, že si sotva dokázal představit život bez nich. Je pravda, že staří lidé měli hodně nedostatků, které ho často obtěžovaly, ale které je za nic na světě nedokázal odnaučit; hlavním nedostatkem byla jejich stařecká malicherná lakomost, která se vztahovala dokonce i na něho; ale oba mu věnovali instinktivní oddanost, která se vyskytuje pouze mezi vymírajícími starci, kteří vyšli ještě z nevolnictví jako svého druhu poslední Mohykáni.

Archipyč přivítal Čemezova jako obvykle svým specifickým zamračeným pohledem, svlékl mu kabát a položil tutéž otázku, kterou pronášel každý večer, i když předem znal odpověď.

„Dáte si čaj?“

„Dám, Archipyči, dám,“ řekl Čemezov, který nechápal, že staříka ještě neomrzelo ptát se pokaždé na totéž.

Šel do své kanceláře, kde byla ještě tma, protože přes všechny prosby a příkazy nedosáhl toho, aby se tam v osm hodin rozsvítilo, protože staříci šetřili petrolejem. Když sám zapálil lampu, uviděl na stole aktovku, kterou přinesl kurýr, a teprve když ji otevřel a rychle přeběhl zkušeným pohledem papíry, které obsahovala, šel se k sobě převléknout.

Čemezov měl malý byt – pouze čtyři pokoje, z nichž jeden byl téměř prázdný. Naprosto mu stačila ložnice, kabinet a jídelna.

Pokoj byl zařízený velmi jednoduše. Jedinou ozdobou na zdi kabinetu byl velký portrét, výborný olej tří dcerek Jeleny Nikolajevny; dala mu tento portrét k narozeninám. Veselé dětské hlavičky se na něj vesele usmívaly z velikého zlatého rámu, oživovaly celý jeho kabinet, a pokaždé, když Čemezovův pohled padl v tu stranu, utkvěl na něm s bezděčným úsměvem déle než na čemkoliv jiném.

Čaj mu přinesla chůva. Byla to ještě celkem pohledná žena s tou solidní, pevnou postavou a klidným výrazem v obličeji, jaký mívají někteří staří sluhové, kteří strávili celý život v dobrém domě.

„Asi jste byl u Jeleny Nikolajevny?“ zeptala se svého chovance. Chůva ve chvílích, když byla zvláště něžná, Čemezovovi tykala ze starého zvyku, ale ve všech ostatních případech mu vykala a nazývala jej „Jurijem Nikolajevičem“ a někdy dokonce „Vaším Blahorodím“, kterýžto titul pronášela se zvláštní hrdotí. Bez ohledu na to, že ji Čemezov přesvědčoval, že ho nemusí titulovat, zůstala pevná a neochvějná a říkala, že se nesluší, aby ona, panská služebná, neměla v úctě své pány; ať si „ostatní“, kteří zapomněli na dobré způsoby, vezmou, pěkně prosím, příklad z ní hloupé – dodávala ne bez jedovatosti, když se podívala na nasupeného Archipyče, na kterého kvůli svému chovanci trochu žárlila. Říkalo se, že kdysi Archipyč, tehdy

ještě lokaj Semjon, vůbec nebyl lhostejný k této Natalje Kirilovně, a dokonce se jí dvořil, když ovdověla po druhém manželovi, kterého ztratila, když jí bylo dvacet tři let. Ale Natalja si ho nevzala a raději zůstala jako chůva u dětí mladé paní. Od té doby uplynulo více než třicet let, ale Semjon Archipyč se s žádnou jinou neoženil, a osud chtěl, aby zestárli společně; a teď se Archipyč čas od času zamyslel, povzdechl si a pochmurně řekl chůvě:

„Že jste mě, Nataljo Kirilovno, tehdy neposlechla; teď bychom žili spolu ve svém domku, měli bychom dětičky, které by nám ve stáří byly pomocí a útěchou, a teď, co máme – ani já, ani vy...“

Ale chůva takové řeči neměla ráda, jenom ji rozčilovaly.

„Pořád musíte žvaníte nesmysly!“ řekla od srdce. „Kdybyste raději přečetl nahlas noviny, nebude zase válka?“

„Proč bych vám četl noviny! Přijde váš kurýr Vasilij, a jemu řekněte, je mladý, jemu patří knížky do ruky,“ odpověděl chmurně, aniž by se na ni podíval. Archipyč ještě pořád trochu žárlil na všechny mladé kurýry a lokaje od sousedů.

„Kdybys, Archipyči, zatopil v krbu,“ řekl Čemezov, který se pustil do práce, ale najednou pocítil, že je mu zima, že je unavený a vůbec, že se mu dnes bude pracovat špatně.

„V krbu?“ zeptal se překvapeně Archipyč, který neměl rád jakékoliv narušení pořádku.

„Ano, v krbu.“

„Ale vždyť jsme v něm dneska už topili!“ řekl a tvářil se, že nechápe, proč pán žádá, aby se zatopilo v krbu podruhé.

„No a co, však se dá zatopit i podruhé; běž, běž, přines dřevo,“ přikázal netrpělivě Čemezov, protože tušil, že stařec, dříve, než splní jeho přání, ho bude z úsporných důvodů přesvědčovat, že je teplo i tak.

Archipyč se nasupeně otočil a odcházel, přičemž si něco vrčel, a Čemezov se rozhodl, že dříve, než se pustí do práce, si trochu

odpočine na velkém tureckém otomanu, který stál proti krbu pod dětským portrétem.

„O mě nejde,“ řekl pochmurně Archipyč, který se vracel s malou otýpkou dříví, kterou opatrně, aby nepoškodil podlahu, lehce se třesoucícma rukama upustil u krbu, „o mě nejde, vždyť mně vašeho dřeva není líto a roztopit krb mi není zatěžko, akorát že jsme už dnes topili a že jsme tenhle měsíc i beztoho spálili třetí sáh! Za těchhle mrazů se stejně nezahřejete, i kdyby se topilo šestkrát denně! Jenom dřevo se zbytečně spálí!“

Čemezov ležel mlčky, poslouchal obvyklé starcovo reptání, a aniž by mu odpověděl, mechanicky pozoroval, jak suché větvičky začínají lehce chytat, jak od nich létají jiskřičky a jak mírně praskají, jak oheň zpočátku třaslavě a nerozhodně, jako by se rozmýšlel, jestli má uhasnout nebo začít hořet, začíná pomalu a jakoby zkusmo olizovat každou větvičku, ochutnává kůru, a pak, jako by shledal, že mu připravili chutnou a důstojnou potravu, najednou zachvátil všechno dřevo a jasně zaplál a ozářil celou místnost červenavým chvějivým plamenem.

Čemezov lenivě přivřenýma, unavenýma očima hleděl do plamene a v hlavě se mu rojily a zanikaly úryvky nejasných, nijak nesouvisejících myšlenek. Přemýšlel o zítřejším zasedání, o tom, co tam řekne on a co proti němu bude namítat Dolc a jestli ho Rožkov podpoří nebo se připojí k Dolcovi; ale zatímco tak přemýšlel, v uších se mu najednou rozlehl hromový Barsukovův smích a vybavila se mu jeho mohutná postava, a najednou vyskočila jako živá hezoučka Miločka hihňající se mezi rozbitými talíři.

Nutil se soustředit na práci a opravdu nechtěl myslet na Miločku ani na Barsukova; jeho tvář poďobaná od neštovic a zalitá tukem mu z nějakého důvodu uvázla v paměti; ale jakmile se ponořil do sebe, nečekaně si vzpomněl na anekdotu o herečce a

generálovi, kterou u večere vyprávěl elegantní Ardalion Michailovič, a myšlenky se mu znovu pomotaly a roztříštily.

To vše ho rozčilovalo a oheň, který praskal v hořícím krbu a naplnil místnost příjemným teplem ho ukolébával, takže se mu stále více zavíraly oči, a skrz dřímotu slyšel odněkud vzrušený Olžin hlas a ožila před ním její planoucí tvář se zářícíma očima...

Čím dál silněji ho zajímala tato otázka: jaká je ve své podstatě tato žena? Všechno, co doposud viděl a čeho si všiml, mu nedávalo konečnou odpověď; mohla být velmi dobrá, upřímná a pravdivá, ale také mohla být velmi zkažená, nemorální žena. Ano, řekl si, když ze sebe konečně setřásl ospalost a sedl si k práci, jaká je doopravdy?

XV.

Jelena Nikolajevna neviděla bratra skoro týden; to jí bylo opravdu dlouho, většinou k nim zašel aspoň na minutu skoro každý den, a pokud vynechal dva nebo tři dny, bylo to hodně.

Jelena Nikolajevna už k němu chtěla zajít sama nebo poslat manžela, aby zjistil, proč k nim nechodí, ale zabránila jí v tom myšlenka, že se schválně chce na nějakou dobu vyhnout setkání s Mary, a v jejím domě na sebe mohli snadno narazit. To jí připadalo velmi smutné a trapné. Celou dobu přemýšlela o Mary a bratrovi a hluboce litovala Mary kvůli urážce a zklamání, které jsou tak hořké a ponižující pro každou dívku, a které ona sama způsobila jako neúspěšná dohazovačka. Nemohla necítit vinu před dívkou, která jí byla tak milá, v jejímž srdci svou snahou vzbudila lásku ke svému bratrovi a radostné naděje, kterým nebylo souzeno, aby se vyplnily.

Kromě toho Jelena Nikolajevna nebyla zvyklá, aby se v její domácnosti někdo protivil její vůli. Byla zvyklá na to, že ji všichni milovali a že si jí vážili a že se ochotně podřizovali jejímu rozumnému vedení a autoritě, které vedly k všeobecné

spokojenosti, a to všechno v ní vyvolávalo špatnou náladu a podráždění vůči bratrovi. Zdálo se, že je z pouhé tvrdohlavosti schopen připravit se o největší štěstí a užitek. Ale s nikým o tom nemluvila, dokonce i se svým mužem se o tyto myšlenky dělila neochotně. Cítila, že její manžel jako muž není schopen tak citlivě a dobře pochopit všechny tyto jemné, složité, byť z mužského pohledu malicherné pocity, které tak dobře chápe ona jako žena. Bylo ji nepříjemné už to, že Arkadij Petrovič žertoval o tom, že Čemezov a Mary jim zmizeli za horizontem, zřejmě proto, aby unikli jejímu dohazovačství.

Šestého dne ale Čemezov konečně po šesté hodině přišel.

Jelena Nikolajevna slyšela jeho kroky už v sále, ale schválně se zatvářila lhostejně a rozhodla se nepouštět do žádných nepříjemných a neužitečných vysvětlení, i když si to z celého srdce přála.

„Kam ses poděl, Juriji?“ zeptala se tiše, když políbil její krásnou bílou ruku, kterou prosvítala síť bílých žilek a kterou zdobil jenom hladký snubní prsten.

„Měl jsem spoustu práce. A kde je Zina a děti?“

„Šly na procházku s m-lle Marie. No, a co jsi dělal ty celou dobu?“

„To, co vždycky.“

„No, a my jsme se naopak dobře bavili,“ řekla najednou s nuceným nadšením, „Archarovovi pořádali ples, zavezla jsem tam Zinu, která byla samozřejmě nadšením bez sebe. Znovu jsme viděli Leont'jevovou jako Jeanne d'Arc, a dokonce jsme se dopoledne jen tak svezli trojkou. Dlouho jsem to dětem slibovala, tak jsme zvolili pěkný sluneční den a jeli.“

Čemezov sestru poslouchal a vycítil navzdory přívětivému tónu nějaké napětí a nespokojenost, a protože ji znal, okamžitě uhlodl, proč je s ním nespokojená, třebaže se o ničem nezmínila. V tyto dny kvůli množství práce a pro něj nezvyklému zmatku

na Mary vůbec nemyslel, ale teď si musel vzpomenout, když pochopil, proč se na něj sestra zlobí.

A vůbec, řekl si s podrážděním proti Jeleně a Mary, které se v něm najednou probudilo, přece se nemohu oženit s její přítelkyní jen proto, že to chce! Tím lépe! Aspoň se to vyjasnilo a jednou provždy to skončí!

Zamračil se a „stáhl se do sebe“, jak říkala Zina, která se ho v takových chvílích strašně bála. Jelena Nikolajevna také pochopila, že bratr pochopil, a protože se jí teď nechtělo pouštět do nepříjemného vysvětlování, předstírala, že se spletla v počítání při své práci. A tak oba zmlkli, ona mlčky počítala křížky a on se tiše houpal na houpacím křesle.

Příhodně zazvonil zvonek a pak se hned ozval dupot dětských nožek a zvukné hlásky. O minutu později se smíchem a křikem do pokoje vrazila Zina a s ní všechny tři holčičky, které na svých růžových tvářkách a černých sametových kabátcích přinesly čerstvý proud studeného, mrazivého vzduchu.

„Viděly jsme institutky, maminko, institutky!“ křičely holčičky v běhu, ale Zina je překřičela, křičela téměř stejně zvonivým a dětským hláskem jako ony.

„Představ si, Jeleno, vezli je někam ve dvorních kočárech s červenými lokaji! Ach, Jurij!“ vykřikla najednou, protože si teprve teď všimla svého bratra, a holčičky se k němu také vrhly s ječením a se smíchem, oblehly ho ze všech stran a líbaly ho a mačkaly.

„No, děcka, to stačí, ještě mi zlámete vaz,“ řekl žertem, jako by se jim bránil, ale ve skutečnosti k sobě ještě silněji přivinul ty milé světlé hlavičky, vonící čerstvým vzduchem... Ale přišla m-lle Marie, mladá, nehezka Francouzka, a odvedla je do dětského pokoje, aby se svlékly.

„A zítra se zase pojedeme podívat na Leont'jevovou!“ řekla nadšeně Zina, která po druhém představení nikoho kromě Leont'jevové nezbožňovala.

„Pojed' s námi,“ řekla Jelena Nikolajevna bratrovi. V přítomnosti Ziny a dětí se nikdy nedokázala dlouho zlobit. Čemezov odmítl a řekl, že už si lístek opatřil. Jelena Nikolajevna se na něj překvapeně podívala, „Už sis ho opatřil?“ zeptala se udiveně. Čemezov obyčejně nechodil do divadla příliš ochotně, museli ho tam téměř tahat násilím, a takový předběžný zájem o představení Leont'jevové muselo Jelenu Nikolajevnu překvapit. „Možná to udělal schválně,“ napadlo ji, „abych ho zase nepozvala společně s Mary! Ne, to je nesmysl, to by bylo mnohem jednodušší vůbec nejít. Ne, za tím je něco jiného.“ A najednou se s tou náhlou, téměř bezdůvodnou žárlivostí, jaké jsou schopné jenom ženy, na něj pátravě zadívala. „A co, byls na té večeři u Obuchovových?“ vzpomněla si Zina. „Byl.“ „A viděls ji? Juriji, drahoušku, povídej!“ „Co ti mám povídat?“ smál se Čemezov její netrpělivosti a zvědavosti. „Všechno, prostě všechno! A hlavně, jaká je: krásná, zajímavá? Viděls ji zblízka? Možná jsi s ní i mluvil, že?“ „Ano, viděl jsem ji zblízka, a seděl jsem vedle ní u večeře.“ „Ach, ty jsi tak šťastný! A o čem s tebou mluvila? A jaké má oči?“ „Oči? Nevím, nepodíval jsem se,“ řekl Čemezov, který schválně sestru dráždil, „tmavé, zdá se mi, nebo šedé, něco takového – krásné oči.“ „Ach, jak to! Seděls vedle ní a nepodíval ses pořádně! No, a jaké má vlasy, světlé nebo tmavé? V Marii Stuartovně měla paruku, a vůbec, jaká je, hezčí nebo méně hezká než na jevišti? Velmi krásná, že?“ „To ti opravdu nemůžu říct. Částečně hezčí, částečně méně hezká, než na jevišti – to je opravdu těžké rozhodnout; u

Obuchovových se mi zdála velmi zajímavá a efektní, a u sebe doma – už trochu odkvetlá.“

„Jakže, tys byl dokonce u ní?“ vykřikla Zina v plné extázi. Jelena Nikolajevna nic neříkala, jen se letmo na bratra podívala.

„Slyšíš, Jeleno, byl dokonce u ní!“

„Slyším,“ řekla suše Jelena Nikolajevna, aniž zvedla hlavu od práce.

„Ach, to je tak zajímavé! Vyprávěj, Juriji, vyprávěj, drahoušku, honem – se všemi podrobnostmi! V čem byla oblečená a kdo u ní byl a všechno, všechno, všechno!“

A Zina s očima zářícíma v předtuše potěšení byla připravená pozorně a dychtivě naslouchat se zájmem o všechno, co se sebeméně týkalo její nové oblíbenkyně, do které byla prostě zamilovaná tím zaslepeným a okouzleným způsobem, jaký se často projevuje u mladičkových dívek ke krásným a zajímavým o něco starším ženám, které je jim něčím upoutaly. Ale Čemezov zachytil podivný pohled starší sestry a už nebyl ochoten o tom vyprávět, přestože měl původně v úmyslu sestrám podrobně vyprávět o večeři u Obuchovových a pak o návštěvě u Leont'jevové, protože myslel, že je to bude zajímat. Ale dnes od chvíle, kdy přišel, mu bylo u Jeleny nějak nepříjemně; cítil, že on ji dnes také jenom rozčiluje, a protože si nepřál se kvůli hloupostem hádat a posilovat vzájemný nepříjemný dojem, místo vyprávění se zvedl a k velké zlosti zklamané Ziny odešel s tím, že musí jít domů pracovat. Jelena Nikolajevna ho nezdržovala, a tak se nezvykle suše rozloučili – což pro oba bylo ve skutečnosti velmi těžké.

XVI.

Stejného dne v osm hodin šel Čemezov k Olze, jak jí slíbil, když u ní byl na večeři.

Olga byla doma, sama, a očividně na něj čekala.

„Nu,“ řekl on a vesele se rozhlížel po místnosti, aby se ujistil, že tu není nikdo cizí, „zdá se, že tentokrát jste opravdu sama?“ „Jak jsem vám slíbila,“ řekla prostě, přívětivě se na něj usmála a vzala ho a ruku. Měla na sobě elegantní černé šaty ozdobené pouze bílým úzkým límečkem, vlasy už neměla nepořádně rozpuštěné, ale ležely jí hladce na zátylku jako těžký, hedvábný cop. V této podobě se mu líbila mnohem více než posledně.

S bezvýznamnými úvodními frázemi se posadili proti sobě do křesel, a když jim po několika minutách bezvýznamné fráze došly, oba najednou zmlkli a v hloubi duše cítili, že takto mluvit pro ně nemá význam, že kvůli tomu se nedomluvili na schůzce.

„No, Olgo Lvovno,“ promluvil první, protože si přál co nejdříve zavést hovor na to, co ho zajímalo, „vyprávějte mi o vašich.“

„Co vám mám povídat?“ zeptala se ho zamyšleně. „No, všichni žijeme postaru, a dokonce ve stejném bytě... A já a maminka představujeme teď, tak říkajíc, hlavy rodiny; další je Boris, to je ve skutečnosti mámin miláček, i když to ona nepřizná; a samozřejmě, jako všichni mazlíčci je dost neúspěšný...“

„Dobře si na něj vzpomínám – byl to takový hezký světlavlasý chlapec...“

„No, pořád je světlavlasý a hezký, a zdá se, že v tom je jeho hlavní neštěstí... No, a potom je Varja; je jí už devatenáct let, má krásný hlas a velké hudební schopnosti, studuje na konzervatoři a chystá se k opeře; a nakonec Pavluša – určitě si vzpomínáte, že jste byl jeho prvním učitelem, naučil jste ho žertem azbuku a slabiky; je ještě na gymnáziu, ale také se projevuje jako nadějný muzikant a celé dny studuje s Varjou nějaké duety na violoncello. Taková jsme umělecká rodina,“ zasmála se a trochu se začervenala, jako by jí bylo trapné vyprávět cizímu člověku, že každý z jejích bratrů a sester má nějaký talent.

„No, a co Sergej?“ zeptal se Čemezov na bývalého kolegu.

„Sergej k nám jezdí jenom na půst, a to ani ne pokaždé, a jinak žije v provincii. Ale ano! Máme v rodině nového člena, kterého ještě neznáte. Je to maličký Serjoža, Sergejův syn, babiččin vnouček a můj kmotřenec; je to miláček všech, mazánek, a babička na něj nedá dopustit.“

„Takže se Sergej oženil?“

„Ale ne, kdepak on, a ženit se!“ řekla se smíchem a mávla rukou.

„Proč ne?“ zeptal se s údivem, protože nechápal docela její tón.

„No, protože má naši uměleckou krev! Má vznětlivou povahu! Proč by se měl ženit, jen by ženě zbytečně ubližoval,“ řekla ani žertem, ani vážně.

„No, a co to dítě... máte ho dlouho?“

„Asi čtyři roky. Přinesl nám ho ještě maličkého, v plenkách.“

„Proč si ho nenechal u sebe?“

„Protože je kočovník, dnes tady, zítra tam – k čemu s sebou vláčet takového drobečka!“

„A kde je matka toho dítěte?“

„Už se s ním dávno rozešla,“ řekla klidně.

„Jak je to u nich jednoduché,“ nemohl se Čemezov ubránit myšlence. Byl zvyklý na zcela odlišné vztahy a nemohl se nepodivit těm, které zřejmě vládly v prostředí Leont'jevových.

„Tak, řekla jsem vám všechno“, řekla po krátkém mlčení, „řekněte mi teď něco o sobě.“

„Ne,“ řekl, „o tom nejdůležitějším jsme nemluvili: o vás samotné.“

„Co bych vám o sobě měla povídat?“ začala pomalu a zamyšleně. „Vždycky je toho příliš mnoho nebo příliš málo.“

„Ne, když už povídat, tak raději příliš mnoho než příliš málo!“ řekl se smíchem, ale v duši se mu objevila nějaký podivná obava. „Vždyť já o vás vůbec nic nevím. Dobře, pomůžu vám,“ řekl, když viděl, že mlčí, jako by přemýšlela, jak začít, „když

jsem odjel, bylo vám šestnáct let a za tři roky jste šla k divadlu. Tak začneme tím, co jste dělala ty tři roky?“

„Nic zvláštního; nejdřív jsem ukončila gymnázium, a pak jsem se pod vedením svého otce připravovala pro divadlo. Otec se mnou pracoval velmi seriózně, nutil mě číst klasiky, sám vybral mnoho rolí, které mu pro mě připadaly nejvhodnější, studoval je se mnou, vysvětloval mi jejich povahu a autorovy myšlenky, a naučil mě na každé pracovat tak vážně, že pokud se ze mě stala herečka,“ dodala se slzami v očích, „pak za to vděčím samozřejmě pouze jemu. Ale první rok mi nedovolil hrát, i když jsem si to hodně přála, a druhý rok mi to začal dovolovat, ale jen velmi málo a jen v těch rolích a hrách, které mi sám vybral. Nabízeli mu hned, abych šla ke státnímu divadlu, ale on dával pro začátek přednost provincii, kde jsem mohla získat větší praxi a možnost vývoje, a proto mě na první rok poslal se Sergejem do Samar ke svému dobrému příteli, který tam měl divadlo. V provincii jsem v různých městech nakonec hrála skoro tři roky, a pak jsem přešla na moskevskou státní scénu. Otec mě sám vychoval, a to určitě bylo základem té lásky, se kterou jsem se u publika brzy setkala. Dva roky jsem s ním sloužila společně, u jednoho divadla, hráli jsme ve stejných hrách, a potom... potom umřel... a tak náhle... A tak jsme osiřeli, a já jsem zůstala u divadla sama, bez něj... Ze začátku to bylo strašné a divné: nemohla jsem nikoho vidět v jeho rolích. Tolik mi ho to připomínalo... a to, že už není. Ale potom jsem si postupně zvykla, spřátelila se, sžila se se všemi svými kolegy, a moje publikum si mě po jeho smrti ještě více zamilovalo – jako by mě chtělo utěšit. Ale není smutku, který by se časem neotupil, i ten můj se otupil, a už nebyl tak prudký a bolestný, když jsem viděla, jak jiní hrají jeho role... Ale on pořád žije v mém srdci, a mně se zdá, že ať budu žít sebedéle, do nejhlubšího stáří, na něj nikdy nezapomenu a nepřestanu na něj vzpomínat každý den, každou hodinu, nikdy mi nebude

lhostejný, jak se to někdy stane s ostatními blízkými, když umrou... Byl to tak skvělý člověk a takový umělec – a tak nás všechny měl rád...”

„Měl tedy velký vliv na váš život?“

„Ó, ano, velmi velký!“ řekla tiše, a oba se na několik minut odmlčeli.

„Ano,“ řekl Čemezov, když si všiml, jak její tvář zesmutněla a zatoužil ji odvést od těžkých vzpomínek, „ale to jsou ‚maličkosti‘, které mohu s větší nebo menší přesností předpokládat, ale mě zajímá něco jiného...”

„Co jiného?“ řekla poněkud váhavě a neochotně.

„To je všechno takřikajíc vnějšek, a pak ještě existuje vnitřek, kterému se vyhybáte...”

„Nevyhýbám; ale vždyť je tak těžké najednou o sobě začít povídat různé podrobnosti. Taková upřímnost není na objednávku!“

„To já nechci, ale myslel jsem, že to přijde samo od sebe, když si budeme povídat...”

„Ano, je velmi pravděpodobné, že to přijde, ale nesmí se to uhánět!“ řekla a podívala se na něj s podivným, tajemným úsměvem. „Možná to přijde samo sebou, jak jste teď řekl... Tedy... víte, já řeknu, aby nám přinesli čaj,“ zasmála se a vstala, aby zazvonila., „a možná se to u čaje objeví dříve než bez něj.“

„Vy,“ řekla, když dala sluhovi příkazy ohledně čaje a vrátila se na svoje místo, „vy jste mi taky o sobě nic neřekl, a já o vás nevím ani ‚trochu málo‘, a zkusím si představit váš život, ale nedaří se mi to – nic z toho není.“

„No, můj život vám pravděpodobně bude připadat velmi nezajímavý. Je možné jej popsat několika slovy. Ráno vstanu, přečtu si noviny, posnídám, jdu do kanceláře, strávím tam celý den až do šesti hodin, potom jdu na večeři do klubu nebo k sestřám, někdy, ale velmi zřídka, jdu k někomu ze známých. V osm nebo v devět hodin se vracím domů, sednu si ke svým

papírům a sedím u nich, dokud je potřeba, někdy do půlnoci, někdy do jedné nebo do dvou hodin, i déle. Potom jdu spát, a zítra totéž, a tak to jde kolik let! Jak vidíte, není to příliš rozmanité!“ dodal se smíchem, ale v duši se mu kdoví proč objevil, neočekávaně pro něj, hořký, smutný pocit.

„Ano,“ řekla smutně a podívala se na něj s trochou lítosti, „není to veselé... Ale vždyť to také jen vnější stránka. Možná je ta vnitřní je radostnější?“

Trochu zamyslel a hned neodpověděl.

„Vnitřní,“ řekl vážně a s přesvědčením, „je moje práce.“

„Ano, tomu rozumím, i pro mě je práce podstatou života, ale víte... stejně to není všechno, pořád zůstávají volná místa, a ta chtějí svoje! Samotná práce je nenaplní, potřebují něco jiného...“

Čemezov mlčky s klidným, přesvědčeným úsměvem naslouchal jejím pochybnostem.

„Všechno záleží na povaze,“ řekl, „jednoho práce pohltí úplně, jiný se nedokáže soustředit na nic, na jakýkoliv cíl. A ženy jsou od přírody méně schopné takového soustředění, je pro ně přirozené, že se brzy rozptýlí...“

„Už proto,“ přerušila ho, protože ho sotva poslouchala, „už proto, že vaše služba vás nemůže úplně uspokojit, jak říkáte, protože je to je chladná, byrokratická, papírová práce, ve které není ani život, ani duše, ani vášeň Jak by mohla člověka uspokojit! Jak by mohla naplnit jeho život! Teď vám to tak připadá, a jednou pocítíte, jak jste se hrozně mýlil!“

„Abyste věděla,“ řekl a začínal se vzrušovat skoro tak, jak byla vzrušená ona, když to říkala, „to, co vám připadá suché a nudné, v čem vidíte jenom papírovou, úřednickou záležitost, to je pro mě živé, důležité dílo, které je mi drahé, protože mnohým může prospět nebo ublížit, podle toho, jak si v něm povedu. A vy si myslíte, že takové dílo a úkoly nestojí za to, abych na ně

vynaložil všechny své nejlepší síly; že nestačí na to, aby byly sama o sobě cílem života a práce!“

„Ano,“ vykřikla tvrdohlavě, „mohou dát cíl práci, ale ne životu! V životě je tolik jiných krásných a skvělých věcí, kolem kterých projdete, aniž byste si jich všiml, a vy nikdy nepoznáte jeho nádheru! A potom budete litovat! Vždyť vy spotřebujete všechny své síly, rozum, i vášně, i energii na vaši práci, a představujete si, že smyslem vašeho života je vymýšlet důležitá vylepšení, což může být velmi dobré pro všechny, ale pro vás samotného to bude špatné, pokud váš život uběhne jenom takhle...“

„Dovolte, vy tvrdíte...“ začal Čemezov, ale v tu chvíli vyšel lokaj se stříbrným podnosem, na kterém byla čajová souprava, a Čemezov zmlkl, dokud jej lokaj neuspořádal. Ještě nikdy se mu nestalo, že by s někým, natož pak se ženou, mluvil o své práci tak upřímně a vášnivě. A nehledě na to, že mluvit s ní pro něj bylo nějak příjemnější a jednodušší než s kteroukoliv známou dámou, pořád cítil, že na tuto otázku pohlíží s čistě ženského, nelogického a zaujatého hlediska; a to ho mrzelo, protože se mu zdálo, že kdyby jenom trochu chtěla, mohla by lépe než jiná pochopit jeho myšlenku, která mu byla tak drahá. Ale když sluha odešel, nepokračovala v diskusi, ale řekla s úsměvem a úplně klidným tónem:

„Mám moc ráda čaj, ale teď ho nezvládnou nalít.“

„A ani to neumíte!“ řekl s úsměvem, když viděl, jak nešikovně nakládá se šálky. „Dovolte mi, abych vám raději pomohl. Občas to dělám u sestry.“

„Ano, prosím!“ zasmála se a posunula podnos k němu. „Určitě bych něco rozbila nebo vylila.“

Jejich spor, v němž se oba za několik minut tak rozohnili, se po příchodu lokaje sám od sebe přerušil a ani jeden z nich v něm nechtěl pokračovat, třebaže oba ještě mysleli na totéž.

„Poslyšte,“ zeptala se ho najednou, když pozorovala, jak pečlivě vypláchl šálky, než do nich nalil čaj, „proč jste se doposud neoženil? Byl by z vás báječný otec rodiny.“

Zasmál se neočekávané otázce a musel si vzpomenout na Jeleninu dnešní nelibost.

„Na to je těžké hned odpovědět,“ řekl a podal jí plný šálek, „hlavně proto, že by mi manželství zabralo příliš mnoho času a těžko bych mohl pracovat tak jako teď.“

„Jenom proto!“ vykřikla a podívala se na něj s údivem. „Ale to je odporné sobectví! Neženit se jenom proto, že by vám manželství překáželo v práci! Copak se vám za ta léta ani jedna žena nelíbila natolik, abyste aspoň na chvíli zapomněl na práci? Povězte mi,“ řekla najednou a pátravě se na něj podívala, „byl jste někdy zamilovaný?“

„A vy?“ zeptal se místo odpovědi.

„Samozřejmě!“ vykřikla upřímně a téměř radostně. „A ne jednou! A víte, co vám řeknu! Nikdy mi život nepřipadal tak krásný, tak plný smyslu jako tehdy, nikdy jsem nehrála tak dobře jako tehdy! Každé vzplanutí mě ještě víc inspirovalo! Tak jsem cítila, tak jsem chápala každou svoji roli, tak jsem ji prožívala! No...no, ale asi jsem už začala stárnout, protože už před více než třemi lety to ve mně vyhaslo... a velmi, velmi toho lituji, protože nic tak nezkrášluje život.“

Odmlčela se se zamyšleným a zasněným výrazem v tváři, a oči se jí zatřpytily něžně a vášnivě, jako by vzpomínala na něco drahého a příjemného.

V Čemezovově duši se ozvala trocha žárlivosti; díval se na ni a nemohl přemoci úžas nad prostotou, s jakou tak lehce mluvila o bývalých láskách. To pro něj bylo něco nového; pomyslel si, že jiné ženě by bylo trapné tak mluvit, a ona se přímo radovala, že v jejím životě byly lásky, a vzpomínala na ně s radostí, a dokonce s vděčností. I když se v něm znovu probudila různá hloupá podezření o její minulosti potvrzená jejími vlastními

slovy, a znovu ho s bolestí, kterou nechápal, proti ní pobouřila, důvěra a sympatie, kterou k ní od první chvíle cítil, nejenže se nezmenšila, ale dokonce vzrostla, a ještě více a bezpodmínečně ho to k ní přitahovalo. Lišila se tolik ode všech žen ve svých dobrých a špatných stránkách, že ta novost v něm o ní zvyšovala zájem.

„Ale vždyť v tom právě spočívá rozdíl našich povah a také našich povolání,“ řekl nahlas, „vás každé vzplanutí, jak říkáte, ještě více inspiruje, začínáte hrát ještě lépe, a proto vaše vzplanutí prospívá vaší práci, kdežto mě by pouze odvádělo od práce, bránilo by mi v soustředění, a nakonec by mi způsobilo více bolesti a hořkosti než štěstí. Mám v povaze větší sklon k bolestnému, těžkému prožívání lásky než k radostnému.“

„No, co,“ zvolala se zářícíma očima, „dokonce i to je lepší než nic! ... Víte, i samotném utrpení z lásky je jakási vášnivá, fascinující rozkoš, kterou vám nic jiného nedá zakusit! No, přemýšlejte, přemýšlejte, co vám teď život dává? Jen pracovní, služební stránku! Můj Bože, stálo by za to se kvůli tomu narodit? A až zestárnete, nezůstanou vám ani vzpomínky. Nic, jenom neplodné a neužitečné přemýšlení o tom, co jste si mohl vzít od života – a nevzal, jak jste mohl žít – a nežil! A pak už bude pozdě, pak nepůjde nic vrátit! Copak existuje něco, co může nahradit mládí, pro co stojí obětovat mládí, i štěstí i lásku! Ne, ne, je strašné tak žít!“ dodala, otrásla se, a dokonce si zakryla obličej rukama.

„Možná... možná máte pravdu,“ smutně souhlasil, protože si uvědomil, že v jejích slovech je část, a dokonce i velká část hořké pravdy, která mu připadala ještě více hořká a strašná kvůli zápalu, se kterým to všechno říkala. „Ale já už jsem to všechno zvážil a promyslel,“ pokračoval rozhodně, „a chovám se tak vědomě a dobrovolně, protože shledávám, že to je lepší a užitečnější pro práci... Na dvou židlích se nedá sedět, Olgo Lvovno.“

„Ale proč, proč tohle odříkání! Komu to prospěje?“ zvolala téměř rozhořčeně. „A pak, vždyť polovina světa je ve službě, všichni mají své zaměstnání, svou práci, ale nikoho nenapadne, aby tomu podřídil celý život, zřekl se všeho osobního štěstí, a nakonec se stal téměř asketou!“

„Nuže,“ řekl se smíchem, „k asketismu a k těm všem strašným obětem mám pořád ještě dost daleko, aspoň myslím. A pokud беру svoji práci trochu vážněji než ostatní a více pracuji, je to prostě tím, že se mi to líbí. A vy se na to díváte jako žena. Vám se zdá, že když se člověk pořád o někoho neuchází a nezamilovává se, že je nešťastný, nesprávně chápe smysl života a přijde o nejlepší ráj, ráj Mohammedův!“

Postřehla, že žertuje a schválně ji dráždí.

„To je nesmysl! O tom jsem vůbec nemluvila!“ řekla a mírně se rozhořčila a zamračila. „A vůbec jsem vám nedoporučovala, abyste se často zamilovával. To vůbec nemáte v povaze, podle mého názoru se nehodíte za milence, ale musíte se oženit, bude z vás výborný manžel!“ a zasmála se tím lehkým, bezstarostným smíchem, kterým, jak už si všiml, zanechávala náhle smutné nebo vážné nálady.

Slovo „mileneček“ – tak neženské, jak se mu zdálo, tak obyčejné, jak očividně připadalo jí – ho opět mírně pohoršilo, ale nemohl se ubránit úsměvu při pomýšlení, jakého spojence nic netušící Jelena našla.

„A víte, co vám povím,“ pokračovala se smíchem, „vy jste doposud neměl příležitost. A až se objeví, život rozbije celou vaši filosofii a vy přestanete dumat nad tím, že to může být na překážku vašemu zaměstnání, a budete šťasten, když vám bude překážet! Víte, tak osud trestá. Přiznejte se – že jste doteď ještě nikdy vážně nemiloval?“

Čemezov pochodoval po místnosti, když mu položila tu otázku, a hned neodpověděl. Nejprve se na to zeptal sám sebe. V mládí se samozřejmě zamilovával, stejně jako každý jiný, i

v posledních letech se mu několik žen líbilo, některé více, jiné méně. Ale všechno to bylo jaksi slabé a samozřejmě ne vážné. Nejvážněji v poslední době asi přemýšlel o Mary... A najednou si vzpomněl na večer před divadlem, kdy ji chtěl požádat o ruku, a kdy seděla v salóne u kulatého stolku s tak smutným, zahanbeným obličejem. Kdoví proč se musel podívat na Olgu a pomyslel si, jak nebetyčný je rozdíl mezi těmito dvěma ženami, a přitom ho k oběma přitahuje tentýž pocit nevypočitatelné sympatie.

„Přiznejte to,“ opakovala tvrdohlavě a pátravě se na něj dívala okouzlujícíma zářícíma očima. Její tvář zahořela jako tehdy na večeri, a tak zářila životem, že se zdálo, že se každá tenká žilka na jejích spáncích a každý jemný vlasek, který jí vyklouzl z účesu, chvěje tím horoucím životem, kterého je v ní tolik,

„Ano,“ řekl vážně, „to je pravda.“

„Aha!“ vykřikla triumfálně. „Tak to je celé vaše vítězství! A až se zamilujete, všechno se okamžitě změní, a vy sám zavrhnete svoje minulé myšlenky. Ne,“ řekla, přistoupila k němu a vzala ho za ruku, „neutíkejte před láskou, uvidíte jak lehce a radostně se vám bude žít, když budete mít po boku milovanou, dobrou bytost, svou družku a pomocnici. Opravdu, musíte se oženit, protože jinak, aniž byste to pozorovat, okoráte a stanete se omezeným.“

„A proč se vy sama nevdáte?“ zeptal se Čemezov

„Ó,“ vykřikla rychle, „Já... u mě je to něco jiného, já jsem herečka! Já se opravdu nemůžu vdát, mému povolání by to opravdu bylo na překážku! Jaká bych byla herečka, kdybych měla na krku muže, rodinu, domácnost atd. Byla bych špatná manželka a špatná herečka! Ale přes to,“ řekla s hrdým výrazem, „se nevzdávám lásky! Já miluji lásku pro lásku a jenom se nechci vdávat, můžu být šťastná i bez toho!“

„Tak teď jste na radě vy, abyste se přiznala,“ řekl, zastavil se a pátravě se na ni podíval, „vždyť jste milovala... ne jenom

jednou?“ Cítil, že jeho otázka je hrubá, a bál se, že ji možná urazí, a přesto se se jí nedokázal zdržet, tolik chtěl znát pravdu. Ale k jeho překvapení nebyla uražená ani v rozpacích. Jenom se najednou zastavila v půli cesty, zvedla tvář a chvíli mlčky stála s jakýmsi novým, přísným a zamyšleným výrazem v obličeji.

„Myslím,“ začala, „že jsem také nikoho nemilovala. Tedy nemilovala tak, jak bych mohla milovat, jak bych chtěla milovat! Ó, jak já bych dokázala milovat, tak milovat!“ vykřikla s vášnivým utrpením v hlase, tvář jí pobledla, oči byly najednou temné a hluboké. „Ale to se dá jen jednou za život,“ dodala tiše, „a já jsem ještě nemilovala, já jsem jenom nejednou byla vášnivě zamilovaná a pokládala jsem to za lásku... ale vůbec to nebyla láska.“

„To znamená,“ řekl příkře, „že vy taky nejste v právu! Vždyť vy říkáte, že dělám chybu a div že se nedopouštím zločinu, když se vyhýbám lásce, a zatím sama děláte stejnou chybu, jenom ještě hroznější a neodpustitelnou, protože sama sebe vyměňujete za drobné!“

„Jak za drobné?“ zeptala se udiveně a rozzlobeně zdvihla obočí.

„Ano, za drobné,“ opakoval důrazně a stroze, nespouštěje z ní pohled. „Jako dítě vyměňujete červenec za pěťáky a představujete si, že je mnohem lepší mít tolik měďáků než jeden zlaták! Dostalo se vám takové silné, talentované povahy, a vy ji ničíte, honíte se za prchavými vášněmi; představujete si, že vám zkrášluje a naplňuje život a dávají vám ohnivost pro dvě nebo tři představení, a neuvědomujete si, jak současné kazí váš charakter a rozum!“

Stála před ním s bledou, vyděšenou a uraženou tváří, ale když se na minutu zastavil, aby jí dal příležitost vznést námitky a hájit se, nenamítla ani slovo a pouze se na něj mlčky potměným pohledem dívala.

„Vždyť vy,“ pokračoval, když viděl, že mu nechce odpovídat, a z nějakého důvodu byl stále rozhořčenější, „jste mi teď vykreslila, jaké bezútěšné stáří mě čeká, že mám před sebou jenom osamělost, pokání a lítost. Ale copak to neplatí i pro vás? Popřemýšlejte o tom pořádně... My jdeme jenom odlišnými cestami, Olgo Lvovno, a nakonec dojdeme k témuž, tedy k pokání a k lítosti. A jenom Bůh ví, kdo z nás bude nakonec trpčeji litovat, protože pokud vy mi předpovídáte, že mi nezůstane nic než vzpomínky, pak já vám předpovídám, že vaše vzpomínky vás přimějí, abyste se sama nad sebou zastyděla!“

„To není pravda!“ vykřikla rozhořčeně.

„Ne, je to pravda,“ opakoval silně jí tiskl ruku, „je to pravda, a především proto, že jste se často nechala unést povrchní vášní, a div jste si z toho ve svém životě neudělala jakousi svátost! A když se setkáte s opravdu vážnou, dobrou láskou, tak v sobě po všech těch prázdných a ubohých lásečkách nenajdete ani sílu, ani čistotu!“

Jeho výčitky, a dokonce i samotný hlas byly stále ostřejší a podrážděnější; věděl o tom, ale když začal otevřeně vyjadřovat svůj názor, nemohl se už zastavit. Sám nechápal, proč se tak rozčiluje. Ve skutečnosti pro něj byla úplně cizí, lhostejná žena, a jemu do jejích záležitostí nic nebylo. Ale znal ji jako čistou dívku, měl upřímně rád jejího otce i celou její rodinu a vážil si jich, a to mu částečně dávalo právo se teď zajímat o její osud. Přesto samozřejmě neměl právo s ní mluvit tak příkře a dokonce hrubě, ale omlouval se tím, že si upřímně přeje její dobro, a že ostatní ji dokáží jenom obdivovat a klanět se jí, do očí jí říkat jenom roztomilosti a lichotky a nikdo si nedovolí říci jí pravdu. Ať tedy tu pravdu, možná i příkrou, uslyší od něho, ať se na něj kvůli tomu třeba rozzlobí a možná i přeruší jejich známost, ale možná za to něco z toho uvázne v její duši a přiměje ji, aby zaujala vážnější postoj k sobě i k životu.

„No řekněte sama, upřímně,“ znovu promluvil a zastavil se před ní, protože celou dobu přecházel rozčileně po pokoji. „Co vám daly vaše lásky? Jste kvůli nim aspoň talentovanější? Sotva! A mezitím jste kvůli nim ztratila lepší polovinu svého života!“

Olga ho od sebe příkře a prudce odstrčila.

„Ne,“ řekla a tvář se jí zachvěla vzrušením, „teď chápu, co si o mě myslíte, a to je... prostě strašné! Možná z vašeho hlediska vypadám jako nemorální a nestoudná žena, ale já jsem lepší, než si o mně myslíte! Nemyslete si,“ vykřikla a hněvivě se na něj podívala, „že se před vámi omlouvám! Já se nemám za co omlouvat a nestydím se za svoje činy, ale... ale vy jste příliš...“ Nedomluvila, ale náhle se rozplakala a zakryla si obličej rukama.

Její slzy ho přivedly do rozpaků, protože je nečekal. Zastyděl se za to, že ji možná urazil silněji, než si zasloužila; ale v hloubi duše téměř dával přednost tomu, že ji zbytečně urazil, než aby se ujistil, že je jeho podezření oprávněné.

„Tím lépe,“ řekl, přišel k ní a jemně ji vzal za ruku, „tím lépe, jestli se mýlím.“

Mlčela, neodtáhla od něj ruku, ale aniž by reagovala na jeho přívětivý stisk, plakala tichými, potlačovanými vzlyky.

„Proč pláčete, Olgo?“ zeptal se nesměle, a když mu ani teď neodpověděla, vzal její ruku a silně ji políbil, jako by mlčky prosil za odpuštění svých krutých slov.

Olga se lehce zachvěla a v odpověď mu stiskla ruku.

„Ne, ne,“ promluvila a odtáhla kapesník od obličeje, který během několika minut strašně zošklivěl, „udělal jste dobře... řekl jste mi... to všechno... jen mě neutěšujte... nechte mě vyplakat... pak bude všechno lehčí... a máte pravdu... je to ve skutečnosti ohavné, i já jsem ohavná... a moje lásky byly ohavné... Ale ne tak mnoho, jak vy myslíte... Bolí mě... že jste se... ve mně tak zklamal...“ potichu domluvila a v jejím obličejí – ještě před chvílí tak rozhněvaném a uraženém –

problesklo na chvíli něco dětsky plachého a provinilého, co Čemezovovi nějak připomnělo Jeleniny holčičky, které, když se něčím provinily, prosily matku nebo jeho o odpuštění se stejnými lítostivými, polekanými a provinilými tvářičkami. A tento výraz, který s nimi měla společný, ho s ní rázem sblížil; najednou mu byla ještě bližší a milejší, a on si ještě jednou něžně a láskyplně přitiskl její ruku ke rtům, a ona se na něj usmála skrz slzy, ale už přátelsky jako předtím.

„Ano,“ řekl si Čemezov v duchu, „má báječnou, citlivou, vnímavou povahu, jen jí chybí pevná půda pod nohama.“

Poseděl u ní dlouho, mnohem déle, než měl původně v úmyslu, a když se konečně zvedl k odchodu, Olga, která se úplně uklidnila, se znovu rozveselila a žertovala.

„Nemyslete si,“ řekla mu na rozloučenou s hravým, ale tvrdohlavým výrazem v obličeji, „že jsem úplně podlehla vašemu přesvědčování a přiznala porážku. Já jsem se, pravda, rozplakala a napovídala strašné věci, ale to bylo pod prvním dojmem! Ve skutečnosti jsem se nenechala přesvědčit a pokořit! Nejspíš jsme oba v nepravu a oba se mýlíme, ale vy pořád víc než já.“

„Dobře, dobře,“ řekl se smíchem, „to nám ukáže budoucnost! Zatím jsem s přítomností spokojen!“

Olga se na něj záludně a záhadně podívala s hlavou opřenou o zárubeň dveří.

„Radši přejděte na mou víru!“ řekla s úsměvem. „Opravdu, moje je lepší!“

„Ne, raději vy na moji!“ řekl vážně.

Na chvíli se odmlčela na přes její tvář zase přeběhly smutné, zamyšlené stíny.

„Každý má svou cestu,“ řekla s povzdechem, ale stále vrtěla hlavou.

„A každému se zdá, že ta jeho je správná!“ dodal.

„Ano!“ vykřikla, opět se smíchem. „Proto jsou vzácné případy obrácení ,na pravou víru‘, protože každý chápe pravdu po svém a pravděpodobně nikdo neví, kde ve skutečnosti je!“

Rozešli se bez ohledu na rozdíly ve víře a přesvědčení – kvůli nimž se téměř pohádali – jako nejpřímější přátelé, a Čemezov jí najisto slíbil, že k ní zajde ještě před odjezdem, a především – že ji navštíví, když přijede do Moskvy.

XVII.

Při představení na rozloučenou, kdy Olga hrála svou nejlepší roli – Kateřinu v Bouři, se zdálo, že je v divadle ještě víc lidí než při prvních dvou.

Za lóže a křesla se platily šílené peníze slečinkám, kterým se podařilo skoupit vstupenky, a které je teď prodávaly za pětinasobek ceny. Říkalo se, že Leont'jevová hned tak do Petrohradu nepřijede, a tak se všichni tlačili, aby ji naposledy uviděli,

Když přišel Čemezov, jeho sestry už byly v lóži, a Arkadij Petrovič, ve fraku a s bílou kravatou, neparfémovaný a rozzářený, se s ním potkal už na chodbě, kde se bavil s nějakým pánem.

„Ach!“ zvolal s nadšením, když uviděl Jurije. „To je báječné! Už jsi tady! Můžeme vstoupit do jámy lvové!“ A vzal ho pod paži a vedl ho do lóže ke své ženě, přičemž mu živě vyprávěl nějaké novinky a neustále se ukláněl napravo i nalevo svým nesčetným přátelům.

Čemezov šel zachmuřeně a mlčky a myslel si, že by bylo mnohem užitečnější, kdyby teď seděl doma a pracoval, ale slíbil Olze, že přijde na toto představení, a když jednou něco slíbil, vždycky se snažil dodržet slovo; a kromě toho, aniž by si to sám pořádně uvědomoval, ho sem něco proti jeho vůli táhlo.

„A, tys už přišel,“ přivítala Jelena roztomile bratra, ale její oči, které po něm lehce sklouzly, stroze říkaly: „Ne, ne, ještě s tebou

nejsem spokojená.“ Mary s nimi nebyla, a Čemezov, který sestru znal, pochopil proč.

„Podívej,“ obrátil se k němu Arkadij Petrovič a ukázal na jednu z lóží, „naše tři Grácie!“

Čemezov se podíval směrem, který mu ukázal, a uviděl v beletáži hezoučkou Miločku, nastrojenou do něčeho světlého a vzdušného, zaplavenou diamanty a sedící vedle dalších dvou žen, právě tak hezoučkových a naparáděných jako byla ona sama. Byly to Miloččiny přítelkyně, které byly spolu s ní pokládány za nejkrásnější ženy z petrohradského baletu a které podle jména a podle portrétů znal celý Petrohrad. Miločka se samozřejmě nebála nebezpečné konkurence, věděla ze zkušenosti, že její krása pokaždé vyhraje, a když jsou spolu, přitahuje k sobě všeobecnou pozornost ještě víc.

A skutečně, na jejich lóži směřovala všechna kukátka, nejenom mužů, ale i dam, které pečlivě zkoumaly toalety, účesy a diamanty „Grácií“, které předstíraly, že jsou naprosto lhotejné k zájmu, který vzbuzují; nezaujatě, ale mile koketovaly se svými početnými kavalíry, kteří se co chvíli objevovali v lóži, a současně nepostřehnutelně a jakoby nezáměrně zaujímalý nejkrásnější pózy a obraty hlavy, aby jim umožnily je ještě lépe obdivovat.

Pohled na efektní Miločku a její přítomnost nijak nezlepšila Čemezovovi náladu, a on se se stejně pochmurným pohledem, jaký měl vždycky, když nebyl sám se sebou spokojen, rozloučil se sestrami a šel hledat svoje místo v přízemí. Předehra brzy skončila a zvedla se opona. O několik minut později vyšla Olga v bohatém starodávném ruském kostýmu, který neobyčejně zdůrazňoval její krásu. Čemezov si prohlížel Olgu s příjemným překvapením.

Byla živá, vtělená Kateřina; všim se překvapivě hodila pro tuto roli. Nejen postava, která v kostýmu vypadala velkolepá a silná, ale i její obličej se úplně změnil v čistě ruský typ, zatímco

obyčejně nebyl nikterak typický a charakteristický pro nějakou národnost.

Vlasy, které měly její skutečnou kaštanovou barvu se zlatými jiskrami, byly hladce sčesané pod bohatě vyšívanou modrou kičku⁸; rty se zdály být svěží a hrdé jako u ruských krasavic, a lehce přivřené oči se zdály být přemýšlivé a něžné, ale pak se náhle rozzářily nějakými neklidnými, žhavými ohýnky, a dokonce v hlase (vůbec ne takovým, jako u Marie Stuartovny) se občas ozvaly vášnivé hrudní tóny. V celé její bytosti, rozvážné, zdrženlivé a na pohled skromné bylo něco znepokojujícího, hluboce skrytého v nitru a násilím zadržovaného, co se ale nicméně silně a panovačně viditelně chvílemi rvalo na povrch a mučilo a děsilo ji samotnou.

Marii Stuartovnu, kterou Olga hrála, si Čemezov uchoval v paměti jako živý a celistvý typ, která mu v paměti chvílemi ožil, ale v Kateřině mu připadala ještě lepší, bližší a pochopitelnější; možná to způsobil večer, který spolu strávili, a to, že ona sama mu byla bližší a pochopitelnější; ale spíš to bylo tím, že Olga jako ryzí Ruska sice chápala každou roli a každou se během hry vášnivě prožívala a zcela se do ní převtělila, ale přece jen ruská Kateřina jí byla v hloubi duše bližší než Marie Stuartovna nebo Jana z Arku, protože veškerá síla jejího ohromného talentu zde našla plný rozsah a proudila současně jak zářivě, tak prostě, že všechny uchvátila a ohromila, probouzejíc v každé duši nejnaléhavější a nejdůvěrnější odezvu.

⁸ Kička – tradiční ženská pokrývka hlavy, kterou si žena poprvé nasazovala v den své svatby. Zakývala všechny vlasy. Bývala často ozdobená perlami, korálky a různými drahokamy. Dolní část byla vyrobena z naklíženého plátna. Důležitou roli hrály „rohy“, někdy až 20 cm vysoké, které sloužily jako ochrana ženy a dítěte před zlými duchy

S každým jednáním hrála lépe a lépe, silněji, a když se na ni díval, cítil moc, kterou si podřídila a očarovala celé publikum, a Čemezov téměř nevěřil, že tato žena před ním tak dětsky a žalostně plakala, a nechápal, že ona, tak mocná a silná na jevišti, mohla být v životě tak slabá, ubohá a bezmocná, jak ji viděl včera. A jaký význam může pro ni mít jeho názor na ni, když se k ní celá tisícovka lidí téměř modlí?! A o to koneckonců šlo: byl to náhlý, ale upřímný impuls, který zřejmě odpovídal její povaze, nebo šlo o egoismus doposud rozmazlované ženy, která nesnese vědomí, že existuje aspoň jeden člověk, který jí není zotročen a očarován, a dokonce o ní špatně smýšlí?

Během představení se několikrát náhodně setkal s jejím pohledem, dokonce si pomyslel, že to není náhoda, že ho opravdu vidí, a dívá se na něj, jako by hledala jeho uznání.

Kyticím, květinovým košům a jiným dárkům nebylo konce; nosili je po každém jednáním, vyvolávání a potlesk na konci ještě zesílily – jak se zelektrizované publikum dostávalo do varu.

O jedné z přestávek se Čemezovovi zdvořile uklonil pan Doněc-Gonskij. Zřejmě si připadal jako částečně příbuzný „celebritě“, a proto se to snažil roztomile a nenápadně naznačit těm, kdo to ještě nevěděli, a snažil se, aby byl „vidět“, jako by ovace publika a Olžin úspěch částečně připisoval sobě. On také donesl Olze velkolepý koš s rudými kaméliemi, a když se setkal se svými známými a částečně známými, bral je roztomile za ruku a přiváděl je k orchestru, kde stála, jako by ji předváděl.

„Velký úspěch!“ řekl, když šel Čemezovovi vstříc a přivítivě, ale ne bez určité váhavosti se na něj usmíval: „A nezajdete do lóže k Ludmile Lvovně?“

„Ne,“ řekl suše Čemezov. „Jdu k sestrám.“

Doněc-Gonskij nepostřehl jeho strohost, nebo aspoň předstíral, že si jí nevšiml, a posadil se na prázdnou židli vedle Čemezova, kterému se to vůbec nelíbilo.

„Chystáme oslavu, tak říkajíc, na rozloučenou s Olgou Lvovnou,“ řekl, svým elegantním způsobem se nakláněl ke společníkovi s tak tajuplným pohledem, jako by mu sděloval nějaké důležité tajemství z ministerstva. „Až představení skončí, sejďeme se všichni v bytě Ludmily Lvovny, a odtud na trojkách do Samarkandu k cikánům! Vždyť Olga Lvovna je jejich vášnivá ctitelka. Dokonce ona sama, a ne špatně, zpívá cikánské věci! ... Cože, vy jste je ještě neslyšel? Abyste věděl, tančí jako opravdová cikánka! Chystáme se, že se trochu poveselíme na rozloučenou. Nechcete se připojit k naší společnosti?“

Čemezov spěšně odmítl, uklonil se svému přívětivému společníkovi a odešel k sestrám.

Ten pán Čemezova rozčílil a pokazil mu pěkné vzpomínky na Olgu, a informace, že v kdovíjaké společnosti, která se pravděpodobně bude skládat z pánů podobných Doněc-Gonskému, pojede po představení večerět k cikánům, se mu vůbec nelíbila a proti jeho vůli v něm vyvolala představu něčeho špinavého a nedůstojného Olgy, což ho velmi trápilo.

Když Čemezov přišel k sestrám, zastihl Arkadije Petroviče velmi vzrušeného a rozhořčeného.

„Je to hanba!“ řekl téměř rozzlobeně.

„Co je hanba?“ zeptal se Čemezov, který nechápal, o čem mluví.

„Že v Petrohradě nemáme takovou herečku! A že v tom jsme pozadu za tou neotesanou, hloupou Moskvou! A koneckonců, v krajním případě by ji mohlo ředitelství rozdělit na polovinu – polovina sezóny v Moskvě, polovina u nás! Po Leontjevové se mi na ty naše nechce ani podívat!“

Jelena Nikolajevna nic neříkala, ale v očích se jí objevil mírný, nedůvěřivý úsměšek. Vkrádal se do ní nějaký nedobrý pocit ve vztahu k té ženě, a ona jej nedokázala potlačit; ale stejně

nedokázala potlačit znepokojující okouzlení, které v ní ta žena vyvolávala jako umělkyně.

Přesto byla s čistě ženskou vytrvalostí naladěná spíše se držet své nedůvěry k ženě než nadšení nad umělkyní, takže s kosým pohledem na bratra poznamenala:

„Myslím, že je v životě stejná herečka jako na scéně!“

„Ó, Hélène,“ vykřikla Zina s výčitkou. „Má tak dobré oči! Nemůže lhát a přetvařovat se!“

„Ano,“ řekl Čemezov zvlášť vážným, téměř přísným hlasem, „málokdy jsem se setkal se ženou, která by byla upřímnější než ona!“

„Znáš ji příliš málo!“ prohodila Jelena mimochodem, ale Arkadij Petrovič si přál obě strany smířit.

„Předpokládám,“ řekl netuše, že se ještě více dotkne Jurije, „že už je dávno známo, že herci, a ještě více herečky, si tak zvyknou hrát různé role, že se toho nedokážou zbavit ani v životě.“

„Ona ne!“ znovu vykřikla Zina.

„No já nevím,“ řekl suše Čemezov, „jak je to dlouho, co se to pořekadlo stalo všeobecně známou pravdou. Zdá se, že čest jeho objevitele patří jedině tobě!“

Nepřál si pokračovat v nepříjemném rozhovoru, ale vycítil už z Jelenina rezervovaného a posměšného výrazu, že úmyslně hledá na Olze špatnosti, které možná ani nemá, a přemýšlel s údivem, proč jeho sestra, obyčejně tak spravedlivá a laskavá, bez jakéhokoliv důvodu nespravedlivě napadá ženu, kterou vůbec nezná a která jí absolutně nic neudělala!

XVIII.

V pondělí odjížděla Leontějevová rychlíkem zpátky do Moskvy a na nádraží se dlouho před osmou scházeli její přátelé, známí a pouzí ctitelé jejího talentu, kteří si přáli ji doprovodit, a ještě jednou ji uvidět.

Čemezov také přišel; také ji chtěl ještě jednou uvidět, ale takový dav přecházející sem a tam ho zmátl. Podle vzhledu toho davu hned uhodl, že většina lidí se dostavila speciálně kvůli Olze, což nečekal, a byl nepříjemně rozčarován. Kromě toho tu bylo nemálo známých, kteří se ho s úsměvem vyptávali, jestli také přišel vyprovodit Leont'jevovou.

Publikum bylo nejrozmanitější, převládali vojáci a studenti. Mezi jinými tu byl starý hrabě, který držel ohromnou bonboniéru pod paží a mluvil s nějakým mladistvým a hezkým generálem. Všiml si Čemezova, ale uklonil se mu zdrženlivěji než jindy, očividně nespokojený s tím, že ho toto „štěně“ přistihlo, jak doprovází herečku.

Co chvíli se objevovaly nové a nové tváře, někdy v celých skupinách, ale Leont'jevová se ještě neobjevila. Najednou davem proběhl šum „přijela, přijela“; všichni zbystřili pozornost a strhnuli v příjemném očekávání, oči upřené na dveře, kterými musela přijít. Gardisté, kteří čekali v bufetu, se vrhli na nástupiště, přičemž rychle dopíjeli a dojídali, strkali do sebe a se smíchem a hovorem ji obklopili ze všech stran a zabarikádovali ostatním přístup.

Olga, která přišla v hlučné společnosti nějakých oholených pánů, očividně herců, které diváci okamžitě poznali, Miločky a Doněc-Gonského, kráčela v čele pod paží s Barsukovem, za ní Miločka s jakýmsi třpytivým kavaléristou, který jí říkal lichotky, zatímco ona házela napravo a nalevo koketní a vyzývavé pohledy.

Dav se zavlnil, když je uviděl, a pohnul se k nim, a studenti a gymnasisti, těsně seřazení ve dvou řadách po obou stranách nástupiště, najednou hlasitě zatleskali křičíce: „Bravo, Leont'jevová, bravo!“

Olga kráčela, přívětivě se klaněla napravo i nalevo, a její mírně zčervenalá tvář se zářícíma očima svítila šťastným úsměvem a radostí z úspěchu, který ji v těchto dnech potkal a který ji přímo

opájel a z něhož se jí točila hlava sladkým i strašným, věčně novým a milým, i když známým citem.

Lidé, které sotva znala, k ní rychle přicházeli a říkali jí různé lichotky, očividně proto, aby se předvedli a chlubili před ostatními – ne tak šťastnými – známostí s celebritou.

Ona všem s vděčným úsměvem podávala ruce, stačila každému říci něco milého, a když uslyšela neočekávaný hluk potlesku, lehce se zachvěla, zčervenala, oči se jí ještě jasněji zatřpytily od slz dojetí, vděčnosti a lásky k těm lidem, které neznala, ale kteří ji tak srdečně vyprovázeli.

„Děkuji vám, pánové,“ řekla svým krásným, lehce roztřeseným hlasem a přistoupila k davu neznámých studentů, kteří jí v tu chvíli byli milí a blízcí, přitáhla ruku toho, který k ní stál nejbliž, a srdečně ji potřásla.

V tom okamžiku zazněl potlesk znovu a s dvojnásobnou silou a stovky mladých hlasů křičely s nadšením: „Vraťte se brzy! Přejděte k nám! Na shledanou!“ Atd. Ta slova se slívala v jeden nadšený a radostný hřmot a sotva se dalo rozeznat, co kdo křičí, ale každému se chtělo něco slyšet a strkající se navzájem mladíci s rozpálenými zamilovanými tvářemi běželi k jejímu vagónu, kde už pro ni přichystali kupé, naplnili ho kyticemi a bonboniériami.

Čemezov zvědavě pozoroval tyto hlučné ovace a samotnou Olgu, která ho přes hustý dav neviděla, a zaplavovaly ho smíšené pocity: hněv kvůli tomu, že promarnil čas, kterého měl takový nedostatek, když bylo zřejmé, že se mu nepodaří s ní promluvit ani pár slov, a spokojenosti – téměř nevědomé – kvůli jejímu úspěchu, který kdoví proč lichotil jeho ješitnosti.

Olga měla tmavě šedý plášť lemovaný překrásnou bobří kožešinou a velký černý plstěný klobouk à la Rembrant s nízko visícím pštrosím perím.

Ten oblek se nikterak nehodil na nádraží, ale zato se hodil k ní, a ona si to očividně uvědomovala, a vůbec dnes byla v nejlepší

kondici a vypadala neobyčejně efektně a krásně; vrhala na všechny zářivé živé pohledy, vesele žertovala a smála se, hrdá a veselá díky svému vítězství, které jí lichotilo jako ženě i jako herečce, a už vůbec nepřipomínala unavenou, apatickou, skoro stárnoucí ženu, jak ji zastihl Čemezov, když k ní přišel poprvé na návštěvu.

Kromě publika přišel téměř celý soubor petrohradského divadla a vzduchem se nesl veselý, hlasitý hovor, co chvíli vynikl nějaký známý hlas, a celá skupina měla tak různorodý a originální vzhled, že na sebe musela upoutat všeobecnou pozornost; i ostatní, kteří odjížděli tímto vlakem, se co chvíli zastavovali u toho zajímavého vagónu a se zájmem se dívali na původkyni té slávy. Doněc-Gonskij se cítil ještě více příbuzným a hlavou rodiny než včera; rozčiloval se a pobíhal, hostil všechny šampaňským, a jeho hlas, s nejpříjemnějším a nejlaskavějším nadšením vynikal nad všechny ostatní hlasy. Olga rozbalila dvě kytice z těch, které dostala, rozdávala květiny jako památku všem, kteří je od ní chtěli dostat, a spousta rukou se k ní natáhla, míhala se ve vzduchu a chytala padající růže a kamélie.

Najednou si všimla Čemezova a rychle, s radostným úsměvem, jakým se ovšem dnes usmívala na všechny, k němu natáhla ruce.

„Ach, já jsem tak ráda, že jste tady!“ řekla a pevně mu stiskl ruku, ale najednou se odvrátila a se stejně zářivým pohledem promluvila na mladého, růžového kavalistu, který se jí na něco zeptal.

„No, a teď mi květiny došly!“ řekla nahlas, obrátila se k mládeži a ukázala jim prázdné ruce; ale v odpověď se ozvaly rozhořčené a prosebné hlasy těch, kteří nedostali květiny.

„Co se dá dělat,“ rozesmála se, „musím rozebrat ještě jednu kytici!“ – a než to dořekla, podávaly jí úslužné ruce obrovskou

kytici růží a ona ji znovu začala rozvazovat a mírně se mračila úsilím, se kterým rozmotávala pružný drát.

„Mě, prosím!“ ozyvaly se rozesmáté, netrpělivé hlasy. „Na mě se nedostalo! Já nemám!“ a najednou se ozval vysoký svěží ženský hlas, který přehlušil všechny ostatní:

„Prosím, dejte i mně!“

Čemezovovi se zdálo, že je to Zinin hlas, ale neviděl postavu té, která vykřikla, jenom nataženou malou ženskou ručku ve švédské rukavičce, která okamžitě popadla bílou růží, kterou jí Olga s přívětivým úsměvem podala.

„Opravdu je to Zina,“ řekl si Čemezov a usmál se. „Ale Zina tady nemůže být.“

Nakonec se ozval třetí zvonek; u všech stouplo vzrušení; byla slyšet slova na rozloučenou, přání. Olga rychle objala sestru a kolegy; ostatní ji ještě chytali za ruce, aby jí je na poslední chvíli stiskli, a když se vlak pohnul, mladí lidé, takřka všichni ozdobení jejími květy jako trofejemi, znovu začali tleskat a křičet: „Přijďte! Nezapomeňte!“

Olga stála na stupátku a skrz slzy se radostně usmívala a na dálku se ukláněna těm, kteří ji doprovázeli a mávali jí klobouky a šátky.

„Přijďte do Moskvy!“ zvolala a dívala se přímo na Čemezova a přátelsky mu přikývla.

Ale Čemezov dobře nepochopil, na koho to volala – na něj nebo na někoho jiného; tak jako tak, dříve než v létě se do Moskvy nedostane.

Nakonec vlak zmizel a dav začal řídnout a s veselým hovorem se rozcházel, Čemezov se uklonil několika známým, vydal se k východu, potkal cestou starého hraběte ozdobeného karmínovou růží, a téměř ve dveřích narazil na Zinu a Mary které šly před ním s Miss Olson, Maryinou společnicí.

„Ach, takže jsi to byla ty!“ zavolal Čemezov napůl přísně, napůl se smíchem na sestru: „Tušil jsem to. Velmi dobře!“

Zina a Mary ho očividně neočekávaly a začervenaly se; také spolence upadla do rozpaků.

„Ach, Juriji, miloučký,“ řekla Zina téměř s pláčem a prosebným hláskem, „nezlob se, prosím, a neříkej to sestře! Vždyť na tom nic špatného není: byla jsem byla u Mary, a počasí je tak pěkné; šly mě vyprovodit a já jsem je přemluvila, aby na minutku zašly sem – tolik jsem si přála vidět Leontjevovou zblízka... je tak krásná! No, co je na tom špatného?“

„Je to špatné,“ řekl Čemezov škádlivě, pozdraviv se s Mary a Miss Olson, „když se tak bojíš, a hlavně, proč jsi škemrala o květiny?“

„Juročko, drahý, to tak přišlo, sama jsem netušila, že si řeknu, a najednou jsem si řekla! Ani sama nechápu, co mě to napadlo! Ale teď,“ dodala šibalsky, když si všimla, že se na ni bratr ve skutečnosti nezlobí, „teď jsem hrozně ráda, že se to stalo, že jsem ji viděla zblízka, a ještě k tomu jsem přímo od ní dostala růži! Já si ji schovám a budu ji opatrovat. Kdybys věděl, jak se mi líbí! Když mi dala květinu a podívala se na mě, tak se mi chtělo ji políbit, že jsem se tak tak udržela!“

„Výborně! A ještě se tím chlubiš! A vy jste nepoprosila o květiny?“ zeptal se Čemezov s úsměvem Mary. Ale ona se jen usmála a zavrtěla hlavou.

Angličanka se též špatnou angličtinou omlouvala a přesvědčovala ho, že se snažila „děvčátka“ udržet, ale ony ji neposlouchaly a téměř násilím ji odvlékly na nádraží.

Jakkoliv se to Čemezovovi zdálo divné, při pohledu na Mary se v něm probudil proti jeho vůli pocit rozpaků a provinilosti vůči ní; snažil se tomu nepodlehout tomu vědomí, které bylo v jeho věku téměř směšné, schválně s nimi žertoval a povídal hlouposti, když je doprovázel. Mary byla jako obvykle zamlklá, ale zdála se být klidná a usmívala se všem jeho žertům a Zininým omluvám.

Ona a Zina měly téměř stejné tmavé vycházkové oděvy anglického střihu, a krátkými kabátky do pasu, červenými bašlíky⁹ a koženými kloboučky. Obě měly červené tváře a byly na pohled tak svěží a hezoučké, že se po nich studenti a důstojníci, kteří se po skupinách vraceli, s potěšením obraceli; Zina si toho všimla a byla ještě vzrušenější stejným ženským radostným vzrušením z úspěchu a triumfu, jaké Čemezov právě pozoroval na Olze.

Mary přišla na nádraží, protože se stejně jako Olga chtěla podívat na tu ženu, o které se v těchto dnech povídalo všude, kam přišla. Ale hlavním důvodem bylo, že Zina úplně nevinně, nepřikládajíc svým slovům žádný význam, vyprávěla Mary, jak Jurij obnovil svou známost s Leont'jevovou a jak u ní několikrát byl a byla tím tak nadšená, že přemluvila Mary, aby s ní šla na nádraží podívat se na vyprovázející.

Mary ji poslouchala napohled klidně jako obvykle; ale v duši se jí instinktivně probouzela žárlivost, zvláště když si připomněla podivné ochlazení, které se u Čemezova objevilo během prvního představení Leont'jevové, a čím více Zina povídala, tím silněji byla přesvědčená, že Leont'jevová je příčinou toho ochlazení, a tím neodolatelnější bylo její puzení, aby se na tu ženu podívala zblízka; a šla s tímž pocitem bolestivého potěšení, s jakým si saháte na bolavý zub a rozdíráte nezhojenou ranku.

Když viděla, že je tak skvělá, přímo okouzlující, ovládající všechny, byla Mary ještě pevněji přesvědčená, že se do ní Čemezov zamiloval, že se nemohl nezamilovat; ale současně byla za něj uražená a nechápala, jak ho ta žena mohla úplně lhostejně nechat v davu ostatních, aniž by mu věnovala

⁹ Tradiční čerkezká, turecká nebo kozácká pokrývka hlavy podobná kapuci.

pozornost a bavila se a smála tak vesele s druhými, když on byl u ní!

Její hrdost trpěla, ale ne kvůli ní, třebaže ji nechal kvůli jiné, ale kvůli němu, kvůli tomu, že toho, před kterým byla ona, Mary, připravená se pokořit, si tamta tak málo cení a tak málo ho miluje.

Mary viděla, že se směje a žertuje, ale nevěřila mu; přesvědčila sama sebe, že jen předstírá lhostejnost, ale že v hloubi duše se trápí stejně, jako se trápí ona sama.

Čemezov spěchal domů, takže Zinu nedoprovodil a nechal ji s Mary a Miss Olson; rozloučil se s nimi u vjezdu a dál nešel a jel domů, aby aspoň trochu nahradil ztracený čas. Sám by se divil, a dokonce by se zasmál, kdyby věděl, co si o něm Mary myslí. Určitě nic podobného necítil a vůbec nepozoroval, že by byl zamilovaný do Olgy. Naopak, ačkoliv bylo příjemné, že se setkal se starou známkou, která před ním vzkřísila vzdálené, téměř zapomenuté mládí, byl přesto rád, že to konečně skončilo. Nu, díky Bohu, řekl si s povzdechem úlevy, když přišel domů a posadil k práci, konečně můžu zase vážně pracovat.

A okamžitě přestal přemýšlet o Olze, o rozhovorech s ní a znovu se pohroužil do svých zpráv a dokladů, ale v hlavě měl pořád mírný zmatek ze všeho toho vyprovázení, květin, přání, hovorů a vůbec z těch neobyčejných dní a nocí minulého týdne.

Část druhá

I.

Postupně se všechno v Čemezovově životě vrátilo do starých kolejí – po odjezdu Olgy, která ho z nich na čas vytrhla – a dny se táhly jako dříve v neustálé práci a zaměstnání. Dokonce i vztah se sestrou se opět upravit, i když se chvílemi dalo vycítit malé napětí.

Malá žárlivost Jeleny Nikolajevny na Leont'jevovou přešla sama od sebe, když se přesvědčila, že zamilovanost jejího bratra – pokud to vůbec byla zamilovanost – nebyla vůbec vážná, a že po odjezdu Leont'jevy na ni přestal myslet.

Ale Maryina záležitost byla stále citlivá; ještě o ní spolu nemluvili, a Jelena Nikolajevna si dokonce řekla, že už se nebude pokoušet bratra oženit, protože to jenom kazí jejich vztah.

Ale Jelena Nikolajevna se mýlila, když myslela, že bratr na Mary úplně zapomněl; naopak, jestli kdy vážně přemýšlel o ní nebo o své ženitbě vůbec, bylo to právě teď.

Když se Čemezov vracel do svého osamělého bytu, cítil chvílemi podivný stesk, vědomí prázdnoty, osamělosti, jakého si nikdy dříve nevšiml. Snažil se to v sobě udusit, ale potlačit to nešlo a proti jeho vůli ho to mučilo jako nějaká počínající vnitřní nemoc, o které ještě neví, ale která se každým dnem rozvíjí a odráží se na jeho morálním stavu.

Dokonce i práce, kterou tolik miloval a která ho obyčejně úplně pohlcovala, ho teď chvílemi vyčerpávala, a on už neměl dřívější sílu, energii a svěžest. Nebylo to trvalé a přišlo to jenom občas, ale neděsilo ho to o nic méně, protože takové záchvaty byly stále častější a intenzivnější.

Někdy ho přepadla jakási hrůza a zoufalství; zmocnila se ho ještě silnější apatie a on musel odhodit práci a ve smutku, který ho zbavoval síly, se vrhl na otoman a s rukama pod hlavou na

něm proseděl hodinu nebo dvě, bezúčelně a zachmuřeně se díval do prostoru před sebou a s tupým zoufalstvím se ptal sám sebe, jestli nepřichází o rozum.

Čemezov si uvědomoval, že si potřebuje odpočinout, trochu se osvěžit, vzít si volno, a možná dokonce změnit způsob života – to by nebylo špatné! Ale jak, změnit? Odjet někam na měsíc nebo na dva nebylo možné teď uprostřed zimy, kdy bylo tolik rozdělané práce, a on sám by na to nepřistoupil, protože myslel na práci víc než na vlastní zdraví.

Oženit se, jak doporučovala sestra? To by radikálně změnilo celý jeho způsob života, a možná by mu to opravdu částečně pomohlo.

Ale bylo samozřejmě mnohem lehčí to říct než udělat.

Manželství si z nějakého důvodu představoval jenom jako manželství s Mary, a často jí teď věnoval myšlenku, často přemýšlel a rozebíral ten cit, který k ní choval. Ten cit nebyl silný a zřetelný, ale aspoň byl příjemný a klidný. Někdy jej srovnával s city, které poznal dříve, a pak mu připadal tak bleďý a nanicovatý, že dokonce zalíbení v malé Oleňce mu ve srovnání s ním připadalo svěžejší a živější. Možná to způsobovala větší svěžest a citlivost k dojmům, než měl teď, ale ať už to bylo čímkoliv, oženit se s tak nepatrnou mírou lásky k nevěstě mu připadalo nejen nebezpečné, ale dokonce i nečestné. Soudil sám sebe přísně a podle svého nejlepšího svědomí jako vždycky, a shledal, že se svým zhoršujícím se charakterem, zdravím a s těmi otupujícími pocity není schopen se nejen povznést k extázi lásky, ale dokonce ani k prosté zamilovanosti, takže nemá právo se ženit! Co může dát své mladé ženě kromě vědomého nebo neuvědomělého zklamání jak v manželovi, tak v životě s ním! Pravda, přijdou děti, které vždycky miloval a přál si je mít, ale Bůh ví, jestli by se žena oplývající svěžími silami, láskou a mládím spokojila pouze láskou dětí? Nebylo by to příliš málo pro tu, která bude čekat (a

plným právem) lásku, tak horoucí a mladou, jako ta, které je sama plná? Co jí za to dá výměnou? Když se s Mary ožení, jen jí tím zkazí život, s někým jiným by pravděpodobně byla mnohem šťastnější; teď, pod vlivem citu, který k němu chová, si to neuvědomuje, ale i tak by se zbytečně zavázala, a nakonec by vznikl těžký, nevypověditelný a nepřetržitý svazek dvou životů, nepřírozeně a násilně držených u sebe, a začala by únavná, věčná – do smrti jednoho z nich – přítomnost jiné bytosti v domě, přičemž ta bytost by měla plné, neohraničené právo vměšovat se do každého jeho kroku, do všech záležitostí, dokonce do myšlenek; možná by začala předělávat jeho život, zvyky, dokonce charakter, který už se zformoval a vyvinul do definitivní podoby a který už se nedá změnit, ale přesto by se to od něj postupně a vytrvale vyžadovalo, ze začátku dokonce nepozorovaně pro něj samotného. Nejhorší ze všeho bude, že se ten druhý člověk, ta žena, bude navždy neoddělitelná od něj samotného, od jeho vlastní existence, nikdy nebude možné se zbavit této závislosti, protože tomu bude bránit zákon, společnost, a co je nejdůležitější, jeho svědomí!

Sám se sobě ztrácel, nedokázal si, jak tomu bývalo obyčejně, srozumitelně a určitě vysvětlit, co vlastně chce a o co by měl usilovat? Něco se v jeho životě zamotalo, ale nerozuměl tomu, co a proč se stalo, a přičítal to podrážděným nervům. Občas ho napadlo, že to částečně způsobila Olžina slova, kterými tak horlivě dokazovala, že si špatně zařídil život, když usiloval o něco jiného, než měl, a strašila ho při tom bezútěšným, osamělým stářím. Nebyl to prostě instinktivní strach před osamělou budoucností, který v něm vzbudila – instinktivní touha po lásce, vyvolaná jejími slovy? Jelena, pravda, říkala totéž, ale v jejích slovech nebyla tak horoucí vášeň a zaujetí jako u Olgy, a proto její slova nepůsobila stejnou silou.

Olga byla život sám, nadšení samo, a proto ho musela nakazit žárem svého nadšení; není divu, že tak nadšený věrozvěst

zasáhl i jeho a ukázal mu to, čeho si předtím nevšímal. Znovu si přál mít vedle sebe blízkou, drahou bytost, která by s ním spojila život, sdílela s ním radost i hoře, pocity i myšlenky, ale žádná taková bytost neexistovala a udělat ji z Mary ho kdoví proč dělalo a neuspokojovalo.

A morální prázdnota se nijak nezaplňovala a fyzické vyčerpání sílilo, a Čemezov byl den ode dne mrzutější a podrážděnější.

Navíc ve službě byly skoro každý den malé a bezvýznamné problémy, které ho rozčilovaly; od nějaké doby se opakovaly stále častěji a trápily ho mnohem více než dříve.

Možná těch problémů nebylo dříve o nic méně; možná byly dokonce plodem jeho unaveného a podrážděného stavu mysli. Před několika měsíci by jim pravděpodobně ani nevěnoval velkou pozornost, ale teď se mu všechno jevílo ve zveličené a nepříjemné podobě, takže po poslední nejobyčejnější schůzi, kdy se jeho mínění rozcházel s míněním většiny a on se musel hádat, dokazovat a všechny přesvědčovat, se cítil úplně ubitý, fyzicky i morálně; začalo mu připadat, že je více než jindy obklopen nepřáteli, nepřejícníky a intrikány, kteří dříve nebo později zničí jak jeho, tak jeho dílo. Někdy se hoře ptal sám sebe: proč a kvůli čemu ve skutečnosti tak bojuje, trápí se, namáhá, spotřebovává poslední síly, zdraví a léta, když z toho tak jako tak na konec nic užitečného a trvalého nevzejde? Jednoho krásného dne ho odvolají a vyhodí jako otravnou nebo zbytečnou nebo nebezpečnou věc, a jeho nástupce všechno předělá po svém, nebo – což bude ještě horší – po starém, podle otřepaných vzorů, protože se nebude starat o práci, ale jenom o sebe a svoje postavení, tak nebo tak, čestně nebo nečestně, ale vždy s radostí, že si udrží místo, které poskytuje dobré postavení a prostředky.

A najednou pocítil vášnivě přání všeho nechat a utéct někam na poušť, na vesnici, kde by mohl odpočívat a nebýt ve středu věčného neklidu, intrik, neshod, nedůvěry atd., a žít bez starosti

o práci, o službu, o kariéru, ale žít jen pro sebe. Možná je v tom pravý smysl života, nebo aspoň klid a štěstí? Nejsou stokrát šťastnější a moudřejší egoisté, někdy velmi milí a dobrosrdeční, kteří přemýšlejí jenom o sobě, hledají v životě jenom výhody pro sebe a neukládají si žádné vyšší cíle?

Ale současně si v hloubi duše uvědomoval, že to nikdy neudělá, a že raději zemře o dvacet let dříve, než aby dobrovolně opustil dráhu, která ho mučila a vyčerpávala, ale která ho natolik vtáhla do svých kolejí a poskytovala mu takové morální uspokojení, že si ani nedovedl představit svou existenci mimo službu. Když se chtěl trochu rozptýlit, zkusil si vyjet, a kromě jiného byl jednou nebo dvakrát u Obuchovových, kam ho to kdoví proč táhlo; ale po těch vyjíždkách se vrátil ještě unavenější, podrážděnější a nespokojený kvůli tomu, co instinktivně hledal a nedokázal najít.

II.

Jelena si už dlouho všímala, že s jejím bratrem něco není v pořádku, a z úzkostí pozorovala jeho vyčerpaný, zachmuřený obličej s víčky zčervenalými z práce a se zamračeným, těžkým pohledem zanícených očí. Se sobě vlastním instinktem uhádla, co se děje, a pochopila, že bratr je tak přepracovaný, že pokud aspoň na chvíli nepřestane pracovat, může se stát něco velmi smutného pro něj a pro ostatní. V hloubi duše si opět nemohla neopakovat se smutkem a hořkostí, že kdyby se oženil, nic podobného by se nedělo; rodinný život by mu sám od sebe zabránil v přílišné pracovitosti.

Ano, řekla si a připomněla si posvátný výrok: Není dobré býti člověku samotnému!

Ale bratrovi teď samozřejmě neřekla jediné slovo, které by něco podobného naznačovalo, protože se bála, že ho ještě víc rozdráždí, a chovala se k němu se zdrženlivou, něžnou péčí jako by byl těžce nemocný, kterému se vše dovolí a vše promine.

Takže přešly dva měsíce a Čemezov na tom byl podle názoru své sestry ještě hůře. Jednou k ní přišel v nevhodnou dobu, mnohem dříve, než obvykle odcházel ze služby. Jelena Nikolajevna seděla sama u své práci v pokoji a děti a Zina byly na procházce. Když uslyšela v salónu bratrovy kroky, podívala se nad tak nevhodnou dobou jeho příchodu, ale sotva vešel a ona se na něj podívala, hned pochopila podle jeho bledé a stažené tváře, že se mu něco stalo a že je krajně rozčilený.

„Juriji,“ řekla a se strachem vstala, aby mu šla vstříc, „co je s tebou?“

„Nic,“ řekl dutě a vztekle, odstrčil ji a těžce dopadl do křesla. „Dej mi něco napít, kapku vody nebo cokoliv,“ řekl stroze bez pohledu na ni, jako by se zlobil a styděl současně. Jelena Nikolajevna se spěšně vrhla do svého pokoje pro vodu a kapky, ale když se vrátila do salónu, Čemezov s rukama křečovitě přitisknutýma k obličejí už vzlykal, přerývaně a hystericky, těmi těžkými slzami, trýznivými pro sebe i pro jiné, jakými pláčou jenom lidé, kteří pláčou jen málokdy v životě. Jelena Nikolajevna neztratila hlavu, se svou charakteristickou duchapřítomností, kterou si v takových případech dokázala zachovat, k němu mlčky přistoupila a bez řeší mu dala vypít kapky a vodu; objala mu hlavu a s něžně si ji přitiskla na hrud', a aniž by mu bránila plakat, stála vedle něj a hladila ho svou něžnou, milující rukou.

Byla dokonce ráda, že jeho těžký duševní stav nakonec vybuchl tímto záchvatem, po kterém mohla přijít reakce, a měla strach jenom z toho, jestli tento záchvat neměl nějaký vážný důvod.

Na chvíli od bratra odešla, pečlivě zavřela všechny dveře a spustila před nimi těžké závěsy, aby ho nikdo ze služebnictva neviděl v tomto stavu. Jakmile se mu ulevilo a jeho pláč začal ustávat, beze slova ho s něžnou péčí přiměla vstát, jemně ho objala a podporujíc ho svými rukama, ve kterých najednou cítila téměř mužskou sílu, ho odvedla do své ložnice.

Čemezov šel téměř nevědomky, potácel se jako po těžké nemoci, nic před sebou neviděl a narážel do nábytku před sebou. Jelena Nikolajevna uložila bratra na široký turecký otoman, přenesla na něj polštáře ze své postele, znovu mu dala kapky a přikryla ho plédem.

Ale pořád jím ještě otřásala nervová horečka; mechanicky, s tupou poslušností plnil všechny sestřiny příkazy, a dokonce, když ho přikryla a řekla mu „spi, Juriji“, poslušně zavřel oči, které po hysterickém záchvatu hleděly matným pohledem bez myšlenky, a během několika minut opravdu usnul těžkým, ale tvrdým spánkem.

Jelena Nikolajevna tiše vyšla a posadila se do vedlejší místnosti, aby byla pro všechny případy blíž k bratrovi.

Ne, řekla si, když vzala práci do ruky a začala přemýšlet o tom, co se stalo, musí odjet! A čím dřív, tím lépe – možná na měsíc, nebo aspoň na čtrnáct dní, jen aby nechal práce a aby na ni ani nemyslel.

Ta myšlenka ji nejednou napadla, ale ne tak rozhodně a určitě jako teď, po bratrově záchvatu, a rozhodla se, že vynaloží všechny síly, bude na tom trvat a přesvědčí ho, aby odjel za každou cenu. Když přišla Zina a děti s vychovatelkou z procházky, řekla jim, aby byly co možná potichu, protože Jurije rozbolela hlavy a usnul v její ložnici, ale když přišel ze služby Arkadij Petrovič, Jelena Nikolajevna mu všechno podrobně vylíčila a také vyjádřila své přesvědčení, že Jurij potřebuje nejméně na týden někam odjet.

„Rozhodně!“ souhlasil Arkadij Petrovič, který pozorně naslouchal své ženě, „jinak se nakonec ještě zblázní.“

„No, nemusí se hned zbláznit,“ řekla s nelibostí Jelena Nikolajevna, která se v hloubi duše právě toho bála, ale nechtěla o tom mluvit přímo a tak lehkomyšlně, „ale v každém případě to pro něj bude užitečné.“

Čemezov spal až do osmi hodin večer, prospal skoro tři hodiny, což se nikdy nestalo, a Jelena Nikolajevna už několikrát vstoupila do ložnice a pozorně se na něj zahleděla.

Konečně se probudil a zpočátku si nedokázal uvědomit kde je a co se s ním stalo, uvědomoval si jenom to, že není na tom místě, kde je zvyklý spát, a že neusnul v obvyklou dobu.

Když si však na všechno vzpomněl, bylo mu krajně nepříjemné, že mu tak selhaly nervy, a že ho přivedly až k této hloupé hysterii, na kterou mu byla hanba vzpomínat. Cítil, jak ho tělo pořád bolí, a ostýchal se jít za sestrou, takže nadále mlčky ležel, položil si ruce za hlavu a snažil se vzpomenout, co všechno se stalo.

Ve skutečnosti to vzniklo z takové hlouposti, že nechápal, jak ho to mohlo tak rozčítit, a dokázal si to vysvětlit jenom svým celkově napjatým stavem.

Začalo to tím, že naléhavě potřeboval nějaký papír, ale ukázalo se, že ještě nebyl přepsán; bylo možné ho přepsat za nějakých dvacet nebo třicet minut, ale jeho taková nedbalost tak rozčítala, že přikázal, aby mu zavolali Linějeva, který za tu záležitost zodpovídal.

Linějev byl jeden z jeho nejstarších kolegů, měl ho velmi rád a vážil si ho, a on byl naopak velmi oddaný svému mladému, ale vysoce váženému nadřízenému, a proto ho Čemezovovo podrážděná, rozzlobená výtku upřímně zamrzela; začal se rozpačitě omlouvat, říká, že všechno bude za okamžik hotovo. Ale Čemezov ho neposlouchal.

„Takhle nemůžete přistupovat k práci, Andreji Ivanoviči!“ křičel rozzlobeně. „Nemůžete! Opravdu se na vás nemohu spolehnout ani v nejmenší záležitosti? A opravdu ve vás není tolik svědomitosti, abych nemusel dohlížet na každou maličkost a abyste nenechával všechnu práci na mně, a sám abyste o ničem nepřemýšlel a o nic se nestaral? Vždyť já už víc nemůžu; s takovými abych pracoval dvacet čtyři hodin denně, ale už na

to nemám dost fyzických sil! Lepší je vůbec nesloužit, než sloužit nedbale a nečestně!“ křičel rozčileně Čemezov, a čím víc křičel a hněval se, tím více se mu chtělo křičet a rozčilovat se, a čím větší chuť měl ublížit ubohému Andreji Ivanoviči, který byl zcela ohromen takovým nečekaným a nezvyklým chováním.

„Prosím, Juriji Nikolajeviči,“ řekl roztrpčeně a uraženě, „jestli jsem tak špatný, pak bude nejlepší, když odejdu do výslužby.“

„Ano, Andreji Ivanoviči, lepší by bylo odejít do výslužby, než...“

„Rozumím,“ řekl Andrej Ivanovič, už rozrušený a uražený téměř k slzám, rozhořčený nejenom kvůli odchodu do výslužby, ale kvůli tomu nespravedlivému hněvu, „nečekal jsem ovšem, že kvůli něčemu takovému...“

„Ani já jsem nečekal, Andreje Ivanoviči,“ vykřikl Čemezov, který cítil, že ho něco škrtí a dusí a že je mu téměř na omdlení, „nečekal jsem to!“

Ubohý Andrej Ivanovič vyšel a Čemezov, který cítil, že je mu opravdu velmi špatně, odešel ze služby, vzal prvního izvozcika a šel rovnou ke své sestře, aniž by se sám zeptal sebe, proč tam a ne domů.

Ted' mu připadalo, že jsou to všechno maličkosti, že bylo směšné a trapné se tak rozčilovat, ale v té chvíli mu to připadalo nesmírně důležité a pobuřující.

„Hélène, jsi to ty?“ zeptal se, když se dveře pootevřely.

„Já,“ řekla Jelena Nikolajevna tiše, a opatrně vešla do pokoje a přistoupila ke svému bratrovi, přičemž rukou chránila svíčku.

„No tak, jak se cítíš?“ řekla se znepokojeným úsměvem, naklonila se nad ním a zahleděl se mu do obličeje.

„Nic se neděje, nic,“ řekl Čemezov rychle a zmateně, „ted' je po všem, posad' se tady.“

„Polekal jsi mě,“ řekla ona, spustila se vedle něj na otoman a lehce se dotkla jeho čela a rukou, aby zjistila, jestli nemá horečku, „říkala jsem si, jestli jsi neměl nějaké nepříjemnosti.“ V odpověď stiskl její teplou ruku.

„Nic, hlouposti, jen jsem se trochu pohádal s Andrejem Ivanovičem a řekl jsem mu hloupé a hrubé věci“, a všechno sestře vypověděl, „ale,“ dodal s provinilým úsměvem. „je to tak, že mi prostě Andrej Ivanovič přišel pod ruku v nesprávnou chvíli... kdyby ne on, schytl by to někdo jiný... už se to dávno chystalo.“

„Myslela jsem si to,“ řekla Jelena Nikolajevna s úlevou, „není to nic vážného! S Andrejem Ivanovičem se, dá-li Bůh, udobříš, ale jde o něco jiného, Juriji, chci si s tebou promluvit,“ začala, ale obávajíc se, že jí začne oponovat a jenom se, nedej bože, znovu rozčílí, vzala ho laskavě za ruku a klidně, aniž by se nechala přerušit, pokračovala, „musíš, můj milý, někam odjet, aspoň na nějakou dobu, protože jinak ještě onemocníš.“

„Ne, to je hloupost!“ řekl, zamračil se a odtáhl od ní ruku. „Nemůžu opustit práci a odejít uprostřed zimy, uprostřed práce.“

Když Arkadij Petrovič uslyšel hlasy v ložnici, také do ní opatrně strčil hlavu, a když viděl, že se Čemezov probudil, tiše vstoupil do pokoje.

Také ho začal přesvědčovat a dokazoval mu, že jinak se úplně zničí.

„Možná stačí, když odjedeš jenom na čtrnáct dní, a pomůže ti to aspoň trochu, odpočineš si a potom se s novými silami pustíš do práce a všechno dohoníš; takhle by ses jenom se všemi rozhádal a uškodil bys práci, i sobě, i ostatním!“

Čemezov sklíčeně a zachmuřeně poslouchal; v hloubi duše věděl, že mají pravdu, a ještě větší, než si myslí; myšlenka, že na čtrnáct dní odjede, která ho předtím ani nenapadla, se mu proti jeho vůli začala líbit. Sám nejednou přemýšlel o odjezdu,

ale zdálo se mu to neuskutečnitelné, protože si kdoví proč představoval odjezd na delší dobu, který by ho odvedl od práce alespoň na měsíc nebo dva, ale dva týdny by šly zařídit. Oživil, začal o tom mluvit ochotněji a odporoval stále slaběji. Všichni tři šli do jídelny, kde už Zina a děti s guvernantkou pily čaj, ale Čemezov si ještě připadal rozbitý a zlomený po nervovém záchvatu, dlouho neposeděl a brzy odešel domů. ale na rozloučenou řekl švagrovi a sestře, že se pokusí odjet a zítra to začne zařizovat.

„No, jsem moc ráda,“ řekla Jelena Nikolajevna vesele manželovi, když vyprovodila bratra a vrátila se do kabinetu, „že souhlasí s odjezdem. To ho určitě osvěží!“

III.

O tři dny později se Oleninovi s Ninou a Iljou Jegorovičem vydali na nikolajevské nádraží, aby vyprovodili Čemezova. Čemezov odjížděl do Moskvy, kde žili jeho největší přátelé Borkovovi, ale ještě se definitivně nerozhodl, jestli zůstane celé dva týdny v Moskvě, nebo jestli zajede do Sosnovek nebo někam jinam. Odjížděl bez určitého plánu – jenom aby si odpočinul a rozptýlil se.

Ve chvíli, kdy bylo rozhodnuto o jeho dovolené, se Čemezov rozveselil a ožil, a okamžiku, kdy přišel s malým kufříkem v ruce na jasně osvětlené nádraží, které kypělo shonem a životem, propadl radostnému vzrušení už při myšlence, že se nakonec uvolnil a je volný na celé dva týdny, které mu teď připadaly dlouhé a téměř nekonečné; že bude mít právo nic nedělat, a dokonce ani nemyslet na práci, ani na vedení, ani na podřízené, a jako svobodný občan si bude hledět jenom svého odpočinku a potěšení. V hloubi duše se mu zrodily malé výčitky svědomí za to, že hází práci za hlavu, ale uklidnil se a omluvil tím, že dovolená je ve skutečnosti krátká, že práce nemůže

vážně utrpět, a co je nejdůležitější, až se vrátí plný svěžích sil, určitě všechno dožene během několika dní tvrdé práce.

S veselým obličejem a se smíchem vtipkoval se sestrami a Iljou Jegorovičem a Jelena se z toho radovala, a pomyslela si, že už ho dlouho takového neviděla.

„Kdybych byl na tvém místě,“ řekl Arkadij Petrovič, kterého také velmi těšil veselý švagrův pohled, „pobyl bych nejdřív pár dní v Moskvě, a potom bych jel do Sosnovky, tam bych deset dní lovil...“

„Bůh ti zaplat!“ zasmál se Čemezov. „Mám jen dva týdny dovolené, a za druhé, vždyť já vůbec nejsem lovec!“

„Ano, ano, to je pravda! Ale, víš, já bych na tvém místě za prvé prodloužil o několik dní dovolenou, a za druhé bych přece jen zkusil lovit. Není to žádná věda, ale velmi to osvěží a posilní organismus!“

„Myslím, že strávím týden v Moskvě a pak se vydám za nosem.“

„Vydáte se ,hledat světem, kde útulek by nalez zrazený můj cit“¹⁰,“ poznamenal s dobráckým smíchem Ilja Jegorovič.

„Přesně tak!“

„Výborně, a ,kočár‘ je připraven!“

V žertech a vtipkování si nevšimli, jak uběhl čas do třetího zvonění, a poté, co se Čemezov se všemi rozloučil, vyskočil na plošinu vlaku, který se už rozjížděl.

„No, no,“ řekl Ilja Jegorovič, který ho tlačil zezdola, „podívejte, váš ,kočár‘ by odjel bez vás!“

Čemezov zůstal na plošině vagónu, vesele se jim ukláněl, vyměňoval si s nimi poslední pozdravy a přání, a milé, usmívající se tváře sester, Arkadije Petroviče a Ilji Jegoroviče začaly od něho pomalu odplouvat, jak se od nich každým otočením kol vzdaloval.

¹⁰ A.S.Gribojedov, Hoře z rozumu, 4.jednání, 14.výstup

Všichni se mu z dálky ukláněli a mávali kapesníky, jako by ho vyprovázeli na dalekou cestu.

Nakonec všechno zmizelo, nádraží zůstalo daleko vzadu a Čemezov vstoupil do vagónu s příjemným pocitem tepla a klidu. Na duši mi bylo lehké a veselé, jako by byl školák, který jede na prázdniny po dlouhém a nudném věznění ve škole, a vzpomněl si, že přesně tentýž, ale silnější pocit ho uchvátil, když jako velké dítě letěl domů na prázdniny a když spolu s nadšením z vědomí svobody ho přepadla zvláštní radostná hravost a touha dělat skopičiny.

Navíc získal velmi pohodlné místo; pravda, od okna trochu táhlo a z horké trubky, která vedla kolem stěny kousek nad zemí sálal suchý žár; nevšímal si toho a všechno mu připadalo pohodlné a příjemné. Dokonce i sousedé mu připadali milí a sympatičtí.

Vedle něj seděl jistý Orudajev, jeden z těch lidí, které Čemezov ne bez důvodu pokládal za své hlavní nepřátele. Dokonce věděl, že se Orudajev tlačí na jeho místo a hodně mu škodí, ale jinak to byl velmi vzdělaný, laskavý, pohledný pán s velkolepými hustými licousy a zlatým skřípcem na orlím nose; vyprávěli si tak přátelsky, že díky Čemezovově dobré náladě mu Orudajev začal připadat nejen jako člověk příjemný, ale i jemu nakloněný.

Navzdory Čemezovovu rozhodnutí nejenže nemluvit o práci a o svém oddělení, ale dokonce na ně ani nemyslet, začali s Orudajevem mluvit právě o nich, a ukázalo se, že Čemezova tento rozhovor kupodivu vůbec nerozčiluje. Bavit se vesele a klidně, a dokonce ani nečekané sympatie a jemné lichocení, které mu Orudajev projevoval, ho tentokrát nedráždily ani nezlobily, ale jenom pobavily.

V Ljubani si spolu vyšli na čaj a hned, když se vlak rozjel, si Čemezov rozložil svoji pohovku a připravil si velmi pohodlnou postel, nebo mu tak aspoň připadala, a Orudajev si na hlavu,

kteřá už začíнала velmi plešatět, natáhl kostkovanou čapku, umístil se nad ní, a oba se velmi starostlivě vyptávali jeden druhého, jestli mu to vyhovuje, jestli není dusno, a nakonec si navzájem popřáli dobrou noc a brzy usnuli za pravidelného, monotónního klepání kol.

V poslední době se Čemezovovi obyčejně spalo velmi špatně, ale tuto noc, bez ohledu na všechno nepohodlí na železnici spal tak tvrdě, jak se mu už dlouho nepodařilo, a probudil se jen dvakrát nebo třikrát na nějakých nádražích.

Definitivně se probudil až u samotného Klinu, svěží a veselý, jako býval vždycky, když měl dobrou noc.

Přes okenní skla, složitě pomalované mourem, zářilo, odrážejíc se ve vnitřku vagónu, jasné svítání začínajícího slunečného rána, a Čemezov, který vášnivě miloval slunce, se pod těmi to paprsky cítil ještě lépe a energičtější. Umyl se a očistil studenou vodou v pánské umýárně na nádraží, s mladistvou chutí si vypil řídkou kávu obílenou odstředěným mlékem místo zavařeniny, kterou pili narychlo všichni ostatní, přičemž si popálili ústa, aby ji stihli dopít do zvonění.

Během cesty z Klinu do Moskvy Čemezov pokračoval v rozhovoru s Orudajevem, ale už ne o práci a oddělení, ale o různých společných moskevských známých, jejichž životopisy Orudajev výborně znal, kdo se s kým oženil a kdo se stal dědečkem a kdo tetou, což ho velmi zajímalo, a Čemezov s rostoucím pocitem příjemného očekávání a netrpělivosti pořád vyhlížel, jestli v už dále uvidí vysoké zvonice a chrámy své milované mátušky Moskvy se zlatým křížem na věži.

IV.

Čemezov se nebytoval u Borkovových, u kterých skoro pokaždé bydlel, když přijel do Moskvy, ale v hotelu.

Udělal to za prvé proto, že neměl čas je předem upozornit na svůj příjezd a nevěděl, jestli mají volný pokoj pro hosty, a

především proto, že se mu tentokrát z nějakého důvodu nechtělo u nich bydlet, a proto dal přednost hotelu, i když by byl v rozpacích, kdyby měl povědět, proč se mu vlastně nechce. Čemezov velice miloval Moskvu; cítil v ní něco blízkého a milého jeho srdci; kromě toho s ní měl spojené vzpomínky na první mládí, a proto pokaždé, když se do ní dostal, měl dobrou, dobrosrdečnou náladu.

V ní se přímo zmírnila a zlepšila a zklidnila jeho popudlivá, „petrohradská“, jak říkal, nálada. Dnes se ho dobrosrdečná, příjemná nálada zmocnila ještě dříve než obyčejně, hned, jak vystoupil z vlaku na nástupiště, zaplněné pestrým, svérázným, slovem ne takovým jako v Petrohradě, lidem.

Před elegantním kočárem, který posílali z hotelu k vlakům, dal přednost moskevskému „Vaňkovi“, který neměl sobě podobného mezi petrohradskými izvozčíky, a jel úzkými, špinavými a nepořádnými, ale jemu tak milými moskevskými ulicemi. Měl potřebu je čas od času vidět.

Den, místo aby byl slunečný, se změnil v šedivý, ale teplý; ve vzduchu se točil mokrá sněh, který nestačil dopadnout na zem, a kvůli němu se zdály chodníky i koně i kožešinové límce a klobouky na lidech, a dokonce samotní lidé šedivými, mokkými a ošuntělými, ale se téměř líbilo počasí, které by mu v Petrohradě jenom podráždilo nervy, a s potěšením nastavoval osvěžujícím sněhovým vločkám svůj rozpálený obličej.

Když přijel do hotelu, znovu se umyl, převlékl a v tomtéž radostném duševním rozpoložení spěchal k Borkovovým a předem se smál tomu, jak se budou divit, až k nim neočekávaně přijde.

Když ho uviděli, byli nejen překvapeni, ale přímo ohromeni. Na samotného Borkova Čemezov narazil téměř u jeho domu, když sotva vyšel z podjezdu.

„Alexeji Petroviči, Alexeji Petroviči!“ hlasitě vykřikl Čemezov, když ho uviděl.

Když Alexej Petrovič uslyšel výkřik, obrátil se k němu, ale v prvním okamžiku ho nepoznal, protože ho nečekal, a teprve když Čemezov vyskočil z izvožčika a vrhl se k němu, aby ho objal, Alexej Petrovič se ujistil, že je to on.

„Fuj, to jsi ty!“ zavolal překvapeně. „Jaký osud tě sem přivádí?“ „Prostě jsem tady!“ smál se Čemezov a s potěšením hleděl na dobře známou, pohlednou, téměř apoštolskou tvář Alexeje Petroviče.

Alexej Petrovič byl člověk padesátiletý, vysoký, hubený, s velkou pleší a dlouhými vlnitými vousy, tajnou pýchou svého pána. Měl pravidelný obličej s jemnými rysy, nádhernýma, zamyšlenýma šedýma očima a s tím voskovým odstínem kůže, kterého dosáhnou mniši vedoucí přísný a zdrženlivý život.

„A kterým vlakem jsi přijel a kde jsou tvoje věci?“ zeptal se Čemezova, když se ohlédl a nespatřil izvožčika s jeho věcmi.

„Ale k čemu dlouhé řeči! Přijel jsem, a to je všechno. Radši mě vezmi domů – tam ti všechno povím. Nebo se někam chystáš?“

„Ne, vyšel jsem si jenom na minutku, k jednomu Němci do obchodu kvůli strojům. Právě mu poslali z Londýna nové, takže jsem si je chtěl prohlédnout. Ale to nespěchá, můžu to odložit! Ale ty jsi šibal, opravdu. sebral ses a přijel! Žes nic nenapsal, já bych ti zašel naproti na nádraží!“

Čemezov zaplatil izvožčikovi a dohnal Alexeje Petroviče, který už zvonil u podjezdu.

Borkovovi bydleli ve vlastním nevelkém kamenném jednopatrovém, ale velmi prostorném a útulném domku, se zrcadlovým okny přeplněnými květinami a vázami a natřeném veselou, světle modrou barvou – oblíbenou barvou samotné Marji Děment'jevny.

Měli slušné příjmy, a protože neměli děti, žili svobodně, ale domácky, raději návštěvy přijímali, než by chodili ven.

Marja Děment'jevna byla překvapená ještě víc než její muž.

„To bych nečekala!“ vykřikla radostně a několikrát políbila Čemezovovi hlavu, zatímco on líbal její baculaté, bílé ruce, obtížené náramky a prstýnky.

Také mu přátelsky vyčítala, proč jim nedal vědět předem, aby mu Aljoša mohl jít naproti na nádraží, a spěchala připravit snídani pro hosta, protože ona a její muž už byli po snídani.

Marja Děment'jevna se málo podobala svému manželovi. Byla plná, vysoká, se širokými rameny, s dobrosrdečným a energickým obličejem, nehezkým, ale velmi příjemným, vypadajícím spíše mužsky než žensky; to ještě zdůrazňovala její výrazná ústa s výborně zachovalými bílými zuby a velmi výrazným knírkem nad horním rtem.

V jejích způsobech bylo také hodně příkrého, neohrabaného, mužského, také hlas a vystupování měla hlučné a rozhodné, „generálské“, takže ti, kdo ji znali – a znala ji skoro polovina Moskvy – ji nazývali „generálkou“ nebo kdoví proč „gubernátorkou“.

„Tak,“ říkali, „naše gubernátorka přišla!“

Ale navzdory odstrašujícímu zevnějšku, který se paní domu nikterak nesnažila zmírnit, nýbrž jej ne bez nějaké hrdosti ještě zdůrazňovala, byla Marja Děment'jevna od srdce nekonečně laskavá, i když ne zcela spravedlivá bytost.

Ona, stejně jako většina lidí se vznětlivým temperamentem, měla sklon k nejvášnivějším, téměř nepodloženým (instinktivním, jak říkala) sympatiím a antipatiím, a v prvním i druhém případě byl její postoj zcela integrální a nespravedlivý. Pro ty, kteří jí byli sympatičtí – a jedno, k jaké třídě náleželi, ať to byli její známí, umělci, dělníci v jejich továrně, veřejní činitelé nebo žebráci před chrámem, který navštěvovala – byla Marja Děment'jevna ochotná udělat všechno, darovat poslední košili, starat se o ně, hádat se kvůli nim a chránit je, rozčilovat se, div jí nepuklo srdce nebo se nerozlila žluč, ale k těm, kteří jí byli nesympatičtí, byla naopak strašně rýpavá, nedůvěřivá a

nemilosrdná, a čím vyšší měla nesympatická osoba společenské postavení, tím hroživějšího stupně dosahovaly nelibost a pronásledování Marji Děment'jevny.

Stojí za zmínku, že byly případy, kdy se sympatie Marji Děment'jevny změnila v antipatii, ale nikdy to nebylo naopak. Nikomu z „nesympatických“ se nikdy nepodařilo se s ní usmířit a naklonit si ji; bojovala s nimi celý život a nepodlehla lichocení nikoho z nich, zůstala tvrdá a věrná svému „prvnímu dojmu“. Ale abychom k ní byli spravedliví, měla velmi dobrý instinkt – ten instinkt, který je zvláště charakteristický pro ženy, a který jim z velké části umožňuje odhadnout lidi.

„Jezte, chlapče, jezte!“ pobízela Čemezova, který už s ní seděl u vydatné snídaně, a s takovým západem mu dávala ty nejlepší a nejšťavnatější kousky, jako by si myslela, že dobré čtyři dny nic nejedl.

Co se týká štědrosti a pohostinnosti byli Borkovovi opravdoví Moskvané, zejména sama Marja Děment'jevna, která vyrostla v bohaté statkářské rodině a uchovávala všechny zvyky staré ruské šlechty; jen málo u koho, dokonce i v Moskvě, se jedlo tak chutně a hostilo tak srdečně jako u Borkovových.

Borkovovi měli jedno trápení: Bůh jim nedal žádné děti. Marju Děment'jevnu to ze začátku velmi rmoutilo, jezdila dokonce po různých klášterech, ukládala si oběti, dávala bohaté příspěvky, vroucně se modlila, a dokonce se obracela na doktory – nic nepomáhalo. Postupně si zvykla na bezdětnost, smířila se s ní, a nakonec se i přestala trápit; místo toho hledala, komu by věnovala zásoby dobroty, která se ukrývala v jejím srdci; naplnila svůj dům ptáky a psy všemožných plemen a názvů. Na zadním dvoře dokonce zařídila speciální místnost, takzvané „přístřeší“, kde se shromažďovali všichni opuštění a nemocní psi, které posbírala po ulici sama Marja Děment'jevna a její lidé. Občas ji ty jedince posílali i někteří její známí, kteří znajíce její dobrotu posílali rovnou k ní psíky, kteří se na ně přilepili. Takže

nebylo nijak překvapující, že sotva se přední verandě zazvonil zvonek, ozval se ze všech stran hlasitý štěkot a naproti hostům se přihnala celá smečka. Ale to štěkání, i samotní psi – jako by odkoukali štědrost a pohostinství a nechtěli za nimi zaostávat – bylo štěkání pohostinné a přívětivé. Tyto huňaté, veselé čenichy, které s radostným vrtěním ocasu a vytím vybíhaly v houfu po schodišti, jako by volaly na své pány: „Marjo Děment’jevno, Alexeji Petroviči! Někdo zvoní, hosté zvoní! Fekljušo, Jegorko, rychle otevřete!“ A potom k samotným hostům: „Buďte zdraví, buďte zdraví, milostiví páni! Čím to, že jsme vás tak dlouho neviděli?“

Borkovovi byli velmi překvapeni, a Marja Děment’jevna se málem vážně rozzlobila, že se Čemezov ubytoval v hotelu místo u nich.

„Co jste si to vymyslel? Co je to za nové pořádky?“ zeptala se a nasadila svůj nejohrovenější pohled.

Ale Čemezov trval na svém, i když nedokázal sám sobě vysvětlit, proč nepovolí ani přes hněv milé Marji Děment’jevny. Když Marja Děment’jevna viděla, že ho nezlomí, sice se trochu nafoukla, ale milostivě mu odpustila a přiměla ho, aby jí závazně slíbil, že se objeví u večeře.

Po snídani se Čemezov spolu s Alexejem Petrovičem vydali „putovat“ pěšky po Moskvě, což dělali skoro vždy, když Čemezov přijel. Oba byli dobří chodci a rádi chodili přímým, rychlým krokem, a procházejíce se bezcílným, příjemným způsobem, dokázali za několik hodin projít celé město.

S nikým a nikdy se Čemezovovi nemluvalo tak snadno a upřímně jako s Alexejem Petrovičem, a to většinou právě tehdy, když se spolu potulovali po moskevských ulicích.

Alexej Petrovič sám mluvil obyčejně velmi málo, nadchnul se jen velmi zřídka a tehdy začal být velmi výmluvný a vtipný, ale s Čemezov nacházeli témata, která je oba živě zajímala, a která byla tím hojnější a zajímavější, že se málokdy viděli.

Čemezov podrobně vyprávěl Alexeji Petrovičovi o všech záležitostech ve službě, o různých jednáních, příjemných a nepříjemných, které měl v poslední době s různými osobnostmi, a také o své melancholii a o fyzickém a mravním úpadku sil, které na sobě pozoroval v poslední době.

Alexej Petrovič ho poslouchal se svým obvyklou zamyšlenou, tichou, dokonce na první pohled roztržitou pozorností, občas ho přerušil krátkými otázkami a připomínkami, ale podle jeho živých a krásných očí Čemezov cítil, že v něm všechno, co říká, vzbuzuje srdečný ohlas a empatii.

Čemezov se nicméně nezmínil o Mary a o svých myšlenkách na manželství. Jeho otevřenost před Alexejem Petrovičem byla spíš věcná, nebo přesněji řečeno duchovní, pohybovala se občas téměř ve filosofické oblasti, v níž mezi nimi pořád probíhala živá výměna myšlenek, ale mluvit o ženách a svých láskách je nikdy nenapadlo, a proto Čemezova v tomto případě něco zdržovalo a bránilo mu, aby začal podobný rozhovor.

Procházeli se tak do večeri, cestou se zastavili u německého mechanika, kde si dlouho prohlíželi nové stroje, které se velmi líbily Alexeji Petrovičovi, a pak zašli ještě do knihkupectví, kde si potřeboval opatřit nějakou novou knihu o zemědělství, a pořádně unavení a hladoví se vrátili domů až na večeri, ve skvělé náladě, kterou měli vždy v první den, kdy se setkali.

V.

Marja Děment'jevna už na ně čekala. Také pozvala na večeri jednu svou přítelkyni, s níž se seznámila jen krátce předtím. Ta přítelkyně byla mladá, krásná a velmi bohatá vdova a Marja Děment'jevna, která nadevše milovala dohazování a o Čemezovovu svatbu usilovala dokonce ještě víc, než samotná Jelena Nikolajevna, na něj nalíčila ženu, která oplývala milióny, skromným chováním a krásným zevnějškem.

„No,“ přivítala svého manžela a Čemezova poněkud neuctivě, „oběhali jste celou Moskvu?“

„Celou!“ odpověděl Čemezov a uklonil se zajímavé vdovičce, kterou viděl poprvé.

Marja Děmentjevna je představila.

„Neměli bychom vám dát večeri za vaše odpadlictví od víry,“ řekla Čemezovovi napůl upřímně, napůl předstírajíc, že se na něj zlobí.

„Za jaké odpadlictví od víry?“

„Za takové, že jste si vymyslel, že u nás nebudete bydlet! Já jsem duše přející, na zlé věci si nevzpomínám, a dokonce jsem objednala i vaši oblíbenou jeseterovou soljanku! I když si to opravdu nezasloužíte!“

„Dobře, děkuji,“ zasmál se Čemezov, něžně jí políbil ruku, kterou ho málem plácla, „a abych si vás udobřil, sním jí tři talíře, a už se nezlobte, nebo se opravdu leknu!“

„To ona má ráda,“ řekl, usmívaje se na ženu, Alexej Petrovič, „představuje si, že je moskevským gubernátorem, a bez okolků proti všem bojuje.“

„Dobře, dobře, mlč už, Alexeji, člověče Boží!“ řekla muži s úsměvem v očích Marja Děmentjevna.

„Marja Děmentjevna nebojuje, jenom vítězí!“ roztomile řekla vdovička a jen tak mimochodem vrhla na Čemezova žhavý pohled. „Dokonce i nade mnou zvítězila!“

„Říkáte ‚dokonce i vás‘?“ zeptal se Čemezov a zvědavě se podíval na zajímavou dámu a téměř si byl jistý, za jakým účelem ji Marja Děmentjevna pozvala. „Znamená to, že nad vámi je zvlášť obtížné zvítězit?“

„No, jak pro koho,“ záhadně a koketně se usmála.

Čemezov věděl, o vášni Marji Děmentjevny pro dohazovačství obecně a zvláště pokud jde o něj, ale to, co ho rozčilovalo na Hélène, k tomu byl v tomto případě lhostejný a jenom si dobromyslně utahoval z Marji Děmentjevny i z jejího úsilí

v tom směru a celé z kolekce různých nevěst, které se jí podařilo nějak sehnat, když měl přijet.

Večeře byla podařená a velmi veselá. Všichni byli v dobré náladě a ochotně žertovali a smáli se, a blízkost krásné ženy, která s ním očividně koketovala, Čemezova nijak nerozčilovala a nepřiváděla do rozpaků. Naopak, připadal si úplně osvobozený od práce i od všech pracovních záležitostí, a když se setkal s krásnýma očima sousedky, které si s ním zahrávaly, dokonce si pomyslel, proč by se o ni trochu neucházel, vždyť je tolik času a není co dělat. Na večeri přišla mimochodem řeč na nějaké nové drama s Leont'jevovou, v němž byla zvláště dobrá. Čemezov vyprávěl, jaký furor udělala u nich v Petrohradu, a o tom, jak obnovil známost s ní a s jejími sestrami.

Ukázalo se, že jak Borkovovi, tak vdovička, se s ní znají osobně, a Marja Dement'jevna byla nejen její vášnivou ctitelkou, ale také ji vybrala mezi ty, ke kterým chovala nejvážnější sympatie.

„Dokonce u nich na Čisté pondělí¹¹ jíme zelí!“ oznámila triumfálně.

Čemezov byl překvapen. „Jaké zelí?“

„Ale v Moskvě máme zavedený takový zvyk, samozřejmě ne u všech, ale mnozí si uvědomují, že v Čistém pondělí by se každý měl setkat s někým známým a pojíst něco postního! Lidé od divadla mají kapustnik¹² vždycky u Leont'jevových; je to tak od nepaměti, už za starého pána to tak bylo!“

„Ano, opravdu!“ vykřikl Čemezov, „teď si vzpomínám, bývalo něco takového!“

¹¹ Čisté pondělí je první den Velkého půstu v církvích byzantského obřadu. Název dnes se vztahuje na prožití dne bez hříchu, ale i bez jídla, takže se v ten den drží nejpřísnější půst.

¹² Žertovné představení v úzkém kruhu blízkých lidí.

„Je tak skvělá, ta Olga Leont'jevová!“ řekla Marja Děment'jevna s nadšením. „Jsem do ní opravdu nadšená. Mohu říci, že k ní chovám nejvřelejší sympatie!“

„Zdá se, že je chováte k hodně lidem,“ žertoval Čemezov, ale v hloubi duše ho to velmi těšilo. Ve skutečnosti si velmi vážil názoru Marji Děment'jevny, která už v praxi prokázala citlivost svého odhadu.

V poslední době kvůli věčné zaneprázdněnosti a sklíčenému stavu mysli Čemezov málokdy pomyslel na Olgu, a podvědomě to nechával na jinou, mnohem vhodnější dobu; dokonce na ni ani nemyslel po cestě z Petrohradu do Moskvy, i když se rozhodl, že jejich rodinu určitě a ne jednou navštíví, a chystal se to udělat zítra nebo pozítří; ale když se o ní začalo mluvit, znovu před ním oživil její milý obraz, a najednou ho to k ní silně táhlo tou bezděčnou, nevysvětlitelnou sympatií, která trvala celou dobu, kdy byla v Petrohradě, kdy proti svému zvyku odložil naléhavé papíry a záležitosti, aby marnil čas u ní nebo v divadle.

„A co se dnes hraje?“ zeptal se a přemýšlel, jestli by ji dnes nemohl navštívit, kdyby měla volno.

„Znovu ta nová hra, o které jsme mluvili.“

„Neměl bych se na ni jít podívat?“ řekl Čemezov a vyndal hodinky.

„A to by bylo skvělé! A snad nikdo neodmítne – dokonce s potěšením!“ s velkou radostí navrhla Marja Děment'jevna, vášnivá milovnice divadla, schopná tam chodit každý den.

Bohužel se tento plán neuskutečnil; za prvé nevyhovoval Čemezovovi, který chtěl jít sám, aby se dnes nějakým způsobem sešel s Olgou, a za druhé zajímavá vdovička také odmítla. Musela večer někam jet, a už spěchala domů, aby si odpočinula a převlékla se.

Alexeji Petrovičovi se také nechtělo. Rád si po večeři trochu zdříml, a proto Borkovovi většinou, když se chystali do divadla,

večeřeli trochu dřív. Když večeře skončila, Marja Děment'jevna uvedla hosty do salónu a Alexej Petrovič se nenápadně vytratil. Vdovička k nemalému Čemezovovu překvapení nabídla, že ho vezme do svého kočáru, s čímž ochotně souhlasil, protože ho trochu zaujalo její koketování, které příjemně lichotilo jeho ješitnosti.

„Nicméně,“ řekla a vyndala maličké hodinky posázené diamanty a starostlivě se na ně podívala, „nebojíte se, že přijdete pozdě? Už je sedm dvacet.“

„Tak pokud mám jít, tak raději hned,“ řekl Čemezov bez okolků, jak se časem stalo jeho zvykem.

„V tom případě jsem připravena,“ řekla, ne zcela spokojená jeho nepřívětivou odpovědí, několika velkými doušky dopila svou silnou černou kávu a hned vstala a začala se loučit s hostitelkou.

„Tak, vy zrádče,“ řekla Marja Děment'jevna a obrátila se k Čemezovovi, „teď, tuším, na dlouho zmizíte?“

„Proč bych mizel! Dá-li Bůh, zítra se uvidíme.“

„Už mi nevěříte. Vždyť on,“ postěžovala si najednou vdovička, která si už nasadila klobouk a navlékla si dlouhé švédské rukavice, „na stará kolena se rozhodl mě zradit!“

„To není dobré,“ řekla s mnohovýznamným úsměvem vdovička.

„Co je na tom dobrého, ani za sto let na o nezapomenu – najednou dá přednost hotelu! A nedokážu pochopit, co je na těch hospodách tak báječného!“

„No, no, ‚nedokážu‘!“ pozlobil ji ještě Čemezov, který věděl, že sama Marja Děment'jevna čas od času po divadle večeří v restauraci. „A kdo mě a Alexeje Petroviče pořád prosí ,vezměte mě, prosím, s sebou‘?“

„Co jste si to vymyslel! Co bych se doprošovala! Když se mi bude chtít, půjdu sama, nepotřebuji chůvu!“ A Marja

Děment'jevna nasadila nejpůsobivější pohled, a dokonce dala ruce v bok a vyzývala se na něj podívala.

Nakonec se všichni rozloučili a hbitá, vždycky veselá Fjokluša běžela napřed, aby otevřela hlavní vchod, přičemž ji doprovázelo několik psů, velkých i malých, kteří s hravým skučením také běželi vyprovodit hosty.

„Tak aspoň přijďte po divadle na čaj,“ křičela za ním Marja Děment'jevna.

„Ne, už bude pozdě,“ zavolal Čemezov ze zápraží. „Na shledanou zítra!“

Skvělí vdoviččini ryzáci, které tlustý, vousatý kočí sotva dokázal udržet, netrpělivě hrabali kopyty, přičemž se jejich krásné svaly škubaly.

Fjokluša, která nahrazovala lokaje a vrátného, protože Marja Děment'jevna neměla ráda mužské služebnictvo, obratně otevřela dveře kočáru a vysadila panstvo.

„Šťastnou cestu!“ vykřikla a zabouchla dveře.

„Na shledanou, Fjoklušo.“

Ryzáci rázem zabrali, psi se radostně rozběhli o závod s koňmi, ale Fjokluša na ně zvučně na celou ulici zakřičela a zavolala je domů.

„Trevore, Bujanko, Sardanapale, Pegasko! Kam jdete, hlupácci! Pojd'te domů!“

Kočár se řítí kupředu, pohupoval se na pružinách, a vdovina tvář se objevovala před Čemezovem v pruzích světla, které vrhaly lucerny, a opět mizela ve tmě.

„Zdá se, že zřídka kdy zavítáte v naše kraje?“ zeptal se a zírala na něj s neurčitým a vábivým úsměvem.

„Ne, to bych neřekl, jezdím sem téměř každý rok, a někdy častěji.“ Čemezov vůbec nerad jezdil kočárem, a tento mu připadal zvláště dusný a přímo prosycený silnou, znepokojující vůní.

„Seznámila jsem se s Marjou Děmet'jevnou teprve v tomto roce, ale zamilovaly jsme se do sebe; je to báječná žena, trochu zvláštní...“

„Ano, je to báječná žena... Ale už jsme na místě!“ dodal, když si ne bez jistého uspokojení všiml, že kočár přijíždí k dlouhému pruhu světla z osvětleného vchodu do divadla.

Rychle poděkoval své příjemné společnici, která mu nakonec svou roztomilostí, záhadnými úsměvy a nádhernýma očima začala působit tíseň, a dokonce mu najednou připadala příliš sladká.

„Ráda vás u sebe přivítám,“ řekla mu sebejistě a sama mu pomohla otevřít dceře, jejíž rukojeť měla zvláštní, zdánlivě zjednodušený mechanismus.

Čemezov jí poděkoval, ještě jednou stiskl její teplou, navoněnou ruku, spěšně vyšel na čerstvý vzduch a z plných plic se nadechl s příjemným pocitem úlevy, že unikl dusnu a podivným, nepříjemným rozpakům, které najednou pocítil v přítomnosti krásné, roztomilé a zajímavé vdovičky, která mu kdoví proč začala být protivná.

Představení už začalo; po prázdných chodbách bezcílně přecházeli biletáři a tiše spolu rozmlouvali a podřimovali tu lokajové, které někdo přivedl s sebou. Ale na stěnách visely pestré plakáty, které informovaly, že nová hra byla pro nemoc pana Rykalova zrušena a místo ní se hraje Uriel Acosta.

Čemezovovi ovšem bylo jedno, co se hraje, šlo mu o to, aby viděl Olgu, a lekl se, že nehraje, ale k jeho potěšení její jméno stálo na plakátě.

VI.

Olga měla výstup až ve druhém jednání, ale když vyšla na scénu, Čemezov, který na ni celou dobu netrpělivě čekal, ji v první chvíli ani nepoznal, natolik starodávný bohatý holandský kostým a především nalíčení, které provedla zkušená

ruka, změnily její postavu i tvář a udělaly z ní typ přísné, čistě židovské, téměř biblické krásy.

Se zájmem a s úsměvem si ji prohlížel kukátkem, musel ji obdivovat, aniž by chápal, jak se jí podařilo dosáhnout líčením toho, že její rysy vypadaly úplně jinak, nemluvě už o způsobech, gestech, a dokonce i hlase, který se měnil podle charakteru role, kterou hrála. Každý, kdo ji teď viděl v roli Judity, mimovolně cítil v každém jejím pohybu, slovu i pohledu vysokou míru duševního rozvoje, kterou pochytila od svého učitele a přítele, stejně jako skutečnost, že má ušlechtilou, upřímnou povahu, že není schopná se snížit ke lži a přetvářce, že má povahu čistě ženskou, ale samostatnou, která se dokáže pokořit pouze před tím, koho si zvolilo její srdce, že je jednou z těch povah, které jsou schopné i nejvyšší oběti, a to nejen pro jiné lidi, ale i ve jménu ideje.

Když vešel Uriel, oči jí zazářily tak hlubokou něhou, šla mu vstříc s takovou radostí, hrdostí a pokorou, že tomu, kdo se na ni díval, bylo zřejmé, jaké hluboké oddanosti je schopná milující žena.

Její řeč, horoucí, zamilovaná, plná mladé víry a energie, vyvolala v Čemezovovi podivné vzrušení, a Judita před ním svým ohnivým a milujícím obrazem v tuto chvíli odkrývala před jeho očima ženské srdce se vši silou a něhou lásky, a ta láska podaná s tak uměleckou poezií ho fascinovala a přitahovala.

Nejsilnější dojem na něj udělala v místě, kdy rabíni v domě samotného Monasse proklínají Acostu.

Stála mezi lidmi s neživou tváří zmrazenou hrůzou a žalem, jako by neviděla svého otce ani přítele, kteří ji opatrně odvedli od Acosty. Až rabín mezi strašnými a slavnostními kletbami řekl:

„Nedostane se ti ani jednou v ženském srdci srdečného přivítání.“

„Lžeš, rabbi!“ vykřikla se silou šíleného zoufalství a beze strachu, před očima všech, kteří ho proklínali, se vrhla do Acostova objetí.

A dlouho potom, co opona spadla, Čemezovovi zněl v uších tento oduševnělý, milující a vítězný výkřik, který jakoby se náhle a nedobrovolně vyrval ve strašné chvíli z hloubky utýrané duše – a v paměti mu utkvěla bledá tvář chvějící se vzrušením a hněvem a hrdě zářící oči ženy, která se tak směle a otevřeně vyznala přede všemi lidmi k lásce k Acostovi právě v okamžiku, kdy všichni tak uboze a zbaběle hleděli se od něj co nejrychleji odvrátit.

Ano, pomyslel si Čemezov, tak dokáže milovat jenom žena! A najednou pocítil bolestný smutek z toho, že se v životě nesetkal ani s jednou ženou, která by ho tak milovala... Chtěl okamžitě jít na Olgou a uvidět ji zblízka – a litoval, že k nim dnes nešel, i když měl čas. Nevěděl, jak se dostat do zákulisí, a ke všemu měl strach, že by ho tam jako cizího nepustili, ale naštěstí narazil na nějakého Koreckého, vášnivého milovníka divadla, který znal nejen všechny umělce, ale i všechny východy, vchody a průchody v každém divadle – a ten teď dovedl Čemezova za kulisy, kde požádal nějakého herce, který měl malou roli, aby dovedl Čemezova do šatny „Olgy Lvovny“, kam on sám kdoví proč nechtěl jít.

Čemezovovi se už dlouho nepříhodilo, aby byl v zákulisí, a jakmile se tam dostal jedním z úzkých postranních vchodů mezi nahromaděnými dekoracemi, které dělníci rychle rozmísťovali na prázdném jevišti, pocítil něco zvláštního a děsivého s příměsí zvědavosti, potěšení a trapnosti.

Odněkud, asi z dokořán otevřených dveří pánské šatny, byl slyšet hlasitý hovor a výbuchy smíchu; co chvíli rychle proběhli číšníci z bufetu s podnosy naloženými čajem, pivem a chlebičky; komorné a pravděpodobně švadleny hereček s ustaranými, úzkostnými tvářemi, nebo samotní herci a

herečky, kteří se klidně a se smíchem pletli mezi dělníky a dekoracemi, a jejich postavy – s nalíčenými tvářemi, nalepenými vousy a parukami, připadaly Čemezovovi zblízka nějak divné, nezvyklé a směšné, třebaže před několika minutami na jasně osvětleném a vzdáleném jevišti mu na nich nepřípadalo nic zvláštního.

Uprostřed jeviště stál s rozkročenýma nohama a zakloněnou hlavou hubený, na pohled žlučovitý pán, pravděpodobně režisér, a na dělníky nahoře křičel hlasitě a vztekle něco o nějakém novém závěsu s růžovým vzorem.

Nespokojeně se ohlédl na Čemezova, vrhl na něj kosý pohled a úsečně se polohlasem zeptal jeho průvodce, který šel napřed:

„Kampak?“

„Za Olgou Lvovnou,“ odpověděl průvodce rychle a uctivě.

Na to žlučovitý pán nic neřekl, a aniž by jim věnoval více pozornosti, znovu zvedl hlavu a začal pokřikovat svým podrážděným, netrpělivým hlasem ve snaze vysvětlit něco evidentně nechápavým dělníkům.

Čemezovovi to přišlo nějak podivně zábavné; poznával tu směs strachu a nejistoty, která se ho zmocnila, a to ho mátl; připadal si jako provinilý školák, který se potichu plíží na zakázané místo, odkud ho každým okamžikem mohou s ostudou vyvést, a kde i poslední zaměstnanec, kterému se připlehl pod nohy, má právo do něj bez okolků strčit, a ještě ho seřvat, aniž by se ho obával nebo k němu měl respekt. Ale přesto se mu líbil tento nervní, vzrušený život, který kypěl kolem něho, a který i jeho nakazil svým neklidným, ale příjemným vzrušením.

Konečně jeho průvodce vystoupil po několika dřevěných schůdkách a zastavil se před malými dvířky.

„Tady,“ řekl a uctivě se obrátil k Čemezovovi, „to je její šatna. Račte prosím zaklepat.“

A vzdálil se s uctivým, ale vychytralým pohledem.

Čemezov mu poděkoval a opatrně zaklepal.

Jeho mimořádné vzrušení z nějakého důvodu zesílilo, když čekal na Olžino vyzvání.

„Dále!“ řekl její hlas.

Otevřel dveře. Seděla zády k němu, opatrně si opravovala před zrcadlem líčení očí, ale když se lehce k němu otočila a uviděla ho, najednou zčervenala, oči jí zazářily radostí a překvapením, rychle vstala ze židle, spěchala mu vstříc s oběma rukama nataženýma k němu.

„Vy...“ zvolala potichu, jako by nevěřila svým očím, „vy!“

On vřele uchopil její hezké ruce, které se tak radostně vrhly jemu naproti, a silně jednu i druhou políbil.

A najednou, právě v okamžiku, kdy uviděl tak blízko sebe její tvář, která se rozzářila, když přišel, pochopil, co tak bolestně a tesklivě postrádal v poslední době, proč si připadal tak prázdný a opuštěný. Ale to, co pochopil, ho nevyděsilo, nezmátlo ani neudivilo, ale pouze v něm vyvolalo jakýsi nový, jasný, radostný pocit, z něhož se mu u srdce začalo být tak radostně a lehce, jako by našel něco krásného a drahého, co tak dlouho hledal a nemohl najít.

„Nečekala jste mě?“ zeptal se tiše, aniž by pustil její ruce.

Ona hned neodpověděla a mlčky se na něj dívala se zářivým pohledem, jako by o něčem přemýšlela a na něco vzpomínala.

„Ne,“ řekla se šťastnou, pevnou důvěrou, „čekala jsem! Já jsem věděla, věděla jsem,“ vykřikla s nadšením, „věděla jsem, že přijdete!“

A oba zmlkli a zamyšleně, udiveně a šťastně se na sebe dívali.

„Věděla jsem...“ tiše opakovala.

„A já... já jsem to nevěděl!“ A pevně stiskl její horké ruce a přemýšlel, jak mohl nevědět, nerozumět a ani nepředpokládat, o co v poslední době šlo.

Někde v dálce se rozezněl dlouhý, drnčivý zvuk zvonku, který se k nim blížil.

„Zvoní...“ řekla mechanicky, aniž by od něj odvrátila krásné oči zářící jasným světlem.

„Ano, zvoní...“ a on neochotně pustil její ruce, protože si uvědomil, že musí jít na jeviště a že je čas, aby se rozloučili.

Ve stejném okamžiku se v blízkosti dveří šatny ozval něčí netrpělivý hlas:

„Olgo Lvovno, prosím na jeviště!“

„Na jeviště? Ano, ano, na jeviště, hned,“ řekla nepřítomně, jako by nechápala, kam a proč ji volají; ale Čemezov, který se už ovládl a silou vůle zahnal sladké kouzlo předcházejícího okamžiku, pochopil lépe než ona, že už se nesmí zdržovat.

„Běžte,“ řekl jí něžně, ale pevně, „ještě se uvidíme.“

A poté, co jí naposled stiskl ruku, vyšel spolu s ní ze šatny.

Laskavě jí přikývl a spěšně, obávaje se, aby ji nezdržoval, šel k východu, ale na poslední odbočce se proti své vůli otočil.

Stála na stejném místě se svěšenýma rukama a dívala se na něj zamyšleným, udiveným a roztržitým pohledem, z dálky zářila a usmívala se na něj...

VII.

Tak, to je ono, řekl si Čemezov, vrací se na svoje místo, tak, to je ono! Měl pocit, jako by odešel jeden člověk a vrátil se jiný, znovuzrozený a probuzený, sám sebe v tom novém člověku nepoznával, tak náhle a s takovou silou se v něm probudil. To ho těšilo i překvapovalo svou neočekávaností; snažil se podle svého zvyku přesněji analyzovat a objasnit si svůj pocit, ale ten se nijak nepoddával analýze; analýza se ztratila a zůstal jenom pocit, nádherný, vzrušující a překvapující, který ho každým okamžikem a každou myšlenkou stále silněji a zřetelněji uchvacoval.

Jak, kdy, proč se to objevilo nevěděl, ale cítil, že to nezačalo teď, že začátek leží někde ve vzdálené minulosti.

Ano, pomyslel si, není to neočekávané, ve skutečnosti to nebylo neočekávané, ale bylo to nějak podivně skryté.

Ted' se mu zdálo, že „to“ začalo hned po prvním představení, kdy ji po dlouhé přestávce znovu uviděl, a možná už dříve, v mládí, kdy se ona, milá, čistá dívka, nejprve zamilovala do něho. Nebylo to pro nic za nic, když se on, který se tak vyhýbal novým známostem, tak dychtivě rozběhl k Obuchovovým, jen aby ji viděl. A copak ho to po celou dobu, kdy byla v Petrohradě, k ní netáhlo, bez ohledu na antipatii, kterou cítil k jejímu okolí, a dokonce několik okamžiků i k ní samotné? Ale ten cit byl nejasný, téměř neuvědomělý; on by pravděpodobně sám neuvěřil, kdyby mu podobná myšlenka přišla na mysl, a zatím, sotva odjela, propadl malomyslnosti a podrážděnosti, které ho potom tak silně ovládaly. Samozřejmě, mohlo to být důsledkem ryze fyzického únavy z práce, ale kdo ví, jestli by ho práce tolik ničila, kdyby měl jinou, radostnější náladu?

Byla to prostě neuvědomý stesk po ní? Ale nejvíc ho překvapilo, jak mohl on, který sám sebe tak dobře znal, který byl zvyklý sám sebe analyzovat a uvažovat o sobě, tak dlouho nechápat a nevšímat si toho, co se v jeho podvědomí rodilo, rozvíjelo a postupně vyrostlo?

Dokonce i dnes v noci, kdy pod vlivem instinktu tak radostně směřoval k Moskvě, na ni ani nepomyslel.

Ted' chápal, proč v poslední době tolik přemýšlel o ženitbě, o Mary, proč tak silně postrádal ženský prvek ve svém životě. Když si vzpomněl na Olgu, myslel si, že o ní přemýšlí jen proto, že myslí na ženy jako takové, a nechápal, že myslí na ženy jen proto, že myslí na ni, a že je postrádá ve svém životě jen proto, že mu chybí Olga, po které touží, aniž by si to sám uvědomoval...

Když vyšla na jeviště a podívala se jeho směrem, pocítil, že ho v davu našla a dívá se na něj.

První slova, která pronesla, byla ledabylá a nesoustředěná – byla zřejmě ještě rozptýlená a soustředěná na něco jiného, takže se nemohla okamžitě vžít do role.

Čemezov se na ni starostlivě díval a měl z ní radost, ale současně se o ni bál.

Viděl, že nejenže nehraje tak umělecky a vroucně jako dříve, ale dokonce hraje špatně, očividně nemyslí na to, co dělá a mluví mechanicky, ze zvyku.

A nebyl sám, kdo si toho všiml: v publiku se dalo vycítit lehké překvapení a jeden pán, který seděl vedle Čemezova, tiše poznamenal ke své dámě:

„Co s ní je?“

Ale publikum má své oblíbence, a ti oblíbenci mají svá práva. Mnozí jim odpustí víc než ostatním, ale někdy se jim neodpustí nic. Jejich chyby a nedostatky diváci, jako by se mlčky domluvili, dobrosrdečně tolerují a předstírají, že se nic neděje, a pokud se nestane, že už si nemohou nevšimnout, snaží se je všemožně vzájemně omlouvat a zbavovat viny.

Tak to bylo i dnes: všichni si uvědomovali, že Leont'jevová není ve své kůži a hraje špatně, ale jako by jí plně ospravedlňovali za minulé zásluhy, nikdo se na ni nezlobil, a aby si nedělala starosti kvůli takové maličkosti, vyvolávali ji a tleskali div ne víc než obvykle.

Čemezov, který se bál, aby ji nerozptýlil ještě víc, za ní o přestávce nešel do šatny, jak měl původně v úmyslu, ale rozhodl se, že na ni po představení počká u východu pro zaměstnance, kde studenti čekali na svoje modly.

V pátém jednání byla Olga o něco lepší, ale pořád horší než obvykle, a teprve na samém konci jednání se opět rozehrála a slova:

Můj Urieli, a ty sis mohl myslet,
Že ta duše, kterou jsi tak něžně

Rozvíjel... nevěděla, jak splatit
Svůj dluh láskou!

řekla tak dobře, že Čemezov nemohl nepochopit, proč jí publikum tak lehce odpustilo pokažené jednání. Kvůli tomuto místu stálo za to jít se na ni podívat.

Smrt jako by v ní bojovala s láskou a fyzické utrpení, které podávala s otřásající silou přirozenosti, jakoby splývalo s posledními výbuchy vášnivé lásky k Urielovi; mluvila s ním už těžce, mezi sténáním, v křečovitých záškubech smrtelných muk, kvůli nimž se její tvář přímo propadla a zmodrala, ale přesto od něj neodvrátila své milující oči, a její pohasínající pohled spočíval na jeho milované tváři, jehož črty si chtěla pečlivě uchovat a vzít s sebou na věčnost... A umřela s tímto otevřeným, ztuhlým a rychle vyhaslým pohledem... Strašný pocit zachvátil Čemezova, když spadla opona: hrůza a vášnivé přání co nejdříve spatřit Olgu živou a radostnou, jak před ním před hodinou stála ve své šatně, když její oči, teď vyhaslé, tak jasně zářily.

Nad divadlem se přímo vznášela reálná, skutečná smrt a na chvíli vyděsila vnímavý dav, připomněla mu hroznou vyhlídku právě ve chvíli, kdy na ni nejméně mysleli a chtěli se jenom bavit a užívat si.

Tu a tam byly vidět bledé, rozrušené tváře skrývající tíživý pocit a instinktivní strach pod veselými žerty a potleskem.

Čemezov radostně vyšel na mrazivý vzduch. Olga ho jako herečka dnes neuspokojila dokonce ani v poslední scéně, ačkoliv ji provedla s úžasným realismem. Ale ten realismus mu byl z nějakého důvodu nepříjemný. Byla přece tak vynikající a opravdová umělkyně, mohla by se obejít i bez něho, či přesněji řečeno měla ho umělecky překrýt silou svého skvělého talentu. Chtěl jí to říci, a když čekal u podjezdu až vyjde, rostla v něm touha vidět ji živou, zdravou a šťastnou.

O několik minut později se u „hereckého“ východu objevila její postava zabalená do kožichu a šátku.

Najednou se uviděli a poznali a ona šla s úsměvem přímo k němu. Něčemu se vesele zasmála a zavěsila se do něj tak prostě a klidně, jako by čekala, že ho tady najde.

„Já... já jsem to věděla!“ řekla mu s radostným úsměvem. Neodpověděl a jenom k sobě pevně přitiskl její ruku, která se o něj silně, mužsky opírala.

Byla bez klobouku, s hlavou pokrytou jenom měkkým bílým šátkem, a jiskřivé husté sněhové vločky jí padaly na nadýchané vlasy, které sotva držely pohromadě, a leskly se na nich jako diamantové jiskry.

„Doprovodím vás,“ řekl tiše, ale ona k sobě co nejsilněji přitiskla jeho ruku.

„Ne, zajděte k nám, prosím... máma bude tak ráda... Řekla jsem jí o našem setkání v Petrohradě a měla z toho velkou radost. Ne, zajdeme k nám, dobře?“

Mlčky přikývl a šel vedle ní, skoro nemluvil a jen radostně vedle sebe cítil její milou přítomnost.

Cítil něco zvláštního, nového, ale příjemného, a chtěl mlčet, těšit se v duchu a přemýšlet o tom zvláštním novém pocitu, který ho osvětloval a zahříval jakýmsi teplými, jasnými paprsky. Připadalo mu, že je škoda mluvit a ničit sladké kouzlo slovy.

Ale Olga byla plná života a nadšení. Mluvila a mluvila bez přerušení, její oči svítily, tváře hořely, pořád se smála a ovládalo ji nervózní, prudké vzrušení, díky kterému se každá tón jejího hlasu a každá žilka na její tváři chvěly životem a nadšením.

Čemezov ji skoro neposlouchal a nevnímal slova, která mu říkala, a jenom s potěšením naslouchal jejímu mladému, rozjásanému hlasu jako nádherné hudbě, která zpívala hymnu radosti, štěstí i lásky...

Chtěl by tak jít ještě dlouho a dlouho, ruku v ruce, poslouchat tuto radostnou hudbu, a pak ho najednou překvapilo, když za pár minut přišli k nějakému domu a on si uvědomil, že ho dobře zná.

Na okamžik se zastavili před vchodem a Olga uvolnila jeho ruku a spěchala, aby mu něco dopověděla, očividně jí bylo stejně jako jemu líto vejít dovnitř a nedokázala se k tomu odhodlat. Ale najednou, aniž by dopověděla větu, se do něj znovu zavěsila a otočila se.

„Můžeme to obejít,“ řekla.

A znovu šli. Ulice byly téměř prázdné, potkali jen několik chodců, a oni, přitíštění k sobě, byli téměř sami. Jenom sníh, čistý a načechráný, jim křupal pod nohama a obloha posetá jasnými zimními hvězdami se slavnostně modrala vysoko nad nimi.

A to všechno, staré, věčné, obvyklé, dříve téměř nepovšimnuté, připadalo Čemezovovi náhle nové, zářivé a zvláštním způsobem krásné...

VIII.

Šli okolo postranní uličkou, ze začátku šli rychle a vesele, a na konci, nedaleko od vchodu, podvědomě zpomalili kroky, ale když k němu došli, znova prošli postranní uličkou a další ulicí a znovu se zastavili před vchodem; nedalo se nic dělat, museli vstoupit.

Vstoupili neochotně a váhavě, ale jen se ocitli na schodech, kouzlo náhle zmizelo a Čemezov pocítil, že je divné a trapné, aby tak pozdě přišel na návštěvu do domu, kde nebyl už dvanáct let. Napadlo ho, že se s Olgou rozloučí a odloží návštěvu na ráno, ale Olga, jako by vycítila jeho myšlenku, rychle vyběhla nahoru, a aniž by mu dala čas na nějaké dohadování, rychle zatáhla za zvonek.

„Hlouposti!“ řekla a povzbudila ho úsměvem. „U nás to není nic zvláštního, stává se, že se u nás někdo objeví ve dvě hodiny v noci.“

Navzdory silnému zazvonění nikdo neotevřel. Z bytu se nesly různé zvuky, bylo slyšet, jak tam zpívají, hrají na klavír a několik hlasů se směje.

„Tak je to u nás pokaždé,“ řekla napůl se smíchem, napůl rozzlobeně, a znovu zatáhla za zvonek, „v bytě je takový hluk, že první zvonění nikdo neslyší.“

Konečně někdo zakřičel:

„Pavlušo, otevři! Někdo zvoní.“

A za okamžik byly v předsíni slyšet kroky a vysoký, hubený gymnasista s hromadou černých kudrnatých vlasů otevřel dveře.

„Musím pokaždé zvonit třikrát!“ řekla netrpělivě Olga, ale její hněv netrval dlouho, a okamžitě se obrátila na Čemezova a už se smíchem se ho zeptala:

„Juriji Nikolajeviči, jestlipak víte, kdo to je?“

„Je to opravdu Pavlja?“ řekl nedůvěřivě Čemezov, který sotva dokázal v tomto mladém muži poznat růžového, baculatého chlapečka, který býval jeho miláčkem.

„Je to on!“ vykřikla Olga triumfálně. „A ty, Pavljo, si nevzpomeneš, kdo to je?“

Pavlja se díval na Čemezova trochu zmateně, očividně si na něj nepamatoval, ale nijak ho to nepřivádělo do rozpaků, protože si dávno zvykl na různé hosty a nikdo ho nepřekvapoval.

„Dobře!“ zasmála se Olga. „Vždyť tě učil azbuku, je to tvůj první učitel, Jurij Nikolajevič Čemezov! Už si vzpomínáš?“

Ale Pavlja si nevzpomněl ani po této nápovědě.

„To nic, teď se znovu seznámíme,“ řekl a dobrosrdečně zatřásl svou kudrnatou hřívou. Pevně stiskl Čemezovovi ruku a usmál se tak upřímně a hezky, že byl najednou velmi podobný Olze a v tu chvíli začal být Čemezovovi neobyčejně sympatický.

„Pavljo, kdo je tam?“ ozval se ze salónu vysoký ženský hlásek. Olga zareagovala místo bratra.

„Čemezov, mami. Představ si, že přijel, a já jsem ho přivedla k nám!“

„A, Petr Gavrilovič, buďte zdrav, příteli! Co že jste se u nás tak dlouho neukázal?“

„Ale mami, vy všechno popletete! Vždyť je to Čemezov!“ zasmála se Olga, vzala Čemezova za ruku a vešla s ním do salónu.

Zvuky klavíru náhle utichly a dvě mladé dívky, jedna vysoká, druhá menší, rychle vyskočily a odběhly do vedlejší místnosti. Čemezov ani neměl čas se na ně podívat. Na divanu u kulatého stolku s lampou se zeleným stínidlem seděla s punčochou v ruce tlustoučká starší žena v kartounové plisované halence a v tmavém kabátku přehozeném přes ramena.

Když Olga s Čemezovem vešli, rychlým, obratným pohybem posunula brýle na temeno hlavy a upřeně se na něj zadívala dobromyslnýma očima.

A když se rozkoukala, svižně vyskočila a zaplétajíc se do dlouhé nitě z klubka, které jí upadlo, s radostným překvapením se mu vrhla vstříc.

„Ach, Božíčku!“ zacvrlikala melodickým, vysokým hláskem.

„Copak to není Jegoruška? To se ví, že je! Hned jsem tě poznala. Ach, ty můj holoubku! Který vítr tě zavál na naši stranu?“

A najednou uchopila jeho hlavu baculatýma teplýma ručkama a hlasitě ho políbila na obě tváře.

Ale Čemezovovy rozpaky se zcela rozplynuly při pouhém pohledu na dobrou, laskavou tvář Pelageji Semjonovny, a teď byl rád, že Olgu poslechl a šel k nim nehledě na pozdní hodinu, a s veselým smíchem líbal její baculaté ručky, které ho tak laskavě jako chlapce poplácávaly po tvářích.

Toto prosté a srdečné přivítání mu dokázalo více než jakékoliv ujišťování, že si ho pamatují a mají ho rádi, což Čemezova, který si již zvykl na chladnou zdrženlivost petrohradských známých nejen překvapilo, ale také se ho to dojalo.

Nijak nečekal, že z něj bude mít Pelageja Semjonovna takovou radost, a vůbec by se nedivil, kdyby ho nepoznala. Chápal ovšem, že je jí milý nejen sám o sobě, ale i jako vzpomínka její nejlepší doby.

Po manželově smrti měla ráda každého, kdo ho měl rád a vážil si ho, a s kým pod záminku milých vzpomínek o něm mohla celé hodiny mluvit.

Ale ať už její srdečnost měla jakýkoliv důvod, Čemezova bezděčně přitahovala a budila v něm stejné sympatie jako dříve. „Dobře, dobře,“ řekla, znovu spustila své baculaté tělíčko na divan a usadila ho vedle sebe, zatímco se Olga šla převléknout. „Kolik let jsi mě nechtěl znát! Na staré přátele zapomínat je hřích, jak říká stará moudrost, lepší jeden starý přítel než dva noví! Kdyby byl živ můj nebožtík, ten by ti vyhuboval, můj milý!“

Ale pak najednou upadla do rozpaků a zarazila se.

„Ale promiňte staré bábě, já s tebou, holoubku, mluvím po staru, jako dřív, kdy jsem ti říkala ‚Jegoruško‘ a ‚ty‘, a vám to teď je možná nepříjemné, ale jazyk si zvykl a ponovu už se nevymáčkne.“

Ale Čemezov, kterému „Jegoruška“ a „ty“ zavoněly milými, dobrými starými časy, ji ovšem rychle ujistil, že ho to naopak neobyčejně těší, a že by se ho naopak dotklo, kdyby ho začala oslovovat jinak.

„Je to tak, můj milý,“ řekla s laskavým úsměvem, když si prohlížela jeho tvář, která v její paměti pravděpodobně vyvolávala ještě něco jiného, bližšího a pro ni příjemnějšího, „starý člověk se těžko přeučí. Můj Serjoža mi připadá starší než ty. Je celý po otci – je mu tak podobný, tak podobný...“

A najednou tiše zavzlykala a ze světlých oček jí skanuly malé slzičky.

„Vždyť umřel, Jegoruško! Jistě jsi o tom slyšel, umřel můj holoubek!“ promluvila, smutně zavzdychala a utřela si oči cípem kapesníku. Čemezov pochopil, o kom mluví, a na okamžik se i jeho zmocnil smutek. Ale než stačil říct něco utěšujícího, promluvila ona, tentokrát mnohem živěji, dokonce s určitým potěšením:

„A jaký měl pohřeb! Takový se hned tak nevidí, to ti povídám! Tolik věnců, tolik věnců bylo, prostě hrůza! Od studentů, od divadel, i od kolegů, od různých škol, od kupectva, od porodních asistentek, nebo jen tak – od diváků, a ty deputace, tolik deputací! Dokonce ani nevěděli, kam je položit, a celou rakev obložili, pověsili je i z boku, a celý katafalk ověsili – a pořád je ještě tahali, takže pokládali jeden na druhý. A všechny věnce byly nádherné, bohaté, jeden krásnější než druhý, dokonce poslali dva stříbrné. Celé vedení šlo za rakví, všichni umělci, z našeho divadla, i z operního, i z baletního, i divadelní škola; co bylo diváků! Na panychidě a při vynášení rakve zaplnili celý byt – nebylo možné projít. A co byt! Schodiště, holoubku, bylo plné, a na ulici byl takový dav, že dokonce zavolali policii! Na vynášení se obtěžovat přijet dokonce i gubernátor se svým pobočníkem, a velmi mě utěšoval. ‚Neplačte,‘ řekl, ‚Pelagejo Semjonovno, váš manžel byl velký člověk.‘ Tak to řekl: ‚velký člověk, velký člověk to byl!‘ A potom telegramy, telegramy – ani nešly spočítat, a všechny tak soucitné... dalo by se říci, že ze všech stran matičky Rusi přilétala útěcha!“

Jak Pelageja Semjonovna vzpomínala, její tvář se stávala stále živější a veselejší. Pohřeb jejího muže byl nyní jejím oblíbeným tématem konverzace, a ať se hovořilo o čemkoliv, snažila se na něj převést řeč. Tak lichotil jejímu ženskému sebevědomí, že samotný fakt smrti manžela, kterého zbožňovala, ustoupil do

pozadí a zmizel z jejích představ, a zůstala pouze příjemná vzpomínka na triumfální, ohromující pohřeb. Proto pokaždé začínala vyprávět se smutnými vzdechy a slzami v očích, a potom se postupně nadechla a končila téměř radostně, s veselou duší i hlasem.

„Ano, abych řekla pravdu,“ pokračovala s dětsky šťastným úsměvem ve své plné růžové tvářičce, „neurazili starce, uctili nebožtíka s plnou slávou! Málokterému velmoži se dostane takového pohřbu!“

V tom okamžiku vešla Olga, už převlečená do něčeho lehkého, světlého, splývajícího ve volných, krásných záhybech.

Posadila se mlčky na područku divanu vedle matky. Celá její tvář hrála úsměvem a utajenou radostí, která prosvítala ve všech jejích nervních, trhavých pohybech a oči, které zářily jasněji než obvykle, se co chvíli zastavily na Čemezovovi se zvláštním, tajemným výrazem, kterému rozuměli jenom oni dva.

Pelageja Semjonovna ji přitáhla k sobě, vzala ji za ruku a něžně ji pohládila.

„Vždyť i ona,“ řekla najednou a podívala se na dceru se šťastným úsměvem, „až umře, bude mít takový pohřeb.“

Čemezov a Olga se nemohli nezasmát těmto naivním mateřským snům a Pelageja Semjonovna se k nim dobrosrdečně přidala.

„Ale vždyť pro mě je taky veliká! Opravdu, říkají to: ‚Vaše dcera, Pelagejo Semjonovno, je velká herečka!‘ Dcera po tatínkovi!“

Olga se začervenala a podívala se rozpačitě na Čemezova, ale oči jí proti její vůli zářily. Matčina chvála stejně jako odezva publika ji samozřejmě těšila, ale nevěděla, jak to vidí Čemezov, a tak byla trochu v rozpacích.

Podíval se na ni něžně a zamyšleně.

„Ano,“ řekl s jemným výsměchem, „ale dnes se Olze Lvovně tak trochu nedařilo!“

„Ach ano,“ zvolala Olga s upřímným pobouřením, „a abyste věděl, je mi to hrozně divné... hrozně divné!“ dodala potichu, jako by se v hloubi duše něčemu divila.

Čemezov si vzpomněl, jak mu v Petrohradě vyprávěla, že každá nová vášeň ji ještě více inspiruje, a pochopil, čemu se diví, ale dostal chuť ji podráždit, jako měl jindy chuť dráždit Zinu.

„Ale copak si ani v duchu nepřipustíte, že nějaká role nebo jenom jedno představení se vám nemusí podařit?“

„Ne, samozřejmě, že ne, ale... ale je to zvláštní při mé... dnešní náladě a najednou... najednou se mi nic nedařilo!“ řekla rychle a neochotně, začervenala se a lehce se odvrátila.

„A jakou jsi dnes měla náladu?“ zeptala se Pelageja Semjonovna a s úsměvem si prohlížela milovanou dceřinu tvář. Olga se zasmála tichým prsním smíchem a se zvláštním výrazem zvedla k Čemezovovi oči, jako by se ho ptala, jakou má náladu.

„Dobrou!“ řekla se zasněným, něžným úsměvem a impulsivně se přitiskla k matce a silně ji políbila.

„No, no,“ řekla matka a šťastně ji pohladila v odpověď na polibek, „radši si dáme čaj! Jegoruško, zavzpomínáme si na staré časy!“

A trochu těžce se zvedla a vydala se do jídelny tou línou, pokojnou kolébavou chůzí, jakou chodí ženy, které už nejsou nejmladší, ale jsou pořád silné a plné života.

V jídelně se ozývaly hlučné hlasy a výbuchy smíchu.

Pavluša seděl se svým kamarádem, také gymnastou, ruměným a veselým šestnáctiletým chlapcem, a s těmi dvěma slečnami, které utekly, když Čemezov vešel; jedna z nich, vysoká, spíše plná, s krásně vyvinutým poprsím a dlouhým těžkým rusým copem, nalávala čaj.

„Moje Varjuška,“ ukázala na ni Pelageja Semjonovna, „Teď už bys ji určitě nepoznal, jak vyrostla! A tohle je její kamarádka Káťa, a to je Pavlův kamarád Kindjukov, samé dětičky,“

dodala, něčemu se dobrodušně zasmála a dopadla na měkké safiánové křeslo, na kterém vždy sedával nebožtík Leont'jev.

„Dětičky“ se Čemezovovi uklonily, aniž by vstaly, i Varjuša se na něj podívala klidným, lhostejným pohledem a mlčky, aniž by mu podala ruku a nechala se rozptýlit od své práce, přikývla. Očividně si ho pamatovala, protože jí bylo tehdy sedm let, a teď se na něj dívala jako na bezvýznamného člověka, jednoho z těch, kteří se každý den kdoví proč objeví v jejich bytě. Ale Čemezov, kterého zajímali všichni Leont'jevovi, se na ni pozorně zadíval. Pripadalo mu, že je pohledná, urostlá dívka, která se podivným způsobem současně podobá Glafiře i Olze, ale víc Glafiře.

Ale zato jídelnu nejenže poznal, ale ještě v něm vyvolala spoustu vzpomínek.

Všechno v ní zůstalo jako předtím. Nejen starý krásný bufet z červeného dřeva a stejné židle s pevnými opěradly, ale i potahy na závěsech a záclony zůstaly stejné.

Pelageja Semjonovna si všimla Čemezovova úsměvu, pochopila, na co myslí, a dobrosrdečně se zasmála.

„Všechno je při starém, holoubku, všechno je při starém – dokonce i látky vydržely celou dobu, dobrý materiál, nic moderního, ty dnešní látky nic nevydrží, obchodníci říkají, že se to nevyplatí. Dnešní materiál vydrží tři nebo čtyři roky, a pátý rok už si říká o opravu, a ty dřívější vydržely dvacet let! Tak, Varjo, nalej hostu čajíček!“

Všichni se usadili kolem stolu, která byl zastavěný různorodým čajovým nádobím a zbytky od večere v podobě poloviny kuřete, dvou telecích kotlet a poházených misek s klikvovým želé, což Čemezova mírně překvapilo a pobavilo, protože už odvykl takovému nenáročnému, nenucenému občerstvení ve stylu „co dům dal“. Ale mládež, které se kvůli němu trochu utišila, to likvidovala s tak záviděníhodným apetitem, jako by to byly nejvzácnější a nejvybranější pochoutky.

Olga seděla téměř bez řeči, po příliš silném nadšení nastala opačná reakce: nejedla, nemluvila, a v pobledlé zamyšlené tváři hořely jen tmavé oči, a když se občas zastavily na Čemezovovi, usmály se ne na něj, ale kdoví jakým vlastním myšlenkám.

Čemezov též pocítil únavu, jak po cestě, tak ze všech rozličných dojmů, které se na něj v ten večer navalily, takže během několika hodin toho zažil víc, než za několik předcházejících let. Ale pocit, který ho zachvátil ve chvíli, kdy se mu Olga vrhla vstříc a který ho opájel sladkým kouzlem do chvíle, než vešli do podjezdu, v okamžiku zmizel a už se nevrátil, třebaže vědomí, že Olgu miluje, bylo stále jasnější. Ale jeho myšlenky a pocity ho nějak vyčerpaly, byly příliš vzrušující, a on potřeboval být sám, aby konečně pochopil sám sebe. Mechanicky poslouchal dětinské žvatlání Pelageji Semjonovny, která mluvila za všechny, ale myslel na něco jiného a v myšlenkách byl daleko, třebaže se nevzdaloval od Olgy.

Ve dvě hodiny vstal a začal se loučit.

„Cože tak brzy?“ podivila se Pelageja Semjonovna.

„Promiňte,“ zasmál se Čemezov, „jak to, brzy. Jsou skoro dvě.“

„A u nás, můj milý, se sedí někdy do čtyř. I kdopak tohle čítá!¹³“

Ale Olga, která seděla vedle matky s unaveným a téměř bezvýrazným pohledem, ho nezdržovala. Pelageja Semjonovna na rozloučenou přikazovala Čemezovovi, aby k nim chodil častěji, dokud bude v Moskvě.

„Přijďte na večeři, můj milý, bez okolků,“ řekla svým zpěvavým hláskem, „u nás hosty vždycky rádi vidíme!“

Ale sotva vyšel do předsíně, vyšla Olga za ním.

„Přijdete zítra?“ zeptala se ho, vzala ho za ruku a dívala se na něj s takovou láskou, prosbou a očekáváním, že ucítil, že je svázán nejasnými a neviditelnými, ale už silnými pouty s touto ženou, která pro něj ještě včera byla cizí, a pochopil, že už na ni

¹³ I.A.Krylov, Děmjanova polévka

nebude moci zapomenout a zavrhnout dnešní večer, který jim odhalil jejich lásku, i když o té lásce mezi nimi nepadlo ani slovo...

IX.

Příštího rána, slunečného a mrazivého, se Čemezov probudil velmi brzy. První pocit, když otevřel oči, byl pocit něčeho velmi radostného a příjemného. Nedokázal si hned vybavit, proč je mu tak dobře, ale pak si vzpomněl na svůj sen a v souvislosti s ním i na Olgu, a tak pochopil, jaká je příčina jeho zdánlivě bezdůvodně radostné nálady.

Obyčejně si špatně pamatoval své sny, a pokud si je pamatoval, zanechávaly v něm těžký, nepříjemný dojem, ale dnes ho vědomí štěstí neopouštělo ani ve spánku a celou noc viděl Olgu jako ve skutečnosti – vzpomínka byla nejasná, ale šťastná a hezká, a zároveň trvalá. Bezpochyby zasáhla jeho mysl, takže ho neopustila ani bezvědomém stavu a ráno se probudil s živým, svěžím pocitem.

Čemezov byl v povznesená náladě, která ho samotného překvapila, protože už dlouho takovou neměl, a která mu opět zavoněla mládím, kdy pro něj taková čistá radost po probuzení nebyla novinkou a objevovala se téměř bez příčiny.

Rychle vstal a začal se oblékat. Slunce zalévalo jasnými paprsky celý pokoj, na chodbách co chvíli zvonily zvonky, probíhali lokajové a v sousedních pokojích také vstávali a hlasitě se smáli a hovořili.

Čemezov zazvonil a přikázal, aby mu přinesli studenou vodu na mytí. Připadalo mu, jako by omládl o deset let, díky tomu živému, vnímavému naladění, jaké dnes cítil. Všechno se mu líbilo, i to jasné, mrazivé ráno, i chladná, téměř ledová voda, kterou se myl, i mladé, silné, veselé hlasy za zdí, i pohledná, ruská tvář moskevského číšníka, který ho obsluhoval, a dokonce i vědomí, že není v Petrohradě, ale tady, v Moskvě, pro

kterou měl vždy zvláštní slabost jako většina ruských lidí, a která mu teď připadala ještě bližší a milejší než kdykoliv předtím. Přímou z jeho okna byl viděl Kreml a Chrám Vasila Blaženého, a tento pohled spolu s pokojným vyzváněním, které se zvukně neslo v mrazivém vzduchu, ho naplnil uvolněným, dobrým pocitem.

Ale ať dělal cokoliv, myslel na cokoliv, díval se na cokoliv, radostné pomyšlení na Olgu převládalo.

Vzpomněl si na všechny včerejší události s pocitem údivu a štěstí, a přemýšlel o tom, co bude dnes.

Chtěl ji co nejdříve znovu uvidět a rychle dopíjel kávu s horkým moskevským koláčem.

Bylo teprve půl desáté a bez znalosti domácího pořádku se neodhodlal přijít tak brzy, a v hotelu se mu také nechtělo sedět, a tak se vyšel jen tak projít po ulicích, dokud nebude jedenáct.

Na ulici se to hemžilo lidmi, typickým svérázným moskevským lidem, mezi nimiž se skoro na každém kroku dají potkat charakteristické figury, trochu překvapující a někdy dokonce směšné obyvatelům Petrohradu, kteří jsou zvyklí na téměř monotónní dav, kde je většina postav podle jedné šablony, a dokonce jsou si navzájem podobné.

Čemezov kráčet energicky a vesele, radoval se ze štěstí, které zpívalo v jeho hrudi a ze všeho, co mu padlo do očí. Šel, nevědomky zrychlil krok, a téměř nepozorovaně se ocitl před vchodem do domu Leontějevových.

Bylo už dvacet minut po jedenácté. O Olžiných zvycích nic nevěděl, možná ještě nevstala, ale také mohla být na zkoušce.

„No,“ řekl si v krajním vzrušení, „vsadím si. Pokud je doma a přijme mě, pak... pak to znamená opravdové štěstí, a pokud ne... znamená to, že jsem se mýlil, naše láska nepřinese štěstí ani mně, ani jí, a bude lepší, když to ukončíme včas.“

Ale bylo mu zatěžko být jen v duchu vyslovit větu, kterou by se jí zříkal, a současně mu připadala podivná a směšná

pověřivost, jakou u sebe nikdy dříve nepozoroval. Nicméně vyběhl nahoru se srdcem divoce bijícím vzrušením a strachem, se kterým očekával vyřešení své hádanky.

Zazvonil. V bytě bylo neobvyklé ticho a na jeho zazvonění se téměř okamžitě ozvaly lehké rychlé krůčky a veře otevřela sama Olga.

„Vy!“ vykřikl Čemezov. „Vy sama!“

„Já!“ řekla a s radostným úsměvem mu podala ruce. „Máma je na mši.“

Rychle odložil kabát, vzal ji za ruku a společně vešli do salónu. Nikde nikdo nebyl, všichni se určitě rozešli za svými záležitostmi, a oni šli mlčky s usmívajícími se tvářemi přímo do jejího pokoje. Tam se zastavili a Čemezov, aniž se sám sebe ptal, jestli se to hodí, přitáhl Olgu k sobě, objal ji a dlouho se jí díval do očí s vážným, téměř přísným pohledem.

Ona mu nebránila, neodtáhl se od něj, ale tiše, se zamyšleným, něžným úsměvem u něho, položila své ruce na jeho, a on pak ohodil z jejího čela husté vlnité vlasy, sklonil se k ní a dlouhým, silným polibkem políbil její krásné, zářící oči...

X.

Bylo těžké najít další tak chaotickou a neuspořádanou, ale sympatickou rodinu, jako byli Leont'jevovi, kde nedostatek pravidel a zákonů, ale současně dobrota a ušlechtilost vládly tak bezelstně a otevřeně jako u nich.

Za nebožtíka Leont'jeva to ještě tolik nebilo do očí a chodilo to trochu jinak. Koneckonců byla v domě hlava rodiny a hospodář, kterého všichni členové rodiny poslouchali, ctili, a dokonce se ho trochu báli. Ale když zemřel a jeho postavení zaujala dobrosrdečná, slabá Pelageja Semjonovna, která byla zvyklá se spíš podrizovat než ovládat jiné, každý si začal dělat co chtěl a v domě bylo skoro tolik pánů jako obyvatel.

Nicméně od těch dob se rodina značně změnila a místa Sergeje, Glafiry a Miločky, kteří se rozletěli na různé strany, zaujali Boris, Varja a Pavluša, kteří vyrostli a byli o něco méně disciplinovaní.

Zvláštní pořádek v rodině nebyl ani za staříkova života, ale bez něj v domě zavládl věčný nepořádek a chaos. Nesnídali a neobědvali všichni společně v určenou dobu, ale jak se komu hodilo, jak kdo mohl a chtěl, a téměř každý zvlášť. Leont'jevovi pořád někam spěchali, z nějakého důvodu nikdo z nich neměl nikdy čas, a přesto všude chodili pozdě. Byl to charakteristický rys celé rodiny, v níž každý člen měl v menší či větší míře neřesti a ctnosti všech ostatních. Byt, ve kterém bydleli dobrých dvacet let byl velký a pohodlný, ale přesto nezařízený a neuspořádaný jednou provždy, jak se sluší. Navíc, co se dnes uklidilo, bylo zítra zase v nepořádku, a Pelageja Semjonovna, nejpořádnější a nejpečlivější ze všech, pomaličku rezignovala a mávla nad vším rukou a už se netrápila kvůli tomu, že se v salóne sundaly záclony, aby se před svátky vypraly, a pak se několik týdnů nepověsily, třebaže byly dávno připraveny a zbytečně ležely na klavíru a chytaly prach.

V zařízení bytu nebylo nic uměleckého kromě několika starých uschlých vavřínových věnců, které visely na zdech několika pokojů a které Pelageja Semjonovna osobně zbavovala pachu a pavučin, protože v nich chránila manželovu památku. Dokonce i Olžiny pokoje byly úplně obyčejné, prosté místnosti bez nároku na originalitu a vkus, které tak milují všechny umělkyně. Soudě podle nich v sobě neměla rozvinutou vášň pro skvělost a rozkoš; její malá pracovna byla elegantnější než ložnice. Byla potažená modrým kretonem se světlými růžemi a stěny byly ověšené pohlednicemi a portréty jejího otce, příbuzných a jí samotné v různých rolích a kostýmech a všemožných herců, ruských i zahraničních. A uprostřed, nad psacím stolem, vždy zavaleným knihami a rolemi, visel velký olejový portrét

nebožtíka Leont'jeva ve zdobném zlatém rámu se dvěma nádhernými stříbrnými věnečky, které mu kdysi darovalo publikum.

Zbývající pokoje byly ještě prostší a skromnější, ale Leont'jevovy to nepřivádělo do rozpaků, dokonce stařík říkával ne bez hrdosti, že nekrášlí dům pána, ale pán dům. K nim se to rčení hodilo víc než ke komukoliv jinému. Každého, kdo je jednou navštívil, to k nim táhlo znovu.

Pravděpodobně především díky této vlastnosti Leont'jevových se u nich od rána do večera motala cizí, co nejsmíšenější a nejrozmanitější společnost. Byli tu i umělci, i studenti, i profesori, důstojníci, hodnostáři, gymnasisté, i malíři, i nějaké stařenky, i konzervatoristky atd. atd. A všichni chodili k Leont'jevovým jako dobří známí a téměř přátelé. Někteří chodili často, téměř denně, jiní se naopak objevili jednou, pak nadlouho zmizeli, a znovu se neočekávaně objevili za několik měsíců – nebo i let.

Navíc se téměř každý den k tomu či onomu členu rodiny hlásili noví známí, o kterých nakonec paní domu dávno ztratila přehled.

Leont'jevovi přijímali každého stejně prostě a srdečně, i když je současně nebylo možné pokládat za zvláště přívětivé. Naopak, měli pro tento případ originální styl. Každý z nich měl „své“ hosty, kterým ostatní – pokud se neobjevovali tak často, že se stali „společnými“ – nevěnovali téměř žádnou pozornost, omezili se na několik jednoduchých poklon nebo na několik frází na uvítanou. Takoví hosté chodili přímo do pokoje toho, za kým přišli, a pokud ho nezastihli doma – hned zase odešli.

A pokud si někdo v takových případech přál vědět, kdo přišel, odpověděli prostě, že k někomu Pavlušovi, nebo k Varje, aniž by jmenovali toho, kdo přišel. Zdálo by se, že při takové neustálé „tlačenci“, jak říkala Glafira Lvovna, nemohou žít příjemně a klidně, ale přitom všichni Leont'jevovi žili velmi družně a

upřímně se navzájem milovali, a pokud docházelo k malým sporům, brzy se přehnaly, protože vyplývaly spíš ze vznětlivých povah Leont'jevových než z domácího nepořádku, se kterým se už dávno sžili.

Hlavním svorníkem byl ovšem nebožtík otec, kterého uctíval a před kterým se klaněl celý zbytek rodiny, a láska k jeho památce vyrostla téměř v božský kult. A bylo to tím pozoruhodnější, že staří nikdy nebyli oddáni, i když spolu žili třicet let tak družně a hezky, že je z toho nikdo nepodezíral a všichni na ně hleděli jako na zákonité manžele. Bylo těžké vysvětlit, proč tak dobrý a čestný člověk jako byl nebožtík Leont'jev, se nepostaral o osud své přítelkyně a dětí. Možná to bylo výsledkem jeho přesvědčení, že umělec by měl být svobodný, nebo ze začátku nepřikládal význam svému vztahu s hezoučkou, ale omezenou začínající herečkou, která se do něj vášnivě zamilovala, ale pak si na ni zvykl, a neustále den za dnem odkládal rozhodnutí, až náhle zemřel; přesněji řečeno, dopadlo to tak kvůli leont'jevovské bezstarostnosti.

Nicméně ani Pelageja Semjonovna, ani její děti mu to nikdy nevyčítaly a necítily se kvůli tomu uražení a nešťastná. Stařík si byl vědom, že oddanější, věrnější a milující manželku, než mu byla celý život Pelageja Semjonovna, by těžko našel. Ale jí, která pocházela z prostého lidu, dceru dvorské nevolnice, kterou díky představitosti a štědrosti statkářky dali do divadelní školy, ze které vyšla jako úplný sirotek, se zdálo být ohromným štěstím už to, že člověk, kterého všichni nazývali znamenitým, velkým umělcem, se zbláznil do ní, ničím nezajímavé, bezvýznamné začínající herečky.

Historie samotné Pelageji Semjonovny byla prostá. Její matka byla nevolnicí v paláci bohaté, již starší a nemocné kněžny Radiščevové. Kněžna si nikterak nečinila nárok na věrnost a lásku svého krásného manžela, hrozného hýřila a lenocha, a šlo ji jen o to, aby neuvázl v nějakém pochybném vztahu, který by

se zhoubně projevil na jeho ohromném bohatství. Proto byla dokonce spokojená, když zjistila, že její manžel věnuje pozornost její vlastní služebné, krásné, rozvázné ženě Agafje, vdově po zahradníkovi. Ale naneštěstí, Aglafju tato čest spíš tížila a zahanbovala, než aby se z ní radovala, a knížete brzy omrzela její venkovská krása, a tak se jednoho dne rozhodl odjet do zahraničí, kam ho to neustále táhlo, a tam brzy zapomněl mezi různými pikantními dobrodružstvími na svou ženu i na Agafju. Kněžna se dlouhou dobu zlobila na knížete i na Agafju, která si ho nedokázala udržet, ale pak jí milostivě odpustila, a dokonce se s ní sblížila, udělala ji svou komornou, a starala se o holčičku, která se narodila krátce po odjezdu knížete. Agafja, do té doby počestná a bohabojná žena, která navíc velmi milovala svého zesnulého manžela, pokládala „neštěstí“, které ji potkalo, za strašný hřích, který nenapraví, ani kdyby se celý život modlila, a kvůli kterému se bála pomyslet na smrt, kdy se bude muset odpovídat před Bohem a před zesnulým manželem. Agafja se kála, trápila se, potají plakala a modlila se, ale cítila, že v hříšném světě modlitby nepomáhají, a rozhodla se, že půjde do kláštera a tam bude prosit o odpuštění Boha a manžela. Kněžna jí v tom nebránila, dokonce schválila její rozhodnutí a slíbila, že se postará o její dcerku jako o svou kmotřenku a později jí dá věno.

Kněžna dlouho přemýšlela, co si s holčičkou počne. Shledávala, že se nehodí být „nevolnické dítě“, v jehož žilách však přece jen teče ušlechtilá krev, vychovávat jako „prostou nevolnici“, ale z mnoha důvodů ji nechtěla vychovávat jako dámu. A tak se rozhodla dát děvčátko do divadelního učiliště. Z kněžnina hlediska to bylo nejvhodnější. Přinejmenším z ní nebude vesničanka, ale dáma také ne docela. Palašu tam poslali, když jí bylo osm let. O tři roky později kněžna zemřela, a čestně dodržela slib, který dala své komorné a nechala děvčátko pět tisíc rublů v asignacích jako věno, což bylo v té době hodně

peněz. Palaša rostla ve své divadelní škole, kde svědomitě cvičila různá solfeggia, všemožná „pas“, k čemuž neměla ve skutečnosti ani talent, ani zájem. Ale když jí bylo sedmnáct, tak jako tak absolvovala jako „činoherní herečka“, k čemuž měla přece jen o něco větší schopnosti.

Není divu, že se ta hodná, úplně opuštěná, zapomenutá dívka zamilovala do prvního člověka, který jí řekl laskavé slovo. A když potom tento člověk byl téměř třicet let milujícím mužem a druhem, vášnivě milujícím její děti, nežádala si nic víc a upřímně se pokládala za nejšťastnější ženu a matku, každý den se slzami v očích děkovala svému Stvořiteli za štěstí, které jí nehodné seslal.

„K čemu svatba!“ říkala dobromyslně, když se o mnoho let později stalo, že někdo z jejich přátel na to zavedl řeč. „Žijeme, díky Bohu, čestně, svorně, své děti milujeme, staráme se o ně, nic jim nechybí, nepostrádají ani Boha, ani dobré lidi, tak proč být na stará kolena lidem pro smích. Na to jsme měli myslet v mládí, a když nás k tomu Pán v mládí nepřivedl, znamená to, že to nebyla Jeho svatá vůle!“ – Upřímně se považovala za jeho zákonitou ženu před Bohem i před svým svědomím, a nikdy v životě ji nenapadlo ho přimět, aby se s ní oženil. Tento názor nevědomky předala i dětem, jedině Glafira v hloubi duše otce odsuzovala, ale přes svou panovačnost si nikdy netroufla to své rodině říci nahlas. Možná by názor Glafiry Lvovny našel ohlas u někoho z dalších dětí, ale po starcově smrti udávali v rodině tón především Sergej a Olga jako nejstarší a nejváženější. Oba otce zbožňovali a po jeho smrti uchovávali jeho památku s ještě větší vroucností a citlivostí. Stejně jako byl v minulosti starý Leont'jev reprezentantem a hrdostí rodiny, teď to místo zaujali Sergej a Olga, protože sami o sobě představovali důstojné pokračování rodu a slávy a zdroj hrdosti ostatních. Dokonce sama Pelageja Semjonovna, která vášnivě milovala všechny své děti, kdoví proč předstírala, že má tyto dva raději než ostatní, i

když v hloubce jejího mateřského srdce cítila, že jejími miláčky jsou ve skutečnosti Borja a Miločka, oba dost nepodaření. Zvláště Borja. Byl líný, hrubý, drzý, nikdy nedostudoval, protože ho odevšad vyhnali, buď kvůli lenosti nebo za „milé“ chování, a sotva trochu povyrost, začal pít, hýřit a nedělal nic kromě dluhů a skandálů. Pelageju Semjonovnu to velmi trápilo, téměř každý den plakala kvůli jeho různým nepříjemnostem, ale v hloubi duše cítila, že mu všichni ubližují a cítila k němu bolestnou, nesnesitelnou lítost, která je vlastní pouze matkám, a v hloubi svého záhadného, všeodpouštějícího mateřského srdce nejenže ho milovala více než ostatní, ale také ho pokládala za chytřejšího a lepšího a talentovanějšího než ostatní děti, jenom nešťastnějšího než ony. Borja byl hlavním zdrojem jejího trápení a také bezedným sudem Danaoven, do nějž bez přestání, bez vědomí ostatních dětí, mizely všechny její peníze, diamanty, stříbro, sobolí kožichy, a dokonce i zbytky bývalé velikosti, kostýmy Macbethů a Hamletů, které zbyly po starém pánovi. Sama si odříkala všechno, dotrhávala na sobě poslední hedvábné šaty, šetřila na domácnosti, jak mohla, někdy dokonce zastavila lžičky, a to všechno jen proto, aby mohla Borjovi podstrčit chybějících deset, dvacet rublů, které se okamžitě rozkutálely.

A prozatím, v očekávání velké budoucnosti, v níž neztratil naději ani on, ani Pelageja Semjonovna, působil na různých klubových scénách a tahal se po všech moskevských hospodách, vždy napůl opilý a v domýšlivé náladě, vyvolával nepříjemnosti a scény, kterými se proslavil po celé Moskvě a kvůli kterým od Glafiry Lvovny dostal přezdívku „zrůda domu“. Ale hlavní úder, který Pelagejou Semjonovnou silně otrásl a přidal jí léta, jí zasadila její další oblíbenkyně, Miločka, úder, ze kterého s dlouho nemohla vzpamatovat a se kterým se nakonec musela smířit.

Už jako žákyně divadelní školy měla Miločka nemálo ctitelů a díky své zasněné hlavičce mnoho nadějí do budoucnosti.

Starší baletomani si jí všímali téměř od plenek a s netrpělivostí čekali, až absolvuje. Sotva absolvovala, měla báječný výběr mezi těmi, kteří se toužili stát jejími milovníky a ochránci. Miločka nebyla proti této zajímavé volbě. Shledávala, že se k ní brilianty výborně hodí a že bydlet ve vlastním rozkošném bytě a jezdit ve vlastním kočáře je mnohem zábavnější, než žít ve starém bytě rodného domu a skládat se s matkou na izvozcika.

Ale nebožtík Lev Jegoryč se sice sám neoženil, ale nedovolil si ani pomyslet na takovou možnost u svých dcer. Přísně vedl všechny své děti, a Miločku, která se ho velmi bála, vedl zvláště přísně, protože částečně poznal její povahu, částečně se bál její krásné tváře. Miločka se v duchu velmi zlobila a nechápala, proč si Olga užívá svobody a ona nemůže! Olga dokonce jezdila sama do zahraničí – a dokonce ne sama, ale se svým ctitelem Orlinem, a nikdo jí nebránil, a byla tam několik měsíců, a když se vrátila, nikdo se jí nesměl zeptat, co tam dělala; a ona, Miločka, dokonce nesměla jít na návštěvu bez tatínkova a mamínčina dovolení! A Miločka se samozřejmě zlobila a pokládala to za všeobecnou nespravedlnost.

„A co Olga?“ zeptala se vzdorovitě otce, když nabrala odvahu. Starý pán zrudl hněvem a podíval se na dceru tak, že proklínala svoji odvahu.

„To není tvoje starost!“ vykřikl hlasitě. „Ty se s ní nesrovnávej! Ona má talent od Boha a tobě se může rozum vtloukat do hlavy a stejně z tebe nic nebude!“

„Uteč, Miločko, uteč, co to děláš, co to děláš!“ polekaně drmolila Pelageja Semjonovna a mávala rukou.

„Samozřejmě!“ vykřikla Miločka se slzami v očích, ale na odchodu, protože si netroufala prodlužovat konverzaci na toto téma. „Vždyť všichni víme, že je Olga tatínkův miláček, může si dovolit všechno!“

„Není můj miláček!“ vykřiknul stařec a praštil do stolu svou velkou rukou. „Není můj miláček, ale herečka s talentem od Boha! A co může ona, to tobě jaktěživ nedovolím – vlastníma rukama tě zabiju, ale pokud budu živ, nedovolím ti, abys žila prostopášně!“

Starý pán byl fanatickým zastáncem myšlenky, kterou právě vyjádřil. Vášnivě miloval Olgu a miloval ji ještě víc kvůli talentu, který zdělila po něm. Povšiml si ho už když byla dítě, a rok po roce s ní pracoval a ze všech sil se snažil jej rozvinout a zvětšit. Byla jeho žačkou a jeho pýchou. Všechny jeho děti byly více či méně talentované, ale její talent hořel jasněji a silněji než u všech ostatních dohromady. A starý pán nelitoval času a práce, s hrdoostí a láskou pracoval se svou dcerou a snil o tom, že z ní udělá velkou herečku, takovou herečku, na kterou bude hrdé celé ruské divadlo i on sám, její otec a stvořitel! A proto nechtěl slyšet o tom, že by uzavřela jakékoliv manželství, a zlobil se, když na to jenom přišla řeč. Byl si jistý, že by ji zahubilo jako herečku a nejenže by bránilo, aby je její talent rozvinul v plné síle a lesku, ale že by ji dokonce zcela odvedlo od divadla.

„Herečka musí být herečka a svobodná žena, a manželka musí být manželka a hospodyně! A když se to násilně spojí, nic dobrého z toho není, jenom špatná manželka a špatná herečka!“ říkal vášnivě, když se snažil někoho přesvědčit, že není možné být herečkou a vdanou ženou najednou.

„Ano! Je to možné!“ vykřikoval pohněvaně. „Ale potom manžel i manželka musí být oba herci, pak je zachrání společná práce a společná láska k té práci! Ale v žádném případě ne civilistu! Civilista nemůže mít divadlo tak rád, aby souhlasil s tím, že mu obětuje vlastní manželku. Bude si ženu držet pro sebe, a ne pro divadlo, a dopadne to tak, že mu ona zkaží a rozvrátí celý život, nebo on v ní zahubí herečku. A ona se bude

muset dříve nebo později vzdát buď divadla nebo manžela: na dvou židlích se nedá sedět!“

A stařec se s neskrývaným nepřátelstvím a žárlivostí choval ke každému, v kom tušil potenciálního žadatele o dceřinu ruku, předem se bál a téměř ho nenáviděl za to, že by mohl narušit jeho nejdražší, nejtoužebnější sen a odvést Olgu od divadla.

Ale zatímco všemožně odrazoval dceru od manželství, musel uznat, že od ní nemůže žádat, aby nikoho nemilovala. Ani to od ní nežádal. Chápal její povahu, vášnivou, nadšenou a vnímavou, povahu ženy a umělce současně, která nemohla žít bez lásky, chladně a klidně jako některé jiné ženy. Podle jeho přesvědčení musela podléhat vášni a lásce, zamilovat se a zklamat, a dokonce dělat chyby.

Díval se na ni spíš jako na herečku než jako na dceru a zjišťoval, že pro ni jako pro herečku to bude nutné. Herečka, která nikdy nezažila lásku, utrpení a vášně, bez ohledu na to, jaký má talent, zůstane na jevišti chladná a nepřírozená, i když efektní a dovedná, a nikdy nezažehne diváky svým ohněm, nikdy je nenakazí a nepřiměje, aby s ní sdíleli extázi nebo utrpení.

Starý pán se rozhodl, že dá Olze úplnou svobodu. Nebude ji omezovat požadavky, které kladl na její sestry, a které nebyly nutné a důležité pro ni, která byla obdařena talentem od Boha, díky čemuž ji nejen on, ale i ostatní pochopí a odpustí.

Tento názor na dceru nakonec přijala celá rodina, když Olga poprvé odjížděla do provincie.

Byla ještě mladá, devatenáctiletá dívka, a odjížděla z domova pouze s bratrem Sergejem, který záměrně kvůli ní šel ke stejnému divadlu, do stejného města.

Mnozí to neschvalovali a mysleli si, že Olga je příliš nezkušená a mladá na takovou plnou svobodu a na to, aby žila samostatně, oddělená od rodiny. A Pelageja Semjonovna, která poslouchala všechna tato varování a rady, se začala ještě silněji znepokojovat a nejspíš poprvé v životě se dostala do sporu se

svým manželem a říkala, že se to nehodí, co všechno se může stát atd., atd.

„Nech toho!“ řekl stařec s klidnou důvěrou. „Já vím, co dělám. To není Miločka! Olga potřebuje provincii jako školu a praxi. Tady jí nikdy nedají takové možnosti, jaké jí dají tam. Posílám ji do divadla svého nejlepšího přítele, ten se bude starat a pozorovat, jak se rozvíjí její talent, jako bych se staral a pozoroval já sám. Dokonce si s tím poradí lépe, než bych si poradil já, protože mně na ní příliš záleží, a on ji uvidí objektivněji. Rok dva v provincii jsou nutné, a pak ji vezmu sem a hned uvedu. Při jejím talentu, a při škole, kterou jsem jí dal, a při praxi, kterou získá v provincii, z ní za tři roky bude taková herečka, že my dva, staruško, oba starí herci, jí padneme k nohám! Já vím, co dělám, ale vy mě obtěžujete různými hloupostmi!“ vykřikl, rozrušený svým oblíbeným snem, a nervózně se drbal v dlouhých šedých vlasech jako vždy, když se rozčílil. A jeho krásné oči zářily nadšením, když si dceru představil na jevišti jako slavnou velkou herečku... A v tu chvíli pocítil v duši takové nadšení a pokoru, že by byl schopen s pláčem před ní padnout na kolena, líbat jí nohy a klanět se před ní jako před géniem, který se zrodil před jeho očima, z jeho práce, a do kterého se přelila nejlepší část jeho duše a těla... V předvečer jejího odjezdu ji zavolal k sobě, zavřel dveře a řekl:

„Tak, Olgo, zítra odjedeš... Matka a já tě poprvé pouštíme zpod křídel. Pamatuje si, dcerko, že ti věřím stejně jako sobě. Jsi moje pýcha, moje naděje, moje sláva, dokonce je možné, že jsem do tebe vložil celou svou duši... Nezklamej svého starého otce, buď vždy hodna mé důvěry, mé víry v tebe! Dávám ti plnou svobodu... nezneužívej toho! Neříkám ti ‚nemiluj‘, ani ti to nemohu říci, protože by to bylo proti zákonům přírody. Na to jsi příliš mladá a krásná: mládí bez lásky – to je ráno bez slunce! Miluj, když se zamiluješ... Ale pamatuj si, dcerko, je láska a je

prostopášnost! Miluj, ale nezkaz se! Pochopím lásku, vášeň, omyly – co víc, dcero: odpustím ti pád, ale neopustím ti prostopášnost a prodejnost... nezvěšuj můj hřích pře Pánem!“ „Tak!“ vykřikla Olga a vášnivě to chytla za ruku abledá, s vášnivým, nadšeným výrazem hleděla na obraz Spasitele. „Přisahám před Ním na svůj život, že tě nikdy nezklamu! Přisahám ti, že zůstanu ve své duši čistá a až do posledního dne si budu pamatovat tvoje slova a tvou víru ve mně! Pokud se zamiluji, budeš první, komu to řeknu, a žádné zlato mi nebude vládnout! Celý život a celou duši se vynasnažím, abych byla hodna tebe a tvé víry ve mně, otče!“

„Má dcero, má radosti!“ vykřikl nadšením, vztáhl k ní ruce a ona mu s pláčem padla do náruče a oba společně plakali a líbali si navzájem ruce s nádherným dojetím, které se jich zmocnilo, s divokým nadšením, které je zvedlo od země a vyneslo do výšky v blaženosti lásky a vzájemné důvěry.

Když druhý den Olga odjela a Pelageja Semjonovna seděla osamělá ve svém pokoji, vešel Lev Jegorovič a objal ji.

„Neplakej, staroušku,“ řekl a z ničeho nic jí políbil ruku – a Lev Jegorovič to dělal málokdy – „věř více svoji dceři! Málokterému otci a matce se dostane takových dětí, a není radno se jich na jejich děti ptát. A i kdyby se něco stalo – já vezmu její hřích na sebe...“

Tedy celá domácnost mlčky, bez vysvětlování, přijala skutečnost, že Olga má v rodině zvláštní postavení. Svobodu, kterou jí dal starý otec, se nikdo neodvážil omezovat. Dokonce i když se za rok, za půldruhého roku nevrátila z provincie sama, ale se svou první šťastnou, zjevnou láskou, kterou ji ani nenapadlo tajit před rodinou, nikoho to nepřekvapilo a netrápilo, přijali to tak jednoduše a klidně, jako by to bylo naprosto přirozené a legální.

Pouze Pelageja Semjonovna se tajně divila, co se stalo s jejím staříkem, který místo toho, aby se rozhněval a rozkřičel na

dceru, jak to často kvůli hloupostem dělával u ostatních dcer, najednou přijal zamilovanou Olgu prostě, klidně, dokonce laskavě.

Ze začátku si Pelageja Semjonovna myslela, že stařík nechápe, o co se jedná, ale nebylo možné to nechápat, protože za prvé u nich byl skoro každý den, za druhé Olga nic netajila. Pelageja Semjonovna si už netroufala začít s mužem další diskuse o dceři a jejích právech, ale pokud jde o Olgu, nevydržela a pokusila se.

„Proč by sis ho, Oleňko, nevzala?“ poznamenala k dceři nesměle, „Je to dobrý člověk, mladý, milujete se, a kromě toho je to kolega, herec – mohli byste spolu sloužit u stejných divadel.“

„Ne, mami,“ řekla pokojně Olga a láskyplně objala matku, „já se nikdy nevzdám!“

„Ach, Oleňko, Oleňko, jaké máte s otcem podivné nápady!“ řekla tiše a vyčítavě zavrtěla hlavou, ale už nic neříkala, protože usoudila, že proti těm dvěma nic nezmůže.

Ale Miločka se hádala a zlobila více než kdy jinde.

„Co to má znamenat?“ zeptala se nechápavě a rozhořčeně, když byla s matkou sama.

Pelageja Semjonovna poděšeně mávala rukama a prosila ji, aby mlčela.

Ale když Miločka byla sama se svou matkou, byla velmi odvážná a nemírnila se.

„Co má být, že je ‚herečka‘, jak říká tatínek? Copak já nejsem taky herečka?! Jak dlouho mě budete zavírat!? Uvidíte, maminko, že se jednoho dne seberu a prostě uteču! Nemůže mě přitáhnout násilím domů za vlasy, vždyť už mi bude dvacet let! Nejlepší bude, když ujedu za hranice – ať si pak křičí! Já, maminko, tatínka miluji a vážím si ho, ale nemůžu s ním žít! Moje trpělivost je u konce!“

„Co to říkáš, co to říkáš!“ řekla se strachem Pelageja Semjonovna. „Hned se pokřižuj, Miločko, Pán s tebou! Copak nás chceš přivést do hrobu! Aspoň chvíli počkej, nech nás v klidu umřít! Za chvíli se sami položíme do hrobu.“

„Proč se nepoložíte do hrobu kvůli Olze?“ zeptala se Miločka uraženě. „Vždyť on ji má radši mnohem víc než mě, a nejenže se nepoložil do hrobu, ale ještě ji div nehladí po hlavičce! A pokud jde o mě, tak byste hned šli do hrobu, a umírali, a proklínali, a samé takové nesmysly!“

„Pane Bože!“ řekla Pelageja Semjonovna se slzami v očích a s výčitkou svému miláčkovi. „Jaké jsou dnes děti, když si dovolí takhle mluvit o svých rodičích? Boha se nebojíš, Miločko, to je hřích!“

„Už jsem to slyšela, maminko,“ zlobila se Miločka, a bez ohledů znovu přísahala, že nakonec stejně uteče!

Samozřejmě všechny hrdinské řeči Miločka vedla jenom s matkou a bratrem Borjou, zatímco před otcem byla pokorná jako beránek, a všechny hrozby a sliby, že „určitě uteče“, nejenže nesplnila, ale ani o tom vážně neuvažovala, dokud byl otec na živu.

Ale jakmile zemřel, Miločka dříve než za půl roku vysvětlila matce, že se od nich „odstěhuje“.

Pelageja Semjonovna se vyděsila, rozzlobila, křičela, prosila, hrozila, proklínala – nic nepomáhalo.

Kvůli matčiným křikům se Miločka sama rozzlobila: není maličká – co to má být za despotismus! – nikdo ji nesmí držet násilím! Copak je její vinou, že se nesetkala se svobodným, ale se ženatým mužem? Srdce si nevybírá; copak maminka byla vdaná za tatínka, a copak spolu neprožili krásně celý život, a druhým to teď zakazují... A Miločka odjela.

Poslední slova vyděsila ubohou Pelageju Semjonovnu hůře než cokoliv jiného. Poprvé je uslyšela od vlastního dítěte a poprvé s hořkou bolestí pocítila hanbu před tímto dítětem, které

vyrostlo a omlouvalo se před ní jejím vlastním příkladem. „Teď se ukázalo, že byl hřích!“ řekla sama sobě s úzkostí a bezmocným smutkem, a ještě horoucněji než dříve plakala a modlila se, aby Bůh odpustil jí, hříšné, a odpustil jejímu dítěti. Ale ani teď Pelageja Semjonovna jedinou myšlenkou neobviňovala svého nebožtíka, brala hřích sama na sebe.

Dlouho se nemohla vzpamatovat, a dokonce lehce onemocněla jakousi nervovou horečkou; a když se za měsíc zotavila, projevila neočekávanou a nezvyklý charakter, když nejenže zakázala dětem i krátkou návštěvu Miločky, ale i každou zmínku o ní.

Dopadlo to ovšem tak, že za několik měsíců Pelageja Semjonovna svému miláčkovi odpustila a přijala jej zpět. Stalo se to za prvé proto, že to jinak dopadnout nemohlo, protože hned první dny, kdy byla Miločka pryč, se Pelageji Semjonovně tak stýskalo, že byla ochotná ji vše odpustit, jen aby ji zase uviděla, ale styděla se o tom začít první a přiznat to před ostatními dětmi. A za druhé, Borja bez ohledu na matčin zákaz nepřestal za sestrou běhat. Byli od dětství velcí přátelé, byli rok od sebe a byli si velmi podobní tvářemi, povahovou a dokonce zálibami, pouze s tím rozdílem, že u Miločky jako u hezoučké ženy mělo všechno atraktivnější a elegantnější povahu než u Borise.

Když se odstěhovala, jejich vztah se ještě zlepšil. Miločka měla krásný byt, velkolepý kočár, výborná vína a večere a převeselý okruh známých, který se skládal z bohaté mládeže a hezoučkých mladých žen, jejich přítelkyň z baletu. Borisovi se to velmi líbilo a v žádném případě se nehodlal kvůli hloupému rozmaru své matky vzdát těchto příjemností a přestat navštěvovat sestru. Kromě toho z ní mohl vždycky vylákat deset nebo patnáct rublů, které mu nedávala jako matka s nářky a prosbami, aby byl šetrnější, ale s milým bezstarostným

úsměvem, téměř aniž by si uvědomila, jakou bankovku mu dává – deset nebo dvacet pět rublů.

Za odměnu za její laskavost si předsevzal, že ji usmíří s matkou, jejíž přetrvávající hněv Miločku trápil, protože ji připravoval o část bezstarostného potěšení z jejího veselého života.

Pelageja Semjonovna se v hloubi duše zaradovala, když se syn stal prostředníkem mezi ní a dcerou, ale na oko o tom několik dní usilovně přemýšlela, jen proto, aby si před ostatními zachovala tvář, zatímco si z celého srdce přála znovu spatřit svého nejdražšího miláčka. Nakonec jakoby neochotně, dala svolení, aby k ní Miločku přivedli.

Ostatní děti, dokonce ani Olga a Sergej, ji od toho nejen neodrazovali, ale upřímně se radovali z jejich usmíření. Miločka byla v rodině oblíbená a doma bez ní něco chybělo.

Konečně přišla, smíření bylo dovršeno. Když Pelageja Semjonovna uviděla svou dceru, na všechno zapomněla a v slzách jí klesla na hrud', vzlykala a líbala jí obličej, oči i vlasy, jako by nemohla věřit takovému štěstí, že je s ní, vedle ní dítě, které se jí tolik natrápilo svým odchodem! A Miločka, skromná, plachá a něžná, také plakala, líbala matce ruce a jako malá holčička ji prosila, aby jí odpustila a aby se už nezlobila.

Všichni v domě si s ulehčením oddechli. Dlouhé roztržky neměli Leont'jevovi v povaze, ale Pelageja Semjonovna se nejprve trochu styděla za svou slabost i za to, že se tak rychle smířila s jejím pádem.

„No co,“ říkala se slzami a jako by se omlouvala sama před ostatními i sama před sebou, „jak ji mohu přísně soudit, když jsem se i já, hříšná, provinila stejně? Co jí mám říct? Vždyť tenkrát řekla pravdu, my sami jsme dělali totéž...“

„Ne, mami,“ řekla Olga planoucí rozhořčením. „Vy jste to nikdy nedělala, vy jste se nikdy nenechala vydržovat a hladověla jste s otcem, když byl hlad, celý život jste byla jeho družkou a služebnicí a v kočárech za tisíce jste se nevozila...“

Ale Pelageja Semjonovna vzlykala a mávala proti dceři rukama, protože jejími slovy trpěla ještě více.

„Oleňko,“ řekla s pláčem, „a stejně je to hřích! Hřích není v kočárech, ale v porušení zákona... A já sama, hříšná, jsem to dřív nechápala... A jak to na mě vykřikla... tak mi svitlo... a v Písmu se také praví: budu tě souditi podlé cest tvých... A ona – dítě, které ještě nemá rozum – jak to měla vědět? Nechtěla mě urazit, ale Pán mě potrestal jejími ústy...“

A Pelageja Semjonovna se ještě dlouho trápila a plakala, všemi způsoby se snažila omluvit dceru, a děti, když viděly, jak se matka trápí, se dohodly, že se pokud možno budou té otázce vyhýbat, aby ji ještě víc nerozrušily, protože to stejně nemělo smysl, neboť Miločka se po smíření s matkou cítila výborně a nikterak nevzbuzovala naději, že se „vrátí na cestu pravou“.

Postupně se všechno urovnalo a zapadlo do svých kolejí; s nepříjemnou skutečností se pomaličku smířili; ze začátku Miločka zachovávala zdání slušnosti, objevovala se u matky v prostém oblečení, chovala se skromně, téměř ostýchavě, a v žádném případě se nezmiňovala o svém ochránci. Ale Pelageja Semjonovna, dobrosrdečná a zvědavá jako všechny ženy, se nemohla nezajímat o člověka, který byl blízký její dceři, a ze začátku nepřímou, později v narážkách a ostýchavě, o něm začala zpovzdálí mluvit.

Miločka si toho okamžitě všimla a se sobě vlastní zchytralostí a mazaností toho začala využívat; začala zmiňovat jeho jméno v rozhovoru, nazývala ho prostě Ardalionem Michailovičem, a pak o něm začala mluvit stále častěji a otevřeněji a postupně seznámila matku se všemi podrobnostmi jejich vztahu. Začala ukazovat, co jí dává, vyprávěla, jak moc ji miluje a jak si váží celé jejich rodiny, a zesnulému otci a Olze se prostě koří. Někdy přišla nabručená a řekla, že se „pohádali“, a matka se volky nevolky stala účastnicí celého románu.

A co, myslela si, přičemž podvědomě opakovala slova své dcery, zdá se, že je to opravdu dobrý člověk, možná se rozvede a pak si Miločku vezme... To je vina ženy – když se s ní muž rozvede... ze samého štěstí to nebývá... Ne, ať si raději žijí takhle... A potom, v našem divadelním světě, myslím, tak všichni žijí, a v baletu jsou i horší věci... Ó Pane, Pane, odpusť nám hříšným! Ať děláš, co děláš, všude samý hřích! Mně, zatracenou, Bože, potrestej, ale ona – ona je ještě nerozumné dítě...

Ardalion Michailovič pomalu pomaličku získal právo být členem domácnosti.

Když Miločka viděla, že se všechno změnilo k lepšímu, začala prosit matku, aby se s „ním“ seznámila.

Pelageja Semjonovna si to v hloubi duše přála; do té doby viděla jenom jeho fotografie, ale co poznáš z fotky! A Pelageja Semjonovna, stejně jako mnoho žen, byla přesvědčená, že z tváře člověka pozná i jeho duši. A stejně jako před několika měsíci dovolila Borisovi přivést Miločku, tak teď bylo Miločce dovoleno přivést samotného Ardaliona Michailoviče.

Byl určen den, kdy se měla konat tato rodinná událost, a Pelageju Semjonovnu to nemálo vzrušovalo.

Osobně všude utřela prach, uklidila všechny pokoje, přikázala Nastasje, aby si vzala čistější oblečení, a sama si oblékla parádní hedvábný kapot, jediný, který zatím unikl Borjovu pohledu, a tylový čepec se stuhami, který obyčejně nikdy nenosila, protože své doposud kaštanové vlasy přikrývala černým šátkem, a většinou vůbec ničím.

Konečně zazvonil zvonek. Pelageji Semjonovně se sevřelo srdce a rozbušilo se hrozně a žalostně; okamžitě, ze zvyku zvedla oči k ikoně a pokřižovala se, důstojně se usadila na křeslo v salóne a s trochou zmatku v duši navenek přijala obřadný, jí naprosto cizí, vážný vzhled.

„Oni“ vešli. „On“ byl elegantní, pohledný muž, ve věku necelých padesáti let, s velkolepými licousy a příjemným úsměvem. „On“ teď tak prostě a roztomile, ale uctivě, jako dobře vychovaný muž, políbil ruku Pelageji Semjonovně, čímž ji ještě víc rozrušil a přivedl do rozpaků. Miločka také vypadala, že je v rozpacích, ale jako by se snažila to nedat najevo, nuceně se smála a nervózně něco povídala, takže působila zbytečně rozpustile.

„On“ zůstal klidný a prostý a téměř okamžitě očaroval Pelageju Semjonovnu. Na konci návštěvy se téměř zbavila obřadné, nepřírozené strojenosti a hovořila jako vždycky, dobrosrdečně a laskavě, a aniž si to uvědomovala, sdílela s ním blízkost ke své dceři. Chovali se už úplně jako příbuzní – „on“ několikrát s úctou a něžným citem políbil její baculatou ručku a ona se stejným citem políbila jeho navoněnou hlavu.

„On“ okouznil i Nastasju – což pro něj nebylo bez užitku – když jí nenápadně podsunul pětirublovou bankovku.

„Ach, báječný, báječný člověk,“ naivně ho obdivovala Pelageja Semjonovna, jakmile odjeli, a cítila, jak jí těžké břímě, které ji celou dobu tížilo, spadlo po této návštěvě z ramen. Nastasja plně sdílela její názor a shledávala, že pokud jde o ni, nic lepšího si nemůže přát. O té doby byl „on“ uznán za člena rodiny a Miločka se přestala ostýchat a přijížděla teď s nádhernými rysáky a celá ověšená diamanty.

Ardalion Michailovič se ukázal být velmi úctyhodným příbuzným a brzy si na něj všichni zvykli a začali na něj pohlížet jako na blízkého příbuzného a Pelageja Semjonovna se svou laskavou důvěřivou duší si ho téměř zamilovala a v hloubi duše ho pokládala za svého zetě spíš než Glafiřina manžela, na kterého si z nějakého důvodu nemohla zvyknout, a pořád k němu cítila nějaký chlad, nedůvěru a obavy.

Tak žili Leont'jevovi, když se Čemezov znovu dostal do jejich domu.

XI.

Čemezov navštěvoval Leont'jevovy nejen každý den, ale několikrát denně, a čím častěji je navštěvoval, tím víc ho to tam táhlo.

On sám byl překvapen, jak rychle a lehce se sblížil s Olgou za několik krátkých dní, a téměř nedokázal uvěřit tomu, že tomu není dávno, kdy ji neznal a byla mu úplně cizí. Nyní si nedovedl představit svůj život odděleně od ní. Najednou se stala jeho přítelkyní, jeho milenkou, jeho sestrou, dítětem, a najednou naplnila jeho existenci.

Její láska jakoby před ním otevřela dveře do nějakého světlého a kouzelného království, které mu předtím bylo nedostupné a nepochopitelné, a kterému hlavní kouzlo dodávala ona.

Chvillemi ani nechápal, jaký cit k ní chová. Když jej analyzoval, uvědomoval si, že do ní nikdy nebyl „zamilovaný“, že není zamilovaný ani teď, o čemž svědčilo to, že na sobě nepozoroval zaslepenost, jakou trpí všichni zamilovaní, kteří si o obyčejné, skutečné ženě vytvářejí sen plný iluzi, který se zhroutí pod tíhou nevyhnutelného zklamání. Naopak, dobře viděl její nedostatky, kterých bylo tolik, pohoršoval se nad nimi a rozčiloval, vášnivě toužil je napravit, a současně, skoro aniž by si to uvědomoval, miloval ji ještě silněji právě kvůli nim.

Necítil k ní tu hlubokou úctu, kterou musel cítit k některým ženám Jelenina typu, a kterou by chtěl bezpodmínečně cítit ke své manželce, ale která jako by nebyla nutná pro dokonalost toho citu, který se v něm rozhořel a který byl dokonalý a nádherný i bez hluboké úcty a bez zaslepující zamilovanosti. S ní se stal mladším, lepším, vnímavým a nesrovnatelně šťastnějším. Měla v sobě živelnou, blahodárnou sílu, kterou si sama neuvědomovala a která k ní přitahovala lidi, a zároveň i přes upřímnost a otevřenost její povahy v ní stále objevoval něco nového a nečekaného, čím v něm vzbuzovala zájem a přitahovala ho.

Ale snadnost, s jakou se mu oddala, ho znepokojovala a trápila a proti jeho vůli v něm vzbuzovala žárlivé a podezřivé myšlenky.

Ve vztahu k němu se v ní neprobudila ženská mazaná koketérie, která nutí ženu, ale hezky potrápila i milovaného muže, než se mu oddá. Prostě, důvěřivě a radostně mu šla vstříc, neváhala, netrápila ani jeho, ani sebe, a oddala se mu radostně, pokorně a šťastně. Jako by v sobě navzájem vycítili neodvratný osud, který dal vzniknout indické legendě o dvou polovinách jablka, která se hledají po celém světě, aby se mohla znovu spojit, a oba to instinktivně poprvé pocítili v minutu, kdy vstoupil do její šatny a ona se mu tak radostně vrhla vstříc. Ale stejně jako jeho láska byla vědomá a hluboká, její byla bezpodmínečná, impulzivní, vášnivá, a chvílemi i exaltovaná.

Trávili spolu téměř celou dobu; společně se procházeli za soumraku, když se na ulici stmívalo, obchody jasně rozsvěcovaly své výlohy, a oni mohli nepozorovaně chodit ruku v ruce, těsně se vinout k sobě a dělit se o každý dojem; proseděli spolu celé hodiny v jejím pokoji, pořád si povídali a nestačili si všechno vypovědět.

Doprovázel ji do divadla a čekal na ni u východu po představení.

Pokaždé, když hrála, byl určitě v divadle na svém místě ve druhé řadě a pokaždé se ho během představení zmocnil tentýž pocit vzrušení, strachu a hrdosti na ni.

Když ji teď spatřil na jevišti, téměř v ní neviděl „herečku“, která vytváří umělecké, krásné obrazy – viděl jenom svoji Olgu, která „hrála“ a vzrušoval se kvůli ní, sledoval každé její slovo a pohyb, bál se, aby neudělala nějakou chybu, a snažil se všimnout si všech podařených i nepodařených míst, aby ji na ně později upozornil.

Její úspěch mu lichotil, jako by byl jeho vlastní, ale neosobní potěšení, které mu předtím poskytovala jako herečka, se

ztratilo, protože už neviděl Marii Stuartovnu nebo Desdemonu, které tak umělecky vytvořila, ale viděl jenom Olgu, jak hraje Marii Stuartovnu nebo Desdemonu.

A zatím ona, zachvácená známou a tak milovanou inspirací, hrála v té době, jak se zdá, ještě lépe. Sotva vyšla na scénu, vyhledala ho očima mezi publikem, a vzrušená, inspirovaná jeho přítomností, hrála „pro něho“ a toužila po jeho chvále a uznání více než od všech ostatních dohromady. Už podle jeho očí uhodla, jestli je s ní spokojen, a pak ji ještě více inspirovala radost a hrdost.

Všechno, co se týkalo Olgy, začalo být Čemezovovi blízké, ještě víc si zamiloval Pelageju Semjonovnu, a dokonce i Varja a Pavluša a zvláště maličký Serjoža mu teď byli blízcí, jako vlastní. S potěšením chodil do jejich bytu, který byl vždycky hlučný, přeplněný, a jeho, který neměl zálibu v hlučné společnosti a byl tak zvyklý tichu svého osamělého bytu, to tady nejenže nedráždilo, ale dokonce se mu to líbilo.

Jen se divil, jak se v takovém prostředí může Olga učit a přemýšlet o svých rolích.

„Zvykla jsem si,“ řekla a smála se jeho překvapení. Ve skutečnosti nedělala okolky ani s domácími, ani s cizími, a když ji omrzeli, prostě odešla do svého pokoje a zamkla za sebou.

Čemezov většinou chodil přímo do jejího pokoje, kde spolu rádi seděli u krbu. Pak poslouchal, jak mu něco vypráví svým zvláštním způsobem, živým, trefným, vtipným, s lehce posměšnou všímavostí, která se dotýkala všeho, i když nešla do hloubky, a která u ní byla zvláště rozvinutá.

Nikdy jim nedošly náměty k hovoru – dodávala jim je láska: všechno, co se jednoho týkalo, druhého zajímalo, a teď, když spolu po večerech sedávali a tulili se k sobě, zdálo se jim, že se znají celý život, ale ve skutečnosti nevěděli nic o tom, co s nimi bylo před jejich setkáním. A protože cítili potřebu se lépe a hlouběji navzájem poznat, ještě blíže se spojit, na všechno se

vyptávali, vzpomínali, vyprávěli, snili a dělali plány do budoucnosti. Často ho pobízela, aby jí vyprávěl o sestrách, dětství, službě, přátelích, známých, kolezích, a o všem, co se ho tak nebo jinak týkalo; všechno ji zajímalo, chtěla všechno vědět do nejmenšího detailu, ve všem s ním sympatizovala a bystře v letu chytala jeho myšlenky, přání, chápala je z několika slov. Líbilo se jí klečet u jeho nohou a opírajíc se o něho rukama, poslouchala ho vnímavě a citlivě, aniž by spouštěla z jeho obličejů své zasněné hořící oči.

Zpočátku ho to přivádělo do rozpaků, skoro se styděl, že před ním takhle klečí, a pokoušel se ji posadit na malou pohovku vedle sebe, ale ona ho neposlechla a nevstala.

„Ne, nech mě,“ řekla, „vidím tak lépe tvoji tvář.“

Pak se jí musel podřídit, hladil ji teplýma, něžným rukama, a dlouze jí vyprávěl o všem, co se mu nahromadilo na duši během let, kdy neměl s kým sdílet své dojmy, sny a touhy, a sám si neuvědomoval, jak snadno a prostě, zatímco se dívá do jejích krásných očí, se svěřuje s nejskrytějšími, nejtajnějšími sny a myšlenkami, které dosud nikdy z nikým nesdílel.

Jen o jedné věci s ním nemluvila ochotně – o svých bývalých láskách... A přitom ho právě ony zajímaly; chtěl, aby o nich hovořila tak otevřeně a upřímně jako o všem ostatním, ale zároveň, když na to pomyslel, zachvátil ho bolestný, dotírající strach, ale on ho potlačil, říká si, že je lepší znát pravdu než se zaplétat do dohadů a domněnek, možná horších než skutečnost. Ti muži, které milovala před ním, ho mučili a znepokojovali, nutili ho žárlit na její minulost, která mu nepatřila a kterou dokonce ani neznal.

Chtěl aspoň vědět, kdo to byl, jak je milovala a proč se s nimi rozešla, třebaže mu bylo trapné a bolestné o tom mluvit.

„Proč, k čemu je ti to dobré!“ zvolala s úzkostí jednoho večera, když na to naléhal zvlášť tvrdohlavě.

Seděli u dohasínajícího krbu na pohovce, ona ve své oblíbené pozici u jeho nohou – a blikající plamínky ohně ozařovaly její krásnou plastickou postavu a husté vlasy jako odlité z tmavého bronzu spočívající jako nízký uzel na tenkém, pružném krku.

„Proč bych to neměl vědět?“ řekl tiše místo odpovědi.

Ona se zamyšleně dívala přivřenýma očima do ohně a mlčela a její obličej vyjadřoval smutnou, ostýchavou nerozhodnost.

„Proč?“ opakovala spíš sobě než jemu, a najednou vstala a neklidně přecházela po pokoji.

„Vzpomínáš si,“ řekla zastavila se před ním s rukama zkříženýma na hrudi a s podivným, záhadným úsměvem v očích, „co říká Majkov:

Ach, miluj mě bez přemýšlení,
Bez boje, bez kritických myšlenek,
Bez výtek, bez prázdných pochybností,
Mysleme jen: Jsem tvoje, ty jsi můj!“

Zasmála se, posadila se na opěradlo jeho křesla, objala ho jednou rukou, podívala se mu do očí a opakovala s tichým, něžným smíchem: „Jsem tvoje, ty jsi můj!“

„Ano,“ řekl a políbil jí ruku a řekl s bezděčnou žárlivostí v hlase, „ale vždycky to tak nebylo!“

Zbledla a v očích jí zableskla úzkost, bolest a smutek, ale přesto vstala a znovu se zasmála bezstarostným a žertovným smíchem, který mu byl strašně protivný.

„Co na tom, co bylo! Jak se říká, co bylo, to býlím zarostlo... Nechme mrtvé mrtvými a živé živými... A proč, proč!“ vykřikla najednou a vášnivě a bolestivě mu stiskla ruku: „Proč to potřebuješ vědět! Proč se na to nedíváš jako já? Proč? Abys trápil sebe i mě!“

„Já,“ přerušil ji s předstíraným klidem, „se na všechno dívám dostatečně rozumně, a proto bych si přál znát tvůj život lépe než

ted'. Kvůli tomu se, Olgo, jeden druhému nevzdálíme," dodal, vzal ji za ruku a přitáhl ji k sobě, když procházela kolem něj.

„Kdo ví," řekla smutně, ale on ji pevně přitiskl k sobě, jako by ji chtěl ubezpečit, že bez ohledu na její minulost se jí nevzdá a že najde sílu, aby ji pochopil, odpustil a omluvil ji před sebou, když ji tak miluje a je s ní tak šťastný.

Ale ona mu úplně nevěřila a měla strach. Mlčky se přitiskla tváří na jeho tvář a zamyšleně se zahleděla do ohně.

XII.

„Tak co ti mám říct?" zeptala se nakonec tiše a neochotně.

Čemezovovi se zachvělo srdce a znovu se kdoví proč cítil trapně a měl strach.

„Řekni, jak ses ...poprvé zamilovala?"

„No, to bylo tak prosté," řekla pohrdavě, „že není o čem mluvit. Bylo mi devatenáct, jemu dvacet dva; sotva jsem přišla k provinčnímu divadlu; on tam už sloužil. Byli jsme oba svobodní, mladí zdraví... jak bychom se mohli nezamilovat, když jsme kromě toho spolu hráli zamilované... tomu se málokdo vyhne, zejména v mládí. Takže jsme se zamilovali, byla to směšná, hloupá láska. Ale ne!" vykřikla vášnivě, opravujíc sama sebe. „Nebyla to hloupá láska – byla naivní, mladá, růžová, ale ne hloupá. Ted', když jsem trochu zestárla a změnila se, mi občas připadá hloupá a směšná, ale tehdy jsem byla šťastná, naprosto šťastná, jak jen je možné být šťastný v osmnácti dvaceti letech, radostným, důvěřivým, mladým štěstím. Všechno se nám jevilo v růžovém, radostném světle – i láska, i lidé, i život, i celý svět, a všemu jsme důvěřovali, všechno vnímali, a všechno bylo tak nové, tak vzrušující, tak krásné!"

Vzdychla se zamyšleným, zasněným úsměvem a na chvíli se odmlčela, jako by vzpomínala a znovu prožívala to ztracené, vzdálené štěstí, které jí bylo před chvílí cizí a lhostejné, a které

ted' jakoby oživené jejími vlastními slovy znovu před ní
vystalo a připomnělo se jí se sladkým, tichým smutkem.

Čemezov se díval na její zamyšlené, usmívající se oči a znovu
se v jeho duši probudila žárlivost; s mimoděčnou hrubostí jí
stiskl ruku, aby ji vyrval ze zasněnosti, která mu byla
nepříjemná, a aby ji přinutil, aby pokračovala.

Mírně se zachvěla, vzhledla a mechanicky se na něj usmála.

„Možná,“ pokračovala zamyšleně, „by ten rok pro mě byl tak
šťastný a radostný s kterýmkoliv jiným člověkem, protože ve
mně samotné bylo tolik radosti, mládí a vnímavosti, že se zdá,
že bylo jedno, koho miluji, jen když miluji! A pro něj to platilo
také. Osud nás spojil – a my jsme se zamilovali, zamilovali jako
milenci a byli šťastní jako děti! Ano, byla to krásná, velmi
krásná doba! A už se nikdy nevrátí! Ne, nejde o to, že by se
nevrátila láska,“ řekla vášnivě ho objala, protože podle jeho očí
uhodla jeho myšlenky, „ale doba. V ní bylo všechno nádherné,
všechno kouzelné, všechno se zabarvovalo do růžova!“

„A jak dlouho to trvalo?“

„Rok, nebo o něco déle. Možná se ti to zdá málo, ale přesto to
byla moje nejdelší láska... Ostatní byly ještě kratší.“

„Proč jste se rozešli?“ zeptal se Čemezov. Nějaký zlý duch ho
nutil k tomu, aby kladl tyto otázky, a v jeho duši se rodila bolest
připomínající bolest zubů, při níž působí bolestivé potěšení zub
dráždit.

Na okamžik se zamyslela, než odpověděla.

„Těžko říci,“ řekla, „z části byl vinen on, z části já, ale nejspíš
to bylo tím, že jsme oba byli příliš mladí na věčnou lásku. Zdá
se mi, že ve dvaceti letech je těžké se zamilovat na celý život.“
Čemezov pochybovačně zavtěl hlavou.

„Ne, ne vždycky. Na věku nezáleží!“ řekl a myslel si, že takové
ženy jako Jelena nebo Mary nepřestanou milovat jen proto, že
se zamilovaly brzy. Ale Olga, zaujatá svými myšlenkami, si

nevšimla jeho námitky a pokračovala s týmž zasněným, živým pohledem.

„Otec byl první, kdo mě začal ochlazovat. Já jsem mu horoucně věřila a vážila si ho, takže jeho slova nemohla na mě nemít v tomto případě vliv. A on ho shledal pro mě ‚povrchním‘, což mě zasáhlo. Začala jsem ho pozorovat, rozebírat, kritizovat, a láska zmizela. Milovat se musí bez analyzování, jinak analýza nevyhnutelně přemůže a zabije lásku. A tak mi začal připadat povrchní, hloupý a nízký, a já jsem chtěla něco neobvyklého, velkého – v mládí všichni chtějí něco velkého a neobvyklého, a objevili se noví lidé, nové dojmy... a my jsme se rozešli.“

Znovu zmlkla a něžně hladila Čemezova jednou rukou po hlavě a zamyšleně se dívala do ohně, jako by něco viděla v jeho fantastických tvarech.

„A co... viděla jsi ho později?“

„Představ si, jen jednou, a po několika letech! Jela jsem za Sergejem do Kyjeva, a on byl se souborem na uměleckém turné. Zpočátku jsem ho dokonce nepoznala – byl odulý, ztloustl, a dokonce získal operetní vzhled, kterého jsem si všimla až ke konci naší lásky. Ale když za mnou přišel a já jsem ho poznala, v první chvíli jsem se něčeho polekala, a také se zaradovala, a div jsem se nerozplakala, ale během několika prvních vět všechno přešlo, a my jsme dojeli společně do Kyjeva, dokonce v jednom vagónu, smáli jsme se, ale on mi byl cizí jako všichni ostatní, a dokonce vzdálenější! Ano, a já jemu také, i když byl zřejmě ochoten se zase o mě ucházet, ale to by bylo příliš vulgární!“

A zase se rozesmála pokojným a veselým smíchem, který nejlépe dokazoval, jak se stala lhostejnou k tomuto muži, kterého milovala svou první zaslepenou láskou.

„Ano,“ řekla tiše, „nic ve mně k němu nezůstalo, ale doba, kterou jsem s ním strávila, mi vždycky bude milá a vždycky se zachvěji, když si na něj vzpomenu.“

Ztichli a několik minut seděli mlčky, každý pohroužený do svých myšlenek.

„No, a druhý?“ zeptal se o několik minut později Čemezov a mlčky jí stiskl ruku, ne proto, aby ji vytrhl z jejího zamyšlení, ale aby zmírnil mimoděčnou bolest, kterou mu ta otázka působila, a rozpaky, které působila jí.

Ale ona nebyla v rozpacích, odvrátila oči od ohně a pokojně, s nezastíranou láskou mu pohlédla do obličeje.

„Druhý román byl úplně jiného druhu,“ začala tak prostě, jako by mluvila o něčem jiném. „Byl to Orlin, malíř, znáš ho?“

„Orlin?“ vykřikl Čemezov překvapením, a najednou si s překvapující zřetelností vzpomněl na jeho obrazy, které kdysi obdivoval na výstavách, aniž by tušil, že ho to jméno jednou tak bolestně zasáhne.

„Ano, Orlin,“ odpověděla klidně, „je jediný, s kým jsme zůstali přáteli. Občas si napíšeme a vidíme se pokaždé, když přijede do Moskvy. Mám ho teď ráda skoro tak, jak jsem ho měla ráda tehdy, a je to tím, že jsem do něj nikdy nebyla zamilovaná, a on také ne. Ale zato jsme si rozuměli... Nikdy nikdo mi nerozuměl lépe.“

„A kde jste se seznámili?“

„V divadle ovšem, kde jinde. Hrála jsem Desdemonu a o přestávce ho jeden můj známý zavedl ke mně do šatny a seznámil nás. Mě se hned zalíbil, ne jako muž, do kterého bych se mohla zamilovat, ale jako člověk, jako přítel, kterým – jak jsem hned pocítila – by mi mohl být, Měli jsme hodně podobné povahy i názory, pro lásku se to nehodí, ale pro přátelství ano! Byl jako já, umělec, a brzy jsme se stali přáteli. Doma se také všem zalíbil, zejména otci. Začal podle mě malovat svůj velký obraz. A to nás také sblížilo. Hodně jsme spolu mluvili, hádali se. On ve mně viděl velký talent, ale tvrdil, že je příliš málo propracovaný, že jsem málo vzdělaná, že jsem málo viděla, málo četla, a nutil mě, abych cestovala, abych viděla jiné země

a ty národy, jejichž hrdinky hrají, a také abych viděla jiné evropské umělce a učila se od nich. Začal mě přesvědčovat, abych s ním jela do Itálie a Francie, kam se chystal. Můj otec sdílel jeho názor a také mi radil, abych vyrazila na cesty – on sám nikdy nebyl v zahraničí, neměl se u koho učit, ale mě chtěl ‚rozšířit‘, jak říkal, cestu. A tak jsme se s Orlinem sebrali a odjeli, odjeli společně, jako dva přátelé, jako spolucestující. Schválně mě vezl delší cestou, přes Konstantinopol a Athény, aby mi dal příležitost uvidět víc. Já jsem nikde nebyla, dokonce jsem neviděla moře, a samozřejmě mě všechno zajímalo, všechno mě překvapovalo a fascinovalo. Orlin projezdil celou Evropu, znal ji jako vlastní boty, lepšího průvodce, přítele a mentora jsem si nebylo lze představit; všechno mi ukazoval, vedl mě k tomu, abych si všeho všímala, všechno pozorovala, a trávili jsme celé dny spolu, tu na moři, tu v muzeu, v ulicích, v krajině a ve společnosti, která mi byla nová. V Itálii jsme byli zvláště dlouho, všechno jsme projezdili, byli jsme i v maličkých městečkách – ta zvlášť miloval – a pak jsme odjeli do Paříže. Tam jsme žili úplně jako studenti – doma jsme jenom spali a trávili jsme celé dny na ulicích, v galeriích, palácích, a večery v divadlech; schválně mě vodil na vystoupení všech nejlepších umělců. Byla to skvělá a užitečná cesta, ani jsem si nevšimla, jak uběhlo pět měsíců, a bylo mi velmi líto, když uběhly a my jsme se museli vrátit. Během cesty jsme se sblížili a nemohlo to dopadnout jinak: všechno – nálada, příroda, i dojmy – všechno nás naplňovalo láskou a tlačilo nás k sobě. Jednou – bylo to v Neapoli – jsme spolu stáli na balkóně a dívali se na moře zalité měsíčním světlem; noc byla tak krásná, tak kouzelná, že mě najednou objal a poprvé mě políbil ne jako přítele, ale jako ženu. Nebyli jsme do sebe vášnivě zamilovaní, ale byli jsme ještě mladí, krásní a kouzlo naší cesty by nebylo úplné, kdybychom se nestali milenci. Ale i v lásce jsme zůstali víc přáteli než milenci. Nakonec jsem se musela vrátit do Ruska –

v tom roce jsem právě nastoupila k moskevskému divadlu – a musela jsem spěchat domů; ještě jsem musela pracovat s otcem, abych se připravil na začátek sezóny, a on jel do Egypta. Doprovodil mě do Vídně, a tam jsme se rozloučili, bez slz, bez výčitek, dokonce bez smutku, ale s nejlepším a nejupřímnějším citem na duši. Posadil mě do vagónu, objali jsme se, naposled jsme se políbili a pak jsme se rozjeli na opačné strany – jak se sluší na upřímné přátele. Ale rozhodli jsme se, že se na jaře opět sejdem ve Vídni a odtud pojedeme společně do Německa, Anglie a Španělska, kam mě bezpodmínečně chtěl dovézt. Vrátila jsem se domů a pustila se do své vlastní práce; psali jsme si někdy často, někdy zřídka, někdy dlouhatánské dopisy, někdy krátké, podle toho, co jsme měli na srdci, ale ani já, ani on jsme si nepřipadali vázaní, a ani ve snu nás nenapadlo žárlit a nebyli bychom vůbec překvapení nebo rozzlobení, kdyby jeden z nás vzplanul pro někoho jiného. Věřili jsme jenom vzájemnému přátelství a pokládali jsme se za spojené jenom jím. Ale současně jsem nikdy nechápala a neuznávala svazky bez lásky nebo aspoň bez zalíbení, a tak se stalo, že jsem celou zimu ani nepomyslela na lásku. Měla jsem příliš mnoho práce, potíží a nepříjemností v divadle. Považ, že bez ohledu na otcův vliv, na všeobecnou lásku a úctu k němu, dokonce bez ohledu na moje úspěchy u publika, jsem první rok v Moskvě zakusila tolik zákulisních intrik, závisti a zlé vůle, že jsem byla jako ztracená a málem jsem opustila Moskvu a vrátila se obratem do provincie. Ale můj otec měl více energie a zkušeností a nedovolil to. Věděl, že si na mě nakonec zvyknou a smíří se s úspěchem, který mnoha lidem v souboru vadil, a všechno samo od sebe skončí a uklidní se.

Zůstala jsem a málo-pomalu, i když s velkým úsilím a problémy, jsem si vybojovala své místo a práva, ale neměla jsem náladu na zamilovanost a lásku. Na jaře jsem byla opět volná a zase jsem mohla odjet. Orlin na mě nečekal ve Vídni,

ale v nějakém maličkém italském městečku, kde měl v úmyslu namalovat obraz, a mohl se se mnou sejít až v Benátkách. A tak jsem mohla zase jet k němu, abychom pokračovali v naší krásné cestě...”

„A nejela jsi?“ přerušil ji Čemezov a pomyslel si, že její román s Orlinem se neobnovil.

„Ne, jela jsem,“ řekla Olga a smála, protože uhodla jeho myšlenku, „ale stalo se to potom a ne proto!“

„A proč?“

„No, tak poslouchej! Do Benátek jsem přijela a s mým milým Orlinem jsem se uvítala tak, jak jsem se do té doby vítala jenom se Sergejem, když jsme se dlouho neviděli. Skoro jsem se rozplakala radostí, že ho znovu vidím, znovu volná jako pták, daleko od našich divadelních intrik, znovu pod cizím nebem, v cizím městě, se svým milým přítelem, a před sebou mám perspektivu nových cest, dojmů, štěstí, radosti a lásku! Jak jsem se neměla radovat! Radovali jsme se spolu, líbali jsme se na nádraží, a mě se dokonce ani nechtělo jít do hotelu se převléct. Nechali jsme své věci odnést do hotelu, kde bydlel, a sami jsme se ruku v ruce, vydali jsme do ulic a dali si zmrzlinu v malinké, mizerné restauraci, která se mi ale náramně líbila.

Byli jsme tak rádi, že se vidíme, tolik jsme si toho měli povědět, že se zdálo, že nám nebude stačit ani rok na to, abychom si vypověděly všechny dojmy, které jsme zažili za tu dobu, co jsme se neviděli, a které jsme byli zvyklí si sdělovat, a tak nás to těšilo!

Bylo tak příjemné mu vyprávět, on všechno tak dobře chápal! Celý den jsme si měli co povídat, povídali jsme si o všem, co se stalo za tu dobu, nadšeně jsme si skákali do řeči, vyptávali jsme se a ani jsme si nevšimli, jak přišel večer. Pak jsme se rozhodli jít do divadla, do prvního, na které cestou narazíme.

Bylo to malé, chudé divadlo, které nemělo ani stálý soubor, ale v té době přijel operní soubor z Milána a vystupoval tady.

Byla jsem velmi ráda, že jsem se dostala do opery, protože musím říci, že když delší dobu neslyším hudbu, udělá se mi v duši prázdný prostor, která nařiká a stýská si a prosí o zvuky. V Itálii jsem to pociťovala tento pocit zvláště silně – u nás, víš, někde na odlehlém místě, na vesnici, když je šedá zatažená obloha... se ti zachce tichounce zazpívat ‚Není v poli jedna cestička‘ nebo aspoň uslyšet z dálky nějakou naši ruskou melancholickou, tesknou písničku, takovou, že se tě zmocní stesk a chce se ti plakat; ale tam, pod tím žhavým modrým nebem, mezi těmi vášnivými, temperamentními, tmavými lidmi, netoužíš po zádušné, duši rvoucí melodii, ale po radostných a hlasitých zvucích plných lásky, vášně a nadšení! A v ten den jsem po tom zatoužila zvláště silně, a tak jsme si s Orlinem koupili vstupenky, protlačili se do první řady a posadili se.

Miluji ta maličká italská divadélka, ve kterých se cítíš tak zvláště, i publikum je zvláštní – ne takové jako naše severní! Živé, vášnivé, vnímavé, nespoutané, někdy dokonce drsné, ale přesto kypící vášní, všechno dýchá životem, ale ne tím naším, letargickým a chladným, ale tím jejich, jižním, vřelým, projevujícím se v každém výkřiku, v každém pohybu. Zdá se, že publikum inspiruje samotného herce, protože s ním splývá, opravdu s ním žije, trpí, miluje, dokonce dýchá jedním dechem! Před takovým publikem je radost hrát! Herce buď miluje – a pak je schopné ho nosit na rukách, oslavovat ho jako hrdinu, uctívat ho jako boha, a zahrnovat ho vavříny a květinami – nebo ho nenávidí a pohrdá jím – a pak je zle, publikum nebere ohledy. Hrála jsem před ním jednou v životě... a nikdy na to nezapomenu. A tak jsme skončili v jednom z podobných divadélek, kde o přestávce diváci jedí pomeranče, smějí se a žertují, a když se jim během představení něco líbí, všechno strne sladkým kouzlem.

Dávali jejich oblíbenou Traviatu, a abych byla spravedlivá – šlo to výborně, jako u pravých Italů, kteří se už rodí jako muzikanti a zpěváci, a kde často začínající pěvec ve vedlejší roli zná a miluje hudbu než mnozí z našich protagonistů, a zpívá s mnohem lépe a s větším pochopením než většina z nich.

Traviatu zpívala nějaké ošklivá, vysoká, černovlasá Italka. A oblečená byla tak směšně a ošklivě, v nějakých světlých saténových šatech s falešnými kamínky místo diamantů a měla hubený, dlouhý, černý krk, a když zpívala, napínaly se jí žíly a přímo se nafoukly. Ale jak hrála, jak zpívala! Ano, jsem sama herečka, ale byla jsem schopná jí s pláčem líbat ruce – tak hrála! Nikdo si nevšímal jejích starých, směšných šatů a kostnatých rukou – všechny si podmanila a přiměla všechny, aby žili s ní. A přitom ji vůbec nepovažovali za primadonu a nikdy nebyla celebritou! Sama nechápu, proč se to stalo: možná byla příliš ošklivá, možná prostě neměla štěstí, ale pravděpodobně jen proto, že v Itálii je mnoho talentovaných umělců, jsou na ně zvyklí, necení si jich a nepřekvapuje je jejich výjimečnost... A pak vystoupil Armand... Můžeš mi věřit, když vystoupil, okamžitě mě ohromil. Byla to tak úžasná krása, že dokonce umělec Orlin byl ohromen... A když začal zpívat... Můj Bože, ten hlas! Nikdy jsem takový hlas neslyšela, ani dříve, ani později. Věř mi – když zpíval, probudilo se ve mně takové nadšení, tak sladký pocit, že se mi chtělo plakat, modlit, umřít – v té extázi, v tom nádherném snu... a milovat... milovat... každý jeho tón zpíval o lásce a vyvolával v duši lásku.

Nedokážu ti říct, jaký byl herec – špatný nebo geniální, jak hrál, jestli dobře nebo špatně... pro ty tóny jsem na všechno zapomněla... Jen jsem ho poslouchala jako očarovaná, viděla jsem jen jeho tvář, a dokonce ani ne tvář, ale oči, ty oči krásné jako báseň! A on se na mě kdoví proč podíval... Nejdřív jsem si myslela, že se mi to jenom zdá, že je to náhoda, jenom proto, že sedím přímo proti němu! Ale díval se! A když první jednání

skončilo, publikum začalo tleskat, křičet a vyvolávat jeho i Traviatu, a já jsem byla jako ve snu a nemohla jsem pochopit, proč publikum tak křičí a proč on už nezpívá. Jen si vzpomínám, jak Orlin obdivoval jeho hlas a jak řekl:

„Ano, takové hlavy jsou vzácné; kdybych si ho tak mohl namalovat!“

Potom mě pobídl, abych vyšla na vzduch, ale mně se nechtělo ani se zvednout, ani mluvit, ani o čemkoliv přemýšlet... kromě něho, a zůstala jsem, a Orlin odešel a přinesl mi pomeranče a něco mi povídal, ale já jsem téměř nechápala, o čem mluví, a jen jsem se mechanicky usmívala v odpověď, a on se na mě najednou pozorně podíval a řekl:

„Jak se najednou divně tváříš!“

Vzpomínám si, jak jsem se polekala a jak jsem se najednou styděla a bála se, že uhodne, co se se mnou děje; začala jsem se přetvařovat, smát se, žertovat, ale bylo to mi to tak zatěžko, že jsem cítila, jak nepřírozeně to působí, a on si toho nemohl nevšimnout a řekl mi s podivným výrazem:

„Radši se do toho nenuť!“

Tak jsem přestala předstírat a zmlkla jsem. Začalo druhé jednání.

Znovu vyšel a znovu zpíval, stál proti mně a jeho oči se na mě zahleděly a už se neodtrhly; už se mi nezdálo, že by to mohla být náhoda. A začalo mi být ještě víc hrozně a sladce zároveň, bála jsem se na něj podívat, a přitom jsem se nemohla nedívat. Ale když jsem se násilím přemohla a odvrátila pohled na druhou stranu, on to zpozoroval a šel tam, kam jsem se dívala, a jeho hlas mě přímo zval a vyčítal mi... A já... já jsem proti své vůli k němu obrátila oči a setkala se s jeho pohledem. Pak se usmál a jeho hlas zněl ještě krásněji... jako by se radoval a děkoval mi. Tak to šlo až do konce. Když všechno skončilo a Orlin mě vzal za ruku, aby mi prorazil cestu davem k východu, byla jsem jako ve snu a nevěřila jsem, že to byl jenom jeden večer, že

všechno skončilo a že už ho možná nikdy neuvidím. Myslela jsem si, že to byl celý život, můj život, že to já jsem s ním hrála Traviatu... Mimoděk jsem se obracela, abych se na něj ještě jednou podívala, a pokaždé jsem se setkala s jeho pohledem – zřejmě i jemu bylo líto, že odejdu, zřejmě se také bál, že už mě víckrát neuvidí.

Vyšli jsme ven a posadili se do gondoly. Noc byla temná, voňavá, ještě skoro horká; jeli jsme mlčky, já jsem se nedokázala přimět k hovoru, Orlin také mlčel. Měsíc ještě nevyšel a nebe, temné a hluboké, bylo poseto jasnými jižními hvězdami. Tak živě si na to vzpomínám: jak jsme jeli, jak se ty hvězdy odrážely ve vodě kanálu a rozbíjely se na zlaté jiskry pod vzmachy vesel; jak se domy, paláce, vysoké zakřivené mosty, pod kterými jsme pluli, rýsovaly ve vzduchu jako fantastické siluety.

Bylo mi divné uvědomit si, že já – Ruska, Moskvanka – jsem se najednou kdoví proč ocitla v těchto Benátkách, na těchto kanálech, a miluji cizího, neznámého člověka, nějakého italského pěvce. Sama sobě jsem si připadala cizí, jiná... jako bych to nebyla já sama, ale nějaký svůj dvojník. Všechno bylo divně nezvyklé, všude okolo i na duši... Snila jsem o tom, že jsem se možná narodila a vždycky žila zde, v těchto Benátkách, ale ne teď, ale kdysi dávno, před stem nebo tři sta lety.

Publikum se vracelo z divadla a mījely nás gondoly, buď plné lidí, hlučné a veselé, nebo tajemné, tiché. Za jejich barevnými lampičkami se po vodě táhla dlouhá zářící stopa... A já jsem čekala, že on nás také dožene, podívá se na nás a já ho znovu uvidím.

Ale nestalo se to a my jsme mlčky dojeli do našeho hotelu. Byl to starý, nemoderní hostinec, přestavěný z polorozpadlého paláce, originální a ponurý, ale Orlin jej miloval.

A najednou, ve chvíli, kdy jsme dojeli, jsem se probrala a uvědomila si, proč jsem přijela a proč jsem tady a čím mi je

Orlin... a najednou jsem cítila takový strach, hanbu a znechucení, že jsem od něj chtěla utéci jako před nějakou hrůzou ve snu... Vzpomínám si, že jsme šli po chodbě, kde už bylo pološero, protože lampy byly stažené, a mě trápil mučivý, nervózní strach, téměř panika... představovala jsem si, jak teď dojdeme k mým dveřím, jak on ty dveře otevře a vejde... se mnou... a zdálo se mi, že pokud se mne dotkne, vykřiknu, uhoďm ho... dokonce ho zabiju!

A když jsme se nakonec zastavili a on se sklonil k zámku, zastrčil do něj klíč... vzpomínám si, jak mi bilo srdce a jak jsem měla studené ruce.

Ale on otevřel dveře, vešel dovnitř, rozsvítil svíčku, znovu se na mě podíval a promluvil zvláštním hlasem, suchým a příkrým, jakým se mnou nikdy nemluvil:

„Zdá se, že jsi po cestě vyčerpaná, raději si brzy lehni a spi. Dobrou noc!“

Stiskl mi ruku a šel k sobě. Jakmile odešel a já jsem si sundala klobouk, můj strach rázem přešel; najednou jsem se uklidnila a začala jsem si připadat trapně a směšně, že jsem podlehla hloupému, nesmyslnému pocitu. Dokonce jsem ho chtěla zavolat, vyprávět o všech hloupostech, které mě napadly, ale pak jsem si to rozmyslela s tím, že mu zítra všechno řeknu a společně se tomu zasmějeme. Ale ani spát se mi nechtělo, byla jsem pořád rozrušená. Posadila jsem se k oknu a rozhodla jsem se, že pokud uvidím Orlina u okna, že ho zavolám. Naše pokoje byly téměř vedle sebe, přes jeden, a oba měly výhled na kanál. Ale nebyl tam, zato nedaleko od jeho okna bylo malé přístaviště gondol, a byly odtud slyšet hlasy shromážděných gondolierů a v temném ovzduší co chvíli vzplanuly ohníčky jejich krátkých dýmek nebo doutníků. Mechanicky jsem hleděla na ty ohníčky a naslouchala jejich hrdelním italským hlasům – a opět mi připadalo podivné uvědomit si, že jsem v Itálii, a ne v Moskvě, kde jsem byla zvyklá být... Pak někdo přijížděl a pleskot vesel

ze začátku splýval v tichu noci s hlasy, a pak se odmlčel a utichl. Někdo přijížděl do přístavu a hlasy na okamžik zmlkly a potom se znovu ozvaly, ale tiše a váhavě, jako by se někoho tiše ptaly a on tiše odpovídal... A najednou mě napadlo, že je to on, můj zpěvák, který mě hledá, a mé dětské fantasie mně samotné přišly směšné, ale srdce se mi stejně rozbušilo, a i když jsem si řekla, že je to nesmysl a nesmím tomu podléhat, nemohla jsem si pomoci a zaposlouchala jsem se a zahleděla do tmy, kde siluety lidí téměř splývaly se vzduchem. Bylo slyšet, jak někdo běží k hotelu, jak boty dopadají na dlažďení, ale ne k hlavnímu vchodu, ale k maličkým vrátkům, která vedla do zahrady a na dvůr. Pak něčí tichý a opatrný hlas začal volat „Giovanni“ a o několik minut později zřejmě Giovanni vyšel, protože u branky byly slyšet dva tiché hlasy, které se o něčem dohadovaly, a potom oba běželi zpátky k přístavišti...

Ale já jsem zabouchla okno a zašla jsem hlouběji do místnosti. Styděla jsem se a zlobila sama na sebe, že jsem byla tak dětinská a představovala si Bůh ví jaké nesmysly... Vždycky jsem ráda snila, a moje fantasie velmi snadno vzplane a dosáhne takového stupně, že si někdy jenom její živostí a silou dokážu vytvořit v hlavě celá století v minulosti i budoucnosti, různá místa, profese, národy, které jsem nikdy neviděla a nepoznala, ale díky jí se probudí a objeví se přede mnou s takovou živostí a jasností, jako bych tam sama žila. Mám ráda tuto svou schopnost, miluji ji a nudila bych se, kdybych ji náhle ztratila... Ale tohle bylo něco jiného a já jsem nechtěla podlehnout. Schválně jsem se tiše převlékla do nočního pegnoiru a jako vždy jsem si na noc zapletla cop a nepřemýšlela jsem a nedovolila si přemýšlet o tom všem... ale bylo hrozné dusno a spát při zavřeném okně nebylo možné. Tak jsem přistoupila k oknu a znovu je otevřela... Najednou jsem uviděla... jeho! Znovu stál proti mně jako v divadle a v okamžiku, kdy se otevřelo okno, zvedl ke mně ruce a já... jsem proti své vůli k němu vztáhla svoje..."

Olga se zarazila a zmlkla, dívala se před sebe s vlhkým pohledem a s těkavým úsměvem na tváři.

„A co pak?“ zeptal se Čemezov příkře.

„Pamatuješ si,“ řekla zasněně, jak ve Snu letní noci ,rozpuštěné vlasy... nevím, co bylo se mnou‘ Víš, to mohla být pravda... Představ si, že to tak bylo – nevzpomínám si, jak dlouho stál u mého okna, co mi říkal a jestli vůbec něco říkal... Jako bez duše jsem seděla na parapetu okna a jako bez duše jsem se na něj dívala, jenom nejasně jako v mlze jsem viděla, že je to on, že sen krásný jako jeho vlast stojí vedle mě a mluví o lásce...

Vzpomínám si jen na to, že někde prásklo okno. Trhla jsem sebou, jako bych se probudila a kdoví proč jsem zabouchla okno...

Vzpomínám si také, že jsem ho celou noc viděla ve snu, a ty sny byly tak krásné a kouzelné, že jsem lepší nikdy neviděla...

A ráno, velmi brzy ráno, když všude kolem bylo ticho a slunce sotva vyšlo, mě najednou probudila něčí píseň, krásná jako můj sen, najednou jsem se probudila a poznala jeho hlas. Zpíval někde velmi blízko... spěchala jsem k oknu a ve stejném okamžiku nádherná kytice růží vletěla do mého pokoje a dopadla vedle mě... Zpíval stoje v gondole, oblečený jako prostý gondoliér přímo proti mému oknu a růžová sluneční záře osvětlovala jeho i vodu kanálu a staré mohutné stěny paláců, a všechno v jeho světle vypadalo růžové a zářivé...

Můj Bože, to bylo nádherné ráno! A nikdo nikdy už mě neprobudil tak nádhernou písní...

Vzala jsem jeho růže, nadýchané, a ještě vlhké od ranní rosy a líbala jsem je, opájela se jejich vůní... Mám je ještě dnes, ale jsou to uschlé, scvrklé stařenky – a tehdy! ,Jak krásné, jak svěží byly ty růže‘!

A tak začalo štěstí! Vletělo s těmi růžemi a bylo jim tak podobné! Stejně krásné a stejně pomíjivé! Umřelo téměř v ten den, kdy uvadly!

Oblékala jsem se a zpívala jako šťastná dívka zachvácená prvním neuvažujícím, nerozvázným, šíleným štěstím... Jeho gondola odplula, ale já jsem věděla, že se vrátí, a že bude můj! Můj se svou krásou, Benátkami a zpěvem!

Zapomněla jsem na Orlina a na Moskvu, totiž ne že bych zapomněla – ale nemyslela jsem na ně: najednou se mi zdáli tak vzdálení a cizí a já jsem věděla jenom to, že s Orlinem je konec a že mu to musím říct. A to jediné mě znepokojovalo a rušilo můj nádherný sen... sen, protože to bylo příliš hezké, než aby to byla pravda! Orlin přišel velmi brzy, sotva jsem se stačila obléci; vešel klidně a pozdravili jsme se jako vždy polibkem na tvář. Ale najednou uviděl růže a ušklíbnul se.

„Aha!“ řekl. „Už jsou tady růže...“

Stál proti mně a já jsem přemýšlela, jestli ví nebo neví, ale podle této věty a podle jeho výrazu se mi zdálo, že ví. Ale nechápala jsem, jak na to přišel tak brzy, ale přemýšlet o tom se mi nechtělo – já sama jsem cítila, jak mi oči hoří štěstím a rty se proti mé vůli usmívají.

„A tak,“ řekl najednou, „znamená to, že se naše cesty rozcházejí a ty se mnou nejedeš?“

Překvapilo mě, jak rychle to uhádl. V prvním okamžiku jsem byla ztracená a mlčela jsem; on také mlčel a se smutným, něžným úsměvem se na mě díval. Věděla jsem, že musím něco říct, ale neměla jsem co, a tak jsem mechanicky pronesla první frázi, která mě napadla:

„Co si teď o mě myslíš?“

„Nic,“ řekl klidně, „nic špatného a nic nového. Především tě miluji a vážím si tě jako člověka, jako přítele, a za druhé – znám tvoji povahu! Dokonce si myslím, že tě znám lépe než ty sama sebe. To, co se stalo tě překvapuje, ale mě ani trochu. Vždycky jsem byl na to připraven... Ty jsi jedna z těch povah, které nemohou žít bez vášnivých vzplanutí a zamilovanosti, a divil jsem se jenom tomu, že dlouhé bylo tvoje období klidu.“

Tohle mi i předtím nejednou říkal, a bylo v tom ovšem mnoho pravdy, ale já jsem se bála, že v tomto okamžiku se to až příliš dotýká jeho samotného a že je v hloubi duše podrážděný a rozhořčený mnohem víc, než dává najevo, Ale jen se zasmál, když jsem mu to řekla a objal mě něžně jako milovanou sestru. ‚Ne,‘ řekl, ‚ty a já jsme byli vždy spíš přátelé než milenci a rozhodně nepálím kulku ani do něho, ani do sebe, ani do tebe. Neříkám, že je mi to úplně lhostejné – samozřejmě, že ne, a samozřejmě bych byl radši, kdyby náš plán neztroskotal a kdybychom mohli pokračovat v naší cestě jako minulý rok. Jsi jediná žena, se kterou rád cestuji, a pro tebe by to bylo velmi užitečné. Ale vím, že kdybych tě násilím sebral a odvezl tě pryč, nic užitečného by z toho nebylo. Naopak, pro tebe jako pro herečku to zčásti může být dobré. Musíš poznat život co možná široce, s jeho nejrozmanitějších stran. Sbírej inspiraci všude jako včely. Věděl jsem, že ke mně jako k milenci brzy ochladneš, už proto, že jsem do tebe nikdy nebyl vášnivě zamilovaný, a to ani nemluvím o tobě! Ale zato nebudeš mít upřímnějšího a věrnějšího přítele, než jsem já – a méně egoistického, jak vidíš,‘ dodal se smíchem.

‚Ano,‘ řekla jsem a mimoděk jsem k němu natáhla ruku, ‚zůstaneme vždycky přáteli. Často dokonce ani nevím, jestli mám radši tebe nebo Serjožu.‘

‚No, to je výborné! Vždycky jsem si přál mít sestru, a tys pro mě od samého začátku byla sestrou, nejbližší, nejmilejší a nejdražší bytostí ze všech, které znám a mám rád. A jinak jsem nikdy nepočítal s tím, že by ses na mě vážala.‘

‚A já taky!‘ řekla jsem a objali jsme se a políbili tak upřímně a vroucně, jak jsem se doposud objímala a líbala jenom s otcem a Serjožou a nikdy jsem ho neměla tak ráda jako v tu chvíli, a ten cit ve mně k němu jsem si uchovala navždy.

Ráno odjel do Říma, aby dokončil svůj velký obraz, a já jsem ho vyprovázela.

Rozhodl se, že tam zůstane dva nebo tři měsíce a že neopustí Itálii, pokud ji neopustím já, a musela jsem mu slíbit, že při prvním nebezpečí nebo jakékoliv nepříjemnosti mu dám vědět a že mu čas od času napíšu.

„A zato,“ řekl na rozloučenou, „jak teď zahraješ Julii! Teď, když sama miluješ svého Romea!“

A ukázalo se, že je to pravda, když jsem se vrátila, Julie se stala jednou z mých nejoblíbenějších rolí, připomíná mi ty dny...

„No,“ přerušil ji Čemezov příkře, „nechápu tvého pana Orlina, nechat v cizím městě, v cizí zemi mladičkou, zamilovanou a nezkušenou ženu, kterou mu navíc doma s důvěrou svěřili, aby mohla začít románky s nějakým Italem... to přiznávám...“

„Tak za prvé,“ přerušila ho Olga, „nebyl to nějaký Ital, ale slavný pěvec, kterého znala celá Itálie, a za druhé, Orlin mě nenechal samotnou, a schválně, aby mě nenechal samotnou, zůstal v Římě, odkud jsem ho mohla kdykoliv přivolat, kdyby se cokoliv stalo... Prosím, abys o něm přede mnou nikdy nemluvil špatně, je to můj nejdražší přítel... Nakonec nezapomeň, že jsme umělci, nejsme úplně obyčejní lidé, máme svoje názory, svoje představy, které se vůbec nehodí k vašim... Ne!“ vykřikla podrážděně, „věděla jsem, že ti radši nemám nic povídat, že to ublíží mně i tobě...“

Ale on ji přiměl, aby pokračovala, a ona ho poslechla nejprve neochotně a váhavě, ale pak se stále více a více nechávala unášet svými vzpomínkami.

„Jak je to matné a bleďé, když se to vypráví,“ řekla s nelibostí, „ve slovech chybí barva, jas, kolorit, a tam, pod tím nebem, všechno září a svítí v jasném slunečním světle. Ať ti řeknu cokoliv, nebude to ono, a nedokážu ti vypovědět podrobně, den po dni, co jsme dělali, o čem jsme mluvili. Určitě to znáš, je to podobné dojmu, který někdy zůstane ze snu, ve kterém se skutečnost tak proplétá s fantasií, že z toho vyjde něco jako pohádka, a když se probudíš, zdá se ti, že máš celý sen v čerstvé

paměti a začneš jej vyprávět – a všechno se pomotá a nic z toho není... Tak je to i s tím... Mimochodem, ještě jsem ti neřekla, že to trvalo velmi krátkou dobu, jen tři týdny, a pokud by to pokrčovalo, ztratilo by to všechen půvab a byla by z toho docela obyčejná, a dokonce vulgární historka.“

„Co to povídáš?“ zeptal se Čemezov překvapeně.

„Ano!“ zasmál se. „V tom je tajemství a síla lásky! Ještě dodám, že jsem tehdy trochu mluvila italsky, něco jsem pochytila na své první cestě, ale přesto jsem mluvila špatně, a on neuměl žádnou řeč kromě italštiny. A představ si, že jsme si navzájem výborně rozuměli, a navíc měl tak živý obličej, takovou mimiku a pohyblivost, že jsem v něm četla jako ve svých rolích, a vyčetla jsem v něm všechno, co jsem nepochopila ze slov. Vyprávěl mi, jak si mě všiml mezi publikem v divadle a jak ho kdoví proč zasáhly moje oči... A všechno, co mi o tom vyprávěl, bylo tak podobné tomu, co jsem sama cítila, když jsem ho uviděla, s tím rozdílem, že já jsem nevěřila, že se můžeme seznámit a pochybovala jsem dokonce o své lásce, natož o jeho, ale on s ohnivostí Itala tomu věřil od první minuty a okamžitě se rozhodl, že mě za každou cenu najde. Nikdy jsem nedokázala pořádně pochopit, jak se mu podařilo tak rychle mě najít, ale on mě ujistil, že by mě našel, i kdybych odjela z Itálie, a ne jenom tady v Benátkách, kde mu první gondoliér u divadla ukázal, kam odjel ruský malíř s dámou ve velkém bílém klobouku s modrým pérem... S intuicí umělce pochopil, že jsem cizinka, ale objev, že jsem Ruska, ho přivedl k nadšení. Román s Ruskou byl pro něj tak nový a zajímavý jako pro mě s Italem. Řekl, že se do mě zamiloval na první pohled a hned ucítil, že jsem právě ta, o které snil, že ji najde, že naše setkání bylo předem zapsáno v našich osudech, a podobné věci, které říkal s tak upřímným přesvědčením, s tak naivní důvěrou, jak může mluvit jenom člověk z Jihu, který se vždy trochu podobá ohnivému, nadšenému dítěti. Ale tehdy jsem si toho nevšimla

a všechno se mi zdálo tak prosté a přirozené, že jsem sama věřila v totéž, i když jsem si současně uvědomovala, že je to nádherný nesmysl a že to nemůže dlouho trvat, protože by to konec konců bylo nepřirozené. Přes všechnu svou vášeň jsem s ním nemohla úplně splynout a stát se z Rusky, Rusky tělem a duší Italkou, cizí mé duši a krvi, a on se kvůli mně nemohl přerodit a stát se Rusem jenom proto, že se zamiloval do Rusky. Já jsem nemohla zůstat navždy v Itálii a on nemohl odjet navždy do Ruska. Sice jsme v těch dnech navzájem harmonicky souzněli, jako bychom se opravdu narodili a vyrostli pro sebe navzájem, ale nemohlo to trvat dlouho, protože mezi námi stála nějaká stěna, překážka, kterou jsme nemohli zbourat ani přesunout, i když jsme si to přáli sebevíc, už jenom proto, že jsme se narodili a vyrostli příliš daleko od sebe. Ale já jsem nechtěla na něco takového ani pomyslet a jen jsem si užívala. Každé ráno, téměř za úsvitu, za mnou přišel, nasedli jsme do gondoly a vydali se daleko na moře.

On byl téměř pokaždé oblečen jako rolník, rybář nebo gondoliér: zdá se, že si uvědomoval, že k jeho kráse, ideální a klasické, k jeho hlavě připomínající hlavu Antinooa, se nehodí černý frak nebo žaket, a instinktivně, s citem a vkusem umělce vyhledával světlé barvy, které se více hodily k jeho kráse. Toto převlékání byla jeho velká vášeň, vášeň Itala, který zbožňuje karneval, a herce, který už je díky svému povolání zvyklý nosit různé kostýmy. Nespokojil se jedním převlekem a často mě prosil, abych se také převlékala. „Budeme svobodnější, nikdo nás nepozná,“ prosil, a dokonce mi schválně přinesl rolnický kostým.

Mně i bez toho nikdo neznal, ale jeho znali všichni, a v podobě rolníka nebo rybáře opravdu nepřitahoval takovou pozornost. Byli jsme skoro ve stejném věku, i mně bylo jenom dvacet tři let, ale zdálo se, že on je mladší než já. V jeho jižní povaze, lenivé a vznětlivé současně, se překvapujícím způsobem

spojovala mužnost s naivitou téměř dětskou; byl ohnivý, rychle vzplanul, žárlivý, a podle zlého záblesku, kterým občas zahořely jeho oči, soudím, že i mstivý; dokázal by zabít, ale dokázal i plakat jako dítě a prosit o odpuštění za nějakou hloupost. Všechno v něm – nadšení, hněv, smutek i radost – bylo silnější, než odpovídalo tomu, co to vyvolalo. Nic nedokázal dělat napůl a plně se oddával všemu, co dělal nebo říkal, a nejen úplně, ale přímo vášnivě. Kdyby nebyl jižan, řekla bych, že jeho pocity byly přehnané, ale u něj byly upřímné. Jeho povaha byla pro mě tak originální a nová, tak nepodobná těm, na které jsem si zvykla mezi svými...

Dokonce i mluvil jinak, svým vlastním způsobem; jeho řeč byla směsicí východní nádherné, poetické obraznosti, a prostého, lidového, téměř hrubého jazyka prostého lidu. A to, co by v ruštině možná vyznělo směšně a sentimentálně, v italštině působilo tak krásně a harmonicky, že to připomínalo hudbu... Měl nádherný hlas. Pokaždé, když zpíval, jsem samozřejmě byla v divadle, v malé boční lóži, kterou mi schválně ponechal, protože byla skrytější než jiné. A pokaždé to byly nejintenzivnější okamžiky mé lásky k němu: zde se projevoval v plné síle svého kouzla a krásy, a kromě toho byl miláčkem publika, které mu tleskalo a házelo mu pod nohy květiny, a to vždy silně působí, zvláště na nás, ženy...

Všichni tleskali a kochali se zvukem jeho hlasu – a on zpíval jenom pro mě, a hledal očima můj pohled a usmíval se jenom na mě... V tu chvíli byl tak krásný, že vypadal jako mladý krásný bůh vzkříšený z dávné mytologie. A ten bůh se modlil ke mně! A já jsem cítila marnivou, šťastnou pýchu, že se mi chvílemi chtělo zakřičet na všechny, že je můj, jen můj! A nikdy mi mé vlastní ovace nepřinesly takové uchvacující vytržení, z něhož se točila hlava.

A vybíhal na vyvolávání netrpělivě, skoro se zlobil, když se protahovalo, a sotva představení skončilo a publikum se

rozešlo, spěchal ke mně do lóže a se svým vášnivým, nezdrženlivým zápalem se přede mnou vrhl na kolena, pokryl mi ruce polibky a přísahal, že zpíval tak dobře jen proto, že jsem ho poslouchala a nazýval mě svou inspirací, svou múzou a géniem...

Řekla jsem mu, že jsem také herečka, a to v něm vzbudilo takové nadšení, že snil jen o tom, aby mě uviděl na jevišti. Zeptal se mě, co jsem hrála, jaké role, a radoval se jako dítě, když jsem mezi jinými jmenovala Desdemonu a Julii.

Od té doby blouznil o tom, že mě uvidí na jevišti, přiměl mě, abych mu rusky přednesla celé monology a nespouštěl ze mě zářící, nadšené oči a citem odhadoval podle jednoho gesta nebo výrazu, co právě říkal, a šeptem to po mně opakoval italsky.

Hráli jsme spolu celé scény a zvuky ruského jazyka ho překvapily a nadchly jako něco zcela nového a mimořádného. Ale někdy, abych mu udělala radost, jsem se ta místa naučila italsky, a to na něj udělalo takový dojem, že skoro plakal a ujišťoval mě, že nebude mít klid, dokud mě neuvidí na scéně. Smála jsem se mu – tak nezvyklé mi připadalo to přání, a najednou se uskutečnilo, tak náhle, tak nečekaně, že dodnes nedokážu pochopit, jak jsem se pro to mohla rozhodnout.

Ta pěvkyně, která zpívala Traviatu a všechny první role, najednou onemocněla, tj. přesněji řečeno se všemi pohádala, s ředitelstvím, s Leem, i s ostatními kolegy. Myslím, že vůbec nebyla k Leovi lhostejná a nějak – což ve skutečnosti nebylo těžké – se dověděla o mně, a proto začala mít rozmary a dělat všem scény a nakonec prohlásila, že s ním nebude zpívat ve stejných operách. Prohlásila, že je nemocná, zavřela se doma, a ať ji starý Sanchio, její ředitel, sebevíc přemlouval, aby přestala dělat hlouposti, ona se nenechala přemluvit a řekla, že raději umře, než by s ním zpívala. Nevím, možná to nebyla žárlivost ženy, ale herečky, kterou publikum přijímalo chladněji než jejího soupeře, ale dodržela slovo.

Nejprve všichni ztratili hlavu, protože ji nebylo možné okamžitě nahradit. Ale najednou Lea napadla bláznivá myšlenka – co kdybych zpívala místo ní? Divíš se tomu? Samozřejmě, že to bylo drzé a riskantní, ale ta myšlenka ho nenapadla pro nic za nic. V mládí jsem měla velmi pěkný hlas, a dokonce jsem se dlouho učila zpívat, ale nikdy jsem se tomu nevěnovala zvláště vážně, protože otec myslel, že ze mě vynikající pěvkyně nikdy nebude, a kromě toho celý život zasvětil činohře a chtěl, bych se jí plně zasvětila.

Ale já jsem milovala zpěv, a když jsem druhý rok sloužila v Charkově, byly tam současně dva soubory, operní a činoherní, a já jsem několikrát na vlastní přání hrála malé role, jako například Olgu v Rusalce a Gorislavu v Ruslanovi, ale mým snem byla vždycky Markétka... Zdálo se mi o tom, jak ji hrají, ale nebylo v silách našeho činoherního souboru nastudovat Fausta, a tak jsem začala snít o tom, že bych ji zazpívala v opeře. Dobrovolně jsem se naučila všechny její árie, promyslela si každé místo její role, a jen jsem čekala na příležitost si ji zazpívat. Publikum mě velmi milovalo a na moje operní pokusy se dívalo nejen shovívavě, ale dokonce laskavě, což mě povzbudilo ještě víc, a pak přišla příležitost, naše primadona onemocněla, a já jsem přemluvila Ivana Maximoviče, našeho ředitele, aby mi dovolil zpívat Markétku. Nejdřív váhal, obával se, že selžu a můj otec se na něj bude zlobit, ale pak se spolehl na moje schopnosti a lásku publika ke mně a dal mi souhlas a požehnání. A tak jsem dosáhla svého a zpívala Markétku! Byla jsem tak šťastná, a díky svému nadšení jsem ji zahrála dobře, a třebaže jsem možná nevynikla jako pěvkyně, nahradila jsem to hrou. Přinejmenším se to charkovským tak líbilo, že během dvou týdnů, kdy byla Pavlovská nemocná, jsem šestkrát zpívala ve Faustovi a pořád bylo plno, a dostalo se mi tolik potlesku a pugétů, že jsem div nepřešla do opery.

Tento příběh jsem jednou vyprávěla Leovi. Teď si na to vzpomněl a usmyslel si, že mě přiměje, abych zazpívala Markétku. Tak ho zaujala myšlenka, že by se mnou hrál a zpíval v jedné opeře, že mě k tomu přemlouval celou dobu, ujišťoval mě, že naučit se roli v italštině, když jsem ji už zpívala v ruštině nic není, a ujistil mě, že pokud budu chtít, zvládnu to za jeden den. Slíbil, že mi pomůže s každým tónem, s každým slovem, že se mnou sám projde všechna místa několikrát, ale já jsem byla ohromená jeho výmyslem a hrozně vystrašená, ale i mně se ta myšlenka líbila. Za prvé nás herce, pokud jsme dlouho nehráli, to táhne na jeviště jako opilce k vínu, a za druhé, hrát s ním se mi zdálo být takovou rozkoší, že jsem byla připravená všechno překonat – strach, riziko i intriky, na které jsem mohla narazit. Když uviděl, že v hloubi duše téměř souhlasím, upadl v nadšení a běžel k řediteli, který udělal všechno, co chtěl, protože ho potřeboval. Řekl mu, že našel tak báječnou Markétku, jaké ještě nikdy nebylo, a kvůli které Francesca Graziana umře vztekem! Samozřejmě, že ředitel měl přes všechno Leovo nadšení a zapřísahání měl pořád vážné pochybnosti, ale potom ho zřejmě přesvědčilo moje ruské jméno, které jsem mu ovšem nedovolila dát na plakáty a muselo se nahradit prostým „Signora Olga“, a on si uvědomil, že pouhá zvědavost může zvýšit návštěvu, a i kdybych propadla, tržbu bude mít v kapse, a podruhé by mě v takovém případě vystoupit nenechali. Celá záležitost se rozhodla tak rychle, že jsem se nestačila vzpamátovat, a bylo všechno zařízeno a já jsem nemohla odmítnout. Pak mě přepadl takový strach, že jsem byla připravená utéct i z Benátek, i z Itálie, i od Lea, jenom abych zmizela v nějaké poušti, kde mě nebudou moci donutit, abych zpívala místo Francescy Graziany. Nedokážeš si představit, jakým strachem trpíme my herci, když máme poprvé vystoupit před neznámým publikem. Dokonce i u nás v Rusku mě popadl pokaždé v každém novém městě. a dokonce i v každé nové roli,

a to bylo u nás doma, kde mě všichni znají a milují, a tohle bylo nejen nové cizí město, ale i cizí země, cizí národ, cizí jazyk a cizí, úplně cizí publikum, které o mně nikdy neslyšelo, a ke všemu jsem neměla vystoupit v činohře, na kterou jsem byla zvyklá, ale v opeře! A přitom jsem měla předtuchu, že pokud utrpím fiasko, utrpí fiasko i Leo. Byla jsem si jistá, že pokud je on, se svou vášnivou a vnímavou povahou, v případě úspěchu schopen pro mě zahořet ještě silněji, v případě neúspěchu ke mně jistě ochladne. Ale na druhou stranu se ve mně rozhořela herecká vášeň. Chtěla jsem za každou cenu zvítězit nad cizím publikem, donutit je, aby mi tleskali, aby mě pochopili, a za jediný večer, najednou, se do mě zamilovali. Ó, ty nevíš – často se to stává mezi hercem a publikem; někdy během jediného večera, nebo během jednoho dějství, či dokonce během jednoho výstupu, se najednou navzájem pochopí a zamilují se do sebe. Ani malíř, ani umělec to nemůže tak silně cítit, tak hmatatelně se těšit z úspěchu, jako my herci, kteří dostaneme odměnu ihned po výkonu a ta odměna je hlasitá, zřejmá každému, a přichází najednou od tisícíhlavého davu. Ó, ty nevíš, jaká je to rozkoš! Často se mi zdá, že život lidí, kteří jsou toho zbaveni, je tak mdlý, tak nudný, tak bílý!“

„To se podívejme,“ řekl Čemezov, ušklíbl se a zavrtěl hlavou, „Ó, to nemůžeš pochopit!“ vykřikla a podívala se na něho zářícíma, nadšenýma očima, ale s určitým politováním. „To pochopí jenom ten, kdo to sám zažil, kdo prožil ten zázračný, vzrušující triumf... A kdo to prožil, ten už bez toho nemůže žít... Ale poslouchej.... Na přípravu mi dali dva dny. Za tu dobu jsem se neodloučila od partitury a Leo mi horlivě pomáhal. Učil mě každé slovo, kterému jsem nerozuměla, zkoušeli jsme spolu nejen naše duety, ale i moje árie, recitativy, všechno, všechno do poslední noty – a on byl čím dál nadšenější a s vytržením mě ujišťoval, že budu mít velký úspěch. Já jsem věřila i nevěřila, bála jsem se věřit a bála jsem se nevěřit. Během těch dvou dnů

jsem měla tak napjaté nervy, že jsem nemohla ani spát, ani myslet, ani mluvit o ničem jiném. Byly ovšem zkoušky, dokonce tři, jako laskavost pro mě, protože mi dali znát, že ostatním by stačila jedna – a jak na mě na nich zhlíželi moji noví kolegové! Všichni – herci, i dirigent, i celý orchestr, a dokonce i divadelní sluhové určitě věděli, že zpívám bez přípravy, a co je podstatné, že jsem Ruska – což je zajímalo ze všeho nejvíc – a že jsem činoherní, a ne operní herečka. Když jsem zpívala, cítila jsem mučivý strach a zmatek v duši, ale snažila jsem se, abych navenek vypadala klidně, a viděla jsem, jak se na mě všichni dychtivě dívají se zvědavostí a pochybami a šuškájí si za mými zády. Někteří se ke mně chovali zjevně nepřátelsky, téměř výsměšně, zatímco jiní naopak byli velmi laskaví a jako by se mnou cítili, povzbuzovali mě a uklidňovali a představ si, takových byla většina! Leo mi celou dobu stál po boku a já jsem na jeho ustrašené a bledé tváři viděla, že se také bojí, téměř tak mučivě, jako já sama. Nespouštěl ze mě úzkostlivé oči, ale s každým podařeným místem, s každým vydřeným tónem se na jeho tváři objevil radostný výraz a obdařil všechny hrdým, vítězným pohledem.

Ředitel byl ke mně velmi roztomilý; byl to plešatý, tlustý, krátký člověk, úlisný i arogantní současně; naslouchal nezaujatě všem; pokud jde o něho, tržba za moje vystoupení, které už stačil roztroubit po celém městě a předem tak vzbudil všeobecnou zvědavost, už byla jistá, a na ostatním pramálo záleželo, protože věděl, že ať budu mít úspěch nebo fiasko, nebudu zpívat více než jednou.

A pak přišel ten večer! Bože můj, já nikdy, nikdy, nedokážu vypovědět, co jsem zažila, co jsem cítila! To se nedá vypovědět, to se musí zažít, abys to pochopil! I kdybych žila sto let, ten večer si budu navždy pamatovat tak, jako včera. Zdá se mi, že jsem tehdy byla v takovém nervovém stavu, že bych byla

v případě neúspěchu schopná se zastřelit, utopit a Bůh ví co ještě natropit.

Než představení začalo, běhal Leo co chvíli ke mně, tiskl mi ruce svými rukama též prochladlými vzrušením, prosil mě, abych se uklidnila a abych se nebála.

„Musíš je pokořit a taky je pokoříš!“ vykřikoval vášnivě s jakousi fanatickou vírou. „Uvidíš, že jak vyjdeš a oni tě uvidí, že to s nimi bude tak, jako se mnou! Ó, já je znám! Budou tvými otroky, ale nesmíš se bát!“

Ale já jsem se bála! Ještě ráno se mi zdálo, že je pokořím, a teď jsem dokonce ani nevěřila, že mě budou chtít poslouchat! Zdálo se mi, že sotva vyjdu a začnu zpívat, všichni, kolik jich tam je, vyskočí a utečou, vypískají mě a budou žádat ředitele, aby jim vrátil peníze!

Jen jsem se instinktivně snažila obléknout a nalíčit zvlášť hezky. Chtěla jsem být aspoň krásná, jak pro něj, svého Lea, tak pro ty Italy, kteří zbožňují jen dvě věci – hudbu a krásu!“

„A makarony,“ dodal Čemezov, ale Olga ho neposlouchala.

„Je velké štěstí pro pěvkyni a tím spíše pro debutantku,“ pokračovala inspirovaná svými vzpomínkami, „že ve Faustovi se ukáže publiku dříve, než začne zpívat. Když jsem se posadila ke kolovrátku v živém obraze a ozářili mě bengálským namodralým ohněm, Leo vykřikl s výrazem takového nadšení, radosti a štěstí, že jsem se zachvěla a pocítila, jak se všechna kukátka otočila směrem ke mně. Někteří se dokonce postavili a natahovali se přes záda sousedů, aby si mě mohli lépe prohlédnout. Leo stál přímo proti mně a na několik vteřin přímo strnul, překvapený a okouzlený jako oni. Spolu s ním strhnuli i ostatní. On popadl svůj pohár a vypil ho, aniž by ze mě spustil zářící zamilovaný pohled, a hleděl na mě s takovým nadšením a vytržením, jak dokáže jen geniální umělec nebo opravdu milující člověk. a v okamžiku, kdy odhodil svůj šedý vous a tmavý plášť a obrátil se k publiku jako překrásný, proměněný

mladík, celý sál se otrásl potleskem. Pak světlo, které na mě mířilo, zhaslo, a já jsem sešla z jeviště.

Sanchio mi laskavě podal ruku a pomohl mi sestoupit.

„E, e, signora,“ řekl s úšklebkem, „to je dobré znamení. Odpustili mu, že vás miluje. Ano, ano, Italové jsou žárliví, signora! Jen co je pravda! Starý Sanchio se nikdy nemýlí, je s nimi čtyřicet let a zná je jako své boty! Ano, ano, signora, kdybyste se jim nelíbila, teď by na něj syčeli za špatný vkus, který nehodlali sdílet, Ale vy jste se jim zalíbila a oni mu tleskali!“

Tiše se pochechtával, mhouřil svá mazaná, oteklá očka a mnul si ruce radostí, když jsem se na něj dívala s pochybami a nedůvěrou. Ale představ si, že jakkoliv to to bylo podivné, musela to být pravda, protože Leo ke mně přiběhl a celý zářil.

„Ó,“ křičel nadšeně už z dálky, „půl je hotovo! Ty jsi tak krásná, že jsem se do tebe zamiloval podruhé, a oni spolu se mnou! Už se nemáš čeho bát!“

Když jsem vyšla v dalším jednání, stalo se něco neočekávaného. Byla jsem si jistá, že můj první příchod bude bez ovací i bez syčení, ale stalo se obojí. Polovina tleskala nadšeně a hlasitě a druhá syčela. Jedni byli – určitě jen ze zdvořilosti k mému ruskému jménu a k mému zevnějšku, která se jim líbil – připraveni mi s typicky italsky snadno vzplanuvším nadšením uspořádat maličké ovace, ale druzí si to ještě nepřáli i syčeli – zdá se mi, že na mě, ale na ty, kteří tleskali. Trvalo to několik sekund, obě skupiny se rozžhavily a povzbuzovaly se navzájem a tu potlesk převažoval nad syčením, tu zase syčení nad potleskem. Já jsem byla trochu zaskočená a nevěděla jsem, co mám dělat, ale Leo mě najednou chytil za ruku a spolu se mnou šel rovnou na rampu a vrhl na řady diváků tak hněvivý, rozhořčený pohled, jako by chtěl dát najevo, že jsem pod jeho ochranou. Pak se potlesk rozezněl s takovou silou, že rázem přehlušil syčení. Netleskali mě, ale

jemu, svému miláčkovi, kterého nechtěli urazit tím, že by nezaslouženě urazili jeho milovanou, a sotva jsem zazpívala první bezvýznamnou větu, znovu se ozval potlesk, a tentokrát už patřil mě.

Bylo zřejmé, že polovina divadla mě vzala pod osobní ochranu, a chtěla být ke mně co nejlaskavější, aby mě povzbudila.

Ne, nebudu ti popisovat jednání za jednáním, scénu za scénou – bylo by to velmi dlouhé, a není důvod to vylíčit podrobně – ale už při druhém vstupu jsem si byla jistá, že je mi publikum nakloněné a já jsem se začala uklidňovat a inspirovat. Ano, bylo to inspirující! Zdá se mi, že jsem nikdy necítila tolik síly, takovou rozkoš, jako ten večer, kdy jsem zpívala s ním, vedle něj. Zdá se mi, že i kdybych hrála hůř – prostě jsem chtěla zpívat, všechno ve mně zpívalo, a bylo tak krásné, tak úžasné vylévat svou lásku a své štěstí do těch zvuků, tak krásných, a tak milostných! Sama jsem cítila, jak se mi náhle zvětšil hlas a jak zesílil a jak se mi zvuky lily z hrudi tak snadno a tak volně, že když jsem se slyšela, téměř jsem nevěřila, že to jsem já, já! Uvědomovala jsem si jenom to, že jsem nikdy tak nezpívala a nikdy už tak zpívat nebudu. Byla to moje labutí píseň, moje inspirace – nějaký zázrak!

Ale nejlépe se nám podařila scéna v zahradě, když jsme zpívali ten slavný duet. Zapomněli jsme na všechno. Viděla jsem před sebou jen jeho krásnou tvář, která vyzařovala takovou vášeň a něhu, že jsem ztrácela dech a točila se mi hlava. Nepřetvařovali jsme se, nehráli jsme, nepředváděli, ale skutečně jsme milovali, žili, těšili se z toho okamžiku, a publikum strnulo vzrušením a dychtivě nás hltalo očima. Cítili jsme, jak se opájí naší láskou, jak nás obdivuje, jak se kochá každým našim tónem, a to nás ještě víc inspirovalo. Všechno znehybnělo v tichu, jen mi dva jsme kralovali všem, a najednou čísi hlas, tich a rozechvělý, řekl téměř šeptem, ale tak, že ho bylo slyšet po celém divadle:

„O, che sono belli questi innamorati!“¹⁴

A ta slova lehká jako dech ve mně vyvolala takové štěstí, takovou hrdost, že jsem se téměř rozplakala...

Když jednání skončilo, toto jižní, vášnivé publikum nám tleskalo jako šílené, nespočetněkrát nás vyvolávalo, tlouklo hůlkami, mávalo kapesníky a křičelo. A ženy se zářícíma očima a hořícími tvářemi ze sebe trhaly květy a házeli nám je, a já si jako dnes vzpomínám na vysokou, hezkou tmavovlasou dívku, která byla oblečená jako prostá dělnice a která strhla ze své hrudi malou kytičku světlých, voňavých rudých květin, hodila mi je k nohám a vykřikla: „Accettate questo da parte ma, o belli innamorati!“¹⁵ A když jsem kytičku zvedla, usmála a připnula si ji k pasu, dívka se zasmála, zatleskala a přes celý sál nám poslala polibek...

V zákulisí nás okamžitě obklopili, blahopřáli mě, Leovi, z nějakého důvodu nás objímali, líbali nás, něco říkali, ale já jsem byla jako pod vlivem nějakého kouzla a nic jsem neslyšela, nic jsem nechápala, Jen jsem vnímala, jak mi Leo tiskne ruku a dívá se na mě hrdýma, milujícíma očima, a já jsem se na něj jenom mlčky dívala, protože jsem radostí a štěstím nemohla mluvit...

Vzpomínám si jen na to, jak starý Sanchio odněkud přiběhl, protlačil se davem, přihnul se ke mně a líbal mi ruce.

„Ó, signora,“ křičel nadšeně, „nevím, kdo jste, ale jste velká umělkyně!“

Musela jsem se nechat obejmout a políbit.

Bil se v prsa a mluvil tím nadneseným tónem, jakým mluví všichni Italové, když se nechají unést.

¹⁴ Ó, ti zamilovaní jsou tak krásní!

¹⁵ Přijměte to ode mě, ‘krásní milenci!’

„Ano, signora,“ křičel. „starý Sanchio je hrubý a lakomý a mnozí ho proklínají, ale v hloubi duše je pořád umělec, pořád silně cítí a hluboce chápe!“

Ale Leo, který se zlobil a triumfoval současně, ho přerušil a dráždil ho výčitkami, že se ze začátku bál a nechtěl věřit jemu, Leovi, když ho ujišťoval, že našel vynikající umělkyni. Všichni jsme se sešli v mé šatně a Leo ani na okamžik nepouštěl moji ruku a nespustil ze mě oči, a starý Sanchio mi líbal ruce a přesvědčoval mě, abych zůstala navždy.

„Zůstaňte s námi!“ křičel a divoce gestikuloval, „Uděláme z vás Ristori a Patti najednou! Celá Itálie bude u vašich nohou a Leo vás bude milovat a vy budete nejšťastnější a nejslavnější žena na světě!“

Ale já jsem zavrtěla hlavou. Věděla jsem, že to byl jenom okamžik, že po druhé tak nezazpívám, a že jsem Ruska, Ruska celou svou duší, každou myšlenkou, každou žilkou, a že nikde nemohu žít, nikde nemohu být šťastná plně a nadlouho, jenom u nás v Rusku a zejména v Moskvě, a že odtud odjedu, i kdyby mi celá Itálie ležela u nohou a Leo mě miloval věčně. A najednou mě to tak táhlo domů... Celou dobu jsem o tom nepřemýšlela a vůbec jsem se nechtěl vrátit; naopak, v Leově společnosti jsem se nějak přerodila, a ve chvílích, kdy mi seděl u nohou a zpíval staré italské písně, které jsem milovala více než všechny opery, a v dálce jiskřilo moře – tehdy jsem nemohla uvěřit, že jsem tu nežila vždycky, že jsem tu jen na chvíli, a že se dříve nebo později budu muset odtrhnout od vši krásy a vrátit se domů. Tehdy mě přepadl bolestný pocit, strach a žal, a já jsem si nedokázala představit, že se vrátím a budu tam žít po téhle nádherné pohádce, a všechno, Rusko, Moskva, dokonce i divadlo a otec, se mi najednou vzdálilo a připadalo mi cizí a... dokonce nepřijemné. Ale teď najednou, když si všichni Italové umínili, že mě budou rozmazlovat, najednou mě to vášnivě táhlo k té milé, špinavé Moskvě, k mámě, k rodině.

Najednou mi přišlo divné vidět místo blízkých, známých tváří tyto cizí italské fyziognomie, slyšet kolem sebe italskou řeč, a dokonce se mi zdálo divné, že hrají s těmito lidmi, a ne se svým tlustým milým Barsukovem. Ne, řekla jsem si, odjedu! Co tady dělám?

Když jsem vyšla na jeviště, znovu mě popadla touha hrát a pokořit publikum, pokořit je ještě silněji než v předcházejících jednáních, abych jim dlouho zůstala v paměti.

Byla to scéna ve vězení... K tomu podivnému dvojznačnému stavu, který se mě zmocnil, se hodila báječně. Když mě můj Faust, Leo, přemlouval, abych utekla a zůstala s ním navždy, ještě nevěděl, že to přesně odpovídá pravdě, ale já už jsem cítila, že s ním nezůstanu, že uteču od něj a z této cizí země, že uteču s radostí a smutkem zároveň, a že už mě zítra nenajde. Jen jsem se bála, že v sobě nenajdu dost sil, abych se odtrhla od toho omamného štěstí.

Za zvuků valčíku, který podbarvoval slova šílené Markéty jsem musela vzpomínat, jak jsem se setkali a jak jsme se milovali, a když mě objímal a násilím vlekl ke dveřím a pobízel mě, abych běžela rychleji, prala jsem se s ním upřímně a vášnivě; prala jsem se s ním, a současně sama se sebou.

Ale on to nevěděl, a když spadl opona, vrhl se ke mně, vzal mě do náruče a v náruči mě odnesl do šatny. Vyvolávali mě a křičeli, ale on mě nepustil, padl na kolena u mých nohou a s pláčem mi líbal kolena.

„Ó,“ vykřikl u vytržení, „našel jsem svého génia! S tebou i já budu veliký!“

A já jsem také plakala, plakala, sama nevím proč, štěstím i žalem, i kvůli tomu nervovému napětí, ve kterém jsem byla poslední dva dny. Cítila jsem, že mé štěstí je příliš velké, příliš krásné, než aby mohlo pokračovat, že je nutné je rázem přervat, aby navždy zůstalo kouzelnou pohádkou.

Z divadla jsme odešli společně s rukama plnýma květů, a když jsme se objevili u východu, čekala tam na nás malá skupina asi o sto lidech, kteří se na nás ještě chtěli podívat. A znovu nám tleskali, volali na nás různé pozdravy a házeli nám pod nohy květiny, když jsme je mýjeli. Noc byla teplá a voňavá, s všudypřítomnou vůní květů, nebe bylo celé pokryté hvězdami. Dlouho jsme seděli v objetí na balkóně mého pokoje, který visel skoro nad tmavou vodou kanálu, a pozorovali jsme gondoly, které pluly kolem. Mluvili jsme šeptem, snili, vzpomínali, o něčem hovořili. Ale o čem jsme si povídali, si nevzpomenou – bylo to nesouvislé, ale krásné. A když odešel, nebe už růžovělo. Myslel si, chudák, že se zítra uvidíme.

Když mě naposled políbil, podívala jsem se do jeho krásných očí, které jsem si chtěla zachovat v paměti navždy, abych si je mohla vyvolat v každém okamžiku, kdykoliv budu chtít, tak živé a krásné, jako byly teď, když se na mě usmívaly. Ale když vyšel ven a jeho kroky se vzdalovaly po chodbě, až zanikly, div jsem za ním nevrhla, div jsem ho nezavolala zpátky, div jsem mu neřekla, co mám v plánu. Ale uvědomila jsem si, že když ne teď, budu to muset udělat později, a čím déle to bude trvat, tím bolestnější bude rozchod. A tak jsem ho nezavolala, jen jsem vyšla na balkón, abych se na něj naposledy podívala. Už byl v gondole. Uviděl mě, zvedl hlavu a s úsměvem na mě znovu zavolal: „A domani!“¹⁶ Gondola zůstala za ohybem a já jsem zůstala sama.

Ano, zůstala jsem sama... A představ si, že jsem v tom okamžiku nic necítila, ani smutek, ani bolest... nic. Klidně jsem se vrátila do místnosti, klidně pobrala svoje věci, převlékla se do cestovních šatů, napsala jsem Orlinovi krátký lístek, že jedu domů a všechno mu odtamtud vypíšu. Pak jsem si nechala vystavit účet, šla na nádraží, koupila jízdenku, posadila se do

¹⁶ Uvidíme se zítra!

vagónu a vydala se do svého milého Ruska. A dokonce mi bylo veselo. Jeli jsme po násepu, který vede z Benátek na pobřeží, po obou stranách se třpytilo moře. Bylo ještě velmi brzy a ve vagónu bylo málo lidí – většinou cizinci – ale já jsem si připadala jako uprchlík, měla jsem strach, že mě budou znát ze včerejšího představení a vyhýbala jsem se jejich pohledu vyklánějíc se z okna, ze kterého ještě byly v dálce vidět Benátky. Zdálo se, jako by nějakým zázrakem vyrostly přímo z toho z toho modravého moře, které zářilo na slunci a ze všech stran je omývalo svými vlnami. Dívala jsem se na ně... a divila jsem se, proč necítím stesk nebo lítost. Vždyť nebylo pochyb, že jsem ho milovala, svého Lea, či spíše že jsem do něj byla vášnivě zamilovaná. Ale teď jsem se na celý svůj román dívala jako nezúčastněný pozorovatel – těšila jsem se z něj jako umělec a vůbec jsem netrpěla jako milenka. Také jsem mu nechala lístek, jen několik řádků, které nestojí za to, aby se citovaly, ale byly upřímné... Věděla jsem, že vzpomínky na něj, na jeho lásku i na všechny tyto dny budou nejkrásnějšími vzpomínkami mého života, ale napsala jsem mu, že naše láska byla příliš krásná, než aby trvala celý život – musela trvat jenom okamžik, abychom si navždy zůstali v paměti mladí, zamilovaní a šťastní, jak jsme byli ty dny. Nesmělo se to pokazit. A nato, abychom spolu strávili celý život, jsme se k sobě konec konců málo hodili.“

Olga se odmlčela a zamyslela se.

XIII.

„A co,“ zeptal se Čemezov, když zprozoroval, že mlčí, „co bylo dál?“

„Dál?“ řekla a šklubla sebou, „pak nebylo nic!“ A sladce zavrňela jako kotě, přivřela oči a rozesmála se milým, bezstarostným smíchem, který se k ní tak dobře hodil, ale jeho

často rozčiloval. „Potom jsem se vrátila ‚nach Hause‘, k plné spokojenosti matky, která byla vždycky nespokojená, když některé z jejích ptáčat nebylo u ní, a k velké zlosti otce, kterému bylo velmi líto, že jsem nenavštívila ani Španělsko, ani Anglii, jak chtěl.“

A oba zmlkli a seděli mlčky, zaneprázdněný každý svými myšlenkami.

„Takže už jste se nikdy neviděli?“ zeptal se znovu Čemezov.

„Neviděla jsem ho,“ řekla klidně, ale s lehkým povzdechem.

„Možná bych ještě někdy viděla, ale brzy zemřel, asi za rok a půl nebo dva... Měl nějaký souboj a zabili ho. Orlin mi o tom později řekl; seznámil se s ním, a dokonce začal malovat jeho portrét, ale nestačil ho dokončit – dal mi ho, tak jak byl, nedokončený. Vždycky jsem si myslela, že z něj bude slavný zpěvák, něco jako Tamberlik, ale nic zvláštního se z něho nestalo, měl talent od přírody, ale sám ho zahubil. Orlin řekl, že ke konci začal strašně hýřit a dokonce pít. Italové se málokdy opíjejí, ale on se téměř upil a shořel jako svíčka ve svém spalujícím životě.“

„A možná je to tvoje vina!“ řekl Čemezov ostrým hlasem.

„Ne,“ řekla a zavrtěla hlavou, „to si nemyslím. Měl takovou povahu, vnímavou a slabou. Ale Orlin mi říkal, že do posledních dní na mě vzpomínal. Když zjistil, že mě Orlin zná, zaradoval se a pořád se na mě vyptával. Pak o mně často mluvili, a on o mně mluvil s nadšením a žehnal mi, přísahal, že jsem byla jeho jedinou opravdovou pravou láskou, a plakal vzrušením téměř pokaždé, když pomyslel na představení, kdy jsem s ním zpívala Markétku, a pak náhle začal nadávat a proklínal mě. To bylo ovšem přirozené. Ale možná opravdu v něm zůstalo trochu lásky, i když po mně měl ještě mnoho dalších románek a souboj, ve kterém ho zabili, samozřejmě nebyl kvůli mně.“

„Řekni mi, prosím, co tvoje rodina věděla o tvém románu s Orlinem a s tím... Italem?“

„S tím Italem?“ napodobila ho s úšklebkem. „S jakým opovržením to říkáš!“

Ale on jí živě odporoval.

„Ne, vůbec ne,“ řekl zvlášť vážně, „já to dokonale chápu. Že na ženu jako ty, plnou fantasie a nadšení, musí takový román velmi silně zapůsobit! I ta situace, hrdina sám, i novost té situace, to vše tě muselo velmi silně přitahovat a očarovat tě! Vůbec ne!“ opakoval klidně a s milým úsměvem ji k sobě přitáhl a políbil ji, jako by ji svou láskou chtěl ubezpečit, že to myslí upřímně, „Jenom mě zajímá, jak se na to dívala tvoje rodina, a hlavně, jaký názor na to měl tvůj otec?“ řekl za okamžik.

„Jak to mám říct? Pokud jde o mou rodinu, ti už mi dávno, bez řečí, udělili svobodu. Nikdy se na nic neptali, mnoho si domýšleli, protože já jsem před nimi nic neskrývala! Od devatenácti let jsem byla zvyklá se pokládat za svobodnou a nezávislou, a oni to chápali a myslím, že nikoho z nich nenapadlo, aby po mně chtěli, abych jim skládala účty a podávala vysvětlení. A taky by to bylo zbytečné.“

„Ano, ale co tvůj otec? Ten mě zajímá především!“

„Ó, můj otec byl velmi zvláštní člověk!“ řekla Olga s nadšením, a oči jí zazářily a zahořely tou hrdostí a zápalem, který v ní vzplanul pokaždé, když mluvila o otci. „Na mé sestry byl v tom ohledu velmi přísný, ale na mě se díval víc jako na herečku než jako na dceru-slečinku-nevěstu, jejíž morálka se musí pečlivě hlídat! On sám byl herec z celého srdce, a lépe než kdo jiný chápal, že je nemožné mě současně vychovávat jako herečku a jako domácí paní. Byl proti tomu, abych se vdala, ale neupíral mi právo na svobodu! Jednou ti podrobně vyličím jeden náš rozhovor předtím, než jsem poprvé jela do provincie. Pohlížel na mě zvláštním způsobem a také se tak ke mně choval. Zdá se mi, že ze všeho nejvíc miloval můj talent a udělal pro něj

všechno, všechno obětoval, jen aby se rozvinul a vypracoval. To byl jeho hlavní cíl a hlavní touha, a ostatnímu věnoval jen málo pozornosti.“

„A co,“ řekl Čemezov, když se odmlčela, „ten Leo... to byla tvoje poslední láska?“

Trochu pobledla a v obličeji se na okamžik objevil bolestný výraz.

„Ne,“ řekla jakoby s námahou a sklopila oči, „nebyla poslední... byla ještě jedna, ale ta byla velmi nešťastná a pro mě velmi těžká... a trvala jen velmi krátkou dobu. Brzy jsem s ním skončila. Ale nerada o něm mluvím. Je pro mě nepříjemné a bolestné na něj vzpomínat. To mě, myslím, na dlouho ochladilo ke všem zamilovanostem, dvoření a ke všemu! Najednou mi to všechno začalo připadat nízké a nechutné, a cítil jsem, že to není ono. Ne, vůbec ne to, co jsem hledala! A více než tři roky jsem byla ke všem chladná a lhotejná. Většinou mi připadali nepříjemní a protivní. A pak ses objevil ty! Ó, můj milý!“ Rychle vzala jeho hlavu do rukou a dlouho se se zamyšleným úsměvem dívala na jeho tvář zářícím, šťastným pohledem.

„Nevím, čím to je,“ řekla tiše, aniž by od něj odvrátila pohled, „ale jakmile jsem tě uviděla u Glafíry, najednou mi u srdce bylo tak krásně, tak hezky... jako bych našla něco dobrého. A pak, když jsi odešel, jsem na něco čekala, a ani jsem sama nechápala, na co čekám. A když jsi přišel ke mně, najednou jsem si uvědomila, na co čekám! A tehdy, teprve tehdy jsem pochopila lásku! Ó, jak to všechno, co bylo předtím, bylo bledé a bezvýznamné! Kdybys věděl, jak tě miluji!“ vykřikla, najednou zbledla a zděšeně se na něj podívala. „Víš, někdy se mi zdá, že mě to zničí! Že to bude můj konec!“

„No,“ řekl s laskavým úsměvem a přitáhl ji k sobě. „Bůh dá, nezahyneš! Jenom se divím,“ dodal za okamžik, „že se za ty poslední roky při tvé povaze a při tvém způsobu života, kdy

potkáváš tolik lidí, nejrůznějších, mezi nimiž je hodně vynikajících, nenašel ani jeden, který by v tobě vzbudil vážný zájem a připoutal tě k sobě!“

„Nevím, jak se to stalo,“ řekla zamyšleně. „Mnozí mě milovali, v tom jsem měla velké štěstí. Sama nevím, čím jsem v lidech vyvolávala lásku – většinou aniž bych si to přála a toužila po tom – a někteří z nich mě milovali upřímně a horoucně... Byli mezi nimi, jak říkáš, i více méně vynikající lidé. Ale nebylo z toho nic. Muselo to být tak, že jsem nevědomky čekala na tebe!“ dodala se smíchem.

Oba zmlkli, několik minut tiše seděli a zamyšleně se na sebe dívali. A Čemezov se nemohl ubránit myšlence: čím to, že v té ženě, nehledě na její minulost, cítí překvapující čistotu duše, která z ní všechno smývá a očišťuje ji? To, co se dověděl, ho nejen od ní neodradilo, ale ještě víc ho k ní přiblížilo a svázalo s ní. To, co by ho nepříjemně překvapilo nebo rozzlobilo u Jeleny nebo u Mary nebo u Ziny, mu u ní připadalo téměř přirozené. Uznával, že všechny tyto lásky, které ho bolely a tížily, pro ni byly nutné, protože bez nich by se nestala herečkou, která na všechny působila svou upřímností a horoucností na jevišti, a dokonce by se nestala tou Olgou, kterou miloval. Ač nesdílel názor Orlina, který jí radil, aby všude sbírala lásky jako včela med, souhlasil se starým Leontěvem, že se pro ni manželství nehodí. Ale zdálo se mu, že jak pro samotnou Olgu, tak pro její talent bude užitečný pevný vztah s dobrým, milujícím, rozumným člověkem, který ji bude chránit, vést ji, také trochu převychovávat, napraví její špatné stránky, které, jak se mu zdálo, získala v prostředí, ve kterém se pohybovala, a upevní dobré, kterých měla ve skutečnosti tolik v povaze. A dával sám sobě slovo, že jí bude přítelem a vůdcem, kterého se jí po otcově smrti nedostávalo, a v tu chvíli, kdy o tom přemýšlel a v duchu jí dával své slovo, se v jeho duši rodil

spolu s láskou k ní jako k ženě jakýsi nový, jiný, starostlivý cit, podobný tomu, jaký choval k Zině, ale ještě silnější a něžnější. „Tak, řekla jsem ti všechno,“ řekla tiše a vážně, a pátravě a se smutkem se mu dívala do očí, „a nevím, jestli mě budeš pořád milovat nebo...“

Ale on ji nenechal domluvit, silně ji přivinul k hrudi, políbil dlouhým a něžným polibkem její oči, a ona se rozzářila radostí, chytila jeho ruku, silně ji přitiskla ke rtům a plakala šťastnými, radostnými slzami.

XIV.

Marja Děment'jevna byla nemálo překvapena a vážně dotčena Čemezovovým podivným chováním. Přišel k nim třikrát nebo čtyřikrát, zdržel se velmi krátce a zbytek času strávil neznámo kde.

Marja Děment'jevna věděla, že Čemezov přijel do Moskvy, aby si odpočinul, a proto si nedokázala vysvětlit jeho nepřítomnost tím, že má moc práce a začala si „lámát hlavu“, co v tom vězí. S důvtipem, který je ženám v těch záležitostech vlastní, a se kterým hledají vždy a za vším jinou ženou, domyslela si, že se to nedá vysvětlit jinak, než že se zamiloval a o někoho se uchází. A třebaže sama Marja Děment'jevna se ho snažila přimět k tomu, aby se o někoho ucházel, dohazovala mu vhodné ženy a dívky, když se o někoho ucházel bez její pomoci, zlobilo ji to a dokonce uráželo, protože se to dotýkalo její sebeúcty. Nevěděla „kdo je ona“, a jestli vůbec „ona“ existuje, ale přesto na „ni“ žárlila, podezírala ji ze všech možných neřestí a intrik a zařadil ji mezi ty, kteří jí byli nesympatičtí.

Marja Děment'jevna pokládala kdoví proč Čemezova za člověka nepraktického, a dokonce za nezkušeného ve vztahu k ženám, z nichž by ho každá podle jeho mínění mohla „využít a zničit“, třebaže to doposud žádná ani nedokázala ani s její pomocí. Ale Marja Děment'jevna to nebrala v úvahu a měla

pořád strach, že ho nějaká její nehodná sestra dostane „do svých drápů“.

Během jeho návštěv Moskvy cítila vážnou povinnost chránit jej před „zhoubnými vášněmi“, ostrážitě stála vedle něj na stráži a vybírala pro něj důstojné nevěsty a despoticky odháněla nedůstojné.

Doposud byl poslušný, choval se stejně lhostejně k důstojným i nedůstojným – a najednou!

Marja Děment'jevna se současně trápila a zlobila, jednala s ním stroze, přestala mu předkládat jeho oblíbená jídla, a ke všem známým dámám se chovala velmi podezřavě. Silněji než všechny ostatní podezřívala zajímavou vdovičku, kterou se mu sama pokoušela vnutit jako nevěstu, ale ta ji teď velmi zneklidňovala tím, že ji neustále ujišťovala s tajuplným pohledem, že se s Čemezovem nikdy neviděla od té doby, co spolu u ní večeřeli.

Alexej Stěpanovič jako muž a jako člověk s mírně roztržitým myšlením, se touto záležitostí nezabýval, a na Čemezovovi si nevšiml něco podezřelého nebo neobvyklého.

„Nu, maticko,“ namítal s klidem své ženě, když se s ním dělila o své obavy, „ty nemyslíš na nic jiného, než na lásku! Je prostě zaneprázdněný, proto nepřichází!“

Ale Marja se ještě víc rozzlobila na lhostejnost svého manžela.

„A čím je tady v Moskvě zaneprázdněný?“

„Je toho dost.“

„Tak řekni – čím?“

„Ale, maticko, jak to mám vědět?“

„A tak je to se vším!“ vykřikla Marja Děment'jevna triumfálně.

„Mě neoklameš!“ rozzlobila a vzala na sebe válečnický vzhled, jako by chtěla zastrašit neznámého nepřítele. „Já vás mám prohlédnuté skrz naskrz! Zaneprázdněný! Řekni pravdu! Prostě se objevila nějaká potvora v sukni!“

„Co pořád máš?“

„Co bych měla! Chovám se k němu jako vlastnímu, vidím v něm vlastního syna, a najednou je zaneprázdněný!“

Ale Alexej Stěpanovič se jen shovívavě usmíval ženině hněvu, a dokonce ji občas dráždil a také jí prozradil, že potkal Čemezova s velmi zajímavou osobou.

„Ale já to zjistím!“ oznámila Marja Děment'jevna jednoho dne a skutečně se všechno večer náhodou dověděla, ale tak nešťastně a neočekávaně, že ji její objev ohromil a zmátl.

XV.

Šťastnou náhodou se narozeniny zesnulého Lva Jegoroviče shodovaly s narozeninami Olgy, a proto se ten den odjakživa u Leont'jevových slavil zvláště slavnostně.

Už více než týden předem si Pelageja Semjonovna začínala dělat starosti a pilně se připravovala, od časného rána jezdila po obchodech a objednávala všechen proviant, v bytě organizovala generální úklid a mytí, takže i záclony, na které na piáně neužitečně padal prach, se vytřepaly a pověsily konečně na holá okna.

Proto celý předcházející týden nebylo možné dobrosrdečnou Pelageju Semjonovnu zastihnout jinak než při strašné námaze s vyhrnutými rukávy, se zpoceným obličejem a s různými hadry a štětkami v ruce.

Děti se vždy matčině dřině vysmívaly, odmítaly se jí účastnit a na celé dny mizely z domu, což ale Pelageju Semjonovnu, která s radostí přijala svou roli, nikterak neuráželo.

V den slavnosti měl celý byt s čisto-čistě vymytými podlahami a s nadýchanými záclonami na okně parádní vzhled, běžně zcela neobvyklý. Ve slavnostní den ráno rodina vyrazila na mši, kde byla předem objednaná děkovná modlitba pro oslavenkyni a panychida za zesnulého, a Pelageja Semjonovna, hrdá a elegantní v hedvábných šatech, které šustily po podlaze, se usilovně modlila a plakala i při panychidě, i při modlitbě.

Pak se rodina vrátila a začala „přijímat“.

Čemezov hodně přemýšlel, co by měl darovat Olze. Nechtěl jí dát drahou diamantovou věc, protože jen pouhé pomyšlení na něco takového mu bylo silně nepříjemné. Chtěl jí dát něco nenáročného, malého, ale významného, co by navždy mohlo sloužit jako památka na něj. Před několika dny zašel do Fuldy a vybral tam hladký prstýnek s malým, ale krásně tvarovaným a zbarveným tyrkysem, a na vnitřní stranu dal vyrýt rok, měsíc a den, kdy přijel do Moskvy a přišel k ní do šatny. Dnes to mělo být hotovo, a tak šel nejprve pro něj do Fuldy a odtud šel k Leont'jevovým.

Ještě tam nebyli a doma byla pouze Nastasja, která také byla naparáděná a vystrojená a připravovala velký čajový stůl v jídelně. Uklonila se Čemezovovi tím zdrženlivým způsobem, jakým se mu vždycky klaněla, a řekla jenom to, že panstvo je ještě v kostele.

Čemezov velmi dobře vycítil, že k němu Nastasja chová nějaké skryté nepřátelství, možná proto, že v duchu nesouhlasí s výběrem své paní, a od samého začátku se mezi ní a Čemezovem vytvořil vztah navenek zdrženlivý a uctivý, ale v duchu nepřátelský.

V sále už se skvěla hromada různých košů s voňavými, živými květinami, které Nastasja, která už prostřela stůl, začala s velkou chutí a hbitostí rozestavovat po všech koutech a stolech.

Včera večer přijela do Moskvy Miluška s panem Doněc-Gonským. Čemezovovi to nebylo moc po chuti, stejně jako tento den, který mu bere Olgu. Nelíbilo se mu to tím spíš, že mu zbývalo velmi málo dní – ještě den nebo dva, a bude se muset vrátit do Petrohradu; už ho mučilo pomyšlení, že o několik dní přetáhl dovolenou a táhlo ho to do úřadu tím neklidným pocitem, jako to táhne domů hospodyni, když na pár dní odejde.

Bojovalo v něm přání zůstat ještě jeden den s Olgou a netrpělivostí, která ho táhla domů a do práce.

Několikrát zazvonil zvonek. Čemezov si pokaždé pomyslel, že se vracejí Leont'jevovi, ale byl to telegram nebo další koše s květinami, jejichž počet ho překvapil. Z nějakého důvodu si ani nedokázal představit, že má Olga tolik ctitelů – tak málo o nich mluvila.

Konečně se na schodech ozvalo několik hlasitých vzrušených hlasů a Nastasja, aniž by čekala na zvonek, běžela otevřít.

Tentokrát to opravdu byli oni.

Byt se naplnil hlasy, dámy už v předsíni něco vyprávěly Nastasje, která jim pomáhala se svlékáním.

První šla Pelageja Semjonovna, která se na schodech těžce zadýchala, s prostorami v ruce¹⁷. Dříve než překročila práh se zbožně pokřižovala, pomodlila se k ikoně visící v rohu a uklonila se na všechny strany. Usmála se na Čemezova a přistoupila k němu.

„Vítám vás, příteli!“ řekla svým zpěvavým hlasem. „Bůh nás vyslyšel.“ A opatrně, s úctou ulomila kousek prosfory a podala mu jej.

Pelageja Semjonovna se k němu chovala laskavě a přátelsky jako dřív, ale zdálo se, že už není tak bezprostřední, a často mu vykala místo dřívějšího tykání, Čemezovovi se zdálo, že v hloubi duše na něj kvůli dceři žárlí, ale netroufal si to vyslovit a to ho velmi trápilo, zejména proto, že ať sebevíc zkoumal svědomí, nemohl najít nic, čím by se před ní provinil. Olga už byla dávno osvobozená z domácího poručnictví, sama mu to řekla, a přece jako by kvůli tomu s nimi byli nespokojení.

Dámy, tedy Olga, Miločka a Varja vešly najednou, elegantní, živé, se zářícíma očima, s usměvavými tvářemi.

¹⁷ V pravoslaví chléb z pšeničného kvašeného těsta, který při svátosti nahrazuje hostii.

Když Olga uviděla Čemezova, její tvář oživila ještě více, takovým radostným a hrdým pohnutím, které se téměř vždy vydralo na povrch při jejich schůzkách. Se zářivým úsměvem mu podala ruku.

„To je nádhera!“ vykřikla Miločka, když uviděla koše s květinami. „Podívej, Olgo, jedna krásnější než druhá!“

A začala si je s Varjou prohlížet, ale Olga pevně sevřela Čemezovovi ruku, zatáhla ho do svého kabinetu a sotva překročili práh, vrhla se mu kolem krku a vášnivě ho políbila.

„Tady, Olgo,“ řekl a vyndal prsten, „chtěl bych ti dát malinký, velmi malinký dárek, který bys vždycky mohla nosit.“

Olga se začervenala jako mladičká dívka a když si přečetla nápis na vnitřní straně prstýnku, oči se jí vlhce zaleskly.

„Ach, miláčku!“ řekla tiše a něžně přitiskla tvář k jeho ruce.

„Dovol, abych ti ho navlékl,“ řekl Čemezov. Podle jejího výrazu vycítil, jak ji potěšil jeho maličký dárek, a měl radost, že ho napadlo jí ho dát.

Ale zarazila ho.

„Počkej,“ řekla a odtáhla ruku, na kterou jí chtěl dát prsten, a podala mu druhou, „navlékni mi ho sem. Chci nosit tvůj prsten jinde než všechny ostatní, vedle otcova. Otcův je pro mě posvátný. Vždycky ho nosil, a když umřel, matka mu ho sundala z ruky a dala mi ho. Nikdy ho nesundávám a nosím jej odděleně od ostatních... ale ten tvůj... ať je vedle něho... já ho také nikdy nesundám... také mi bude svatý...“

„Dej Bůh,“ řekl Čemezov a něžně ji líbal. Přitáhl ji k sobě a s láskou políbil její krásné, odkryté čelo. Ona si schválně kvůli němu z čela sčesala všechny kudrnaté prameny, jak to měl rád, a měla na sobě jeho oblíbené bílé šaty, ve kterých ji viděl u Obuchovových. Všiml si těch maličností a dojaly ho. Dnes se mu zdálo, že s tou radostnou a něžnou tváří, se šťastným zábleskem v očích zářících jako hvězdy, s bezděčným úsměvem svěžích úst, vypadá lépe, je krásnější, a ještě víc plná

radosti ze života než jindy. S vytržením ji líbal na tvář, oči a ruce, a cítil, kolik je v ní štěstí, kolik radosti a lásky...

„Můžu k vám?“ ozval se najednou u dveří Miloččin hlas.

Škubli sebou a odtáhli se od sebe.

„Můžeš,“ řekla Olga hluše.

Miločka vešla a pátravě se na ně podívala.

„Pojďte, Juriji Nikolajeviči na čaj, mamá vás čeká,“ řekla Čemezovovi. Olga chtěla jít s ní, ale Miločka ji zadržela.

„No, ukaž,“ řekla s významným úsměvem.

„Co?“ řekla Olga stroze. Podle sestřina tónu už pochopila, na co myslí, a dotklo se jí to jako urážka jak jí, tak Čemezova.

„Ale jen se nedělej!“ zasmála se Miločka. „Co ti dal?“ A protože v tu chvíli zahlédla na sestřině ruce nový prstýnek, hned si domyslela, že jde o něj, a rychle ji chytila za ruku.

„Sundej to.“

„Nesundám,“ řekla Olga a chladně od sebe sestru odstrčila.

Miločka jí překvapeně pohlédla do tváře a zasmála se.

„Ach, Olgo, Olgo, ty jsi pořád stejná!“ vykřikla a posměšně vrtěla hlavou. „Jak je možné v našem věku dělat takové hlouposti! Vždyť je to dětinství!“

„No, tak nedělej hlouposti,“ řekla Olga zachmuřeně.

„Ale mě je tě líto! Jsi jako malá! No, Bůh s tebou, nemusíš se hned urážet! Radši mi ukaž ten prsten!“

Olga neochotně natáhla ruku, protože tušila předem, co sestra řekne a už předem se urazila. Miločka jedním bystrým pohledem obhlédla novinku, která ji zajímala.

„Nic víc!“ chtěla vykřiknout, ale ovládla se jenom mlčky, trochu ironicky, jako pečlivý, zkušený znalec začala zkoumat tyrkys.

„Nic moc,“ řekla pohrdavě. „Tyrkys není špatný, barva i profil dobrý... dal za to sedmdesát osmdesát rublů.“

„Ale Miločko,“ řekla Olga rozhořčeně a vyškubla sestře ruku, „jsi jako žid na trhu! Cena takových věcí se neměří penězi...“

„Já se ti přiznám,“ vesele se rozesmála Miločka, „že dávám přednost věcem, které mají cenu v penězích! Přinejmenším neztrácejí svoji hodnotu, i když... láska přejde!“

„Půjdeme radši na čaj!“ netrpělivě ji přerušila Olga s hněvivým zábleskem v očích a obě společně odešly do sálu.

Když tam Miločka uviděla Nastasju, schválně se postavila k zrcadlu, jako by si chtěla něco upravit na živůtku, a pohledem ji k sobě přivolala.

„Copak jí dal, slečinko?“ zeptala se tiše Nastasja, zatímco jí rovnala nějakou mašli.

„Hrozný šmejď,“ řekla s opovržením Miločka, také potichu, „nějaký prstýnek s tyrkysem, jako by byla patnáctiletá holka!“ Nastasja se zle ušklíbla.

„Nepředal se!“ řekla posměšně a odmlčela. „A co na něm vidíš?“ vykřikla o chvíli později se zlostí a zoufalstvím, které se k ní vůbec nehodily.

„No tak,“ protáhla Miločka a zavrtěla hlavou. „Ale abych k ní byla spravedlivá,“ dodala najednou, „kdyby neměla talent, chodila by po žebrotě.“ A Miločka si s potěšením prohlížela v zrcadle svou hezkou postavičku a obdivovala veliké solitéry, které vrhaly jiskry, jak se mírně kývaly v jejích růžových ouškách.

„Ne, ne,“ řekla s dobrosrdečným úsměvem, „já nejsem jako ona, já jsem interessante¹⁸.“

„To je lepší, slečinko,“ řekla souhlasně Nastasja, „aspoň si našetříte na stáří... A kromě toho je to hezké...“

U čaje se sešla jenom rodina, nějaké dvě stařenky, blízké přítelkyně Pelageji Semjonovny, a také Varjina kamarádka, také konzervatoristka, která tu bývala každý den.

Malý spor mezi sestrami, který před několika minutami vyvolal nesoulad, se urovnal ve všeobecné dobré náladě, a Olga už se

¹⁸ vypočítavá žena

nemračila a vesele se bavila se sestrou. Ve skutečnosti se bez ohledu na odlišné názory velmi milovaly.

Pelageja Semjonovna celá zářila. Všechna její kuřátka byla s ní, a ona se šťastnou, dobrosrdečnou hrdostí hleděla na Miločku a na Borju, který ještě nebyl opilý, a na vnoučata.

Miločka přivezla k babičce svou dcerku, hezoučkou pětiletou dívku, s blondatými lokýnkami a v bílých kraječkách, chytrou, zábavnou a půvabnou. Se zvonivým smíchem běhala kolem stolu, hrála si se snědým, černovlasým Serjožou, a co chvíli se s výskotem vrhala na kolena šťastné babičky.

Čemezov se bavil tu s tím, tu s oním, díval se na všechny ty lidi, ke kterým tak neočekávaně najednou patřil, a cítil, že navzdory lásce k Olze a sympatiím k její matce a staršímu bratrovi mu je ta rodina stále cizí a cizí mu zůstane. Dokonce ani ty děti, tak krásné a dětsky půvabné, se mu z nějakého důvodu nelíbily.

Ozval se zvonek a vešel první návštěvník.

Byl to Ardalion Michailovič, načesaný, navoněný a elegantnější než kdy jindy.

Galantně políbil ruce všem přítomným dámám, Olze přinesl jakousi velmi zvláštní, originální bonboniéru a Pelageji Semjonovně dvě ohromné prosfory.

„Račte si to vzít, vážená Pelagejo Semjonovno! Schválně jsem dnes poslal vzkaz do kláštera, aby se pomodlili za vaše zdraví a zdraví oslavenkyně a klid duše Lva Jegoroviče.“

„Och, můj drahý, můj zlatý, jsem vám tak vděčná!“ poplašila se Pelageja Semjonovna, a ještě víc zrůžověla a líbala střídavě profory a čelo Ardalionu Michailoviče. „To mě opravdu, jak bych to řekla, ze srdce těší. Váreňko, jdi a dej to pod ikonu! Dáte si čajíček, Ardalionu Michailoviči, nebo raději kávu, s preclíčkem, sama jsem ho pekla pro oslavenkyni!“

„Ovšem, ovšem, určitě. Dokonce jsem ani nesnídal, protože vím, že se vám v Moskvě v pečení preclíčků nikdo nevyrovná.“

„Ale jděte!“ bránila se Pelageja Semjonovna v rozpacích a radostně se usmívala. „Vždyť vy mě, stařeň, lichotíte, nakonec z toho ještě zpychnu.“

A Pelageja Semjonovna mu osobně nalila velký šálek kávy s hustou smetanou, které mu schválně dala velký kopec. Ardalion Michailovič si od ní vzal šálek a hned začal sdělovat dámám nejnovější zprávy a drby z Petrohradu spolu s anekdotami, kterých měl vždy velkou zásobu.

Několikrát se letmo, ale zvlášť přívětivě obrátil na Čemezova, aniž by dal najevo sebemenší překvapení, že je přítomen.

Miločka se už včera večer všechno dozvěděla od matky a Nastasji a hned spěchala informovat Ardaliona Michailoviče. Ale Ardalion Michailovič se jako vždy choval jako gentleman a ani slovem nedal najevo, že něco ví.

Pak přišel další návštěvník, vysoký hubený herec, Olžin kolega z divadla. Potom se objevil plný, plešatý stařík, už ne herec. Potom nějaká dáma a mladý oficír – a hostina začala.

Čemezov se v té cizí, neznámé společnosti opět začal nudil a připadat si osamělý, a potichu, bez rozloučení odešel.

Jeho odchodu si všimla jenom Olga. Vyběhla za ním, dohnala ho v předsíni a silně ho objala.

„Večer!“ zašeptala, vesele zableskla očima a on mlčky přikývl a chladně jí políbil ruku.

Z čeho má radost? řekl si podrážděně, když vyšel na ulici. Opravdu se jí to všechno tak líbí?

Najednou ho to strašně táhlo do jeho bytu, na oddělení, k papírům a záležitostem, kterými se tak dlouho nezabýval, a přepadly ho bolestně výčitky za to, že všeho nechal, a dokonce na to ani nemyslel.

„Opravdu mi bude překážet? Bude mě pořád odvádět od mých záležitostí, od práce?“ zeptal se sám sebe s obavami a steskem. Tato myšlenka ho napadla poprvé.

XVI.

Když večer, asi v osm hodin, přišel Čemezov k Leont'jevovým, byla tam společnost asi dvaceti lidí, tak různorodá, jak to bylo možné jenom u nich.

Seděli v jídelně, u čajového stolku, který se táhl téměř po celé délce místnosti.

Privítala ho sama Olga, uspěchaně, v pohybu mu stiskla ruku a hned ho vedla do jídelny. Už se převlékla do jiných šatů – černých, krajkových, s průsvitným krajkovým živůtkem a rukávy, a na živůtek a do vlasů si připjala zářivé šarlatové máky, díky kterým její tvář se zářícíma očima vypadala ještě živější a krásnější. Nezačala ho seznamovat se všemi, omezila se na nejbližší sousedy – nějakým nehezským, poďobaným a plachým pánem, který, jak se později ukázalo, byl jedním předních moskevských milionářů, a s krásnou štíhlou dámou s nádhernýma, ale zlýma očima, kterými bezostyšně koketovala s ubohým milionářem.

Byla oblečená s tím jemným, příjemným vkusem, který je dán velmi málo ženám, a který je nutně odděluje od davu a činí je zajímavými, i když nevynikají krásou.

Byla to jedna z prvních hereček divadla, hlavní Olžina sokyně. Tvářily se obě, že jsou div ne přítelkyně, ale ve skutečnosti se téměř nenáviděly, a dokonce i Olga, tak upřímná a otevřená ke všem ostatním, kdoví proč přistoupila na ten klam.

Hovor v jídelně byl tak hlučný, že během prvních minut bylo těžké vůbec hovořit.

Pelageja Semjonovna, která držela v ruce punčochu, na kterou si tak zvykla, že se bez ní nedokázala obejít, seděla na konci stolu u samovaru a dobrosrdečně tlachala se dvěma dámami a malým hubeným staříkem.

Váreňka, stejně klidná a lhostejná jako vždy, jen elegantnější ve svých modrých kašmírových šatech, rozlévala čaj a s úžasnou trpělivostí vydávala už stou sklenici, a zdálo se, že ji její obtížný

úkol vůbec nezatěžuje. Naparáděná a diamanty posypaná Miločka a Borja, nápadně krásný s jemným, překrásným profilem a zvlněnou dlouhou hřívou, bavili hosty, což nebylo těžké, protože se všichni vzájemně znali, a pokud se neznali, seznámili se tak prostě a rychle, že si za půl hodiny připadali jako dobří přátelé. Všichni se bavili s tou živostí a vtipem, který se dá nalézt pouze v divadelních kruzích, kde každý hodně viděl, hodně slyšel a všeho si všímá a všechno zaznamenaná často povrchně, ale vždy výstižně, přesně a s pronikavostí, která se nevědomky rozvíjí u herců. Sešla se společnost, tak říkajíc, „divadelní“, pokud ne z povolání, tak z lásky, která je táhla a vážala k divadlu a k uměleckému světu. Bylo tam hodně moskevských kupců, kteří mají zvláště silně vyvinutou divadelní žilku.

Ale byli tu i naprosto neočekávání jedinci, jako například dva Buchaři z bucharské deputace, kteří přes Moskvu projížděli do Petrohradu a z neznámého důvodu se ocitli na večírku Leont'jevových. Se svými bílými turbany, typicky snědými tvářemi, s velkými zahnutými nosy a hedvábnými barevnými chaláty se zřetelně odlišovali od černých kabátů a evropských šatů a pochopitelně Čemezova překvapili.

„Kde se u vás vzali?“ zeptal se překvapeně Olgy.

Zasmála se a mávla rukou. „Nejspíš je někdo přivezl... To se u nás stává často,“ dodala a smála se jeho překvapení a tomu, že nechápal, jak v domě mohou být lidé, které pání domu neznají. Dámy se velmi zajímaly o tyto Buchařany, zvláště o jednoho z nich, mladého, tlustého a krásného, kterému, jak se zdá, Miločka zcela vážně chtěla poplést hlavu.

Seděla vedle nich ve společnosti dvou mladých, růžových gardistů, a ještě jednoho vysokého, statného pána s velkým polským knírem a pleší přes celou hlavu, který vypadal jako statkář ze stepi, a nutila krásného Buchara překládat různé věci z ruštiny. Její kavalíři jí v tom pomáhali a úmyslně pronášeli

nejpikantnější otázky, a ohromný trup stepního statkáře se kolébal a otrásal od hromového smíchu a oči Bucharů se ještě více leskly. Ale Miločka se zlobila a prikazovala jim, aby mlčeli. Buchaři v ní kdoví proč probouzeli melancholickou a poetickou náladu a chtěla vědět, jak se v jejich jazyce říkají taková slova jako láska, hvězdy, krása, měsíc atd.

Najednou se rozlehl něčí – Čemezovovi známý – hlučný hlas, a když se otočil, ke svému překvapení uviděl Marju Děment'jevnu, kterou tady kdoví proč neočekával. Zavěšená do Olgy a v doprovodu zajímavé vdovičky vešla do jídelny a hlasitě něco vyprávěla Olze.

Všichni se velmi radovali, že ji vidí. Ukázalo se, že ji skoro každý zná, všichni na ni volali, aby se posadila k nim, uvolňovali pro ni hned několik míst, a celé dvě nebo tři minuty se ozývaly hlasitě ženské polibky a výkřiky.

„A tady je!“ vykřikla najednou svým hlasitým, mužským hlasem, když najednou uviděla Čemezova. „Ne, ne, sed'te, Miločko, já se posadím ke svému příteli.“ A s obtížemi se prodírala mezi židlemi, až došla k Čemezovovi a posadila se vedle něj.

Vdova šustíc dlouhým hedvábným vějířem k němu také došla a také vyjádřila veliké překvapení, že ho tady vidí.

Měla bohaté, červené šaty zdobené zlatem a ohromné solitéry v uších. Celá se třpytila diamanty a byla velmi zajímavá svou krásou, která přitahovala oči, ale zdála se až příliš sladká.

Její zjevení vyvolalo ohromný dojem, a ona si to očividně uvědomovala, zdrženlivě se usmívala a jakoby nezáměrně, mimochodem zapálila pohledem svých žhavých očí všechny muže, kteří si ji prohlíželi. Několik lidí ji okamžitě obklopilo, a dokonce mladý gardista, Miloččin ctitel, opustil svoji dámu a Buchary a rychle si sedl k vdovičce.

„Zase jste se tři dny neukázal!“ řekla rozdurděně Čemezovovi Marja Děment'jevna, ale tu k ní přistoupila Váreňka se šálkem čaje a cukrovím.

„Tak co, Váreňko, co hudba?“ zeptala se jí.

„Ale, ujde to,“ řekla Váreňka s hostejným úsměvem a vrátila se k samovaru.

„A kde je Alexej Petrovič?“ zeptal se Čemezov Marji Děment'jevny.

„Ale, přijde později. Přišel za ním jeden pán.“

Hosté už se všichni sešli. V jídelně začalo být dusno a hlasy splynuly v šum, ale všichni ještě seděli a nepřecházeli do jiných místností.

Mezi příchozími si Čemezov všímal čím dál víc známých, ne-li osobně, tedy z doslechu: různí spisovatelé, dramatici, pěvci, profesori, a ta moskevská esa, které Pelageja Semjonovna shrnula pod společný název „milionáři“.

Začaly se rozestavovat karetní stolky, ale návštěvníci se u scházeli pomalu a neochotně, a jeden doktor, velická moskevská celebrita a vášnivý hráč vintu, pozvání přímo odmítl.

„Ne,“ řekl, „promiňte, Olgo Lvovno! Pokud bych u vás začal hrát vint, mohly by se brzy stavět karetní stolky do lóží, aby se diváci o přestávkách nenudili.“

„Tady je konverzace zajímavější než karty!“ zasmál se tlustý statkář ze stepi.

„V nejhorším případě můžete jít do jiných místností,“ navrhla Olga, kterou asi potěšilo, že nedošlo na karty.

„To je něco jiného!“

A všichni vstali, odstrkávali židle a začali se rozcházet, jako by měli radost, že se nakonec odhodlali k pohybu.

XVII.

Olga objala Marju Děment'jevnu a společně zašly do jejího malého kabinetu, ještě prázdného a chladného, ve kterém byly

všude květiny, které přišly ráno, a ze stropu visela modrá lampička, tiše se kolébala ve vzduchu a zalévala celou místnost měkkým bledým světlem.

„Kolik je tady dnes lidí!“ řekla Marja Děment'jevna, a ne bez koketérie si upravovala vlasy před zrcadlem.

„Tak je to pokaždé v těch tradičních dnech,“ řekla Olga se smíchem. Čím víc u nich bylo lidí, tím víc se jí to líbilo a působilo jí to zvlášť příjemné vzrušení.

„A koho jsem tady neviděla!“ řekla Marja Děment'jevna bez postranního úmyslu, protože Olgu „nepodezírala“. „Vždyť já miluji vaše večírky právě pro tu ,směs plemen, jazyků a stavů! Podle mého je v tom celé kouzlo vašich večírků! Ale jak se vám podařilo k vám dostat mého přítele? U nás se tváří jako bubák?“

„Koho?“ zeptala se Olga a začervenala se, protože už instinktivně tušila, o kom Marja Děment'jevna mluví.

„Ale Čemezova!“

„Chodí k nám často,“ řekla a schválně se snažila mluvit lhostejně, ale její oči, ty jasné oči, které odrážely každý pocit, ji zradily. A cítila, že se prozrazuje, a že se Marja Děment'jevna na ni pátravě dívá, zrudla ještě víc, ale neodvrátila se a zvedla hlavu, jako by se jí vzdávala, a podívala se jí do tváře svýma zářícíma, zamilovanými očima.

„Tak to jste vy!“ vykřikla Marja Děment'jevna překvapená nečekaným odhalením a chytila Olgu za ruku. „Tak to jste vy!“ opakovala v úžasu a nechápala, jak to, že podezírala všechny, jenom Olgu ne, nehledě na to, že v poslední době nejednou slyšela od Čemezova její jméno.

A třebaže výkřik Marji Děment'jevny nijak nesouvisel s předcházejícím slovy a jak se zdálo, jeho význam bylo těžké uhádnout, Olga ho instinktivně uhádla.

„Já,“ řekla tiše, ale s tak milující, radostnou hrdostí, že se nedalo nevycítit, jak se tím vědomím těší.

Marja Dement'jevna stála mlčky, ještě se nevzpamatovala z překvapení, a dokonce nevěděla, jestli se z toho odhalení má radovat nebo zlobit. Ale Olga ji náhle impulsivně objala a plakala, zatímco její tvář zářila štěstím a radostí.

Marja Dement'jevna ji k sobě pevně přitiskla a také se rozplakala.

„Ach, děti, děti!“ říkala, líbala ji, plakala a smála se, radujíc se znepokojujíc se současně. „Ale jak se to stalo?“ vykřikla znovu, překvapená a nic nechápající.

„Nevím,“ smála se Olga se smíchem skrz slzy. „Já nevím... zdá se mi, že to tak bylo vždycky...“

Marja Dement'jevna sympatizovala s Čemezovem a Olgou téměř stejnou měrou, a za každého z nich byla schopná se v případě potřeby bojovat ze všech sil. Jejich láska ji překvapila a potěšila, přestože si nebyla úplně jistá, zda je to pro ně dobré, hodí-li se k sobě natolik, aby se navzájem učinili šťastnými. V rozpacích zavrtěla hlavou, ale pak znovu propadla dojetí a se slzami v očích začala znovu hladit a líbat Olgu a vykládat, že si už dávno všimla na Čemezovovi něčeho nového a uhodla co, ale nevěděla kdo!

„Ach vy děti, děti!“ opakovala s úsměvem, když jí Olga nesouvisle, ale radostně vyprávěla, jak k ní tehdy přišel do šatny, jak ona najednou všechno vycítila a pochopila, a jak on druhý den přišel znovu, a tak prostě a přímo, jako by už byla jeho, ji poprvé políbil, a jak to všechno bylo tak hezké, tak krásné, a jak je teď úplně, úplně šťastná.

Marja Dement'jevna ji poslouchala, dívala se na její vzrušený, šťastný a usazený obličej a vzpomínala na své mládí a svou lásku.

„Tak pojďme,“ řekla nakonec, s povzdechem se odtrhla od svých vzpomínek i od Olžina nesouvislého, zmateného, ale tak milého a tak pochopitelného povídání, „půjďme, nebo ještě někdo přijde.“

Naposledy se objaly, pořádně, pořádně se políbily, a tak, jak byly – v objetí – vstoupily do sálu, odkud se nesly zvuky zpěvu, a zastavily se na prahu u dveří.

Váreňka zpívala svým krásným, vysokým a čistým, ale chladným hlasem nějakou novou vyumělkovanou romanci, jednu z těch, které jsou plné krásných, ale prázdných slov, které jsou tak nepodobné starým, naivním, ale nádherným romancím. Marja Děment'jevna a Olga ji mechanicky poslouchaly, tiskly si navzájem ruce, ale v prsou jim zpívala lepší hudba, a obě něžnými očima ještě vlhkýma od slz hleděly v jednu stranu, na jednoho a téhož člověka.

A Marje Děment'jevně se zdálo, že je znovu mladá a krásná a zamilované do stejně krásného mladého hrdiny, buď do samotného Čemezova, nebo, budiž, znovu do svého Alexeje Petroviče, ale ne do takového, jakým se stal, ale do takového, jakým byl tehdy... v těch dávných, milých dobách, které se jí teď, když byla vzrušená a zasněná, zdály ještě lepší, než ve skutečnosti byly.

Čemezov pocítil, že se na něj dívají, i když se nedíval v tu stranu a tichounce hovořil se svým sousedem, tímtéž doktorem, který nechtěl hrát vint, ale když se ohlédl a uviděl, že to ony stojí a dívají se na něho s tajuplným a něžným úsměvem, také vstal a opatrně k nim zamířil, protože podle jejich tváří uhodl, že se stalo něco, co se určitě týká jeho a Olgy.

„Pojďte sem, pojd'te!“ řekla šeptem Marja Děment'jevna, vzala ho za ruku a táhla ho do kabinetu.

Šel s úsměvem, ale také se strachem, protože předpokládal, že mu chce udělat malou scénu, která ho předem znepokojovala kvůli tomu, že je ostatní uvidí a odhalí.

„Ach, vy děti, děti!“ řekla opět potichu Marja Děment'jevna. Když všichni tři vešli do kabinetu, vzala jeho a Olžinu ruku, položila je na sebe a pevně je stiskla.

„Nu, polibte se,“ řekla najednou tak dobrým, milým a dojatým tónem, že jí Čemezov musel odpustit její zásah a jenom se zasmál neočekávanému návrhu.

Ale Olga nemyslela na to, že je přistihnou, radostně se mu vrhla kolem krku, přitiskla se k němu s obličejem zářícím radostí, vroucně ho políbila na tvář a na oči, jak to milovala. Čemezovovi se sice nelíbila ta scéna, a dokonce se lehce mračil, ale její láska ho dojala, zapomněl na všechno a něžně ji objal. A Marja Děment'jevna zase z nějakého důvodu plakala, oba najednou je objímala a radovala se a kochala jejich štěstím, mládím a láskou.

XVIII.

V sále mezitím začal tanec, ale hosté, jak říkala Pelageja Semjonovna, se ještě „nerozjeli“ a tancovali spíš váhavě.

Lidí stále přibývalo a shromažďovali se se i na odpočívadle schodiště před otevřenými dveřmi. Muži si tam zařídili něco na způsob kuřáckého salónku, někdo stál, někdo seděl na schodech, hlasitě se bavili, vyprávěli si vtipy a poslední divadelní drby.

Ale vtipy a pikantní historky byly specialitou „tety Anfisy“, jak se jí říkalo v divadle. Byla to jedna z nejlepších komických starých, již starší, velmi tlustá, ale ještě pohledná žena, která byla známá svou schopností vyprávět a která měla nevyčerpatelný „repertoár“, jak o ní říkali její kolegové.

Nikdo nedokázal lépe než ona vyprávět „anekdotu“ nebo předvést „tváří a gesty“ nějaký zákulisní incident. Teď ji také vytáhli na schodiště ze salónu, kde skromně a důstojně seděla s jinými, seriózními hosty, a ona vyprávěla, jak včera Dobrov vyhnal kuchařku a sám si smažil biftek.

„No, moji milí, přijdu k němu ráno na kafe,“ začala poté, co se posadila na schod, svým klidným, poněkud rozvlácným způsobem, a přestože incident byl ve skutečnosti velmi všední

a nic zvláštního na něm nebylo, všichni, kteří ji poslouchali, se váleli smíchem, dokonce samotný Dobrov, baculatý, malý komik, s pronikavýma, mazanýma očima, zateklýma tukem, se dobrosrdečně smál, nehledě na to, že představovala v komickém, nemilosrdném světle.

„A lže šelma zchytrale,“ řekl a mazaně mrkal svým zateklým očkem, „všechno se stalo jí a vůbec ne mně, a já jsem nevyhnal kuchařku, ale ona svou, a na kafe nepřišla ona ke mně, ale já k ní! Všechno popletla.“

Ale všichni se rozesmáli ještě víc a na schodišti začalo být ještě veseleji a hlučněji než v pokojích. Muži žádali víno a osvěžující nápoje a jak se zdálo, hodlali tady sedět až do večere.

V Borisově pokoji byl také malý bufet, skládající se výhradně z piva a obložených chlebičků, likvidovaných v nepravděpodobném množství. Nedopatřením dohled nad nimi svěřili samotnému Borisovi, který tak usilovně všechny hostil, že už začal do všech rýpat a vést květnaté řeči v neznámém jazyce. Na jeho výtržnosti si už všichni zvykli a nikdo jim nevěnoval větší pozornost, ale aby neznepokojovali Pelageju a Semjonovnu a Olgu, hosté sami uložili pána domu na pohovku a dohlíželi jenom na to, aby se neprobudil a neopustil pokoj, kde nikoho neznepokojoval svým vzhledem, který se nehodil k významnému večeru.

V jednu hodinu Čemezov, který v tom všem nenalézal nic příjemného a zajímavého, chtěl nenápadně odejít, ale uviděla ho Marja Děment'jevna, která mluvila s Pelagejou Semjonovnou, mu to nedovolila s tím, že „opravdová zábava“ začne až po večeři. Pelageja Semjonovna to znala z vlastní zkušenosti, a proto se nikdy s večeří neopozdila. Prostírali obyčejně dva stoly: jeden v jídelně, pro mládež, tedy pro Varjiny a Pavlovy kamarády, kteří se vždy kdoví proč snažili držet stranou od starých, kteří je v ničem neomezovali, a druhý „čestný“ v sále.

Hned po druhé hodině bez okolků vyzvali hosty, aby přešli do jiných místností a vyklidili sál a jídelnu, aby bylo možné prostrít stoly.

Návštěvníci se bez protestů s hovorem a smíchem rozptýlili a většina z nich zaplnila Olžin kabinet. Přišli sem ze schodů i Dobrov s Jaroslavcem.

Byli velcí přátelé, třebaže sloužili v různých divadlech. Dobrov byl bohem operety a Jaroslavcev – vysoký, pohledný, postarší muž s mohutnou hrudí a očima krásnýma jako bernardýn – v Malém divadle. Trochu na sebe žárlili kvůli úspěchům u publika, a navzdory upřímnému přátelství si nikdy nedokázali odpustit – jeden opravdu velký úspěch, který Jaroslavcev nazýval prázdným a reklamním, druhý angažmá v Malém divadle, kam se marně snažil dostat.

To mezi nimi bylo předmětem nekonečných, bouřlivých diskusí a někdy i hádek, které však vždycky rychle a šťastně skončily, většinou u bufetu. Teď je však něco ponouklo a znovu se dostali ke svému oblíbenému tématu.

„Komika,“ křičel Jaroslavcev unesený vášní, „je umělecká a krásná pouze když je prostá, když v ní není jediné přehnané slovo, jediné šaržírované gesto! A vy, současní komici, operetní komedianti, jste schopni kvůli velkému úspěchu lézt před publikem po čtyřech, jenom aby křičelo hlasitěji! A pokud jsi opravdový umělec, pokud je ti opravdu drahé umění a tvoje poslání a tvůj talent, a ne prázdná reklama, za kterou se všichni dnešní ženou, tak se nesmíš dopouštět ani nejmenšího flirtu s publikem! Radši ať tě nepochopí a vypíská, než aby se smálo a tleskalo tvému pitvoření!“

„Správně, můj milý! Z celého srdce s vámi cítím!“ vykřikla horoucně Marja Dement'jevna a silně mu stiskla ruku. Seděla v Olžině pracovničce mezi hosty, kteří obklopovali Jaroslavceva a Dobrova a se zřejmým potěšením naslouchali

jejich diskusi, přičemž se rozdělili na dva nesmířitelné tábory, z nichž jeden sympatizoval s Jaroslavcem, druhý s Dobrovem.

„Ne!“ křičel Dobrov, který se kdoví proč postavil na špičky a vztekle mával rukama Jaroslavce vovi před obličejem. „Ne, urči mi nejdřív přesnou hranici mezi šarží a opravdovou komikou! Urči mi ty, vášnivý ctitel Shakespeara, kde je ta hranice ve Windsorských paničkách! Copak jeho Falstaff v nich není stejná nadsázka a šarže, k jakým my hřišníci saháme dnes?“

„Tak za prvé nesmíme zapomínat, že Veselé paničky windsorské byly napsány s jasným úmyslem pobavit královnu Alžbětu, které se tak líbil Falstaff v Jindřichu IV., že si přála ho uvidět ještě jednou v nějaké jiné hře...“

„Počkej, počkej!“ vykřikl Dobrov s vítězným pohledem, s radostí, že přistihl přítele, jak si odporuje, a ještě víc zamával rukama. „Copak královna nebyla v tomto případě publikum stejně jako všichni ostatní? A pokud ano, proč v jejím případě připouštíš možnost ‚flirtovat‘, jak ses ráčil vyjádřit, a s publikem to nedovolíš? Sám jsi řekl tisíckrát, že se herec musí spustit na úroveň publika a snažit se publikum pozvednout do své výšky! Nejhoupější ze všech pravidel – bez výjimky! Tím spíš ten tvůj Shakespeare – už proto, že byl Shakespeare – se neměl snižovat k takovým excesům, ani kdyby si to přály všechny královny na světě! A pokud si to dovolil on, génius, tak nám hříšným to Bůh přikázal. On se snažil rozesmát královnu a já publikum! Pro mě je publikum stejná královna, jako pro něj byla Alžběta! Ano! Tak to je!“

A Dobrov strčil ruce do kapes u kalhot, zasmál se a spokojeně obešel pokoj, s pocitem, že zasáhl slabé místo přítele, který se skláněl před Shakespearem, na kterého se on, Dobrov, díval s malou nelibostí, a nejednou prohlašoval, že kdyby tentýž Shakespeare dnes začal psát to, co psal tenkrát, nikdo by si ho nevšímal a možná by bez okolků prokleli!

„No,“ řekl Jaroslavcev, který už se na přítele pořádně zlobil, „s tebou nemá cenu se bavit, protože začneš diskutovat o umění a filosofii a skončíš u tržiště a spodniček!“

„Omlouvám se za něj, mesdames!“ vykřiknul Dobrov a zlostně se zamračil na dámy, které seděly kolem něj. V odpověď se vesele zasmály. Ale Jaroslavcev ho neposlouchal a pokračoval se stejným zápalem.

„Za prvé,“ křičel, přičemž si v zápalu nevšiml neslušnosti, které se dopustil před dámami, které tím očividně neurazil, „drama i komedie jsou přímým odrazem doby! Podle toho, v čem určitá doba nebo určitý národ vidí drama, a podle toho, čemu se směje a nad čím pláče, si můžeme udělat obrázek o mravech toho národa, o úrovni jeho vzdělání a o povaze té doby! Shakespeare byl největším představitelem své doby, ale to, co se zdálo být vtipné nebo velmi dramatické před dvěma nebo třemi sty let, se dnes může jevit nepřirozené nebo přehnané, třeba jen proto, že to zmizelo ze současného života a z našich mravů, a že se dramaticky změnila samotné životní podmínky. Proto se ti Windsorské paničky mohou zdát šaržírované, protože se nedokážeš oprostit od současných názorů a mravů a vžít se myšlenkově v tu dobu a díváš se na všechno z moderního pohledu! A to nejde, zkus se oprostit od naší dob a vžij do těch dob a do těch mravů a uvidíš, že není žádná faleš, ani přehánění, ani šarže, protože to tehdy bylo možné a přirozené i v životě a dalo by se to možná vyfotografovat na kterémkoliv místě staré Anglie té doby. A když to bereš takhle, bude ti i sám král Lear připadat nepřirozený a přehnaný, protože zmizel z našeho života a teď nejsou žádné královské ani nekrálovské dcery, které vyženou svého otce, a navíc mu vypíchnou oči, a on se pak toulá jako zvíře bez domova po lese. Také Hamlet je přehnaný, protože v našem životě se nestává, že by se šest královských osob a různých šlechticů pobilo a otráвило během jedné hodiny na jednom místě.“

„Ano, v literárním díle,“ řekl Čemezov, kterému to nedalo, aby nevstoupil do jejich sporu, „není důležitý děj, který, jak naprosto správně řekl pan Jaroslavcev, „je vždy v souladu s duchem a mravy své doby, ale charaktery, které, pokud jsou vytvořeny tak, jak je vytvořil Shakespeare, zůstávají věčné, nezměnné a pochopitelné v každé době a každému národu, bez ohledu na větší nebo menší úroveň všeobecného vzdělání!“

„A ještě víc!“ vykřikl slavný doktor, který doposud poslouchal mlčky, s lišácky posměšným výrazem ve svých krátkozrakých očích, kterými pozorně hleděl na diskutující přes brýle se zlatými obroučkami.

„A ještě víc!“ opakoval, vyskočil z křesla a také se začal rozčilovat a mávat rukama. „Ještě víc! Protože já jsem přesvědčen, že například Othella můžete dávat kdekoliv – třeba u Habešanů – a oni mu budou výborně rozumět, i charakteru Othella, Jaga i Desdemony! A vzbudí to v nich stejné nadšení a úžas – většího nebo menšího stupně, to nevím – jaké cítíme my. To je síla Shakespearova génia, který téměř nemá sobě rovného, protože díla jiných vynikajících lidí, jako například Racina nebo Voltaira, dlouho nepřezijí svou dobu, pro další generace vyblednou a nevyvolají v nich ten vášnivý a vzrušený zájem, jaký vzbuzovala v jejich současnicích, i když se na ně pořád dívají s potěšením. A Goethův Faust na nás pořád působí tou silou a krásou, jako na své současníky, a pravděpodobně to bude platit i pro další pokolení. V tom převyšuje Voltaira, ale jeho krásu můžeme vychutnat jen my, vzdělané národy, a pro divocha bude nedostupný a nepochopitelný a nebude na něj působit jako Lear nebo Othello. Ale pro divocha – a dokonce i pro ženu je Faust ve skutečnosti nesrozumitelný. Pochopí z něho jenom první, milostnou část! A v tom stojí níž než Shakespeare, který je pochopitelný celému lidstvu!“

„Pojďte jíst, drazí hosté!“ řekla Pelageja Semjonovna, která přišla s Olgou, a hluboce se uklonila svým hostům.

Všichni se hlučně zvedli a se smíchem a žerty zamířili do sálu. „To je také pochopitelné celému lidstvu!“ řekl se smíchem slavný doktor.

„Ano,“ smířlivě souhlasil Dobrov a přimhouřenýma očima se kochal pochoutkami na stole, balyky¹⁹, kaviárem, paštikami a různé chuťovkami, jako by je už vychutnával. „Ano,“ řekl a nalil sobě a doktorovi skleničku jeřabinového vína, „musím se vám přiznat, že je pro mě sklenička dobré popovky a čerstvý kaviárek s cibulí jako chuťovka mnohem pochopitelnější a krásnější než všichni Shakespearové a Voltairové a všichni tito pánové! Na zdraví!“

XIX.

Stůl, prostřený po celé délce, představoval sám o sobě velmi malebný pohled. Byl štědře prostřený všemožnými chuťovkami a víny, ale servírovalo se na nejrozmanitějším nádobí – něco bylo drahé a krásné, něco prosté a hrubé – což okamžitě padlo do oka. Zřejmě jim vlastní nestačilo, a tak ho posbírali i u sousedů, jak se dalo, a stříbrné nože a vidličky se střídaly s popraskanými dřevěnými rukojetmi a skleničky z tenkého skla byly v jedné řadě se sklenicemi z tlustého nazelenalého skla. Ale prostředek stolu zdobila nádherná japonská váza s živými květy, které ráno někdo poslal Olze jako dárek.

Pelageja Semjonovna se neposadila ke stolu a chodila kolem něj, obsluhovala své hosty a sedala si na minutku tu sem, tu tam. Jednomu konci stolu kralovala Miločka, která se usadila mezi svými ctiteli včetně Bucharů, se kterými se nechtěla rozloučit. K nim si přisedli Dobrov s Anfisou a stepní statkář, díky čemuž byl tento konec hlučný a zábavný. Na druhém konci seděla Olga, Marja Děměntjevna, Alexej Petrovič, Čemezov, Jaroslavcev a slavný doktor.

¹⁹ Uzené rybí maso

„A já se posadím k vám! Zdá se, že u vás je velmi dobře,“ řekla zajímavá vdovička, která se prodrala mezi židlemi a posadila se mezi Čemezova a Ardaliona Michailoviče, který se se sobě vlastním roztomilým úsměvem a se sklenkou v ruce táhl za její vlečkou.

Moc se mu líbila, a tak nechal Miločku koketovat s jejími citeli a celý večer se lepil na vdovičku. U Leont'jevových nikdy nikomu neurčovali, kde má sedět, všichni se usadili, kam se jim zachtělo, a proto bylo všechno mnohem jednodušší a zábavnější.

„Ne, ne, posad'te se raději vedle mě,“ řekla Marja Děment'jevna vdovičce, a uvolnila prostor mezi sebou a Jaroslavcevem, protože chtěla, aby Olga seděla vedle Čemezova, ale Čemezov si to nepřál a rychle pro vdovičku odsunul židli vedle své.

Neměl dobrou náladu a už nejednou si všiml, že když vidí Olgu ve velké společnosti, vždycky ho to rozruší a podráždí. Seděla vedle slavného doktora a nějakého velmi krásného bruneta. Marja Děment'jevna mu už stačila pošeptat, že je to Rogozin, slavný malíř. Oběma se Olga očividně velmi líbila a Čemezov na ně sice nežárnil, ale bylo mu velmi nepříjemné, že ti lidé sedí tak blízko u ní, dívají se na ni nedobryma očima, líbají jí ruce a říkají jí různé nesmysly – takové nesmysly, které jsou možné jenom na takových obědech nebo večeřích, kde jsou všichni trochu „en bon courage“²⁰, a ona se svou výmluvnou tváří, vlhkými, pootevřenými ústy, ze kterých téměř nezmizel úsměv, a s červeným mákem v rozčuchaných vlasech, se nejenže neurážela a neupadala do rozpaků, ale dokonce se jí to líbilo, a ona se vesele smála, žertovala a tropila s nimi hlouposti.

U dlouhého stolu obsluhovali lokajové speciálně najatí na tento večer, a Nastasja, a u stolu mládeže nějaká domácí kuchyňská služebná.

²⁰ V náladě

Nastasja ovšem ani tak neposluhovala, jako hostila a všechny řídila jako by dobrovolně převzala roli maître d'hôtel. Vypadala ustaraně, ale spokojeně, a když roznášela omáčku nebo salát, zastavila se za nějakou židli a začala rozmlouvat s těmi z hostů, které nejvíc uctívala. A přesně tak jako tehdy v Petrohradě ji všichni znali, všichni se s ní bavili a žertovali.

Najednou se ozvalo několik hlasů. Ukázalo se, že si na Miloččině konci usmysleli, že vzdají čest hostitelům, vstali ze židlí, pozvedli sklenice a zapěli „slávu“ pod taktovkou Dobrova a Anfisy, kteří byli původci tohoto nápadu.

Mnozí se s potěšením přidali a najednou téměř všichni hosté zpívali hostitelům:

Sláva hostitelkám,
jasné Semjonovně,
s Olgou její dcerou
jasnou Lvovnou atd.

Pelageja Semjonovna se zvedla z místa, kam se právě usadila, uklonila se postaru v pase na všechny strany, a znovu začala obcházet hosty, přitůkávala si, a dokonce se z některými z nich líbala.

Olga také vstala, a když ji oslavovali, také obešla všechny se skleničkou v ruce a políbila se nejen s mnoha ženami, ale i s kolegy.

Všichni mladí se vyhrnuli z jídelny, připojili se ke sboru, pak se se smíchem a hlučně vrhli k Olze a líbali ji. Všechny ty mladičké, růžové konzervatoristky a gymnasistky ji div nezbožňovaly jako se to děje na vyšších školách, a využily každé příležitosti, aby vyjádřily své nadšení. Potom zazpívali „slávu“ Miločce, pak hostům, a potom, protože se rozezpívali, také Nastasje, kterou tak usilovně nutili, aby si přitůkávala a líbala se se všemi, že ona, neobyčejně spokojená s pozorností,

kterou jí projevili, zrudla, a dokonce se trochu načepýřila. Po Slávě začali zpívat jinou, také ruskou a starou píseň, ale už se všichni tak ochotně nepřidali, a tak se brzy rozpadla a byla přerušena hovorem, smíchem a diskusemi, které se rozproudily téměř v každém jednotlivém kroužku.

Diskutovalo se o všem – někdo o Bismarckovi a Andrassym, někdo o otázce přesídlenců, někdo o divadle a literatuře, někdo o vínech – která jsou nejlepší, krymská, zahraniční nebo kavkazská – a všichni diskutovali tím zmateným ruským způsobem, kdy dva diskutující mluví o dvou různých myšlenkách, neposlouchají se navzájem a přerušují jeden druhého, jen aby každý co nejhlasitěji a co nejrychleji vykřičel svůj vlastní názor.

Ale Dobrov ani nedojedl večeři a najednou vyskočil od stolu, běžel ke klavíru a sám sebe doprovázející zazpíval s tím mistrovstvím, které mu v operetě vynášelo pěkné peníze, několik nových, velmi vtipných a zábavných kupletů.

Mnozí, kteří ještě nedojedli zmrzlinu, tako vstali od stolu a obklopili ho, ale jiní zůstali na místě a dál pili víno a diskutovali. Dobrov byl ve formě a zpíval téměř umělecky, přičemž všechny spojil a „probudil k životu“, jak se sám vyjádřil. Zazpíval naprosto dobrovolně téměř deset kupletů, zatímco v divadle se občas zatvrdil a nechtěl přidat ani jeden, bez ohledu na to, jak ho publikum vyvolávalo.

Ale svým přáním zpívat nakazil ostatní a jakmile skončil, jeho míst zaujal jiný mladý člověk s jemným, hezkým, trochu zženštilým obličejem. Přiměl jednoho tlustého muže, který byl známý jako znamenitý doprovazeč, aby ho doprovázel, a zazpíval skvělou árii Radamese z prvního dějství Aidy.

Přechod od komických kupletů k podobné árii byl ovšem ostrý, ale už od prvních tónů si pěvec vydobyl veškerou pozornost a Marja Dement'jevna zašeptala Čemezovovi, že je to jedna z budoucích hvězd, s nádherným hlasem a velkým talentem, a

vedení ho dokonce na své náklady posílá do Itálie, aby dokončil své hudební vzdělání.

A opravdu, jeho hlas nebyl příliš silný, ale byl měkký, pružný a krásný, a bylo v něm něco, co muselo uchvátit duši a vniknout do ní.

Diskuse se přerušily, všichni mlčeli a se vzrušenými tvářemi poslouchali zpěváka.

Čemezov se ohlédl a hledal Olžin pohled. Stála nedaleko klavíru, s tváří, která najednou zbledla, a její oči, vášnivé a vlhké, zamyšleně pozorovaly zpěváka, jako by ji očaroval.

A mimoděk si vzpomněl na Olžino vyprávění o Itálii a o tom, jak Orlin podle její tváře uhodl, že se zamilovala do toho Lea... Bolestně to zasáhlo jeho srdce a on s podivným, tvrdým pohledem pozoroval každou změnu její bledé, fascinované tváře. Ale ona to vycítila, obrátila se, slabě se usmála, odešla od klavíru a tiše se k němu protlačila.

„Ne,“ řekla, když se posadila na židli vedle něho a nepozorovaně pro ostatní mu pevně stiskla ruku, „ne, tak to není,“ řekla s citlivostí, která ho u ní opakovaně překvapovala, „já prostě miluji hudbu... a pokaždé mě vzruší, zvláště zpěv...ale to vůbec, vůbec není tak...“

V tu chvíli pěvec skončil a rozbouřil se potlesk.

Všichni mu tleskali a děkovali mu, dámy tiskly pěvci ruku a vyjadřovaly mu své nadšení, muži ho líbali a objímali, a Dobrov, kterého jeho zpěv zvláště dojal, z přebytku citů a dojetí téměř zaklel a neprodleně si s ním chtěl na to připít.

„Tak,“ řekl, když přišel k slavnému doktorovi a setřel si slzy ze svých tukem zalitých očí, „kašlu na Shakespeara! Nedožívám mě ani trochu, ale zpěvu neodolám! Teď brečím jako baba!“

„Promiňte!“ křičel u vytržení Ardalion Michailovič. „Ale takový hlas v ruské opeře nikdy nebyl! Uvidíte, co z něj bude: zastíní všechny Italy! A nejdůležitější je, že je náš, opravdový Rusák! Dokonce ani ne Malorus!“

„Ale kdo ví,“ řekl slavný doktor s úšklebkem, „podle pseudonymů jsou všichni Rusáci!“

Ale Ardalion Michailovič a Marja Děment'jevna tvrdili, že ho dobře znají, a přísahali div ne na vlastní hlavu, že je opravdový Rus.

Marja Děment'jevna znala tetu jeho kmotry a sama s ním byla v nějakém příbuzenském vztahu, v tak vzdáleném, že se spletla ve třetím koleně a nedokázala jej vysvětlit.

Ale pěvce přiměli zpívat s Váreňkou duet z Hugenotů a spory o jeho původ utichly. Váreňka měla čistý, trochu kovový hlas, který splýval s barytonem pěvce a skoro ho překryl silou, ale zpívala chladně, bez zápalu, a dokonce i její tvář zůstávala stejně lhostejná a klidná jako vždycky. Váreňka nic nezkazila, ale zchladila náladu, a protože sama nehořela, nemohla zapálit ostatní.

Když skončili, zatleskali jim, ale ne tak vřele, jako když zpíval sám Pavlišin. Konverzace se novu rozběhla. Někteří se vrátili ke stolu, aby dopili víno a kávu, někdo pokračoval v přerušené diskusi a někteří se dokonce rozhodli odejít.

„Tetka, vytáhni balalajku, ukážeme jim, jak zpívají Chocholové!“ zavolal najednou na Anfisu Jaroslavcev, který v některém pokoji vylovil kytaru. Všichni se zaradovali a přivítali je hlučnými výkřiky, ale „tetka“ odmítala a nechtěla zpívat po Pavlišinovi.

„Když už... tak už!“ řekla přehnaně slovy jedné ze svých rolí, „dej praseti foremetku!“

Ale všichni se smáli a násilím ji táhli k Jaroslavcevovi, který si vůbec nevšímal jejích námitek, umístil doprostřed místnosti dvě židle a už ladil kytaru.

A konečně Anfisu usadili a ona předstírala, že se stydí a je v rozpacích, zakrývala si obličej tlustýma rukama a dělala směšné úšklebky a grimasy, ale nakonec se přestala vzpouzet a s živým komickým talentem zazpívala v duetu s Jaroslavcevem

ještě velmi svěžím, a ne špatným hlasem komickou maloruskou písničku stejně dobře, jako by byli opravdoví Chocholové. Publikum opět zajásalo a stepního statkáře, který měl panství v poltavské provincii, tak dojalo, že slyší zvuky svého rodného jazyka, že to nevydržel a začal zpívat s nimi.

Ale ještě lépe a směšněji zazpívali v triu Dobrovem „Paulinu“, která vzbudila ve všech nadšení, všichni se smáli a prosili, aby zazpívali něco jiného, ale Anfisa nechtěla,

„Ne, ať teď zazpívá Olga,“ řekla kývla hlavou směrem, kde byla Olga, „a mé duši dopřejte pokání, nechte mě vydechnout! Já vám potom radši zazpívám Kmotříčka!“

„Ano, ano, Olgo! Olgo Lvovno! Zpívejte, zpívejte! To nám nemůžete odmítnout! Zazpívejte jako ostatní!“ křičeli všichni, obstoupili Olgu a táhli ji doprostřed sálu jako před chvilkou Anfisu.

Čemezov ji ještě nikdy neslyšel zpívat a skoro se o ni bál, protože myslel na to, že se po takovém mistrovství, každém svého druhu, neodhodlá zpívat.

Ale ona se odhodlala a se smíchem a s obličejem, který se opět rozzářil, se posadila na Anfisino místo. Její zasněná nálada vyvolaná krásnou árií z Aidy, očividně přešla, a jí se zase chtělo zpívat, bláznit a smát se.

„Tak se do toho dáme, Oleňko!“ řekl Dobrov. „Cikánské noci!“

„Ne, radši zazpívám s Koljou Mráz,“ řekla a usmála se na Jaroslavceva.

„Dobře, když Mráz, tak Mráz!“ volali všichni, protože věděli, že to s Jaroslavcem zpívají zvlášť dobře,

A začali zpívat.

Jaroslavcev najednou omládl na dobrých dvacet let. Jeho oči, které hleděly na Olgu se zamilovaným výrazem zazářily a zajiskřily, v jeho hlase náhle zazněla mladá, lehkomyšlná ruská udatnost, a on zpíval s takovou vášní a nadšením, že vypadal jako krasavec a každý ho musel obdivovat.

Čemezov už se nebál. Olga zpívala tak dobře, v každém jejím tónu bylo tolik mládí, radosti a života, tolik upřímného nadšení, že musela vzbudit nadšení ve všech, a každému, kdo se na ni díval, se chtělo žít, zpívat, milovat a z něčeho se radovat. Její krásná tvář se ještě víc rozzářila, zrcadlila každé slovo, a ona přímo splynula s písní, kterou zpívala.

„Naše skvělé děti!“ vykřikl nadšeně Dobrov, když skončili. „Olgo, má radosti, lásco, bohyně, dovol mi, abych vstal a zlíbal ti nožky!“ prosil opět se slzami v očích a opravdu před ní padl na kolena a líbal okraj jejích šatů. Olga se smála a radovala, že zazpívala tak dobře: očividně to sama cítila a se šťastným úsměvem opětovala polibky, objetí i obdiv, kterými ji a Jaroslavceva zasypávali.

„A jaké štěstí pro vás, nastávajícího!“ řekla šťastně Marja Dement'jevna, která obdivovala Olgu, a znovu se z celého srdce radovala za Čemezova. „Vždyť jistě cítíte, jaký má talent, jakou duši!“ A už to nevydržela, vyskočila z křesla, vrhla se k Olze a pořádně ji zlíbala.

„A teď, dětičky, teď bude Kmotříček!“ vykřikla rozohněná Anfisa hledíc na Olgu, „ale jenom sborem, dětičky!“

„Sborem, sborem!“ souhlasili všichni nadšeně, protože už je nebavilo jenom poslouchat a chtěli sami zpívat.

„Kmotříčku, pobuď u mě,“ zazpívala Anfisa a celý ohromný dobrovolný sbor se k ní přidal:

„Pobuď, buď, buď u mě...“

Dobrov představoval kmotříčka a směšnou mimikou jí odpovídal, že by u ní rád pobyl, ale ona má velmi zlého psa!

„Já psíka na šňůrku přivážu,“ slibovala Anfisa, a ostatní ji ani nenechali dokončit ta slova a s nadšením se přidali:

„Přivážu, vážu, vážu, vážu!“

Muži podupávali, ženy škubaly rameny, to vše s procítěnými gesty, jako by se navzájem nakazili ještě větším nadšením, prováděli ten hloupý, ale přesto směšný text:

„Přivážu, vážu, vážu...“

Zpívala i Marja Děment'jevna, i stepní statkář, jehož bohatýrský bas, který zněl jako ze sudu, se rozléhal po celém sále, i slavný doktor, který se nespokojil s pouhým zpěvem, ale zuřivě si dával takt nohama, rukama, a dokonce i hlavou; zpívala i Miločka se svými gardisty, i plachý milionář, i zajímavá vdovička, i Ardalion Michailovič, a dokonce Pelageja Semjonovna ze sebe vydala tenoučkým, sotva slyšitelným hláskem „přivážu“; a nakonec sama Nastasja, která stála ve dveřích s tákem v ruce.

Dokonce Čemezov a Alexej Petrovič propadli všeobecnému nadšení, a také bláznili a smáli se, přizvukovali ostatním. Ale najednou Anfisa vyskočila a kývající za chůze tlustými rameny rozběhla se malými krůčky po celém sále a Dobrov, která ten pohled nevydržel, se prudce vydělil ze sboru a v podřepu začal vyvádět neuvěřitelné kousky nohama a vyskakuje téměř ke stropu se vydal naproti Anfise.

„Odstrčte stoly, odstrčte je!“ volali všichni na ty, kteří stáli blízko stolu a někteří se k nim rychle vrhli, aby je odsunuli na stranu. Na pomoc přispěchali dva lokaji a nějaká tlustá, rezavá baba ve vykasaném sarafánu a v kožených vysokých botách, ze kterých vepředu a vzadu visely tkanice. Rychle oběma rukama posbírala talíře a nože, ale když viděla ten tanec, neodolala a místo aby spěchala do kuchyně se zastavila, tak jak byla naložená nádobím, a usmívajíc se širokým úsměvem dívala se s vytržením, „jaké kousky pán provádí.“

„No,“ řekla nahlas Nastasja a souhlasně kývla hlavou na Dobrova, „na toho ani náš Váňuša nemá!“

Nakonec byli tanečníci i zpěváci unaveni.

Píseň se přervala a muži se rozhodli, že se napijí.

Posbírali opuštěné zbytky šampaňského a ti, kterým to nestačilo, bez stěžování pili jiné víno nebo dokonce jenom pivo.

Všichni se posadili, aby si odpočinuli, a muži si otírali kapesníky zčervenalé, zpocené obličej. Na několik minut zavládlo v hale ticho, což neočekávaně probudilo Borise, který spal u sebe v pokoji. Vešel do sálu, už vystřízlivělý, ale ještě s ospalýma, tupýma očima.

Pelageja Semjonovna se vyděsila, jako by provedl kdoví co, a úzkostlivě se na něj podívala. Ale on jakoby nic přistoupil k jedné z Váreňčiných přítelkyň a začal se s ní bavit.

„Ach, to je hezké!“ vykřikla na celý sál Miločka. „Buchaři také chtějí zpívat! Říkají, že zazpívají nějaké bucharské písně! Ach, to je roztomilé! Poslouchejte, poslouchejte, pánové!“ vykřikla a donutila všechny zmlknout.

„Ano, ano, to je opravdu zajímavé! Poslouchejte, poslouchejte!“ opakovali ostatní po ní a posměšně a zvědavě se dívali na Buchary.

Začali zpívat.

Byly to podivné a divoké zvuky, které nezvyklým evropským uším připadaly pronikavé a nehezké, postrádající jakoukoliv melodii, ale Bucharům se nelíbila o nic méně než Rusům jejich Kmotříček.

Zpívali plynule, pohupovali do rytmu hlavou a celým tělem, nejdřív doleva, pak doprava, ale tklivá píseň se zřejmě změnila v jakousi válečnou a hrozivou, protože tóny přešly z mírných a protáhlých v ostřejší a hlasitější a jejich oči pod hustým obočím a bílými turbany divně blýskaly.

„Nádherné, nádherné,“ šeptala Miločka u vytržení, ale ostatním se ta píseň pramálo líbila, přesněji řečeno nelíbila se jim vůbec, nikdo jí nerozuměl a hrozivý výraz bucharských tváří některým připadal děsivý a některým aspoň protivný.

Zatleskali jim, když skončili, slabě a neochotně, víc ze zdvořilosti než z potěšení, ale Buchaři se teď klaněli nejmírnějším a nejroztomilejším způsobem s rukou na čele a na srdci.

„Podívej se na ty čerty,“ řekl Dobrov, který se na ně nesouhlasně díval, „kdyby ses objevil v té jejich prokleté Buchaře – ti by se předvedli!“

„Ano, předvedli,“ melancholicky souhlasil Jaroslavcev, kterému se po pěti lahvích různých vín udělalo nějak smutno na duši.

„Napijme se na to!“ navrhl jim slavný doktor, který celou dob přesvědčoval Jaroslavceva, že má určitě nemocné ledviny, že na něm pozoruje různé příznaky, a dokonce mu navrhoval, že ho bude zadarmo léčit, což ho uvrhlo o ještě větší melancholie, i když si Jaroslavcev obyčejně připadal úplně zdravý.

„Ale no tak, příteli, neboj se! Povídám ti, že tě vyléčím! A napijme se na to!“ pokračoval slavný doktor, který mu začal tykat. A protože víno už nebylo, třebaže pohostinní hostitelé připravili všeho dostatek, ve čtyřech si s Dobrovem a stepním statkářem nalili sklenku vodky, kterou slili dohromady se zbytky nějakého likéru.

Ale už bylo pět hodin. Někdo byl unavený, někdo opilý; postupně začali konečně odcházet. V tom okamžiku ke klavíru přistoupil malý, skromný člověk, který se celou dobu držel stranou, s trochu chorobným, nervózně se chvějícím obličejem, a začal neočekávaně hrát, nejprve rozpačitě a stísněně, ale s každým úderem lépe a vroucněji, nějakou skladbu od Chopina.

By to známý klavírista, jeden z profesorů na konzervatoři, člověk, který miloval hudbu a hrál skvěle, ale před publikem vystupoval velmi zřídka a ve společnosti hrál ochotně pouze příležitostně, po podobných dlouhých večírcích a večerích, když na něj přišla inspirace. Pak hrál dobrovolně několik hodin, zatímco jindy bylo velmi těžké ho k tomu přemluvit.

Když publikum uslyšelo krásnou hudbu, v prvním okamžiku se opět shromáždilo, a to i ti, kteří už se chystali odejít. Stáli a poslouchali. Ale většinou už byli velmi unaveni a dojmy

nepůsobily stejnou silou jako uprostřed večera. První dva tři kousky vyslechli se zřejmým potěšením, tím větším, že doufali, že on brzy skončí. Ale on, unesený svou vlastní hrou, začal čtvrtý. Pak začali opět hovořit, hlasitě a bezostyšně, a ti, kteří se zastavili, aby poslouchali, se začali znovu rozcházet. Pelageja Semjonovna s Pavlem a Nastasjou stáli v předsíni, protože každou chvíli bylo nutné se s někým rozloučit, vyprovázet ho a pomáhat mu s oblékáním. V sále zůstali jenom velmi opilí a vytrvalí, kteří pokračovali v úryvkovitých rozhovorech a v diskusích, kterým už sami sotva rozuměli, ale diskutovali už ne s předcházejícím nadšením a zápalem, ale s nějakou tupou, unavenou vzájemnou rýpavostí.

Klavíristu už nikdo neposlouchal a nevěnoval mu téměř žádnou pozornost, ale on nepozoroval ani odchody, ani rozhovory, které ho přehlušovaly, a jen hrál a hrál, čím dál lépe a lépe, s větší silou a nadšením, a očividně poslouchal a kochal se jen těmi úžasnými zvuky, které se rodily pod jeho rukama, které rychle běžely po klávesnici.

Čemezov odcházel zároveň s Borkovovými a musel doprovodit vdovičku, či spíše ona si přála doprovodit jeho a odvézt ho zase ve svém kočáře, což se mu vůbec nelíbilo.

„Co ten pán?“ zeptal se Olgy už ve dveřích. „Bude se u vás ještě dlouho předvádět?“

„Ach,“ zasmála se, „když se jednou dal do hraní, tak se už nevzpamatuje! Někdy se stane, že hraje ještě další den!“

„Je čas spát, vždyť už je skoro šest hodin. Copak ti pánové tady budou ještě sedět a popíjet?“ řekl nespokojeně, protože nechápal, jak může někdo tolik zneužívat laskavosti hostitelů.

Ale Olga se tím vůbec neznepokojovala.

„Však já půjdu,“ řekla klidně. „Zůstane s nimi Borja a Pavel, a já a máma nikdy nečekáme, až všichni odejdou. Bylo by to zbytečné, stejně bychom se nedočkaly!“ dodala a bezstarostně se zasmála.

„To je nehorázné!“ pomyslel si Čemezov. Takové pořádky ho překvapovaly.

Hosté se ještě jednou rozloučili a Marja Děment'jevna objala Olgu a silně-silně, s významným, tajuplným pohledem, kterými rozuměly jen ony dvě a ještě Čemezov, políbila znovu Olgu.

„No, podívejte!“ řekla a nedokončila, ale usmála se s tímž záhadným pohledem.

Olga společně s Nastasjou vyšly na schodiště a svítily jim, přehýbajíce se přes zábradlí.

„Nenastydněte, Olgo Lvovno!“ řekla starostlivě laskavá vdovička.

„Nic, nic... na shledanou!“ znovu vykřikla, když už byli doma, a Čemezov mimoděk zvedl hlavu a uviděl její milou, usmívající se vzdálenou tvář slabě osvětlenou svíčkou.

„No, co?“ zeptala se triumfálně Marja Děment'jevna, když všichni vyšli na ulici. „Že je pravda, že to bylo zábavné? U nich je vždycky velká zábava!“

Čemezov se zasmál a pochybovačně zavrtěl hlavou.

„Příliš mnoho talentů!“ odpověděl.

Marja Děment'jevna se na něj překvapeně podívala.

„Vy jste ale protivný!“ řekl rozzlobeně, „pak jste se neměli dát dohromady, pokud vám vadí talenty!“

„No, možná, Bůh dá, že si s tím nějak poradíme,“ řekl Čemezov, zasmál se a políbil ji na rozloučenou.

Ona se na něj zamyšleně podívala, aniž by pustila jeho ruku.

„Já opravu nevím,“ řekla, vzdychla a zavrtěla hlavou, „jestli se mám radovat se za vás oba, nebo být smutná!“

Část třetí

I.

Čemezov se vrátil do Petrohradu v úplně jiné náladě, než když odjížděl. Odpočinul si a získal novou sílu a energii, a především, netrpěl depresivním pocitem osamělosti, který ho trápil celou dobu.

I když byl smutný z rozloučení s Olgou, byl na druhé straně téměř rád, že se vrací domů. Nervózní a rušný život Leont'jevových už ho omrzela.

Olga ho doprovázela na nádraží. V posledních dvou dnech před odjezdem ještě zřetelněji pochopil, jak si na sebe zvykli. Olga mu slíbila, že v Petrohradě stráví jaro a léto a mluvila o tom, že by přešla z Moskvy do Petrohradu.

S příjemným pocitem úlevy přijížděl Čemezov ke svému domu a s radostí uviděl portýra Stěpana, který se se širokým úsměvem vrhl k izvozcíkovi, aby od něj převzal věci.

„Tak co, jak je u nás, všechno v pořádku?“ zeptal se Čemezov.
„Všechno díky Bohu. Jenom Natalju Kirilovnu silně bolely zuby a minulý týden si Semjon Archipyč trochu popálil prst, ale jinak je díky Bohu všechno v pořádku.“

„Ne, to není nic strašného,“ řekl Čemezov, když přišel ke schodům. Chtěl říct Stěpanovi, aby nezvonil, protože chtěl staříky radostně překvapit, ale Stěpan už stačil několikrát zazvonit tak energicky, že chůva i Archipyč hned uuhodli o co jde, a vyběhli naproti.

„Synáčku,“ rozplakala se radostí chůva a už na schodech ho objímala třesoucímá se rukama, „tak jsme se tě dočkali...“

Archipyč nevyjádřil nadšení tak rychle, ale samozřejmě měl velkou radost z návratu svého pána, a protože jako obvykle žártil nejen na něj, ale i na jeho věci, vzal je Stěpanovi, který je chtěl odnést až nahoru.

„Dej to sem, dej to sem!“ řekl mrzutě a vytrhl mu je z ruky.
„Sám to odnesu, sám...“

A s obtížemi si naložil na záda kufr a pléd s polštářem a vydal se nahoru, aniž by někomu dovolil přiložit ruku, všechny odstrkával z cesty.

V bytě bylo čisto-čistě uklizeno a Čemezov s radostí vstoupil, zdálo se mu, že každá věc na něj čeká a má radost, že se vrátil.

„Nejdřív mě nechte umýt a potom si dám čaj!“

„Ach, ty můj krasavče, přibral jsi, sláva Bohu!“ řekla chůva, s potěšením se na něj dívala a radovala se, že se její chovanec vrátil celý a bez úhony.

Při mytí mu vypověděla všechny novinky, všechno, co se stalo, když tu nebyl, i o tom, jak ji bolely zuby, a že malá Lena měla zarděnky, a Jelena Nikolajevna myslela, že to je spála, a velmi se o dcerku bála, a o tom, že se Zinočka na plese velmi zalíbila plukovníkovi, a že už potom nejednou navštívil Oleninovy.

„No, takže,“ řekla chůva s radostí, „možná se i vezmou, na Tomášovu neděli²¹ bude svatba, pán je velmi chrabrý, má nádherné kníry, veliké, a říká se, že má v Kurské gubernii velké pozemky.“

Ale Čemezov byl nešťastný, že nějaký neznámý plukovník, cizí člověk, si myslí na Zinu, a chůva ve své naivitě z toho má radost.

„Je na vdávání mladá,“ řekl suše.

„Ale vždyť já jenom tak, to se ví, je mladá,“ souhlasila chůva, která pochopila, že se její novinky Juriji Nikolajeviči kdoví proč nelíbí, a aby zahladila špatný dojem, začala vyprávět další novinky, už ne o rodině, ale o sousedech. Chůva, která žila v tomto domě už čtvrtý rok, znala nejen všechny obyvatele, ale znala i obyvatele domů sousedních a zajímala se o ně, a myslela si, že je Čemezov také zná a má o ně zájem. A vyprávěla mu,

²¹ První neděle po Velikonocích

že generála Těplinceva ze sousedního domu ranila mrtvice a umřel a v jakém rakvi ho pochovali a z jakého kostele pozvali zpěváky.

„A lékárníkovi se narodil chlapecek,“ řekla vítězoslavně.

Čemezov si nepamatoval, že by znal nějakého lékárníka.

„Přece naproti,“ vysvětlovala chůva a divila se, že on vůbec netuší, o kom mluví, „bereme u něho léky, takový hezký chlapecek, říkali, když ho se narodil, tak ho zvážili, a co myslíte – všichni se divili, kolik ukázala váha. Jenomže se říká, že není podobný otci, on je blondatý, s bílými vousy, a chlapec je celý černý. Takže se myslí spíš na jeho pomocníka, ale já si myslím, že ona je také černovlasá, oči má vyvalené, červený obličej, červené tváře, zdravá Němka. Copak jste ji nikdy neviděl?“

„Koho, chůvo?“

„No lékárníkovou. Vždyť chodí každý den kolem našich oken, pořád se chodí procházet na Něvský! Nosí sametový kabátek s bobří kožešinou, podíváš se na ni a neřekneš si, že je lékárnice, pomyslíš si, že je manželka generála...“

Čemezov si dávno zvykl poslouchat mechanicky chůvina vyprávění, která ho ze začátku otravovala a dráždila, jako většinu mužů dráždí malicherné ženské drby, ale stařena se urážela, když ji přerušoval, a nikterak nedokázala pochopit, co je na jejích řečech hloupého. Kromě toho jí takové příležitosti nedostávala často: volila k tomu ty okamžiky, kdy ml nejlepší náladu, a pak, protože ji nechtěl zklamat, nechal ji žvanit o různých lidech, které nikdy neviděl, a sám v těch chvílích myslel na něco jiného a téměř ji neposlouchal.

Chůva zatím nenápadně poslala domovníka, aby vyřídil Jeleně Nikolajevně, že Jurij Nikolajevič přijel, ale bylo jí líto mu dát peníze na izvočika, takže když se Čemezov umyl a převlékl a přišel do jídelny na čaj, jeho sestra tam ještě nebyla.

Místo chůvy, která šla chystat ložnici, zaujal místo v jídelně Archipýč.

„Tak co, Archipyči,“ řekl Čemezov, který chtěl i starci dopřát potěšení, které mu bylo ještě vzácnější než chůvě, totiž popovídat si s ním.

Čemezov věděl, že ačkoliv je navenek nemluvný, občas si velmi rád popovídá právě s ním, protože výhradně jeho, jak se zdá, pokládá za seriózního člověka, který stojí za rozhovor.

„Jak se vám dařilo beze mě? Řekni mi, co je nového.“

„Co by bylo nového!“ řekl zachmuřeně stařec, který se snažil skrýt, jak ho to těší, a podle svého zvyku složil ruce za záda.

„Co je nového vám určitě už stačila říct Natalja Kirilovna?“

„Já nevím,“ řekl Čemezov, který rozpoznal obvyklou žárlivost mezi starými lidmi, „možná mi neřekla všechno,“

„No, to bych se divil,“ řekl stařec s přezíravým úsměvem, „ta si nenechá nic ujít!“

Na okamžik zmlkl, a pak se na důkaz svých slov zeptal:

„A o slečninčiných zarděnkách vám řekla?“

„O zarděnkách mi řekla.“

Archipyč se znovu odmlčel.

„A o plukovníkovi panu Ozerovovi mluvila?“

„I o plukovníkovi mluvila.“

„Tak vidíte. A o generálovi Těpliščevovi povídala?“

„I o generálovi Těpliščevovi mi povídala, Archipyči,“ řekl Čemezov, který se musel zasmát té soutěži novinek.

„No tak vidíte! Co potom zůstane na mě! Vždyť já už vám nemám co říct. Ale o mém prstu nemluvila, že ne?“ zeptal se najednou vyčítavě.

„Ne, o prstu neříkala nic.“

„Tak je to pořád! Já před ní svoje nemoci netajím, a ona... i kdybych umřel tak nic neřekne!“

„No, a co máš s tím prstem?“

„Co! Stalo se to pro nic za nic, s tím mým prstem!“

„A o co jde? Co se stalo?“

„Spálil jsem se, to se stalo. Šel jsem do hospody pro horkou vodu a čaj – jí se zachtělo a já jsem teda šel – no a přišel jsem do hospody, a řekl si o horkou vodu, a voda byla žhavá, hotová pára, a ještě mi kuchtík řekl, ‚nespalte se, Semjone Archipyči, je to žhavý‘, a já jsem si ještě pomyslel, nespálil bych se poprvé! A co byste si pomyslel, celou dobu jsem to opatrně nesl, došel k samým dveřím, ani kapičku neulil, a jen jsem vzal za kliku, ona – šup přímo proti mně, šli mi naproti, a jak se dveře otevřely – a ta žhavá voda se mi vylila všechny přímo na ruku. Naštěstí se většina vylila na rukáv, tak se skoro nic nestalo, jenom palec utrpěl! Byl celý spařený, stačilo se trochu dotknout, a lezla z něj kůže. Víc než týden jsem se s tím trápil, pět nocí jsem nespál, obvaz jsem doteď nesundal, sundat jsem se bál, abych se nějak neušpinil nebo nezranil, kůže je nová, jemná, zase se rozbije.“

„Samozřejmě, dokud se to úplně nezhojí, je lepší to nesundávat! Ted' už to nebolí?“ řekl uklidňujícím tónem Čemezov, aby upokojil rozjetého starce.

„Ano, ted' už nebolí,“ řekl nespokojeně, „ale předtím tolik bolelo!“

„Co se dá dělat, Bůh dá a brzy se úplně zahojí.“

„Ano, zahojí se, to se ví, že se zahojí. Takže vám o tom nic neřekla?“ zeptal se znovu za několik okamžiků.

„Ne, nic.“

„Vůbec nic.“

„Pravděpodobně zapomněla, člověk si nevzpomene na všechno najednou,“ řekl Čemezov, který se snažil omluvit provinilou chůvu.

„Ne, ona nezapomíná,“ řekl Archipyč, ironicky se ušklíbl a zavrtěl hlavou, „zapamatuje si každou maličkost, ale tohle ne... pamatovat si pamatuje, ona si pamatuje dobře, ona to schválně zamlčela!“

„A proč by to dělala schválně?“

„Ne, nic neříkejte, já to dobře chápu, taková je ke mně, povídá samé hlouposti, který za to nestojí, a já jsem kvůli tomu palci mohl umřít!“

„A co bys umíral! Bůh dá, Archipyči, že si tady ještě pobudeme!“

„Ano, Bůh dá, vy si tady pobudete, ale já ne... v našem věku, jak dlouho může trvat, než umře! Vždyť, díky Bohu, jsem se dožil šedesáti devíti let, došel do nejnebezpečnějšího věku – vy se toho těžko dožijete!“ řekl Archipyč rozzlobeně, jako by se zlobil na Čemezova, že je mladší než on.

Čemezov věděl, že se stařík dostal ke svému oblíbenému tématu, že se pustí do nekonečného filosofování, a začal spěchat se snídání, aby se co nejdřív dostal do kanceláře, kam ho to silně táhlo od chvíle, kdy ráno přijel do Petrohradu.

Ale ještě než dojedl, zazvonil zvonek a dorazil Arkadij Petrovič a Zina.

Jelena Nikolajevna nemohla přijít, ještě nevycházela, starala se o dcerušku.

Začalo hlučné vítání a objímání. Zina nadšením svého bratra málem uškrtila, jak se mu pověsila kolem krku. Arkadij Petrovič zjistil, že se Čemezov velmi spravil a přibral, a s potěšením ho poklepal na rameno a prohlížel si ho, jako by ho neviděl tři roky.

„Vida!“ vykřikl vítězoslavně a ve svém nadšení myšlenku na Čemezovovu dovolenou připisoval výlučně sobě. „Já jsem věděl, že ti to přinese užitek! Jenom škoda, že jsi strávil celou dobu v Moskvě. Proč jsi tam musel zkejsnout! Prospělo by ti, kdybys taky zajel do Sosnovky a třeba jenom týden prožil na venkovském vzduchu. To by ti prospělo ještě víc.“

„Nevyšlo mi to,“ řekl Čemezov, který se mírně začervenal při slovech Arkadije Petroviče, že tam „musel zkejsnout.“ Ale Arkadij Petrovič, který tím nic nemyslel, už přešel na jiné téma.

„No, a teď, kamaráde,“ řekl s potěšením a mnul si ruce, „bez tebe se tady děly věci! Rimval vyletěl! Slyšel jsi to!“

„Slyšel, slyšel, dokonce v Moskvě jsem to slyšel!“

„Ano, už byl čas se zbavit, je starý jako Věčný Žid, na schůzích mluvil jako by se sypal písek.“

„Ach!“ vykřikla Zina, vzala ze stolu velký kabinetní portrét, který chůva vybalila z kufru s ostatními věcmi. „Zdá se, že to je Leont'jevová! Ach, drahý Juriji, dej mi ji! Na co ti je!“ Čemezov jí s nečekanými rozpaky vytrhl portrét z ruky a rychle ho schoval do svého stolu.

„Žádné slídění!“ řekl a lehce Zinu zadržel. „Víš, že to nemám rád. A vůbec, co jste to našli za plukovníka?“ zeptal se žertem, ale se zvědavým pohledem na sestru.

„Aha, aha, ten plukovník!“ zasmál se Arkadij Petrovič, „opravdový plukovník s medailemi a pořádnými epoletami. Jak by ne, adept na medaili.“

„Ale to to jsou výmysly Arkadije a chůvy!“ řekla Nina a rozčileně blýskala očima na Arkadije Petroviče. „Našli nějakého protivného starého muže, plešatého a s umělými zuby, a říkají, že je to ženich! Radši bych umřela, než bych si vzala takového!“

A rozhořčený, rozzlobený tón, kterým vždy mluví mladé dívky o nepříjemných nápadnících, kterými je ostatní zlobí, kdoví proč Čemezova potěšil, a on se zasmál a políbil s radostí svou sestru a okamžitě se uklidnil, protože její případné vdavky vůbec neschvaloval.

Než jel na oddělení, zajel Čemezov k Héléne, aby se podíval na holčičky. Jelena Nikolajevna se z bratra zaradovala, také shledala, že se pěkně zotavil, ale ona sama pohubla a pobledla, jak se to vždycky stávalo, když bylo některé z jejích dětí nemocné.

„Tak bezpodmínečně musíš přijít na večeři!“ řekla, když políbil obě holčičky, které radostně vykřikly a vrhly se k němu, a pak se rychle chystal k odchodu.

„Ano, samozřejmě,“ řekl, a s něžně jí líbal ruku.

Čemezovovi se po odloučení i Héléne, i Zina, i děti, i staříci, a dokonce i Arkadij Petrovič zdáli ještě bližší a dražší než dříve. S radostí cítil, že se vrátil domů, ke svým, do svého koutku, kde měl všechno na svém místě, všechno svoje, a ne jako tam, v Moskvě, v budoárové, hospodské atmosféře, kterou nesnášel. Dokonce i pohled na petrohradské ulice, který ho před odjezdem tak nudil, mu byl teď příjemný, a když šel do úřadu, s potěšením se díval na známé domy, ulice a lidi, což se mu teď, s posílenými nervy zdálo také nové a svěží.

V oddělení byli překvapeni jeho neočekávaným příchodem.

Čekali, že nejdřív pošle telegram, a on se objevil z ničeho nic.

Až ho dojalo, jak se zaradovali. A k tomu všichni, bez výjimky, byli na svých místech u práce, a to mu bylo velmi milé.

Prvních několik minut se zdravil s ostatními, pak šel k sobě a pozval do své kanceláře několik nejbližších kolegů a vyptával se jich, jak se dařilo bez něj. Záležitosti, které šly svou kolejí, jak je nasměroval, nešly špatně, všichni pracovali dobře, ale pořád zbývaly vážné a významné záležitosti, které se odložily do jeho návratu – ne proto, že by nešly řešit bez něj, ale díky síle autority, které se těšil mezi svými úředníky, si všichni zvykli v nejdůležitějších věcech jednat podle jeho rad a pokynů. Kvůli jeho nepřítomnosti se nahromadila spousta práce a on spokojeným zběžným pohledem přejížděl všechny dokumenty, které mu připravili.

„Tak teď do práce!“ řekl vesele a cítil, kolik má v sobě radosti, svěžesti a silné, vášnivé touhy pracovat.

Jeho nálada přešla na všechny. Pocítili, že se vrátil hospodář – duše díla, a všichni jeho přítomnost živě cítili.

Měl vzácný dar působit na lidi – silným vlivem, který nebyl násilný ani vynucený, ale bezděčný a dobrovolně přijímaný ostatními.

Miloval svou práci a ta láska se nutně přenášela na ostatní. Rád pracoval – a pracovat s ním bylo příjemné a snadné, i když práce byla sama o sobě obtížná. Ale těžkosti jako by mizely před energií, s jakou se bral za práci, a kterou ve větší nebo menší míře předával všem, kteří s ním sloužili. Velký význam mělo to, že v něj věřili, že v něm ctili hlavu a hospodáře, třebaže on nikdy nezneužíval své moci, a dokonce se vyhýbal tomu, aby ji využíval. Byl spíš přítelem než vedoucím, ale jeho moc přesto proti jeho vůli a přání cítili, ne kvůli jeho jednání, ale kvůli mravní síle, která v něm byla a kterou všichni podvědomě cítili a též se jí podvědomě podřizovali.

Ale jeho největší zásluhou a silou bylo to, že zatímco požadoval práci od jiných, sám pracoval dvakrát a třikrát tolik. A oni to dobře věděli a mnohem ochotněji následovali jeho příkladu. Proto i teď, když se vrátil se svěží zásobou energie, odrazilo se to na ostatních, a práce kypěla.

Dokonce i návštěvníci a prosebníci, kteří se každý den kvůli různým záležitostem objevovali na oddělení, byli rádi, že se vrátil: „Výborně, sláva Bohu!“ říkali, protože cítili, že všechny jejich osobní požadavky adresované oddělení budou vyřízeny dříve.

Sám Čemezov si to instinktivně uvědomoval. Vždy se rád vracel do Petrohradu, protože to pocítil vždy po svém návratu a v hloubi duše na to byl nejvíc hrdý. Ale tentokrát, když se vrátil se zotavenou duší i tělem, cítil ještě silnější příliv blahodárné lásky k práci, k oddělení a všem kolegům, a sám si připadal jako šťastný člověk, který má jasný cíl.

II.

Nějak se stalo, že mezi Čemezovem a Jelenou Nikolajevnou nepadlo o Olze ani slovo, třebaže se Čemezov vrátil před více než dvěma týdny, a přestože byl zvyklý být k sestře otevřený.

Zina, pravda, se o ni velmi zajímala, nejednou se na ni vyptávala, ale Jelena Nikolajevna ho kdoví proč přestala podezírat navzdory tomu, že její bratr během pobytu v Moskvě často navštěvoval Leont'jevovy – to jí i přes sklon k žárlivé podezíravosti připadlo přirozené – ale ten nepříjemný pocit, který se v ní vůči Olze probudil, doposud přetrvával, takže o ní nechtěla mluvit.

Ale Čemezov, kterému Olga chyběla, by o ní rád s někým promluvil, a nejpřirozenější by mu ovšem připadalo mluvit o ní s Hélène. Někdy se mu dokonce chtělo jí o všem říci, ale něco ho zdržovalo. Čím méně o ní věděli jiní lidé, i kdyby to byla Hélène, tím dražší a milejší byla jemu samotnému.

Navíc měl předtuchu, že by se z toho jeho sestra nejen neradovala, ale spíš by ji to nejen rozrušilo, ale ještě pokazilo jejich vztah.

On přemýšlel o Olze téměř pořád, přemýšlel s příjemným, uklidňujícím pocitem. Nestýskalo se mu po ní, byl zaujatý svou prací a očekával ji příští měsíc v Petrohradě, ale časem ho popadlo vášnivé přání uvidět ji, její drahou tvář, oči, její úsměv, přitisknout ji pevně k sobě a mluvit s ní, jak s ní mluvíval v Moskvě a jak teď neměl s kým mluvit.

Ale na druhé straně měl skoro radost, že tu není. Aniž by chtěla, odváděla ho od práce a bránila mu v ní, zvláště teď, když práce, kterou trochu zanedbával před svým odjezdem, vyžadovala všechn jeho čas a úsilí.

Ale psali si skoro každý den. Psal jí o všem, i když z nějakého důvodu nemohl psát s tou něžností a vřelostí, kterou měl v duši, a její dopisy byly mnohem delší a vášnivější než jeho. I její život

byl bohatší a rozmanitější a ona měla naspěch, aby se s ním podělila.

Stýskalo se jí víc než jemu a nedokázala čekat tak rozvážně a klidně jako on na dobu, kdy se zase uvidí. V každém dopise vyjadřovala znepokojení a s ženskou nerozvážeností ho zvala, přemlouvala ho, aby přijel na jediný den, nebo dokonce na několik hodin.

Zdálo se jí, že je pro něj lehčí to zařídit než pro ni, která má každý den představení nebo zkoušku.

Přesvědčoval ji, aby byla rozumná a klidná, ale její dopisy pro něj byly pokusem tím větším, že on sám každým dnem cítil větší touhu ji vidět a táhlo ho to do Moskvy. Ona mu nevěřila, neposlouchala jeho argumenty a skoro mu vyčítala lhostejnost, s níž, jak se jí zdálo, se s ní rozloučil.

Jednou Čemezov před odchodem do služby snídal v jídelně. Chůva, která mu podávala jídlo, stála jako vždy proti němu a hlásila mu různé novinky, které on jako obvykle neposlouchal. Náhle se ozvalo silné, ostré zazvonění, a v tom okamžiku Čemezov, který ještě před minutou nic netušil, najednou pocítil silou instinktu nejasné, ale nervózní a radostné očekávání.

Archipyč, který otevřel dveře, mluvil s někým v předsíni, a zřejmě nechtěl někoho pustit, ale Olžin hlas zněl jasně a zřetelně, a v tu chvíli se Čemezov s radostným úlekem vrhl do předsíně.

„Juriji!“ vykřikla, rychle odstrčila Archipyče, který jí stal v cestě a nepřál si ji pustit dál, a spěchala k Čemezovovi, rychle a nadšeně mu něco vyprávěla, a oba se přímo v předsíni před očima překvapené chůvy a Archipyče objali, zasypávali si tváře a ruce polibky, tiskli se k sobě, jako by nevěřili svému štěstí, a tomu, že je ona zase tady, u něho.

Ona mu stále tímž rychlým, vzrušeným hlasem vyprávěla něco o tom, jak se jí podařilo uniknout a zařídit si nové hostování, a jak už nedokázala čekat, a jak mu úmyslně nedala předem vědět

a nenapsala mu to, aby ho radostně překvapila. Ale on se ještě nevzpamatoval z překvapení, neposlouchal ji, jenom se radostně smál a s polibky jí pomáhal sundat klobouk a kabát a usazoval ji na židli. Chůva také stála s pocitem úžasu, hněvu, a dokonce i strachu, nechápajíc, odkud se vzala tahle „šílená“ (jak ji v mysli nazývala), a proč se Jurij Nikolajevič tak raduje a proč se oba před lidmi nestydí tak líbat a objímat se.

„Pane Bože!“ řekla chůva se zlostným nesouhlasem, aniž by údivem a zlostí dokázala vymyslet, co víc by mu řekla, ale Archipyč se zasmušile díval na Olgu a Čemezova a pak se náhle otočil a odešel.

„A tohle je tvoje chůva?“ zeptala se Olga, když nakonec uviděla Natálii Kirilovnu,

„Ano, je to chůva... tak,“ řekl Čemezov v rozpacích, protože si teprve teď uvědomil, jakou scénu sehráli před starci a jak špatný dojem na ně museli udělat.

Ale Olga na to očividně nemyslela a nevědomky mu pomohla tím, že v záplavě něžnosti, štěstí a lásky, která ji v tu chvíli naplnila a kterou chtěla zaplavit všechny přihlížející, radostně vstala a políbila stařenu, která se na ni dívala podezříváma, žárlivýma očima. Ale ona si toho nevšimla a ta žena jí zdála milá a blízká, protože to byla jeho chůva.

„Nu, chůvo,“ řekla s přívětivým úsměvem, „mějte mě trochu ráda, vždyť ho obě milujeme...“

Chůva neočekávala ani polibek, ani podobné chování k sobě, nedojalo ji ani ji nenaklonilo Olze, která se jí znelíbila od prvního okamžiku – od prvního okamžiku, kdy se vrhla kolem krku jejího vychovance a její vychovanec ji zasypal polibky.

„Proč bych vás neměla mít ráda?“ řekla příkře, rozvázně a důstojně, a Čemezov na její tváři viděl, že si ji Olg zdaleka nekoupila svou náklonností.

To vše mu bylo nepříjemné a přivádělo ho to do rozpaků, kazilo mu to radost ze setkání s Olgou, uvádělo ho to do nějaké nové,

nepříjemné, zdánlivě směšné či dokonce hloupé situace před služebnictvem. Cítil nespokojenost s chůvou, která se se nepoddala Olžině náklonnosti a dívala se na ni vyčítavýma očima, a se samotnou Olgou, za její nemotornost a netaktnost, které se dopouštěla tak nerozvázně, do které zatahovala i jeho. „No,“ řekl, aby nějak ukončil nepříjemnou scénu, „ještě jsi nic nejedla, pojďme do jídelny, chůva ti něco dá.“

Ale Olga nic nechtěla, rozhodla se s ním posedět ještě půlhodiny a pak jít k Miločce, aby ho dlouho nezdržovala.

„Já vím,“ odpověděla žertem, ale ne bez výčitky, „že kdybych tě dnes nepustila do služby, že by ses na mě v duchu zlobil. To nechci, a proto jsem se rozhodla, že ti nebudu překážet v práci.“ Chtělo se jí dodat „protože jsem si v tvých dopisech všimla, že se toho bojíš,“ ale pomyslela si, že by to vypadalo jako výčitka a zdržela se toho, i když by to ráda vyslovila zejména jako výčitku. On jí silně políbil ruku, jako by jí děkoval za rozumné rozhodnutí, kterému v hloubi duše nevěřil.

„Radši mi ukaž svůj byt,“ řekla a vzala ho za ruku, překonavši v sobě malou nelibost, která se v ní náhle proti němu probudila. On ji objal a prošli všechny pokoje. Ona chtěla všechny vidět, a se zvídavostí smíšenou s jakýmsi něžným citem, si prohlížela jeho věci, od portrétů sester až k těžítku na psacím stole, a k plné nelibosti chůvy i Archipyče se dokonce podívala do kuchyně.

„A to je určitě Archipyč,“ řekla s úsměvem Archipyčovi, kterého poznala podle historek, které o něm slyšela v Moskvě. „Za nic na světě mě nechtěl pustit,“ dodala se smíchem, „přesvědčoval mě, že pán doma nepřijímá, a posílal mě na oddělení od dvou do tří hodin odpoledne.“

„Tak mi to bylo nařízeno,“ řekl zachmuřeně Archipyč, aniž by se na ni podíval.

„On je v téhle věci přísný,“ řekl Čemezov se smíchem, ale opět s jistými rozpaky před Archipyčem jako předtím před chůvou.

A odvedl Olgu znova do svého kabinetu. Bylo mu milé ukázat jí své malické hospodářství a také to, že se tak zajímá o vše, co mu patří.

Po cestě mu připadala trochu unavená a zažloutlá a její rozčuchané husté vlasy byly jakž takž stočené do velikého uzlu, ale jemu se tak zdála ještě milejší a hezčí, a láskyplně se díval na její obličej, který tak dlouho neviděl, a současně začal přemýšlet o tom, co řekne Hélène, až zjistí...

Ale ať jim bylo sebelépe, byl čas jít. Domluvili se, že spolu poobědvají u Donona, a on pro ni musí zajet k Miločce, což se mu příliš nezamlouvalo, a pak stráví celý večer u něj doma.

Když odjeli, chůva začala uklízet jídelnu, popuzeně přitom třískala noži a talíři, strkala židle a mlátila dveřmi jako vždy, když si potřebovala odreagovat špatnou náladu.

„Co to bylo za dámu?“ řekl Archipyč, když vešel do místnosti.

„Jak to mám vědět!“ řekla nazlobeně chůva, aniž by odvrátila pozornost od úklidu.

Archipyč se opřel o zeď, položil ruce za záda a nějakou dobu zamračeně pozoroval chůvu.

„Má to snad znamenat, že u nás teď začne bydlet?“ zeptal se s jedovatým úsměškem.

„Tak kvůli tomu jste se na mě přilepil!“ vykřikla chůva se zlostí a slzami v hlase a v očích. „Copak se se mnou radili? I bez vás je mi zle...“

A najednou zavzlykala, odhodila talíře a s pláčem se zhroutila na sedadlo.

Archipyč se na ni mlčky díval pod zamračeným obočím.

„Tak už je to tady,“ řekl významně, „a vy jste mě neposlouchala, dokud byl čas, a jaké teď budeme mít stáří! Když se v domě usadí taková neřest, nevzejde z toho nic dobrého... A kdybyste měla rozum, když jsem vás prosil, mohli jsme žít šťastně až do smrti, být sami sobě pány, čestně a spokojeně...“

„Ach, přestaňte!“ řekl chůva, která se zlobila i na Archipyče, i na Olgu, dokonce i na Čemezova, ale nejvíc na Olgu. „Že vás ještě napadají takové hlouposti! Je už čas umřít, a vy pořád melete svoje!“

„Však proto o tom mluvím – jenomže bysme umřeli na rukách vlastních dětí, milá dceruška nebo synek by nám zavřeli oči – a teď co! Teď přijde nějaká taková dámička a řekne: pošli je pryč! A půjdeme! A chcípne jako psi, s odpuštěním, někde na smetišti nebo za plotem!“

Chůva ho neposlouchala a plakala. Byla úplně vyvedená z míry a nevěděla, co má dělat a co bude! A že to bude jinak, než bylo doteď, si byla naprosto jistá.

To, co se stalo, ji úplně zdrtilo, Byla tak zvyklá považovat své „děťátko“, jak nazývala Čemezova ve chvílích dojetí, div ne za panice, že to, že k nim neočekávaně vpadla jako lavina cizí a jak se chůvě zdálo, nestydatá žena, jí připadalo jako hotové neštěstí – a tím větším, že se netýkalo jenom Čemezova, ale vrhalo hanbu, jak měla chůva zato, na celou rodinu, na ně, a dokonce i na Jelenu Nikolajevnu a na Zinu.

Chůva se vždycky tvářila, že si velmi přeje, aby se Jurij Nikolajevič oženil, a dokonce o tom velmi ráda diskutovala s Jelenou Nikolajevnou. Ale ve skutečnosti to nebyla pravda a chůva to jenom předstírala, v hloubi duše ji ta myšlenka spíš děsila, než že by ji těšila, protože to činilo její pozici nejistou a závislou na jeho ženě, se kterou by se zhýčkaná chůva nedokázala shodnout. Ale tohle bylo horší, než kdyby se oženil! To by přinejmenším byla opravdová dáma, pocházející z dobré a možná dokonce vážené rodiny, vybraná samotnou Jelenou Nikolajevnou, ke které chůva cítila hluboký respekt – pokorit se a snést od ní nějakou urážku by nebylo tak hořké. Byla by to zákonná, Bohem požehnaná žena a hospodyně. A teď – nic horšího si nemohla vymyslet! Bůh ví, odkud se vzala – copak je málo takových – popletla mu hlavu, a jak by nepopletla,

vždyť on je jako malý chlapec – a teď bude komandovat a řídit celý dům. Teď to vezme do ruky, všechno zničí, o všechno ho obere, a je opravdu vyhodí. Od nich, od takových hanbářek, se dá čekat všechno. Nemá kousek cti, když se mu přede všemi pověsí na krk... A vy sami musíte odejít – vždyť se na stará kolena nemůžete nechat utlačovat od takové...

A Natalja Kirilovna, když si trochu poplakala, se oblékla a běžela k Jeleně Nikolajevně.

III.

Jelena Nikolajevna a Zina seděly s prací v sále, kde měly holčičky hodiny hudby.

Chůva k nim během dne chodila, a proto je nepřekvapilo, když ji uviděly, ale když Jelena Nikolajevna vzhledla a uviděla její rudé, uplakané oči a zmatený výraz v obličejí, uvědomila si, že se jí něco stalo, a i když za ní chůva chodila s různými stížnostmi tu na Čemezova, tu na Archipyče, tu kvůli svým nemocem, teď se Jeleny Nikolajevny zmocnila nejistá, nepříjemná předtucha.

„Tak co, chůvo, jak se ti daří?“ zeptala se, pozorně se na ni zadívala a podle jejího obličejí se snažila uhodnout, co se děje.

„Jak by se mi dařilo!“ řekla chůva zoufale a smutně si povzdychla. „Přišla jsem si s vámi o něčem pohovořit.“

„A co se děje?“

„Až později,“ řekla a naznačila, že nechce mluvit před cizími.

„Nu, tak,“ řekla Jelena Nikolajevna, naklonila se nad vyšívacím rámem a spěchala, aby dokončila vyšívku.

„A co je s Jurijem?“ zeptala se Zina.

„Nic,“ odpověděla chůva tak zoufale a opět smutně vzdychla, takže Jelena Nikolajevna, aniž dokončila svou vyšívku, rychle vstala a odvedla ji do svého pokoje.

„Nu, co se vlastně stalo?“ řekla, zavřela dveře a cítila předem, že uslyší něco nepříliš příjemného.

„Nic dobrého. Vždyť k nám přišla nějaká dáma,“

„Jaká dáma?“ podivila se Jelena Nikolajevna, která vycítila, že se to nějak týká Jurije, ale nic nechápala. Ale chůva nemohla posloužit žádnými podrobnostmi, kromě toho, že dáma, jak se zdá, přišla z Moskvy, jak pochopila z jejich rozhovoru, a že se rovnou, bez studu a svědomí, vrhla Juriji Nikolajeviči kolem krku, a že Jurij Nikolajevič byl velmi šťasten a líbal jí ruce a na tvář, a ona něco žvatlala a smála se a potom s ním běžela a prohlédnout si byt, i do kuchyně přiběhla a všechny věci přebrala a prohlédla si je a dá se předpokládat, že u nich teď zůstane.

Jelena Nikolajevna ji poslouchala celá bledá a rozrušená.

I když jí úplně nevěřila a byla nakloněná si myslet, že stařena něco popletla, čím déle poslouchala, tím více rostlo a sílilo podezření, které se jí kdovíproč zrodilo v hlavě.

Samozřejmě, na světě bylo mnoho žen, a bylo by těžké byt' jen přibližně uhodnout, která z nich se teď objevila u jejího bratra, ale Jelena Nikolajevna instinktivně uhodla její jméno.

„A neslyšela jsi její jméno?“ zeptala se slabým hlasem bledými rty.

„Kdo ví,“ řekla chůva s nelibostí, „Olga, musí to být Olga, Oleňko sem, Oleňko tam, jí říkal. Taková vysoká, hubená, oči jí přímo hoří,“

Jelena Nikolajevna se konečně přesvědčila o pravdivosti své domněnky a mlčky dopadla na židli.

Takže ji oklamal! Všechno utajit, neřici jediné slovo... vynechat ji jako cizí... ji, které se vždycky se vším svěřoval!

A najednou ji ten nedobrý, zaujatý pocit, který téměř od prvního dne chovala k té ženě, znovu přepadl s dvojnásobnou silou a naplnil ji vášnivým, rozezleným odporem k té ženě a lítostí a strachem o bratra, protože stejně jako chůva nečekala, že by mu to přineslo něco dobrého.

„Hrozné,“ řekla sklesle, ani ne tak chůvě, jako sama sobě, a s hrůzou přemýšlela o tom, že se život jejího bratra, čestného, milujícího, ušlechtilého, spojí nadlouho, ne-li navždy, se ženou možná i geniální, jak mnozí tvrdili (a čemuž se už Jeleně Nikolajevně nechtělo příliš věřit), ale přesto jaksi podezřelé, které s největší pravděpodobností nejenom zničí jeho život, ale možná i jeho samého.

Když chůva uslyšela to slovo, začala znovu plakat.

„A co teď bude s námi?“ začala vzlykat a když pomyslela na sebe, rozplakala se ještě víc.

„Možná nás ještě vyžene, a umřeme na stará kolena někde na smetišti,“ řekla vzpomínajíc a nevědomky opakuje Archipyčova slova.

„K tomu, Bůh dá, nedojde!“ řekla Jelena Nikolajevna rychle. Cítila, že je její povinností podle možností ospravedlnit a obhájit bratrovu vášeň, a přestože sama pohrdala tou ženou, která se bez rozpaků vrhla kolem krku člověku, který jí byl v očích světa cizí, a přestože byla ochotná se zklamat i ve vlastním bratrovi, domnívala se, že před chůvou je povinna se jí zastávat.

„Možná,“ řekla uklidňujícím tónem, „je to hodná žena a opravdu Jurije miluje, kromě toho není to, co si myslíš – je to slavná, velmi vážená herečka...“

„Herečka!“ vykřikla chůva s hrůzou. „Tím hůř,“ dodala tiše a nešťastně.

„Ano, herečka,“ řekla Jelena Nikolajevna, jako by se na chůvu zlobila, protože se chůvin názor podobal jejímu vlastnímu, a ona to musela tajit a přesmoc hájit tu ženu.

„Ona není taková nějaká,“ pokračovala, snažíc se mluvit jazykem, kterému by chůva lépe rozuměla, „pokládají ji za jednu z nejlepších ruských hereček a nevydělává o nic méně než sám Jurij, takže o peníze jí nejde... Ale především,“ vykřikla a zčervenala vzrušením při pouhém pomyslení, „nemyslím si, že

by se usadila u nás, za prvé, má rodinu a všichni bydlí v Moskvě, a za druhé, sám Jurij by to nikdy nedopustil. Ať tak nebo tak, buď k ní zdvořilá a dokonce laskavá, musíš to pro něj udělat, je mu to bude milé a potom... dá-li Bůh, brzy to skončí..." řekla s povzdechem Jelena Nikolajevna, aby uklidnila chůva, ale jak znala stálou povahu svého bratra, příliš se na to nespolehala. Ale chůva plakala a na pohled se nedalo poznat, jestli je ochotná byl příliš zdvořilá.

„Pokud by ti bylo opravdu zle,“ dodala ještě Hélène, vždycky můžeš přijít ke mně, ty víš, že budu ráda.“

Zinu omrzelo sedět o samotě, a protože jí nedopřála klidu tajemná a dlouhá schůzka chůvy s Héléne, zašla se se na ně podívat, a když viděla chůviny slzy a rozrušený sestřin vzhled, její zvědavost se rozhořela ještě víc a chtěla jít dál, ale Jelena podrážděně mávla rukou, a Zina musela zalézt, i když si velmi přála zjistit, co se vlastně stalo.

Potom se obě ještě dlouho radily, a chůva, která se ostražitě dívala na dveře, pološeptem a se slzami v očích znovu zopakovala celou historii o tom, jak Olga přišla, jak se líbala, jak se dívala, co říkala atd., a zřejmě ji těšilo rozdírat si rány.

Nakonec, když se chůva hodně naplakala a vypovídala, přichystala se k odchodu a slíbila, že za dva dny znovu přijde a řekne jí, co se děje.

Ale Jelena Nikolajevna ji příkře zarazila.

„S tím se prosím nenamáhej!“ řekla nespokojeně. Ona o tu osobu neměla žádný zájem a nechtěla bratrovi radit ani tak, ani tak. Nebyla to její záležitost s nechtěla do ní zasahovat a poslouchat o té historii, jejíž pouhá existence pro ni byla těžká, a čím méně se o tom bude mluvit, tím lépe, a proto chůvě několikrát opakovala, ať si na nic nestěžuje, a samozřejmě, ať po straně nic nepovídá.

„Čím méně se o tom bude vědět a mluvit, tím lépe,“ řekla jí, když se loučila.

Když chůva už odcházela, chytila ji n chodbě Zina.

„Chůvičko, dušičko!“ řekla jí, objímajíc ji a líbajíc. „Co se děje? Řekni!“

„Co mám říct?“ zeptala se chůva, která předstírala, že nerozumí.

„Bratr je nemocný, a tak jsem se radila s Jelenou Nikolajevnou, jaké léky mu dát. To je všechno.“

„To není pravda!“ řekla Zina a pochybovačně zavrtěla hlavou, protože nevěděla, jestli má chůvě věřit, i když opravdu měla bratra, který byl často nemocný.

Lhát, a ještě o nemoci bratra, bylo pověřivé chůvě velmi nepříjemné, ale pořád lepší než říci Zině pravdu, kterou chůva pokládala za takovou hanbu a ostudu, že se ani nehodilo na to v Zinině přítomnosti pomyslet, natož o tom mluvit.

A ujistila ji, že její bratr onemocněl tak těžce, že ona neví, jestli se tentokrát uzdraví.

Zina téměř uvěřila, ale když přišla k sestře a uviděla, jak je bledá a rozrušená, zatímco ráno byla v nejlepším náladě, přestala věřit chůviným slovům, a pochopila, že se před ní něco tají; zdálo se jí, že se „to“ týká Jurije, ale o co jde konkrétně, si nedokázala domyslet, i když ji to ohromně zajímalo.

IV.

Jelena Nikolajevna vážně promýšlela všechno, co jí chůva řekla.

Předpovídala, že to změni nejen život jejího bratra, ale dokonce i jejich vztah – a ten především, mohla sice mlčet, přetvařovat se, že nic neví, ale nemohla k němu být úplně upřímná.

Velmi ji uráželo, že při vztahu, který mezi byl od dětství, se jí ani slovem nesvěřil, ale na druhé straně chápala, že jeho cit a vztah s „tou ženou“ (Jelena Nikolajevna pokaždé to slova pronesla se zachvěním, protože si kdoví proč při tom slově představila, jak se Olga před chůvou a Archypičem vrhá

Jurijovi na krk s líbá ho) není z těch, o kterých je radno mluvit i s tam blízkou příbuznou, jako byla ona.

Ale zajímalo ji, jestli bude mlčet on, a co když se všechno odhalí kvůli netaktnosti té ženštiny?

„Panebože!“ vykřikla s hrůzou a úzkostí, když si uvědomila, že mu sama poslala lístek na nešťastné představení, kterým vše začalo. „Vlastně je to moje vina: já jsem ho přesvědčila, aby šel, jeho samotného by to nikdy nenapadlo – nespatriil by ji – nikdy by se neobnovila jejich známost a on by se do ní nezamiloval! A kdo ví – možná by teď Mary byla jeho nevěstou – do toho dne to mezi nimi bylo tak dobré!“ Jak mohla tušit, že to nešťastné představení bude mít pro všechny tak osudový význam a povede k takovým důsledkům? Bože, takové drobnosti někdy tvoří a rozbíjejí osud člověka! A nejen na představení, ale i k cestě do Moskvě ho přemluvila! Osud, jako by se jí vysmíval, ji učinil svou zbraní.

Teď ji to mučilo a nedokázala si odpustit nedostatek předvídavosti a krátkozrakost, s níž přesvědčila bratra, aby jel do Moskvy – neodpustitelnější tím spíše, že už dříve měla instinktivní obavu z té ženy.

Ale když už to tak dopadlo, Jelena Nikolajevna dávala přednost tomu, aby bratr nadále nemluvil, protože pokud promluví, ona bude muset říci svůj názor, a jenom se pohádají, tak, jak se ještě nikdy nepohádali, ale současně pochybovala, jestli má právo nečinně hledět, jak to pomalu ničí Jurijův život! Není její povinností – její a manželovou – to včas zastavit, tak či onak bratrovi otevřít oči a pokusit se přetrhnout ten nešťastný vztah! Ale byla si téměř jistá, že to na něj nezapůsobí, a jestli se jednou rozhodne, nepřijme žádné rady.

Nakonec ho možná tak ženská brzy přiměje, aby se s ní oženil – tak to pokaždé končí, a i on sám, zamilovaný do ní, si to bude přát – on je z těch, kteří, když se spojí s ženou, spojí se s ní úplně a navždy.

„Hrozné, hrozné!“ opakovala si s bolestí a zakrývala si obličej rukama, jako by se chránila před nějakou noční můrou. „Místo Mary! Čisté, nevinné, milující Mary... nemravná ženská s pochybnou minulostí, s pochybnými zásadami a názory na život, na ženské povinnosti, která k tomu určitě měla víc než jeden román!

Jelena Nikolajevna přiznávala, že ve skutečnosti nezná ani tu ženu, ani její minulost, ani její názory, a že všechno může být mnohem lepší, než si představuje, a dokonce bezúhonné a dobré.

Ale silou svého vnitřního přesvědčení měla sklon věřit všemu špatnému a instinktivně se celou bytostí bránila všemu dobrému.

Když se Arkadij Petrovič vrátil ze služby, Jelena Nikolajevna se s ním po obědě zavřela ve svém pokoji a podrobně mu přetlumočila chůvino vyprávění a také svoje obavy.

Arkadij Petrovič byl velmi překvapen, ale k jejímu pohoršení přijal tuto zprávu lehce a očividně nesdílel „tragické“, jak řekl, domněnky své ženy.

„To jsem nečekal!“ řekl se smíchem a jakoby s odstínem lehké závisti. „Tichá voda břehy mele!“

Manželův tón urazil a rozzlobil Jelenu Nikolajevnu.

„Nechápu,“ řekla vyčítavě, „jak se můžeš smát a žertovat o takové věci.“

Ale Arkadij Petrovič manželčin názor nesdílel.

„Promiň, má milá,“ řekl a pořád se smál, „co je tom tak hrozného? Abych řekl pravdu, nic zvláštního v tom nevidím, ale ty jsi prostě věřila, že Jurij žije jako mnich v klášteře, a já jsem tomu nikdy nevěřil! A proč by se nemohl pobavit, vždyť je mladý!“

„Pobavit! Pěkná zábava!“ s pobouřením vykřikla Jelena Nikolajevna. „Copak si neuvědomuješ, co může vzejít z takové zábavy?“

„Co tak zvláštního by z toho mohlo vzejít?“ upřímně se podívil Arkadij Petrovič, který nechápal, proč se jeho žena tak rozčiluje.

„A co kdyby se s ní oženil?“

Ale Arkadije Petroviče to rozesmálo.

„Ale ne!“ vykřikl, „kdopak by se ženil s takovými dámami! Každý z nás měl tučet takových románeků – a copak jsme se s každou z nich oženili? To by slušné dívky zůstaly starými pannami, protože by si tyhle dámičky zabraly všechny muže pro sebe.“

„No, nevěděla jsem,“ řekla Jelena Nikolajevna s kosým pohledem na manžela, „že jsi měl tučet takových románů! Kdy to bylo?“

Arkadij Petrovič si uvědomil, že si sám nastražil past, a upadl ve zmatek.

„Nesmiš všechno brát tak doslova,“ řekl rozpačitě, „je to jenom façon de parler²²...“

„Já si myslím, že takhle by se radši mluvit nemělo,“ řekla stroze Jelena Nikolajevna, která se na muže zlobila i kvůli tomu, jak přijal její zprávu, i kvůli jeho posledním slovům.

A Arkadij Petrovič, který pochopil, že udělal chybu a přál si ji co nejrychleji napravit, začal o věci soudit jinak, vhodnějším způsobem z hlediska manželky.

„Předpokládejme,“ řekl vážněji, a dokonce se trochu mračil, „že má Jurij zvláštní povahu a opravdu udělá takovou hloupost.“

Ale Jelena Nikolajevna buď dnes opravdu nebyla ve své kůži, nebo bylo Arkadiji Petroviči dnes souzeno mluvit nevhod, a ani toto prohlášení se jí nelíbilo.

„Předpokládejme,“ řekla a také se zamračila, „že neshledávám, že by Jurij měl zvláštní sklony k hloupostem, a nemohu říci, že by je dělal dříve, takže nevím, na základě čeho to vykládáš!“

²² jak se říká

„Ale vždyť jsi právě teď říkala,“ nechápavě řekl Arkadij Petrovič, který už vůbec nechápal, co od něj jeho žena chce, ale Jelena Nikolajevna ho rychle přerušila:

„Říkala jsem,“ řekla rozčilujíc se stále více a více, „že je to velmi vážné, vůbec ne hloupost! Je to neštěstí, a neštěstí se může stát každému, a především se stává nejváženějším a nejinteligentnějším lidem.“

„Zatím to není neštěstí,“ řekl Arkadij Petrovič a pokrčil rameny.

„Když se s ní ožení, bude to neštěstí!“

„A já si myslím,“ vykřikl podrážděně Arkadij Petrovič, protože úporná neshoda s jeho ženou, a její, jak se mu zdálo, bezdůvodné podráždění proti němu se začaly přenášet na něho, „já si myslím, že pokud se s ní ožení, bude to hloupost, ne neštěstí! Proto ti opakuji: s takovými dámami se muži nežení. Mají s nimi romány, plotky, zbavují se kvůli nim majetku, bohužel se dokonce i střilejí, ale nežení se s nimi!“

A rozzlobeně vrazil ruce do kapes a přecházel po místnosti, což u něj bylo vždy známkou silného rozčilení. Jelena Nikolajevna to pozorovala a pochopila. Nerada se hádala s milovaným mužem, hádala se s ním velmi zřídka, ale teď ji posedl zlý, nepoddajný duch a ona nemohla přestat, i když viděla, že se úplně rozhádají. Kromě toho měla veliký smysl pro spravedlnost, a přestože tu ženu nenáviděla a pohrdala jí, stejně si uvědomovala, že je to slavná, výborná herečka, kterou ještě nedávno obdivovala a byla ochotná ji obdivovat pořád, jen kdyby nechala na pokoji jejího bratra, a proto ji nemohla postavit na stejnou úroveň s „těmi dámami“, se kterými ji srovnával Arkadij Petrovič.

„Je to velký rozdíl,“ řekla ostře a vášnivě, „ona a ty tvoje dámy! Ona je slavná umělkyně a ty jsi ji ještě před třemi měsíci obdivoval!“

„Koho všeho obdivujeme! Z toho nic nevyplývá! A potom, dovol – proč se tak rozčiluješ, když uznáváš, že je ta žena hodna veškerého respektu a obdivu?“

„Ne, nic takového neuznávám! Proč překrucuješ moje slova!“

„Copak jsi to teď neřekla?“

„Ne, to jsem vůbec neřekla!“ vykřikla Jelena Nikolajevna s pocitem, že z ní vyvěrou slzy i ještě příkřejší slova a vstala s úmyslem odejít a udělat tomu konec. „To jsem vůbec neřekla! Schválně dnes děláš, že mě nechápeš! Řekla jsem a opakuji, že je vynikající herečka, jejíž talent je možné a nutné uznávat a respektovat. Ale z toho ještě nevyplývá, že bych ji pokládala za vhodnou ženu pro svého bratra a že bych mohla schvalovat jejich... jejich lásku... protože jsem si jistá, že z toho z toho vzejde jenom neštěstí. Od ženy svého bratra si přeji a žádám něco úplně jiného než od herečky, na kterou se jezdím dívat do divadla!“

Arkadij Petrovič chtěl něco říci, ale Jelena Nikolajevna ho nenechala.

„Ne, ne,“ řekla rozhodně, „měli bychom ten rozhovor ukončit. Mrzí mě, že jsem s tím začala. Jak je vidět, nedokážeme se shodnout!“

„Ano,“ odpověděl Arkadij Petrovič, netrpělivě pokrčil rameny a zapálil si doutník, aby se uklidnil, „když mají ženy takovou náladu, jakou máš dnes ty, tak je samozřejmě nemožné s nimi vést jakoukoliv logickou diskusi!“

A odešel a nechal svou ženu samotnou. Jeleně Nikolajevně bylo velmi těžko. Uvědomovala si, že nebyla úplně spravedlivé ke svému manželovi a že hádka vznikla víc z její špatné nálady než z rozdílnosti názorů. Ale na druhé straně byla velmi nešťastná a uražená, že ji v tak těžké chvíli nejenže neuklidnil a nepovzbudil, ale schválně mluvil tak, aby ji ještě víc urazil a podráždil. Všechno bylo velmi těžké, a ještě těžší bude vysvětlování s bratrem, které ji čekalo.

„Ano,“ řekla se smutnou předtuchu Jelena Nikolajevna, „už jsem se kvůli němu pohádala s manželem... a s bratrem to bude ještě horší. Ne, je jasné, že ta žena nepatří k těm, které přinášejí rodině štěstí a klid...“

V.

Tentokrát se Olga usadila u Miločky. Čemezovovi se to příliš nelíbilo, neměl rád Miločku a celé její okolí, ale Olga si postavila hlavu a řekla, že u její sestry je mnohem větší pohodlí a klid než v hotelu, ale hlavním důvodem, který Čemezovovi nesdělila, byl nedostatek peněz, a pobyt v hotelu se jí při její nešetnosti vždycky prodražil.

Miloččin byt byl v nejlepší části města, nádherný a dost velký. Miločka tam bydlela už dlouho a v domě ji pokládali za jednoho z lepších nájemníků, i když se stávalo, že celé měsíce neplatila, ale taky se stávalo, že zaplatila na celý rok napřed. Všechno záleželo na tom, jak se dařilo Ardalionu Michailoviči.

Na jeho úspěších záleželo všechno v Miloččině životě, počínaje novými diamantovými náušnicemi a cestami na Krym nebo do zahraničí až po její dobrou náladu.

Zařízení Miloččina bytu bylo velmi elegantní a efektní, ale bylo to dílo nejenom rukou, či spíše peněženky Ardaliona Michailoviče, ale právě tak dalších Miloččiných ctitelů.

Ardalion Michailovič zařídil jenom to hlavní, podstatné, jako byt, koně, diamanty, účty modistkám atd. Ctitelé kráslili Miločce byt. Jeden jí nosil květiny, další porcelán, třetí krásné cetky, čtvrtý květiny atd.

Miločka každému z nich odhalila tajemství své vášně, řkouc jednomu:

„Ach, já zbožňuji porcelán, zvláště starožitný, víte, to je moje vášně, já bych byla schopná se kvůli tomu zruinovat!“

A úslužný zamilovaný galant homme to vzal na vědomí a samozřejmě nedopustil, aby se tak hezká žena zruinovala a raději se zruinoval sám.

Dalšímu řekla totéž o květinách nebo o krajkách a každému určila roli zvláštního dodavatele nějaké věci.

Miločka zjistila, že je to velmi výhodné pro ni a příjemné pro ctitele. Přinejmenším se nikdo úplně nezruinoval, každý znal svou oblast a Miločka postupně nahromadila bohatství různých vzácných a drahých věcí.

Ardalion Michailovič proti tomu také nic neměl. Za prvé i on z toho měl výhody a pohodlí, za druhé věděl, že takové ve skutečnosti nesmyslné dárky ještě k ničemu vážnému ženu nezavazují. A i kdyby si Miločka myslela, že je některému z nich zavázaná, hleděl by na to Ardalion Michailovič s filosofickým nadhledem.

Za svého života, bohatého na různá dobrodružství, měl nemálo různých románek, z nichž načerpal pevné přesvědčení, že žena, která je navíc hezoučká, se stejně neobejde bez drobných podvůdků a zrad – není tedy jedno, která z nich bude podvádět jeho? Miločka byla díky chladnému temperamentu zdrženlivější než ostatní, a kromě toho on sám se nemohl chlubit, že by jí byl stoprocentně věrný, a proto se rozumně kvůli takovým maličkostem nepouštěl do vyvolávání hádek a hysterických scén, ke kterým měl přímo fyzický odpor. Jeho devízou byl žít a nechat žít! A vždycky se snažil zařídit si život tak, aby běžel příjemně, vesele a bezstarostně, a aby z něj získal co nejvíce potěšení.

Proto si Ardalion Michailovič dávno osvojil „filosofický“, jak říkal, pohled, který mu umožnil brát všechny nezmary a nepříjemnosti na lehkou váhu, téměř lhostejně, aniž by jim věnoval velkou pozornost. Díky tomu měl vždy vyrovnanou, dobrou náladu, což k němu více než co jiného přitahovalo

Miločku, která také nemilovala nepříjemnosti, ani žárlivost, ani lakotu, dokonce ani ustarané vážné obličej.

Zlé jazyky říkaly, že příjemná nálada neopustila Ardaliona Michailoviče ani v takových okamžicích, kdy zemřel jeho syn, nebo když ho za hodinu po nějaké aféře, která pro něj skončila neúspěšně a kdy došlo k velmi nepříjemnému vysvětlování jednomu ze zúčastněných, při kterém dokonce utrpěl i jeho krásný obličej, viděli u Borela, kde spokojeně vysedával s doutníkem v ústech u misky ústřic a lahve šampaňského a s příjemným úsměvem, svědčícím o tom, že nepříjemnosti mohou potkat každého, ale neměla by jim věnovat zvláštní pozornost a mělo by k nim přistupovat filosoficky.

Miločka nebyla příliš překvapená, když uviděla sestru a dověděla se, že přijela na celých deset dní.

Pravda je, že to Olga nikdy předtím neudělala, ale Miločka věděla, že se teď Olga zamilovala a že od ní může čekat různá překvapení.

„Nepřekvapilo by mě, kdybys dokonce úplně odešla od divadla!“ řekla žertovně, ale s malým úšklebkem.

Olga se mírně zamračila.

„Nemyslím,“ řekla s náhlým nedobrým zábleskem v očích, „to se nikdy nestane.“

Ale Miločka s vychytralým úsměvem pokrčila rameny.

„Nepřísahej,“ řekla, „mně se zdá, že není ctitel divadla...“

„Na tom nezáleží,“ řekla Olga s pochmurným výrazem, „divadlu sloužím já, ne on. Já vím,“ zapáleně řekla za okamžik, „že se ti nelíbí... já to vím...“

Miločka trochu zrozpačitěla a zčervenala, ale i jí byla vlastní leont'jevovská upřímnost.

„Je to pravda,“ řekla otevřeně, „chci tím říct,“ rychle dodala, když si všimla, jak Olga zčervenala, „je to možná výborný člověk, a velmi chytrý, a velmi čestný... ale pokud jde o mně... mně není sympatický...“

„A mně,“ vytáhla obočí Olga, „mně není sympatický Ardalion Michailovič... ale... ale nikdy bych si nedovolila ti říct, že se mi nelíbí!“

Miločka zrozpačitěla ještě víc, ale nechtěla se hádat se sestrou, ze které měla radost, a ještě k tomu hned první den, co přijela – a ovládla se.

„No, Oleňko,“ řekla mile, „přece se kvůli nim nebudeme hádat, oni za to nestojí... Ty si myslíš, že se mi Ardalion Michailovič doopravdy líbí! Vůbec ne, znám jeho nedostatky lépe než kdo jiný, ale koneckonců jsou všichni stejní a nemá cenu je střídat, je to jako se sluhy: vyhodíš opilce – zaměstnáš zloděje! Jeden jako druhý! Znáš je dobře, věř mi!“

Ale Olga, uražená ve své lásce, mlčela, nepoddávala se sestřině roztomilosti a zlobila se, že dokáže porovnávat Čemezova se všemi těmi pány.

„Radši se naobědváme,“ řekla Miločka a vedla sestru do jídelny, ale než došla ke dveřím, už litovala, že sestru rozzlobila, najednou se zastavila, pevně ji objala a políbila.

„Pokud s ním budeš šťastná, a pokud on tě bude milovat, pak jsem sama ochotná se do něj zamilovat!“ řekla vroucně.

„Jenže... jenže se bojím, Oleňko...“

„Čeho?“ řekla Olga a uvědomila si, že sama cítí nejasné a bezdůvodné obavy.

„Nevím čeho,“ řekla Miločka rozpačitě, protože neuměla srozumitelně vyjádřit své pocity slovy, „jen se mi zdá, že z toho nevzejde nic... dobrého. Možná se mýlím, ale pravda je... že nejste pro sebe stvoření.“

Olga stála mlčky a zamyšleně a mlčky se dívala přivřenýma očima nad sestřinu hlavu.

„Možná... možná...“ řekla a zhluboka si vzdychla. „Ať se stane, co se má stát!“ vykřikla najednou a důrazně potřásla hlavou, jako by odháněla nějakou těžkou myšlenku. „Miluji ho a ničeho se nebojím!“

VI.

Nedá se říci, že by Čemezov chodil k Miločce s velkým potěšením. Nelíbila se mu ani ona, ani její společnost, a dokonce ani její byt, ale bylo těžké to zařídit jinak. Jednou musel zajet za Olgou, jindy ji musel doprovodit tam. Miločka ho pokaždé vítala velmi roztomile, s leont'jevskou prostotou a bezprostředností, která na nich byla tak přitažlivá.

Ale za tou prostotou a roztomilostí se skrývala vzájemná nelibost, kterou se oba kvůli Olze snažili podle možnosti skrýt a potlačit.

Čemezov se snažil dlouho se tam nezdržovat a co nejrychleji odvést Olgu z nepříjemné společnosti, a i ona sama dávala přednost tomu, aby s ním byla sama, mezi čtyřma očima, kdy jim bylo spolu tak dobře a lehce.

Ale tento týden se jim poměrně málo dařilo se vídat.

Dopoledne byl ve službě, ona večer často hrála. Už nechodil každý večer do divadla, jako za jejího prvního hostování a v Moskvě. Za prvé neměl čas, protože každý večer trávil prací, kterou chtěl dokončit do jejího příchodu, a za druhé mu bylo divné, a dokonce děsivé a nepříjemné ji vidět na jevišti, jak se objímá s různými muži, kteří hráli její manžele a milence, a úplně závislou na náladovém, nestálém publiku, které ji dnes zasypávalo potleskem, a zítra ji mohlo vypískat.

Pokoušeli se společně obědvat v restauraci, což Čemezov neměl rád, a na co byla zvyklá a co milovala ona, a to byly jediné chvíle během dne, které mohli trávit spolu.

Ale ty večery – popravdě velmi pozdní, protože většinou mohla přijít až v jedenáct hodin – jim patřily úplně.

Když Čemezov přišel odpoledne domů a zabýval se svými papíry, v myšlenkách ji doprovázel, „teď se líčí a obléká se, teď má první jednání“, teď druhé, jak čas utíkal, díval se stále netrpělivěji na hodiny a očekával ji. Chůvu a Archipyče

obyčejně poslal spát. Jejich protáhnuté, nespokojené obličejy mu kazily radost a tísnily ho.

Po jedenácté hodině začínal pozorně naslouchat krokům na schodišti, které tlumeně doléhaly do jeho kabinetu, Ale její kroky, lehké a uspěchané, se už naučil rozeznat ode všech ostatních, ale už když zvonila dole u vrátného, nějakým instinktem vytušil, že je to ona, a s radostným úsměvem, který se mu samovolně objevil na tváři, vyskočil, aby jí šel naproti, tiše otevřel dveře a s rychlým bušením srdce za nimi na ni čekal. Rychle a lehce vyběhla, a pokaždé, když ho uviděla, radostně a tiše vykřikla a vrhla se k němu, svěží a chladná od mrazivého vzduchu, který přinesla z ulice.

Sundal jí rotundu s kožešinovým límcem, líbal její promrzlé vlasy a tvář zčervenalou mrazem, a společně šli do kabinetu.

Už cestou mu začala živě vyprávět o tom, kde byla, jak hrála, koho viděla, jak ji přijali, a tak dále. Usadil ji na její oblíbené místo vedle krbu, v němž k Archipyčově nelibosti kvůli ní celý večer udržoval oheň. Na tváři měla ještě lehké stopy po líčení a on jí opatrně stíral zbytky pudru a tužky, které podle jeho názoru kazily milovanou tvář, žertem ji nutil, aby se umyla, a nedovolil jí, aby si natočila vlasy ani aby se napudrovala, a ujišťoval ji, že se mu tak líbí mnohem víc.

Pokorně, s žertovnými protesty, ale s radostí v duši, se mu podřizovala a plnila všechna jeho přání.

Mezitím jí přinesl už vychladlý čaj a ona ho přiměla, aby s ní seděl v jednom křesle, pil s ní z jednoho šálku a jedl z jednoho talíře. To jim působilo jakési zábavné uspokojení – připadalo jim, že si ještě nejsou dost blízko a přáli si být ještě a ještě blíže. Někdy tak seděli do pozdní noci, aniž by od sebe odtrhli zamilovaný pohled, celé hodiny mluvili o sobě, svých činech i svých blízkých, o různých vážných otázkách a známých lidech – téma, které pro ni bylo žhavé a živé jen proto, že o tom mluvil on – nebo o divadle a velkých spisovatelích, básnících a

historických postavách, které měla v paměti díky divadlu, nebo o mnoha různých bližších i odlehlejších záležitostech, které je zajímaly už proto, že jeden druhého poslouchal celou svou bytostí.

A celou dobu ho svým typickým způsobem, nervním a překvapivým, klouzajícím po povrchu, zahrnovala laskáním a vyznáními, kterými ho dojímal, a ještě víc si ho podrobovala. Ale někdy seděli mlčky, jenom se objímali a tiskli k sobě a s nevědomým, tékavým úsměvem hleděli na oheň v krbu. Oharky v něm co chvíli vzplanuly namodralými, pomíjivými plamínky, které se najednou rozprskly na všechny strany jako zářící ohnivé hvězdičky, jako malý ohňostroj.

A spolu s teplem, které stále více zaplavovalo pokoj a jejich těla, se jich zmocňovala sladká lenivá malátnost a začali být líní se pohnout, mluvit a dokonce myslet... Jen se podvědomě těšili vzájemnou blízkostí a jejich teplé ruce se zachvěly a pevně se navzájem stiskly...

Ani jedna žena na Čemezova tak silně nepůsobila, ani s jednou necítil potěšení a štěstí tak silně a mocně jako s Olgou. Ale v čem vlastně spočívá to štěstí, by těžko dokázal vysvětlit. Bylo ve všem – v každé minutě, v každém pohledu a pohybu! Bylo v jejím úsměvu, v jejích očích, v jejím laskání, v morální shodě duší, v níž splývaly jejich povahy, které byly ve skutečnosti tak odlišné. Doplnovali se navzájem – a vznikl celek, harmonický a krásný! Bylo to nejlepší období jejich lásky, kdy se nemohli setkat očima, aniž by se na sebe usmáli.

I když nebyla přítomná, všechno jí bylo plné. Jeho myšlenky, jeho pocity, a dokonce i samotné pokoje, zdálo se, za několik dní získaly otisk jí samotné.

Šála pohozená na židli, nasáklá její jemnou vůní, její pomačkaná role zapomenutá na stole, vlásničky a špendlíky na jeho komodě, věci, které se u něj nikdy dříve nenacházely, všechny mluvily o ní a připomínaly ji, a jemu působilo zvláštní

potěšení se jich dotýkat, a on s dojetím a něžností její věci uklízel a ona, když přišla, je znova rozptýlila po celém bytě.

Za celou dobu Čemezov ani jednou nebyl u sester a něco mu bránilo, aby k nim šel. Uvědomoval si, že v jeho životě došlo k obratu, který nemůže a nemá skrývat před Hélène – naopak, jeho štěstí bylo tak dokonalé, že dokonce cítil potřebu se o ně podělit se sestrou, se kterou byl zvyklý všechno sdílet. Ale cítil, že tentokrát u ní nenajde pochopení, a mrzuté obličejе chůvy a Archipyče ho o tom ještě více ujistňovaly. Archipyč byl zachmuřenější než kdykoliv jindy, dokonce téměř nemluvil a nechodil do pokojů, omezil se jen na pochmurná hlášení, kdy kdo přišel, a večer se objevoval s otepí dřeva, kterou mlčky pokládal před krb, téměř s tragickým výrazem rozhořčení v obličejі.

Chůva také chodila celá uplakaná, tiše a hořce vzlykala v koutech, mazala se různými mastmi a mluvila o smrti.

Čemezov dobře věděl, z čeho plyne ta hysterie, ale dělal, že si to nevšiml a nevěnoval pozornost tragickým a ublíženým pohledům obou staříků, kteří jeho román z Olgou pokládali div ne za osobní a smrtelnou urážku.

Ale ať Hélène přijme jeho přiznání jakkoliv, rozhodl se, že k ní zajde první volný večer, až bude mít méně práce, a pohovoří si s ní, pokud se to bude hodit a on vycítí, že má náladu ho vyslechnout. Podařilo se mu to rychleji a lépe aspoň v tom smyslu, že ani Arkadij ani Zina nebyli doma. Čemezov se chtěl vyzpovídat pouze sestře a nikomu jinému, a už vůbec neměl náladu o tom mluvit s Arkadijem Petrovičem, který by mu jenom překážel, takže byl velmi spokojen, když zjistil, že Hélène je úplně sama.

VII.

Čemezov nebyl úplně klidný, když šel k sestře. Příliš Hélène miloval a byl příliš zvyklý respektovat její názor než aby ho její nesouhlas v otázce, která pro něj byla tak důležitá, nechal lhostejným.

Ale současně byl jeho vztah k Olze tak horoucí a bolestivý, že se ho nemohla nedotknout a neurazit ho sebemenší nespokojenost s ní.

Jelena Nikolajevna přijala bratra velmi klidně a dokonce laskavě, jako by nevěděla, co se děje, ale vyhýbala se pohledu na něj, předstírajíc, že je zabraná do práce, a nedokázala s ním mluvit úplně prostě a přirozeně, což se vždycky stávalo, když byla nespokojená s ním nebo s někým jiným z domácích.

Zeptala se ho, jestli nechce čaj, ale nezeptala se ho, proč u nich tak dlouho nebyl, jak by se určitě zeptala, kdyby o ničem nevěděla. Čemezov si toho všiml, ale nepřikládal tomu žádný význam, protože si myslel, že to byla jenom náhoda. Hovořili nejdřív o různých bezvýznamných a pro něj nedůležitých maličkostech, a mluvila jenom Jelena Nikolajevna, která se bála, že bratr bude mluvit právě o tom, o čem se bála mluvit a zároveň si o tom přála promluvit.

Ale Čemezov přišel s přáním podělit se s ní o své pocity a nudilo ho rozmlouvat o počasí, o tom, že Zině ušili nové šaty, a že Arkadij Petrovič udělal před několika dny u Beriginových šestku.

„Poslyš, Hélène,“ řekl jemným, mírně rozechvělým hlasem a s láskou ji vzal za ruku, „chci ti říct o něčem, co ještě nevíš, ale co je pro mě velmi důležité a cenné ...“

Jeleně Nikolajevně se neklidně zachvělo srdce a rychle bratrovi vyšklubla.

„Myslím,“ řekla trochu roztřeseným hlasem a na tváři se jí objevily rudé skvrny, což se stávalo ve chvílích silného vzrušení, „že vím... o... o čem chceš se mnou mluvit, a...“

myslím, že bude lepší o tom vůbec nemluvit!“ dokončila najednou rychle a ostře, ostřeji, než si sama přála.

Čemezov, překvapený jejím tvrdým a rozrušeným hlasem, se na ni podíval a pochopil, že chůva už byla u Jeleny a stačila jí o všem říct. Podivil se, jak je možné, že ho to nenapadlo, a kladl si to za vinu. Ale tón, kterým Jelena zareagovala na jeho přátelské, důvěrné přiznání, ho urazilo i za něj, i za Olgu, o které jeho sestra nechtěla ani slyšet.

„Proč?“ zeptal se jí suše a stroze, jako by jí dával čas, aby se lépe a vážněji zamyslela nad svým tvrdým, urážlivým odmítnutím.

„Protože se *v té věci* (Jelena Nikolajevna zvlášť zdůraznila ta slova) nikdy neshodneme.“

Čemezov se zachmuřeně a mechanicky díval na práci své sestry a několik okamžiků mlčel.

„To je škoda,“ řekl nakonec takovým tónem, že Jelena Nikolajevna okamžitě vycítila, že jejich vřelý a srdečný vztah se hrouť, pokud ne navždy, tak výrazně a nadlouho. Cítila trýznivou bolest a hořkost, ale napravit to způsobem, který si přál její bratr, ovšem nemohla a nechtěla.

„Velká škoda,“ opakoval tónem, který pro ni byl nový, chladným a nepřátelským, „myslel jsem si, že tě můj život zajímá.“

„Ano, Juriji!“ vykřikla vášnivě, sotva zadržujíc slzy, což se jí stávalo zřídka. „Ano, Juriji, velmi mě zajímá, ale ukazuje se, že na něj máme příliš odlišný názor... a vůbec na všechno... a proto bude lepší, když o tom nebudeme mluvit, protože... protože se stejně neshodneme!“

„Doposud jsme se ve většině případů shodli.“

„Ano, doposud, ale ne teď!“

„Dobře, dobře,“ řekl, s bolestí v duši vstal a rozhodl se, že s ní od této chvíle nebude mluvit o ničem, co je mu drahé a blízké, protože ho odmítla ve chvíli, kdy to nejvíc potřeboval a kdy mu

na tom nejvíc záleželo. „Takže pokud se nemůžeme shodnout a pokud já nezačnu podřizovat svůj život cizím požadavkům, bude lepší, když o tom už nikdy nebudeme mluvit.“ – A vzal klobouk a podal jí ruku chladně jako cizí, protože mu v tu chvíli byla cizejší než cizí, byla mu protivná.

„Ne, Juriji, ne!“ řekla rychle, držela ho za ruku a nepouštěla ho. „Prosím tě, neodcházej ještě, vypadlo by to jako roztržka, a já vůbec nechci roztržku! Já jenom... nemůžu a nechci o tom mluvit, ale to nemusí a nemůže v nejmenším ovlivňovat náš vztah!“

„Myslím, že může, Hélène,“ řekl měkce a z celého srdce si přál, aby si to rozmyslela a porozuměla mu a byl připraven odpustit jí všechna její příkrá slova, jen kdyby maličko ustoupila.

„Možná nezáměrně, ale může, Hélène,“ opakoval pevně.

„Tomu nevěřím!“ vykřikla vášnivě. „Byli jsme jedno srdce a jedna duše třicet let, copak můžeme...“ Jelena Nikolajevna se na okamžik odmlčela, protože nevěděla, jak jemněji vyjádřit své myšlenky, ale neovládla se řekla přímo: „Copak se rozejdeme kvůli cizí, lhostejné ženě, kterou jsi před rokem neznal, a kterou možná za půl roku nebudeš chtít znát?“

Čemezov se zlostí silně zachmuřil.

„Ta žena,“ řekl ostře a pohlédl na sestru rozzlobeným, nahněvaným pohledem, „pro mě není cizí! Je mi stejně drahá jako ty a Zina, a přeji si ji znát nejen za půl roku, ale celý zbývajíc život!“

Pobledl, když to říkal, a v jeho hlase zněl panovačný tón, jakým mluvil zřídka, ale kterým mluvil vždycky, když chtěl vyjádřit přání, kterému se někdo stavěl na odpor, a ten tón se jí dotkl ještě více než jeho slova.

„Na to mohu říci jen tolik,“ promluvila zapáleně, uražená, že mluví jedním dechem o té ženě a o ní a Zině, „že to je velmi smutné, a že si ve tvém zájmu přeji, aby se to nikdy nestalo...“

„To by stačilo, Hélène!“ přerušil ji unaveně a chladně. „Máš pravdu! Už o tom nebudeme nikdy mluvit, a teď mě nezdržuj. Odcházím ne proto, že bych pokládal náš vztah za přetrhaný nebo že bych si přál roztržku, ale protože v tuto chvíli nemám náladu tady zůstat a mluvit o čemkoliv. Na shledanou, za den za dva samozřejmě zajdu,“ dodal úmyslně, aby si v žádném případě nemohla myslet, že si opravdu přeje se s ní rozkmotřit, a dokonce k ní přestat chodit, což, jak se mu zdálo, si ona myslí, ale... bylo příliš mnoho těch *ale*, než aby on se svou nervní a přetvářku nemilující povahou mohl u ní teď klidně sedět.

„Na shledanou,“ řekla stroze, skoro se na něj nepodívala a nezvedla hlavu od práce.

Chladně si podali ruce a oba si byli vědomi, že se trhá velmi mnoho z toho, co je předtím tak pevně spojovalo, a že těžké to napravit, tím těžší, že ani jeden, ani druhý si nepřeje druhému ustoupit.

Když bratr odešel, Jelena Nikolajevna několik minut nervózně pokračovala v práci, téměř aniž by se na ni dívala a myslela na ni. Její hrdlo svírala nějaká křeč a hlavu naplnila mlha.

„Pane Bože!“ vykřikla najednou. „A já sama jsem ho poslala do Moskvy!“ Odložila svou práci a rozplakala se těžkými, hořkými slzami... A Jelena Nikolajevna plakala málokdy a naposledy plakala před půldruhým rokem, když její prostřední dcerka umírala.

VIII.

Čemezov očekával, že sestra nepřijme s pochopením, co jí řekne, ale že to přijme *takhle* v žádném případě nečekal, a tím víc ho to urazilo.

Divil se tomu, že se téměř všichni spikli proti jeho lásce k Olze! Ještě by to chápal, kdyby si usmyslel se s ní oženit, protože věděl, že takovým lidem, jako jsou jeho příbuzní, se žena jako Olga ovšem nejeví jako vhodná partie pro něho, ale on neřekl

ani slovo o manželství! Vůbec tomu nebyl nakloněn, a k manželství s Olgou – jakkoliv to bylo divné jemu samotnému – cítil ještě menší chuť, než, například, k manželství s Mary. Myšlenka na manželství s ní mu připadala nemožná z vážných a neodstranitelných důvodů.

Především by nikdy nedovolil, aby jeho žena byla u divadla. V jeho představách to bylo téměř tak nemožné, jako by šel k divadlu on sám. A Olga by nikdy nesouhlasila s tím, že od divadla odejde, a sama mu to nejednou řekla a dodávala, očividně ne bez záměru, že pro milovaného člověka obětuje všechno, ale pro divadlo obětuje i milovaného člověka.

Na druhou stranu, i kdyby předpokládal, že by souhlasila, že odejde od divadla, což ve skutečnosti není možné, ani pak by si Čemezov, ruku na srdce, nepřál s ní oženit.

Občas mu hlavou probleskla možnost, že se s ní ožení, někdy v budoucnosti, za několik let, ale nejasně a neurčitě. K tomu by především bylo nutné, aby se úplně změnila, od jejích názorů a chování až po samotnou povahu. Bylo by nutné změnit herečku na hospodyňku, což by při její povaze bylo obtížné a vyžadovalo by to několik let tvrdé práce. Ale měl by na to vůbec právo? Osobně by kvůli sobě a kvůli svému vztahu k ní, dokonce i mimo manželství, pravděpodobně dal přednost tomu, aby opravdu opustila divadlo, ale když tuto otázku uvážil abstraktně, musel uznat, že na to nemá právo a že žádat to od ní, i kdyby jí dal výměnou manželství, je nesprávné.

Kromě toho, bez ohledu na to, jak byla slavná, jak jí všichni podlézají díky jejímu jménu, úspěchu i talentu, ve chvíli, kdy by odešla od divadla a ze slavné herečky by se stala obyčejnou ženou s pochybnou minulostí, ztratila by veškeré kouzlo a moc nad většinou lidí, a stejná společnost, která za ní teď dolézá, by pro ni nenašla nic jiného než zlomyslné drby, pomluvy a pohrdání, kterými by jí oplátila bývalé zbožňování.

Manželství jí nepřinese zapomenutí a odpuštění, jako u mnoha žen, které hříchy a chyby minulosti zakrývají jménem a postavením muže, za kterého se vdaly.

Spíš ublíží i muži, který vezme společnosti oblíbenou hračku, a čím více ji předtím hýčkali, čím shovívavěji hleděli na její slabosti a přestupky, tím přísnější k ní budou potom, až sestoupí z jeviště a vdá se, čímž zradí publikum, které tolik let bavila a které jí to neodpustí.

Jemu, který má i bez toho tolik nepřátel, by taková svatba ublížila víc než komukoliv jinému. Všichni jeho nepřátelé by se radovali z příležitosti nějakým způsobem urazit a ponížit jeho ženu, jejíž minulost by jim k tomu dávala tak vhodný materiál, už jen proto, aby se ho tím dotkli. Ženě by se mstili za muže, muži za ženu, jeho kariéra, v níž i bez toho musel těžce vybojovat každý krok, by se nakonec zhroutila, a tím by se zničila i jeho práce, která mu byla tak drahá, protože by toho využili jako zbraně a prostředku, jak ho vyštvať, o což mnozí dlouho usilovali, a nakonec by ho různými urážkami donutili všeho nechat a odejít sám.

A to on nechtěl, miloval svou službu a svou práci ne méně, nebo možná ještě více než Olga své divadlo, a pokud ona říkala, že by divadlu obětovala všechno, dokonce milovaného člověka, on by mohl téměř totéž říci o své službě.

A nakonec poslední a téměř hlavní důvod, proč jejich manželství nebylo možné: vztah k rodině a blízkým.

Nejenom Héléne, ale dokonce i chůva a Archipyc – se všemi by se musel rozejít, protože by ji nikdy neuznali za vhodnou ženu pro něj a bojovali by proti tomu ze všech sil. A Héléne, se svou přímočarostí, by s největší pravděpodobností nesouhlasila s tím, že ji aspoň přijme. A přitom se jednalo o dlouholeté vztahy hluboké lásky, přátelství, respektu a zvyků, bez kterých by se teď těžko obešel. Nepokládal se za oprávněného všechno

vyměnit jenom za ni a odtrhnout se kvůli ní ode všech, s nimiž byl svázán celým předcházejícím životem.

Ne, manželství by od nich obou vyžadovalo tolik těžkých obětí a ztrát, že nestálo za to ani o tom přemýšlet, ale chtěl mít Olgu jako svou milovanou přítelkyni, s níž by sdílel život, a proto nechtěl, aby kdokoliv, i kdyby to byla sama Hélène, zasahoval do jeho vztahu. Vůbec neměl rád, když se mu někdo pletl do života, a proto se rozhodl dát to jasně najevo Hélène, i komukoliv jinému, koho by to napadlo.

Ale bylo to pro něj velmi nepříjemné a těžké. Byly to první trny lásky, která byla do chvíle tak radostná a krásná! A on proti své vůli vinil Olgu za její neočekávaný příjezd, který způsobil zmatek a všechno předčasně odhalil! Kdyby rozumně počkala na půst, jak se domluvili, stačil by do té doby všechno zařídit a postupně připravit na její příjezd. A pak by všechno proběhlo klidněji a lépe, a teď vznikl div ne skandál, který není možné napravit, a mínění jeho příbuzných o Olze je navždy pokazené. Ale co ho definitivně ničilo a rozčilovalo, byla tatáž nelibost a odpor i ze strany Olžiných příbuzných.

Stejně jako on měl Hélène, chůvu a Archipyče, ona měla Miločku, Nastasju, tutti quanti²³. Dokonce i Pelageja Semjonovna, která ho tak srdečně vítala, k němu nějak ochladla, začala se s ním cítit trapně a už mu neříkala „ty“ ani „Jegoruško“.

Váreňka, Boris a Pavlja se k němu také chovali chladně a strojeně, očividně si nepřáli pokládat ho za člena své rodiny jako Ardaliona Michailoviče. Olga tentokrát jako obvykle s sebou přivezla Nastasju, ale on ji téměř neviděl, protože sotva přišel, stroze se mu uklonila a odešla s výrazem mrzutosti a nelibosti na tváři, stejným, s jakým Olgu vítala jeho chůva a Archipyč.

²³ ty všechny

Těžko říci, jestli si toho Olga všimla, a pokud si toho všimla, nevěnovala tomu pozornost. Při její citlivosti bylo téměř nemožné, že by si toho nevšimla, ale pravděpodobně si nepřála ho ještě více znepokojovat a kazit maličkostmi jejich společné štěstí, a skrývala před ním svoje pozorování a přecházela je zdánlivě velmi lehce se svou obvyklou dobrou náladu. Někdy dokonce o chůvě a Archipyčovi žertovala, se svou charakteristickou výstižností zachytila komiku jejich povah, která ji zajímala jako herečku a která jemu do té doby téměř unikla, protože byl vždycky zaměstnán jinými, vážnějšími záležitostmi. Žertem nazývala Archipyče „Archivičem“, a tvrdila, že se to k tomu víc hodí, a v častých okamžicích, kdy na ni přišla hravost a dokázala dělat hlouposti jako holčička, s takovým humorem karikovala staříky, že se Čemezov musel smát s ní.

Do odjezdu do Moskvy jim zbývaly pouze dva dny. Čas jim utekl tak rychle, že si toho ani nevšimli, ale ve druhém poštním týdnu měla přijet do Petrohradu, tentokrát už s celou svojí rodinou.

Už o tom mluvila se svou matkou, podrobnosti těch hovorů mu nesdělila, jenom to, že i když se to Pelageji Semjonovně nelíbilo, přece jen souhlasila. Vedla také velmi pilně a energicky rozhovory s ředitelstvím divadla o tom, aby ji přeřadili z Moskvy do Petrohradu. Ta prosba velmi překvapila moskevské ředitelství, které bylo zvyklé, že Leontějevovi vždy sloužili v Moskvě, že ze začátku tu prosbu nebralo vážně, téměř jí nevěřilo. Ale Olga je strašila, že jinak úplně opustí státní divadlo a půjde k soukromému. Navíc v Petrohradě její návrh přijali s nadšením, a různé osoby vlivné v divadelním světě, na které se obrátila, i samo ředitelství, pilně usilovali o zdar té záležitosti, i když ještě byla držena v tajnosti. Ale je dávno známo, že všechna podobná tajemství, počínaje státním

tajemstvím a konče románkem herečky, se najednou, nikdo neví jak a čím přičiněním, stanou všeobecně známými.

A teď, nehledě na to, že Olga nechtěla po nějakou dobu nic prozradit a všechny jí oddané a pro ni pracující osoby podle jejího přání také mlčely, zpráva o jejím přestupu se přece nějak dostala k divákům a rozšířila se všude. Mluvili o tom nejistě a váhavě, téměř nevěřili zajímavé novince a uvažovali o ní a vysvětlovali si ji všemi možnými způsoby, Čemezovovo jméno – také neznámo kde a kým – už padlo a rozneslo se, že je příčinou. Nejvíce se povídalo, samozřejmě, ve sférách, které byly bližší divadlu, kde to vyvolalo hotovou senzaci.

Z nějakých záhadných důvodů se o tom v Moskvě mluvilo mnohem méně než v Petrohradě. Tam tomu jednoduše nevěřili a zvěsti ještě nepronikly k divákům, a pokud to přece jen někdo zaslechl, pochopil to jako drb, který někdo vypustil v žertu nebo ze zlosti na Leont'jevovy.

Dokonce v divadelních kruzích, kde už se vědělo o Olžině žádosti na ředitelství a kde se tím Pelageja Semjonovna téměř netajila, z nějakého důvodu nechtěli věřit, že je to myšleno vážně. Divadelníci ujišťovali, že je to jenom chvilková fantasie, která přejde dřív, než začne zimní sezóna, a že si to Olga do té doby rozmyslí a vezme svou žádost zpět, protože si netroufne vyměnit moskevskou scénu za petrohradskou, když není známo, jak se jí tam bude dařit a jestli ji tam budou tak milovat, jak ji milují tady.

Olga už měla několik zvláštních rozmarů, o kterých její kolegové více méně věděli, ale které vždycky samy přešly a nezanechaly žádné následky. Tak to dopadne i tentokrát – říkali všichni a nedůvěřivě se usmívali novému, neočekávanému rozmaru, směšnějšímu než všechny ostatní.

Ale v Petrohradě tomu naopak věřili. Už jenom nebývalá skutečnost, že během jedné zimy přijela na druhé pohostinské vystoupení, to potvrdovalo.

Celé divadlo bylo vzrušené. Publikum, ke kterému se to doneslo v daleko větší míře než moskevskému, se radovalo a chválilo ředitelství, jako by to zařídilo ono. Ale herečky, a dokonce někteří herci, kteří se už báli Olžiných úspěchů, nebyli spokojeni.

Petrohradské primadony intrikovaly proti tomu plánu u všech vlivných osob, které znaly a které jim v tom mohly pomoci, a šířily o Olze různé strašlivé pověsti, ale do očí se jí líbezně usmívaly a tvrdily, že jsou nadšené jejím záměrem, protože ona svým talentem pozvedne repertoár a přinese tím mnoho užitku a dobra.

Ale Olga pohlcená svou láskou, sice znala ze zkušeností a instinktem cenu takových zdánlivých roztomilostí, ale byla v tak šťastném a nervovém rozpoložení, že si sotva všimla pobouření v divadle, které rozpoutala svým nečekaným rozhodnutím, a všechno jí připadalo stejně radostné a dobré, jak bylo jí samotné u srdce.

IX.

Domácnost Leont'jevových byla v naprostém chaosu.

Prodávali nábytek, ukládali věci, balili truhly a krabice a byli nějak vystrašení a jakoby ztracení. Pelageja Semjonovna hořce plakala, loučila se se svým milým vysezným hnízdečkem a stěžovala si na osud a na Olgu, která všechno způsobila.

„Pane Bože!“ říkala plačíc nad krabicí, do které ukládala různé věci. „Jestli bych si pomyslela, že bude muset na stará kolena rozbít rodný koutek. Není to legrace, dvacet sedm let jsem v tom bytě prožila – a najednou – tohle! Kdyby mě radši nechali klidně umřít a pak by si mohli dělat, co by chtěli! Co si teď počnu s tou skříňkou? Koneckonců mi věrně sloužila třicet let, copak ji mám teď za to táhnout na Sucharevku?“

„Skříňku můžeme vzít s sebou,“ nerozhodně navrhla Olga, která se snažila všemožně uklidnit a utěšit matku a nějak ji

smířit s myšlenkou na stěhování. Ale od té doby, co se vrátila do Moskvy a necítila napětí lásky, které cítila celou dobu v Petrohradu, když každý den viděla Čemezova, bylo jí také těžce u srdce a skoro stejně jako matce jí bylo smutno z toho, že má opustit dům, na který byla zvyklá, ve kterém se narodila, vyrostla a strávila skoro celý život.

„Aby ji ještě celou polámali?“ zlobila se Pelageja Semjonovna na dceru kvůli její odpovědi. „Abych místo skříňky přivezla třísky? To už ji rovnou můžu vyhodit!“

„Tak ji prodejte...“

Ale to se Pelageji Semjonovně také nelíbilo.

„Prodejte,“ řekla žalostně, „to se snadno řekne! Prodejte! Ty nemáš srdce, Oleňko, to je to! A otcovu pohovku také prodat? A jeho knihovnu také? Sama se na každou jeho věc trásla, pohovku ani nechtěla přechalounit, protože byla otcova, a teď povídá prodejte! A Bůh s vámi! Mám s vámi jenom trápení, dělejte si co chcete, prodejte si co chcete, odtáhněte všechno na Sucharevku, zavolejte kupce, rozbijte hnízdo, klidně všechno prodejte!“

A Pelageja Semjonovna v krajním zoufalství upadla na židli a hořce se rozplakala.

Plakala kvůli všemu, co ji potkalo jako nad nebožtíkem, trápila se smutkem, že má na stará kolena všechno opustit a odjet do cizího a neznámého Petrohradu, který ji děsil už zdálky, a současně neměla sílu nechat odjet dceru a zůstat tady bez ní.

Sama Olga chápala, k jaké strašné oběti nutí svou matku, a proto mlčela a pokorně snášela její stížnosti a výčitky.

Hlavní chybou Pelageji Semjonovny bylo, že byla příliš dobrá a slabá a příliš milovala děti, takže se nikdy nedokázala postavit jejich potřebám a přáním a ve všem se jim podřizovala, tak jako se dřív podřizovala svému muži, a děti to chápaly a nezřídka, jako například Boris a Miločka, toho využívaly a často zneužívaly.

Ale tentokrát se dokonce ani Pelageja Semjonovna nepodřídila Olžině přání bezpodmínečně, a třebaže věděla, že nakonec dceři ustoupí, nedokázala si nestěžovat a nevyčítat jí to, musela se pohoršovat a bránit, jak jen mohla, svůj milý koutek od zkázy. Říkala pravdu, když prohlašovala, že by raději umřela, než tohle vidět a odjet z Moskvy, která jí byla téměř tak drahá jako vlastní děti. Olga jí navrhovala, aby zůstala tady a slíbila, že bude rodině, kterou nyní živila spolu se Sergejem, posílat třetinu svého platu, ale rodina se bez starého Leont'jeva, bez Olgy, Sergeje a Miločky stejně rozpadala, takže Pelageji Semjonovně bylo stejně zatěžko odjet i zůstat. K tomu se úplně nečekaně k odjezdu rozhodl i Borja. Omrzela ho Moskva, kde už nezbývala ani jedna restaurace, kde by nebyl dlužen, ani jeden klub, kde by neztropil skandál, a ani jeden známý, od kterého by si nevypůjčil. Myšlenka na přestěhování se mu zamlouvala: v Petrohradě byla Miločka se svým pohodlným bytem, šampaňským a pikniky. Tam také naváže nové známosti. Leont'jevovy všude srdečně vítali, a proto i jeho, dokud ho úplně nepoznali, ze začátku všude rozmazlovali.

Byl pro přestěhování a divil se jenom tomu, že ho to řešení nenapadlo dřív a jak to, že tady ještě trčeli!

Pelageju Semjonovnu to povzbuzovalo, třebaže by to nepřiznala nejen ostatním, ale ani sama sobě. Kdyby byl Borja proti, bylo by pro ni ještě těžší se rozhodnout.

Varja nic nenamítala, jako mladou dívku ji dokonce docela bavilo stěhování. K tomu shledávala, že petrohradská konzervatoř stojí výš než moskevská a přála si tam přejít, protože kalkulovala, že se jí odtamtud otevírá mnohem širší cesta, ale jak bylo jejím zvykem, nechala si tyto úvahy pro sebe a udržela si svou obvyklou lhostejnost, neprojevovala nad „rodinnou katastrofou“, jak se posměšně vyjadřoval Borja ani spokojenost, ani smutek.

Ale Pavlja byl velmi pobouřený. Měl tu svoje gymnázium, své kamarády, se kterými se vůbec nechtěl rozloučit. V hloubi duše byl opravdový Moskván, a pokud se Pelageja Semjonovna Petrohradu obávala, on k němu cítil jakousi instinktivní nenávist a byl přesvědčen, že tam nevydrží. Dokonce nastolil otázku, jestli by nemohl zůstat v Moskvě sám nejen do ukončení gymnázia – tedy do jara, protože byl už v posledním ročníku – ale i na universitě.

Ale Pelageju Semjonovnu takový plán rozčilil. Nedokázala si představit, jak její Pavlja, kterého i přes jeho solidní zevnějšek a předčasně vyvinutou vážnost pokládala za dítě, zůstane sám, bez matky a bez rodiny, byť i u dobrých známých, ale přece jen cizích lidí! A pokaždé, když na něco takového přišla řeč, Pelageja Semjonovna se rozplakala, rozčilila se, a tak naříkala, že Pavlja zoufale mávl rukou a odešel řka, že souhlasí s tím, aby se jelo kam a kdy se jim zachce.

Ale kdo byl opravdu ohromený a rozhořčený div ne více než sama Pelageja Semjonovna byla Nastasja, která byla v tu dobu úplně ztracená a pobouřená.

„Ne nadarmo jsem tomu Antikristovi od začátku nevěřila!“ říkala nejednou Pelageje Semjonovně, která se s ní potichouнку radila a stěžovala si na dceru. „Když jsem ho uviděla, přímo mě to zasáhlo u srdce! A pomyslete si, paní drahá, když v Petrohradě obědval s Jakovem Děment’jevičem, a já jsem ho poprvé uviděla takového nepřátelského, myslím, že si Olga Lvovna ještě na nic nemyslela, a mě to najednou přišlo na mysl! Sedí tam takový zamračený, na všechny kouká jako čert, nejvíc na Ardaliona Michailoviče a na Ludmilu Lvovnu pošilhává, jako by mu něco provedli. A naše Olga Lvovna se na něj podívá, celá zčervená, ne jako by se styděla, ale přímo jako by se ho lekla, a oči jí hoří a hoří a pořád se na něj dívá. Baví se s jinými a pořád se dívá na něho. No, myslím si. Ztratila kvůli němu hlavu! Ale nic dobrého od něj nečekej – on si tě omotá kolem

prstu! A co myslíte, paní drahá, jako by mě něco osvítilo – jako by do kamene vytesal, na moje slova došlo! Dejte na mě, ať je to jak chce, já mám na to nos!“

„To bych se od něj nenadála,“ řekla s hořkým povzdechem Pelageja Semjonovna, „takový solidní, vážený člověk – a najednou... měla jsem z něj radost jako z vlastního, a on se mi takhle odměnil!“

„Já jsem se vám tehdy divila, neví, co ji čeká! On jim ještě ukáže. Vzpomínám si, jak přijel do Moskvy, a přišel k nám za kulisy – já jsem zrovna nebyla v šatně, stále jsem s Nečajevskou Dášou mezi kulisami. tak jsem si ho nevšimla, a pak přijdu, a moje Olga Lvovna tak sedí jako kdyby za Vzkříšení přišla z ranní, něčemu se sama pro sebe směje a potom se na mě tak divně podívá, a pak se otočí a povídá: ‚Víš, Nast'o, Čemezov přijel!‘ Mně se prostě srdce sevřelo, u duše mě zamrazilo. Nu, myslím, přišly špatné časy! – No a co, povídám, když přijel, tak přijel! – Ona se zasmála a povídá: ‚Ty jsi ale hloupá, Nast'o, prý no a co!‘ – A najednou se ke mně vrhne a začne mě líbat! Ve mně úplně zatrnulo – co je, povídám, vy mě líbáte? Vždyť já nejsem on? A ona se směje a líbá mně! A zase mě přepadl takový smutek, a ona se směje a mně se chce plakat! Tak, myslím si, tohle nedopadne dobře! A zase došlo na moje slova! A když se potom za ním hnala do Pitěru – tak jsem si řekla, že to je konec! Nemá cenu mudrovat, i bez mudrování, jedna věc je jasná – sbohem, mátuško Moskvu, opouštíme tě navždy!“

Pelageja Semjonovna se nad těmito slovy znovu rozplakala. Předtím ty podrobnosti neznala, ale teď je slyšela div ne podvacáté, a přesto ji to pořád zajímalo.

„Nikdy bych se toho nenadála!“ opakovala se slzami v očích.

„A čím jí popletl hlavu!“ pokračovala Nastasja, která byla ráda, že si má komu vylít srdce a odreagovat si zlost na nenáviděného člověka, byť v jeho nepřítomnosti. „To prostě nechápu! Není ani krásný, ani veselý! A ať se o ni ucházel kdo chtěl, na nikoho

se ani nepodívala! Například kníže Alexej Petrovič, krásný mladík, a bohatý, ze skvělé rodiny – kdyby řekla slovo, všeho by nechal, na kraj světa by za ní šel! Kdyby jen trochu chtěla, kdyby to trochu uměla, mohla by z ní být kněžna! Ona, řekněme, nepotřebuje, taky by se nehodila, aby kvůli takové cti odcházela od divadla, když jí Pán dal tak velký talent, ale říkám, že takoví lidé byli! Orli, dalo by se říct! A co teď? Pánbůh chraň, kdo jí padl do oka! A ještě myslím na to, aby ji tak odvedl od divadla! To by se mohlo snadno stát! Nejdřív jí přikáže, aby se přestěhovala do Petrohradu, a kdoví co jí přikáže potom!“

„Co to povídáš, co to povídáš, to by nikdy neudělala!“ s hrůzou řekla Pelageja Semjonovna a ze strachu dokonce proti Nastasje mávala svýma baculatýma, maličkýma ručkama.

„To by udělala snadno! Já naši Olgu Lvovnu dobře znám! Když se zamiluje, tak je schopná všeho, nejen odejít od divadla, ale docela se zničit!“

„Nech toho, Nastasjo, žvaníš nesmysly!“

Ale Nastasja, která předpovídala samé neštěstí v budoucnosti, neustoupila a strašila ubohou Pelageju Semjonovnu čím dál víc. Jakkoliv Pelageju Semjonovnu rmoutilo stěhování, jedna věc na něm byla dobrá a trochu ji utěšovala – byla to perspektiva, že bude žít v blízkosti své nenahraditelné Miločky a možná ji každý den uvidí.

Ale Nastasju tato perspektiva nikterak neoslňovala a nenahradila ztrátu Moskvy, ve které se stejně jako její pání narodila, vyrostla, prožila čtyřicet pět let a obklopila se různými příbuznými, přítelkyněmi, kmotry, kmotřenci a podobnými lidmi, se kterými se jí vůbec nechtělo rozloučit.

Než se rozhodla, celý týden uvažovala o tom, jestli pojede s pány do Petrohradu nebo zůstane v Moskvě bez nich, a také se jí nabízelo dobré místo, také u jedné divadelnice, která jí dokonce nabízela mnohem větší plat, než dostávala teď.

Ale bez ohledu na to, jak „byla čert na penízky“, podle svého vlastního vyjádření, byla Nastasja nemálo vázaná na Leont'jevovy. Žila u nich už desátý rok a za ta léta se s nimi sžila a zvykla si na ně, takže by se na každém novém místě „ze stesku prostě oběsila“, a proto se s žalem ne menším, ale možná větším než u Pelageji Semjonovny, a stesky nejen na Olgu, ale na samotného Antikrista, jak kdoví proč nazývala Čemezova, rozhodla jet s nimi.

Ale zato se teď snažila využít každou vhodnou minutu a v jejím pokoji se objevovali různí kmotři, příbuzní a kmotřenci, kteří se s ní loučili a hořkovali společně s ní a byli velmi znepokojení zprávou o jejím odjezdu.

Také u Leont'jevových bylo teď ještě víc lidí než obyčejně.

Třebaže se Olga podle rady Čemezova, který předpovídal, kolik bude muset do odjezdu přetrpět nepříjemných vysvětlování a řečí kvůli stěhování se o něm nešířila mimo nejbližší okolí, když se vrátila do Moskvy, rozšířily se zvěsti po celém městě, a Moskvané byli překvapeni a rozhněvani touto nečekanou zradou a nevděkem. Mnozí tomu přímo odmítli věřit, a všichni více nebo méně známi se objevili v domě Leont'jevových, divili se, rozhořčovali se, kritizovali, a ještě více rozlítostňovali ubohou Pelageju Semjonovnu, která po dvacáté musela sdělovat smutnou zprávu.

Občas se objevili i cizí lidé, a tu osobně, tu písemně se ptali, jestli je to pravda, a když to Olga viděla, proti své vůli si začínala každým den jasněji uvědomovat, jak strašný, riskantní tah si usmyslila udělat, a každým dnem ji silněji zachvacoval strach a pochybnosti.

X.

První tři představení proběhla pro Olgu příznivě. Všichni diváci ještě nevěděli o jejím přestupu, a mnozí z těch, kteří o něm slyšeli, tomu ještě úplně nevěřili a přijímali ji se stejnou

vroucností, s jakou ji vždycky přijímali, když se odněkud vrátila. Ale během dvou dalších dvou najednou vycítila něco nového a jakoby nepřátelského.

Cítila, že se spojení mezi ní a publikem nějak trhá, jako kdyby ji už méně chápali a méně milovali.

Dokonce i potlesk, hlasitý, ale ne vřelý, se jí zdál chladný a vynucený, a její citlivé ucho, které si už v dětství přivyklo rozeznat v hluku stupeň nadšení publika, bezděčně vycítilo ten nový, strašný a pro ni nezvyklý chlad. A nic, ani matčiny slzy a výčitky, ani varování přátel, ani vlastní instinktivní strach před zamýšleným krokem, na ni neudělalo takový dojem, jako syčení, které uslyšela poprvé za svou divadelní kariéru v předvečer dne, kdy měla naposledy hrát v Moskvě.

Na galerii skutečně syčeli, tam nechtěli pod chladnou zdvořilostí skrývat svůj hněv, a třebaže zbývající část publika, které se to syčení nelíbilo a nechtěla urazit herečku z úcty k jejím bývalým zásluhám, a ke které se možná nedonesly ty nepřijemné zvěsti nebo jim nevěřila, schválně tleskala silněji, aby přehlušila nedůstojné a nevhodné syčení a dokonce pískání, které se chvílemi ostře ozvalo, přece jen se prodralo a ohromilo Olgu bolestí, úzkostí a strachem.

„Můj Bože, můj Bože, co to dělám!“ řekla si s hrůzou, když před ní spadla opona a oddělila ji od publika, jehož potlesk a syčení se slily do jediného hrozivého hřmotu.

„Co to dělám!“ opakovala si ještě jednou a poprvé pocítila úplně jasně a zřetelně, že svým skutkem se může připravit o lásku publika, na kterou si tak zvykla a bez které nemohla existovat. Rykalov hrál s ní a spolu s ní vycházel na vyvolávání – a také jak ona všechno slyšel a byl ohromen syčením a pískotem zahlušeným potleskem.

„Och, Olgo, vzpamatuj se, dokud je čas!“ řekl jí, když opona opět spadla a ona z jeho ruky vytáhla svou prochladlou ruku. Neodpověděla, spustila ruce a s nepřítomným výrazem se

odebrala do šatny. Šla mechanicky, ale viděla, jak se před ní rozestupují různí umělci, dělníci, a dokonce i služebnictvo, a jak se na ni dívají někteří se zdvořilým soucitem, jiní s neskrývaným výsměchem, a ona cítila, jak její vlastní kolegové, dokonce i ti, kteří jí byli nakloněni, jsou rádi, že i na ni se nakonec trochu syčelo.

Příliš dlouho a trvale se těšila mimořádnému úspěchu a lásce publika, než aby to neprobouzelo závist dokonce i v nejlepších kamarádech u divadla a trest, který ji nyní postihl, se jim zamlouval, jako by jim částečně poskytl zadostiučinění.

Olga přišla do své šatny a mechanicky dopadla na židli před zrcadlem, před kterým se několik let téměř každý večer oblékala.

„Čeho jsme se dožili!“ řekla Nastasja vyčítavě a se slzami s očích. Litovala svou paní a div neplakala kvůli „hanbě“, která, jak to v duchu nazvala, ji postihla, ale současně, protože se na ni zlobila, ji těšilo, že se to stalo a že dostala to, co si svou hloupostí zasloužila.

Ale Olga se najednou začervenala a vrhla na ni podrážděný, hněvivý pohled.

„Jdi pryč!“ řekla tak zvláštním, tlumeným hlasem naplněným nenávistí, že Nastasja sice neodešla, ale zmlkla, ustoupila a začala sbírat věci.

Ale Olga chtěla aspoň na chvíli zůstat sama, aby neviděla a neslyšela nikoho a nic.

Styděla se, trýznivě se styděla a cítila to téměř fyzicky a současně jí připadali ubozí a protivní všichni ti lidé s jejich radami a výčitkami a se svými soucitnými a vítězoslavnými tvářemi. Nervózně na sebe navlékla kožich a šálu přes plesové šaty, ve kterých hrála v posledním jednání a které si nechtěla svlékat, protože prostě nemohla zůstat dále s Nastasjou, a rychle, aniž by se na kohokoliv podívala a téměř aniž by

odpovídala na pozdravy dělníků, které ani nevnímala, vyšla na ulici.

Tady na ni tehdy čekal! Co kdyby ho odmítla a všechno zůstalo jako předtím, nic by se nezměnilo? Ale ta myšlenka pro ni byla stejně trýznivá jako myšlenka na to, že k ní publikum ochladlo. Dokonce ani nevěděla, co je horší. Až dosud byla pouze herečkou. Její city k lidem nepřevyšovaly lásku k divadlu a nebyly jí na překážku – a najednou se v ní probudila žena, vášnivě milující a vášnivě toužící po lásce. Žena v ní teď bojovala s herečkou a sama ještě nevěděla, která zvítězí.

Když přemýšlela o tom přechodu, který pro ni byl teď tak strašný, připadal jí prostý a snadný, protože cítila, že nemůže žít daleko od něj, tak zřídka ho vidět, ale když si oběť, kterou mu právě přinesla, začala vybírat daň, pochopila, že se spíš obejde bez něho a ubije v sobě veškerou lásku k němu, než by se obešla bez úspěchu a bez lásky milujícího publika, která tvořila podstatu a půvab její existence.

Vzpomněla si, jak otec mnohokrát říkal, že publikum je žárlivé a je tím žárlivější a náročnější ke svým oblíbencům, čím více je miluje.

A vždyť ona je zradila a oni už ji trestají a Bůh ví, jestli jí někdy odpustí a přijmou ji znovu se stejnou láskou, pokud si někdy usmyslí se sem vrátit? Co když, poté co ztratí lásku Moskvy, se nesetká s takovou v Petrohradu? Co když! – Ó, Bože můj, Bože můj! – téměř vykřikla – to se nemůže stát, to se nesmí stát! Jinak... jinak... Nevěděla ještě nevěděla, co se stane jinak, ale cítila, že to bude něco strašného a zhoubného!

Ale nevěřila, nechtěla, nemohla tomu uvěřit – věřila svému talentu, své síle a svému štěstí.

„Nesmysl!“ řekla s novou energií. „Všechno bude v pořádku!“ Její dosavadní úspěchy v ní nutně rozvinuly důvěru ve šťastnou hvězdu, která jí vždy podpírala a dovoľovala směle a téměř

bezstarostně hledět do budoucnosti, očekávat od ní už ze zvyku nové úspěchy a štěstí.

Ve vzpomínce na to, jak na ni syčeli, jí ještě hořela tvář hanbou, ale už ji nedrtilo totéž zoufalství, které ji zasáhlo v prvních minutách. Ted' chápala, že je to prostě pomsta uraženého publika, důtka za její zradu, ale ne kritika jejího talentu a výkonu – pomsta, která ponouká uraženého zamilovaného s nenávistí urážet nevěrnou milenkou, protože ho v tu chvíli láska mučí víc než kdy jindy.

Ale žádná pomsta a zloba ji nemohla připravit o talent, kterým všechny podmaňovala, a pokud na ni Moskvané syčeli za to, že od nich odcházela, v Petrohradu jí budou tleskat za to, že k nim přešla!

Nejtrýznivější a nejtěžší pro ni bylo to, že sama velmi milovala Moskvu a nechtěla se s ní rozloučit takhle! Ted' to vypadalo jako tajný ústup a nevděčná zrada, a ona se kála, proč nebyla otevřenější a odvážnější! Pak by rozloučení bylo úplně jiné! Ale ona se bála různých drobných nepříjemností a sama se vytréstala. Ano, oni měli právo ji potrestat, měli právo ji vypískat! Vždyť z těch Moskvanů, co ted' syčeli, kdysi tisíce doprovázely jejího otce do hrobu jako blízkého, drahého člověka. Mezi nimi se rozvinul její vlastní talent, ono byli jejími prvními učiteli a soudci a tolik let ji rozmazlovali a milovali ji, i celou její rodinu... A všechny je vyměnila za jednoho člověka! Ocení on její oběť tak, jak byla důležitá pro ni? Zdálo se jí, že on té změně nepřikládá tak velký význam, vidí v ní jen prostou nutnost! A ji to zatím může stát celý život!

XI.

Když Olga přišla domů, Pelageja Semjonovna už ležela v posteli – v posledních dnech, utahaná balením, uléhala mnohem dříve – a se slzami v očích jí podala „Moskevské noviny“, kde o ní byl celý článek.

V článku se říkalo, že se v Moskvě nezadržitelně šíří zvěsti, že Leont'jevová opouští moskevské divadlo a přechází do petrohradského, „ale“, dodávalo se, „tato fáma je nám tak nepříjemná, že jí odmítáme věřit! Pokud je to skutečně pravda, pak jsme překvapeni a troufneme si dokonce říci – pobouření tím! Čím se provinila Moskva, která vždy tak nesmírně milovala a hýčkala nejen paní Leont'jevovou, ale i jejího zesnulého otce, že si najednou usmyslela, bez zjevných dobrých důvodů, ji opustit? Paní Leont'jevová je rozená Moskvanka a takový skutek se od ní dal čekat méně než od kohokoliv jiného!“ Pak noviny připomněly jejího otce, jeho stálou vroucí lásku k Moskvě a skvělé nabídky, které dostával z Petrohradu i z provincie, ale bez ohledu na ně Moskvu nikdy nezradil a neopustil ji; všichni si mysleli, že jeho láska a vděčnost k rodnému město přešla ve stejné míře i na jeho dceru, která byla vždycky miláčkem celé Moskvy.

Článek končil očekáváním, že paní si Leont'jevová pospíší vyvrátit tu nepříjemnou fámu, kterou určitě rozšiřují její nepřátelé, aby jí uškodili v očích Moskvanů, a v tom případě ji snažně prosí, aby jim milostivě prominula, že tomu byt' na minutu uvěřili!

Olga četla noviny, křečovitě je tiskla rukou a její tvář stále více bledla,

Ale dočetla je, prudce je odhodila na stranu, nervózně složila ruce na hrudi a začala neklidně procházet po místnosti.

„Tak vidíš, Oleňko,“ řekla vyčítavě Pelageja Semjonovna, „co se povídá!“

„Tak ať si povídají, ať si povídají! Co je mi potom!“ křičela. „A já zítra ráno odjedu!“ Pelageja Semjonovna jenom vydechla a sevřela ruce. Věděla, že Olga má zítra večer hrát, ale podle jejího rozhodného hlasu a podle očí, které vášnivě hořely v její pobledlé tváři pochopila, že dcera nežertuje a je opravdu schopná všeho nechat a odjet.

„Chraň Pánbůh, Oleňko,“ řekla se strachem, „uvědom si, co povídáš, to nejde! A co s představením?“

„A mně je všechno jedno, všechno jedno! Bože můj, copak jsem jejich nevolnice! Nepatřím sama sobě, nesmím o sobě rozhodovat, musím celé město prosit o dovolení! Běžte pryč, běžte všichni pryč, nechtě mě být, nechte mě být!“ křičela divoce a odstrčila matku, která se k ní vrhla. Chytila se za hlavu, hystericky se rozplakala a rozběhla se do svého pokoje.

Pelageja Semjonovna se úplně vyděsila a hnala se z dcerou, ale když před sebou uviděla zabouchnuté dveře, neodvážila se vejít a v slzách se vrátila k sobě. Váreňka a Nastasja uslyšely hluk a s nechápavými tvářemi vešly do jejího pokoje.

„Bože můj, Bože můj, ještě tohle!“ řekla bezmocně Pelageja Semjonovna, když je uviděla.

„Kvůli čemu se zase rozčílila?“ zeptala se šeptem Nastasja. Ale Pelageja Semjonovna mávla rukou a ukázala hlavou ke dveřím do salónu, aby ukázala, že je má pořádně zavřít. Nastasja to šla po špičkách udělat a Pelageja Semjonovna řekla jí a Váreňce, co napsali v novinách a jak to Olga přijala.

„Jo, to se dalo čekat, teď půjde všechno do háje, všichni se na ni vrhnou!“ řekla Nastasja zkroušeně a se zlostí ne na ty, kteří se „vrhnou“, ale na samu Olgu, která to tak dopracovala.

„Prostě si toho nevšímat!“ poznamenala pohrdavě Varja a pokrčila rameny.

„To se lehce řekne! Nevšímat si toho!“ zlobila se Pelageja Semjonovna. „Když si možná zkazí celý život! Z přátel se stanou nepřátelé. Pomluvy se šíří rychle.“

„Když je to tak,“ lhostejně pravila Váreňka, „tím spíš musíme odjet.“

Ale Pelageja Semjonovna se ještě víc rozčílila kvůli „bezcitnosti“ mladší dcery. Nedokázala klidně a lhostejně poslouchat, jak i publikum, i tisk, a dokonce všichni přátelé odsuzují Olgu, a ten první článek ji tak ohromil a rozesmutnil,

že se opět rozhodla dceru přemlouvat a prosit, aby to nedělala, i když v salónu stály sbalené kufry a více než polovina nábytku byla prodaná.

„Ale ne, teď už vůbec neposlechně!“ řekla Nastasja a beznadějně mávala rukama, „a nestojí za to ji prosit. Jenom ji i sebe ještě víc rozčílíte!“

Váreňka, která chápala lépe než kdo jiný, že je záležitost rozhodnutá, takže je úplně zbytečné o tom být jen přemýšlet, ještě chvíli poslouchala matčiny nářky a pak odešla k sobě do postele.

Ale Pelageja Semjonovna a Nastasja ještě dlouho probíraly toto téma a co chvíli buď ta nebo ona po špičkách opatrně došla k Olžiným dveřím, a aniž by se opovážila otevřít, poslouchala, co se tam děje. Slyšely odtamtud nervózní kroky, a když Pelageja Semjonovna došla ke dveřím naposledy, Olga ještě chodila.

XII.

Druhý den ráno, velmi brzy, když sotva svítalo, Nastasja tajněstkářsky vešla k Pelageji Semjonovně, probudila ji a sdělila jí, že Olga Lvovna „už vstala a chystá se jít na vlak“.

Pelageja Semjonovna zalapala po dechu, vyděsila se a rychle se oblékala. Ani ve snu nepředpokládala, že by se dcera skutečně rozhodla uskutečnit svou hrozbu, a myslela si, že to řekla ve chvíli rozčílení, ale současně už dlouho věděla, že když na Olgu přijde záchvat tvrdohlavosti, je téměř nemožné ji přivést k rozumu a přesvědčit ji.

„Oleňko,“ řekla, když vešla do dceřina pokoje, „opravdu ses k tomu rozhodla?“ Olga se zažloutlým, přes noc vyčerpaným obličejem a utrápeným výrazem v zanícených očích, narychlo ukládala do malého příručního kufríku nějaké věci. Rychle a hněvivě se podívala na matku.

„Rozhodla!“ řekla úsečně a okamžitě se od matky odvrátila.

Pelageja Semjonovna zoufale dopadla na židli a rozplakala se. „Kdybys jenom pomyslela na lidi, co o tobě budou povídat! Večer měla hrát, a ráno odtud vypadla! Vždyť si tím na celý život uděláš hanbu – copak se o tobě málo drbe už tak! Pane Bože! Za co mě trestáš, čím jsem si zasloužila, že má vlastní dcera...”

„Mlčte už, mami!“ vykřikla Olga a v zoufalství od sebe odstrčila kufřík. „Proč mě trápíte?“ Odhodila věci, které měla v ruce, a jako vždy, když byla hodně rozrušená, začala chodit po místnosti s rukama založenýma na hrudi a prsty nervózně bubnovala na loktech.

Pelageja Semjonovna tiše plakala a už nic neříkala. Nebylo na ní, slabé a poddajné, aby přesvědčila dceru a ovlivnila ji. Když na Olgu přišly takové dny a záchvaty, kdy se podle trefného vyjádření bratra Sergeje „postavila na zadní“, ani nebožtík otec ji pokaždé nezvládnul.

„Mami,“ řekla najednou Olga, poté co několik minut chodila a mlčky se postavila před matku, „Chápejte, že jestli neodjedu teď... že... neodjedu vůbec!“ vykřikla s bolestí a námahou.

„A to by bylo skvělé,“ řekla s plným souhlasem Nastasja.

„Nechte mě, já raději vyndám věci z kufru.“

Ale Olga ji prudce odmítla a najednou padla před matkou na kolena, přitiskla k ní tvář, objala ji a rozplakala se.

„Oleňko,“ nesměle promluvila matka, pevně přitiskla dceru k hrudi a líbala ji, „vzpamatuj se, drahoušku, nedělej si hanbu, co sis to usmyslela...”

„Mami,“ vykřikla Olga a s pláčem jí líbala ruce, „pochopte, že já utíkám sama před sebou! Že jsem opravdu schopná poslat novinám dementi a vzít svou žádost zpátky... a jestli to udělám... pak... pak mi bude všechno jedno a vztáhnu na sebe ruku...”

„Pánbůh chraň!“ řekla Nastasja a zděšeně se křižovala. „Co to povídáte!”

A Pelageja Semjonovna se otrásla hrůzou, když Olga s bolestí a úzkostí vykřikla tato slova.

„Pán s tebou, děťátko!“ řekla se strachem a křížovala dceru. „Proč na sebe vztáhnout ruku! Už jenom o tom mluvit je veliký hřích... Tak spánembohem jed', když se nedokážeš ovládnout! My to tady už nějak zařídíme! Já sama zajdu k Antonu Andrejeviči, promluvím s ním... Vždyť já jsem ti neříkala, abys neodjížděla vůbec, jednomu ne dnes. Oleňko, dceruško moje, přemož se nějak, sehraj to představení, drahoušku...“

„Já nemůžu, nemůžu!“ vykřikla Olga v zoufalství a vyskočila na nohy, „Jestli mám odjet, tak teď, jinak si to rozmyslím a pak... to bude horší, horší!“

A trhavými, rozhodnými pohyby rychle sbírala rozházené věci, aniž by pustila ke kufru Nastasju, a jako by se bála, že jí bude překážet a nepustí ji, sama je do něj rychle házela.

Pak stejně rychle trhavými pohyby svinula a sepnula vlasy a hodila na sebe plášť.

„Mami,“ řekla úsečně, zatímco si zapínala plášť a nasazovala klobouk a líbala matku, „musím jít, je devět... nedělejte si starosti... Pošlu vám Ardaliona Michailoviče... ten všechno zařídí, sbalí a doveze vás... hned zítra mu řeknu, aby vyjel...“

„Takže opravdu pojedete takhle, nenapijete se, nenajíte, opravdu pojedete tímhle vlakem?“ zeptala se v úžasu Nastasja, která nevěděla, co má dělat, rychle se sebrat a odjet s Olgou Lvovnou, kterou se bála pustit samotnou v takovém stavu, nebo zůstat s Pelagejou Semjonovnou, která byla také v takové náladě a kterou opustit jí bylo líto.

Ale Olga ji netrpělivě přerušila. Nechtěla ani pít ani jíst, a bylo jí jedno, jakým vlakem pojedje, jen aby co nejdřív odjela. Neposlouchala ani prosby matky, která ji přesvědčovala, aby aspoň něco snědla, než pojedje, ani přemlouvání Nastasji, aby zůstala aspoň do poštovního vlaku, a rychle, bojíc se jediné, aby nezmeškala, objala naposledy matku.

„Nu, Bůh s tebou, co nadělám, musím se s tím smířit,“ řekla Pelageja Semjonovna, zatímco hořce vzdychala a dělala dceři křížky na rozloučenou. Ale najednou si vzpomněla, že Olžini kolegové a vedení se chystají pro ni udělat slavnostní večeři na rozloučenou, a znovu se rozplakala při pomýšlení, že její dcera se připravila o tuto poctu a tajně utíká před dobrými lidmi, jako by se dopustila zločinu.

„Ach Bůh s ní, s tou večeří,“ řekla Olga, aniž by vyslechla další prosby a výčitky, a rychle, aniž by se s někým rozloučila, vyběhla do předsíně a seběhla po schodech.

XIII.

A Olga odjela.

Uvědomovala si veškerou výstřednost, nesmyslnost svého jednání, a přece nemohla jednat jinak. Věděla, že teď se na ni s konečnou platností rozzlobí celá Moskva, vedení i kolegové, a všichni ji plným právem odsoudí.

Věděla, že vedení, už tak nespokojené s jejím přestupem, jí může nadělat spoustu nepříjemností, a dokonce, nehledě na její nepostradatelnost v divadle, jí mohou místo přestupu pohrozit jí propuštěním z kamenného divadla. Ale ona v tuto chvíli byla schopná přistoupit na všechno, dokonce v krajním případě přejít k soukromému divadlu, jen aby dosáhla svého a odešla.

Její povaze, nedostatečně ukázněné výchovou, nepořádným životem a lidmi a se sklonem k vášnivým vztahům, byly vlastní nejdivočejší a nepromyšlené skutky. Později se styděla a kála, ale v tu chvíli se nemohla ovládnout, či spíše si myslela, že nemůže, a ani se o to nepokoušela, podvolila se impulsu téměř bez boje, a dokonce s určitým potěšením.

Ale během let její nespoutanosti začalo postupně ubývat a projevovala se čím dál méně. A najednou, po dlouhé přestávce, kdy se její příbuzní a ona sama domnívali, že ji to úplně přešlo, se poprvé dopustila výstřednosti, která ji mohla přijít draho, a

do které se vrhla po hlavě, rozhodnuvši se jedním rázem rozervat všechny své pochybnosti a váhání.

Vlak byl dlouhý a špinavý, Nemohla ani mít pro sebe zvláštní kupé a jela ve společném vagóně druhé třídy, protože první nebyla. Mučil ji strach, že by se mohla setkat s někým ze svých známých nebo napůl známých, který by k ní mohl přijít, oslovit ji, začít se znovu vyptávat, divit se, litovat, slovem dělat všechno, co jí bylo poslední dny tak protivné.

Chtěla mlčky sedět, s nikým nemluvit a na nikoho se nedívat, protože byla v takovém nervovém stavu, že na každou otázku by místo odpovědi reagovala novým výbuchem vzteku a slz.

Tiskla se do samého rohu vagónu a chmurně uvažovala o tom, co řekne Čemezovovi a jak mu vysvětlí, že nemohla zůstat ještě na jedno poslední představení, protože se bála, že by v tom případě neodjela vůbec!

Jak mu to říci, když se milují, a když on zřejmě nechápe, jakou obětí je ten přestup! On, který je v každé své činnosti a ve všech povinnostech přísný a svědomitý, jí to samozřejmě neschválí, a možná ani nepochopí, že to udělala, protože ho miluje a myslí na něho. Nepochopí to tím spíše, že ona ze strachu, aby ho se ho nedotkla a nevzbudila v něm mimoděk pochybnosti o síle své lásky, která, jak by si právem pomyslel, se polekala první zkoušky – se nikdy neodhodlá mu říci pravdu!

Měla v sobě příliš mnoho přirozené jemnosti a obav, aby se nedotkla a neurazila třeba jen lhostejného člověka (a lhostejného ještě více než blízkého), než aby mohla říci člověku, kterého milovala nejvíc na světě: „Odjela jsem, nehrála jsem ani v představení, ve kterém jsem byla povinna hrát, protože kdybych zůstala ještě jeden den, neodjela bych vůbec!“ Mohla to přiznat sama sobě a matce, ale jemu to nemohla říci, ani se tím hájit!

Sama znala sílu své lásky k němu, ale on, který ji neznal tak jako ona, by mohl pochybovat o ní i o její lásce, a to by bylo

strašné! Jemu dokonce ani nepřiznala, jak strašné, těžké a bolestivé pro ni bylo rozhodnutí o tom nešťastném přestupu.

Říci mu, že nebyla obsazená v posledním představení, a proto mohla odjet dříve? Ale každá lež jí byla odporná, a navíc to bylo zbytečné, protože všechny noviny o tom zítra napíší, a protože byli dohodnuti, že přijede až v druhém nebo třetím týdnu postu s celou rodinou, a ne dříve, než všechno předem zařídí.

A tak ležela na uzoučké, vratké a tvrdé pohovce, téměř celou noc nezavřela oči a trápila se tím, co mu řekne, a jak urovná všechno, co si natropila tím útekem.

Když ráno přijela do Petrohradu, poslala po poslovi svůj kufřík k Miločce a sama na několik minut zašla k Čemezovovi.

Před radost ze setkání měla strach, a dokonce se jí ani nechtělo k němu chodit tak brzy. Vždy, když jí hrozilo nějaké nebezpečí a nepříjemnosti, dávala přednost tomu, postavit se jim přímo a co nejdříve, netrápit se odklady a nejistotou, a proto, i když cítila neklid a ještě si nepromyslela, jak mu vysvětlí svůj náhlý příjezd, rozhodla se jet.

Ale když přijížděla k jeho domu, náhle pocítila, že jí srdce tak tluče a že cítí takovou hrůzu a neklid, že si najednou uvědomila, že se ho bojí, a to ji překvapilo a urazilo. Vzplanula hněvem nad svou zbabělostí a hrdě pohodila hlavou.

Ne, ona, svobodná a nezávislá, se nemá co bát kohokoliv, natož člověka, kterému dala lásku! Miluje ho, ale neponíží se před ním, všechno mu obětuje, ale to jí nedělá jeho otrokyní!

Naopak, sama měla v sobě dávku podvědomého despotismu, která jí do té doby bránila se komukoliv plně podřídit, a kvůli kterému bylo obtížné ji ovlivnit, navzdory zdánlivé měkkosti její povahy.

A proto, když zazvonila a vešla do jeho kabinetu, měla pyšně zdviženou hlavu a vyzývavý pohled, třebaže na duši cítila strach a úzkost.

„Olgo!“ vykřikl s údivem Čemezov, který jí nečekal dříve než druhý týden v postu. „Co to má znamenat?“

„Ano,“ řekla podivně zdrženlivým hlasem a nevrhla se k němu jako vzdychky. „Přijela jsem dříve! Nemohla jsem se dočkat, až všechno skončí, a přijela jsem dříve! Tak se na mě nezlob, můj milý!“ řekla najednou neočekávaně pro samu sebe a s provinilým výrazem k němu natáhla ruce.

Ačkoliv se, když vcházela, na něj téměř zlobila za strach, který před ním cítila a který si nepřála cítit, když ho uviděla, nedokázala už uvažovat o tom, že se nestane jeho otrokyní, a chtěla o něj jenom lásku a úsměvy, které by ji uklidnily.

Ale Čemezov se neusmál. Vzal její ruce a políbil je, ale jeho oči se na ni dívaly přísně a pátravě,

„Jak to, že jsi opustila Pelageju Semjonovnu?“ zeptal se stroze.

„Opravdu jsi jí všechny potíže se stěhováním hodila na krk?“

Všimla si jeho přísného pátravého pohledu a urazilo ji to tím více, že se už více než týden neviděli, a on pro ni nenašel jiná slova a jiné pohledy než mravokárné, které ji urážely a dráždily. Ale v hloubi duše si uvědomovala, že má pravdu a že je vinna, a proto potlačila záchvat hněvu, který se jí už už zmocňoval.

„A kromě toho, zdá se mi, že jsi měla včera hrát?“ vzpomněl si a překvapeně se na ni podíval.

Prudce se zvedla a šla k jeho psacímu stolu a mechanicky na něm začala přemísťovat věci.

„Nu ano,“ řekla lhostejně, schválně ledabyle, aby si uvědomil, že se nebojí ani jeho, ani svých skutků, „měla jsem, ale nehrála!“

„Jak to?“

„Ale tak! Nehrála jsem, protože jsem nechtěla... a nemohla hrát! K čemu o tom mluvit!“ přerušila se a rychle k němu přistoupila, položila mu ruce na ramena, zahleděla se mu do tváře usměvavým pohledem a políbila ho na rty.

„Nech toho,“ řekla a tiše se k němu přitiskla, „nebudeme se hned na začátku hádat. Pokud jsem nehrála a přijela dřív, než jsem měla, věř mi, že to bylo nutné a že jsem nemohla jinak.“

„To ještě zdaleka není důkaz!“ odpověděl jí s pochybností v hlase, přičemž slabě reagoval na její laskání. Rozčílila se a sundala ruce z jeho ramen.

„Ne,“ řekla vášnivě, „když to říkám, je to důkaz! Jakým právem mi nevěříš!“

Čemezov také vstal a odešel od ní. Od samého začátku si říkal, že Olga se v mnohém musí změnit, a mimo jiné také zmírnit svou zbrkllost a temperament. A když si teď všiml, že je připravená vzplanout, třebaže je vinná, rozhodl se, že s tím okamžitě udělá konec.

„Ne, nevěřím tomu, co mi kdo řekne,“ řekl stroze, „ani tomu, čemu se mi chce věřit! A vůbec, co je to za tajnosti! Pokud jsi měla vážný důvod (o čemž, mimochodem, velmi pochybuji), abys včera nehrála a nechala všechno na starost staré matce, měla bys to říci přímo! Nemám rád hlouposti, a ty jsi zřejmě natropila něco, co si přede mnou přeješ utajit, a já ani v nejmenším nejsem ochoten ti to schválit, jen abych ti udělal radost. Podle mě je to určitě zase jeden z tvých rozmarů, které by sis měla pomalu odvyknout!“

„Poslouchej,“ řekla Olga, zřetelně oddělujíc slova a dívajíc se na něj s podivným výrazem ve tváři, „já nejsem dítě a ty nejsi moje guvernánka, já vždycky dělám to, co chci, a ty bys mi radši neměl číst levity! Nemám to ráda... a kvůli tomu jsem nepřijela...“

Překvapeně se na ni zadíval, protože téměř nepoznával svou Olgu v té bledé ženě se zlým, rozčílením se chvějícím obličejem.

Chvilí mlčky stáli proti sobě a dívali se na sebe s nedobrym, téměř nepřátelským pohledem a v z očí obou byla se dala vycítit

taková vůle a síla, že bylo těžké říci, kdo z nich nakonec vyhraje a zlomí druhého...

A Čemezov to pochopil a třebaže ho mrzelo se s ní hádat, navíc k tomu v prvním okamžiku po jejím příchodu, řekl si, že se jí nepodřídí a že pořádná hádka bude lepší, než aby si myslela, že ho pokaždé zastraší a zvítězí nad ním podobnou scénou.

A s chladným výrazem v obličeji si vzal klobouk a aktovku a předstíral, že chce odejít.

„Nevím,“ řekl záměrně zvláště stroze a ostře, „proč jsi přijela, ale jestli kvůli podobným scénám, udělala bys lépe, kdybys vůbec nejezdila. Nemám na ně náladu ani v nejmenším, a ty mě jimi, Olgo, nezastrašiš.“

„Ach tak,“ řekla hluše a hlavou jí problesklo, že okamžitě pošle do Moskvy telegram, aby zrušili její přestup, a ještě dnes pojede zpátky poštovním vlakem.

„No dobře,“ řekla s výhružným a zlověstným klidem, „dobře...“ – a naklonila se přes stůl, natáhla ruku pro svůj klobouk a rukavice, a mlčky, beze spěchu, si je navlékla, a dlouho se jí nedařilo zapíchnout do klobouku ostrou jehlicí, protože se jí trásl ruce.

Čemezov, který také nic neříkal, stál u okna, a s bolestí v duši přemýšlel o nesmyslnosti této tíživé, zbytečné scény, a měl chuť servat z ní ten hloupý klobouk a zlíbat se zlostí a rozkoší její bledou tvář s očima blýskajícíma hněvem, ale pomyšlení, že by v budoucnosti používala, a dokonce zneužívala scény, které jí nechtěl trpět, ho od toho zdržovala. Stál mlčky, bez jediného pohybu, pozoroval ji chladným, přísným pohledem a přál si jenom jedno, aby přišla k rozumu a vrhla se k němu, a v takovém případě by jí s radostí odpustil.

Ale když si nakonec nasadila klobouk, a právě tak klidně, jenom s rameny chvějícími se od nervózního třesu, tiše, bez rozloučení vyšla z místnosti, znovu ho přepadl trýznivý strach, že odejde a už se nevrátí. Nedokázal se ovládnout a zavolal na ni přísným

hlasem, téměř rozzlobeně, protože ho přinutila udělat první krok, ale k jeho překvapení se nezastavila, jenom se k němu na okamžik otočila, a pohled, který na něj vrhla, byl plný tak vítězoslavné hrozby a zloby, že on, uražený tím pohledem, se k ní obrátil zády, už ji nezdržoval a téměř ji v tu chvíli nenáviděl. A současně s nenávistí k ní a trýznivou touhou se v něm najednou zrodilo vášnivé přání vrhnout se za ní a zadržet ji hrubým, krutým násilím za to, že ho odmítla. Ale přemohl se a nechal ji odejít...

XIV.

Olga vyšla, sama si otevřela přední vchod, triumfovala, že splnila svou hrozbu a odešla, a také triumfovala už předem, že ho opustí úplně a vrátí se ještě dnes do Moskvy.

Ale tato myšlenka, příjemná jako hrozba a pomsta, pro ni byla hrozná a mučivá. Mechanicky, téměř aniž by viděla schody, které jí před očima splývaly, scházela po schodišti a se smutkem a s hrůzou, která ji mrazil u srdce, přemýšlela o tom, co se stalo, co je rozdělilo, a co skončilo navždy...

Špatně si pamatovala, co mu řekla a jak to všechno začalo, ale zato si pamatovala, co říkal on a jak se na ni díval chladným, pohrdavým pohledem.

A pohled očí, ve kterých byla do té chvíle zvyklá vidět jenom lásku, na ni zapůsobil silněji než všechna slova – slova tak urážlivá a krutá po tom, co pro něj tolik udělala a tolik mu obětovala!

Ale najednou si všimla, že překročila poslední stupeň schodiště a že do otevřeného podjezdu, z něž byl vidět kousek ulice s nějakým žlutým domem naproti a s izvozcíkem, který jel okolo, zbývá pouze pět kroků volného prostoru. Překvapilo ji to a vyděsilo, jako něco nečekaného a strašného.

Ach Bože! pomyslela si s úzkostí. Copak odjede? Odjede a všechno skončí? Opravdu skončí? A podvědomě se zastavila,

zvedla hlavu a dychtivě několik okamžiků poslouchala, jestli za ní neběží... nezavolá v nejhorším případě...

Ale nahoře bylo ticho a jí se znovu zmocnila hanba a hněv, že tu stojí a čeká, jestli ji milostivě nezadrží.

Ani za nic! řekla si rozzlobeně. Ani za nic! A prudce odtrhla ruku od zábradlí, a tvrdě, s tváří planoucí hněvem a rozčilením, přešla kolem portýra, který se na ní vždycky díval se zvědavostí a údivem, mechanicky mu kývla hlavou a vyšla na ulici.

Ted' byla uražená už ne tím, co jí řekl a jak se na ni díval, ale tím, že za ní nešel, a dokonce ji ani nezavolal...

Nechat ji tak odejít, nevrhnout se za ní, nezastavit ji! Jaké ponížení! A to pro něj všechno, všechno obětovala! Copak jí neřekl, že by bylo lépe, aby vůbec nepřijela? A... no dobře! Však také odjede! Ať všechno mezi nimi... skončí najednou – lépe trpět, než se tak ponižovat! Vždyť žila i bez něho. Bez něho! Ted', když se s ním spojila celou bytostí, celou svou duší – a najednou bez něho! Odtrhnout se najednou je tak kruté, tak bolestivé! Mohla bez něj žít, dokud ho neznala, ale teď, když... A přesto odjedu! opakovala si s bolestí a tvrdohlavě, ale ta myšlenka ji celou zaplnila mučivým smutkem, a čím déle si představovala, jak odtud odjede a zase začne žít sama, bez něho, tím horší a bolestnější to bylo.

A stejně odjedu! řekla si znovu, jako by sama sebe uhodila bičem. Tak se na mě dívat! Vždyť kdyby mě miloval, jak by se na mě mohl takhle dívat? Nikdy! A copak bych se se já sama na něj dokázala někdy na něho tak podívat, ať by udělal cokoliv? Nikdy! Ale on!

Nepamatovala si na svůj vlastní pohled, který tak pobouřil a urazil jeho, dokonce o něm nevěděla, a na jeho pohled nedokázala zapomenout.

Dobře, je po všem, a já se k němu už nevrátím, nikdy...

Otočila se, pohlédla na jeho dům, jako by se loučila a v duchu mu hrozila, a najednou se neočekávaně a téměř proti své vůli prudce otočila a lehkými, rychlými kroky šla nazpátek.

Co to dělám? Co dělám? ptala se sama sebe se strachem a údivem, ale její překvapení bylo radostné, a aniž by chápala sama sebe, šla stále rychleji a rychleji, jako by běžela, podvědomě se radovala z toho, co dělala... „Nesmysl, nesmysl...“ říkala se smíchem i pláčem, „nesmysl, nesmysl, proč bez něho, proč...“

Téměř necítila svoje kroky, jak byly lehké a rychlé, vběhla opět do podjezdu, vyběhla po schodech a zadýchaná rozčilením a během škusla za kliku dveří. Dveře, které ještě nezamkl, se rozletěly, ona vběhla do jeho kabinetu, téměř si neuvědomovala, co dělá, cítila jenom nadšení a radost, že konečně rozbila nějaké okovy a překážky a znovu se vrátila k němu.

A když ho uviděla, s radostným výkřikem se mu vrhla na hrud'.

XV.

Přiběhla k němu v okamžiku, kdy ztrácel naději, že se vrátí, na což s trýznivou touhou celou dobu čekal.

Bylo mu tak těžko na duši, že poprvé za dlouhá léta nemohl myslet na úřad, ani na zprávu, kterou předložil ministroví. Nevěřil, nechtěl věřit, že je mezi nimi konec, ale nevěděl, jak se smíří, a jestli se smíří brzo.

A v okamžiku, kdy vběhla a vrhla se k němu, téměř nevěřil tomu štěstí, že se k němu vrátila a je znovu s ním, zase poddajná, něžná a milující, tak nepodobná té, která odešla a vrhla na něj poslední zlý, triumfální pohled.

Beze slova plakala na jeho hrudi, vášnivě tiskla jeho ruce k ústům, a nejenže mu odpustila, ale dokonce si nepamatovala, že ji urazil... A on ji u vytržení vzal do náruče, přenesl ji přes celou místnost na pohovku, položil ji tam jako dítě, něžně ji

přitiskl k sobě, zasypával polibky její usazenou tvář, a jejich láska jim po bouřce, která se jim přehnala nad hlavami, připadala ještě lepší a krásnější.

XVI.

Ardalion Michailovič velmi ochotně souhlasil, že na sebe vezme všechny starosti s přestěhováním Leont'jevových. Vůbec byl člověk velmi laskavý, zvláště k dámám, a tím více k dámám z rodiny Leont'jevových, ke kterou měl vřelý vztah. Kromě toho byl zkušený, praktický a klidný, takže mohl posloužit Pelageji Semjonovně mnohem lépe než Olga, která trochu pokulhávala v praktických záležitostech.

Takže Ardalion Michailovič vyřídil nějaké svoje záležitosti a po několika dnech odjel do Moskvy místo Olgy, a Olga zůstala s Miločkou, aby našla a zařídila svůj budoucí byt.

Zpráva o tom, že se rodina stěhuje do Petrohradu, měla velmi odlišný účinek na obě sestry, které zde bydlely, tedy na Miločku a Glafiru. Glafira Lvovna byla velmi překvapená, a dokonce v rozpacích z té zprávy, která se k ní donesla z různých stran, protože nikoho z příbuzných nenapadlo, aby ji o tom informoval, takže byla velmi uražená. Stejným způsobem se dověděla o románu Olgy a Čemezova, který ji také překvapil a pobouřil.

Těžko říci, za koho zvláště se v tomto případě Glafira Lvovna urazila: za sestru, která jí byla mimochodem úplně lhostejná, nebo za Čemezova, ke kterému byla kromě místa, které zastával, a kariéry, ještě lhostejnější.

Ve skutečnosti to Glafire Lvovně mělo být naprosto jedno, ale z nějakého důvodu nebylo, a tak byla krajně nespokojená, pobouřená, šokovaná a shledávala, že ta historii je prostě skandál – skandál i pro Olgu, i pro Čemezova, i pro všechny Leont'jevovy, a dokonce i pro ni, Glafiru Lvovnu, která byla bohužel také z rodiny Leont'jevových. Dokonce se obávala, že

to uškodí Petru Geogijevičovi ve službě, i když, po pravdě řečeno, Petr Geogijevič měl k té záležitosti tak daleko, že mu to nemohlo nijak ublížit, a nebylo nutné se kvůli tomu znepokojovat.

Ale Glafira Lvovna byla starostlivá žena, která chtěla, aby si jméno jejího muže zachovalo povinnou důstojnost, a proto neměla klid. Teď o tom všichni začnou mluvit, dokonce se to rozkřikne, pokud kvůli ničemu jinému, tak proto že Olga i Čemezov skýtají zajímavé téma pro drby, a do toho skandálu se zapletou i jejich jména, Obuchovových. A jako naschvál v době, kdy měl Petr Grigorjevič naději, že se spřátelí s ministrem! Jak si nedělat starosti! Kolem ministrova přítele je vždy dostatek nepřátel a závistivců, kteří budou mít radost, že mu mohou uškodit.

Kromě toho Glafiru Lvovnu trápila další otázka: Leont'jevovi jsou tak často bez peněz, co když si usmyslí půjčovat si od ní? Ty obavy byly dokonce podstatnější a pravděpodobnější než nejasné obavy o kariéru Petra Georgijeviče.

„Dám jim najevo, že nám to bude velmi nepříjemné a že se na to nemají spoléhat,“ řekla muži, který, mimochodem, nesdílel její obavy o budoucí postavení ministrova přítele, o kterém podle některých příznivých znamení snil v poslední době, dokonce se mu o tom několikrát zdálo, ale plně souzněl se ženou, pokud šlo o obavy z nepříjemných půjček.

„Samozřejmě!“ řekl s nelibostí. „K tomu ve skutečnosti nevydělávají méně než my! Olga má ročně devět tisíc, s tím se dá žít!“

„Ne, pokud jde o Olgu, ta si samozřejmě nebude půjčovat. Ale bojím se maminky a zbytku toho houfu. Boris se pravděpodobně aspoň jednou pokusí, já ho samozřejmě nehodlám ani pustit přes práh, ale matku ovšem nemohu nepřijmout! A především zase začnou ty řeči o Varje. Oni už dlouho mluví o tom, že se my čtyři, tedy já, Olga, Sergej a

Miločka, budeme muset složit a dávat jí dva tisíce ročně, dokud bude studovat zpěv. Ale já si myslím, že i nám se hodí pět set rublů. Ve skutečnosti je to jenom neužitečná zábava. Mnohem rozumnější by bylo, kdyby šla za vychovatelku nebo do nějaké kanceláře. Ale v každém případě může studovat i tady! Jestli na to zase přijde řeč, přímo odmítnu jakoukoliv účast a řeknu rovnou, že to pokládám za zbytečné a dokonce škodlivé. Máme vlastní děti!“

Petr Grigorjevič mlčky, ale něžně políbil ženě ruku. Její starost o jeho zájmy ho vždy dojímala. S takovou ženou se neztratíš a nezbankrotuješ. Pokud by chtěla a pokládala za nutné dávat sestře pět set rublů ročně, nebránil by jí ani slovem a ani v hloubi duše by nelitoval, ale koneckonců s ní plně souhlasil, že mají svoje děti a že nevydávat ty peníze je mnohem výhodnější a příjemnější.

Miločka byla naopak nadšená. Zaprvé upřímně milovala svou matku a rodinu a často se jí po nich stýskalo, a zadruhé ji velice bavily všechny starosti spojené se stěhováním, hledání bytu, kupování nábytku, tedy záležitosti, kterých se aktivně účastnila. Miločka nic tolik nemilovala, jako jezdit po obchodech a nakupovat, nakupovat, nakupovat! Kupovat všechno, co jí padne do oka – nezbytné, zbytečné, užitečné i neužitečné, jak to teď mohla dělat pod věrohodnou záminkou, že plní úkol, který na sebe vzala.

V takových chvílích se úplně změnila, byla plná inspirace jako Olga, když hrála, oči se jí třpytily, tvář hekticky hořela a najednou se v ní probudila fantazie a představivost opravdového umělce. Dychtivě se vrhala od jedné věci ke druhé, zasypávala prodavače nekonečnými otázkami a přímo s vášnivou rozkoší se přehrabovala svými maličkými ručkama v látkách, porcelánu, a dokonce v malých měděných hrnčících, které si právě koupily.

„Tohle trimó může stát v rohu!“ řekla Olze, blýskajíc na ni svýma hořícíma očima, a rukama dělala jakási nervózní gesta, která, jak se jí zdálo, vhodně doplňovala její slova. „Zastavíme je květinami – můžeme u Popové koupit umělé – a vedle něj můžeme vrazit tuhle šikovnou pohovku, a za ni postavit na vysoký noční stolek nějakou velkou japonskou vázu a do ní dát velkou, velkou latanii, aby se listy rozprostřely na všechny strany. Bude to nádherné a velmi efektní! Tuhle etažérku taky vezmi. Budeš ji moci zastavět různými porcelánovými panenkami a vázičkami – mám jich spoustu, jestli chceš, polovinu ti s radostí dám! A proč nechceš vzít tyhle španělské stěny? Jsou tak krásné a teď je to strašná móda. Strčíme je do některého rohu!“

A čím více nakupovaly, tím více planula Miločka vášní, a byla schopná popadnout to nebo ono a úplně v tu chvíli zapomněla, že za to bude nutné zaplatit a že mezi těmi věcmi není nic, bez čeho by nebylo možné se směle obejít.

Její vášeň nakazila i Olgu, která byla lhostejná ke svému moskevskému bytu, na který byla zvyklá od dětství a ani ji nenapadlo jej nějak nádherně zařízovat. Ale teď, když ji Miločka tahala po těch luxusních obchodech, kde ji věci vystavené na přilákání davu proti její vůli překvapily a přilákaly svou krásou, také se jí zmocnilo neklidné přání nakoupit jich pokud možno víc a víc, a Miloččina fantasie, která ji vykreslovala různé rozkošné koutky, ji ještě více povzbuzovala a ona také zapomínala, že bude muset za všechno zaplatit a s potěšením, které pro ni bylo nové, ochotně podléhala pokušení podporovanému její sestrou.

Ale když přinesli účty a Olga viděla, že za ty zbytečnosti jako japonské vázy, květiny a servisy musí zaplatit skoro tisíc rublů kromě těch čtyř, které dlužila v obchodě s nábytkem, vyděsila se, že se tak zadlužila. Neměla žádné peníze kromě osmi set rublů, které dostala jako poslední plat z Moskvy, a ona

nevěděla, kde vzít další. A z těch osmi set už polovinu utratila za nějaké hlouposti, na které si už nedokázala vzpomenout, a z druhé poloviny musela zaplatit za byt.

„To je hrozné!“ řekla Olga, téměř plakala a litovala, že poslechla Miločku a nadělala tolik hloupostí.

Ale Miločka na tom neviděla nic strašného. Něco podobného se jí už stalo nejednou a dávno si odvykla se jimi znepokojovat.

„A kdopak nemá dluhy!“ řekla klidně. „V Petrohradě se bez nich nedá obejít!“

Poradila sestře, ať zastaví svoje diamanty, ale většina z nich už stejně byla zastavena, ale i tak to bylo málo, tak ji přesvědčila, aby vzala její vlastní diamantovou soupravu, za kterou v zastavárně vždycky dostávala asi sedm set rublů.

„Teď už ho nepotřebuji, sezóna skončila,“ řekla objímajíc sestru, „pak mi ho vyplatíš, až se usadíš, nebo ho vyplatím sama, a ty mi později dáš peníze.“

Olze to bylo velmi nepříjemné, ale s Miločkou měly tak přátelský vztah a byly zvyklé si navzájem půjčovat – což se stávalo velmi často – a tentokrát bylo mnohem příjemnější a lehčí se zadlužit u sestry než u kohokoliv jiného.

Kromě toho jí Miločka sjednala svého čalouníka, který souhlasil, aby mu splácela sto rublů měsíčně,

Miločka ji ujistila, že to bude velmi výhodné, protože ty platby budou tak bezvýznamné, že si jich Olga ani nevšimne. A přitom bude krásně zařízená. Pravda, že kvůli tomu bude muset místo tří tisíc šesti set rublů zaplatit celé čtyři tisíce, ale to je taková maličkost, že se o tom Miločce ani nechce mluvit.

„Vidíš,“ řekla Olze vítězoslavně, „jak se to výborně zařídilo! A ty ses bála! Říkám ti, že to každý tak dělá!“

Ale i když Olgu těšilo, že se situace poměrně dobře vyřešila, pořád se nerozhodla říci Čemezovovi, kolik zaplatila za zařízení.

Oba se styděli mluvit o penězích. Jeden proto, že cítil, že jich Olga nemá dostatek, a nevěděl, jak jí je nabídnout, a druhá proto, že ji trápil strach, aby ho nenapadlo jí je nabídnout a aby si nepomyslel, že na to spoléhá.

Čemezov se velmi zajímal o její byt a nákupy, ale Miločka ji ujišťovala, že tomu muži, a zvláště takoví jako Čemezov, vůbec nerozumějí a jenom překáží, takže je lépe mu nic neukazovat, dokud nebude všechno hotovo.

A Olga, která si uvědomovala, že zase nadělala hlouposti, které jí on neschválí, poslechla sestru a žertem mu řekla, že pokud byt nebude vypadat opravdu slavnostně, že ho tam ona a Miločka nepustí.

„No, to je podezřelé,“ řekl Čemezov se smíchem, „zdá se, že jste tam se sestrou kdoví co natropily a teď se bojíte to ukázat!“ Olga se zasmála a odpověděla žertem, ale v srdci cítila neklid, a kromě toho ji znepokojovalo ještě to, že tato nerozumná peněžní vydání a novoty neschválí ani Pelageja Semjonovna, která pravděpodobně neschválí ani samotný byt.

Byt také našla Miločka a byla jím nadšená a chlubila se tím, že našla takovou krásu. Byt byl opravdu elegantní a velmi se líbil Olze se svými vysokými, velkými pokoji, štukovými stropy a mramorovými krby – elegancí, kterou úplně postrádal jejich moskevský byt.

Ale Miločka o něm teď nemluvila jinak než s opovržením a z nějakého důvodu tvrdila, že to nebyl byt, ale brloh. Ale stál osm set a tehle tisíc sedm set, a všechny pokoje byly přizpůsobené k životu, a v tomhle byly salóny a parádní místnosti uspořádány na úkor ložnic, které byly všechny malé, polotemné a jejich okna hleděla na nějakou vysokou žlutou zeď. Ale když Olga vyjádřila svoje pochybnosti, Miločka se zlobila a vášnivě protestovala a říkala, že v tuto dobu je vůbec těžké najít byt, a tak krásný tím víc.

„Vždyť opravdu nemůžeš žádat,“ řekla s nelibostí, „aby byl jako tenhle stál stejně jako váš brloh, aby ložnice byly lepší a větší než salóny! A potom, kdo tam bude spát? Varja a Pavla s Borisem? Myslím, že těm je úplně jedno, kde budou spát, hlavně aby spali! A podívej se, jaké jsou tady tapety: vždyť v salóně jsou po pěti rublech za kus! A ten velký sál! Vždyť má pět oken!“

„Ale co si s ním počnu?“ zeptala se Olga, která se podvědomě vyhýbala myšlence, že sál se nevejde do čtyř tisíc, které vynaložila na nábytek. „Jestli se má zařídit, tak to bude stát další tisícovku.“

„No a co má být!“ řekla Miločka klidně. „Už ses dohodla s Hoffmannem – copak není jedno, jestli mu budeš platit o rok méně nebo více? A copak potřebuješ mnoho? Dva, tři velké trimó a dva tucty lehkých židlí a stolků – a to je všechno! A kromě toho, já opravdu nechápu,“ řekla s nelibostí, kterou mimoděk projevovala pokaždé, když mluvila o Čemezovovi, „proč by ti ten sál nemohl darovat Čemezov? Jsi, chvála Bohu, k němu příliš delikátní, všechen tvůj nábytek ho nestál ani kopejku! To svět neviděl!“

Ale Olga zčervenala a rozzlobila se. Teď se kdovíproč zlobila pokaždé, když zpozorovala, že se někdo z příbuzných chce vměšovat do jejího vztahu k tomu člověku.

„Nechme toho!“ řekla podrážděně. „V žádném případě se nehodlám od něj nechat vydržovat!“

„Tak to znamená, že já jsem vydržovaná!“ řekla Miločka uraženě, převracíjíc její slova s čistě ženskou logikou. „A proč ne, já to neskrývám!“ dodala vyzývavým tónem. „To se rozumí, že nemohu žít z těch mizerných dvou a půl tisíce, které vydělávám, a samozřejmě, zbývajících devět mi musí dát někdo jiný! A kromě toho, kamarádko, pozoruji, že všechny ženy jsou více méně vydržované! Rozdíl je jenom v tom, že jedny vydržují manželé, druhé otcové, třetí bratři, čtvrté milenci, a tak

dále. Vždyť nejsou všechny tak šťastné jako ty, aby vydělávaly deset tisíc ročně!“

„O tobě jsem vůbec nemluvila!“ řekla Olga, která se na sestru zlobila a současně byla v rozpacích kvůli tomu, že ji nechtěně urazila. „Proč tak překrucuješ moje slova! Nehádejme se, Miločko, radši se zamyslíme nad tím, který pokoj dáme Borisovi! Musíme ho bezpodmínečně oddělit od Pavlji, jinak mu bude překážet v učení.“

Miločka, která byla vznětlivá, ale dobrosrdečná, a jako všichni Leont'jevovi rychle zapomínala na zlé věci, se sice tvářila uraženě, ale stejně začala po dvacáté plánovat pokoje a brzy úplně zapomněla na svou nelibost.

Od té doby, co se Olga scházela s Čemezovem, se sestry kvůli němu často pošťuchovaly, ale vždycky je to brzy přešlo a nijak to nenarušovalo jejich přátelský vztah. Každý den se společně objevovaly v novém bytě s různými balíky a balíčky a zdržovaly se tak někdy celé hodiny, jako by dohlížely na práce, třebaže ve skutečnosti překážely tapetářům i malířům, kteří je přesvědčovali, aby si nedělaly starosti a zbytečně se neumazaly. Ale jim se velmi líbilo být v těch zdemolovaných, narychlo opravovaných místnostech, kde musely zvedat šaty a opatrně přecházet mezi vápnem, hřebíky, zásuvkami a nepořádně rozestaveným nábytkem.

S potěšením procházely všemi místnostmi, plánovaly, kterou komu určit a do které co postavit, někdy na zkoušku zařídily různé rohy, a Miločka dávala sestře různé praktické rady svým jemným vážným hláskem.

„Pochop, Oleňko,“ řekla s plnou jistotou, „že tady nebudeš moci žít jako v Moskvě! Tam nás všichni od nepaměti znali a byli na nás zvyklí! Ale tady je to jinak, tady budeš na očích, nová, všichni se o tebe budou zajímat a žít jako dříve není možné! Znam máminy zvyky – určitě tady bude chtít žít postaru, pomoskevsku! Ale to nejde! Podívej se, jak tady žije

Brjanská nebo More! Za nimi nemůžeš zůstat pozadu! Podle mě by sis měla opatřit koně!“

„To je všechno hezké,“ řekla unaveně Olga, která to chápala i bez Miločky, ale bála se, že se nakonec úplně zaseká do dluhů, „ale ty zapomínáš, že už teď mám spoustu dluhů, že na jejich splácení padne ročně tisíc rublů, a byt bude stát dva tisíce, k tomu Hoffmannovi tisíc pět set, k tomu Varjina konzervatoř, k tomu Pavljova universita, a moje toalety, na které každý rok padne okolo dvou tisíc! No, a spočítej si, kolik mi zůstane na živobytí, i když nebudu mít koně!“

Miločka si opět pomyslela, že aspoň koně by jí v krajním případě mohl darovat Čemezov, ale už se neodhodlala to vyslovit a mlčky zavrtěla hlavou a divila se hloupým sestřiným skrupulím.

„No, moc ne,“ řekla Miločka, vstala a rozkošnický protáhla své štíhlé hadí tělo. „ale nějak to dopadne!“ dodala s bezstarostným úsměvem.

Olga také s čistě ruskou lehkomyšlností doufala, že to nějak dopadne a že nějak přežijí.

Nikdy neměla ráda přemýšlení o penězích, a teď ani nebylo kdy se nad nimi zamyslet. Ráno s Miločkou běhaly po nákupech, protože se každý den ukázalo, že je něco zapotřebí, že něco zapomněly, něco ještě neobjednaly atd., a večery ke krajními rozhořčení chůvy a Archipyče trávil u Čemezova.

XVII.

Proti očekávání byl Olžin útěk z Moskvy v den představení přijat mnohem shovívavěji, než si zasloužila. Ředitelství bylo samozřejmě velmi nespokojené a kolegové ji kritizovali a její přestup na petrohradskou scénu nabyl podoby úplného rozkolu a rozchodu s Moskvou, a dokonce jakési zvláštní Olžiny výzvy. A přesto všechno, a dokonce přes nový hrozný článek v „Moskevských novinách“, který se ve jménu všech Moskvanů

slavnostně zřekl nevěrné dcery a posílal za ní všelijaká zlomyslná přání, všechno dopadlo poměrně dobře. Pelageja Semjonovna v tentýž den oblékla své parádní hedvábné šaty a sametový klobouk, šla tam, kam měla, a v rozčilení nad dceřiným skutkem a ve strachu o její osud plakala tak upřímně a hořce, že ji volky nevolky museli utěšovat a uklidňovat ti, kteří měli ve skutečnosti její dceru přísně pokárat a dát jí důtku. Ale i tak musela vyslechnout, že pokud jsou tak shovívaví, je to pouze z úcty k zásluhám nebožtíka Lva Jegoroviče, jinak by se Olze vedlo velmi zle. Ale Pelageja Semjonovna byla velmi šťastná a děkovala Bohu, že to tak dobře dopadlo, a Oleňce výpovědi ani nepohrozili. Představení samozřejmě neprodleně zrušili údajně pro nemoc paní Leont'jevové a třebaže to byla velmi běžná záležitost a stávalo se to div ne každý týden, nikdo z publika tomu neuvěřil a skutečná příčina v tentýž den obletěla Moskvu.

Ale k Olze se moskevské klepy a odsouzení téměř nedostaly. Předem věděla, jaký dojem její skutek udělá a co se tam o ní teď říká, a schválně, aby se zbytečně netrápila, nečetla noviny a nedovolila ostatním, aby jí vyprávěli o jejich reakcích.

Přestože odjezd do Petrohradu nezbytně ukončil pochybnosti a váhání, které jí v Moskvě tak trápily, vzpomínka na ně byla tak živá, že se bála na ně narazit, a záměrně se soustředila na úpravu bytu, která ji zaměstnávala a rozptylovala. Pokud jde o petrohradské ředitelství, jako dřív se před Olgou překonávalo v laskavosti, a koneckonců, nepokládalo za svou povinnost číst jí levity za nesvědomitý kousek, který provedla moskevskému divadlu.

V Petrohradě z toho dokonce měla prospěch, protože se o ní ještě více mluvilo a zájem o ni se ještě zvětšil.

Od ruských, a tím spíše od moskevských hereček se málokdy očekávají výstřednosti. Nejsou to Angličanky nebo

Francouzsky, které na tom staví svou pověst a někdy dokonce i slávu, a proto se Olga během několika dní stala přímo hrdinkou. Její bláznivý skutek přinesl tak zajímavý námět pro rozhovory a klepy, že se z něj petrohradští vpravdě radovali, pokládali jej za velmi originální a pikantní, a litovali jen toho, že je půst, a že ji neuvidí na jevišti dříve než na podzim.

Pokud by se to stalo uprostřed zimy, pravděpodobně by se zdvojnásobily tržby, protože by to přitáhlo do divadla davy lidí. Ale zato se vrhli na její fotografie, ve kterých hledali něco nového a zajímavého, takže se jich za pár dní prodalo tolik, kolik by se jinak prodávalo celé měsíce.

Ale Čemezovovi se to nelíbilo. Nepřál si, aby pro Olgu, která už stejně měla tak dobré, po celém Rusku slavné jméno, takovou lacinou popularitu, která spíš připomínala vulgární reklamu, uráželo ho to za ni, a fotografie vystavené v obchodech, na kterých byla ve všemožných podobách a pózách, ho přímo rozčilovaly.

„Tady,“ řekl jednou žertovně, ale s bezděčnou výčitkou v hlase, když se spolu večer vedli po Něvském kolem malého knihkupectví, kde byl v jasně osvětlené výloze vystaven nejméně deset jejich portrétů a kolem se tlačili zvědavci, „tady vidíš příjemné důsledky svého jednání!“

Podívala se na dav před obchodem a beze slova se usmála. V hloubi duše jí to bylo téměř příjemné, ale věděla, že on to nedokáže pochopit, a proto mlčela, protože nechtěla vyvolat hádku.

Po té hádce, která je oba překvapila, byl jejich vztah ještě něžnější a trochu opatrnější. Oba se bolestně báli opakování té hloupé, odporné scény, na které bylo krásné jenom jejich usmíření.

Od té doby se báli třeba jen neúmyslně dotknout a urazit jeden druhého.

Ale i když se Čemezovovi nejednou chtělo vážně říci Olze svůj názor, cítil, že ani jeden z nich nemůže o té hádce mluvit klidně, takže se ovládl, a pokud už promluvil, mluvil žertovně, mezi řečí a neochotně.

Olga to chápala a v hloubi duše mu za to byla vděčná, ale tušila, že hádka může vypuknout znovu kvůli jejímu bytu, který mu ještě neukázala, a předem sama sobě dala slovo, že se nebude zlobit a urážet, pokud bude nespokojený, jenomže nevěděla, jestli bude schopná to splnit.

XVIII.

Nakonec byl byt – či, přesněji řečeno, salón, jídelna a Olžin pokoj, protože zbytek zůstal téměř prázdný – připraven, a současně přišel telegram od Ardaliona Michailoviče, že zítra vyjíždějí. Pak se Olga konečně rozhodla ukázat Čemezovovi byt. Ráno pro něj zajela a potom se tam společně vydali.

Po schodech šla trochu úzkostlivě, ale smála se a žertovala tím způsobem, který on nazýval „lichocením“.

„No,“ řekl s úsměvem, „podle toho hned vidím, co jste tam se sestrou natropily!“

„Co je to za nesmysl! ,Natropily!“ vykřikla s nespokojeným výrazem. „Ale samozřejmě bych byla ráda, kdyby se ti všechno líbilo!“ A popadla ho za ruku a rychle, s šibalským úsměvem na rtech, vyběhla poslední schody.

„Podívejme, podívejme,“ řekl pochybovačně, když vešli to předsíně, která byla polepená purpurovými tapetami a ověšená kavkazskými závěsy a jeleními parohy, které měly podle Miloččina projektu nahradit obyčejné věšáky, zastavil se a se skeptickým úsměvem si prohlížel její zařízení.

„No,“ řekl se smíchem, „nemohu říci, že by se mi to příliš líbilo, podle mě by byl obyčejný věšák mnohem vhodnější! Koho napadne, aby na to věšel kožichy?“

„Nic nechápeš!“ řekla Olga se smíchem. „Věšet bude Nast’a nebo Marfa a my jim vysvětlíme, že to nejsou parohy, ale věšáky!“

Zrcadlo bylo také ověšeno nějakou kavkazskou textilií a po obou stranách stály dvě tmavé dřevěné sochy mladých chlapců ve starogermánském oblečení. Jeden z nich držel v ruce vysokou lampu a druhý misku na vizitky.

„A čím je tohle nápad?“ zeptal se Čemezov a posměšně kroutil hlavou. „Tvůj nebo sestřiččin?“

„Společný!“ zasmála se Olga. „Ne, raději pojďme dál,“ řekla a vzala ho znovu za ruku. „Nakonec mi zkritizuješ moji předsíní!“ Prošli obrovským sálem, který překvapil Čemezova svou prázdnotou, skvělým Miloččiným sálem, o kterém tvrdila, že je i bez nábytku velkolepý. Ale Čemezov to očividně tak neviděl a byl poněkud udiven, že v obývaném bytě bude najednou jedna úplně prázdná místnost.

Ale salón byl zastavěný daleko více, než bylo nutné. Samý měkký nízký pestrobarevný nábytek nejoriginálnějších, nejnápadnějších tvarů a odstínů s různými etažerkami, skříňkami, stojánky, na kterých se skvělo množství elegantních porcelánových tretek, a pokoj vypadal elegantně tou módní, hravou krásou, která dodává místnosti nepohodlný a trochu směšný, ale docela hezoučký vzhled.

„Bože můj,“ řekl Čemezov schválně, aby trochu Olgu podráždil, „kolik šuntů se ti se sestrou podařilo tady rozestavit!“ „Šuntý!“ vykřikla Olga napůl uraženě, napůl žertem. „Ne, milostpane, vůbec nic nechápete! Nestojí za to vám něco ukazovat! Tak pojďme do jídelny, tam takové ‚šuntý‘ nejsou.“ Jídelna byla vysoká dlouhá místnost s jedním půlkruhovým benátským oknem, které mělo místo záclon vložená barevná skla vymalovaná ve starogermánském stylu, což bylo velmi impozantní, ale způsobilo to, že místnost byla temná a ponurá.

Bufet byl také v gotickém stylu a židle, čalouněné tmavou kůží s kovovými ostrými cvočky se k němu docela hodily.

Čemezovovi se jídelna líbila více než salón, ale pomyslel si, že je pro Leont'jevovy příliš bohatá a proto nepraktická.

Olžin pokoj čalouněný světlým rezedovým kretonem a jemnými čajovými růžemi a podobným kobercem, na kterém ty růže vypadaly jako vysypané pod nohy, byl prostší a útulnější než ostatní, protože si nedělal žádné nároky ani na efektnost, ani na luxus, a Čemezovovi se velmi líbil, ale pouhý pohled na ostatní pokoje, z nichž jenom pokoj Pelageji Semjonovny byl zařízen nějakým tmavým nábytkem, nakonec Čemezova ohromil a dokonce rozzlobil.

„Promiň,“ řekl překvapeně a nespokojeně, „ale na čem budou všichni sedět?“

„Kdo, všichni?“

„Jak to, kdo, přece všichni.“

Olga byla trochu v rozpacích, protože se i sama uvědomovala, že byla velmi nepozorná ke svým bratrům a sestře, což byla ovšem spíš Miloččina než její vina. Miločka ji ujišťovala, že chlapi nic nepotřebují, protože Pavlja tady ještě nebude a Borisovi je to jedno, jen když bude mít na čem spát, a pokud jde o Varjin pokoj a domácnost obecně, zařídí si ji už Pelageja Semjonovna podle vlastního přání a vkusu.

„A já si myslím,“ řekl Čemezov nespokojeně, „že by Pelageji Semjonovně bylo mnohem příjemnější, kdyby přišla k hotovému a nemusela se v prvních dnech po příjezdu řešit takové problémy.“

Nebyl spokojen s bytem, který byl příliš drahý a nepohodlný, ani s jeho zařízením, ani sám se sebou, protože poslechl Olgu, nepletl se jí do toho a dopustil, aby promarnila tolik peněz a byt zařídila tak neprakticky, nevhodně a draze.

Podle jeho výpočtů to stálo ne méně než pět nebo šest tisíc, a jemu bylo nepříjemné, že jí tím, že ji přiměl, aby se přestěhovala

do Petrohradu, sám způsobil takové náklady. Když se o tom rozhodlo, chtěl vzít polovinu nákladů na sebe a zaplatit je ze tří tisíc, které se uložil na horší časy. Ale pokaždé, když na to zavedl řeč, se Olga začala rozčilovat a zlobit, ani mu nedovolila, aby to vyslovil, a nakonec jí musel dát slovo, že už nikdy nezačne mluvit o penězích.

„Uvědom si,“ řekla mu rozhodným tónem, „že vydělávám víc než ty! Mám devět tisíc kromě benefic a pohostinských vystoupení – to není málo!“

Čemezov měl méně, a kromě toho, to, co mu teď platili, začal brát teprve před dvěma roky, a ze začátku z toho musel poplatit nějaké dluhy, pořídit si nábytek a malou domácnost, a proto, i když žil velmi skromně, utratil skoro všechno, co vydělal, přičemž třetinu vydání vyžadovalo jeho služební postavení.

Nehledě na to, že se Olga zlobila, když začal mluvit o penězích, rozhodl se, že ji časem přemluví, aby si od něj vzala polovinu toho, co stálo její stěhování, ale když uviděl všechnen plyš, porcelán, koberce a zrcadla, uvědomil si, že by musel všechny své úspory, nashromážděné s takovým úsilím a určené na zlé časy, vyhodit za zbytečné a nesmyslné náklady na čalouníky, a bylo mu protivné vyhodit za to své těžce vydělané peníze, a třebaže nebyl lakomý a Olze by byl ochoten dát první poslední, kdyby opravdu potřebovala. Ale peníze si vydělal příliš těžce, než aby je mohl utratit, aniž by se staral o tom, za co je utrácí.

„Vidím,“ řekla Olga s rozpačitým úsměvem a podívala se na jeho zamračenou tvář, „že se ti to vůbec nelíbí.“

„Ano, Olgo,“ řekl vážně, téměř přísně, protože si přál, aby jednou provždy pochopila, jaký má názor na tyto věci a aby se odnaučila bezstarostnému rozhazování, ke kterému měla vždycky sklon a který by se tu pod Miloččiným vlivem mohl rozvinout ještě silněji. „Ano, Olgo, nelíbí se mi to, protože to stálo spoustu peněz, a ještě k tomu mnohem víc, než si při svém

možnostech můžeš dovolit. Přišlo tě to příliš draho, a přitom je to nepohodlné a neútluné!“

Všechno, co říkal, byla pravda, ale jí bylo nepříjemné, že tak mluví.

V rodině Leont'jevových nikdo, kromě Glafiry Lvovny a částečně Váreňky neuměl uvážlivě zacházet s penězi, a Olga méně než všichni ostatní. V tom ohledu měla jen jedno jasné a nepřekročitelné pravidlo – nikdy a u nikoho se nezadlužovat, ale kvůli „svým“ vydělaným penězům si nedělala starosti a ráda je dávala z ruky tak nepostřehnutelně pro sebe samotnou, že si často nedokázala vzpomenout, kde je utratila. Čemezovova slova se jí dotkla, jako vždy, když se dotkneme bolavého místa. Málem na něj vyletěla, ale vzpomněla si na tu strašlivou hádku a ovládla se.

„Miločka by určitě řekla, že je to tím, že nemáš ‚umělecký vkus‘“, odpověděla žertem. „Samozřejmě, že je to dost divné a samozřejmě, že v Moskvě to bylo mnohem útulnější a pohodlnější, ale tohle svým způsobem také není špatné. A sice jsem si jistá, že nikdy nebudu večeřet v této jídelně a nikdy si nezvyknu sedět v tom salónu, ale... kdyby to byl salón nebo jídelna někoho jiného, velmi by se mi líbily. A pokud jde o peníze, není to tak drahé, jak to vypadá, a vůbec – pokud nejde o nic jiného, peníze si vždycky vydělám!“

„Tak to je škoda,“ řekl stroze, „že vyděláváš tak snadno! Bylo by pro tebe lepší, kdybys vydělávala peníze s větší námahou, aspoň by ses naučila s nimi lépe zacházet a víc by sis vážila své práce,“

V obličeji jí přeběhl netrpělivý, znuděný výraz. Vstala a odstoupila od něj.

„Nebudeme o tom mluvit!“ řekla a zamračila se s tím tvrdohlavým, nepřátelským pohledem, který u ní pozoroval pokaždé, když si všimla, že ji chce předělat podle svého, což ji uráželo a což u ní pokaždé vyvolávalo chuť ke vzpouře. „Víš,

že v mém věku je těžké se změnit... A ani nechci!“ vykřikla ohnivě, zapomínajíc na své rozhodnutí být trpělivá a opatrná.

„Ach ano,“ řekl se smíchem a táhl jí k sobě za ruce. „Ve tvých letech! Asi myslíš, že je ti padesát!“

A obrátil k sobě její zamračenou tvář a ona se musela pod zamračeným obočím usmát, protože se nedokázala zlobit ve chvíli, kdy ji laskal.

„Znáš to přísloví,“ řekla napůl žertem, napůl vážně, „starého psa novým kouskům nenaučíš, a já jsem také v tomhle starý pes a je lepší mě nechat být! A hlavně, miluj mě takovou, jaká jsem, takovou, jakou bych měla být, by mě miloval každý!“²⁴

Oba se zasmáli, třebaže se se sebou navzájem nebyli spokojeni, a Olžino přísloví nijak nepřesvědčilo Čemezova, který vytrval ve svém rozhodnutí ji postupně předělat „podle svého“, jak řekla Olga. Její protesty a hněvivá vzplanutí ho nevydělala. Uvědomoval si, že síla a moc je na jeho straně, jenom na ni nechtěl moc tlačit. Když odešel do služby, Olga ještě jednou prošla celý byt a zamyšleně postála v každé místnosti.

Jeho nespokojenost ochladila i ji, a najednou jí celý byt s elegantním, nádherným nábytkem byl protivný a nepříjemný. Teď litovala, že poslechla Miločku a jeho nechala stranou, Kdyby to bylo možné, opustila by byt i nábytek a opatřila by si jiný, který by se mu více líbil a který by si vybrali společně, Třebaže se pokaždé instinktivně bránila a protivila morálním kázáním, kterými, jak cítila, si usmyslel zvítězit nad její povahou, jako se brání divoký kůň, kterému poprvé nasadili ohlávku, nakonec musela ustoupit a podřídít se mu, a nalézala v tom dokonce podivné a pro ni nové kruté potěšení.

²⁴ полюби нас черненькими, а беленькими нас всяк полюбит -
Citát z Gogolových Mrtvých duší, díl 2, kapitola 2

Ale stěhovat se v předvečer příjezdu Pelageji Semjonovny bylo samozřejmě nemožné, a tak volky nevolky musela všechno nechat jako to bylo, i když jemu se to nelíbilo a jí se to protivilo. „Velmi lituji,“ řekla Miločce, když ji vítala celá nesvá, „že jsem tak hloupě zařídila byt! Opravdu vypadá tak vulgárně a hloupě, že se budu stydět v něm bydlet!“

Miločka se v první chvíli zarazila, ale pak pochopila, odkud vítr vane, jak si v duchu řekla.

„Co dělat!“ řekla a sarkasticky pokrčila rameny. „To se dalo čekat. Byla jsem si jistá, že tě zklame!“

No, má drahá, pěkně si tě omotal kolem prstu, chtělo se jí dodat, ale ovládla se a jenom si to pomyslela.

XIX.

Příští den šly Olga a Miločka na nádraží naproti rodině. Pelageja s sebou vezla skoro celou domácnost. Ne bez důvodu cítila, že v Petrohradě hned tak nenajde vhodné služebnictvo, a proto s sebou vezla nejen Nastasju, ale i prادلenu a kuchařku Marfu, veselou tlustou zrzavou babu, která se těšila velkým úspěchům u všech podomků a kočích v sousedství, která ale ohromila hanbou a hrůzou ubohou Miločku, která upadla do těžkých rozpaků, když uviděla, jak všechny tyto dámy začínají vylézat z vagónů.

Pelageja Semjonovna, která nikdy nikam nejezdila, se hrozně bála, že by někdo z členů její domácnosti mohl spadnout pod vlak nebo zůstat na některém nádraží. Celou dobu byla rozčilená, třebaže jí Ardalion Michailovič rozumně domlouval, a tak prostoduše, upřímně vyjadřovala svoje obavy, že tím vzbudila všeobecnou zvědavost a účast svých spolucestujících. Na konce cesty se už se všemi znala, a s některými se dokonce tak blízce spřátelila, že je zvala k sobě do Petrohradu na návštěvu, a také jim vykládala, kdo je a kam jede, a znovu

plakala a stěžovala si na svůj osud a na dceru, která ji na stará kolena tak trápí.

Ardalion Michailovič cestoval v jiném vagóně, první třídou, kam se Pelageja Semjonovna za nic nechtěla posadit.

„V druhé je to také velmi pěkné!“ říkala k tajnému uspokojení Ardaliona Michailoviče, kterého už omrzelo se s ní trápit a kterého poněkud děsila vyhlídka, že bude trávit celé dny a noci ve společnosti všech těch Serjoženků, Boričků, Matrjon, Nastasjí a tutti quanti.

Ale často k nim chodil do vagónu „posedět“ a téměř na každé stanici jí přinesl tu nějaké ovoce, tu pirožky a obložené chlebičky, a byl tak pozorný a ochotný, že si ho Pelageja Semjonovna ještě více zamilovala a viděla v něm div ne Prozřetelnost Boží, seslanou jí v těžkých dnech.

Čím víc se vlak blížil k Petrohradu, tím byla neklidnější.

„Tak,“ povídala smutně svým sousedům, „celý život jsem prožila v Moskvě, a jak je vidět, budu muset umřít v Petrohradě!“ Všichni ji utěšovali, předpovídali jí ještě padesát let života, a že, pokud Bůh dá, se ještě vrátí do Moskvy,

„Ano, dej to Bůh, dej Bůh!“ řekla radostně, potěšena i toto slabou nadějí. „Ale já tomu prostě nějak nevěřím! Ve své dušičce cítím, že tady najdu svoji smrt! Ale co to, co to, jedeme, jedeme, a vidíme jenom nějaké potrubí!“ vykřikovala co minutu netrpělivě a vrhala se k oknu. „Váreňko, mohla by ses zeptat průvodčího, jestli tam brzy budeme?“

„Brzy, brzy, drahá Pelagejo Semjonovno,“ utěšoval ji Ardalion Michailovič, „ještě čtvrt hodiny a jsme v Petrohradě!“

„Panebože, jen abychom dojeli co nejdřív, nebudu mít klid, dokud tam nebudeme, pořád myslím na to, jestli tam v pořádku dojedeme, jen aby se ještě něco nestalo!“

„Vždyť teď už by se dalo dojít i pěšky!“ řekl se smíchem starší kupec, který, jak se cestou ukázalo, byl velký milovník divadla a Olžin ctitel, a proto se celou cestu velmi zajímal o

Leont'jevovy. „V nejhorším případě se projdete!“ žertoval. „Byl by to ještě zajímavější výlet.“

Ale vlak, funicí a odfukující, jako by byl unavený po dlouhé cestě, bezpečně vjel pod vysokou skleněnou střechu nádraží a v oknech vagónu se v davu ostatních objevily tváře Olgy a Miločky.

Když Pelageja Semjonovna uviděla dcery, radostí se rozplakala, pokřižovala se, vskočila z vagónu tak lehce a rychle, jak by od ní nikdo nečekal, vrhla se k nim, líbala je, plakala a objímala je tak, jako by je neviděla roky.

Za ní se na nástupiště vysypali i ostatní, shlukli se na jednu místě, radostně se objímali, vítali, vyptávali se navzájem a bránili ostatním projít.

Sousedé Pelageji Semjonovny z vlaku se s ní narychlo rozloučili, vyměnili si poslední zdvořilosti a přání a ona jim k všeobecnému obveselení děkovala, líbala je a znovu je zvala k sobě na návštěvu.

Ardalion Michailovič byl zaneprázdněn dohadováním s nosiči, kterým nikdo nedokázal vysvětlit, které uzly a koše jsou Leont'jevových a které nejsou.

Konečně bylo všechno zařízeno a Ardalion Michailovič vyzval dámy, aby se rychle usadily v kočáře, který na ně čekal u východu, ale Pelageja Semjonovna, která jednou rukou držela malého Serjožu, který se s nadšením rozhlížel na všechny strany, a nechtěla ho pustit, a ve druhé držela ikony zabalené do čistého plátna, si dělala starosti, jestli něco nezapomněla ve vagónu a chtěla tam poslat Marfu naloženou různými uzly a široce se usmívající na všechny strany, aby se ještě podívala.

Ale Ardalion Michailovič, udýchaný a vyvedený z míry svými dámami, ujišťoval, že vzali všechno a prosil, aby co nejdříve nasedli do kočáru.

„Dobře, dobře, můj milý,“ řekla pokorně, ale pořád úzkostlivě Pelageja Semjonovna, „jenom na všechno, holoubku, pořádně

dohlédněte! A vy, Marfo, Arafeno, nestůjte, nekoukejte! Držte se u sebe, ať se v tom davu, nedej Bože, neztratíte!“

Ale tlustá Marfa, která si před nosiči chtěla hrát na osobu z velkého města, ji neomaleně uklidňovala.

„Co bysme se ztrácely!“ křičela svým zvučným hlasem, a ne bez koketérie se usmívala a mrkala na lidi, kteří se tísnili okolo.

„Díky bohu, nepřijely jsme z vesnice, Moskva, počítám, bude ještě lepší než Pitěř a taky se tam neztrácíme. Ne, ne, nebojte se, my se neztratíme, nejsme maličké! Najdeme cestu, a kdyby něco, dobří lidé nám ukáží, líná huba holé neštěstí!“

„Panebože, mami,“ řekla s hrůzou Miločka, když si všimla, že se po nich všichni ohlížejí a usmívají se, „proč jste s sebou přivezla tyhle obludy! K čemu ti budou! Takových idiotek všude najdeš po libosti!“

„Co to povídáš, Miločko!“ podivila se Pelageja Semjonovna, která nechápala, proč se z její Marfy a Agrafeny najednou staly obludy a idiotky. „Jsou to moje věrné služebnice, tolik let u ně žijí, a já bych bez nich byla jako bez ruky!“

Nakonec se nějak naložili do ekipáží.

Pelageja Semjonovna se posadila s Olgou, Váreňkou a Nastasjou v ohromném kočáře, který jim sehnal nosič, a Marfa obložená uzly, se posadila na kozlík.

Borise chtěli poslat s jedním izvozčíkem společně s Agrafenou, ale on se strašně urazil a vyskočil do prvního příhodného vozu a důležitě křiknul:

„Na Nikolajevskou!“ jako by byl skutečný obyvatel Petrohradu a znal ho stejně dobře jako Marfa.

„Pojeďme už, pro Boha!“ řekla Miločka Ardalionu Michailoviči a rychle se posadila do svého elegantního kočáru.

„To je prostě skandál!“ vykřikla v naprostém zoufalství a pobouření. „Kdybych to věděla, ani za nic bych jim nejela naproti, Jsem si jistá, že zítra budou ve všech novinách naše karikatury!“

„A co teprve bylo tam!“ zasmál se Ardalion Michailovič, který si také ulehčením oddychl. „Až vám to budu vypravovat, prostě umřete smíchy!“

XX.

Pelageja Semjonovna a Váreňka, které ještě nikdy nebyly v Petrohradě, se o něj velmi zajímaly a zvědavě se dívaly na míjející domy a ulice.

Z šedého, těžkého nebe padal hustý déšť, jemný jako prach, takže počasí připomínalo spíš říjen než březen.

„A to počasí tady!“ řekla Pelageja Semjonovna smutně a nespokojeně zavrtěla hlavou. „A zdá se, že tady nejsou skoro žádné kostely! Jedeme, jedeme, a jeli jsme jenom kolem jednoho kostela. Tady ani nebude kde se pomodlit k Bohu!“

„Kdo by se tady modlil, vždyť tu žijí samí Němci!“ řekla sarkasticky Nastasja, která teď nenáviděla Petrohrad z celého srdce.

„Takže já jsem na stará kolena upadla mezi Němce!“ řekla Pelageja Semjonovna s povzdechem.

Nepředpojaté Váreňce a maličkému Serjožovi se Petrohrad opravdu líbil. Sergej se s nadšením díval na míhající se vývěsní štíty, lidi a koně, shledávaje, že je všechno úplně jiné, než bylo v Moskvě.

Marfě se očividně také velice líbil, protože se neustála nakláněla z kozlíku k jejich oknu, klepala na ně, hlavou i rukama na to či ono ukazovala a cosi na ně hlasitě křičela, čemu kvůli rachotu kol nemohli rozumět.

Když dojeli k velkolepému podjezdu jejich bytu a vážný portýr přísné a impozantní fyziognomie, podobný spíš nějakému úředníkovi pro zvláštní úkoly u gubernátora než obyčejnému vrátnému, uviděl jejich neohrabaný kočár s tlustou Marfou trůnící na kozlíku nádavkem, v první chvíli strnul úžasem a

zdálo se, že se nedokáže rozhodnout, jestli musí takové panstvo vysadit nebo jestli vyleze samo.

Ale když uviděl v okénku tvář Olgy, ke které už začínal cítit trochu úcty kvůli štědrému zpropitnému, zdvořile přemohl překvapení, vrhl se ke dvířkům a obratně je otevřel.

„Opravdu je to tady?“ podívala se pro změnu Pelageja Semjonovna, když uviděla velkolepý podjezd a impozantního vrátného.

„Tudy, mami, tudy,“ řekla Olga, která cítila předem, ne bez úzkosti, že matčino překvapení ještě poroste.

Ale Pelageja Semjonovna pořád nevěřila a netroufala si vystoupit.

„A to schodiště je naše?“ zeptala se znovu nevěřičně.

Olga se zasmála a začervenala se. Cítila se směšně a trochu trapně před svým vážným portýrem, který klidně a mlčky vyčkával, až Pelageja Semjonovna uvěří a rozhodne se vystoupit.

„Tak vylez, Serjoženko,“ řekla vnukovi. „Buďte tak dobrý, chytněte chlapečka, a vezměte také tyhle koše, ale buďte opatrný, abyste něco nerozbil, jsou tam sklenice se zavařeninou a houbami. A taky kocoura, musíte ho opatrně chytit, ale nesmíte ho pustit z ruky – po cestě úplně zdivočel – tak aby vám neutekl.“

„Prosím,“ řekl portýr důstojně, ale s vnitřním pobouřením, a vzal koše se zavařeninou a obrovským ježícím se šedivým kocourem, který na nich seděl, a chystal se odejít, ale tu ho Marfa zastavila.

„Hej, vojáčku!“ zavolala na něj koketním tónem. „Pomozte mi, dobrý muži! Na kozlík jsem se nějak vyškrábala, ale když z něj slezu, tak se mi všechny uzly rozsypou!“

Ale portýr očividně pokládal za příliš ponižující pro sebe sundávat z kozlíku tlustou vesnickou bábu, čímž by se

zesměšnil před celou ulicí, takže předstíral, že ji neslyší, a rychle zmizel v podjezdu.

Olga běžela napřed. Miločka a Ardalion Michailovič už přijeli, jejich koleska s hezkým kočím, usmívajícím se pod vousy, už tam stála.

Pelageja Semjonovna, která měla v ruce ikony, které osobně vezla celou cestu a nikomu je nechtěla svěřit, pomalu, zadýchaně stoupala po schodišti a s trochou pohoršení hleděla na květiny, sochy a zrcadla, která je zdobila.

„To je ale schodiště! A jak je chic!“ křičela pochvalně Marfa, která šla vzápětí za ní. „Jako u cara! Našince, hádám, na takové schodiště ani nenechají stoupnout!“ Ale Nastasja byla zachmuřená a nenaladěná a stoupala s nespokojeným a přezíravým pohledem.

Když Pelageja Semjonovna vešla do předsíně, nejprve se pokřižovala a hluboce se uklonila na všechny strany.

„Proč je ten pokoj prázdný?“ zeptala se překvapeně, když uviděla prázdnou halu. „Ani ikony není na co postavit!“

„Ještě není hotový, doděláme jej později. Když dovolíte, donesu je k vám do ložnice,“ řekla Olga a opatrně je vzala z matčiných rukou.

„Nu, Pelagejo Semjonovno, tomu říkám byt,“ s nadšením ji uvítal Ardalion Michailovič a radostí dokonce líbal špičky svých vlastních prstů.

„No, dá se, že je v něm spousta rozmařilostí,“ nevěřičně řekla Pelageja Semjonovna.

„Mami, už zase začínáte!“ utrl se na ni Miločka, která se už předem urazila kvůli nesouhlasu se svými výmysly.

Všichni šli pohromadě, aby jí ukázali všechny pokoje, a jak Olga předvíдалa, čím více viděli, tím byla Pelageja Semjonovna překvapenější a zklamanější.

Jenom vzdychla, když uviděla salón, a když vešla do jídelny, nejprve nepochopila, co to je, a kvůli barevným oknům ji div nepokládala za nějakou modlitebnu.

„Ale jak tady budeme jíst?“ zeptala se nechápavě, „vždyť je tady úplná tma!“

Ale Ardalionu Michailoviči se velmi líbila a dokonce prohlásil, že si určitě nechá dát do své jídelny podobná skla,

Vářeňce se se líbilo všechno kromě jejího pokoje, tmavého a nepříjemného, a prázdný sál zvláště chválila.

„Tady se bude dobře zpívat,“ řekla lhostejným hlasem, „v našem moskevském sále nebyla žádná rezonance.“

Ale ať Miločka s Vářeňkou i Ardalion Michailovič sebevíc Pelageju Semjonovnu přesvědčovali, že byt je krásný, nevěřila tomu a jejich ujišťování nepodlehla.

„Nic v něm není krásné,“ řekla pobouřeně, „nejsou v něm spíže, ani zákoutí, ani skříně, není tu nic! Není kam dát věci! Ať byl náš byt jakýkoliv, každá věc měla svoje místo!“

„Aha, teď bude všechno chez nous à Moscow²⁵!“ řekla Olga se smíchem a líbala pobouřenou matku, ale Miločka byla naprosto uražená a rozzlobená.

„No, mami,“ řekla a pohrdavě krčila rameny, „máte k tomu zvláštní přístup! Když si lidé pronajímají byt, přemýšlejí o pokojích, a vy – o skříních!“

„A jak ty bys přemýšlela? Bez skříní se, moje milá, prostě neobejdeš!“

„Kdyby bylo po vašem, tak nebudeme hledat nejdřív byt, ale skříně!“

Mezitím už dorazila Agrafena, která jela izvozčikem s věcmi, ale Boris ještě nedorazil, a Pelageja Semjonovna se o něj začala znepokojovat, protože se bála, jestli se v cizím městě hned na poprvé neztratil. Ale Ardalion Michailovič ji uklidňoval, že

²⁵ u nás v Moskvě

v Petrohradu, a navíc v kočáře, je těžké zabloudit, a že se Boris určitě chtěl nejdřív seznámit s místními pamětihodnostmi a nařídil, aby ho povozili po nejlepších restauracích.

Pelageja Semjonovna se rozhodla, že před snídaní vybalí svoje uzly a kufry, ale ukázalo se, že Boris má všechny klíče a bez něj není možné otevřít jediný kufr. Ale také se ukázalo, že i kdyby tu byly klíče, stejně by bylo nemožné pověsit šaty a uložit prádlo a další věci, protože zde nebyly žádné prádelníky a šatní skříně kromě Olžiných.

Miločka i Olga je naprosto pustily ze zřetele, a zatímco kupovaly různé elegantní etažérky a noční stolky, úplně zapomněly na ty hloupé skříně a komody.

„To jsem tedy nečekala! Nakoupily jste spoustu krámů a nic užitečného!“ řekla Pelageja Semjonovna, která se nakonec vážně rozzlobila na dcery, které to tak špatně zařídily. „Jak tady budeme žít? Tohle je k ničemu!“

„A, nějak žít budeme, milostpaní!“ utěšovala ji Marfa která si vyhrnula podolek a vesele běhala po celém bytě s takovým nákladem uzlů a kufrů na své široké, mohutné šiji, že by to bylo nad sílu statného chlapa. Snídani protentokrát připravila Miloččina kuchařka, plná, solidní osoba v naškrobené bílé zástěře a krajkovém čepěčku na hlavě, která si prohlížela nové panstvo s blahosklonným opovržením.

Když se dověděla, že Marfa zde bude kuchařkou, nemohla se dlouho vzpamatovat z překvapení.

„A já jsem myslela, že budou pomocnice v kuchyni!“ řekla se strojeným úsměvem a přemýšlela, jak to, že tak delikátní dáma, jako je Ludmila Lvovna, má tak „neotesané příbuzenstvo“!

Na snídani dorazila zcela neočekávaně Glafira Lvovna, která do nové domácnosti přivezla sladký piroh. Pelageja Semjonovna z ní měla radost, ale už neplakala, jako plakala před hodinou, když se uviděla s Miločkou a Olgou. Dávno už dceři odvykla a trochu se jí bála, připadala jí cizí a občas se zdálo, že ani

nevěřila, že tato vážná, seriózní dáma je opravdu její vlastní dcera.

Přesto ji její pozornost dojala a snažila se k ní být na oplátku co nejlaskavější, jenže kdoví proč se jí to vůbec nedařilo, a když si to uvědomila, upadla do ještě větších rozpaků, a nakonec úplně ztratila ten prostý, upřímný tón, který jí byl vlastní, když na to nemyslela.

Glafir Lvovna předstírala, že si ničeho nevšimla a proti svému zvyku byla velmi laskavá k matce a sestrám, a dokonce i k Miločce a Ardalionu Michailoviči, jejichž přítomnost ji šokovala, počila tím, že s nimi hovořila.

V hloubi duše byla překvapená luxurním bytem a zařízením Leont'jevových, nemohla je v duchu neodsuzovat, obviňovat je jako obyčejně z rozhazovačnosti a lehkomyšlnosti, ale nepokládala za svou povinnost jim to říct, pokud ji nebudou žádat o peníze, a nechtěla se plést do jejich záležitostí.

Ke snídani se posadili do proslavené jídelny, která kvůli barevným sklům v tomto zataženém dni byla i v tuto brzkou hodinu tak tmavá, že museli zapálit lampu, také velmi krásnou a vyumělkovanou, s ohromným složitým hořákem, který Marfa okamžitě zlomila.

„No, mesdames,“ řekl Ardalion Michailovič, zapaluje místo pokažené nádherné lampy nějakou maličkou, narychlo přinesenou z kuchyně, „Teď jsme na bivouacu²⁶ a budeme stolovat jako v poli! A la guerre comme à la guerre²⁷.“

Miločce a Olze se ty polní podmínky opravdu líbily. Bavila je i ta kuchyňská lampička, i delikátní údiv Miloččiny kuchařky a vážného portýra, i kocour Jaška zdivočelý z cesty vlakem, který ze strachu, nikoho nepoznáváje, běhal se zježeným ocasem po bytě, a co chvíli se připletl pod nohy tu jednomu, tu druhému,

²⁶ vojenské ležení

²⁷ Válka je válka.

k velkému nadšení maličkého Serjoži, který ho pískotem a křikem ještě víc děsil.

Obě byly v bláznivé náladě, která na ně občas přišla, a upřímně se smály vlastní situaci.

„Jak mohou žít tak bezstarostně?“ uvažovala Glafira Lvovna, když je pozorovala, a divila se tomu, že se v takové situaci mohu smát a žertovat.

Ardalion Michailovič byla také velmi milý a veselý, a tak dobře bavil dámy vyprávěním o dobrodružstvích po cestě, že se i Glafira Lvovna musela smát.

„A to nic není!“ vyprávěl jim. „Tady se všechno nakonec zařídilo a srovnalo, ale představte si, co bylo v Moskvě! Přijdu například na nádraží a co nevidím – celé publikum! Nějaké slečinky-konzervatoristky, různí staříci-generálové, celé moskevské divadlo osobně, a k tomu nějací hlídači, vojáci, kuchařky, děti všeho věku počínaje novorozeňaty a tak dále, a tak dále! A všichni kdoví proč pláčou, líbají se, objímají, křičí. Hluk, nepředstavitelná tlačence! A k tomu naše kočáry. Ukázalo se, že všichni přišli vyprovodit naše dámy. Počínaje Pelagejí Semjonovnou a konče Marfou – všechny vyprovázejí! A co jsem s těmi dámami vytrpěl si ani neumíte představit! Pelageja Semjonovna pláče, Nastasja pláče, Marfa – ta nešťastnice byla zrovna zamilovaná do nějakého podomka – řve jako tur, Agrafena křičí! Je div, že z přemíry citů někdo nespádl pod vlak. Násilím, násilím jsem je posadil na místa! A stejně všechny nesedí! Jednu posadím, vidím, že druhá vyskočila, posadím ji, třetí je pryč, hlava mi jde kolem, ničemu nerozumím! Pak na je na každé stanici přepočítávám na prstech jako balíky: Pelageja Semjonovna – jedna, Váreňka – dvě, Boris – toho je potřeba neztratit z očí, vždyť jak je daleko, například, z nádraží do Nikolajevské, a už se dokázal zatoulat! – takže Boris tři, Serjoža čtyři, Natalja, Marfa, Agrafena, kocour Jaška, pták v kleci! Ach, Bože, div mi nepraskla hlava! A navíc to

všechno pláče, něčeho se bojí, na něco si stěžuje! Pelageja Semjonovna – proč jsem nepřesvědčil Olgu Lvovnu; Marfa – proč jsem ji odvezl od jejího podomka; Boris – proč mu nedovolím na každém nádraží pít! Jenom Váreňka sedí statečně, tiše, důstojně, klidně, na nikoho si nestěžuje, kvůli nikomu nepláče. Ona jediná představovala mou pomoc a útěchu! Ale vy, mesdames, si aspoň nemůžete stěžovat! Dovezl jsem je celé a neporušené. Jak by to mohla zařídit Olga Lvovna, vždyť já jsem sotva zůstal celý, ji by utrápili!“

Olga a Miločka se smály, div nespadly pod stůl, ale Pelageja Semjonovna a Nastasja se na svého oblíbence trochu zlobily. Ale jejich cesta byla opravdu tak směšná a originální a zahrnovala tolik kuriózních příhod, že se teď, když všechno dopadlo dobře, musely smát, když na ni vzpomínaly, a dělaly si legraci jedna z druhé.

Po snídani Glafira Lvovna, která u ní pouze asistovala, brzy odešla.

„Kde je ale váš Boris?“ zeptala se při loučení, protože se nedokázala udržet, aby by matku maličko popíchla.

„Ale, vždyť už se o tom mluvilo!“ řekla Pelageja Semjonovna a beznadějně mávla rukou.

„Povídám,“ řekl se smíchem Ardalion Michailovič, „že si teď určitě prohlíží petrohradské restaurace! Prosím, abyste si o něj nedělala starosti, ten už určitě někde výborně posnídal.“

„Přived' někdy děti,“ řekla Pelageja Semjonovna, když se loučila s dcerou, protože pokládala za svou povinnost tu frázi pronést, ale v hloubi duše ke svému pohoršení po tom netoužila.

„Určitě, určitě,“ řekla Glafira Lvovna a pomyslela si, že to teď bohužel bude muset dvakrát nebo třikrát za rok udělat, ale ne častěji, aby nevystavovala děti nepříjemnému setkání s takovými tetičkami, jako je Miločka, a s takovými strýčky, jako Boris.

„Dnes byla opravdu milostivá!“ posměšně řekla Miločka, když sestra odjela. „Ale stejně je to nepříjemná osoba, a o Borisovi to určitě řekla schválně! Ve skutečnosti mi nepřipadá jako sestra, je mi úplně cizí!“

„Ano,“ řekla Olga se smíchem, „není z našeho těsta, ale kolikrát ji asi tak uvidíme“ Možná to není správné, ale já pořád tak nějak zapomínám na její existenci.“

Krátce po Glafíře odjela i Miločka s Ardalionem Michailovičem, kteří měli večer zase přijet.

„Tak, mami, teď jste v Petrohradu!“ řekla Olga a objala matku, když všichni odjeli a ony zůstaly samy.

Když si to Pelageja Semjonovna znovu připomněla, chtěla se znovu rozplakat, ale ovládla se, aby nepohněvala dceru.

„V Petrohradu, v Petrohradu,“ řekla smutně a dívala se z okna na širokou, neznámou ulici, tak nepodobné té, ve které žili v Moskvě, „a jenom... bude se nám tady žít dobře?“

Olga se zamyslela a také se podívala směrem, kterým se dívala matka. A najednou jí všechno – i ta ulice se velikým šedým domem naproti, i jejich byt, i plyšový salón, a dokonce i život, který teď měl začít, nový a nezvyklý – připadalo tak divné a cizí, že jí na duši začalo být hrozně...

Ano, pomyslela si, co vzejde z toho, co jsem udělala? „No, co,“ řekla zamyšleně ne matce, ale sama sobě, „počkáme, uvidíme!“

Část čtvrtá

I.

Jaro přišlo brzy a už v prvních dubnových dnech se všude rozplynul sníh. Něva roztála. Na stromech a keřích, ve kterých čírkala hejna vrabců, se nalily šťavnaté, pryskyřičné pupeny.

Aby využili teplých dní, přestěhovali se Oleninovi začátkem května na svou daču. Milióny žlutých pampelišek posely čerstvou, mladou travu, a na břízách, ještě téměř holých, sotva se začaly otevírat jasně zelené, malinké lístečky.

Jelenu Nikolajevnu to na jaře vždy táhlo do její milé Sosnovky, které silou zvyku dávala přednost před elegantním panstvím muže, ale Arkadij Petrovič si mohl delší dovolenou vzít jednou za tři roky, a Jelena Nikolajevna chtěla nechtěla trávil léto na jejich dače u finské železnice, odkud se Arkadiji Petrovičovi pohodlněji jezdilo do služby.

Ta dača, zvaná „vila Lelja“ na počest malinké Lelji, která se tady narodila první rok, kdy ji postavili, byla malá, ale velmi pohodlná a krásná. Rozkládala se na hoře, která spadala strmým srázem k velkému kruhovému jezeru a tonula v temné zeleni věkovitých sosen, které ji ze všech stran obklopovaly.

Arkadij Petrovič tu daču velmi miloval. Sám pro ni vyhledal místo, sám kreslil plány a trápil se nad nimi, a hloubi duše jí rozhodně dával přednost před každou vesnicí, ale z nějakého důvodu to tajil, předstíral, že tam je jenom z nutnosti, a celou duší ho to táhne na jeho panství.

Ne že vůbec neměl rád vesnici, ale život na ní ho brzy znudil a unavil. Uznával, že by bylo možné tam žít dlouhodobě, ale jenom za podmínky, že by měl opravdu velkou rodinu, nebo že by tam bylo několik rodin najednou, a přitom početné příjemné sousedstvo v okolí.

Měl však rád vesnici v zimě nebo na jaře, kdy tam jezdil na celý týden, aby si trochu zalovil a odpočinul si od městského života.

Tehdy se mu vesnice velmi líbila a on tam s potěšením a upřímnou představou, že miluje přírodu a vesnici strávil několik dní. Ale ve skutečnosti mu bylo zatěžko tam prožít celé léto ve společnosti ženy, dětí a Ziny, v hloubi duše se nudil a donutil se k tomu jen proto, aby udělal radost ženě, a žena velmi milovala vesnici.

Na dače to bylo úplně jiné. Tak byli vždycky sousedé, a se sousedy bylo možné si po večerech zahrát vint na čistém vzduchu. Byla tam i hudba a další rozptýlení druhu „Arkadií“ a „Livadií“, které Arkadij Petrovič rád čas od času navštěvoval – všechno bylo nedaleko.

Tentokrát měl velmi příjemného partnera. Ilja Jegorovič s rodinou si najali daču vedle Oleninových, přední zahrada vedle přední zahrady, a obě rodiny byly velmi spokojeny.

Paní a dívky se spolu velmi přátelily a manželé se za těchto podmínek cítili mnohem pohodlněji a svobodněji.

Ilja Jegorovič pod vlivem takových úvah přesvědčil ženu, aby si najali tu chatu, i když pro ně nebyla úplně vhodná.

Ilja Jegorovič byl dobrým manželem a velmi miloval Raisu Konstantinovnu, ale dával přednost tomu, aby trávil léto bez ní. Podařilo se mu to málokdy, protože Raisa Konstantinovna vůbec neměla ráda vesnici, a „zachránit si prázdniny“ pro sebe se mu podařilo jenom v případě, že žena odjela někam do lázní, za hranice, proti čemuž Raisa Konstantinovna nic neměla, ale trochu to lezlo do peněz kvůli jejím panským způsobům, což úplně neodpovídalo přáním Ilji Jegoroviče,

Ilja Jegorovič odvezl rodinu na daču a sám začal tvrdě pracovat. Z nějakého důvodu se pracovní povinnosti během léta téměř zdvojnásobily, takže se někdy ubohému Iljovi Jegorovičovi nepodařilo večer dostat na z města daču, a musel se volky nevolky spokojit s „Arkadiemi“ nebo „Livadiemi“, ke kterým ho to pořád táhlo.

Ilja Jegorovič měl tak trochu náklonnost k Francouzům, zejména z operety. Raisa Konstantinovna se kvůli tomu nejdřív velmi zlobila, mezi manžely došlo k dosti nepříjemným diskusím, a před několika lety se Raisa Konstantinovna málem vrátila k matce. Ale během let se uklidnila a nejenže se se smířila s maličkou slabostí svého dobrosrdečného manžela, ale když se přesvědčila, že jeho vztah k rodině tím vůbec netrpí, a dokonce jí dává velkou převahu a moc nad ním ve všem ostatním, mávla nad tím rukou a starala se jen o to, aby to nepřišlo příliš draho. Ostatně příjmy měli dobré, a Ilja Jegorovič, jako z vděku nad tím, že žena přivírá oči nad jeho malými dobrodružstvími, si vedl velmi opatrně a nezašel dál, než k malé večeři ve veselé společnosti přátel a „těch dam“, a příležitostně – kytice k benefici některé ze svých „slabostí“.

Všechny jeho lásky byly z největší části platonické a nevinné, a když se teď Raisa Konstantinovna úplně uklidnila, dokonce ráda manžela dráždila, a ještě se tak trochu zajímala o jeho dobrodružství.

„Tak co tvoje Susanne?“ ptala se občas napůl žertem, napůl pohrdavě, ale ne bez zvědavosti.

Dobrosrdečná tvář Ilji Jegoroviče se roztáhla do širokého úsměvu a oči se sladce přimhouřily.

„Nic,“ řekl, a dokonce si vzdychl blahem při pouhé vzpomínce na krásnou Susanne. „Je pořád božská!“

Raisa Konstantinovna se pohrdavě usmála a pokrčila rameny.

„Dovedu si to představit! Říká se, že je hubená jako tyčka, že? A co ty – ověřil sis to?“

„Ne,“ řekl zkroušeně Ilja Jegorovič, „neověřil... ona nechce...“

„To znamená, že jsi do ní celý pryč?“

„Celý pryč!“

„Pane Bože,“ řekla Raisa Konstantinovna a znovu pohrdavě pokrčila rameny, „kdy tě to konečně přestane bavit!“

Ale i ona, i Ilja Jegorovič cítili, že ho to nepřestane bavit do smrti.

Arkadiji Petroviči byly všechny „Francouzsky“ přísně zakázány. Jelena Nikolajevna si ani nedokázala představit, že by její Arkadij najednou byl „celý pryč“, jak říkala Raisa Konstantinovna, do některé z těch dam, nebo že by si usmyslel jim nosit květiny a pořádat s nimi příjemné večere. Kdyby se něco takového stalo, Jelena Nikolajevna by to vzala tak vážně, že by se Arkadij Petrovič navždy odřekl večeří i kytic a sama by dlouho a hořce trpěla.

Arkadij Petrovič si to dobře uvědomoval a ani o ničem takovém nesnil. Jenom rád čas od času strávil večer s některým z přátel v některém příměstském divadle a jen zdáli obdivoval ty zajímavé dámy, které měl tak přísně zakázané.

Nebylo vhodnějšího druhu na takové záležitosti, než byl Ilja Jegorovič. Znal všechny a všechno, o všechno se zajímal, a hlavně byl velmi diskrétní a nikdy by nemluvil, i kdyby došlo na nějakou večeří nebo kytic.

Tak se všechno uspořádalo ke všeobecné spokojenosti a byla naděje, že léto proběhne velmi příjemně. Hlavní bylo, že mládež byla spokojená. Ilja Jegorovič měl dvě dcery a syna, temperamentního, hezkého chlapce, který se vzdělával ve škole gardových podpraporčků. Všechny děti byly velmi krásné, dobře rostlé. On i žena se v nich viděli.

Raisa Konstantinovna byla v mládí velmi krásná, a nejenže předala krásu dětem, ale i přes svých čtyřicet let si ji sama udržela, a stále byla velmi zajímavá, elegantní žena. V jejich domě bylo poslední dobou zvlášť veselo a živo, především proto, že se jejich starší dcera Raja vdávala za mladého dělostřeleckého plukovníka generálního štábu, a tato událost samozřejmě vyvolala příjemné, radostné vzrušení, které vždy bývá v domě, kde je nevěsta. A za druhé, v zimě se u nich usadil bratranec Aljoša, syn bratra Ilji Jegoroviče, který nastoupil na

petrohradskou universitu. Ilja Jegorovič nechtěl ani slyšet, že by se jeho příbuzný usadil mimo jeho rodinu. Byl od dětství jeho oblíbenec a navíc kmotřenec, a Raisa Konstantinovna žertem tvrdila, že má raději synovce než vlastního syna, což samozřejmě nebyla pravda, protože se oba viděli ve svém hezkém Nikolajovi.

Aljoša byl velmi mladý student, ještě stydlivý, a snadno upadal do rozpaků před cizími, ale doma byl veselý a zábavný. Sotva mu minulo dvacet let, a vypadal velmi mladě se svou růžovou, sympatickou tvářičkou, se světlými vlnitými vlásky a s dětským, zvědavým a veselým výrazem jasných, laskavých očí. Aljoša se pořád smál, dělal hlouposti a běhal jako před šesti lety a možná ještě víc, protože ze sebe teprve teď setřásl tu vážnou solidnost, kterou si často osvojí čtrnáctiletí chlapi.

Neměl ten neduživý, od dětství poškozený organismus petrohradské mládeže, ale zdravý, silný, normální, vypěstovaný na svěžím vesnickém vzduchu povolžských polí a lesů, kde se narodil.

Jeho rodina žila vždy na svém panství v samarské gubernii, na břehu Volhy, k níž si pravděpodobně kvůli tomu vypěstoval nevysvětlitelný obdiv a po které se mu v Petrohradu velmi stýskalo.

„No jo, vaše Něva!“ říkával často svým sestřenicím a bratranci, když ho ujišťovali, že Něva není o nic horší než Volha. „Vždyť je celá spoutaná jako v korzetu! Nemá prostor, nemá svobodu – nemá se ani kde rozbouřit! To naše Volha se na jaře rozleje a tak rozbouří, že je hrůza se na ni jenom podívat.“

Aljoša neměl rád Petrohrad a rozhodl se nastoupit na zdejší universitu jen proto, že to otec chtěl, a on mu neochotně ustoupil, ale zato se netajil tím, že se po skončení studia vrátí k sobě.

„Copak tohle je život!“ říkával. „Skutečný život je u nás, tam, a tady je to křeč, nebo něco takového!“

Byl to věčný sporný bod mezi ním a tetou a bratrancem a sestřenicemi, kteří neuznávali, že mimo Petrohrad je život, a zlobili se, když jej Aljoša začal pomlouvat.

Ale ve všem ostatním se brzy shodli a zamilovali si příbuzného, shledávající pouze, že je tak trochu divoch a potřebuje převychovat, ale všeobecně se jim velmi líbil a byli rádi, že Aljoša přes léto zůstane u nich.

Proč zůstal, byla malá záhada. Při jeho lásce k vlasti a rodině všichni čekali, že prvním parníkem odjede domů. Ale Aljoša odjel domů jenom na jaře, zdržel se tam všeho všudy dva týdny a zase se vrátil ke strýci, protože se rozhodl, že léto stráví u něj. Dívky tvrdily, že za to může Zina, protože jsou oba rozpacití a červenají se, když se setkají nebo když o sobě mluví. Samozřejmě to nikdo nebral vážně a jenom si rádi z Aljoši kvůli tomu utahovali, čímž ho přiváděli do rozpaků, a dokonce ho tím rozčilovali.

Pravda je, že se u nich Zina objevovala často, daleko častěji než dříve, ale bylo to tím, že když se jejich starší dcera stala nevěstou a přistěhoval se Aljoša, začalo být v domě Saveljevových veselo, pořád se něco zařizovalo a pořádalo a Zinu to tam táhlo.

Zato u Oleninových bylo smutněji než obvykle – jako by jim něco chybělo. A příčinou nebylo jen to, že k nim Čemezov začal chodit méně často a že jeho vztah se starší sestrou znatelně ochladl – ale v náladě samotné Jeleny Nikolajevny.

Uplynulo už téměř pět měsíců od chvíle, kdy se poprvé dověděla o vztahu svého bratra s Leont'jevovou, ale ona se s tou skutečností pořád nedokázala smířit.

Musela na to myslet při každé příležitosti a pod každou záminkou a znovu a znovu to ovlivňovalo její náladu.

Měla příliš ráda svého bratra a příliš dlouho byla zvyklá ho pokládat za nejbližšího přítele, než aby ji odcizení nehnětlo, tím více, že neměla naději, že by se to mohlo změnit. Dobře si

uvědomovala, že ta žena nad ním každý den získává větší moc a převahu, a ona každým dnem více a více ztrácí.

Nikdy dříve by Jelena Nikolajevna neuvěřila, že je možné žárlit na vlastního bratra, a přitom si s nevolí uvědomovala, že žárlí, protože ke strachu o budoucnost bratra se přidával další, mnohem horší pocit. Nemohla teď zachovat lhostejnost, když slyšela jméno té ženy, a pokaždé, když jí náhodou to jméno připomněli, zalila ji vášnivá, zlostná nenávist, kterou jednou pocítila zvláště silně, když náhodou potkala Olgu.

Stalo se to ještě ve městě na jaře. Zašla na minutu k bratrovi, aby ho pozvala na večeři, a když už scházela po schodech, najednou tváří v tvář narazila na jednom odpočívadle na Olgu, která šla nahoru. Okamžitě se poznaly, třebaže Olga prozatím viděla Čemezovovu sestru jenom na portrétech, a Olga Nikolajevna ji jenom na jevišti, nalíčenou a v kostýmu, ale nějaký instinkt jim řekl, kdo jsou, a bylo to tak nečekané a náhlé, že obě podvědomě ucouvly. Byl to okamžik, ale pohled, který na sebe stačily vrhnout, byl tak plný nepřátelství a současně nedobré, vyzývavé zvědavosti, že jim dlouho zůstal v paměti, a ony nedokázaly zapomenout a odpustit si navzájem. A od té doby pokaždé, když se setkaly, obě bledly a s každým setkáním u nich sílil výraz nenávisti a skrývané zloby.

Olžin pohled byl delší a soustředěnější a hlavně – triumfální. Dobře cítila bezmocnou, ale vášnivou nenávist své soupeřky a oplácela jí stejným, a přitom se v duchu smála a triumfovala nad ní.

Tato setkání byla pro Jelenu Nikolajevnu strašná, a přitom k nim docházelo často. Leont'jevovi se také přestěhovali do Ozerek a Jelena Nikolajevna to nemohla bratrovi odpustit. Myslela, že z úcty k její rodině to neměl dovolit, nebo tam sám letos v létě neměl bydlet.

A přitom se Čemezov jako vždycky usadil na stejné dače, kterou si pronajímал už několik let. Leont'jevovi si najali daču

nedaleko od něj. Jelenu Nikolajevnu ohromilo, že tak citlivý a delikátní člověk, jakým byl vždy její bratr, to necítil a nechápal. Je pravda, že bydleli dost daleko od sebe, ale ne tak daleko, aby nebyli vystaveni potěšení nepříjemných a ponižujících, jak se zdálo Jelene Nikolajevně, setkání.

Samozřejmě, že bratrovi nic neřekla, a dokonce ani nenaznačovala. Měla zvláštní schopnost uzavřít v sobě a nemluvit o tom, to, o čem by chtěla mluvit, ale bylo by jí to nepříjemné.

Při povrchním pohledu se jejich vztah téměř nezměnil. Čemezov k nim jako dřív chodil dvakrát týdně na oběd, pořád se zabýval dětmi a dráždil Zinu, byl milý a pozorný k samotné Jeleně Nikolajevně – slovem, všechno vypadalo jako vždycky, ale Jelena Nikolajevna si možná jako jediná uvědomovala, že to tak zdaleka není. Cítila, že on, či přesněji ona jemu, se stala úplně cizí. Vyhýbal se tomu, aby s ní byl sám, a pokud už se to stalo, tak se uzavřel a ve výrazu tváře se mu objevilo něco chladného a studeného. To všechno sestru uráželo a rozčilovalo. Jednou, nedlouho předtím, než se přestěhovali na daču, nějakou náhodou zůstali sami, a Jelena Nikolajevna si najednou všimla v bratrových očích něco bývalého, něžného, co je kdysi tak pevně a silně sbližovalo a její zdrženlivost ji náhle opustila. Vášnivě se jí zachtělo s ním promluvit o tom, kvůli čemu ji tak dlouho bolelo srdce, vášnivě si přála se s ním smířit a dosáhnout toho, aby jejich vztah byl zase úplně, úplně stejný jako předtím. Ale oba do té doby tak dlouho a úporně mlčeli, že pro ni bylo teď těžké o tom promluvit, a ona cítila, že se nedokáže vyjádřit tak, jak si v hloubi duše vášnivě a mučivě přála... Ale přesto se pokusila.

„Poslouchej, Juriji,“ řekla náhle bledá vzrušením a váhavě položila ruku na jeho, ale on pochopil už z výrazu jejího obličeje, o čem chce mluvit, a jeho oči, které ještě před

chvilíčkou hleděly laskavě a něžně, najednou byly chladné a zamračené, a on stroze vytáhl ruku zpod její ruky.

„Ne, prosím,“ řekl a netrpělivě se zamračil, „nebudeme si nic vysvětlovat... všechno už je jasné!“

Jelena Nikolajevna zrudla a také se rozzlobila.

„Nechtěla jsem objasňovat... to co myslíš,“ řekla, a ještě potlačovala urážku, ale už ji přešel záchvěv hluboké něhy a náklonnosti k němu, která jí před chvílí tak silně zaplanula v hloubi duše.

„Chtěla jsem si promluvit o jenom o vztahu mezi námi!“ řekla už chladně, znovu se uzavírajíc do sebe, a při tom schválně zdůraznila slova „jenom o vztahu mezi námi“.

„A o vztahu mezi námi – je naprosto zbytečné mluvit,“ řekl stejně stroze a aby jí zabránil pokračovat, zvedl se a odešel.

Od té doby Jelena Nikolajevna nikdy nedostala chuť o tom mluvit. Nemohl bratrovi zapomenout a odpustit ten strohý pohyb, kterým odhodil její ruku, ani zamračený chladný pohled – hned jak promluvila. Smíření teď pro ně bylo mnohem obtížnější, protože byli uraženi oba, a Jelena Nikolajevna začala ještě víc nenávidět tu ženu, která jí vzala bratra.

Ale všechno tajila v sobě, a dokonce se vyhýbala i rozhovoru s manželem o této věci. Po jejich první hádce kvůli této otázce byl i on opatrný, sotva se rozhovor stočil tím směrem, třebaže jako dřív tomu románu nepřikládal větší význam, ale ve společnosti se o tom mluvilo s každým dnem více a více.

„A co náš Jurij Nikolajevič! A! Co?“ řekl jednou Ilja Petrovič, přičemž lišácky pomrkával.

„Ano, ano! Vy už to víte?“ vykřiknul oživeně Arkadij Petrovič, dokonce i s potěšením.

„Jak bych nevěděl, příteličku, celé město o nich mluví, vždyť jsou oba známé osobnosti, tak jak by lidi nemluvili!“

„Ano, ano,“ řekl Arkadij Petrovič a dál se se živým zájmem díval na Ilju Jegoroviče, až se oba vesele rozesmáli.

„A zdá se, že Jelena Nikolajevna to neschvaluje, tuhle jsem náhodou zmínil její příjmení, a ona sebou přímo šklubla a hned začala mluvit o něčem jiném,“

„Podle všeho!“ řekl s očividnou nechápavostí Arkadij Petrovič.

„Kdo ví, co se jí nezdá! Vždyť se nedá od člověka čekat, že se ani jednou v životě nezaplete!“

„Ženy!“ poznamenal Ilja Jegorovič a povzdechl si. „Na tyhle věci mají... svoje... názory...“

Arkadij Petrovič měl na tyhle věci také svoje názory, které by se nikdy neodvážil sdělit své ženě, ale v hloubi duše, měl od té doby, kdy ten román začal, k Čemezovovi mnohem větší úctu. Ať je to jak chce, uvažoval, takových Leont'jevových není na světě mnoho, a zajímavá zápletky s takovou dámou také něco znamená. Pokud jde o něj, sám by nebyl proti tomu se s ní seznámit, a dokonce byl ochoten na to vynaložit trochu úsilí, ale Čemezov tomu očividně nebyl nakloněn a předstíral, že nerozumí jeho průhledným narážkám. Arkadij Petrovič vždy v hloubi duše ke svému švagrovi cítil pokud ne mírný strach, tak dostatečnou úctu. Částečně to bylo kvůli rychlé, skvělé kariéře, kterou Čemezov udělal, ale především díky Čemezovovu charakteru, který Arkadij Petrovič shledával komplikovaným a dokonce neomluvitelným, protože neumožňoval přílišnou familiárnost a uvolněnou bezprostřednost. Pro tento pocit podvědomé podřízenosti Arkadij Petrovič Čemezova vlastně neměl rád, jenom by to za nic na světě nikomu nepřiznal, a dokonce to tajil i sám před sebou. Proto si netroufl s ním přímo pohovořit a vyjádřit své niterné přání, i když jednou k tomu měl velmi, velmi blízko.

Jednou večer zašel Arkadij Petrovič k Čemezovovi a podle některých příznaků pochopil, že Leont'jevová se tady bezpochyby nachází.

Na jednou z křesel se povaloval nějaký sešitek, očividně její role, a dveře do jídelny byly důkladně zavřené, a za nimi bylo slyšet lehké šustění jako od hedvábné sukně.

Zvědavost Arkadije Petroviče se silně rozhořela a hrozně se mu chtělo uvidět tu Leont'jevovou zblízka a zvláště tady, a pozorovat, jak se k sobě s Čemezovem budou chovat. Arkadij Petrovič vyprávěl něco Čemezovovi a chodil přitom po místnosti sem a tam, a když procházel kolem tajemných dveří, které ho k sobě přitahovaly, pokaždé schválně zpomalil a cítil vášnivou touhu vzít za kliku a jakoby náhodou otevřít dveře.

Ale pán domu se tvářil zachmuřeně a nepřátelsky a zdálo se, že je mu host na obtíž, a Arkadij Petrovič odešel, a nejenže neotevřel dveře a neviděl Olgu, ale dokonce se ani neodvážil Čemezovovi naznačit, že ví o její přítomnosti. „Odporný charakter“ řekl si nespokojeně Arkadij Petrovič, když vycházel na ulici. „A co skrývají? Jurij v sobě vždycky měl nějakou zlovolnou uzavřenost, nějakou vášeň obklopovat se tajemstvím! Zvláštní člověk!“

Arkadij Petrovič byl rozhodně nespokojený a jeho neukojená zvědavost se rozhořela ještě víc.

II.

Leont'jevovi se usadili na dače blízko Čemezova, protože Olga bezpodmínečně chtěla bydlet blízko něho, ale dopadlo to tak, že Miločka chtěla bydlet blízko Leont'jevových a Ardalion Michailovič chtěl bydlet blízko Miločky, a tak se celá hlučná společnost ocitla blízko Čemezova, kterému z toho vůbec nebylo do smíchu,

Miločka si dokonce najala daču společně s Leont'jevovými.

To se Čemezovovi vůbec nelíbilo, ale nechťelo se mu kvůli tomu protestovat. Dobře viděl, že k němu Pelageja Semjonovna i bez toho ochladla, a kdyby přemluvil Olgu, aby nebydlela se sestrou, jak si velice přála Pelageja Semjonovna, znamenalo by

to, že by ji ještě víc popudil proti sobě, a on se neochotně podřídil jejich plánu a rozhodl se pouze, že k nim bude chodit co nejméně a podle možností odtamtud Olgu dostane. Bylo mu divné, že ona sama necítí a nechápe dvojsmyslnost, kterou do jejich rodiny vnáší Miločka se svou společností. Ale Olga se s tím už tak sžila, že si ničeho nevšimla, nebo se aspoň tvářila, že si ničeho nevšimla a nic nechápe. Jenom se mračila, když na to zavedl řeč, nebo se dokonce urážela. Jednou mezi nimi kvůli tomu došlo k temperamentnímu vysvětlování.

„Zapomínáš,“ řekla netrpělivě, když o tom znovu začal mluvit, „že je moje vlastní sestra! A přitom já ji vůbec nepokládám za špatnou, nemorální div ne padlou ženštinu, za jakou ji, jak se zdá, pokládáš ty! Je to velmi hodná a dobrá žena, jenom trochu lehkomyšlná, a nakonec kdo jsem já, abych se ušklíbala nad cizími hříchy! Díky Bohu, mám dost svých. Víš, já se v takových případech držím známého výroku a přemýšlím o tom, jestli nemám nejdřív vyjmout břevno ze svého oka... Nechci ze sebe dělat nějakou pokryteckou ctnost! K čemu? Radši o tom nebudeme nikdy mluvit!“

„Ne, budeme,“ řekl naléhavě a tvrdě, „doufám, že dříve nebo později se mnou shodneš, že Miločka pro tebe není vhodná společnost, a že by ses od ní měla držet dál!“

„Neshodnu!“ vykřikla ohnivě. „Jsem připravená ti ustoupit ve všem, co se mě osobně týká, všechno ti obětovat...“

„Ovšem kromě Miločky,“ posmíval se.

„Ano, kromě Miločky,“ opakovala prudce, „protože pochopitelně nemohu souhlasit s tím, že mě sestřina společnost může kompromitovat.“

„No, jedna sestra jako druhá,“ řekl, opět výsměšně.

Zčervenala a oči jí hněvivě zablýskaly, ale už se pod jeho vlivem učila sebeovládání, takže se zjevně překonala a ovládla se.

„A i kdyby to tak bylo,“ promluvila po chvíli podivným hlasem, „tak co na tom? Vždyť se nebudu vdávat, to mladičká dívka, která si hledá ženicha, musí být obezřetná a všeho se bát, ale já jsem žena svobodná a nezávislá, díky Bohu! Ať je to jak chce, je to moje rodina, se kterou jsem prožila celý život, kterou miluji, a kterou nikdy nedovolím urážet a pomlouvat! Každému se někdo nezamlouvá,“ dodala po krátké přestávce stejně divným, trochu vyzývavým hlase, „já například nikdy neříkám nic proti tvým sestrám a vůbec mlčím o tvých blízkých včetně chůvičky, Archipyče a tam dále, a možná se mi taky dvakrát nelíbí! Ale já mlčím, protože vím, že jsou ti drazí, a mně jsou drazí ti moji... Zdá se mi to přirozené!“

„Ale co bys mohla mít proti mým příbuzným, a dokonce proti mým sestrám?“ zeptal se nechápavě, protože netušil, proč o nich vůbec začala mluvit.

Mlčela, ale v jejích tmavých očích hořel nedobrý, nepřátelský oheň.

„Je toho dost,“ řekla nakonec neurčitě, ale mnohovýznamně.

„Ale nechci o tom mluvit!“ dodala najednou a přistoupila k němu, objala ho, šla vedle něj a hladila ho jednou rukou, zatímco její tvář byla pořád bledá a zamračená. Schválně ho hladila, aby se uklidnila a nenechala propuknout bouři, kterou v sobě cítila, a nad kterou nejednou zvítězila tak, že ho hladila, čímž podvědomě zmírnila svoje bouřlivé impulsy. Čemezov pokrčil rameny a neřekl nic. Několikrát si všiml, že Olga v sobě chová tajné nepřátelství k jeho sestrám, a především k Jeleně. Vždycky o ní mluvila velmi zvláštním tónem. To ho překvapovalo a také rozčilovalo, protože se tím ještě více zesilovala zeď mezi dvěma ženami, které mu byly drahé, a jejíž základy položila sama Jelena svou podivnou a téměř bezdůvodnou antipatií k Olze.

Už o tom sál nemluvili, protože si Čemezov všiml, že je Olga i bez toho rozčilená. Nechtěl ji rozčítit ještě víc a vyvolat

otevřenou hádku. Ale ty rozhovory, buď otevřené a přímé, pokud šlo o Miločku, a nedořečené, vyjádřené většinou náznaky a nedokončenými slovy, pokud šlo o jeho sestry, ještě několikrát propukly, protože on, bez ohledu na Olžinu nespokojenost a dokonce hněv, směřoval vytrvale ke svému – oddělit ji od Miločky.

Bylo mu velmi nepříjemné, že se vůbec objevovala v Miločíně společnosti, což bilo do očí tím více, že Miločka, vždy hezoučká, nastrojená a veselá, mimoděk přitahovala všeobecnou pozornost svou elegantní hlavičkou a nádhernými toaletami, na které nelitovala peněz, fantasie ani času.

Její toalety vůbec nebyly excentrické nebo vyzývavé, naopak, měla opravdu vkus a lásku k těm věcem, a především, půvab a šik, který jen dán málokterým. Vždy instinktivně uhodla, co se hodí k její kočičí, graciézní postavice, a když si vybírala nějaký doplněk, dbala hlavně o to, aby se hodil k celku. Měla dokonce vlastní styl, kterého se velmi pečlivě držela, a v hloubi duše byla hrdá na to, že se ostatní ženy bez úspěchu snaží ji napodobit. Na léto dávala přednost prostému, ale důslednému anglickému stylu, který se k ní zvláště hodil. Dokonce i v těch hladkých, na první pohled jednoduchých, a dokonce přísných šatech, které ale zdůrazňovaly všechny křivky postavy, s volnými blůzičkami, malými, s polomužskými slaměnými kloboučky s malými kruhovými krempami, přitahovala všechny oči jakousi zvláštní pouze jí vlastní vyzývavou, drzou elegancí, a především jí si podmaňovalo muže.

Miločka byla vždycky obklopená ctiteli, a kam se hnula, všude jí doprovázeli, což zvláště milovala. Měla jich celý štáb, jak trvalých, tak dočasných, a čím jich bylo víc, tím byla spokojenější, a obklopovala se jimi všude, kde bylo hodně lidí. Vůbec ji netísnily zvědavé a nepřátelské pohledy žen (které jí v duchu záviděly, ale předstíraly, že jsou šokované), ani nadšené pohledy mužů, které jí všude pronásledovaly. Naopak,

velmi se jí líbilo, že se všichni otáčejí a dívají se na ni. Podle toho dokonce posuzovala, jak úspěšná byla její toaleta, a jak ona sama byla ten den zajímavá.

Miločka byla rozhodně nejvýznamnější a nejhezčí žena sezóny. Kdekoliv se sešlo více lidí, objevila se i ona, vždy s bičíkem pod paží, který kdovíproč tahala všude s sebou, vložila své ruky navlečené do rezavých švédských rukaviček do kapes svého rozepnutého kabátku, smála a dělala hlouposti, jako by někoho provokovala počtem svých ctitelů a známých.

Všichni spěchali, aby se s ní seznámili, jeden přes druhého se o ni ucházeli a navzájem se chlubili, že ji znají. Stalo se to div ne povinností pro každého, kdo chtěl být v kruhu módní mládeže pokládán za pořádného člověka s jemným, vybraným vkusem.

Miločka si dobře uvědomovala svůj úspěch a využívala ho se závratnou, opojnou radostí. Ardalionu Michailovičovi se to také velmi líbilo, měl velmi rád, když společnost věnovala pozornost jeho přítelkyni. Lichotilo to jeho marnivosti, přitom, znaje Miloččinu rozvážnost, neztrácel klid kvůli pánům, kteří za ní běhali.

Ted' bylo na dače Leont'jevových ještě lidnatěji a hlučněji, než bývalo v Moskvě. Div ne každým vlakem přijížděli různí hosté, kteří u nich nejen zůstávali na noc, ale pobýli tu i několik dní, a Barsukov u nich prakticky bydlel, třebaže měl pronajatou daču v Pavlovském, ale tu kdovíproč úplně zanedbával.

Na léto přijel i Pavlja, takže chyběl jenom Serjoža, který zůstal na letní sezónu v Kazani. Už jim dávno nepsal kromě několika ukvapených dopisů, kterých jim poslal hned několik po sobě, když se dověděl o jejich rozhodnutí přestěhovat se do Petrohradu. Velmi ho to překvapilo a rozzlobilo a netajil své mínění před rodinou, a především ne před Olgou, kterou přemlouval, aby si to promyslela a nedělala takový riskantní krok. Olga mu tehdy všechno podrobně a otevřeně vypsala. Ale on jí odpověděl divným a nechápavým dopisem, plným výčitek

a vysvětlování – a jméno Čemezova, se kterým kdysi byli dobří přátelé, ho dokonce rozdráždilo ještě víc. Byl vášnivý, zapřisáhlý Moskván, a na Olžin přestup a přestěhování celé rodiny do Petrohradu pohlížel div ne jako na zločin, který se nedá ani ospravedlnit, ani odpustit! Po tomto posledním dopisu už nenapsal nic, a už z toho si Olga mohla domyslet, jak je nespokojen s nimi všemi a zvláště s ní, Olgou, která to všechno způsobila. Ji to trápilo a zlobilo, ale se sobě vlastní bezstarostností se snažila o tom nepřemýšlet a vedle Čemezova opravdu zapomínala na všechno, co by ji mohlo znepokojovat a trápit a narušovat její klid a štěstí.

Jejich vztah byl stále bližší a lepší. Už to nebyl šílený porыв bouřlivé vášně, který je zachvátil v první chvíli, ale hluboký, něžný cit, téměř dojemný svou něžností a hloubkou.

Dokonce Olžiny exaltované záchvaty se zmírnily a nabyly jiného, vyrovnanějšího a klidnějšího charakteru, třebaže ještě úplně nezmizely.

Nejvíce času teď trávili u Čemezova, ona k němu chodila čím dál dříve, odcházela čím dál později, a postupně to dopadlo tak, že spíš bydlela u něj než doma.

Její nové naladění, něžné a přemýšlivé, teď nebylo v souladu s hlučným životem u nich doma, který ji unavoval, a ona téměř nevědomky dávala přednost klidnému tichu Čemezovova bytu, kde jim nikdo nepřekážel a kde se milovali ještě silněji.

S tím byli velmi nespokojeni i Archipyč s chůvou, i Olžina rodina, zejména Pelageja Semjonovna, která se stále nedokázala smířit s novými pořádky. Její dcera poprvé milovala jí na očích a milovala vášnivě, a Pelageja Semjonovna se tím cítila uražená, a dokonce okradená. Každým dnem stále více žárlila kvůli Olze na Čemezova, nemohouc mu odpustit, že úplně pohltil myšlenky a city jejího děťátka, které všechny a všechno opustilo kvůli němu. Nemohla mu také odpustit, že se museli přestěhovat, ale především ji proti němu stavěla ta špatně

skrývaná antipatie k Miločce, kterou její mateřské srdce zvláště silně pociťovalo. Pelageja Semjonovna byla uražená za dceru, dráždilo ji to – a bývalé sympatie k Čemezovovi a té čisté, srdečné laskavosti, a jakou ho vítala ze začátku, jako by nebylo. Chovala se k němu zdrženlivě (trochu se ho z neznámého důvodu bála), chladně a ve vztahu k němu, ale i ve vztahu k Olze, přijala vzhled mlčky trpící oběti, který na sebe ženy tak rády berou v různých situacích.

Ale tento pokorný postoj jí nebránil při každé možné příležitosti stěžovat si, plakat a dělat dceři předhůzky – a pokaždé, když se jí na Olgu někdo zeptal, neodpovídala jinak než s hlubokým, ublíženým povzdechem.

„Copak Oleňka!“ říkala smutně, ale ne bez jedovatosti, kterou v sobě nikdy předtím neměla. „Ta je teď odříznutá větev!“

Miločka se k tomu stavěla klidně a rozvážně, třebaže ani jí se příliš nelíbilo, že se Olga tak vzdálila domovu a pořád sedí u svého „miláčka“, jak Miločka posměšně nazývala Čemezova, „Počkejte!“ utěšovala matku. Brzy ji to přejde! To nemůže vydržet navždy!“

Ale když Pelageja Semjonovna viděla, jak její dcera stále více podléhá Čemezovovu vlivu a jak se pod tím vlivem mění, už ani nevěřila, že by to mohlo skončit.

„A že by se s ní oženil – moje srdce cítí, že se s ní neožení!“ řekla smutně, předstírajíc, že si to přeje, třebaže si to kdovíproč vůbec nepřála.

„A-a, mátuško!“ vykřikla Nastasja div ne s hrůzou. „Vždyť vy to za nic na světě nechcete! Vždyť to by byl s naší Olgou Lvovnou konec, copak on by dopustil, aby zůstala u divadla!“

„Tak, tak, ale bylo by to stejně lepší – aspoň by žila podle zákona!“

Ale Nastasja jen pohrdavě pokrčila rameny.

„Na co je jí ten zákon?“ řekla pevným přesvědčením. „Olga Lvovna má myslet na divadlo, a ne na zákon! A víte co,

panímámo, já radši zajdu k vědmě. Jedna tady žije nedaleko, hádá – že se jeden nestačí divit!“

Pelageja Semjonovna, duše prostá, měla sklon věřit v kdejaké vědmy, kouzelníky, zaříkávání atd., jen se styděla to přiznat, a protože se bála výsměchu, předstírala, že tomu nevěří.

„Ach, Nast'o, vždyť jsou to všechno hlouposti, ty vědmy a tohle všechno – čemu to pomůže!“ řekla váhavě, ale v hloubi duše se jí ta myšlenka líbila.

„Ale, mátuško, to neříkejte! A žádná škoda, i kdyby to byly hlouposti – za pokus to stojí!“

„Ještě bys nadělala zlou krev!“

„A co bych dělala zlou krev! Vždyť se jenom zeptáme ze zvědavosti, jestli by něco nepředpověděla, a nebudeme nic dělat! A kdybyste viděla, jak Matrjonině kmotře všechno přesně uhodla – slovo za slovem, všechno se splnilo!“

„Tak třeba jdi,“ souhlasila nakonec Pelageja Semjonovna, jak si sama přála, „ale podívej, Nastasjo, neprořekni se, nedej Bůh, aby se to Oleňka dověděla. Moje nebožka maminka mě učila, že se má stříknout na oči přes uhlík... Ale myslím, že tady už ani uhlík nepomůže... Očaroval ji, určitě ji očaroval!“

A tak šla Nastasja k vědmě a Pelageja Semjonovna zůstala doma a s úzkostí a zvědavostí ji čekala. O tom nápadu neřekla ani Miločce, protože se bála, že by se jí vysmála. Miločka byla vůbec velký skeptik, a Pelageja Semjonovna nejednou o dceři se smutkem říkala, že se nejen nebojí čerta, ale dokonce ani v Boha, jak se zdá, nevěří.

Nastasja se vrátila od vědmy úplně nadšená. Vědma se jí velmi líbila, a nejenže si s ní srdečně popovídala, ale dokonce jí nabídla kávu.

„A neuteče, mátuško, ani rok, a všechno skončí!“ prohlásila triumfálně. „Takhle přímo to řekla: čekejte, povídá, změnu na Vánoce!“

„Ach, dej Bůh, dej to Bůh!“ řekla Pelageja Semjonovna s radostnou nadějí a se slzami v očích se pokřižovala před ikonou.

Nastasja byla jediným členem domácnosti Leontějevových (kromě Olgy samozřejmě), který byl v Čemezovově bytě, Olga ji tam často kvůli něčemu posílala, a to pak sloužilo jako téma dlouhých a tajuplných rozhovorů mezi Nastasjou a Pelagejí Semjonovnou, kterou velmi zajímalo všechno, co se týkalo Čemezova. Zajímala se, jaký má byt, jaký nábytek, jaké služebnictvo, ale ze všeho nejvíc ji kdovíproč zajímala chuva. Nastasja všechno viděla už dvacetkrát a mohla, jak jen bylo možné, uspokojit její zvědavost. Ale Nastasje se u Čemezova nic nelíbilo, ani byt, ani nábytek, ani lidé, a ze všeho nejvíc se jí nelíbil Archipyč. S ním vedla neustálou válku, a dokonce ho nenazývala jinak „arcidědek“ místo Archipyč.

Rozhodně se jeden před druhým nepřetvařovali. Archipyč si na ní vyléval všechnu zlobu a nenávist, kterou v něm probouzela její paní, a kterou si nedovolil projevit přímo jí.

Nastasja přišla jednou pro roli, jednou pro knihu, jednou pro poznámky, a zatímco čekala na odpověď, vysedávala v kuchyni a zaváděla s chůvou řeč na to či ono, ale schválně tak, aby přitom provokovala „arcidědku“. S chůvou si naopak notovaly. Nastasja si ráda popovídala, znala spoustu všelijakých příhod, historek, drbů, a protože se pohybovala v zákulisí mezi herci, dokázala je mistrovsky podat, zejména u šálku kávy, kterou k smrti milovala. Chuva ji ráda poslouchala a občas se zasmála veselé historce, a volky nevolky si oblíbila šikovnou a chytrou Nastasju, která toho využívala jako prostředku, jak si získat stařeninu důvěru s cílem vytáhnout z ní všechno, co by se jí mohlo hodit.

Ze začátku si chuva od Nastasji udržovala uctivý odstup a především se snažila si před ní udržet důstojnost, ale postupně, ať chtěla nebo nechtěla, si na ni zvykla, začala mít zájem o její

vyprávění, ochotněji s ní navazovala rozhovor, začala být laskavější, a nakonec pro ni dokonce začala vařit kávu. Nejvíce si notovaly ve chvíli, kdy Nastasja chůvě na její zdrženlivé vzdychání, stížnosti a narážky na bývalého kojence řekla:

„Ech, drahá Nataljo Kirilovno, vy pláčete a my se také neradujeme. Proč to neříct – oni se k sobě nehodí, jsou jako oheň a voda, jak se říká. Ten váš nepotřebuje takovou, a nám taky nepřišel vhod! Myslíte, že pro nás bylo lehké na stará kolena všechno nechat, rozbořit svoje hnízdo a z ničeho nic se přesadit?“

„Moje řeč!“ řekla soucitně chůva, mimoděk souhlasíc s tím, že to není snadné.

„Naše stařenka se se úplně utrápila steskem! I všechny děti odtáhla jako kořata ode všeho a od všech známých. O sobě ani nemluví – já jsem se, milá paní, v Moskvě narodila, vyrostla, zestárla, celou duší po ní stůnu. Chraň Pán Bůh, abych se dočkala, že umřu tady, to by, jak se říká, moje kosti neměly v cizí zemi pokoje. Přijde si takový, zdá se, že nás připraví o všechno – ale ouha! Žijeme jenom proto, že si myslíme, kdy už tohle skončí!“

„Vida!“ vykřikla úžasem chůva, která si netroufala věřit takovému štěstí a bála se, že ji Nastasja klame – a že ve skutečnosti oni všichni možná nepřemýšlejí o ničem jiném než jak jejího Jurije Nikolajeviče přimět co nejrychleji k ženitbě, aby ho k sobě ještě silněji připoutali.

Ale Nastasja, kterou opravdu bolelo srdce kvůli Moskvě, mluvila upřímně, a chůva to podvědomě poznala a uvěřila jí.

V tu chvíli pocítily, že nejsou nepřátelé, ale spíš spojenci, a teď se co nejněžněji líbaly na uvítanou a na rozloučenou a zvaly se navzájem „na kafičko“.

Archipyč se na ně jen smutně díval a jakmile Nastěnka odešla, okamžitě a přímo zuřivě otevíral všechny ventilačky a okna.

„Nakouřila tady, čertova děvka!“ říkal, rozzlobeně si odplivoval, a byl ještě zamračenější. Téměř úplně přestal mluvit, a dokonce Natalje Kirilovně, na kterou se zlobil za to, že se spřátelila s „čertovou děvkou“, přestal vyčítat, že se za něj kdysi neprovdala, jak to rád dělal dříve. Dokonce se varoval vstoupit do pokojů, zvláště když tam byla Olga, a skoro celé dny zatvrzele seděl ve své komůrce, nasadil si na nos ohromné brýle z rohoviny, se sedýlkem omotaným špinavou nití, a četl si svaté písmo a životy různých svatých otců. Jenom když přišla Nastasja, stařík oživil, šedé, staré oči zpod povislého hustého obočí hněvivě zablýskly, a se zlomyslným výrazem na tváři za ní pokaždé přišel, dávaje najevo, že o ni vůbec nemá zájem a že dokonce zcela přehlíží její přítomnost, a že vyšel jen tak – kvůli nějaké vlastní potřebě.

Ale ve skutečnosti se velmi zajímal – a uklidnil se, jako by uspokojil svou nenávist, teprve po přestřelce, která okamžitě vzplála mezi ním a Nastasjou.

Na Nastasje ho především dráždilo, že nechtěla uznat Čemezova za skutečného generála.

„Ale staroušku,“ řekla s dobrosrdečným pohrdáním, „prosím vás, co je to za generála! Tak se jim jenom říká, pro útěchu, a jako opravdových generálů si jich nikdo neváží!“

„Kdo je ten nikdo, kdo si jich neváží?“ řekl rozhořčeně Archipyč a přistoupil k Nastasje, „to můžou říkat jen nevzdělání lidé, kteří se v tom nevyznají, a hloupé ženské, které nic nechápou! A to není všechno, dalo by se říct, že jenom nejposlednější baby to nechápou a neváží si jich! Tak je to!“

„Tak ať jsem třeba nejposlednější baba,“ namítla Nastasja pokojně, ale pak jsou ti vaši generálíčkové nejposlednější z generálů.“

„Jak to, nejposlednější? Všichni generálové jsou si rovni! A jestlipak víte, milá paní, že byste na ta slova mohla doplatit! Kdyby se neslitovali nad vaši ženskou hloupostí! Vždyť tituly a

hodnosti uděluje sám car, imperátor celé Rusi, za věrnou a poctivou službu, jako znak, kterým se odlišují od jiných, obyčejných – a najednou je vy, hloupá ženská, nepokládáte za nic! To si, paničko, můžete odnést! A zaslouženě! Tak je to!“ křičel Archipyč, téměř se rozčilením zadýchával, a zvedl ruku a hrozivě jí mával ve vzduchu, jako by povolával někoho, kdo by soudil a trestal, a zlostně blýskal na Nastasju svýma malýma, stařecky vybledlýma očima. Nastasja ho očividně záměrně provokovala svým klidem a úsměvem, kterým přiváděla starce k nepřičetnosti, protože se nijak nepolekala jeho hrozeb,

„Ale, ale, otče,“ namítala s klidným pohrdáním, „komu bych se měla odpovídat! Chvála Bohu, nejsme otroci, není nám zakázáno používat jazyk! A jestli jste opravdové generály neviděl, je to divné, protože my jsme se na ně, díky Bohu, nakoukali dost! U nás máme každý den dva tři generály na návštěvě, a ještě jaké! Každá druhý má hrudník plný řádů, které hoří jako hvězdy, a když přijde k naší paní, bez dovolení jí ani nesmí políbit ručku – tak to u nás chodí – vůbec se tomu nedivíme! A podle mého, otče, jak se říká, praporčík není generál a slepice není pták! A vy sami, jste možná takové ani neviděli...“

Ale při těch slovech Archipyč, už docela vyvedený z míry, doslova vyskočil rozčilením.

„Jak to, že jsme neviděli skutečné generály? Jak si dovoluujete si myslet něco takového! Vždyť sám nebožtík, jeho Excelence Nikolaj Alexejevič, otec našeho Jurije Nikolajeviče, byl povýšen na generálporučíka, než odešel do výslužby! On, milá paní, prodělal tři tažení, měl řádů víc než kdokoli jiný – a pak že jsme neviděli! Ale co se s vámi bavím – začínat si něco s babou...“

A uražený Archipyč si odplívl, odešel do své komůrky, ale protože zřejmě nebyl ještě spokojený a chtěl se znovu střetnout s nepřitelem, zase se vrátil s mazaným tajnůstkářským výrazem

ve tváři, jako by se chystal zasadit nepříteli nový a neočekávaný úder, a už předem se jím kochal a triumfoval.

„A já vám říkám,“ řekl zdánlivě klidně nacıpáváje si dýmku a lehce se usmívaje, „že pokud pan Jurij Nikolajevič není skutečný generál, pak vaše paní, paní Leont'jevová, není opravdová dáma!“

„Jak to?“ zeptala se překvapeně Nastasja.

„Tak! Kuře není pták, poručík není generál a herečka není dáma!“

A teď se Nastasja rozzuřila kvůli své paní.

„Když tak hloupě mluvíte, otče, nemá cenu se s vámi bavit!“ řekla hněvivě a byla očividně vážně uražená, čemuž se Archipyč zlomyslně poškleboval. „A vy si to můžete odnést! Protože jestli já se budu před kdoví kým odpovídat, ale vy, otče, si pro odpověď nemusíte jít daleko – Olga Lvovna má všude zastání. Stačí jenom písknout – a nestačíte se divit!“

„Co na tom, že je vás hodně! Pro pravdu se každý zlobí, a vy se nehádejte a pohněte mozkiem a budete muset spravedlivě uznat, kdo má pravdu. Tatínek našeho Jurije Nikolajeviče, jak už jsem vám dokázal, byl generálporučík – jeden!“ A Archipyč pro větší důraz zvedl triumfálně palec. „A jeho dědečka dvanáct let po sobě zvolili vůdcem dvořanstva a byl pokládali ho za prvního mezi statkáři a pány ve Spasském újezdě – to jsou dva! Jeho praděda samotná velká panovnice Jekatěrina Alexejevna ho jmenovala generálem anšéfem²⁸ - tři! A další už počítat nebudu, protože každý byl ve své době velkým pánem! A dovolte, abych se zeptal, jaké dědečky a pradědečky má vaše paní Leont'jevová? Co?“ A Archipyč se na okamžik odmlčel a zíral na se zlomyslnou vítězoslávou na Nastasju.

²⁸ General en chef

„O mamince a tatínkovi je známo, že byli herci,“ pokračoval s potěšením se jí vysmívaje, „ale o dědečkovi a babičce, jak se zdá, nikdy nikdo neslyšel!“

„K čemu je nám počítat dědečky a babičky,“ přerušila ho pohrdavě Nastasja, která se trochu uklidnila, „my, chvála Bohu, něco znamenáme sami o sobě! Nebožtíka tatínka div celá Moskva chtěla nést na rukách, když umřel, a naše Olga Lvovna má možná ušlechtilější krev než všichni velmoži, a kdybychom počítali dědečky, tak jeden dědeček byl ne jenom nějaký generál-anšéf, ale přímo kníže!“

„Jak to!“ vykřikl vyděšený Archipyč a pomyslel si, že si to Nastasja právě schválně vymyslela jemu na zlost.

„Tak podle zákona se to možná nepočítá, ale podle krve je to platí stejně.“

„Takže to znamená, tak řečeno, z levého boku!“ zasmál se Archipyč ještě zlomyslněji. „Tak to se ve slušných rodinách nepokládá za čest, ale za hanbu.“

„Ale kdepak, otče, to není žádná hanba, to záleží na Bohu, kdo se komu narodil, ale já mluvím jenom o krvi, krev je jenom jedna, ať podle zákona, nebo ne podle zákona, krev nezapřeš. A oni se tím nechlubí – vůbec se o to nestarají. Babička byla prostá děvečka, a oni to netají ani se za to nestydí, protože si sami vybudovali postavení, tak se nepotřebují vytahovat nějakými dědy a babičkami. A pokud naše Olga Lvovna není dáma, jak vy říkáte, tak je víc než nějaká milostpaní. Všechna hrabata a knížata a všelijací velmoži si pokládají za zvláštní čest, že nás znají, naše Olga Lvovna a její nebožtík tatínek se osobně znali se samotným carem, a všichni si jí váží a uctívají ji.“

„Známe takovou úctu!“ namítal Archipyč, jedovatě pomrkvával a ničemu nevěřil a nechtěl věřit, ale rozpálená Nastasja ho neposlouchala a vášnivě neusilovala o nic jiného než tomu starému hlupákovi dokázat velikost své drahé Olgy Lvovny.

„Tak především,“ pokračovala překotně, „když přijede nějaký cizí princ nebo král, hned se ptá po nějakém představení s naší Olgou Lvovnou, protože na takovou herečku se každý rád podívá, a naši ji rádi předvedou – vidíte, říkají, jaké herečky máme! Naše Olga Lvovna je známá po celé Evropě, na vlastní oči jsem viděla její portréty v různých jejich časopisech. To znamená, že tam to vytisknou a nám pošlou číslo. Vidíte, jak je tam slavná! Jednou přijel princ – Olga Lvovna zrovna hrála Kateřinu v Bouři – a co byste myslel, hned o přestávce k nám přišel do šatny sám generál-gubernátor, a přivedl ho, a on má Olgu Lvovnu moc rád, říká jí dceruško, no, a přivedl prince, a vysvětluje, že prý si přál se s Olgou Lvovnou seznámit, a on se nízko, nizoučko sklonil k její ručce, a prý ‚dovolte, milostivá paní, abych vám směl políbit ručku jako projev vděčnosti za potěšení, které jste nám poskytla svou hrou!‘ A celou přestávku u nás proseděl v šatně, a druhý den poslal krásnou kytici a k ní byla přivázaná jeho vizitka.

To znamená, že tím chtěl říct – vidíte, jak velice se vás vážím! Tak vidíte, otče, k čemu by nám byli nějakí generálové a kdovíjací dědové a babičky! U každého člověka by se nějaký našel, vždyť bez dědka a babky by se nikdo nenarodil, a ať byli vážení nebo nestáli za řeč, stejně je čerti snědli! A každý člověk má své vlastní zásluhy, sám za sebe odpovídá, a proč by se měl počítat dědy a báby, ať jich je kolik chce, které už sežrali červi, i ty vaše generály-anšéfy, kteří už dávno nejsou! A naše Olga Lvovna sice umře, ale sláva po zůstane jako po nebožtíku Lvu Jegorovičovi, i když jeho babička byla prostá rolnice! A kdo si dnes vzpomene na vaše generály-anšéfy? Možná věrní sluhové vzpomínají na bývalé pány, a jiným lidem už po nich nic není – dokonce zapomněli jejich jména, a co jiného by se dalo čekat! Tak to je, otče, a teď, vy hlupáku, přemýšlejte, kdo komu prokazuje větší čest: jestli váš pán Olze Lvovně nebo Olga Lvovna vašemu pánovi.“

A když měla Nastasja vítězství na své straně, konečně zmlkla, a Archipyč si vztekle odplívl, aby dal najevo pobouření a pohrdání jak jí, tak všemi jejími pány, a buď znovu odešel do své komůrky, nebo se s ní ještě usilovněji lepil a snažil se všemi možnými způsoby urážet a ponižovat ji i její pány, které nenáviděl a opovrhoval jimi kvůli pouhé skutečnosti, že se jmenují Leont'jevovi a jsou příbuzní té komediantky.

III.

Jak Čemezov, tak Olga věděli všechno o té permanentní válce svých lidí a bavili se tím. Olga se stavěla k Archipyčově nenávisti se svým obvyklým dobrosrdečným humorem a Čemezov, kterého to ze začátku pobuřovalo a rozčilovalo, se na to pomalíčku začal dívat z Olžina hlediska a smál se jim společně s ní, což Archipyče zvláště uráželo. Jak tomu vždycky bývá mezi velmi blízkými a milujícími se lidmi, stále více přejímali navzájem své názory, záliby a návyky. Ale Čemezov, který měl pevnější povahu, podřizoval Olgu svému vlivu výrazněji, než se jí sám podřizoval. Ale pozoroval něco jiného – jakkoliv se Olga měnila v jeho rukách, musel si přiznat, že bez ohledu na její vášnivou lásku k němu a bez ohledu na měkkost její povahy, hraničící takřka s bezcharakterností, její proměna probíhá pomaleji a s většími těžkostmi, než se dalo očekávat. Všechny vlastnosti rodiny Leont'jevových se všemi přednostmi a nedostatky se v ní tak uchytily a pronikly do hloubky její povahy, že bojovat s nimi bylo těžké i pro samotného Čemezova s jeho klidnou a pevnou vůlí, který si horoucně přál svou Olgu převychovat. V naprosté většině názorů, zvyků a přesvědčení se tak rozcházeli, že to, co s jemu zdálo bílé, jí připadalo černé, a obráceně.

Z toho důvodu mezi nimi často vznikaly spory, ve kterých se Olga vždycky rozpálila, argumentovala zaujatě, nelogicky a nespravedlivě, dráždila ho, aniž by chtěla, a znepokojovala ho

smělými, pro něj originálními názory, a tímto způsobem mezi nimi nezřídka docházelo k hádkám.

Urážela se nejen když se oťel o Miločku nebo Borise, ale i kvůli Doněc-Gonskému a Barsukovovi a o komukoliv z jejích přátel a známých, kteří se mu nelíbili. Milovala celý tento svět, ve kterém se narodila, a ten způsob života a lidí, mezi kterými vyrostla, a ze všech sil jej bránila před jeho útoky.

„Bože můj, vždyť my jsme rozdílní lidé!“ vykřikovala po takových sporech. „My jsme protiklady, které vyrostly na dvou různých polokoulích!“

„Tak to má být,“ řekl jí na to jednou, „kdybychom měli stejnou povahu, pravděpodobně bychom se nemilovali. Znáš přísloví les extrémités se touchent²⁹ - Francouzi to velmi dobře chápou! Ale to, co je dobré ze začátku, kdy jde o to vzbudit zájem, se vůbec nehodí pro blízké vztahy. Čím si budeme navzájem bližší ve všech svých názorech, návycích a vkusu, tím družnější a lepší bude náš život a náš vztah.“

„Ano,“ řekla, „chápu to, když jde o manžela s manželkou, protože to, co je dobré pro milence, je většinou špatné pro manžele, ale co to má co dělat s námi?“

„Protože se na tebe nedívám jako na milenkou, tím je to, Olgo!“ Zčervenala a na okamžik zmlkla, ale podle její tváře bylo jasné, že se jí ta poznámka z nějakého důvodu dotkla.

„Jak vidím, chápeš to slovo,“ promluvila najednou a v očích jí zahořely jiskřičky, „pro ženu jen v urážlivém a vulgárním smyslu! Jsi jedním z těch, kteří si dokážou vážít jen své manželky, a pro milenkou, i kdyby si zasloužila respekt, mají vždy aspoň trochu opovržení! Ne, ne, nevyvracej mi to!“ vášnivě vykřikla, když viděla, že ji chce přerušit. „A pokud to není opovržení, pak je to v každém případě aspoň – neúcta! Proto se mě snažíš pozvednout, třeba jen trochu, ve vlastních

²⁹ Protivy se přitahují.

očí a přesvědčit sám sebe, že pro tebe nejsem jenom milenka, ale něco jiného? Ale co? Přece ne manželka?“ zeptala se náhle a dívala se mu přímo do očí.

„Ne,“ klidně odpověděl, „manželka ne!“

„Aha! Tak vidíš! Takže přece jenom pouhá milenka! Tak jakým právem mi říkáš, že se na mě nedíváš jako na milenku, tedy na to, čím pro tebe ve skutečnosti jsem! Prosím, abys mi to už nikdy neříkal – já to neberu jako kompliment a netěší mě to – ale raději se nauč mě více respektovat jako svou milenku, protože žena není pokaždé milenkou kvůli tomu, že není hodna se stát manželkou svého milovaného! Například já budu vždycky milenka, protože nechci být ničí manželkou!“ dokončila, vstala a pohlédla na něj hrdým, vzdorovitým pohledem.

„A potom,“ řekla, ale už se smíchem, „zapamatuj si, prosím, že slovo ‚milenka‘ pochází od slova ‚milovat‘, a vůbec ne od slova ‚pohrdat‘! Téměř všechna velká světová poesie je věnovaná milencům, a ne dobrým manželům, a téměř všichni velcí básníci a malíři se inspirovali milenkami, a ne manželkami, které jim v té době spokojeně vařily v kuchyni polévku, nebo manželky vůbec neměli – až na několik málo výjimek! Výjimka ale není pravidlo, a já se například vůbec nestydím a nepřipadám si ponížen a zneuctěná jenom proto, že jsem se ani jednou neprovdala, a přitom milovala několik mužů! Copak jsem někoho oklamala, okradla, zneuctila? Manželka nemá právo – pokud chce zůstat čestnou, úctyhodnou ženou i před sebou, i před svým mužem – být současně milenkou jiného člověka a podvádět s ním svého muže, protože nese jeho jméno, žije v jeho domě, možná i z jeho práce, a každý její přestupek vrhá hanbu na jejího muže, který má plné právo na ni dohlížet! Ale my, svobodné ženy, nikoho nepodvádíme a nikomu neděláme hanbu, a zodpovídáme se jenom vlastnímu svědomí. Já jsem před svým svědomím čistá a klidná, přestože jsem celý život

byla jenom milenkou. Milovala jsem, ale neklamala, opouštěla jsem, ale nikdy jsem podle a nízce nepodváděla – a proto nechci, aby mi říkal, že se na mě nediváš jako na milenkou, protože já jsem milanka, ale i milanka, drahý příteli, může být čestná, morální žena!“

„Doufám,“ řekl Čemezov, který nikterak neočekával, že Olgu jeho slova tak urazí a rozčílí, „že jsem nic podobného nenaznačil, když jsem ti řekl...“

„Ne, nechme toho,“ přerušila ho netrpělivě, s bolestným výrazem v obličeji, „je to marné, v tomhle se neshodneme! Jen se mě nepokoušej změnit, Juriji!“ řekla najednou a smutně se k němu přivinula. „A kdybys mě předělal podle svého, abych byla taková, jakou chceš, pak bys mě možná přestal milovat, protože bych to už nebyla já, ale někdo jiný, a Bůh ví, jestli lepší...“

„Ne,“ řekl, něžně ji políbil a přitáhl ji k sobě, „nechci tě předělat, jenom... jenom tě chci trochu očistit od těch nánosů, které k tobě ve skutečnosti nepatří, a které ti naočkovali všechny ty Miločky, Doněc-Gonští, a tutti quanti!“

„Takže,“ řekla se smutnou výčitkou. „takže já jsem nějaký nešťastný růžový květ ve tvých rukou, kterému vyrostly nepořádně a ošklivě okvětní lístky, a ty, abys je udělal rovnými a hladkými, otrháváš jeden lístek za druhým! A ten kvítek to bolí, velmi bolí, a ty na to nemyslíš!“

„Ne,“ řekl, „velmi na to myslím, ale co dělat, když není možné se obejít bez malé bolesti!“

Lítostí a únavou umlkla a už se nehádala, ale tyto spory mezi nimi začaly být nevyhnutelné a periodicky se opakovaly.

Ale nehledě na to, jak se navenek podřizovala jeho moci a vlivu, Čemezov si uvědomoval, jak malou má na ní ve skutečnosti moc. Byla jednou z těch povah, které mohou úsilí mnoha měsíců nebo i let kvůli nějakému střetu zničit v jediném okamžiku. Dokonce ani ve chvíli, kdy se podřizovala nejvíce,

nebylo možné se spolehnout na to, že ze sebe zítra nesetřese okovy a neosvobodí se.

Měla v sobě podivuhodnou směs svévole a otroctví.

Byla jeho otrokyní, ale otrokyní svobodnou a hrdou, která byla schopná i modlářství, ale kdykoliv mohla nejen uprchnout z dobrovolného otroctví, ale dokonce rozbít modlu, před kterou se tak pokorně modlila.

Ale přece v jej povaze nebylo nic zlomeného a neurotického – byla normální žena zdravá tělem i duchem, která se dostalo příliš mnoho kypící síly a ohně, které někdy vedly k bezuzdným, vášnivým a exaltovaným záchvatům. Ale kdyby úplně zmizely, možná by nebyla tak pravdivá a výborná herečka. Potřebovala je, aby mohla dosáhnout toho stavu ducha, který se nazývá inspirací a který dělá umělce. Všechno, co dělala, dělala s vášní, a dokonce i do samotné lásky vznášela, aniž by si to uvědomovala, tutéž inspiraci, která ji občas vystupňovala ve extatické zbožňování.

Tehdy byla ochotná dělat všechno, co chtěl, číhat na jeho přání a náznaky, uhodnout je z pouhého pohledu, a uspokojovat je se závrtným pocitem sladkého otroctví. Když nastala taková chvíle, s pláčem mu líbala ruce, sama ohromená silou lásky, v níž se rozkoš stupňovala takřka v utrpení a stávala se trýzní – mučivou trýzní, ale pro ni sladkou.

A Čemezov sám téměř nebyl vinen ani potěšením, ani trýzní, která se v ní občas zrodila.

V té době se její city vyladily do tak bolestné citlivosti, že každá maličkost, které si on skoro ani nevšiml, bezvýznamné slovo, polibek nebo úsměv, u ní mohl vyvolat vášnivé, nepopsatelné nadšení, stejně jako ji jedno slovo nebo pohled mohly svrhnout do propasti a způsobit bolestivé, mučivé utrpení.

Tyto záchvaty Čemezova děsily, ale také ho dojímaly jako důkaz její velké lásky. Ale současně si dobře uvědomoval, že to nebyl on, kdo způsobil toto exaltované zbožňování, ale její

vlastní povaha, která k tomu má od přírody sklon a nalézá v něm příležitost dát průchod bouřlivým silám, které v ní zuří. Stejně nadšení a zbožňování by mohla zakusit ve vztahu k jinému muži, kterého by potkala v době, kdy potřebovala velkou lásku.

„Kdybys žila v době prvotního křesťanství,“ řekl jí jednou, když ji zase přepadl takový záchvat, a ona před ním klečela se zářícíma očima a s pláčem mu líbala ruce, „byla by ses určitě stala jednou z mučednic, a s radostí bys šla do mučírny a nechala by ses upálit nebo roztrhat, a skoro by tě to těšilo...“

„Ano, ano!“ zvolala radostně a s pohnutím. „Ano, ano, víš, někdy se mi dokonce zdá, že už jsem to jednou zažila, dávno, hrozně dávno, ale zažila! Stejně nadšení, stejně vytržení, možná! A dokonce i teď, když se mi v hrudi cosi probudí, nějaká bolestně sladká radost, která všechno pohltí, a mně se zdá, že bych se nechala mučit a bičovat a konala bych hrdinské činy ve jménu něčeho a někoho a vydala bych se za oběť, i kdyby mě ubili k smrti... A Bůh ví, co bych dokázala obětovat, co vykonat! A ten okamžik přejde – a nic jsem neudělala... nic jsem nevykonala a vůbec nic neobětovala!“ vykřikla s bolestí a hanbou a zakryla si rukama obličej.

„To všechno je nadbytek sil a představitosti, který v tobě bouří... ale ve skutečnosti,“ dodal zamyšleně, „jsou takové záchvaty něco jako bengálský oheň, který jasně vzplane a za minutu zhasne!“

„Ano, ano – a kromě popela a sazí z něj nic nezůstane,“ řekla z úzkostí, „a potom je ještě větší tma, ale Bože, Bože!“ vykřikla a vyskočila s vášnivým výrazem v obličeji. „Cítím v sobě tolik síly, tolik síly! A co si s ní počnu, kam ji napřu!“

„Budu tě milovat a využiji ji na tebe!“ řekla po chvíli a vzala jeho hlavu do rukou a zamyšleně a s něžným smutkem se mu zadívala do očí.

„Miluj mě,“ řekl a láskyplně ji přitiskl k sobě, „a Bůh ti k tomu dá sílu a nebudeš ji muset spotřebovat, bude se ti hodit i na jiné věci...“

Ještě pořád mlčela, neodtáhla ruce od jeho obličeje, a s toutéž oduševnělou, přísnou něžností, s hlubokým pátravým pohledem, který jako by četl v jeho duši, se mu zahleděla do očí.

„Celý svět v jednom člověku!“ řekla tiše, s radostí i strachem v hlase, a najednou se zachvěla, ale on se zasmál, vzal její ruce a zlíbal je.

„To se ti jenom v tuhle chvíli zdá,“ řekl s klidným úsměvem, „a jsem si jistý, že kdybychom se rozešli, že by svět sice v první chvíli pro tebe ztratil krásu a radost, ale po půl roce, pokud ne dřív, a pravděpodobně mnohem dřív, by ti znovu začal připadat široký a krásný jako dříve, nebo ještě krásnější po kratičkém ochlazení. Nemůžeš žít, aniž bys cítila jeho krásu a kouzlo, a pokud bys ji přestala vidět v jednom, našla bys ji v jiném... příliš miluješ život, cítíš jeho krásu...“

„Ale ty máš v sobě,“ řekla a trochu se od něj odtáhla, „příliš mnoho analýzy a rozvážnosti! Abys věděl, tak tím všechno otrávíš! Někdy se mi zdá, že sis nikdy nedělal žádné iluze, nikdy nežádal ani od života, ani od lidí víc, než ti mohli dát! Ale zatím je to nudné – pořád žít ve striktním, jednou provždy vytvořeném rámci ‚reality‘! Copak se ti nechce někdy, třeba jen vzácně, třeba v myšlenkách, ve snu, přes ně přeletět? Podle mě je to pro člověka dokonce nutné. Třeba ví, že se klame, že se nic takového nestane, ale přesto sní! Ale to z tebe udělala tvoje služba!“ přerušila se najednou s nespokojeným a netrpělivým výrazem. „Protože co všechny ty tvoje papíry, dokumenty, ministři, zasedání, komise a kdovíjaké komitety – jaký prostor mohou dát představivosti, a nakonec musí vysušit a zmrazit veškerou fantasii a každý náběh k ní!“

„Tak o tom jsme už nejednou mluvili,“ řekl Čemezov, také najednou chladný a nepřátelský, „a očividně jsme nedošli ke společnému názoru na tu otázku!“

„A nikdy, nikdy nedojdeme!“ vykřikla zapáleně. „Nechápu,“ promluvila rozčileně, a sotva se v sobě zadržujíc podráždění, které se v ní už dlouho hromadilo, „jak je možné ztrácet těmi záležitostmi skoro všechen čas, všechny síly, a vidět v nich div ne jediný zájem a smysl života! Dokonce i láska ke mně se kvůli tomu odsouvá na druhé místo! Všechno, všechno obětuješ té hloupé službě!“

Čemezov neodpověděl a nezačal Olze odporovat. Stáhnul se do sebe jako vždycky, když mezi nimi došlo k podobnému rozhovoru. Neměl rád ty nekonečné a nesmyslné spory o jedno a totéž téma, které ničemu nepomáhaly, ve kterých se nemohli na ničem shodnout, a jenom se zbytečně navzájem popouzeli.

A tak mlčel s pochmurným a studeným znaveným výrazem, zatímco Olga, která, když narazila na své citlivé místo, už nemohla přestat, a jak mluvila, rozčilovala se čím dál víc, a byla tím rozčilenější a podrážděnější, čím úporněji on mlčel.

Čemezova velmi udivovalo a rmoutilo, že Olga nejenže nemá sympatii a zájem o jeho milovanou, jemu tak drahou práci, ale tvrdohlavě, s podivným, dokonce žárlivým nepřátelstvím odmítá pochopit, že mu může, a dokonce musí být drahá.

Totíž nějaký zájem měla, ale čistě ženský, povrchní a nestálý. Zajímala ji jenom obecná povaha jeho práce, jeho vztahy z kolegy, s ministrem, k veřejnosti, někdy (ale velmi zřídka) nějaký Čemezovův nový projekt nebo malá bitva s některým z protivníků kvůli některé otázce, ale na samotnou práci, na kterou mu podle jejího názoru promrhal spoustu času, silně žárlila.

Když se začali scházet, domníval se Čemezov, že žena, která sama má milovanou práci, která sama pracuje a vášnivě se oddává své práci, rychle pochopí i jeho, bude sympatizovat

s jeho dílem i jeho prací, a stane se tak trochu jeho spolupracovnící. Ale Olga nejenže se nestala jeho spolupracovnící, ale dokonce mu překážela v práci, což se ukázalo teď, v létě, kdy měla sama zcela vlnu a toužila s ním trávit co nejvíc času s tím, že především kvůli tomu se přestěhovala do Petrohradu.

Proto se zlobila, když musel se (a musel často) zvlášť tvrdě zabývat celý den, nebo dokonce několik dní po sobě, nějakou náležitou a důležitou prací. A jak už to u něj bývalo, v takových dnech se celý ponořil do své práce, a jak do ní byl ponořen, téměř se nezajímal o nic jiného než o práci, a jako by ochladl i k samotné Olze, která mu bránila v soustředění.

Dokonce se v těch dnech snažil vídat ji méně a někdy ji i požádal, aby vůbec nepřicházela, a domníval se, že to pochopí a nebude se na něj zlobit. A ji to zatím v hloubi duše uráželo a třebaže si z vrozené delikátnosti netroufala se k tomu vyjádřit, podráždění, které proti svému zvyku skrývala v sobě, stále více narůstalo.

Jednou ji v nádherném jasném slunečním dnu láska k němu zachvátil se zvlášť radostnou silou, spěchala k němu plná radosti a života a doufala, že spolu půjdou někam daleko do lesa nebo do polí, kde se oba tak rádi procházeli – a když k němu přišla, zjistila, že je utrápený, chladný, obklopený naléhavými papíry. Uvítal ji téměř s nelibostí, a všechna radost ze života a láska, která jí tak planula v duši, zhasla pod jeho utrápeným, chladným pohledem, a nahradil ji pocit urážky a nenávisť k jeho práci, která mu ji bere. V tom okamžiku se jí zdála jeho práce ještě suchopárnější a nepříjemnější – jenom jim kazila jejich štěstí a překážela jim.

„A víš co, Olgo,“ poznamenala s úsměvem skeptická Miločka, „mě se zdá, že ho tolik miluješ jenom proto, že on tě svou láskou nerozmazluje. Opravdu, kdyby celé dny seděl u tvých nohou, hleděl by do tvých překrásných očí a šeptal ti jako nějaký

zamilovaný rytíř o své lásce, brzy bys k němu ochladla! Ale on má v ruce uzdu a bič, a tím tě drží tak pevně!“

Olga se nejprve rozzlobila, ale poté, co to několikrát vášnivě popřela – najednou zmlkla a zamyslela se.

„Koneckonců, možná máš pravdu,“ řekla mrzutě, „možná jsem opravdu jedna z těch žen, které potřebují bití, aby pořádně milovaly!“

„Tak proto já jsem nikdy nikoho nemilovala, protože mě nikdo nebil!“ řekla Miločka se smíchem. „To je opravdu dobrý nápad! Musím to říct některému ze svých ctitelů, tomu, kdo je zajímavější než ostatní! Jen ať mě zmlátí! Možná pak aspoň poznám ta různá ‚vytržení lásky‘, kterými teď plýtvám jenom na klobouky a šaty!“

IV.

Bylo horké červencové odpoledne. Čemezov přišel za Olgou a pozval ji na procházku. Ve volných dnech rád jezdil nebo chodil s Olgou kilometry daleko, do nějakého vzdáleného města nebo vesničky, kde si odpočinuli a napili se mléka.

Nešli po cestě, ale přímo přes lesík, překračovali měkké kopečky pokryté nadýchaným mechem.

Olga měla světlé letní šaty, které se blýskaly jako modré skvrny v temné zeleni lesa, a bílý šátek na hlavě, kterým se chránila proti slunci místo slunečníku. Den byl úžasný a vzduch byl vlhký a teplý, provoněný pryskyřicí borovic a čerstvým, právě pokoseným senem – přímo se chvěl v průzračné čistotě. Všechny listy na stromech a keřích jakoby ztuhly v blaženosti a malátnosti poledního horka. Jenom potok, po jehož břehu šli, bystrý a průzračný, si tiše mumlal a proudil mezi oblázky, a spousta zelených a modrých vážek a bílých baboček se vznášela nad shluky jasných pomněnek, které se dotýkaly břehů. Všude v trávě crkaly neviditelné kobylky, ale ptáci zmlkli a jenom v dálce kukala kukačka.

Cestička kolem potoka byla tak úzká, že nemohli jít vedle sebe. Větvičky stromů a keřů se jim co chvíli zachytávaly o šaty a obličej, zahrazovaly jim cestu a oni šli mlčky za sebou, natahovali se po nich a odstrkovali je rukama.

„Tak,“ řekl Čemezov obraceje se k Olze, „teď přijdeme na loučku a odpočineme si na seně.“

S úsměvem přikývla pod bílým šátkem, jehož stín jí padal k obočí.

Cesta se rozšířila a Čemezov se na chvíli zastavil, aby počkal na Olgu.

„Tak,“ řekl a ukázal na jeden ze stohů sena, „kdo bude u toho stohu dřív?“

Zasmála se trochu nerozhodně a výsměšně, jako by jí připadalo směšné si v jejich věku hrát na honěnou, čemuž už dávno odvykla. Ale když uviděla, že se rozběhl, rozběhla se za ním, a jako by se jí vrátila dívčí lehkost a rychlost, s radostí se rozběhla necítíc vlastní kroky, vstříc teplému větru, který jí lehce nadzvedával šaty, šuměl v uších a ovíval rozpálené tváře.

Čemezov ji daleko předběhl, a když lehce zadýchaná doběhla a se smíchem se vrhla do sena, Čemezov už se tam rozvaloval a čekal na ni.

„Copak,“ řekl a líbal její vlhký krk, „už sis odvykla, zadýchala ses? Už jsi zapomněla, jak jsi jako děvče běhala v Kuncově?“

„Je horko,“ řekla s lenošnou malátností. Po běhu dýchala ještě těžce a zrychleně. Dala si ruce za hlavu a mlčky, s blaženým úsměvem, přivřela oči. Lehký šátek jí sklouzl z hlavy, a vlasy, zapletené do tlustého copu a složené na zátylku, se uvolnily a jejich jednotlivé praménky se přilepily k vlhké kůži na čele a na spáncích.

Usadili se na seně a mlčky se dívali na tmavě modré, bolestně jasné vysoké nebe, které se jim klenulo nad hlavami. Lehké, řasovité mraky pomalu plynuly a rozpouštěly se nad nimi, a všechno ostatní bylo zalité sluncem.

„Že je to lepší než u muziky na nádraží!“ řekl Čemezov a s potěšením z plných plic vdechoval svěží vůni právě pokoseného sena.

Byly mu zvlášť protivné ty věčné procházky na nádraží a k muzice, kam Miločka neustále tahala Olgu. A dnes, dřív než ji nechala odejít, se ji snažila přesvědčit, aby s ní šla posnídat na zahradu, kde u příležitosti nějakého svátku hrála od rána hudba.

Olga se usmála, protože pochopila, proč to Čemezov říká, ale neodpověděla. Zalila ji sladká, lenivá malátnost a nechtělo se jí ani mluvit, ani přemýšlet, jenom mlčela, s úsměvem zamrzlým v obličeji, rozhlížela se a poslouchala, jak v trávě cvrkají tisíce kobylek a naplňují vzduch svou svéráznou hudbou.

Čemezov vzal její ruku, která byla odhalená až k lokti, a přitiskl si ji na hrud'. Díval se na její mladou, silnou postavu nataženou s neuvědomělým půvabem, na její tmavé obočí a řasy, zpod kterých slabým ohýnkem hořely její krásné oči, na její nádherná rudá pootevřená ústa – a musel obdivovat její svěží, tak hrdě se předvádějící krásu.

Ona mlčky, s prchavým úsměvem, upírala oči střídavě na něj a na nebe a do dálky a smála se na něj i na nebe i na tu dálku a na všechno, na co padl její pohled.

„Víš,“ řekla a trochu se nadzvedla, „někdy se mě najednou zmocní takový zvláštní pocit radosti ze života! Najednou cítím, že žiji! Stává se ti to někdy – že to naplno pochopíš, třeba jenom na okamžik? Nemůžeš to cítit pořád, obyčejně žiješ a nepřemýšlíš o tom, skoro si toho nevšímáš, ale někdy to najednou pochopíš tak jasně, tak silně celou svou bytostí, přímo to na tebe padne, zachvátí tě to jako nějaké osvětlení – ano, ano, jsem to já, živá, silná – a já žiji, žiji! A naplní tě takové nadšení, taková radost, a najednou máš v sobě takovou sílu, takovou sílu v hrudi pocítíš, že se ti zdá, že bys dokázal zvednout horu a stoupat vysoko, vysoko! A také svět je náhle zalitý sluncem! A

všechno, celý svět, i lidé, i slunce a štěstí, vše, vše je moje – každé stébélko – je moje! Bože, kdyby mi slíbili věčnou blaženost, nevyměnila bych za ni čtyřicet let takového živého, vášnivého života! Ach, život, život!“ vykřikla, „co je lepší než ty?“ A vyskočila na nohy s jasně zářícíma očima, široce roztáhla ruce a žádostivě vdechovala svou silnou, mladou, horoucí hrudí vzduch života, přímo se kochala tím, že dýchá, a přála si obejmou celý svět, který tolik milovala, a který se teď před ní rozprostíral zalitý sluncem, životem a radostí.

„To dokazuje jenom to, kolik máš v sobě ještě života a mládí,“ řekl Čemezov, který ji s obdivem pozoroval. „Odrážíš v sobě dojem, který na tebe v tu chvíli působí, a v tom je možná síla tvého talentu a tvého kouzla, dodal v duchu, ale neřekl to, protože nerad říkal komplimenty, které mu připadaly směšné a zbytečné. „Ale v mých letech už to nebývá,“ pokračoval zamyšleně, „i když, podle mého mínění, na počtu let zas tolik nezáleží. Takovou radost z vědomí vlastního bytí může být dána jenom mládím, nebo přírodou, nebo mimořádně nadanou povahou. A ve velkých městech se vede tak nepřirozený život, že přírodu vidíme málokdy, a mládí – se svou silou, vnímavostí pro city a dojmy – se udusí mnohem rychleji než u lidí, kteří žijí v přímém spojení s přírodou. K tomu náš život probíhá příliš nervózně a strašně rychle, a současně je naplněný nekonečným počtem maličkostí a umělých rozptýlení a zábav, až se úplně ztrácí jeho smysl, dojmy se ztrácejí, rozměňují, zkracují, a nakonec zmizí i schopnost je vnímat. Čím víc se vzdalujeme přírodě, tím více se pocity stávají mělčími a otupují se!“

„Máš pravdu, sama jsem si toho všimla! Stávalo se, že jsem žila na vesnici nebo v horách na Kavkaze nebo někde u moře – a tam začneš úplně jinak žít a cítit a myslet! Vzpomínám si, jak to bylo na Krymu, vyjdeš někdy v noci na balkón u moře a stojíš! A kolem je takové ticho, jenom vlny tiše šplouchají, a nebe je temné, hluboké, a hoří v něm myriády hvězd... V tu

chvíli se v duši zrodí zvláštní pocit – ne nadšení, ne radost ze života jako teď, ale něco jiného, slavnostního a klidného, jako by ses blížil k něčemu velkému a tajemnému, začínal něco chápat... A přijedeš do Moskvy a znovu začneš žít mezi zdmi a na ulicích, a pro samé zkoušky, vysvětlování, intriky, návštěvy, klepy, švadleny, hádky, trojky – už nepostřehneš nic tajemného, nepřiblížíš se k ničemu velkému, myslíš jen na to, aby švadlena nezkazila šaty a aby Veriginové nedali moje role. Bože můj, Bože můj, pokud nám po smrti zůstane vědomí prožitého života, kolik z nás bude se po smrti utápět v neplodné lítosti, že tady promarnili svůj život!“

„Tak vidíš,“ řekl Čemezov, „jak jsi nedůsledná, a jak velmi rychle, a téměř nezávisle na tobě, se mění tvoje dojmy! Ani ne před pěti minutami ses na tomto místě radovala ze života a byla jím nadšená, a teď o něm mluvíš téměř s hořkostí a zklamáním!“

„Ale ne,“ řekla rychle, „to není zklamání životem, ale podmínkami, špatnými a nenormálními, ve kterých ho většinu strávíme. Život sám je vždy krásný, už jenom proto, že je součástí něčeho velkého, božského a věčného! Život jsme přece my a celý svět, a všechno lidstvo, a také nebe a země, a slunce, a ty, a já, a naše láska, a ta píseň, která se sem nese – to všechno je život, jeden, všeobecný, veliký, nádherný a nekonečný život! A současně jsem to i já, protože pokud jsem na tomto světě, všechno je i ve mně a pro mě, a já jsem ve všem, a někdy se to všechno spojí s mou vlastní existencí, takže nedokážu rozlišit, kde končím já a kde začíná svět! A tehdy mi připadá, že je nemyslitelné a nemožné, že by to všechno mohlo existovat beze mě, někdy později, až tady nebudu, stejně jako my připadá nemyslitelné a nemožné, že bych já mohla někde existovat mimo tohle všechno a bez toho všeho! Ó hrůza, hrůza!“ zašeptala, zbledla, celá se roztřásla a zakryla si obličej rukama, jako by už cítila ten hrozný, nepochopitelný smrtelný chlad.

A Čemezov se díval na její postavu plnou krásy a života, na stohy právě pokoseného sena, roztroušeného po sluncem zalité loučce, na mladý lesík bříz a borovic, na malé bílé mráčky rozpouštějící se na modré obloze, na bystrou, úzkou říčku, od níž stoupala svěží vůně vody – a zdálo se mu, že je v tom tolik nekonečného života, a v tom okamžiku mu připadalo, že je to opravdu spojené s nimi, s jejich životem, s jejich láskou, takže i jemu připadalo nemožné, že by všechno mohlo pokračovat v takové věčné, klidné kráse, až oni zmizí někam, kam nepronikne jejich rozum, nezaletí jejich představivost...

„Pak u vchodu v můj hrob ať šťastná
mlád hýří veselím a hrou,
a příroda tam bezúčastná
ať září věčnou nádherou.“³⁰

řekl tiše, bezděky si vzpomínaje na ty krásné verše...

A oba několik minut mlčeli, oba uvažovali pro sebe o tom nevyhnutelném a záhadném, co je navzdory veškeré radosti a štěstí, které je teď obklopuje, před nimi neúprosně leží v budoucnosti... A kde? Kdy? Možná ve chvíli velkého štěstí a lásky k životu...

V.

Za několik minut Olžin obličej zase oživil, zrudověl a její oči se rozzářily a zasmály.

„Koneckonců, například náš Petr Georgijevič Obuchov!“ spustila, protože její mysl naprosto nečekaně přešla od velkých otázek života k Obuchovovi, „já jsem si jistá, že si nejenže nevšímám svého života, ale ani slunce nikdy nevšímám! Totiž, samozřejmě si všimne, že je teplo nebo chladno, jestli prší nebo

³⁰ A.S. Puškin, přeložil V.A.Jung

je jasno, ale jen natolik, aby popřemýšlel o tom, jaký kabát si má obléknout, jestli teplý nebo lehký! Ale jsem si jistá, že ho nikdy ani nenapadlo: vždyť já žiju, žiju! A tím méně by propadl dojetí a nadšení z takového poznání! A nejenže by nepropadl nadšení, ale pokládal by ho za podivné a neslušné a možná i svým způsobem nepříjemné! On musí mít k radosti i zármutku legitimní a úctyhodný důvod! Nemám ráda lidi, kteří musí mít ke všemu legitimní důvod. Jsem si jistá, že on i přemýšlí výhradně o naprosto legitimních a úctyhodných věcech – o službě, o rodině, o předávání zpráv ministroví, o dietách, o své půdě, o nových šatech pro ženu, o vytoužené hvězdě na frak, na vint, a velmi zřídka, jako na velmi příjemnou výjimku, na cestu do zahraničí ve vládním zájmu, nebo na večeři s Jeho Excelencí. A kdyby se ho zeptali, jaký je smysl života, jaké povinnosti a radosti, určitě by si pomyslel: být v padesáti skutečným tajným radou, a pokud možno, tak raději ve čtyřiceti pěti, a pobírat dvanáct tisíc platu a mít státní byt, ale kdyby měl ty myšlenky vyjádřit nahlas, rozvinul by je a mluvil by široce a složitě v nejasných, ale hlasitých frázích o povinnostech ke státu a vládě, o vědomí, že správně a svědomitě plní povinnosti, které mu byly svěřeny...”

„Chudák Petr Georgijevič,“ zasmál se Čemezov, „čím to, že ho máš najednou plné zuby?“

„A kolik je takových Petřů Georgijevičů – a zvlášť u vás v Petrohradě!“

Čemezov si nejednou všiml, že Olga má v hloubi duše kdovíproč hrozně nerada Petrohrad, a to ho nemálo znepokojovalo, protože i kdyby ho sám příliš nemiloval, kvůli službě měl v úmyslu v něm žít navždy.

„Díváš se na Petrohrad s předsudky, které vy Moskvané máte vrozené,“ řekl, „přitom jsi z něj nic neviděla kromě toho nejlepššího. Přijímají tě tady pokaždé, když hraješ, div ne lépe

než v Moskvě, v Petrohradu jsme se setkali, a ty ho stejně nemáš ráda a pořád na něj kvůli něčemu nadáváš!“

„Ach, pokud jde o nás,“ vykřikla s přesvědčením, „my bychom se stejně setkali, pokud ne tady, tak v Moskvě, nebo v Kosmoděmjansku, nebo v Paříži – stejně by se to stalo, protože se to muselo stát! To je osud!“

„Tak vstávej, můj osude!“ řekl se smíchem, zvedl ji za ruce ze sena a ze šatů a z vlasů jí smetl suchá stébla trávy.

Začalo být ještě větší horko, téměř parno, po horizontu se plazila hustá, bílá oblaka, podobná ohromným chuchvalcům našlehaného mýdla. Dýchat bylo stále obtížnější, a jenom od říčky se táhla čerstvá vlhkost. Oba se chtěli napít. Sestoupili k potůčku, který se v tom místě rozšířil a jako stuha obtáčel půlkruhem palouk, na kterém odpočívali. Naklonili se nad vodou, nabírali rukama studenou, přímo ledovou vodu, a lačně ji pili.

Olga si umyla obličej, a když si ho otřela svým měkkým hedvábným šátkem, vložila ruce do vody, hrála si s ní a těšila se z toho, jak jí rychle protéká mezi prsty. Natrhala si pomněnky a připevnila si je na hrud' a do vlasů. S osvěženou pletí a s kytičkou něžných modrých kvítků vypadala jako mladičká dívka. Najednou na ni přišla hravost, a když se k ní přiblížil Čemezov, který pro ni trhal žluté vodní lilie a pomněnky, rychle nabrala vodu a celého ho postříkala chladnými kapkami, které se zářivě zableskly na slunci.

„Á!“ vykřikl a chytil ji za ruce. „Tak ty tak! Tak dobře!“ Držel ji jednou rukou a chtěl ji také postříkat, ale ona se zasmála a schovala si obličej. Chladná, osvěžující voda, kterou se právě umyli, z nich smyla lenivou malátnost, a jim oběma se chtělo dovádět, běhat a dělat hlouposti. Klečeli proti sobě a s nadšením a smíchem spolu zápasili rozstříkující vodu, a třebaže on byl silnější než ona, bylo pro něj těžké ji přemoci, protože se mu

čistě ženský svíjela v rukách a vyklouzla mu v tom okamžiku, kdy si myslel, že už nad ní zvítězil.

Ale nakonec se mu podařilo ji sevřít tak, že se nemohla ani pohnout, ani vykrotit, a pak před ním se smíchem padla na zem, celá zčervenala a zadýchaná z boje. Vlasy se jí rozpustily, pomněnky rozsypaly, ale ona si toho nevšímala a jen se smála, celý obličej jí zářil teplým ruměncem, oči jí svítily a bylo v ní tolik života a vášně, že Čemezov musel pustit její ruce a políbit její červené, horké rty.

VI.

Na zpáteční cestu si najali loďku a přeplavili se na druhý břeh, kde se u malého přístaviště usadila nějaká společnost, která zřejmě také čekala na loďku, a šaty dívek, které tam stály, zářily jako jasné červené, bílé a modré skvrny, a zvonivé mladé hlasy se nesly daleko přes jezero.

Čemezov vesloval, a proto seděl zády k nim, ale bezděčně se ohlédl za známými hlasy a okamžitě tu mládež poznal – byli to Saveljevovi a Zina. V první chvíli chtěl uhnout stranou, aby se s nimi nesetkal, ale pak si to rozmyslel a namířil loďku přímo k molu.

Proč se musíme pořád schovávat! řekl si v duchu podrážděně, přičemž se zlobil nejen kvůli tomu setkání, ale i proto, že chtěl uhnout stranou, vždyť si může chodit kam chce a s kým chce... Olga si toho všimla a také trochu upadla do rozpaků.

„Možná bychom se měli vrátit?“ zeptala se a nerozhodně pohybovala kormidlem.

„K čemu!“ řekl podrážděně. „Z jakého důvodu!“ rozzlobeně se zamračil, protože byl sám se sebou nespokojeným a zamířil přímo k molu.

„Tak tady je loďka,“ přivítal je s radostí Nikolaj Saveljev, švihácky obepnutý svou krásnou uniformou, kterou se očividně předváděl před slečnami.

„Ach, Juriji, to jsi ty!“ radostně vykřikla Zina, ale když uviděla Olgu, upadla náhle do rozpaků stejně jako všichni ostatní,

„Ano, já,“ řekl Čemezov a snažil se vypadal lhostejně, „chystáte se povozit na lodičce?“

Mary tu byla také, a tím trapnější bylo Čemezovovi toto setkání.

„Ano, ale loďky zatím nejsou,“ řekl ženich starší slečny Saveljevové, mladý dělostřelecký důstojník v brýlích, hloupě, jak se zdálo Čemezovovi, ale s úsměvem.

Čemezov pomohl Olze vystoupit a udělal to schválně zvláště pozorně a ochotně, aby ukázal rozpačité, ale zvědavě mládeži, která je pozorovala, jak hluboce si váží své společnice.

Proč se stydím? s údivem a téměř podrážděně se zeptala Olga sama sebe, když jako první přešla molo, zatímco Čemezov se tam chvíli zdržel zdravením. Nemám se za co stydět, pomyslela si, a zatím se cítila trapně, a dokonce se začervenala, když procházela před touto řadou zvědavých očí. Všimla si, jak se před ní všichni instinktivně a až moc rychle rozestoupili, jako by se jí z nějakého důvodu báli dotknout.

Všimla si, i když se neřídila, jak se na ni Zina v jasných červených letních šatech a v bílém kloboučku s květinami mlčky dívá s milým, plachým a rozpačitým výrazem celou dobu, kdy šla kolem ní. Ale především si Olga všimla někoho nového, koho ještě ve společnosti Oleninových neviděla, vysoké, štíhlé dívky, která ji provázela dlouhým, pátravým pohledem tmavě modrých očí.

Ty oči z nějakého důvodu Olgu zasáhly. Cítila, že v tom pohledu není pouhá zvědavost jako u ostatní mládeže, ale ještě něco jiného, hlubšího a smutnějšího.

„Kdo je ta dívka v bílém?“ zeptala se Čemezova, když ji dohonil.

Byl trochu v rozpacích, a to Olgu překvapilo ještě víc, než smutný pohled té dívky.

„Je to Zinina přítelkyně,“ odpověděl neochotně.

Olga několik minut kráčela mlčky a o něčem přemýšlela, a jenom se na něj několikrát pátravě podívala.

„Poslouchej,“ řekla najednou, „mezi tebou a tou slečnou něco je... přiznej se!“

„Co by mohlo být!“ řekl s nelibostí Olze, ale současně užasl nad Olžiným instinktem, díky kterému mnohokrát uhodla postoje lidí podle jediného pohledu nebo slova. „Nic zvláštního nebylo!“ dodal klidně, přičemž cítil, že se jí vydal svým podrážděným tónem.

„A co to znamená, že nebylo nic zvláštního?“ zeptala se s pátravým a naléhavým pohledem.

„No, a i kdyby něco bylo, co na tom!“ řekl ostře, Ty řeči mu byly nepříjemné, zdálo se mu, že se Olga vyptává nedelikátně a netaktně. Setkání s jeho lidmi mu kazilo náladu, a když k němu došlo takhle, byl ještě podrážděnější. V žádném případě se necítil oprávněn zradit Mary (ani kvůli Olze) a její něžnou lásku k němu, která v něm vzbuzovala jakýsi pocit vděčnosti a viny dokonce i teď, když věděl, že mezi nimi už nemůže nic být – a teď dokonce větší než tenkrát, když si myslel, že od něj ona i ostatní čekají vyjádření a pokládají to vyjádření div ne za jeho povinnost.

„Tak nic neříkej, když nechceš!“ řekla Olga smutně a dotčeně.

„Stejně všechno vím! Už podle toho, že jsi mi nechtěl nic říct, a že ses zlobil, když jsem se tě ptala. Kdyby nic nebylo, nezlobil by ses a odpověděl... Ta dívka do tebe byla určitě zamilovaná, jenom nevím, jestli hodně nebo málo, a tobě se určitě taky líbila, aspoň trochu. A protože je to přítelkyně tvé sestry, určitě s ní počítali jako s nevěstou pro tebe! Nevrt' hlavou tak posměšně – stejně ti neuvěřím! A ty ses setkal se mnou a jsi můj!“ řekla radostně a přitiskla k sobě jeho ruku, o kterou se opírala.

„Ó, my ženy se v tomhle nenecháme oklamat,“ dodala šibalsky, očividně velmi potěšená, že z jediného pohledu té slečny a jeho

pohněvaného pohledu uhodla jejich malé tajemství. „My to uhodneme instinktem!“

VII.

Kulaté jezero, celé zalité sluncem, bylo tak klidné, že se v něm jasně modrá obloha s obláčky i dači na břehu utopené v zeleni odrážely jako v obráceném zrcadle. Jenom lehký vánek, spíše pohlazení, je chvílemi lehce zčeřil, zvlnil zrcadlový povrch a jemně zašuměl v rákosí u břehu.

Mladí se rozdělili do dvou člunů a navzájem se předháněli, soutěžili, kdo je lepší v umění veslovat, ve kterém zvláště vynikali Aljoša a Nikolaj Saveljev.

Seděli společně v jedné loďce se Zinou a Mary, a Nikolaj se bavil tím, že slečny „mučinkoval“, jak sám říkal.

V poslední době Aljoša a Zina začali být plaší a mlčenliví, když byli spolu, jako by se báli prozradit lásku, kterou jeden u druhého instinktivně vycítil, ačkoliv do té doby se málokdy odhodlali mluvit nejen o lásce, ale i o naprosto lhotejnostech věcech. Ta láska jim působila radost, ale také je děsila, zvláště Zinu, která od chvíle, kdy všimla, že se červená, když zaslechne Aljošovo jméno a když se s ním setká, cítila v hloubi duše jakýsi stud a strach, jako by čekala, že ji za to potrestají. Nejenže se neodvážila mluvit s ním nebo o něm, ale styděla se dokonce na něj myslet, protože se bála, že se tím prozradí, předstírala, že se o něj nezajímá a téměř si ani nevšímá jeho přítomnosti, schválně se smála s Mary a Nikolajem, ale její oči, ještě dětsky jasné a pravdivé, se proti její vůli dívaly na Aljošu, který se na ni mlčky usmíval. Zato Nikolaj vyváděl všechno možné. Výborně vesloval a věděl to o sobě, a proto si vymýšlel všelijaké neočekávané a odvážné kousky, aby ohromil slečny svým hrdinstvím a uměním. Tu otáčel loďku skoro na místě, v malých kroužcích, nutil ji, jak říkal „tančit valčík“, pak vystřelil rychle jako šipka na bok druhé loďky, kde seděly jeho

sestry se ženichem a jeho kamarádem, a přehnal se tak blízko vedle ní, že se zdálo, že narazí, slečny se polekaly a začaly křičet, ale on ji s výrazem vítězného hrdiny pyšně minul, aniž by se jí dotknul.

„Hurá!“ křičel na ně dozadu a mával brigádýrkou. „Naši vyhráli! Kdo s námi dokáže držet krok!“

„Zinaido Nikolajevno,“ navrhl za okamžik s nejvážnější tváří Zině. „chcete, abych převrhnul loďku? Nebojte se, my s Alexejem plaveme velmi dobře, pořádně vás chytíme, on vás, já Mary Sergejevnu, a za okamžik s vámi doplaveme ke břehu, ani si nenamochíte nohy! Chcete? Aspoň to vyzkoušejte, to vám stojí za to!“

Zina se smála a v hloubi duše se bála, aby bláznivý Nikolaj takový kousek opravdu neprovedl.

„Ach, Nikolaji, přestaňte!“ přemlouvala ho svým tenkými, sotva slyšitelným hláskem. „A nekývejte tak tou lodí!“

„Copak se vám to nelíbí? Vždyť je to jako v kolébce! Zavřete oči a představte si, že jste zase maličká, malušenká, a tohle není loďka, ale kolébka, a já nejsem já, ale vaše chůva, a aby byla iluze dokonalá, budu vám zpívat: Spi, děťátko, spi, zavři očka své...“

Ale Zina nechtěla to nechtěla vyzkoušet, ani si nic takového představovat, a už se vážně bála, křičela a držela se boku loďky, k radosti uličnického Nikolaje, který schválně houpal loďkou ještě víc.

„Nech toho, Nikolaji,“ vykřikl nakonec Aljoša, protože se obával, že se Zina příliš poleká, „nebo opravdu nakonec převrhneš loďku!“

„Ale když mě o to Zinaida Nikolajevna prosí, nemůžu neposlechnout!“

„To není pravda, já vás o nic neprosím, přestaňte, prosím!“

„Aha, neprosíte, to znamená, že se bojíte! Tak mi řekněte: Kolečko, můj milý, dušinko, přestaňte houpat loďkou a děsit mě! Řekněte to, a já možná přestanu!“

„Mary!“ vykřikla Zina zoufale, ale pořád se smála, protože Nikolaj dělal tak směšné grimasy, „zakaž mu ty dělat hlouposti, tebe možný poslechnu!“

„A kdo mi řekne: Kolečko, miloučký, přestaňte houpat loďkou a děsit mě, toho poslechnu!“

„No tak, Kolečko, miloučký, přestaň houpat loďku...“ začal se smíchem Aljoša, všichni vybuchli smíchem, a Nikolaj ho za to postříkal.

„Ne, ne, bratře,“ vykřikl, „Podvádíš! Pro tebe to neplatí! Chci to slyšet od slečen!“

„Kolečko, miloučký, přestaňte, dušinko, zlobit!“ s úsměvem ke všeobecnému překvapení promluvila Mary, a Nikolaj propadl takovému nadšení, že div opravdu nepřevrátil loďku.

„Jak to!“ křičel u vytržení. „Sama Mary Sergejevna! Ale já to chápu! To je tak příjemné, dá se říci, překvapení!“

Vůbec nečekal od Mary takovou „duchapřítomnost“, a protože ho to plně uspokojilo, vítězoslavně, ale klidně, se nakonec posadil na místo, což všechny velmi potěšilo.

Zina také nikterak neočekávala, že právě se Mary odhodlá splnit hloupý Nikolajův požadavek a vysloví ta slova. Vůbec ji Mary dnes trochu překvapila. Obyčejně byla zdrženlivá a tichá, dnes byla relativně velmi živá a povídavá. Smála se Nikolajovým nehoráznostem, a dokonce s ním sama žertovala, třebaže její smích zněl nervózně a tvář byla bledá. Nezkušená a důvěřivá Zina ještě nedokázala rozeznávat takové jemnosti a upřímně se radovala, že je Mary tak veselá a klidná po setkání s Jurijem a Leont'jevovou, ke kterému došlo tak neočekávaně. A ona se bála, že právě to setkání způsobí Mary bolest.

Mary se nikdy Zině nepřiznala ke své lásce k jejímu bratrovi, a Jelena Nikolajevna jí nikdy neřekla, že s ní počítala jako s jeho

ženou, ale Zina to uhodla sama ženským instinktem, stejně jako instinktivně uhodla, jaký vztah má Čemezov k Olze, třebaže o tom nejenže nikdo neřekl, ale dokonce to před ní skrývali a snažili se v její přítomnosti ani nevyslovit jméno Leont'jevové. Ale Nina měla jednu důvěrnou kamarádku, kterou nikdo nepodezříval, a se kterou vedla šepem dlouhé a tajné rozhovory. Tou kamarádkou byla její vlastní mladičká komorná Duňaša, chůvina neteř a kmotřenka, od dětství určená Zině. Jako první řekla Zině o lásce Jurije Nikolajeviče a paní Leont'jevové, a od té doby jí vyprávěla o všech novinkách, které Zinu velmi zajímaly, a Zina díky tomu věděla víc než Jelena Nikolajevna, která nechtěla nic slyšet a o ničem vědět, Toto odhalení Zinu zaujalo a fascinovalo a stalo se to nejoblíbenějším tématem jejich rozhovorů s Duňašou.

Už toho večera, kdy viděla Leont'jevovou v Marii Stuartovně, její obdiv vzplanul v zamilované zbožňování, které je vlastní mladým dívkám ke starším ženám, které je něčím zaujmou a líbí se jim. Pečlivě uchovávala květiny, které jí Olga tehdy hodila na nádraží, a nakoupila spoustu pohlednic, kde byla ve všech možných rolích a pózách. Olga se jí stala zářícím, nádherným božstvem a nedostupným ideálem, před nímž – kvůli síle podivné, podvědomé, ale vroucí sympatie – byla připravena se bázkově a radostně sklánět. A najednou se toto nádherné, nedostupné božstvo zamilovalo do jejího bratra a nějakým způsobem (v Zininých představách ještě nejasným) se s ním sblížilo. To ještě zvětšilo její náklonnost a Olga se stala pro Zinu ještě o něco tajemnější, záhadnější, zajímavější, a ještě více vzrušovala její mladou představivost.

Zina teď cítila i k samotnému Čemezovovi větší respekt, a ten často zachytil její zvědavý pohled, kterým se na něj pátravě dívala, jako by se snažila z jeho tváře vyčíst nějaké tajemství.

Ale ani jemu, ani sestře, ani komukoliv jinému kromě své Duňaši se neodhodlala dát nájevo ani narážkou nebo

neopatrným slovem, že zná tajemství, které před ní tak pečlivě skrývají. Ale zato, když se dívala na bratra, myslela si s nesmělou a šibalskou radostí: ale já vím, já vím!

Ale říct to nahlas by si nedovolila za nic na světě. Ona, která dřív mluvila o Leont'jevové skoro bez přestávky, teď skoro nevyslovila její jméno, a i pohlednice schovala a těšila se jimi pouze o samotě s Duňášou. Instinktem, který ji teď vedl lépe než sebelepší výchova, a částečně díky Duňáše pochopila, že láska Jurije a Leont'jevové se kdovíproč nelíbí Jeleně, která se na ně dokonce zlobí stejně jako Archipyč. Zinu to velmi překvapilo a zarazilo. Vůbec nechápala, jak je možné se kvůli tomu zlobit a jaký je důvod té nespokojenosti. Podle jejího názoru to bylo úplně v pořádku. Nemluvě už o zbožňování, které cítila ke svému nádhernému ideálu, Zina nevědomky reagovala na Olžinu lásku svými radostnými, vnímavými sedmnácti lety, které samy byly plné snů o lásce. Radost z toho objevu ji kazilo jedině pomyšlení na Mary, která také milovala Jurije. Zina by měla upřímnou radost, kdyby si ho Mary vzala, ale pomyšlení na to, že Jurije miluje sama Olga Leont'jevová, její nádherné božstvo, v ní vyvolávalo ještě větší nadšení, takže podvědomě zradila svou přítelkyni ve prospěch svého božstva. S Mary nikdy nemluvily ani o Čemezovovi, ani o Leont'jevové. Zina cítila, že Mary také odněkud zná celou historii, a proto, když se setkali na molu, se Zina polekala, protože si uvědomovala, jak nepříjemné to musí být pro Mary. Ale ta zůstala úplně klidná, a navíc, jak se zdálo Zině, potom ožila a rozveselila se, takže se Zina zaradovala, protože si pomyslela, že všechno dopadlo dobře, a že možná... možná Mary už Jurije nemiluje.

Mládež se dosyta najezdila a vrátila se domů až k večeři. Na břehu už na ně čekaly Jelena Nikolajevna a Saveljevová, které jim šly naproti. Byla neděle, a proto všichni večeřeli, jak už bylo dávno zavedeno, u Oleninových. Stůl byl prostřen na nekryté

velké verandě, která byla chráněná přes sluncem bílými markýzami s červenými krajkami a ze které byl nádherný výhled na jezero. Čekali jen na Arkadije Petroviče a Ilju Jegoroviče, kteří se vydali na malou procházku před večeří.

„Bože můj, jak to vypadáš?“ řekla Jelena Nikolajevna a dívala se s obdivným pohledem na Zininu zčervenalou, líbeznou tvářičku. „Všichni vypadáme krásně,“ poznamenala starší Saveljevová, ukazujíc na svoje šaty, celé pokropené vodou, „báječně jsme si to užili! To, maminko, udělal tvůj miláček, protivný Nikolaj!“

Raisa Konstantinovna s něžným, téměř zamilovaným úsměvem poplácala syna po tváři a poradila dcerám, aby se před večeří trochu upravily.

„Ani mně by to neuškodilo, půjdu do svého pokoje,“ řekla Mary. Když byla v létě na návštěvě u Oleninových, měla k dispozici volný pokoj.

Zina také chtěla odejít jako starší slečny, ale ještě se na minutku zdržela a se smíchem rychle vyprávěla sestře, jaké hlouposti celou dobu vyváděl Nikolaj a jak hrozně rozkolébal loďku, že se div nepřevrátila.

„No, jdi, jdi, učeš se!“ řekla jí Jelena Nikolajevna, chytila ji za ramena a jemně ji otočila, a nakonec ji vystrčila ze dveří. Zina přeskočila práh a rozběhla se. Bylo tak radostné a veselé běžet, cítila, jak je dobré žít a jak ji celý svět miluje: i Jelena, i Jurij, i chůva, i... dokonce i Aljoša! A všichni jsou dobří a šťastná... A rychle, s úsměvem, který jí na svěží baculaté tvářičce dělal milé dolíčky, vyběhla nahoru, po dřevěném úzkém schodišti a otevřela dveře do Maryina pokoje.

Ale musela se s úžasem zastavit na prahu.

Mary stála uprostřed místnosti zády ke dveřím, zakrývala si obličej rukama a plakala, a ramena se jí otřásala němými, potlačovanými vzlyky.

„Mary, Mary!“ vykřikla Zina smutně a teprve teď pochopila, že se Mary půldruhé hodiny přetvařovala a čekala jen na chvíli, až bude sama.

„Mary... Mary...“ opakovala a cítil, že se sama rozpláče, k ní natáhla ruce.

Mary se k ní rychle obrátila s pohněvaným a vyčítavým výrazem uplakaného obličeje. Zřejmě chtěla něco říci, ale místo slov z ní vyšlo jenom zavzlykání, a ona slabě mávla rukou, jako by chtěla Zině naznačit, aby odešla. Ale Zina neodešla a s pláčem se k ní vrhla, pevně ji objala, přitiskla ji k sobě a zasypala jí tváře, vlasy a ruce polibky.

Mary ji už neodháněla a mlčky plakala pod jejími polibky němými, potlačovanými a trhavými vzlyky.

„Bože!“ vykřikla Zina a zoufale se jí dívala do tváře. „Tolik ho miluješ!“

„Mlč, mlč!“ řekla Mary s námahou a jakoby hanbou a hrůzou si znovu zakryla obličej.

Zina se na ni dívala s hlubokou lítostí, nevěděla, co říci a jak utěšit svou nešťastnou přítelkyni, kterou nikdy v životě neviděla plakat.

Ale co mohla říci? Čím ji mohla utěšit? V tu chvíli si připadala zbytečná a hloupá, protože nedokázala vymyslet nic, čím by jí pomohla.

„Maryičko,“ řekla nesměle, ochotná, jak se zdá, umřít, jen aby jí trochu ulehčila, „Maryičko, neplač... to je přejde... uvidíš, že to brzy přejde...“

„Mlč, mlč!“ vykřikla Mary s bolestí a najednou od sebe prudce odstrčila Zinu a rozplakala se ještě silněji.

Bože, hořce si pomyslela Zina a s úzkostí se dávala na vzlykající přítelkyni. Před chvilkou se jí dalo, že všichni kolem ní jsou šťastní, a přitom je Mary nešťastná, Jelena možná není nešťastná, ale trápí se, chůva pořád pláče, a jejich sousedce před dvěma dny umřel maličký syn, takový pěkný, nádherný

chlapeček, a najednou umřel... Proč je to tak zařízené, že lidé musí umírat, trpět, stonat, snášet nouzi a hoře? Copak by nebylo lepší, kdyby byli všichni pořád šťastní a zdraví? A copak je nutné, aby všichni lidé byli aspoň jednou nešťastní: kdyby byla svatá, modlila by se třeba tisíc let a vyprosila by si u Boha, aby učinil všechny, rozhodně všechny lidi šťastnými, a aby na zemi už nebyli nešťastní, nemocní a chudí... Ale ona nebyla svatá, ale byla hloupá, bezmocná dívka, která nejenže nedokáže vymodlit univerzální štěstí pro lidi, ale ani neví, jak utěšit kamarádku! A tak stála nesměle a bezmocně vedle ní, a už se nepokoušela Mary utěšovat a uklidňovat, tím spíš, že ona sama svému utěšování téměř nevěřila.

Maryino vzlykání se mezitím postupně utišilo, a nakonec úplně přestalo, ale pořád mlčela, o něčem hluboce přemýšlela, přiložila kapesník ke rtům a smutnými očima hleděla na zářící a klidnou hladinu jezera blýskajícího na slunci. A Zina mechanicky stála na místě a nerušila ji.

Nakonec Mary hluboce vzdychla, odvrátila se od okna a sama objala a políbila Zinu, která se rozzářila a zaradovala se, že první silný poryv zármutku a slz Mary přešel, a že se trochu uklidnila.

„Zino,“ řekla Mary tiše a trochu stydlivě, „nikdy se mnou o tom nemluv.“

„Nebudu!“ vykřikla Zina okamžitě. „Nikdy nebudu! Já vím, já vím,“ dodala rychle, celá červená a v rozpacích, „já vím, jak je ti těžko – nikdy nebudu!“

Mary se smutně usmála, a jako by jí děkovala, jako by ji prosila mlčky, jen něžností, aby ji odpustila příkrost, se kterou jí v první chvíli odmrštila, ji znovu políbila.

Tvář měla pořád uplakanou, ale už klidnou a bezstarostnou jako vždycky.

Důkladně a dlouho se potom omývala studenou vodou, jako by se obávala, aby nezůstaly stopy slz a neprozradily ji. Zina ji usilovně pomáhala, podávala tu vodu, tu mýdlo a ručník.

Konečně z Maryiny tváře zmizely stopy slz, jen mírně zčervenalé oči blýskaly měkkým, nezvyklým leskem. Trochu si před zrcadlem přičísla vlasy a upravila se před zrcadlem, a v tu chvíli se zezdola ozval hlas pokojské, která volala slečny „ke stolu“.

Slečny sešly. Zina pobledla a polekala se, když uviděla mezi ostatními Jurije, který přišel na večeri v Oleninovým jako každou neděli, ale Zině se z nějakého důvodu zdálo, že dnes nemůže přijít.

S obavami se podívala na Mary, ale ta s klidným úsměvem podala Čemezovovi ruku a pozdravila Ilju Jegoroviče, se kterým se ještě neviděla.

„Jak jste si zajezdili?“ zeptal se Čemezov, hlavně kvůli tomu, aby vůbec něco řekl. Od toho večera, kdy se málem vyslovil, mu bylo trochu zatěžko s ní mluvit.

„Výborně,“ řekla roztomile Mary, a usmívala se chladným, formálním, nic neprozrazujícím úsměvem, „Nikolaj Iljič nám nabízel, že nás potopí, ale my jsme odmítli.“

„Potopit!“ zasmál se Čemezov. „To zní hrozně. Určitě jste už byli na břehu?“

„Ne,“ řekla Mary a také se smála. „Bylo to uprostřed jezera, ale on to nabízel jenom proto, aby nás vyzkoušel.“

„Prosím, posaďte se, dámy a pánové!“ obrátila se Jelena Nikolajevna k hostům. Každý se posadil, kam chtěl. Čemezov se posadil vedle Mary. Nedokázal sám sobě vysvětlit, proč to udělal. Od toho významného večera se vyhýbal tomu, aby zůstal s Mary sám nebo s ní seděl u večere. Ano, zdá se, že dokonce neměl příležitost s ní večeret. Ale dnes, po setkání na molu, měl pocit, že ho na ní něco zajímá a něco ho k ní přitahuje. Mary očividně klidně jedla, klidně odpovídala na jeho otázky, a ještě

klidněji snášela jeho pohled, když s ním mluvila. Byla úplně klidná a projevovala tu vyrovnanou, společenskou roztomilost, která zakrývá naprostou lhostejnost k tomu, s kým se právě mluví, i k tomu, o čem se mluví. Nikoho by při pohledu na Mary nenapadlo, jaké drama se právě odehrálo v její duši.

Ne, řekl si Čemezov, který se několikrát pátravě podíval na její lhostejnou, krásnou tvář, ve skutečnosti ke mně nic vážného necítila. A pokud ano, pak ji to brzy přešlo. No, tím lépe, díky Bohu.

Ale když si to říkal, najednou zesmutněl, jako by mu bylo líto nějakého tichého, ale sladkého snu, kterého se nechtěl vzdát.

A také Zina je pokradmu pozorně sledovala a byla ohromená tím, že Mary může tak klidně jíst, mluvit a usmívat se s tím člověkem, pro kterého před chvílí tak bolestně plakala.

„Bože,“ myslela si, „teď se tak přemáhá, a až bude zase sama, znovu se bude trápit a plakat. I teď trpí, určitě trpí, a jenom proto, aby si nikdo ničeho nevšiml, se tak klidně usmívá a povídá! Ach, chudák, chudák!“ A Zina měla takovou starost o svou přítelkyni, že nemohla jíst ani mluvit, a na tváři měla tak rozpačitý, provinilý a utrápený výraz, že Jelena Nikolajevna, která nechápala, co s ní je, se na ni několikrát nervózně podívala.

VIII.

Už přišel podzim, náš raný petrohradský podzim, v němž už od poloviny srpna začíná vytrvale pršet, padá listí a nebe se z průzračně modrého stane tupě šedým, mokrým a těžce visícím nad zemí promáčenou deští.

„Bože můj, Bože můj!“ říkala Pelageja Semjonovna, smutně se dávajíc z okna. „V Moskvě je teď krásné léto, babí léto, a podzimním Petrohradu není nic jako u dobrých lidí! Jen kdybychom se mohli co nejdříve přestěhovat do města – co je to za radost bydlet v těch letních dačách!“

Nastasja s tím plně souhlasila, také ji dača omrzela, ale perspektiva petrohradského života ji také netěšila. Nemohla zapomenout na Moskvu a celým srdcem ji to tam táhlo.

„Kdybych tak mohla pobýt v mátušce Moskvě aspoň týden,“ říkala někdy, ve chvílích, kdy v ní hluboký stesk probudil zoufalou odvahu. „Kdybych tak viděla všechny své přátele, kmotříčky a kmotřence! Určitě teď pro mě pláčou a vzpomínají, kam se poděla naše Nastasja Alexejevna, jak jen tam žije, ubohá!“

„Ale nedrášej mi srdce, Nast'o, jen mi to děláš horší!“ přerušila ji netrpělivě Pelageja Semjonovna, které se nestýskalo o nic méně než Nastě po početných moskevských přátelích, kteří jí tu tolik chyběli. V domácnosti Leont'jevových vůbec zavládlo nezvyklé ticho a sklíčenost. Dokonce i Miločka se nudila kvůli těm nesnesitelným deštům, které nepřestávaly celé dny. Nemohla se tak často ukazovat na různých zábavách, na nádraží a u muziky, kde by všechny ohromovala svými toaletami a ctiteli. Ale její ctitelé se všichni někam rozutekli. Někdo odjel na Krym, někdo do zahraničí, někteří na nějaké hloupé manévry, dokonce Ardalion Michailovič odjel do Nižného na veletrh, kde dělal vždycky skvělé obchody. Boris na celé dny mizel k nějakým novým přátelům. Varja všechny otravovala svým cvičením, nekonečným jako ty deště. Olga se doma skoro neukazovala a ubohá Miločka se dokonce přestala oblékat. Taky proč, když se neměla komu ukazovat a koho si podmaňovat! A celý den se apaticky povalovala na pohovkách, neoblečená, neučesaná, a z nudy se dokonce odhodlala číst překlady různých francouzských románů. K ke všemu ještě její holčička dostala chřipku, kterou pak nakazila i Serjožu, a děti celý den fňukaly a vymýšlely si, a ještě víc rozčilovaly maminku.

„Bože! Kdybychom se už konečně přestěhovali do města!“ říkala, zívala nudou a opravdu nevěděla, co má dělat a čím se

zaměstnat, když se nemusí oblékat, ani procházet, ani koketovat. Ale do města se nepřestěhovali, i když je to tam všechny dávno táhlo. Čemezov měl ve zvyku být na dače velmi dlouho, a Olga se ke všeobecné nespokojenosti a pohoršení rozhodla, že tam také zůstane velmi dlouho. Když se o tom Miločka dověděla, rozzlobila se jako ještě nikdy.

„To je vrchol všeho!“ rozkřikla se, když jí o tom matka řekla.

„Co je nám po tom, že se jemu nechce odjet! My můžeme odjet i bez něho! Jemu se tady možná bude chtít zůstat přes zimu s vlky, a my taky budeme muset! Bože můj, copak se z nás stali jeho nevolníci? Zdá se mi, že s ním nejsme právě zadobře, zamilovaná je do něj jenom Olga, tak proč se mu musíme hloupě podřizovat! Jestli se Olze chce, ať ze sebe dělá blázna, ale proč my! Bože, takoví blázni jako my se hned tak nenajdou!“

„Ale Miločko, vždyť ona s ním nemůže zůstat sama!“ odpovídala Pelageja Semjonovna a bezmocně rozhazovala ruce. Sama nevěděla, co si počít mezi těmi dvěma ohni. „Olga mi to navrhla, vy, povídá, si odjedte, a já se k němu přestěhuji! Ale copak můžu souhlasit s tím, abych vystavila vlastní dítě hanbě. Co by tomu řekli pořádní lidé?“

„Ale vykašlete se na to, vaši pořádní lidé toho i tak napovídají dost! Je to všechno tak hloupé a nepříjemné, že se jednoho krásného dne seberu a přestěhuji se sama, a vy si tu bydlíte s podomky a psy, jak je vám libo!“

„Ale Miločko, musíme s ní mít soucit. Jindy bych i já trvala na svém, ale teď sama vidíš, jak je rozrušená. V divadle se jí nedaří, a oni dva se začali často hádat.“

„Kašlete na to,“ přerušila ji nelítostně Miločka, která si na matce vylévala špatnou náladu, „neutěšujte se tím nesmyslem, Vůbec se nehádají, a pokud se i pohádají, tím hůř pro vás, protože ona se do něj po každé hádce ještě více zamiluje!“

Na to Pelageja Semjonovna jenom smutně vzdychla a zmlkla. Opravdu od každé hádky mezi Olgou a Čemezovem čekala vytoužený konec jejich vztahu. Olga ovšem z hrdosti ani jí, ani nikomu jinému z rodiny neřekla o těch hádkách, ale Pelageja Semjonovna, Nastasja i Miločka to samy uhodly podle výrazu jejího obličej a rozpoložení, a Pelageja Semjonovna dokonce předpokládala (pro svou útěchu a naději, jak to přesně vystihla Miločka), že k těm hádkám došlo, i když to nebyla pravda. Kdykoliv se Olga tvářila zamračeně a zamyšleně, Pelageja Semjonovna s radostí vychytrale šeptala Nastasje „vida, zase se pohádali“, ačkoliv dobře věděla, že Olžina ustaranost může být vyvolaná úplně jinými příčinami. Když začaly zkoušky, v divadle téměř nevycházela z nepříjemností.

Nepříjemnosti byly ve skutečnosti zatím malé, ale ji, která jim odvykla za poslední roky v Moskvě, kde ji všichni milovali a hýčkali, rozčilovaly víc, než si zasloužily. Už na začátku předpovídala, co na ni čeká v budoucnosti.

Doposud se objevovala na petrohradském jevišti málokdy, na pohostinském vystoupení jako moskevské celebrita, a všichni pokládali za svou povinnost ji obletovat, vedení jí lichotilo, kolegové jí podlézali, a proto mohla směle a rozhodně, téměř bez strachu z odmítnutí, předkládat svoje podmínky a požadavky. Teď se situace trochu změnila, už nebyla hostí, ale prostě jedna z hlavních hereček petrohradské scény, a k tomu se sem nedostala díky úsilí zdejšího vedení (které ji to předtím několikrát navrhlo a ona pokaždé rozhodně odmítla), ale na vlastní žádost. Nebylo to tak, že by se nakonec uvolila souhlasit, ale ve skutečnosti oni jí udělali laskavost, když tak rychle vyhověli jejímu rozmaru. Ale zároveň nezapomněli na svoje předcházející prosby a její odmítnutí, a čas od času jí to připomněli a dávali jí najevo, že když ji prosili, tak dělala drahoty a odmítala je, kdežto když ona prosila, vůbec nedělali drahoty a ochotně ji přijali, ale zato role nebudou stejné a její

práva budou o něco menší. Pravda, byli k ní pořád laskaví, ale ta laskavost už nebyla tak srdečná, jako ta, se kterou se setkávala dříve, když sem přijížděla na dvě nebo tři představení. Říkali jí, že svým příchodem potěšila petrohradské divadlo, že do ní vkládají všechny naděje a očekávání, že pozvedne ubohou scénu, která za posledních dvacet let tak žalostně upadla, a dodá jí bývalého lesku, že se všichni u ní budou učit atd. Ale ve skutečnosti jí stavěli do cesty překážky téměř ve všem. Z deseti her, které jim navrhla, přijali jenom tři, a to Marii Stuartovnu, Bouří a Dame aux camélias, všechny staré, které už tady hrála. „Měli bychom upřímnou radost,“ říkali, jako by ji chtěli utěšit, „a dobře víme, jak by to pozvedlo náš repertoár, který to už dávno potřebuje! Ale odpusťte, vždyť vy chcete něco opravdu nemožného! Předkládáte nám takové hry jako Kleopatra, Panna Orleánská, Romeo a Julie, Shylock, Úklady a láska, Medea, ale promiňte, na výpravu každé z těch her, pokud by měla být vypravená dobře a důstojně pro divadlo hlavního města i samotné hry, by bylo potřeba desítek tisíc! Tady nejsou tržby, které by nám zaplatily vynaložené výdaje, a nakonec, nejdůležitější je, že podobné hry nemá kdo hrát! Nemáme na ně herce! Jedna vlaštovička, drahá Olgo Lvovno, ještě nedělá jaro!“

„Jak to, že nemáte?“ podivila se Olga, která věděla, kolik talentovaných herců má ředitelství k dispozici.

„Tak, tak, nejsou!“ opakovali klidně, jen s náznakem lítosti rozhodli rukama. „Naši nejsou zvyklí na podobný repertoár. U nás jsme patnáct let hráli hry úplně jiného druhu, a už jsme si pro ně vychovali představitele. Vždyť by se museli nejen naučit nové role, ale taky se znovu naučit jak chodit, jak mluvit, jak se chovat na jevišti! Vždyť například ve Shakespearově Othellovi nebudete chodit a mluvit jako ve hrách současného repertoáru! Vyžaduje to naprosto jiný druh humoru a chování, to ti naši nedokáží, a nikdo z nich se nechce učit všechno znovu!“

„Co to povídáte!“ řekla pobouřená Olga, „a co u nás – v Moskvě?“

„Ale u vás v Moskvě je to úplně jiné! V Moskvě je přece slavná škola a tradice, v Moskvě herci usilují o to, aby se dostali své divadlo na úroveň nejlepších evropských divadel a drží se především celoevropského repertoáru, na kterém se učí, rozvíjejí svůj talent a jdou dopředu, ale v Petrohradě si to nepřejí! A co herci! Ale i samotné publikum si to odvyklo, už ani Shakespeare je bohužel nepřitahuje!“

„To přece není možné, že byste v Petrohradu neměli vzdělané lidi s dobrým vkusem, kteří chápou umění.“

„Ale takoví lidé k nám, Olgo Lvovno, skoro nechodí! Máme v Alexandrince vlastní publikum, vlastní autory, příjemnější a srozumitelnější, než ti různí Shakespearové a Molierové. Vždyť je nutné vyhovět vkusu publika.“

„Bože!“ vykřikla s úžasem Olga. „Ale vždyť vaše divadlo neexistuje jenom pro kupce! Změňte repertoár, přimějte vaše herce, aby pracovali, a nakonec dosáhnete toho, aby k vám začali chodit ti diváci, kteří k vám teď, jak říkáte, přestali chodit!“

„To už teď bude těžké, ani herci se najednou neodnaučí starým způsobům, ani diváci se rychle nepřeučí. Diváci nám už nevěří. Zkoušeli jsme to, dali jsme klasické hry – a prázdno! Už druhé, třetí představení jsme hráli před téměř prázdným divadlem. Naši stálí diváci na to nechodí, a ti ostatní přijdou, podívají se a odejdou, možno říci, neuspokojení. Někteří přímo řeknou: raději hrajte sví Sidorovy a Karpovy, tam jsou aspoň vaši herci na svém místě, ale tady se na ně prostě nedá dívat!“

„Hrozné, hrozné!“ řekla Olga, která si představila smutnou perspektivu, která se rýsuje před ní a před jejím talentem. Ale v takovém případě se můžeme uchýlit k Ostrovskému,“ navrhla potom, „mám ho velmi ráda a vždycky se mi v něm dařilo...“

„Ale Ostrovskij se nehodí!“

„Tak ani Ostrovskij! A co se na něm nehodí?“

„Je toho hodně, a především si i od něj odvykli! Vyčerpál se, chápete, kouzlo novosti už vyvanulo! Dnešní publikum miluje novinky a dává přednost horší kvalitě, ale větší kvantitě nových her! Když dám novou hru, tak mám pět nebo šest prvních představení vyprodaných. A kdo by šel sám proti sobě! My jsme donuceni se podřídít zájmu pokladny! A Ostrovského dáváme většinou o svátcích nebo na Maslenici. V těch dnech to nevádí, nikomu se nechce se na nic dívat. A herci ho taky nemají rádi!“

„A co tedy mají herci rádi?“ ostře se zeptala Olga, která už těžko potlačovala hněv, který v ní začínal kypět.

„Mají rádi svůj repertoár, lehké drama a komedii, na ně je příjemné se dívat a snadné je hrát.“

„Aby ne!“ poznamenala Olga s hořkým úšklebkem. „Není potřeba přemýšlet ani pracovat na roli. Bohužel není nutné ani hrát – prostě vyjdi na scénu a mluv.“

„Vy se zlobíte, ale oni mají také svoji pravdu! Dnes se diváci nechodí do divadla kochat, ‚koukat do tváře velkým talentům‘, jak říkali za starých časů, ale aby se trochu rozptýlili, zasmáli a odpočinuli, a dámy prostě proto, aby uviděly nové toalety hereček a předvedly svoje vlastní! A vážný repertoár je, bohužel, rozptyluje špatně!

Dneska se už nelíbí nejen tragédie, ale ani lehké drama, promiňte, říkají, co to má znamenat, v životě drama, na scéně taky drama – dejte nám rozptýlení! Ano, změňte diváky a herce, a my s radostí změníme repertoár!“

„Nejdřív změňte repertoár, a publikum a herci se změní sami! Umělci dělají repertoár, repertoár nedělá herce. Žádné talenty, i kdyby byly kdoví jak silné a svěží se nemohou rozvinout a pohnout se dopředu na těch vašich tetkách, diblicích a různých hlupácích, kterými je krmíte, abyste někoho pobavili. Já ovšem chápu, že je těžké přejít najednou od hlupáků a tetiček a k Shakespeareovi a Molierovi a Hugovi, ale pokud je i náš vlastní

Ostrovskij nad jejich schopnosti, pak nechápu, co je to za herce, a co dokážou, co mají rádi!“

„Nynější herec,“ odpověděli jí, „je především herec čistě současný. Cítí a chápe pouze obyčejné lidi ze současnosti a v tom se cítí být mistrem, a někdy dosáhne v zobrazování těch lidí svého druhu umělecké virtuozity. Ale ani historické, ani současné, ale velmi silné, výrazné a výjimečné postavy mu prostě nesedí, jak se říká. Ztrácí se v nich nenajde správný tón. Už neobvyklý kostým ho tísní. Současný herec, až na výjimky, neumí nosit ani kostým, ani ovčí kožich, může hrát jenom v...“

„V saku, jak se říká,“ navrhla Olga se zlým smíchem.

„Ano, v saku, nebo ve fraku, v žaketu, v županu, slovem v tom, co je zvyklý nosit v běžném životě. To ho nijak nesvazuje, nijak mu nepřekáží, a v kostýmu nějakého Dona Carlose nebo Romea bude mít svázané ruce i nohy, všechna gesta budou nepřirozená, ani správný tón nebude umět vzít!“

„Pěkný herec, který neumí ani nosit kostým! Pro takové herce je tedy nutné mít přímo zvláštní autory, kteří pro ně ušijí speciální role, jako ševci boty.“

„To taky děláme.“

„Gratuluji vám i vašim hercům! To znamená, že váš autor, když začíná psát hru, nezačíná myšlenkou, netvoří charaktery a typy, ale přímo píše roli pro paní tuhle a pána tamtoho, a ušije to pro ně na míru – a umělecké dílo je hotovo?“

„Ano, svým způsobem.“

„A tvůrce je spokojen, herci jsou nadšení, a publikum je také spokojené! Skvělé!“

„Co se dá dělat, Olgo Lvovno, taková už je doba!“ řekli se shovívavým úsměvem a rozhodili rukama.

„Ale přestaňte, prosím, všichni si zvykli stěžovat na dobu. Proč je to možné v Moskvě, a tady to nejde? Co s tím má co dělat doba? Vždycky, když se někomu do něčeho nechce, vymlouvá se na nějaké vnější překážky, které v podstatě neexistují!“

Cítala takové znechucení a hořkost, takovou lítost, že se jí chtělo se vším praštit a letět do své milé, pro ni ztracené Moskvy, ze které dobrovolně utekla. Vědomí vlastní slabosti a bezmocnosti ji pohoršovalo a trápilo tím víc, čím více si uvědomovala, že nikam nepůjde, s ničím nepraští a dlouho, celé roky, možná celý život, bude muset bojovat sama se sebou a trpět mezi dvěma ohni, které ji spalují se stejnou intenzitou.

„Co se dá dělat, co se dá dělat!“ odpověděli jí s podivným úsměvem. „Nejste v Moskvě, musíte se přizpůsobit Petrohradu.“

Olga pochopila, že jí v laskavé formě připomněli přísloví „kdo chce s vlky žít, musí s nimi výti“.

Rozčilovalo ji to a trápilo, ale přesto nemohla neuznat, že mají svou pravdu. Samozřejmě, že si nepřejí všechno předělat jenom kvůli ní, a naprosto přirozeně čekají, že spíš ona se přizpůsobí jim. Síla a moc je na jejich straně. Kdyby k nim přišla v době, kdy ji o to prosili, mohla předložit vlastní podmínky a žádat, aby byly splněny. Ale teď se sama stala prosebnicí a ztratila tak nezávislé postavení. Sice se její talent nezmenšil a zájem publika se nesnížil, ale její akcie klesly a oni jí to dali pocítit. Ve skutečnosti řekli: „Tady rozhodujeme my, a ne vy, a tak budeme přikazovat a vy (protože jste to sama chtěla) se nám musíte podřídit.“ Ale pro Olgu bylo těžké se s tím okamžitě smířit. Pevně se rozhodla nepodlehnout. Bez ohledu na to, co říkali, ona měla také nemálo práv a zásluh a nedá se lacino.

IX.

Olga brzy dostala příležitost bojovat. Namísto her, které nabídla, jí poslali dvě hlavní role ve dvou nových připravovaných hrách, zcela bezvýznamných, ale jejich autoři byli oblíbení u ředitelství i u herců. Jedna byla nějaké přepracované německé melodrama, druhá fraška přeložená z francouzštiny. Melodrama Olze připadalo hloupě srdceryvné

a fraška prostě vulgární. Obě hry byly navíc znetvořeny převedením na ruské, vůbec neodpovídající poměry.

Hrozně se rozzlobila, když četla tyhle role, a zvláště nad jednou z nich, kde k jejímu úžasu po ní, dramatické, téměř tragické herečce žádali, aby běhala po jevišti jenom v korzetu, skákala z okna a celou dobu říkala vulgárnosti, které ji znechutily už při čtení.

„Zbláznili se, nebo se vysmívají!“ vykřikla a vztekle odhodila sešitky. „Copak jsem k nim nastoupila na vaudevilly nebo frašky?“

A s ostrou připomínkou vrátila role a požádala, aby jí neposílali takové jarmareční, vulgární nesmysly.

Na její ostrou připomínku prezíravě nereagovali, ale zato se buď rozhodli, že ji citelně potrestají za její drzost a svévoli, nebo jí chtěli dát najevo, že na ni úplně zapomněli, a další dva týdny jí neposlali žádnou další roli.

Zkoušky probíhaly obvyklým způsobem bez ní a zkoušely se právě ty hry, které odmítla a které ji rozzlobily. Očividně jí chtěli ukázat, že nebudou věnovat pozornost jejím rozmarům a že se bez ní výborně obejdou. A pokud bude mít vrtochy, tím hůř pro ni, protože v takovém případě bude sedět doma bez rolí. Olžina samolibost, zhýčkaná všeobecným, stálým uctíváním, bolestivě trpěla, ale ona si nepřála jim dopřát, aby nad ní zvítězili, tvářila se, že se nezlobí a že jí jsou dokonce k smíchu. V hloubi duše jí ale nebylo do smíchu. Opravdu ji chtějí vydírat a nenechají ji sehrát ani jednu z jejích nejlepších rolí, ve kterých jí ještě petrohradští neviděli a ve kterých by se jim tak ráda ukázala?

Chápala, že pokazí si všechny vztahy (tak nutné v divadle), a nejenže nedosáhne zvýšení úrovně repertoáru, ale nakonec uškodí i sobě, když bude od samého začátku tvrdě bojovat a bude nekompromisně odmítat všechny hry a prosazovat svoje. Pokud neustoupí ani trochu, jakým právem to může požadovat

od nich? Nemá vzít každou roli, kterou jí nabídnou? Ale tato myšlenka jí byla tak protivná, a tak urážela hrdost herečky, seriózní herečky, že jí připadalo přímo nesvědomitě a ostudné dělat takové ústupky, nejen pro ni, ale i pro samotné umění, kterému doposud sloužila tak nekompromisně a které tak milovala. Má se bát těch sporů, intrik a překážek! Copak jich zažila málo! Kdo se bojí, nesmí do lesa, a ona doposud chodila směle, a půjde zase. Už jednou zvítězila nad všemi intrikami, a to byla mladší, nezkušenější a bezprávná – takže zvítězí i teď. Jenom nesmí ustupovat – bez ní se neobejdou. Nemohou ji zazdít tím, že ji nenechají hrát, jako zazdili už mnohé, kteří se nechtěli podřídit jejich rutině! Dobře chápala, že bez ohledu na jakékoliv intriky ji nemohou ignorovat – má příliš pevné postavení v ruském divadle a zvučné jméno. Ať je to jak chce, nemohou s ní zacházet stejným způsobem jako s jinými, méně významnými herečkami, kterým bez ohledu na zjevné schopnosti, které by se mohly rozvinout v opravdový talent, ale kterým kvůli kdoví komu a z kdoví jakých nevysvětlitelných důvodů nedovolili, aby se rozvinuly. A koneckonců, jaký smysl by pro ně samotné mělo, kdyby se ji pokusili „dát k ledu“? Už její pohostinské hry ukázaly, jak si jí petrohradské publikum cení, jak ji miluje a jak se tlačí na její představení. Proč by se mělo ředitelství dobrovolně vzdát tržeb, které jim Olga vždycky přinášela! A proč by mělo snížit (nebo úplně zničit) význam herečky, která by mohla být pýchou a ozdobou každého divadla! Obvykle se snaží získat takové herečky a spíš zvýšit než potlačovat jejich popularitu. Olga dobře znala svoji cenu. Neměla o sobě přehnané mínění, které je tak vlastní herečkám, ale ani falešně nesnižovala svou sílu a talent. Nechtěla je zveličovat ani snižovat. Ale ať Olga sebelépe znala svá práva a svůj talent, ať se sebevíc uklidňovala těmito úvahami, v hloubi duše se nemohla nestrachovat a neznepokojoval, čekala, jak to všechno skončí, jak se jí tu bude dařit a jaké bude mít úspěchy,

protože pro ni bylo hrozné představit si život bez nich. Vzhledem k tomu, že jí nedávali role a ještě neměla zkoušky, málokdy se ukazovala v divadle a k Miloččinu pobouření bydlela na dače, i když už byl začátek září. Ale když se objevila v divadle, cítila nějaké němé, zdrženlivé nepřátelství, nejen od vedení, u kterého by to chápala, ale i od kolegů, což ji zvláště překvapovalo.

Samozřejmě chápala, že pro „dámy ruského Molièrova domu“, jak jim posměšně říkala, je její příchod naprosto nežádoucí, a proto je jejich zlomyslnost pochopitelná, ale muži ji jak překvapili, tak roztrpčili svým chladným, ironickým a zdrženlivým tónem, jakým s ní kdoví proč většina z nich jednala, místo dobrých a přátelských vztahů, jaké mezi nimi bývaly dříve. Vždyť ji sami vždycky přemlouvali, aby sem přešla, sami snili o tom, že budou pracovat a hrát společně – a najednou taková nečekaná změna! Nedokázala si ani uvědomit, kdy to začalo: teď, v poslední době, nebo už na jaře, když se rozhodla, že sem přejde. V létě se s nimi viděla velmi ráno, takže si možná nevšimla. Barsukov, který se k ní, jak se zdá, jediný choval vřele a upřímně jako dřív, jí jako první objasnil příčinu.

„Ach, Oleňko,“ řekl jí s výčitkou, „vždyť ty sama, miláčku, na tom máš polovinu viny! Jen jsi vzpomeň na svůj rozhovor o zdejším repertoáru a našich hercích.“

„Ach tak,“ řekla Barsukovovi. Vzpomněla si na ten rozhovor a uvědomila si, že některé její poznámky byly možná opravdu příkřejší, než žádala obezřetnost. „Dobře. Řekla jsem jenom to, co bych se nezdřáhala říct nahlas i jim samotným, kdyby byla příležitost!“

„Tak vidíš, drahoušku, a zbytečně! Kvůli tomu jsou na tebe naštvaní! Pravdu, miláčku, nemá nikdo rád! O tom rozhovoru samozřejmě druhý den všichni věděli, a hodně se jich postavilo proti tobě, protože si připadají ublížení a uražení! A našim

dámám se to hodí. Takže se postaraly o to, aby se to nafouklo a začaly křičet, že ses posmívala repertoáru a umělcům. Že chceš, aby všichni tancovali, jak ty pískáš a že se snažíš zavést vlastní pořádky, což se pochopitelně většině z nich nezamlouvalo! Sama výš, že herci jsou ješitní a urážliví, a ty ses neopatrně dotkla jejich marnivosti – a tak sis pochopitelně udělala jedním rázem spoustu nepřátel!“

„Nevím,“ řekla Olga hněvivě a hrdě s plným vědomím své pravdy jak před nimi, tak před svým svědomím, „neřekla jsem nic, co bych nebyla ochotná jim říct do očí! Ano, opravdu shledávám, že tady pohřbívají svůj talent a nejsou ochotní pracovat ani se vyvíjet a jsou spokojeni se svým laciným úspěchem u bidýlka! A pokládám za hanebné a nečestné, když se inteligentní a schopní lidé takto stavějí k práci, jenom se tím ponižují a škodí umění, kterému slouží! A jestli si myslí, že o nich mluvím potichu za jejich zády, pak půjdu a řeknu jim to hezky do očí!“

„Ne, Oleňko, nedělej to!“ řekl Barsukov a držel ji za ruce studené rozčilením. „Stejně z toho nic nebude kromě všeobecné hádky a tvého hysterického záchvatu! To nejde, přijít, uvidět a zvítězit, tady si každý myslí, že je víc než Caesar, a ty je nepřesvědčíš, už kvůli jejich prokleté herecké pýše a tvrdohlavosti! Nejlepší bude začít postupně, pomaličku, polehoučku přesvědčovat, aby si každý myslel, že on první přišel na ten nápad a že je to jeho iniciativa! A to s tvou ženskou chytrostí a mazaností nebude vůbec těžké zařídit. Znáš přece naše bratry: herci jsou, drahoušku, pyšní jako čerti a důvěřiví jako děti. A nic to nestojí – stačí jenom vědět, na jakou strunku zahrát, a pak nejenže se proti tobě nebudou stavět a intrikovat, ale sami začnou tvoje novinky podporovat, a dokonce je s nadšením propagovat! Jenom se nesmíš dotknout jejich ješitnosti. Herci musíš, miláčku, lichotit, a pak se stane tvým otrokem a utáhneš ho na vařené nudli!“

„Ne, to se asi nenaučím,“ řekla „to bych mohla rovnou sloužit v diplomatickém sboru, a ne u divadla! Tam jsou na to speciálně školení, ale já nejsem diplomatka, ale herečka!“

„Ale, drahoušku, neměla by ses štítit diplomacie!“ řekl Barsukov líbaje ji, a schválně, aby Olgu trochu uklidnila pobavil, přešel do svého oblíbeného komického tónu. „Je to věda užitečná a dobrá, zvláště pro takové horké hlavy, jako je naše Oleňka Leont'jevová! Tak tak, drahoušku, polehoučku, žádný kvap...“

„Ach, Burseňko, Burseňko!“ vykřikla najednou Olga a přitiskla se k němu. „Já tady nevydržím, zahynu tady, cítím, že tady zahynu!“

„Ale no tak, proč bys hynula!“ řekl Barsukov a něžně a opatrně ji jako nemocné dítě hladil po vlasech svou velkou, teplou a měkkou rukou. „zahynout, Bůh dá, nezahyneš, jenom... jenom si dej pozor, aby tě nezavedla ta tvoje zamilovaná pletka! Co je to za herečku, když má přistřižená křídla! Umělec musí být jak svobodný orel, teprve potom cítí svou sílu! Víš, kdyby věděli, že tě tady nic nedrží, chovali by se k tobě jinak, ale oni vědí, že ať ti bude sebehůř, neodejdeš, pokud budeš zamilovaná, a tak toho využívají a nedělají si násilí. Lidi, má milá, jsou bezpochyby nejkrásnější a nejušlechtlejší dílo Stvořitele, ale přesto je lepší nikomu nedávat prst mezi zuby, protože pak bez okolku kousne, i kdyby nechtěl!“

X.

„Ach, sláva Tobě, Pane!“ vykřikla Miločka křižujíc se oběma rukama, když se konečně přestěhovali z dači do města. „Bože,“ řekla, „už jsem si myslela, že se sem nikdy nedostanu. Kdybyste jenom věděli, jak mě omrzely ty protivné dači – byla to doslova Děmjanova ucha! Bylo by lepší ujet na Kavkaz nebo do zahraničí, tam bych aspoň nezávisela na panu Čemezovovi! Ani se mi nechce věřit, že už jsem doma a nemusím se ptát: ,a co

tomu řekne pan Čemezov? A jak se na to dívá? A dovolí to?“ atd. To bylo za trest!“ Tak uvažovala Miločka, kterou dača úplně vyčerpala, a spokojeně obcházela své hezoučké pokoje a prohlížela si je zvědavě, jako by byly nové.

„Pravda je, že i naši se mi všichni zprotivili!“ řekla a téměř se radovala z toho, že nevidí své blízké, kteří ji v poslední době tak nudili, a neslyší ty věčné řeči o Čemezovovi, které se podle přísloví, koho co bolí, o tom i mluví, téměř bez přestání vedly Olga, Pelageja Semjonovna i Nastasja.

Ale do večera už se Miločka stačila začít nudit a ze zvyku se vydala k Leont'jevovým, aby se podívala, co se u nich děje.

„Opravdu, z každé pouliční lampy a z každé trafiky mám radost!“ oznámila jim, když k nim přišla se zvlášť příjemným oživením, které se u ní objevovalo, když uviděla teplé, jasně osvětlené pokoje, které jí připadaly tím útulnější, že do oken pohlížela temná neproniknutelná zářijová noc a po sklech často stékal déšť.

„Představuji si, jak je tam teď krásně! Br! Je hrozné na to jen pomyslet! Sláva Tobě, Bože, že jsem tady, tam jsem poslední době ani nemohla spát, pořád jsem hlídala, jestli nejdou zloději. Jestli ne dnes, tak zítra mě podřežou!“

Všichni Leont'jevovi byli velmi spokojeni že se nakonec přestěhovali. Nastěnka dokonce prohlásila, že se jí teď nebude tolik stýskat po Moskvě. Ale Pelageja Semjonovna byla trochu rozrušená. Rozhodli se, že Varju pošlou v zimě do Milána, aby dokončila své hudební vzdělání. Sergej, Olga a Miločka se domluvili, že jí každý bude dávat pět set rublů ročně, což jí mělo stačit, a Varja byla tak spokojená, že proti svému zvyku ožila a nahlas snila o své cestě. Pelageja Semjonovna se současně radovala kvůli dceři, která si to tak dávno přála, a současně si dělala starosti, jak se tam Varjuša zařídí, a nebyla si jistá, jestli je vhodné pustit tak mladé děvče samotné do cizí země. Ale děti

rozhodly za ni, že je to nejen vhodné, ale i skvělé, a Pelageja Semjonovna se ze zvyku podřídila.

„Vždyť je to nesmysl!“ řekla Miločka, když matka vyslovila své obavy. „Copak se má vdát?“

„A tady to máme!“ vykřikla Pelageja Semjonovna a zděšením spráskla ruce. „A proč ne, podle tebe? Co to povídáš, Miločko, Pán Bůh chraň! Že ti jazyk neupadne! Že se Boha nebojíš! Proč by se neměla vdát, copak je horší než jiné? Děvče počestné, hodné, hospodárné...“

„K čemu jí to je!“ přezíravě se usmála Miločka. „Bude z ní umělkyně! Pamatujte na moje slova, že udělá evropskou kariéru!“

„To, dej Bůh, se vzájemně nevylučuje. Bůh dá, že se vdá i půjde do opery. A to mám s lehkým srdcem své vlastní dítě kdo ví kam pustit z očí, když ji její starší sestra učí takové věci! To je hřích!“

„Ale nedělejte si starosti, maminko!“ ozval se náhle Pavluša, který mlčky poslouchal jejich rozhovor. „Varja má charakter – nezahodí se a do hanby neupadne. Nemáte se čeho bát.“

Pavluša se málokdy pletl do domácích záležitostí, a ještě méně často vyjadřoval své názory, ale když už to udělal, udělal to tvrdě a pevně, a proto mu možná Pelageja Semjonovna podvědomě věřila více než ostatním, i když byl nejmladší, a nikdo ji nedokázal tak uklidnit a přesvědčit, jak se to několika slovy podařilo Pavlovi, pokud se toho ujal.

A kdyby se teď Pavluša nepostavil tak rozhodně za sestru, možná by ji Pelageja Semjonovna nepustila tak snadno.

„A kde je Olga?“ zeptala se Miločka, ale Pelageja Semjonovna jenom neurčitě mávla rukou.

„Ale tam!“ řekla a vzdychla.

„Kde jinde!“ řekla významně Miločka. „Že se vůbec ptám! A dnes jsem měla to štěstí, že jsem potkala starší sestřičku,

generálku Obuchovovou! Uvolila se nakupovat v Hostinném dvoře!“

„A tys tam už stihla zajít?“ zeptal se Pavluša a musel se tomu zasmát.

„Samozřejmě, že jsem stihla! Schválně jsem spěchala. Musela jsem se ukázat prodavačům, aby viděli, že jsem přijela, a udělat jim radost! Vždyť si pomysli, jak dlouho jsem tam nebyla! Všem obchodům se už po mě stýskalo!“

„Stejně sis pospíšila!“ poznamenal s posměšným potřásáním hlavou Pavluša. Pavluša, jak ujišťovala Miločka, byl skeptik, který neuznával u žen ani kokotérii, ani parádivost, a díval se na oboje s tak nelíčenou lhostejností, že mezi ním a Miločkou, která se ho snažila předělat, neustále docházelo k malému popichování.

Všichni se usadili k čaji, ale ne v té „skvělé“ jídelně, ale v pokoji Pelageji Semjonovny, kterému z nějakého důvodu dávali přednost před všemi ostatními pokoji, a kde nejčastěji sedávali.

Nizoučká, ale velmi jasná lampa pohodlně osvětila celý stůl, u kterého Varja mlčky, ale s rozpáleným obličejem nalévala čaj, a oči se jí nezvykle třpytily. Miločka hleděla na všechny ty známé a otravné, jak sama říkala, ale přesto milé tváře, a cítila v hloubi duše prázdnotu a smutek. Bylo jisté, že tady něco chybí, tak silně, jako by se rodina rozpadala, i když chyběla jenom Olga. Ale ona, jak teď cítila Miločka, dávala všemu obsah.

„Bože!“ vykřikla Miločka najednou a smutně odložila šálek.

„Bude to ještě dlouho trvat? Kdyby radši toho pána poslali na služební cestu!“

A všem bylo ještě smutněji, protože řekla nahlas to, co si ostatní jenom mysleli.

XI.

Oleninovi se také přestěhovali do města, a brzy po jejich příjezdu Archipyč přivedl do rozpaků Jelenu Nikolajevnu, a dokonce ji ohromil. Jednou odpoledne jí řekli, že přišel a přeje si s ní osobně mluvit.

Jelena Nikolajevna měla nepříjemnou předtuchu, že se jedná o Jurije Nikolajeviče a Leont'jevovou, tedy o to, o čem se jí chtělo mluvit nejméně ze všeho, a na co ani chůvě nedovolila zavádět řeč. Ale přesto se rozhodla, že staříka vyslechne, protože se málokdy na ni obracel s nějakými prosbami.

„Tak co je, Archipyči?“ zeptala se, když vyšla ven k němu.

„Takže,“ řekl Archipyč, který se pomalu, alu uctivě klaněl u vchodu, „potřebuju s vámi mluvit, milostpaní.“

Jelena Nikolajevna chvilku postála a čekala, co jí řekne, a když viděla, že se k ničemu nemá, pochopila, že stařík pravděpodobně touží po tajné konferenci mezi čtyřma očima.

„Tak pojďme ke mně,“ řekla podřizujíc se z nutnosti nepříjemnému osudu.

„Tak co je, Archipyči?“ řekla znovu, když vešli do jejího budoáru a Archipyč, který šel za ní, pořádně za sebou zavřel dveře.

„Teda,“ řekl Archipyč a upřeně se díval na podlahu, „přišel jsem prosit o milost, milostpaní.“

„Tak o co jde, Archipyči: Mluv! Přece víš,“ dodala trochu nerozhodně, „že ti ráda ve všem pomohu, pokud je to možné.“

„Dobře vím, milostpaní,“ řekl Archipyč, „a proto jsem se rozhodl přijít se vám poklonit, mátuško Jeleno Nikolajevno,“ a najednou, pomalu a zcela neočekávaně pro Jelenu Nikolajevnu se poklonil až k zemi, dotkl se prsty podlahy, přičemž očividně velmi obtížně ohnul svá bolavá záda.

„Co to děláš, Archipyči!“ vykřikla polekaně Jelena Nikolajevna a vrhla se k němu, aby mu pomohla se narovnat. „Co to vyvádíš?“ řekla téměř hněvivě, protože podle této poklony

uhodla, že jeho prosba bude pravděpodobně nesplnitelná. „Proč to děláš? Pokud ode mě něco potřebuješ, můžeme o tom mluvit i bez poklon. Jsou úplně zbytečné. Pokud je to možné, vyhovím ti bez toho!“

„Přišel jsem vás poprosit o velikou milost,“ řekl Archipyč beze spěchu, s jakousi pochmurnou jakoby ke všemu odhodlanou důstojností. „Dovolte mi, abych přešel k vaší milosti, milostpaní.“

„Jak k mojí milosti? Proč?“ zeptala se Jelena Nikolajevna s úžasem – čekala všechno, jenom ne tohle, v prvním okamžiku opravdu nechápala, co po ní Archipyč chce.

Ale on, aniž by ho zmátl její úžas nebo zákaz klanět se k zemi, opět se jí poklonil s výrazem pochmurného odhodlání ve tváři a opět se dotkl rukama podlahy.

„Dovolte mi, abych vstoupil do vašeho domu. Cítím, že jsem ještě při síle a zdraví mě nezlobí,“ promluvil pomalu, klidným hlasem, očividně si svoji řeč předem promyslel a naučil, „takže bych se styděl jít do chudobince, a proto jsem se rozhodl obrátit na vaši milost a v slzách vás prosím, abyste mě přijala do služby ve vašem domě.“

„Počkej, počkej, Archipyči!“ přerušila ho Jelena Nikolajevna, která ho s údivem mlčky vyslechla. „Copak už nesloužíš u Jurije Nikolajeviče?“

Copak se „jí“ podřídil natolik, pomyslela se s hořkostí, že se rozhodl propustit starého věrného sluhu, který mu sloužil celý život? Nedokázala si představit, že by Archipyč od něj odešel sám od sebe.

„Svému pánovi, Juriji Nikolajeviči,“ začal Archipyč, „bych složil do posledního dne jako pes, ale sloužit na stará kolena nějaké komediantce, paní Leont’jevové, bych pokládal za hanbu a urážku.“

„Počkej, počkej, Archipyči,“ přerušila ho Jelena Nikolajevna a nespokojeně se zamračila, „za prvé jí nesmíš říkat komediantka,

je to urážlivé slovo, a ona je žena, které si všichni váží, a je to právě taková dáma jako my všechny!“

Archipyč mlčky pochybovačně zavrtěl hlavou, jako by mu pouze úcta k Jeleně Nikolajevně zabránila jí odporovat, ale v hloubi duše ani na okamžik nepřipustil, že by komediantka paní Leont'jevová a sama Jelena Nikolajevna mohly být stejné dámy.

„Ale především, ty jí ani nesloužíš! Ty sloužíš mému bratru, a ona k vám jenom chodí na návštěvu!“

„Ale ona u nás tráví celé dny a noci!“ vydralo se zoufale z Archipyče. „Jak bych jim nesloužil?“

„Tak předpokládejme, že to tak je,“ řekla Jelena Nikolajevna a začervenala se, „a co, něco s ní bylo? Urazila tě něčím nebo ti něco vytýkala?“

„Ne,“ řekl Archipyč, jako by se zamyslel a chtěl být spravedlivý, „měl bych hřích, kdybych to řekl! Urazit mě ničím neurazila a taky mi nic nevytýkala – takže pokud se mi smějí, tak jenom za zády. Ne, žádné urážky jsem si nevšiml.“

„Tak co se děje? O co jde?“

„Jde o to, milostpaní, mátuško Jeleno Nikolajevno, že já, hříšník, je nemůžu vidět! Nesnesu, milostpaní, pomyšlení, že skrze ni můj pán upadl v ponížení, protože ona ho ovládla, a Jurij Nikolajevič jí čte z očí, co by se jí líbilo!“

„Takže,“ s námahou se překonala Jelena Nikolajevna a poprvé se rozhodla podrobně vyptat na to, co ji tak dlouho trápilo, ale přitom se lehce odvrátila od Archipyče, protože jí bylo stydno a těžko se na něj dívat, „copak ona se k němu chová špatně?“

„Ne, to bych nemohl říct,“ řekl nestranně stařec, když se nad tím trochu zamyslel, „i když se často hádají, protože paní Leont'jevová má divokou a vznětlivou povahu, ale je pravda, že ji hněv rychle přejde, a Jurij Nikolajevič se jí snaží ve všem vyhovět. Ale stane se, že se oba rozzlobí a rozzílí a pak na sebe křičí, ale ne často. A jindy jsou k sobě velmi milí, žertují a smějí

se a pořád se líbají. Ale promiňte mi, milostpaní, moje hloupé přemýšlování, ale podle mého názoru je to mazlení a líbání hříšné a nehodí se, abych se na stará kolena na to díval. Ale na její povahu si stěžovat nemůžu!“

Archipyč se odmlčel, a Jelena Nikolajevna také zamyšleně mlčela. Příchod Archipyče a tento rozhovor v ní znovu vyvolal bolestivý, hořký pocit a ona nevěděla, co staříkovi říci. Vzít ho k sobě, jak ji prosil, jí bylo nepříjemné jak kvůli bratrovi, tak kvůli vlastním lidem, u kterých kvůli tomu určitě zesílí drby a různé úvahy. A jí byly ty drby stejně protivné jako nepříjemné, a ona byla úplně ztracená, nevěděla, co si počít staříkem! Archipyč před ní smutně stál, čekal na její rozhodnutí, a ještě víc jí drásal srdce svým ponurým, melancholickým pohledem.

„A její služebnou, Nastasju, znáte,“ začal znovu a jeho oči při tomto nenáviděném jménu zablýskly pod povislým obočím. „Já jsem, milostpaní, jsem tah hanbatou ženskou ještě neviděl. Kdyby byla mladá, tak by se jí to ještě dalo opustit jako mladistvá nerozvážnost, ale ona, milostpaní, všechny svoje hříchy dobře chápe a mistrovsky se snaží snižovat našeho Jurije Nikolajeviče!“

„Ale to nestojí za pozornost!“ poznamenala pohrdavě Jelena Nikolajevna, ale Archipyčovi se při těch zúžily oči a bledá tvář zčervenala.

„Jak si toho nemám všímat, milostpaní!“ vykřikl s podrážděním, které se v něm dlouho kumulovalo. „Já jsem Jurije Nikolajeviče na rukou odchoval, znám ho od kolébky jako dítě boží a žili jsme spolu, než ho Bůh přivedl do velkého úřadu! Sama Jeho Excellence, váš nebožtík tatíček Nikolaj Stěpanovič mi ho jako malého pána přinesl z dětského pokoje, když ho od chůvy dávali k monsieurovi Guizotovi, a přikázal: ‚Svěřuji ti, Semjone, malého pána do péče jako bys byl jeho strýček. Střež ho jako zornici svého oka, je to náš jediný syn. A až vyroste, budeš jeho komorníkem!‘ A já, milostpaní, jak je

Bůh nade mnou, jsem svůj úkol čestně splnil! Sám jsem nejedl, sám jsem nespál, ale malý pán byl vždycky v úplném pořádku! Jak mě po tom všem, milostpaní, po mně můžete chtít, abych vedle něj trpěl nějakou nestydatou holku? Od toho jsem já, věrný sluha svého pána, abych s každým jeho nepřítelem zatočil!“

„Tak vidíš,“ řekla mu Jelena Nikolajevna s lehkou výčitkou, „sám tatíček ti ho svěřil, ty jsi s ním strávil celý život, a najednou ho chceš opustit zrovna v nejtěžší době!“

„Milostpaní, mátuško Jeleno Nikolajevno!“ vykřikl najednou třesoucím se hlasem Archipyč, zvedl slavnostně ruku, pohlédl na ikonu a vzrušeně promluvil: „Já jsem se k tomu rozhodl jenom proto, že se bojím velkého hříchu! Bojím se, že bych z velkého zoufalství a pobouření nad tím, na co se musím dívat, na sebe vztáhl ruku...“

Stařec to nedořekl, ukryl tvář za zdviženými třesoucími se lokty a hořce se rozplakal.

„Bůh s tebou, Archipyči!“ řekla s hrůzou Jelena Nikolajevna, došla k němu, silně ho objala a políbila na šedou, věrnou hlavu.

„Bratr to ví?“ zeptala se po chvíli, když se Archipyč uklidnil.

„Vůbec ne, milostpaní. Nejdřív jsem chtěl promluvit s vaší milostí.“

„Možná si to ještě rozmyslíš, Archipyči?“ zeptala se nerozhodně Jelena Nikolajevna, spíš pro čisté svědomí, než že by v to opravdu doufala, ale Archipyč zavrtěl hlavou.

„Ne, milostpaní, nerozmyslím,“ řekl klidně, a Jelena Nikolajevna podle jeho obličeje poznala, že si to nerozmyslí, protože kdyby si to nepromyslel a definitivně se nerozhodl, určitě by ji tím neobtěžoval.

„No, Bůh s tebou!“ řekla s bezděčným povzdechem. „Nedá se nic dělat Archipyči, já promluví s bratrem, a popřemýšlíme spolu, jak to nejlépe zařídit!“

„Prokažte mi tu milost!“ řekl smutně Archipyč, znovu se jí hluboce uklonil, a se zachmuřeným výrazem od ní odešel.

XII.

Čemezova zpráva o Archipyčovi velmi překvapila a zarmoutila. Jelena Nikolajevna mu neřekla všechno, ale v hrubých rysech mu tu scénu vyličila.

„Abych řekla pravdu,“ dodala na závěr, „nechce se mi teď brát ho k sobě. Z mnoho důvodů se mi to nehodí. Ale napadlo mě něco jiného: bylo by možné ho poslat do Sosnovky, ať si tam trochu oddychne, odpočine, to mu neuškodí, a na jaře tam přijedeme, a až se budeme na podzim vracet, vezmu ho ráda k nám.“

„Ale proč si ho nevezmeš už teď, když chce?“ zeptal se Čemezov, který neviděl žádnou překážku.

Jelena Nikolajevna se na chvíli odmlčela, jako by pátrala sama v sobě.

„Ne,“ řekla za okamžik a mírně zavrtěla hlavou, „nehodí se mi to.“

Čemezov pokrčil rameny a zamračil se. Archipyčův výmysl ho upřímně zamrzl a rád by ho přemluvil, aby zůstal, ale tušil, že by to stejně bylo k ničemu.

Třebaže mu Jelena Nikolajevna nesdělila přímo a podrobně důvody, pro které si stařík přeje od něj odejít, Čemezov je bez vysvětlení dokonale pochopil. Ve skutečnosti už dlouho od Archipyče čekal nějaký výbuch, ale ani ho nenapadlo, že by ho chtěl úplně opustit. Bylo mu to krajně nepříjemné a současně ho to uráželo za Olgu, kterou tvrdohlavý stařec nehodlal snášet. Posílat ho na vesnici taky nechtěl, připadalo mu to podobné vyhnanství nebo trestu, což si určitě nezasloužil člověk, který věrně a upřímně sloužil jeho rodině šest desetiletí.

„Bojím se, že se mu bude hodně stýskat,“ poznamenal k sestře, ale Jelena Nikolajevna proti tomu energicky protestovala.

„Ale kdepak,“ řekla, „polovina vesnice jsou jeho příbuzní, dokonce i v našem domě – Arafeja-klíčnice – jeho vlastní neter, Mít’a – kmotřenec. Všichni se o něj budou ucházet a budou se o něj starat, takže tam bude mít větší klid a bude mu tam lépe než tady. Uvidíš, jak se tam zotaví, a ty aspoň budeš moci říct, že odešel kvůli tomu, že je nemocný a chce si trochu užít volnosti na vesnici.“

„Poslouchej, Hélène,“ přerušil ji netrpělivě Čemezov, „komu záleží na těch kuchyňských řečech a klepech?“

„Mně na nich záleží!“ řekla Jelena Nikolajevna s chladným důrazem a oba nespokojeně zmlkli.

„A kromě toho,“ dodala po chvíli měkčeji, „z kuchyně není tak daleko do salónu.“

Čemezov s nepřátelským úsměvem nad tou poznámkou pokrčil rameny. Samozřejmě, nemohl sestru donutit, aby k sobě vzala Archipyče, když nechtěla, ale v hloubi duše nechápal, jak se Hélène se svým rozumem a dobrotou může nechat ovlivňovat malichernými úvahami o různých drbech atd. Projevoval se v tom egoismus, kterého si u ní ještě nikdy nevšiml. Bylo to tak nepříjemné, že se u něj v hloubi duše začala rodit podrážděnost i proti Archipyčovi, i proto Hélène, která ho nechtěla vzít k sobě, a dokonce proti Olze, která byla nezáměrnou, ale hlavní příčinou všech zmatků a nepříjemností, které se v poslední době objevily v rodině, která byla předtím tak klidná a družná.

„Dělej, jak myslíš,“ řekl sestře na rozloučenou, „ale říkám předem, že pokud se mu nebude chtít tam jet, budu rozhodně proti tomu. Možná by se dalo vymyslet i jiné řešení!“

„Samozřejmě, že ho tam nikdo nepošle proti jeho vůli,“ souhlasila Hélène, „ale já si myslím, že bude rád. Pro všechny případy s ním ještě promluvím...“

XIII.

Olga byla také překvapená, a dokonce v rozpacích, když se dověděla, že Archipyč odchází. I ona pochopila důvod toho náhlého odchodu, a ten důvod ji urazil a rozzlobil současně. Neměla si co vyčítat, pokud šlo o chování ke starým lidem, naopak, nehledě na jejich příkré a občas dokonce drzé chování, choval se k nim nejen zdvořile a mile, ale i s upřímnou laskavostí. Pokud by chtěla, dokázala by postupně obrátit Čemezova proti nim, takže by je nakonec sám propustil. Ale ona chápala lidské povahy a vztahy, a proto jim odpouštěla jejich nepřízeň, a nikdy si Čemezovovi nestěžovala, ani ho neupozornila, že si občas příliš dovolují.

A přesto s ní tvrdohlavý stařec nechtěl zůstat ve stejném domě, a od Nastasji věděla, že pokládá za ponižující jí sloužit, a že pohrdá jí i celou její rodinou.

Samozřejmě, že to bylo příliš dokonce i na její dobrosrdečnost a trpělivost. Pomalu ji to začalo urážet, a Čemezovův zamračený, nespokojený pohled, kterým jako by dával najevo nespokojenost s ní, se jí ještě více dotýkal. Chápala, že je přirozené, že ho to rozčiluje, ale jeho zřejmá nespokojenost s ní – jako by se opravdu něčím provinila – ji zlobila a pobuřovala. Myslela si, že kdyby ji silněji miloval, byl by jenom uražen za ni, a nedával by jí najevo svou nespokojenost.

Nejdřív mu nechtěla nic říkat, ale jeho trvale zamračený pohled ji přivedl k tomu, že už se neudržela a její podrážděnost překypěla.

„Tak to jsem opravdu ráda, že ten hloupý dědek odchází! Bez něho to bude pravděpodobně lepší!“ řekla schválně s vyzývavým pohledem, aby ho ještě víc rozzlobila za to, že se už stejně zlobí, a přitom lhala, protože ve skutečnosti nebyla ráda.

„A já vůbec nejsem rád,“ stroze odpověděl Čemezov, který se divil, že ona při své citlivosti nechápe, že je mu zatěžko se rozloučit s člověkem, který vyrostl a zestárl v jeho službách.

„Ještě aby! Ještě aby!“ vykřikla podrážděně. „Já vím, že by ti bylo milejší se se mnou nesetkat, než kvůli mně ztratit svého lokaje!“

„Archipyc pro mě nebyl obyčejný lokaj, sloužil nám šedesát tři let!“

„Ještě aby! Ještě aby!“ opakovala s bolestným smíchem, a najednou vskočila a křečovitým pohybem zdvihla ruce. „A proč, proč?“ vykřikla s bolestí. „Proč je to na mě?“

„A co ti jde, Olgo?“ netrpělivě se zeptal Čemezov. Pohoršilo ho, že místo aby ho utěšila v těžké chvíli, mu místo toho ještě dělá scénu.

„Ale o nic, o nic,“ řekla s hořkostí, „o nic a o všechno! Samozřejmě, všechno je v pořádku, nikdo mi neumřel, nic nepotřebuji, jsem první herečka imperátorských divadel, všichni mě milují, já také miluji, všechno je tak báječné, že mi nezbývá než se radovat a utopit se v tom štěstí!“

A zasmála se zlým smíchem, jako by se posmívala sama sobě. Čemezovovi jí začalo být líto. Pozoroval ji, jak stojí uprostřed pokoje a očima smutně upřenýma někam do prostoru a po tváři jí běží bolestné stíny. Samozřejmě, všechny potíže, ať už v divadle nebo doma, musely zasáhnout její citlivou povahu. Zastyděl se, že místo toho, aby ji sám uklidnil a povzbudil, chtěl uklidnění a povzbuzení od ní, mnohem slabší, a že se zlobil, protože ona, sama utrápená, mu je nedokáže dát.

Přistoupil k ní, něžně ji objal, začal ji hladit po vlasech a mlčky líbal její milou, pohublou tvář.

Ale její oči neoživily a nerozveselily se, když ji hladila něžná a milující ruka.

„Všechno je proti nám,“ řekla zamyšleně a smutně, „možná by opravdu bylo lepší, kdybychom se nesetkali...“

Ale on ji nenechal dokončit, zvedl ji jako dítě do náruče a pevně si ji přitiskl k hrudi – ji, která přese všechno byla největším pokladem a štěstím jeho života.

XIV.

Začala zima, dlouhá, vleklá, bolestně podobnější nekonečnému, mokrému, únavnému podzimu než zdravé, mrazivé zimě. Jednou napadal sníh a den, dva vydržel mráz a sanice, a znovu nastalo tání, déšť a bláto.

Obyčejně v Olze zima, kdy měla častá, téměř každodenní představení, probouzela zvláštní nervové vzrušené a touhu po činnosti, ale teď, ať už kvůli mrzutému počasí nebo kvůli tomu, že se málokdy dostala k hraní, necítila žádné vzrušení, ale naopak se nacházela ve stavu tupé, malátné apatie, a čas od času ji přepadla tak bolestná, únavná melancholie, že nemohla ani spát, ani jíst, a celé dny chodila jako ztracené a lhostejná ke všem, dokonce jako by v té době ochladla k Čemezovovi. V takových dnech se jí zdálo, že něco nebo někoho ztratila, že jí něco působí trýznivou bolest, třebaže ji ve skutečnosti nic nebolelo. Netrápil ji ani zármutek, ani bolest, a přesto se jí zdálo, že trpí těžkým a nenapravitelným žalem.

Olga hrála zřídka, tak zřídka, že to působilo divně, a překvapovalo to a pobuřovalo diváky, kteří nechápali, proč nenechají Leont'jevovou hrát, když ji sem převedli. A Olga se v hloubi duše styděla a snažila se na to nemyslet a nemluvit o tom, protože už samotné rozhovory, soucit a údiv ji zraňovaly a působily palčivou bolest a hanbu, protože si uvědomila ponížení, na které nebyla zvyklá. Když ji nechali hrát, bylo to v nepříznivých termínech, kdy většina diváků byla na beneficích nebo premiérách v jiných divadlech nebo v narychlo nazkoušené hře, kde účinkující ani pořádně neuměli role, nebo se špatnými herci, kteří jenom kazili její nejlepší místa.

Během více než tří měsíců hrála Olga jen devětkrát, z toho čtyřikrát v Marii Stuartovně, která už nudila ji i publikum, protože ji skoro všichni viděli. Potom jí nabídli, aby v nové hře alternovala s hlavní soupeřkou u divadla, Kňážeovou, která kralovala petrohradskému divadlu.

Olga nechápala, jaký smysl má ta alternace. Nelíbila se jí hra ani role, kterou se v Moskvě uvolila hrát jenom kvůli usilovným prosbám autora, který si přál její jméno na plakátech kvůli tržbám. Role prázdné, svěťácké, rozmarné ženy, která jako by byla napsaná speciálně pro Kňážeovou, Olze vůbec neseděla. Dobře věděla, že Kňážeová je v ní výborná, a vůbec netoužila jí konkurovat v roli, která se pro ni nehodí, aby pro sebe získala vavříny. Ale netrápilo ji o nic méně, že roli nezvládá, že je v ní horší než Kňážeová, a že Kňážeovou publikum přijímá lépe, než přijímá ji. Kňážeová měla velkou skupinu příznivců, kteří ji tuto sezónu přijímali vřeleji než obvykle, jako by chtěli svou oblíbenkyni hájit a nedopřát palmu prvenství jiné, a při těchto vystoupeních se tato skupina jakoby zvětšila a projevovala se zvlášť hlučně. Olga pochopila, že to dělali ze zlé vůle, schválně, aby ji zadupali do země, a tak nebo onak nad ní zvítězili, přičemž zbytek publika si zkazil dojem a Olžina sláva se zmenšila.

Opravdoví znalci a ctitelé jejího talentu se na ni neochotně šli podívat, když hrála v takových hrách, a naprosto správně usoudili, že je nutné ji vidět v jiných, mnohem silnějších rolích. Necháпали, proč ji nechtějí takové role dát, a proč se drží takového zastaralého nudného repertoáru, když mají vynikající herečku, která by mohla hrát něco jiného! Psali o tom a mluvili a rozčilovali se, ale všechno zůstalo při starém a Olgu k ničemu nepustili.

Dokonce její první představení neohlásili, jak by bylo přirozené, ale vypravili je narychlo, téměř tajně, a nahradili Marií Stuartovou představení, které bylo zrušeno kvůli nemoci

jednoho z umělců. Většina lidí, kteří chtěli jít na premiéru Leont'jevové a těšili se na ni, se o tom dozvěděla až další den. Nejhorší bylo, že Olga sama na sobě cítila úpadek a bolestnou apatii. Už v sobě neměla tu mladou, horoucí víru v sebe, ve svou sílu, ve svou šťastnou hvězdu, která jí byla takovou oporou v prvním roce v Moskvě, a která jí pomohla vesele a odvážně překonat všechny intriky a překážky a vyjít z toho jako hrdá vítězka. Teď si připadala nervózní, vyčerpaná, unavená, a především „nesvobodná“, jako by už nezávisela jenom na sobě a svých vlastních přáních. Měla přistřižená křída a nemohla se svobodně a hrdě vznést a letět, kam ji oči povedou, ale musela smutně sedět na bidýlku trpělivě čekat, co z toho bude. A to vůbec neměla v povaze, a proto ji to tím hůř trápilo a dráždilo. Často dokonce hrála v té mdlé, unavené a lhostejné náladě, bez chuti a „naladění“, téměř bez zájmu, a aniž by se „vžila“ do nenáviděné role, a proto už nezapalovala diváky jako dřív, když jedním slovem, gestem, výkřikem narozeným v okamžiku inspirace uchvátila celé publikum. Měla výborné školení a talent, který byl bez ohledu na apatii silný, že i bez inspirace hrála natolik dobře, že si diváci téměř nevšimli změny, ale Olga, citlivější a k sobě přísná, si to uvědomovala a trpěla tísnivým pocitem neuspokojeného umělce. Zvlášť se to projevovalo, když přijela do divadla po hádce s Čemezovem, což se teď opakovalo častěji a častěji. Ty hádky se jí staly noční můrou, otravovaly jí život několik dní, a přitom, jak byla kvůli neúspěchu stále podrážděnější a náročnější, je téměř vždy sama začínala.

Teď teprve pochopila, jak strašnou chybu udělala, když přešla do Petrohradu. Tenkrát, když se pro to rozhodla, byla zaslepená láskou a vědomě se klamala, schválně zavírala oči před důsledky svého neuváženého jednání, které nevyhnutelně musely přijít. A začala za to platit. V každém neúspěchu Olga viděla trest, krutý, ale spravedlivý, jak za tuto fatální chybu, tak

za zradu umění, kterému do setkání s Čemezovem bezvýhradně sloužila. Začala se v ní rozvíjet pověřčivá podřízenost osudu, který jako by ji vlekl ke zkáze, a ona neměla dost sil, aby proti němu bojovala. Ta „nešťastná“, jak ji teď někdy nazývala, láska, ji více a více odváděla z přímé cesty někam stranou, kam se bála jít. Byla natolik chytrá a citlivá, že to chápala, a natolik pravdivá, aby dobrovolně neklamala sama sebe. Od samého začátku této lásky v ní začala nějaká podivná rozdvojenost ženy a herečky, jakou u sebe nikdy předtím nepozorovala.

Ženu to táhlo jedním směrem, herečku druhým. Herečka žárlila na tu novou ženu, která se v ní probudila a která jí překážela, a s hrůzou a hanbou sledovala, jak každý den sílí a podřizuje ji své vášni. Olgu – herečku téměř pořád dráždila ta Olga-žena. Občas cítila naplno zlost, pohrdání, téměř nenávisť k té „ženě v sobě“, a přesto se byť se zoufalstvím, hanbou a hněvem podřizovala té ženě, bezvýznamné, slabé, kterou pohrdala, ale ta žena byla milující, panovačná a despotická.

Ještě jeden člověk to viděl, chápal a trpěl. Byla to Nastasja.

Všímal si všeho, co se dělo s její Olgou Lvovnou, a jaké intriky proti „nim“ se dějí v divadle.

Začala ještě víc nenávidět i Petrohrad, i Čemezova, dokonce i samotné petrohradské divadlo, počínaje budovou a konče posledním dělníkem. Podle jejího názoru bylo všechno horší než v Moskvě – vedení, herci, šatny, a dokonce i dekorace.

„Co je to za šatny!“ říkala pohrdavě. „Co je to za dekorace! Kdepak u nás!“

Ke všemu a ke všem se chovala s pohrdáním a odsouzením. Dokonce zhubla její dobrosrdečnou povídavost zaměnila podrážděná, zamračená nálada. Podezírala všechny ze špatných úmyslů, intrik, pomluv, nevěřila nikomu a ničemu, co pocházelo z Petrohradu.

Před Olgou se přece jen snažila držet zpátky, aby ji ještě víc neroztrpčovala a nerozčilovala, ale jinak si „vylévala srdce“ každému, kdo se jí dostal od ruky.

Pokud jde o Olgu, cítila Nastasja směs bolestného soucitu a zlosti. Několik dní chodila zamračená, nadutá, skoro s ní nemluvila, jako by ji buď trestal nebo si na ní vylévala špatnou náladu, jindy kvůli ní plakala, běhala po kostelech, zapalovala za ni svíčky u svatých přímluvců a ukládala si kvůli ní různé oběti. Nejvíc ji rozčilovala Kňážeová, hlavní Olžina soupeřka v divadle, v níž Nastasja nepochybně viděla „nejhorší nenávistnici“ své paní. Strašně kvůli ní žárlila na diváky, a když se stalo, že hrály s Olgou spolu, Nastasja byla rozčilenější než sama Olga. Pečlivěji než kdy jindy ji oblékala, dala si záležet na každém detailu jejího oblečení, a a strašně se bála jedině toho, aby Olga Lvovna, chraň Bůh, nebyla horší než ta „zmalovaná loutka“, jak říkala Kňážeové. A když se nakonec obě objevily na jevišti, Nastasja se běžela dívat do některé mezery mezi kulisami a se strachem sledovala, kterou lépe „přijímají“. Žádostivě hlídala každé slovo jedné či druhé, a radovala se z každého podle jejího mínění nepodařeného gesta Kňážeové.

Ani stát jako člověk nedovede, myslela si zlostně propichujíc ji očima, pitvoří se a kroutí! Šaty má na kolenech tak obtažené, že je hanba se podívat! Nic jiného neumí, než se kroutit! A očima kroutí, ale diváci jsou tady jeden hlupák vedle druhého, jak vidím! Naši Moskvu by tím neohromila, a tady se radují a tleskají! Co je tady k obdivu, hlupáci? Radši půjdu! Hřích na to koukat!

A Nastasja rozzlobeně odešla do šatny, posadila se, smutně čekala na svou paní a se zlostí naslouchala potlesku, kterým publikum odměňovalo Kňážeovou.

U Nastasji se během dlouhého pobytu v divadle mezi nejlepšími umělci rozvinul jemný cit a pochopení pro divadlo, a teď, když

se dívala na hru své Olgy Lvovny, cítila podvědomou nespokojenost a bylo to právě tehdy, když tu nespokojenost cítila i sama Olga.

V takových chvílích se Olga o přestávce mlčky vracela do šatny, aby se převlékla a Nastasja jí tiše pomáhala, a obě se navzájem vyhýbaly očima, ve kterých se nedaly nevyčíst hanba a smutek.

Nastasja tak byla zvyklá na Olžiny neustálé úspěchy a triumfy, na které byla pyšná, jako by se týkaly jí samotné, že si teď musela brát k srdci i její neúspěchy. Styděla se za ně, protože každé Olžino ponížení jí připadalo jako ponížení jí, Nastasji, která se ze všeho nejvíc pyšnila a chlubila tím, jak je milují a přijímají.

Čemezov samozřejmě také věděl o Olžiných neúspěších, protože prakticky nebylo možné je před ním skrýt. Ale znal takřkajíc jenom jejich „vnější“ stránku a vůbec nevěděl o vnitřním dramatu, který se rozvíjí a roste v Olžině duši. Vyhýbala se rozhovorům o tom, co jí připadalo začátkem jejího pádu jako herečky, která byla zvyklá pouze na úspěch, vavříny a zbožňování – připadalo jí, že i on by si jí kvůli tomu mohl začít méně vážit. Také věděla, jaký má ve skutečnosti chladný vztah k divadlu, na kterém už tak viděl víc špatných než dobrých stránek. Olgu to vždy uráželo. Bolela jí jeho lhostejnost k tomu, co tak milovala, stejně jako jeho bolela její lhostejnost k jeho činnosti. Bez ohledu na to, jak se snažili proniknout do sféry toho druhého – nic z toho nebylo kromě neúspěšných a čím dál chladnějších pokusů. Čím více si Čemezov zvykal na Olgu, tím více si přál ji mít vedle sebe, a zatím ji od něj divadlo odvádělo a on tušil, že jednou ji od něj odvede navždy. Proto v něm vzbuzovalo žárlivost a nepřátelství, které zvláště zintenzívněly od té doby, kdy se mu v hlavě objevil nový plán. Plán či spíše pomyslení na něj ho ze začátku přiváděl do rozpaků a děsil – natolik mu připadal nemožný a z mnoha

důvodů neuskutečnitelný. Ale začal o něm přemýšlet častěji a častěji, a postupně si na tu myšlenku zvykal a už mu nepřipadala tak nemožná jako ve chvíli, kdy mu poprvé přišla na mysl. Konečně začal hlavní překážku pro její uskutečnění vidět jenom v divadle.

Koneckonců, kdyby Olga souhlasila s tím, že odejde od divadla, co by mu bránilo se s ní oženit? Vážně a důkladně promýšlel všechny pro a proti a neskrýval sám před sebou, že toto manželství mu může snadno způsobit mnoho nepříjemností rodinných i služebních (ty druhé ho znepokojovaly a brzdily víc). Ale pokud s tím nebude spěchat, pokud všechno dobře připraví, pak se ve skutečnosti žádná vážná překážka neobjeví. Samozřejmě, že Olga nebyla taková žena, jakou by si ženy z jeho rodiny, i on sám dříve, po něj přáli za ženu! Ale když už se to stalo, když se setkali a zamilovali, proč by si ji nevzal? Z podobných žen se často stávají výborné manželky, a on s ní v každém případě bude šťastnější než s kteroukoliv jinou. Hlavní je, že se znají, zvykli si na sebe, on poznal všechny její nedostatky i dobré vlastnosti, a to znamená hodně, když se chce oženit. Časem se s tím i Hélène smíří, až Olgu lépe pozná a uvidí, jak dobrá a jemu oddaná žena to je... Pokud si někteří jeho známí usmyslí na ně zahlížet a budou šokováni jeho sňatkem, pak nemusí tyto známosti udržovat a žít tiše, přijímat málo návštěv a na málo návštěv chodit, spokojit se jenom s kroužkem blízkých přátel. Takové manželství mu nebude překážet v práci. Olga ví, co je hlavním smyslem jeho života, a samozřejmě mu nebude bránit, urážet se a hádat se s ním kvůli tomu, což by se s jinou, mladší a méně s ním obeznámenou ženou určitě stalo. Ale to všechno by samozřejmě bylo myslitelné jen pod podmínkou, že by Olga odešla od divadla. Bez toho je zbytečné o tom vůbec mluvit, protože není na výběr. Buď ona odejde od divadla, aby se stala jeho ženou, nebo on odejde ze služby, aby se s ní oženil. Ale jemu se zdálo, že Olga

je k němu natolik připoutaná, že se rozhodne – i když ne bez těžkosti. Nejdřív se rozčílí a možná se i důrazně vzepře, ale nakonec se přesvědčí, že to bude lepší i pro něho, i pro ni. Ona se koneckonců už dost nasloužila a udělala dost práce pro divadlo, její jméno hned tak neumře, a ona má teď plné právo žít pro sebe. A pro každého umělce je lepší, když odejde z jeviště včas, na vrcholu slávy, než čekat, až ho vyzvou k odchodu, což platí zvláště pro ženy. Muž může zůstat na scéně déle, změní jenom emploi³¹, ale žena tuto možnost ztrácí současně s mládím. Ale rozhodl se, že Olze zatím nic neřekne – musí ještě hodně a hodně přemýšlet, než se definitivně rozhodne. Není kam spěchat. Proto ho Olžiny začínající nepříjemnosti u divadla pramálo znepokojovaly – dokonce mu pomáhaly. Čím hůř se jí bude dařit v práci, tím ochotněji se rozhodne odejít od divadla.

Jednou, když Olga přišla úplně rozčilená kvůli novému sporu, částečně proto, že ji litoval, a částečně proto, aby zjistil, co si o tom myslí, rozhodl se zpovzdálí začít.

„No, co,“ řekl, „pokud to bude takhle, pak by bylo lepší toho nechat.“

„Jak nechat? Čeho nechat?“ řekla udiveně, vůbec netušíc, o čem on mluví.

„Nechat divadla!“ klidně jí vysvětlil a nenápadně se na ni podíval.

„Divadla! Nechat divadla!“ vykřikla vyděšeně a vzápětí se rozesmála nedobrym smíchem. „Ty ses zbláznil! Copak je to možné?“

„Proč by to nebylo možné?“

„Pro všechno, pro všechno!“ vykřikla vášnivě. „Já jsem se na jevišti skoro narodila, vyrostla jsem tam, a na jevišti i umřu, a není síly, která by mě z něj odtáhla, pokud budu živa! Pane

³¹ obory

Bože! Se všemi těmi hádkami a intrikami je mi stokrát dražší a milejší než jakýkoliv život bez něj, i kdyby byl nejkrásnější a nejspokojenější! Copak bez něj mohu žít?“

A nervózně sevřela ruce na hrudi a začala přecházet po místnosti, rozrušená kvůli tomu, že ho taková myšlenka vůbec mohla napadnout.

Ale Čemezov takový výbuch očekával, a proto ho nezmátl.

„Ale stejně,“ pokračovat chladnokrevně, „dříve nebo později budeš muset odejít.“

„Ale proč, proč?“ vykřikla skoro zoufale, nechápajíc, proč si usmyslel trápit ji tím rozhovorem, když už jí bylo i bez toho těžko u srdce.

„Prostě proto, že se se časem unavíš, zestárneš.“

„No a co? Přejdu na jiné emploi.“

„Ne, Oleňko, po šedesátce jsou všechny emploi nad ženskou sílu... ale nakonec se můžeš vdát,“ dodal.

„Vdát?“ protáhla s úžasem. „Co tě to napadlo?“ zeptala se, zastavila se uprostřed místnosti a pátravě se na něj zadívala.

Čemezov pokrčil rameny.

„Není to nemožné.“

„Ne,“ řekla a zavrtěla hlavou, jako by od sebe od sebe odháněla nějaké myšlenky, „já se nikdy nevdám a ty to víš... nejednou jsem ti to říkala... ale proč o tom začínáš?“

„Jen tak,“ odpověděl neurčitě, pokrčil rameny a převedl řeč na něco jiného.

Ta slova, prohozená jakoby mimochodem, uvázla Olze v paměti, a Olga, která věděla, že Čemezov nikdy nemluví naplano, o nich později nejednou přemýšlela.

Co tím chtěl říct? Že jejich vztah nemůže trvat věčně a dříve nebo později se budou muset rozejít, nebo něco jiného? Snažil se to naznačit, nebo to myslel jinak?

Tyto myšlenky Olgu nejen zaměstnávaly, ale také znepokojovaly. Čemezov nebyl člověk, ze kterého by se dalo

vytáhnout něco, co nechtěl říct – a Olga to věděla. Doposud nemluvili o tom, že by jeden z nich mohl uzavřít manželství, ani o ničem podobném. To Olgu dřív dokonce překvapovalo a uráželo. Věděla, že se nikdy a za nikoho neprovdá, a věděla, že to Čemezov ví. Ale přece jen ji trochu mrzelo, že nikdy neprojevil ani nejmenší snahu se s ní oženit. I kdyby se chtěla vdát, tak by se jemu, kterého tak milovala, méně než komukoliv jinému, odhodlala hodit na krk tak nevhodnou ženu, za jakou se pokládala. Ale to by mu jemu nemělo zabránit, aby se s ní oženil. Ona mohla sama sebe pokládat za špatnou a nevhodnou manželku, ale ne on. Ale vědomí, že on má na ni pravděpodobně stejný názor, se jí dotklo a uráželo ji, ačkoliv mu to nedala najevo ani náznakem.

XV.

Když se velká a doposud družná rodina začne rozpadat, rozpadne se velmi rychle. Tak to bylo i s Leont'jevovými. Z ohromné a kdysi smírné a šťastné rodiny zůstali spolu jenom Pelageja Semjonovna, Olga a Borja s maličkým Serjožou, a i ti s výjimkou Serjoži byli nešťastní. Ostatní se rozletěli různými směry a začali nezávislý nový život, který nebyl svázaný se zájmy, bolestmi a radostmi ostatních členů rodiny. Varja byla za hranicemi v Milánu, kam odjela na dva roky, Pavluša se vrátil do Moskvy, nastoupil na univerzitu a žil tam s kamarády. Sergej byl už druhou zimu v Irkutsku a Pelageja Semjonovna, která byla zvyklá na početnou společnost, jaká se u nich vždy shromažďovala, si připadala osamělá a opuštěná. Olga trávila celé dny u Čemezova, a ve zbývajícím čase chodila zamračená a podrážděná. Boris mizel neznámo kam, a dokonce Miločka přicházela méně často.

„Uf, jak je tady smutno,“ říkala, když přišla na minutku a našla doma jenom matku a Nastasju, obě uplakané a smutné.

Moskevský způsob života se tady nevytvořil. Staří známí (kterých bylo v Petrohradě mnohem méně než v Moskvě) se pomaloučku vytráceli, protože se nudili právě tak jako Miločka, a noví se neobjevovali. Olga, pohlcená svou láskou a starostmi, se očividně vyhýbala všem známostem a hostům, a Pelageja Semjonovna, která se podvědomě začínala dcery bát, se neodvážila jít proti ní. Slovem, rodina a s ní celý způsob života, návyky a styl se změnily. Cítili to vlastní i cizí, které to k nim už netáhlo.

Dokonce i Olžiny narozeniny a kapustník, tak populární v Moskvě, přešly tiše, bez hostů. Olga začala všechny nejvýznamnější a nejslavnější dny, jako Nový rok, narozeniny atd. trávit společně s Čemezovem, což jí nejlépe vyhovovalo, ale velmi pobuřovalo Pelageju Semjonovnu, která myslela, že by tyto „veliké“, jak je nazývala, dny měla trávit s rodinou, a totéž ještě víc popouzelo proti Olze Jeleni Nikolajevnu, která byla zvyklá, že bratr tráví podobné dny v její rodině.

Dokonce i byt, navzdory elegantnímu novému zařízení vypadal zpustle, dokonce jako neobývaný. Nikdo se o něj nestaral, Pelageja Semjonovna stále častěji seděla ve svém maličkém pokojíčku, skoro se ani nepodívala do toho pustého salónu, který ještě zhoršoval její melancholii. Olga, která téměř nepobývala doma, si ani nevšimla, jestli se zametá nebo ne, a Nastasja už dávno nade vším mávla rukou.

„A co!“ řekla s lhostejností vyplývající ze zoufalství. „Ať se na to práší, co na tom záleží!“

Sezóna končila a Olga na tom byla v divadle stejně jako na začátku, dokonce ještě hůře, a musela si přiznat, že v nynější sezóně neměla úspěch. Nejenže ji zatlačovali do pozadí, ale zatlačovali ji ničemným způsobem, zlomyslně, všemožně se snažili dokázat, že chyba není v nikom jiném než v ní samotné, Olze, která se do Petrohradu nehodí. Dokonce i noviny, které

byly ze začátku pobouřené a zastávaly se jí, se začaly zabývat aktuálními zly, protože je omrzelo psát pořád o tomtéž, a k ní začaly být lhostejnější. Některé dokonce začaly psát novým, záměrně chladným, a dokonce podezíravým tónem – a byly to především ty, které vždy vychvalovaly Kňážeovou.

Olga si teď lépe než kdy jindy uvědomovala, že ze sebe konečně musí setřást apatii a chytřeji, obratněji a energičtěji za sebe začít bojovat, nebo... nebo odejít z Petrohradu, kde se jí nedařilo. Sama z příkladů mnoha kolegů věděla, že herec, kterému se v jednom městě div neklaní, utrpí v jiném městě plné fiasko. Ona dokonce ani neutrpěla fiasko, ale ti, kterým by se to hodilo, pro to dělali všechno, a mnoho dalších podvědomě podléhalo klamu vyvolanému vychytralými zákulisními intrikami, začínali věřit v to fiasko a pochybovat o Olžině talentu, kterému byli před rokem ochotni se klanět.

Jednou za ní přišel Barsukov. Byl jediný ze souboru, kdo se k ní choval vřele a upřímně jako dříve. Znal ji lépe než ostatní a upřímně s ní cítil, ale ona se i s ním v poslední době vídala vzácněji. Cítila, že nejenže rozumí jí, ale i tomu, proč sestupuje z vrcholu své umělecké slávy, a bylo pro ni těžké a nepříjemné vidět jeho soucitný, smutný pohled, který tak často zachytila.

„Tak, Oleňko. Přišel jsem za tebou, abych s tebou prohodil jednu věc!“ řekl Barsukov, když ji jako vždycky políbil na čelo. Přestože si dokonale rozuměli a vyhýbali se (především ona) setkání, když se setkali, tvářili se klidně jako obvykle, předstírajíce, že nic zvláštního nepozorují, že všechno jde svým obvyklým pořádkem.

Bože můj... o čem? - pomyslela si Olga ve tváři se jí na okamžik objevila bolestná grimasa – zase něco o divadle... nová báječná zpráva... nebo mi možná začne radit, litovat... Ó Bože můj, Bože můj, kdyby mě radši všichni nechali na pokoji! Z nějakého důvodu teď ode všech čekala samé nepříjemnosti.

„Tak o co jde, Oleňko,“ začal jaksi nerozhodně a díval se na ni svýma laskavýma malýma očkama, „vymysleli jsme si s Nilovem umělecké turné.“

„No, a co?“

„Chceme tě přizvat.“

Olga se na rozzářila a oči jí na okamžik oživly a zableskly se radostí, ale za okamžik tvář pohasla a ona se smutně usmála a zavrtěla hlavou.

„Jak bych mohla?“ řekla s trochou pohrdání k sobě samotné.

„Proč bys nemohla, Oleňko? Jen si představ, jak to bude hezké!“

A začal ji horlivě ujišťovat, že to bude nejen užitečné pro ni a dobré pro ně, ale dokonce přímo nezbytné i pro ni, i pro turné, které si vymysleli, a které bez ní zdaleka nebude mít takový význam. Zpočátku se starostlivě snažil udržet tón, který si dobrovolně zavedli, a nedotknout se žádných choulostivých otázek, ale když viděl, že ji nepřesvědčí a že ona s bezmocným úsměvem vrtí hlavou na všechny jeho důvody, nevydržel to a dobrovolně přijatý tón kvůli její nechápavosti opustil.

„Oleňko!“ vykřikl. „Nemůžu se na tebe dívat! Copak nevidím, jak tě ze všech stran pronásledují a jak ses už skoro utrápila! Láme mi to srdce! Vykašli se na všechny, drahoušku, a vypadni odtud aspoň na chvílku! Bůh ví, jak daleko to tady zajde. Zkus to, jeď s námi, budeme jezdit dva tři měsíce, můžeme odjet přímo odtud druhý den po skončení sezóny. Jen uvaž, jak za tu dobu obživneš, když budeš daleko od těch hádek a intrik. Přinejmenším nabereš nové síly a energii, a já pro tebe udělám všechno, jen když pojeděš! Repertoár ti postavím přímo na míru, budeš hrát, co budeš sama chtít, a ne to, co ti tady uloží, přikážou! A jak budou v provincii rádi – pro ně je to svátek. Objedeme celý jih – tak se k tobě doted’ modlí.“

Ubezpečoval ji a přemlouval dlouho, držel ji láskyplně za ruku a úplně přešel k předcházejícímu upřímnému srdečnému tónu, ale ona ho jenom mlčky poslouchala.

Copak to sama nechápala, nepřála si to! Bože můj, co by dala za to, kdyby se opravdu rozhodla s ním odjet, jak ji přemlouval, kdyby znovu hrála „své“ role, po kterých se jí tak stýskalo, kdyby znovu uvěřila ve svůj talent a ve svou sílu. Odjet tam, kde ji vždy tak milovali, hýčkali ji, kde ji pokaždé tak vřele přijali, kde dosáhla svých prvních úspěchů, těch nejdražších, nepodepřených ještě ani jménem, ani slávou, ani módou, ani zvykem. Ano, ano, tam by si opravdu odpočinula, ožila by, znovu by se jí vrátila energie... ale... tři měsíce nevidět Čemezova! Bože můj, copak je to možné? Vždyť se utrápí, ustýská, žádné role a úspěchy ji nebudou těšit! A především, co všechno se za tu dobu může stát... On si od ní odvykne, ještě ho bez ní ožení, možná ta Hélène využije její nepřítomnosti! Ne, to není možné! Jak by to mohla vydržet tři měsíce bez něj! Vůbec ho nevidět, nelaskat se s ním, nevědět, co dělá, necítit, jak cítí teď, že je v její moci, celý její!“

„Ne, ne,“ řekla rozhodně, a dokonce zvedla ruce a přivřela oči, jako by se bránila nějakému pokušení, „ne, já nepojedu!“

„Ale Oleňko, aspoň si to rozmysli!“ vykřikl Barsukov zoufale.

„Promysli si to nejdřív!“

„Já nemůžu,“ řekla s bolestným výrazem ve tváři, „pochop... nemůžu... ráda bych, ale nemůžu...“

Barsukov se na ni vyčítavě díval, ale cítil, že opravdu nemůže, že je to s ní beznadějně.

„Ach Oleňko, Oleňko,“ řekl s hlubokým povzdechem a smutně mávl rukou, „jaká jsi byla herečka do té doby. Vznášela ses vysoko, a teď ti, drahoušku, sestříhli křídla...“

„Já vím, já vím! Já to všechno vím a stejně nemůžu!“ křičela s takovou bolestí a bezměrným zoufalstvím, jako by si sama přiznávala, že pro divadlo už je téměř mrtvá.

XVI.

Uprostřed postu došlo k události, které velmi ovlivnila vztah Ziny k Jeleně Nikolajevně.

Zina přišla jednoho večera k bratrovi, který jí sám řekl, aby v ten den a hodinu přišla. On a Arkadij Petrovič byli jejími poručníky, a Čemezov, který si u ní všiml malého sklonu k marnotratnosti, chtěl, aby si lépe uvědomila, kolik má a kolik si může dovolit utratit. Jelena Nikolajevna sestru v ničem neomezovala a s radostí plnila všechny její přání, která se týkala toalet, což se Čemezovovi vůbec nelíbilo. Shledával, že si zvyká na přepych a utrácení, které neodpovídá jejím prostředkům. Později pro ni bude těžké tomu odvyknout, ale může se stát, že si bude muset odvyknout, protože má malé prostředky a nemůže si dovolit to, co její starší, mnohem bohatší sestra. Čemezovovi se zdálo, že Zina, kterou vychovávají v neznalosti vážných věcí, to nechápe, a chtěl ji „přimět“, aby to pochopila, a vysvětlit jí její postavení, na které z neznalosti hleděla příliš lehkomylně.

„Nevím, co ti dělá starosti,“ řekla Jelena Nikolajevna, která zčervenala netajenou nelibostí, když jí to Čemezov řekl. „Všechny Zininy toalety pořizují sama a za své, dělá mi to radost a tebe to v žádném případě na mizinu nepřivádí.“

„Ano,“ řekl Čemezov, „ale nezapomínej, že máte úplně jiné prostředky. Zina by se měla připravovat spíš na skromný, pracovitý život než na luxus, protože se ještě neví, jaký život ji čeká. Možná si bude muset vydělávat na chleba svou prací, k čemuž, jak se zdá, má málo schopnosti, možná se vdá za nebohatého člověka, a se třiceti tisíci dlouho nevydrží.“

„Ano, ale pokud jsem naživu, bude mít Zina to, co já. Je pro mě něco jako dcera, a zdá se mi divné oddělovat prostředky dětí a rodičů!“

„Nemyslím,“ řekl Čemezov, „protože prostředky tvých dětí se téměř nezmění, až tady nebudeš, ale Zininy se změní nejen tvou

smrtí, ale i jejím sňatkem. A vůbec si myslím, že by pro ni bylo užitečné, aby se neučila žít na účet někoho jiného, i kdyby to byl účet její vlastní sestry. Už není dítě a já chci, aby měla jasno v tom, co je její, a aby pochopila, že může utrácet podle svých prostředků, a ne podle tvých, jak to teď nevědomky dělá. Pokud bude mít o několik šatů a klobouků ročně méně, není to pro ni taková újma. Ostatně bych si s ní o tom rád promluvil a byl bych ti velmi vděčný, kdybys mi ji někdy večer poslala, abych si s ní o tom mohl svobodně promluvit.“

„Dobře,“ souhlasila neochotně Jelena Nikolajevna, která měla za to, že nemá právo jít v této věci proti bratrovi, který byl Zininým poručníkem, „dobře, pošlu ji k tobě. Ale kdy?“ zeptala se váhavě a trochu v rozpacích.

Čemezov se trochu zamračil, protože pochopil, proč se sestra zajíkla a začervenala, když se ho na to zeptala. Sestry ho teď navštěvovaly méně často, zejména Zina, kterou od minulého roku přímo odrazovali od návštěv u něho, protože se očividně báli „nebezpečných setkání“.

„Nejlepší to bude zítra o půl osmé,“ řekl, protože věděl, že u něj Olga nebude, protože má představení.

„Dobře... budeš úplně volný?“ zeptala se Héléne jakoby mimochodem, ale ne bez malého důrazu.

„Samozřejmě,“ řekl Čemezov s nelibostí, téměř uraženě, že mu sestra očividně nedůvěřuje a bojí se mu svěřit Zinu, ale Jelena Nikolajevna si pospíšila vyjádřit souhlas.

„Dobře, dobře, já ji pošlu,“ řekla, protože cítila, že bratr chápe její myšlenky, a to ji samotnou přivádělo do rozpaků.

XVII.

Když dalšího dne přišla Zina k Čemezovovi, stalo se právě to, čeho se Jelena Nikolajevna tak bála.

V oddělení nečekaně svolali nepravděpodobnou schůzi, a Čemezov poslal Zině k sobě domů vzkaz, že se trochu opozdí a přijde asi v devět hodin, aby na něj počkala, což ona také udělala.

Ale Olze nečekaně zrušili představení kvůli nemoci jednoho z účinkujících. Stalo se to asi v pět hodin, a proto se o tom Čemezov nedověděl.

Ráno ho sice napadlo, že napíše také Olze, aby v žádném případě nechodila, protože tam bude mít sestru, ale Olga na to byla velmi citlivá, a jednou, když u něj byly sestry a chuť ji nepustila dál, dostala velmi nepříjemný hysterický záchvat, jaký si on nepřál zažít znovu.

„Prosím tě,“ řekla Olga, zjevně velmi uražená tím incidentem, „varuj mě vždycky předem, když k tobě přijedou tvoje sestřičky, protože pokud moji společnost a známost se mnou pokládají za neslušné a já k vám nemůžu, pak si aspoň přeji, abys mě varoval, a nevzkazoval mi to přes svoje lokaje a vrátné.“

A právě proto jí neposlal vzkaz, jak měl původně v úmyslu. Dobře si uvědomoval, že i když ho Olga žádala, aby ji varoval, kdyby to opravdu udělal a požádal ji, aby nejezdila, bezpochyby by byla uražená do hloubi duše a byly by z toho jenom další nepříjemnosti, ke kterým teď kvůli stavu jejích nervů docházelo často a někdy z nejmalichernějších příčin.

Tomu se Čemezov snažil všemi způsoby vyhnout, a tak se rozhodl žádný vzkaz neposílat, tím spíš, že to bylo zbytečné, protože měla představení.

Když Olga v osm hodin večer dorazila k Čemezovovi, portýr, který jí otevřel dveře, při pohledu na ni na sebe vzal ten záhadný tajnůstkářský výraz, který na sebe bral po...každé, když pokládal za svou povinnost ji varovat, že „u Jeho Excelence jsou hosté“!

„Je u nich sestři-ččč-ka...“ řekl a přímo jí zatarasil vchod s tím protivným úsměvem, který Olgu v takových případech rozčiloval ze všeho nejvíc.

„A co má být?“ řekla ostře a do tváře se jí nahrnula krev hanbou a pobouřením. Nečekala na odpověď, zvedla hrdým pohybem hlavu a přešla kolem něj přímo ke schodům.

Ach, to je odporné, říkala si v duchu. Každý slouha... chůva, lokaj, vrátný, všichni, kteří jsou u něj, jak se na mě dívají! I on, on sám, on také.

A jak se jí to v takových případech stávalo, okamžitě se místo na ostatní začala hněvat na něj jako na hlavní zdroj toho ponížení a urážek.

Rozčilená, s pobledlým a nervózně se chvějícím obličejem stoupala po schodech a cítila, že ji tam čeká něco ponižujícího a urážlivého.

Proč tam jdu? pomyslela si, na okamžik se zastavila a snažila se vzpamatovat uvědomit si, co dělá. Samozřejmě, bylo by lepší tam nechodit... co z toho bude? Jenom nové urážky, její nová vulgární zahanbující hysterie! A on se potom také rozzlobí... Bože můj, zase... Ale copak může před očima těch lidí, toho idiota portýra jít zpátky jen proto, aby jim ještě jednou ukázala, že „tam nesmí jít, když je tam jeho sestřička“? Co je ona vlastně zač – proč by nesměla?

Copak je nějak poskvřňuje, působí jim hanbu svou přítomností? Ach Bože můj, Bože můj, co je to za svinstvo! Naopak, bude lepší, když se konečně střetnou tváří v tvář! Určitě ho čeká jeho milovaná Hélène, která po něm bude něco chtít, možná ho dokonce bude popouzet proti ní, Olze, jako už to udělala nejednou! Tím líp, tím líp: ať na ni třeba přijde hysterie, ať se třeba rozzlobí i on, ať se třeba rozejdou – zato ona řekne té ženě, která nemyslí na nic jiného, než jak by je rozdělila, přímo do očí celou pravdu – i to, jak ji nenávidí, a jak se jí samozřejmě vůbec nebojí!

„To nejde... je tady milostslečna...“ řekla chůva s tajnůstkářským šepotem, ale Olze se zdálo, že v jejím hlase cítí výsměch a pohrdání k ní, Olze, která nesmí jít dál, když je tady milostslečna.

„A co má být?“ řekla přesně tak, jak to řekla před chvílí portýrovi, s tím rozdílem, že teď byl její pohled a hlas ještě podrážděnější a vyzývavější. „A co má být?“ opakovala povýšeně, a s chladnou, u ní nezvyklou arogancí odstrčila chůvu, vešla do předsíně a odložila kožich.

„Mně po tom nic není... když vám není hanba, tak mně po tom nic není!“ řekla chůva pohněvaně.

„Ano,“ řekla Olga a hlas se jí třásl rozčilením, „mně není hanba a vám po tom opravdu nic není!“

S tvrdým, rozhodným výrazem vešla do kabinetu.

Ve chvíli, kdy vstoupila, očekávajíc střet s Hélène, měla pyšně zdviženou hlavu a v bledé tváři jí hněvivě a zle blýskaly oči. Přehlédla místnost jediným pohledem, hledala v ní druhou osobu, tu, kterou v tu chvíli nenáviděla, ale místo Hélène uviděla v rohu za kulatým stolem s časopisy pod vysokou lampou s velkým stínidlem někoho úplně jiného. Něčí mladá, pěkná tvář se na ni dívala napůl radostně, napůl polekaně.

Takže to není ona... kdo to je? pomyslela si s úžasem, dívala se na tu pěknou tvářičku a v rozrušení ji v první chvíli nepoznávala. Ach, ano... to je ta... druhá, řekla si téměř zklamaně a bylo jí líto a trapně, že to není Hélène, no co, to je jedno, říkala si v duchu, protože se snažila udržet v sobě zlost, je to jedno... tahle je určitě taky taková... proč by měla být lepší! Všichni, všichni jsou stejná...

A chladným, povýšeným, sotva znatelným pohybem hlavy kývnula na Zinu, která rozpačitě povstala při jejím příchodu. Setkání s tím krásným, zakázaným božstvem bylo pro Zinu tak neočekávané, že byl úplně bez sebe, když vešlo. Když z předsíně uslyšela její hlas, který si tak dobře pamatovala, a

uvědomila si, že je to „ona“, v první chvíli byla překvapená a radovala se i polekala současně, a vůbec nevěděla, co má dělat, jestli se běžet schovat k chůvě nebo se s nadšením vrhnout Olze v ústrety a říct ji, jak ji miluje, a jak je strašně, strašně ráda, že ji konečně vidí zblízka a může s ní mluvit, dokonce ji políbit... ale neudělala jedno ani druhé, a tiše, nesměle, s prudce bijícím srdcem se zvedla a podvědomě očekávala první podnět, který jí dá Olga, podle kterého pozná, jak se má chovat.

Ale Olžin bledý, zlý obličej, její pohled, plný zničující nenávisti, a chladné, arogantní přikývnutí Zinu tak ohromily a zklamaly, že upadla do ještě větších rozpaků a málem se rozplakala. Nechápala, proč se na ni Olga dívá s tak hroznou nenávistí! Zinino srdce, mladé a důvěřivé, se hnalo Olze vstříc. Vrhla by se jí kolem krku při prvním laskavém slově. Najednou tento krutý pohled – který sám o sobě schladil její nadšení – a to přikývnutí! Proč? Co udělala, aby si zasloužila takovou nenávist?

Zina mechanicky dopadla zpátky na místo, znovu si vzala ilustrovaný časopis a mechanicky si jej začala prohlížet, třebaže téměř nic neviděla kvůli slzám, které jí vhrkly do čí.

Seděla, vtisknutá do svého koutku, téměř se bála podívat na Olgu, ale přesto viděla, nebo spíš cítila každý její pohyb. Viděla, jak s tím zlým, bledým obličejem nejprve šla ke krbu, nad kterým viselo zrcadlo, sundala si klobouk, upravila si mírně rozčuchané vlasy, a potom šla k houpacímu křeslu, klesla do něho, a pomalu si stahovala dlouhé rezavé rukavice.

Zina měla pocit, že to nedělá proto, že je to nutné, ale schválně, aby jí, Zině, dala najevo, jak málo jí na ní záleží, a nejenže se s ní nechce seznámit a mluvit s ní, ale jako by si ji ani nestálo za to vzít na vědomí její přítomnost.

A to bylo její nádherné, záhadné a tajuplné božstvo, jehož jediné slovo ji přinutilo plakat a těšit se v okamžicích, kdy je viděla na jevišti! Totéž božstvo, o němž tolik snila, které tajně milovala a

před kterým byla téměř ochotná se klanět! A copak je opravu ona, ta žena se zlou, chladnou a arogantní tváří? Nebo je možná taková jenom k ní, Zině, kterou z nějakého důvodu nenávidí a kterou pohrdá?

Bože, jak je to všechno hloupé! řekla si Olga, vzala první knihu, která jí padla pod ruku, a také v ní začala listovat.

Ted', když se trochu uklidnila, uvědomila si, jak špatně a nevhodně všechno dopadlo. Začalo jí být hrozně nepříjemné, že podlehla svému podráždění, a aniž by se pořádně zajímala o to, koho tady vlastně Čemezov má, vešla dovnitř s úmyslem udělat scénu Jeleně Nikolajevně a narazila na nevinnou Zinu a tím se také dostala do tak hloupé situace. Ted' si Olga vzpomněla, že chůva řekla „je tady milostslečna“, a ne milostpaní, což v tu chvíli nedokázala rozlišit, a také na to, jak jí Čemezov nejednou vyprávěl o naivním obdivu své mladší sestry. Když si to uvědomila, pocítila lítost a mrzutost kvůli tomu, že navždy zničila u této dívka náklonnost k sobě, a ještě k tomu ji polekala svým zuřivým pohledem. Kdyby se stalo, že by se někde prostě se Zinou setkala, určitě by dokázala děvčeti říct laskavé slovo, a ještě víc by ji k sobě připoutala, tím spíš, že už jí stejně byla sympatická, a nakonec by si dokonce jedna druhou oblíbila. Ale ted' se všechno v pokazilo už první minutě, a když tu tak seděly každá v jednu rohu v napětí z té hloupé situace, bylo těžké najít jiný, přirozenější a přívětivější tón a napravit špatný dojem.

To je opravdu hloupé, říkala si, houpala se v houpacím křesle a nenápadně se dívala na Zinu, která se jí líbila víc a víc. A jakou má milou, hezkou tvářičku! Je v ní něco z něho, akorát že jiným způsobem, ale vždyť on brzy přijde. – a srdce ji bolelo v očekávání jeho příchodu, kterého se ted' bála kvůli tomu, co způsobila. Ale vědomí toho strachu ji znovu urazilo a Zina jí přestala připadat tak přitažlivá a milá jako ve chvíli, kdy se začala uklidňovat.

A vůbec, co je mi po tom! Nic milého v ní není, je to prostě rozmazlená petrohradská slečinka, a pravděpodobně je to stejně falešná a namyšlená počestnost, jako její starší sestra, a vůbec – proč bych jí měla být sympatická! Spíš mě nenávidí a pohrdá mnou jako ta starší!

A Olga se úmyslně začala drásat a představovala si, jak byla Zina šokovaná její přítomností, a jak se to jenom z nezkušenosti nerozhodla dát najevo a s výrazem přísné ctnosti uražené ve své důstojnosti odejít, jak by to určitě udělala její sestra.

Nebudu o tom raději přemýšlet, řekla si nakonec, když ji její podráždění unavilo. Je to jedno, stejně teď odejít nemůžu, budu si raději číst, dokud on nepřijde, a pak ať se stane, co se má stát.

XVIII.

Chůva několikrát potichu došla ke dveřím a mezírkou mezi závěsy se opatrně podívala do pokoje, aby zaslechla, jestli „ona“ mluví s jejích slečnou. Ale „ona“ a slečna seděly mlčky a chůva opravdu nevěděla, co si počít. Samozřejmě, že se pro slečnu vůbec nehodilo, aby s „ní“ seděla, ale aby Zinu odvolala, si chůva také netroufla, když si připomněla Olžin rozzuřený pohled, a chůva byla rozčilená, protože netušila, co má dělat.

Co s tím? Je to ostuda! říkala si nespokojeně, přičemž se divila, že obě „sedí nasupené v koutě“, a nemluví spolu, - pravda je, že v lidech není kousku studu. Jiná by se držela stranou, a tahle kdepak! Pravdu mají ti, co říkají, že všechny herečky nestoudné! A nedej Bůh, aby se to Jelena Nikolajevna dověděla – snad jí to neřeknou. Řeknou kam koukala, proč dopustila, aby se seznámily! A jak nedopustit! Copak mě poslechnou?“ A když se dost vynadávala mezerou v závěsu, chůva odešla k sobě do kuchyně a usadila se tam.

Aby pravdu řekla, kdyby tady byl Archipyč, neseděly by tam spolu, on by je hnal a nehleděl by na to, jestli se někdo bude zlobit!

Od chvíle, kdy Archipyč odjel na vesnici, si na něj chůva často vzpomněla, a nejednou po něm vzdychala. Staří lidé spolu prožili celý život, a i když se hodně hádali a dobírali si jeden druhého, když se nebyli spolu, velmi se jim stýskalo. Chůva si po večerech vykládala na „křížového krále“, což měl být Archipyč, a byla smutná, když jí vyšla „černá barva“.

Nový lokaj, kterého vzali na jeho místo, se jí nelíbil, zdálo se jí že všechno dělá hůř, než Archipyč, třebaže malý obratný mladík znal svou práci výborně a Čemezov s ním byl velmi spokojen už proto, že se v jeho přítomnosti dokonce snížila chůvina nespokojenost s Olgou. Chůvě se očividně nechtělo jej zasvěcovat do „rodinných záležitostí“ a vůbec ho držela v úctyhodné vzdálenosti. Ale ve zvláštních případech, jako byl tento, by se s ním velmi ráda poradila, ale on odešel do obchodu a zdržel se tam.

Takže zase hraje u sousedů duráčky³², a není kam pro něj poslat, ne, zase si člověk musí vzpomenout na Archipyče. A chůva si ještě poseděla, popřemýšlela, a nakonec se rozhodla zavolat Ninu, najít u sousedů Alexeje a poslat s ním Zinu domů. Dál už čekat nemohla.

„Račte domů, Zinaido Nikolajevno!“ řekla přísným hlasem, když vešla do kabinetu a snažila se nedívat na Olgu, které se v tu chvíli podvědomě bála. „Přijela pro vás Táňa.“

„Jaká Táňa?“ zeptala se Zina a s údivem zvedla hlavu od ilustrovaného časopisu.

Přitom se nezáměrně podívala na Olgu a na okamžik se střetla s jejíma výsměšnými očima, které se na ni dívaly, jak se jí zdálo, s pohrdáním.

Zina zrudla a rychle vstala, ale na okamžik v rozpacích zaváhala, protože nevěděla, jestli má nebo nemá odejít.

³² durák – oblíbená ruská karetní hra

„Račte, račte!“ řekla chůva rozhodně a sama jí podala rukavice a klobouk, jako by na ni spěchala.

Zina uhodla, že si to chůva schválně vymyslela, protože nečekala žádnou Táňu, Jelena Nikolajevna jí totiž řekla, že ji domů doprovodí sám Jurij. Styděla se, že ji jako malou holku odvedou domů div ne „za ručičku“, ještě k tomu před Olgou, která jí bude samozřejmě pohrdat ještě víc a bude se jí posmívat, Přesto však mechanicky šla za chůvou, celá červená zmatkem a rozčilením, a dokonce se zapoměla na rozloučenou uklonit Olze.

Když vešly do přilehlé chodby, kam na ně nebylo vidět, najednou se zastavila.

„Proč jsi to udělala?“ vyhrkla vyčítavě vyděšeným šepotem. „Vždyť ona pochopila, že je to schválně! Proč, proč sis tohle vymyslela!“ šeptala zoufale a vzpomínala na poslední pohrdavý pohled, kterým ji Olga vyprovodila.

„Co na tom, že to pochopila!“ řekla chůva s pevným přesvědčením, „když v není kousek studu, já to nemůžu strpět! Pro takové děvče jako ty se nehodí vysedávat s kdejakými komediantkami! Tak si oblékni kabát a Alexej tě odveze, a když se to Jelena Nikolajevna dozví, schytáš to ty a já taky. Za takovou věc mi děkovat nebude.“

Zina se na ni ohromeně dívala rozšířenýma očima, a teprve teď z jejích slov konečně pochopila, proč ji chůva schválně odvedla, a jak se všichni, počínaje chůvou a konče samotnou Jelenou, na Olgu dívají, a přesto, navzdory tomuto hroznému dnešnímu setkání, ji milovala stejně bezpodmínečně, jak si ji zamilovala v první chvíli, kdy ji uviděla.

„Ty ses zbláznila!“ vykřikla s pobouřením. „Všichni jste se zbláznil! Ach, jak jste všichni... nízcí, hnusní! Nikam nepůjdu, slyšíš, nikam nepůjdu!“ vykřikla znechuceně, a rychle odhodila kapuci a klobouk, které už jí chůva stačila nasadit. „A proto se na mě tak dívala! Proto se mnou ani nechtěla mluvit!

Samozřejmě, myslela si, že já také! Ach, jaká hanba, jaká hanba!“

„Co je s tebou, zlatíčko, snad jsi nepřišla o rozum!“ řekla chůva a zoufala rozhodila rukama. „Rozmyslela sis předem, kvůli komu se ženeš do průšvihu? Je to tvoje příbuzná, nebo co? Copak ti stojí za to, ty hloupá? Bůh chraň, aby se o tom dozvěděla tvoje sestra.“

„Neopovažuj se se mnou o tom takhle mluvit!“ divoce se rozkřikla Zina a zbledla rozhořčením. „Já ji miluji a vážím si jí, slyšíš, hluboce si jí vážím a nikomu nedovolím, aby o ní takhle mluvil! Pust' mě, slyšíš!“ A dřív, než se chůva stačila vzpamatovat a zadržet ji, Zina se jí vytrhla a vrátila se do kabinetu.

„Tak se žeň do průšvihu, hloupá,“ mávla za ní chůva rozzlobeně rukou, nechápajíc, jak si mohla její Zinaida Nikolajevna tak zamilovat tu „lehkomyslnici“. „Určitě má u sebe nějaké kouzlo, všechny kdovíjak očaruje.“

A chůva rozzlobeně praskla dveřmi a odešla k sobě do kuchyně a už ani neměla chuť podívat se škvírkou.

XIX.

Když se Zina vrátila, posadila se nerozhodně na své místo u stole s pevným rozhodnutím, že odtud neodejde, i kdyby pro ni přišla sama Hélène.

Cítila, že musí Olze říci něco, co by jí dokázalo, že o ní nejenže nesmýšlí stejně jako sestra, ale naopak, že ji z celého srdce miluje a váží si jí, ale současně si uvědomovala, že si nejenže nikdy netroufne to říci, ale neodhodlá se ani pozvednout k ní oči. Tak se před ní styděla za chůvu a za sestru, i za Archipyče, a za všechny, kdo si troufali tak nízko o ní smýšlet. Mlčky, nervózním pohybem si znovu začala prohlížet ilustrace, ruce se jí chvěly rozčilením, a ona přemýšlela o tom, jak to má vypovědět.

„Tak proč jste neodešla s vaší Táňou?“ zeptala se najednou sama Olga, a s posměšnou nechápavostí se pohlédla na kdovíčím rozrušenou Zinu.

Sama nevěděla, proč to řekla, ale dobře věděla, že celá záležitost s Olgou je vymyšlená kvůli tomu, aby zachránili Zinu před její „nevhodnou“ společností, a proto se nedokázala zdržet toho, aby popíchla Zinu, pro kterou podle nich nebyla její společnost vhodná. Ale když to řekla, Zina nesměle zvedla oči, ve kterých byl tak provinilý a zahanbený výraz, že to Olgu nemohlo nepřekvapit.

„Prosím, prosím, nemyslete si...“ zamumlala zmateně Zina, a najednou vyskočila, proběhla přes celou místnost, vrhla se na kolena před Olgou, která se houpala v křesle, pevně ji objala a hořce se rozplakala.

„Ach dítě, milé dítě, co je, co se děje?“ vykřikla s úžasem a nechápavě Olga, která netušila, co se s děvčetem najednou stalo.

„Já jsem si nikdy, nikdy o vás nemyslela nic špatného, já vás tak miluji, tak miluji!“ řekla Olga vzlykajíc, a ještě těsněji se přitiskla k Olze.

„Za co? Za co mě milujete? Já jsem tak zlá, tak nemorální, a vy jste tak čistá, nevinná – tak za co jste mě začala mít ráda?“ zeptala se Olga a s radostnou náklonností přitiskla Zinu k sobě, A ji samotnou jako vlna zaplavil a dojal nový, krásný, sladký cit.

„Já nevím,“ řekla Zina a s nadšením se jí dívala do tváře, „mám vás ráda od první chvíle, kdy jsem vás uviděla. Už se na mě nezlobíte?“

„Ach, dítě milé, já jsem na vás byla tak zlá, odpustíte mi to?“ řekla Olga s vášnivou kajícíností a vzpomínala, jak se chovala k té dívce, jak ji v duchu pomlouvala, a ta na všechno zapomněla, všechno jí odpustila, s takovou důvěrou, s takovou láskou se k ní vrhla kvůli jedinému slovu. A na duši,

rozdrážděné, utýrané spory a nesváry, se jí udělalo tak pěkně, tak příjemně díky této čisté, upřímné lásce, o kterou se nijak nezasloužila. Ta dívka, ještě před chvílí cizí a dokonce nepřijemná, jí najednou začala být tak blízká a milá, že se jí zdálo, že ji znala a milovala celý život, ale že byly odloučené, a že teprve teď se s ní setkala a zamilovala si ji ještě víc.

A něžně se objímaly a hladily, skrz slzy na sebe s radostným rozechvěním dívaly, pozorovaly se a těšily se jedna z druhé. Zina, ještě klečíc na kolenou, ale už se zářícím úsměvem, i když jí v očích ještě blýskaly slzy, vyprávěla o tom, jak ji poprvé viděla v Marii Stuartovně, jak se hnala do divadla pokaždé, když viděla na plakátech její jméno, jak snila o tom, že ji někdy uvidí zblízka a jednou ji doprovázela na nádraží... Zina mluvila rychle a úryvkovitě, přerušovala se vzpomínkami a hlazením, ale Olga chápala každé její slovo a každé slovo jí bylo příjemné, dojímalo ji, a ještě víc ji přitahovalo k Zině.

„Jednou jste mi hodila růži,“ řekla Zina, „a já si ji ještě schovávám spolu s vašimi portréty... mám jich hodně, sedm kusů... tajně jsem si je koupila a schovala, a když nikdo nebyl doma, vyndala jsem je a dívala se na ně. Kdybyste věděla, jak jsem si přála vás vidět tak, jako teď, mluvit s vámi a líbat vás... a dokonce vás často vidím ve snu. A když jste dnes přišla, tolik jsem se zaradovala a pomyslela si: už, už je to tady! – A najednou váš obličej! Jak hrozný jste měla obličej!“ A když si vzpomněla na ten hrozný Olžin výraz, který ji tak překvapil, začala znovu plakat a objala ji ještě silněji.

„Myslela jsem, že mě nenávidíte... ale zato teď je mi tak pěkně!“ řekla za okamžik, usmívajíc se šťastným, zamilovaným úsměvem.

Olga ji mlčky, se zádušně a něžně hladila po vlasech svou jemnou, krásnou rukou, a Zina také mlčky, s dětskou zvědavostí v očích, pozorovala její tvář.

„Vy prý... milujete Jurije?“ zeptala se najednou, a stydlivě se začervenala nad tou otázkou.

Olga mlčky, se šťastným úsměvem přikývla.

„A on vás?“ tiše se zeptala Zina.

Olga opět s úsměvem přikývla.

Tu se Zina něčemu radostně zasmála a silně Olgu políbila.

„A já... já také miluji!“ řekla za okamžik s rozpačitým a radostným výrazem na své milé, dětsky čisté tváři.

„Vy!“ vykřikla Olga úžasem. Zina jí připadala jako dítě, takže jí bylo zatěžko uvěřit, že by tato dívka už mohla milovat jako žena. Chtěla jí zvednout hlavu, aby se na ni podívala, ale Zina schovala svou červenou, šťastnou tvář na její hrudi a nedovolila, aby ji Olga zvedla.

„Ještě jsem o tom nikomu neřekla,“ tiše, skrývajíc se před Olgou, pokračovala, „ale vám řeknu všechno, všechno! On je ještě student... je to Aljoša Saveljev... je to příbuzný Ilji Jegoroviče... vy neznáte Ilju Jegoroviče? Je to Jurijův přítel... Ale dokud nedostuduje, nemůže se oženit, nemůže se oženit, proto o tom nikomu neříkáme... na tom nezáleží, stejně by nám to teď nedovolili. Ale počkáme... nebude to dlouho, tři roky. Vždyť Angličani čekají i deset let.“

„Takže je to vážné!“ řekla Olga, těšilo ji to, ale současně pochybovala o vážnosti této mladé, téměř dětské lásky.

Ale Zina cítila, že jí Olga nevěří, a tvář jí zaplála pohoršením.

„Ale ne, věrte mi to!“ vykřikla vyčítavě, „ostatní ať nevěří, ale vy věrte! Já vím, že si myslíte, že je to moc brzy, že jsme příliš mladí, ale u nás v rodině jsme všichni taková, že se zamilujeme jednou provždy!“

A v Zinině dětské tváři se najednou objevil nový, přísný a zamyšlený výraz, jako by se zahleděla do dálky a prověřovala svou lásku v daleké, předaleké budoucnosti.

Ano, má stejný výraz jako on, pomyslela si Olga a s něžnou zvědavostí se zadívala do Zinině tváře a měla ji ještě radši za

ten výraz stejný jako u něho. Bylo jí milé, že Zina říkala, že v jejich rodině milují „jednou provždy“. Cítila, že je to pravda a radovala se, že se té lásky dostalo právě jí.

„Takže jednou provždy?“ řekla se zamyšleným úsměvem a začala už více věřit Zinině dětské lásce.

„Jednou provždy!“ opakovala pevně Zina a zamyšlený výraz z její tváře zmizel, ona opět ožila, rozzářila se a začala Olze vyprávět, jak se s Aljošou vezmou a hned odjedou k Volze, kde on má rodinu a panství, a budou tam společně žít a hospodařit. V těch snech byla tak svěží, naivní krása prvního čistého mládí, že Olga mimoděk usmívala a na duši měla klid a pohodu.

„A vy si vezmete Jurije!“ vykřikla najednou Zina a radostně ji objala. Při těch prostých a upřímných slovech se Olze sevřelo srdce.

„Ne,“ řekla, pobledla a smutně zavrtěla hlavou, „to se nikdy nestane.“

„Proč, proč?“ vykřikla zoufale Zina a pevně jí stiskla ruce.

„Proč? Vždyť se milujete! To se stane, určitě se to stane! Já vím, proč to říkáte, ale on si od nikoho, od nikoho nedá poroučet, a vy budete jeho ženou – já to cítím, cítím to!“

Olga se začervenala a odtáhla od Ziny ruce. Opět se jí vrátil pocit nelibosti a studu, toho trýznivého, rozezleného studu, který ji v poslední době tak pronásledoval a který v ní tak lehce vzplanul spolu s podrážděností. Vždyť i ta dívka, která do ní byla zamilovaná, ji bezděčně ponížila svým naivním tvrzením, že si Jurij „od nikoho nedá poroučet“, ve kterém se projevil ten urážlivý názor, který si na ni kdoví proč udělal Čemezovova rodina.

„Jestliže se nechci provdat za vašeho bratra, není to vůbec kvůli tomu, že to jeho příbuzní pokládají za nevhodné a nepřijatelné,“ řekla chladně Olga, která se přitom bezděčně mračila, „ani ne proto, že bych se pokládala za ‚nedůstojnou‘ partii pro něj, ale proto, že já sama (ostře zdůraznila to slovo) si to nepřejí! Nechci

to proto, že jsem především herečka nikdy neopustím divadlo a nevyměním je za jakékoliv manželství.“

Zina se na ni rozpačitě dívala. Cítila, že se od ní Olga zase vzdaluje, a že ji svými slovy nějak urazila, i když nechápala, v čem přesně spočívá urážlivost těch slov.

„Ale... je možné... pro vás bude možné... i zůstat u divadla, i... se za něj provdat...“ řekla nesměle, se strachem, že Olgu ještě víc něčím pohněvá. Ale Olze přišlo líto ubohého děvčete, které jí tak upřímně přálo štěstí a které se samozřejmě nijak neprovinilo.

„Ne, ne,“ řekla a jemně ji přitáhla k sobě, „není to možné. A ani to není nutné... mně je dobře i tak. Nebudeme o tom raději mluvit, vy to ještě nedokážete pochopit, zlatíčko...“

„Ale to je tak hrozné! Milovat a nikdy... se nevdát...“ řekla tiše Zina.

Obě zmlkly, Zina položila hlavu Olze na kolena a smutně přemýšlela o tom, že jí opravdu nerozumí. Nechápala, jak jí může být „dobře i tak“ – když se lidé, kteří se milují, nemohou vzít, jak to může „nebýt nutné“? Opravdu je možné milovat divadlo víc, než milovaného člověka? Samozřejmě, bylo by smutné, kdyby Olga opravdu odešla od divadla a ona už by ji nikdy neviděla hrát, ale ona na jejím místě... Zina by opustila divadlo a vzala by si svého Aljošu. Prostě tomu neuvěřila a držela se svého přesvědčení, že Olga odmítá Jurije jenom proto, že z delikátní, ušlechtilé velkomyslnosti ho nechce dostat do sporu s příbuznými. Tu se jí zmocnil vášnivý, hluboký soucit, vzala ji za ruku, otočila ji dlaní nahoru a pevně k ní přitiskla rty. Třebaže její láska k Olze v tu chvíli silněji než kdy předtím naplňovala její bytost, samotná Olga kvůli tomu něžnému hlubokému soucitu, který k ní Zina teď pocítila, jako by přestala být tím jasným, nepřístupným božstvem, a stala se z ní prostá, obyčejná žena, ale Zině tím byla ještě milejší a bližší.

XX.

Najednou sebou trhly a vyskočily.

Před nimi stál Čemezov s překvapenou, téměř vyděšenou tváří. Sám si jako vždy odemkl svým klíčem, a dokonce ani chůva, která hlídala jeho příchod, ho neslyšela.

„Juriji!“ vykřikly obě ženy, a Olga se zarazila, protože nevěděla co říct, a uvědomovala si jenom to, že přichází ten nejnepříjemnější okamžik, kterého se podvědomě obávala. Ale Zina se radostně vrhla bratrovi vstříc.

„Ach, Juriji, drahoušku!“ zvolala zářic nadšením. „My jsme se seznámily, a tak jsme si zamilovaly jedna druhou, a já jsem tak ráda, tak šťastná – vždyť já jsem o tom tak dávno, tak dávno snila!“

Ale protože vycítila, že bratr nesdílí její nadšení, upadla do rozpaků a nerozhodně se zarazila.

„Snad se nezlobíš?“ tiše dodala a zahleděla se mu do tváře prosebným a provinilým pohledem.

„No, no,“ řekl neurčitě s mrzutým pohledem Čemezov sundávaje si rukavice. „Seznámily jste se, to je v pořádku.“

Byl tak ohromen, že si nedokázal odpovédět, jestli je spokojen (protože Zinino nadšení mu bylo spíš příjemné než nepříjemné), nebo jenom překvapený... a... dokonce polekaný tím, co se stalo. Olga mlčky stála stranou a dychtivě sledovala výraz jeho tváře. Ale když řekl s mrzutým a chladným pohledem ta slova, zbledla, sama se zamračila, znovu se začala cítit zahanbeně a trapně, že před ním stojí jako provinilá dívka, kterou mohl potrestat, a hlavně se styděla, že se za známost s ní je nutné se omlouvat... a prosit o odpuštění!

A co já? zeptala se s nenávistí sama sebe, a co jsem koneckonců já pro něj? Jeho sestry, lidi, Bůh s nimi, ale jak se na mě dívá on? A proč místo toho, aby se radoval z přátelství, které vzniklo mezi mnou a jeho sestrou, stojí s chladnou, nespokojenou tváří,

jako bych se dopustila nějakého zločinu! A jestli je to tak... já vím, co mám dělat!

A s bledou, zamračenou tváří sotva ovládla pláč kvůli lítosti nad sebou a urážce od něj, šla ke krbu, vzala a těsně předtím, než odtud odejde navždy, měla chuť mu vrhnout do tváře něco zlého, urážlivého, čím by se mu pomstila za bolest, kterou ji nutí snášet.

„Ach Juriji, Juriji, vidíš, vidíš!“ vykřikla Zina vyčítavě, protože pozorně sledovala její pohled a pochopila, že Olga chce odejít. „Vidíš, vidíš!“ vykřikla zoufale. „Copak se opravdu můžeš zlobit kvůli tomu, že jsme se seznámily a zamilovaly si jedna druhou? Vždyť ty sám miluješ nás obě!“ A chytila ho za ruku, pevně ji stiskla a utíkala s ním k Olze, postavila se jí do cesty, vzala jednu jeho ruku a položila ji Olze na rameno a druhou ruku na své rameno a usmála se mu přímo do očí plachým, prosebným úsměvem.

A Čemezov se musel poddat jejímu milému úsměvu. Něco se v něm pohnulo a on v hlubokém pohnutí k sobě přitiskl ty dvě ženy, které nade vše miloval. Ale Olžiny vyčerpané nervy to už nevydržely, všechno mu kvůli tomuto okamžiku odpustila, padla mu hlavou na rameno a náruživě se rozplakala...

„Teď jsme tři!“ řekla Zina o několik minut později vzrušeným, radostným, a přitom přísným hlasem a pevně tiskla bratrovi i Olze ruce. Olga už trochu uklidnila a seděla s uplakaným, ale šťastným obličejem v křesle, do kterého ji Čemezov usadil, když plakala.

Když chuva uslyšela v kabinetu hlasy, pochopila, že se Čemezov vrátil a potichu se rozběhla k mezeři podívat, co teď dělají, ale když uviděla, že se vzrušeným a dojatým výrazem líbá Olgu (jejíž uplakanou tvář neviděla), a že Zina stojí vedle nich a usmívá se, držíc je oba za ruce, jenom vzdychla a rozzlobeně odešla.

„Pane můj, Bože můj,“ řekla udiveně, „kam se poděl stud! Vždyť dřív by se těžko našel delikátnější člověk, a kam to dopracoval: před vlastní sestrou, děvčátkem, se líbá se svou milenkou! Ať si z toho vezme příklad! Poslední nuzák by se zastyděl, ale kdepak tihle velcí pánové! To všechno ona, bez kousku svědomí – sama se nestydí, tak to učí i jeho!“

A chůva se rozplakala beznadějným zoufalstvím a hněvem u svého samovaru, protože nic jiného se nedalo dělat.

XXI.

Čemezov šel potom osobně vyprovodit Zinu, schválně, třebaže už bylo jedenáct hodin, aby se sešel s Hélène a řekl jí o všem, co se stalo. Věděl, že bude strašně překvapená a zděšená, a třebaže měl upřímnou radost, že to tak dopadlo, v hloubi duše mu bylo příjemnější, kdyby se nic takového nestalo, a on se mohl klidně jako vždycky setkat s Hélène.

To přátelství, náhlé, vášnivé a něžné, kterého jsou schopny jenom citlivé ženy, a které tak najednou, za jeden večer, vzklíčilo mezi Olgou a Zinou, ho podvědomě dojímalo, smiřovalo ho se všemi nepříjemnými následky, které z toho nevyhnutelně musely vyplynout. Ale necítil se oprávněn podporovat nejen přátelství mezi nimi, ale ani pouhou známost, protože Hélène byla proti tomu. Ne on, ale Hélène byla Zininou hlavní vychovatelkou, a proto se rozhodl, ať mu to bylo sebevíc líto, že bude nutné přijmout opatření, aby se setkání Olgy a Ziny neopakovalo... aspoň po nějakou dobu, přinejmenším.

Zina do něj byla zavěšená, pořád byla radostně vzrušená, ale zdálo se, že čím víc se blíží k domu, tím je neklidnější – což bylo ovšem naprosto přirozené. Ale když si všimla, že si ji bratr znepokojeně prohlíží, uhodla, a co myslí.

„Prosím tě, Juriji, nemysli si, že se bojím!“ řekla. „Vůbec se nebojím... Všichni jste zvyklí mě pokládat za malé dítě, ale já

už mám... svoje myšlenky a názory... a vím, že jsem neudělala nic špatného, i když se Hélène na mě bude hodně zlobit.“

Čemezov se musel usmát dětské vážnosti, se kterou to řekla, ale přesto pokládal za svou povinnost jí říci, k čemu se rozhodl.

„Ano,“ řekl napůl přísně, napůl něžně, protože mu bylo líto, že ji musí hned ze začátku zklamat, „ale dokud bydlíš u Hélène, musíš ji poslouchat a řídit se spíš jejími názory než svými. Olga Lvovna je moje nejlepší přítelkyně, já si jí velice vážím a pokládám ji za velmi chytrou a dobrou ženu, a doufám, že muž, za kterého se jednou provdáš, bude hrdý na tvé přátelství s ní... Ale Hélène na to má svůj vlastní názor, a samozřejmě, ty ji nesmíš zarmoutit a postavit se proti ní...“

Po Zinině tváříčce přeběhl stín a ona se na něj nevěřícně podívala.

„Takže ty si myslíš,“ řekl nechápavě a tak ublíženě, že mu jí bylo ještě víc líto, „že se s ní už nesmím nikdy vidět?“

„Ano, myslím,“ řekl Čemezov pevně, ačkoliv by osobně ta setkání velmi přál, „protože jinak by ses s ní musela scházet tajně, za zády Hélène, a klamat ji, a to, doufám, sama nechceš.“ Zina neodpověděla, chvíli mlčela s vážnou, smutnou tváří, a o něčem přemýšlela. Ale když došla skoro k podjezdu, najednou se zastavila a obrátila se k bratrovi.

„Tak dobře, Juriji,“ řekla s rozhodným výrazem ve tváři a v hlase, který jí vůbec nebyl vlastní, „dobře, já nemohu jednat proti vůli vás dvou, a nebudu se vídat s Olgou Lvovnou... ale jen co se vdám, hned druhý den k ní pojedu, i kdybys ty s Hélène byl proti tomu! Protože ji mám ráda a jsem hrdá na její přátelství a vždycky tak o ní budu smýšlet a budu ji mít ráda... a vy si říkejte co chcete. A ty jí to musíš ode mě vyřídit, protože nechci, aby si myslela, že jsem se polekala... a odřekla se jí... Ted', samozřejmě, nemůžu nic dělat... protože jsem ještě... ještě malinká holčička... co mi přikážou, to udělám. Ale já budu čekat a jednou se dočkám... své svobody... Vyříd' jí to ode mě,

že budu vždycky vzpomínat na tento večer a budu ji mít vždycky ráda a budu vždycky hrdá na to, že ji znám!“

Čemezov ji poslouchal a divil se, kde se u Ziny vzaly takové řeči a nespokojenost s podřízeným postavením, jakou u ní ještě nikdy nepozoroval. Mohl by jí k tomu říci hodně, ale ona, jako by to tušila a nepřála si to, rychle, opět tím novým, rozhodným pohybem, udělala dva kroky k podjezdu a otevřela dveře.

Tam se od portýra dověděli, že Jelena Nikolajevna s manželem odjeli na nějaký večírek, na což Zina v rozrušení úplně zapoměla – a že se určitě brzy vrátí. To se Čemezovovi velmi nehodilo: zítra musel být v deset hodin v práci a k sestře nemohl přijít dříve než ve dvanáct hodin, takže první nepříjemnosti musí padnout na Zininu hlavu, což mu bylo velmi nemilé.

Zastavil se a přemýšlel, protože nevěděl, co má dělat. Napsat vzkaz nemělo smysl – krátkou poznámkou se situace nevyřeší. Ale Zina, která ho pozorovala, opět pochopila, na co myslí, a znovu se začervenala nevůli.

„Ne,“ řekla francouzsky, „prosím tě, nedělej si starosti! Říkám ti, že se nebojím. To je jedno, jestli o tom Hélène řeknu dřív já nebo ty, tak jako tak bude nespokojená... já vím, že se stejně bude zlobit na mě... ráno jí všechno řeknu... a ty přijdeš na svačinu... a vysvětlíš jí to... já se vůbec nebojím...“

Čemezov se usmál a pokrčil rameny. Dívka očividně nemluvila do větru – měla už své myšlenky a názory, a zdálo se, že je bude vážně hájit.

„Tak to se nedá nic dělat, Bůh ti pomáhej, Zinku!“ řekl napůl žertem, napůl s obavami, a podal jí na rozloučenou ruku, „jenom se příliš nerozohni a nehádej se příliš s Hélène, vzpomeň si, že ti celý život nahrazovala matku... A já přijdu a zastanu se tě a usmírím vás, pokud to bude nutné.“

Ano, pomyslel si se smíšenými pocity spokojenosti a překvapení, když vyšel na ulici, naše kuřátko povyroستlo... Když uvažoval o Zině, z nějakého důvodu zapomínal na svoji

povahu, na povahu Héléne a jejich otce, a povaha, kterou měli všichni společnou a která mu u nich připadala naprosto přirozená, ho najednou u Ziny překvapila jako neočekávaná novinka, protože mu Zina opravdu připadala jako malé dítě, jak sama řekla. Ale ty první náznaky tvořícího se charakteru ho potěšily, jako se rodičům líbí, když poznávají v dětech svoje vlastnosti. Cítil, že právě dnes se mu jeho maličký „Zinek“ stal ještě dražším a milejším než předtím.

XXII.

Když Čemezov doprovodil Zinu, vrátil se domů, kde ho čekala Olga. Cestou domů přemýšlel o tom, co se dnes stalo, pod vlivem toho zvláštního dojetí, které se v něm probudilo ve chvíli, kdy s ním Zina běžela k Olze a přiměla ho, aby je obě objal. V hlavě mu konečně dozrálo a zesílilo rozhodnutí, na které se dříve neodvažoval ani pomyslet.

Dnes jí to řeknu... je na čase s tím skončit, řekl si, když otevíral dveře.

Olga mu šla naproti a v pohledu, který na něj vrhla, bylo něco nešťastného, provinilého. Pochopil, proč se tak tváří, a uvědomil si, že ona neví, jestli jí doopravdy odpustil, nebo jestli se jen přemohl kvůli Zině, a že se nechystá s ním bojovat, ale už předem se mu pokorně vzdává.

A pocítil bolest za ni, za to, co cítí, a kvůli tomu, že musí cítit vinu v případech, jako je tenhle. Co by mělo být ve skutečnosti přirozenějšího než že se žena, která je mu nadevšechno drahá, seznámí s jeho sestrou, a že si jedna druhou zamiluje? A zatím se ukázalo, že je to nejen nepřirozené a nežádoucí, ale jako by to dokonce byl od ní hloupý kousek, za který musí cítit vinu.

Objímal ji mlčky se zvláštním pocitem, a ještě nikdy mu nebyla tak blízká, tak drahá, a nikdy necítil takovou lítost, trýznivou až k slzám.

„Ty se nezlobíš?“ zeptala se tiše, s nedůvěřivou radostí, a snažila se zachytit jeho něžný pohled.

Zavrtěl hlavou, ještě těsněji ji přitiskl k hrudi, mlčky jí políbil tvář, oči a ruce... Zahleděla se na něj pátravým, úzkostlivým a radostným pohledem, cítila, že se blíží něco zvláštního, ale ještě nechápala, co přesně.

„Olgo,“ řekl tiše, ale rozhodně. „Musíme se vzít.“

Celá se zachvěla a z hrdi jí vyšlo jenom tiché, krátké „Á!“ – ale v tom výkřiku bylo nadšení, leknutí i úžas.

„Ano, Oleňko. Chci, aby ses stala mou ženou!“ řekl a zasypával něžnými polibky její pobledlou tvář.

„Ne, ne,“ řekla s námahou, protože ji v tu chvíli opustila všechna síla a sebevláda, „ne, ne... ty nepotřebuješ takovou ženu, ne...“ a přinutila se vstát a odejít od něho, aby setřásla to sladké, ohlupující opojení, v němž bylo tak příjemné ležet v jeho náruči, cítit na tváři jeho polibky a naslouchat těm hrozným a současně krásným slovům. Ale jenom se zapotácela, a ještě silněji se k němu přitiskla.

„Nesmysl, nesmysl!“ řekl Čemezov netrpělivě, jako by neodpovídal jí, ale někomu jinému na staré námitky, které ho už nudí, a už je nechce ani vyslechnout. „Nesmysl!“ pokračoval, přitiskl ji k sobě a mluvil s ní tichým, téměř něžným šepotem, kterým s ní mluvil ve chvílích, kdy ji nadevše miloval: „Právě to je zapotřebí... ty, ty sama to potřebuješ... To všechno je nesmysl a my se musíme vzít... ty odejdeš od divadla...“

Ale ona divoce vykřikla a jedním rázem se mu vyrvala z náručí.

„Nikdy!“ vykřikla vášnivě. „Nikdy!“

A vzrušeně přešla na druhý konec místnosti a najednou se jí vrátila síla... Bála se zůstat u něj, bála se toho silného pokušení, kterou působila jeho blízkost. A schválně odešla co nejdál, k oknu, a opřela si čelo o studené sklo.

Vždyť to byla ta slova – ta strašná a drahá slova, na která v hloubi duše, téměř aniž by si to uvědomovala, celou dobu od něho čekala, tolik si přála, aby je pronesl, a tolik se bála, že je uslyší! A teď je konečně vyslovil, a ona měla v duši takový zmatek, že se nedokázala vyznat ve svých citech. Co to je – radost, šílená, triumfální radost, nebo jenom strach a smutek? Ano, je to tady – teď to přišlo, ta strašná volba, po které – ať si vybere cokoliv – polovina z toho bude bolest a hoře... Bylo jí jasné jen jedno – co si musí vybrat, přestože celou bytost té „ženy“ v ní, které se tak bála a kterou tak nenáviděla, to táhne k tomu druhému, k novému, překrásnému štěstí, které nikdy nepoznala, ve kterém by si odpočinula od všeho trápení a úzkosti. Musí sebrat všechny síly k boji... k boji proti němu, proti sobě, proti novému štěstí, ke kterému ji to proti její vůli tak nezadržitelně vleče.

Když se mu Olga tak prudce vyrvala s tím vášnivým, pro něho urážlivým výkřikem „nikdy!“, cítil Čemezov v prvním okamžiku hořkost a urážku: jeho nejlepší, nejupřímnější a láskyplný impuls, kterým jí vydal sebe celého a na celý život, ona tak hrubě a chladně odmítla!

Zakryl si oči rukama, chvíli tak seděl a smutně přemýšlel o tom, o kolik je jí divadlo dražší. Najednou mu bylo bolestně jasné, že pokud na to přijde, ona obětuje jeho divadlu, a ne divadlo jemu, a že k němu ve skutečnosti není připoutaná tak silně... Znovu se cítil opuštěný, odvržený a zmocnila se ho tak smutná, zdrcující sebelítost, že se mu do očí draly slzy.

Ale co – vždyť jsem to věděl! – pomyslel si po chvíli a podivil se, proč ho to tak překvapilo. Copak nečekal, že bude v první minutě pobouřená a odmítne ho a pak ho odmítne ještě mnohokrát, dokud si postupně nezvykne (jako si zvykl on sám) na myšlenku, že musí odejít od divadla!

Když pro mě bylo těžké se k tomu kroku rozhodnout a potřeboval jsem na to celé měsíce, proč by to pro ni mělo být

snadnější? řekl si ve snaze zaujmout k té věci spravedlivější a méně zaujatý pohled. Samozřejmě, ať je to jak chce, divadlo jí do této doby dávalo tolik lákavých možností, že je jí zatěžko se ho najednou vzdát.

A potlačil v sobě pocit urážky a ublíženosti, vstal, šel k oknu, u kterého stála, a objal ji.

Podívala se na něj jasným, prosebným pohledem, který ho vzal u srdce, tiše zvedla jeho ruku k ústům a políbila ji.

On se potom posadil vedle ní do okenního výklenku, silně tiskl její ruce a začal jí nervózně a vzrušeně vykládat, aniž by se v něčem šetřil a aniž by skrýval cokoli ze svých pochybností a váhání, kteroukoliv špatnou myšlenku, ve vášnivé touze o úplném vyznání před ní – všechno, co si promyslel a procítil, než nakonec došel k tomuto řešení. Neskrýval před ní nic: ani to, jak se ze začátku bál se s ní spojit navždy, protože nevěřil, že z ní bude dobrá manželka, která by ho dokázala podržet v těžkém okamžiku a žít s ním stejnými radostmi, zájmy a názory; ani strach z nepříjemností, které očekával ve službě i mezi svými blízkými, pokud se vezmou, a jak postupně, bez ohledu na všechny důvody proti, si na tu myšlenku zvykl, zamiloval si ji, stala se jeho vroucím přáním, jeho snem, a už mu bylo zatěžko ji opustit. Chce, aby se už konečně nemuseli před nikým skrývat, nikoho se bát, a co nejdůležitější, aby ona už kvůli němu nebyla vystavována různým urážkám. A pokud se jeho příbuzní a přátelé nechtějí smířit s jeho sňatkem, co na tom, jednou se smíří... A on už o tom hodně přemýšlel a věří, že budou úplně šťastní, dobrým, opravdovým štěstím, které jim vynahradí všechny oběti, které si navzájem přinesou, když do toho manželství vstoupí... On cítí, že toho nikdy nebudou litovat, a každým rokem budou navzájem více spojeni...

Poslouchala ho s bledou, utrápenou tváří, po které se kutálely slzy, a mlčky mu líbala ruce, a když se na ni podíval pohledem

plným lásky a očekávání, začala plakat silněji a opět zavrtěla hlavou.

„Ne, ne,“ řekla znovu, „to není nutné... není to nutné...“

„Ne, Olgo, je to nutné,“ přerušil ji vážným, téměř přísným hlasem, „je to nutné, protože to konečně dá klid tobě i mně. Copak ti není protivná ta faleš, lži, přetvářka na každém kroku, ve kterých teď pořád žijeme? A pro koho, kvůli čemu to všechno děláme?“

„Ne,“ řekla zoufale, „je mi to protivné, a otravuje mě to a vyčerpává, ale ty lži a utrpení jsou lepší, stokrát větší než to, co si přeješ! Copak necítíš, nechápeš, že to způsobí neštěstí, hrozné, nenapravitelné neštěstí pro tebe i pro mě? Můj drahý, nejdražší, to není nutné! Raději budu celý život tvou služkou, tvou otrokyní, všechno, co přikážeš, co budeš chtít, pro tebe udělám, jenom mi nech... nech...“

A s vášnivým nářkem padla před něj na kolena, chopila se jeho rukou a líbala je, jako by ho prosila o život.

„Olgo,“ řekl, dívaje se na ni s hlubokou lítostí, „vždyť já nechci, aby to bylo dnes nebo zítra, abys najednou odešla od svého divadla! Jsem ochoten čekat a budu čekat trpělivě, dokud se nakonec nerozhodneš. Ale musím vědět, na co čekám, musím vědět, jestli k tomu nakonec dojde, jestli se na to pomalu chystáš... Tohle není život, to je utrpení.“

„Bože můj, Bože můj! Proč mě pokoušíš, Juriji?“ vykřikla a téměř s nenávistí ho odstrčila. „Vždyť víš, že to nemohu nikdy, nikdy udělat. Proč mě trápíš, proč mě pokoušíš, když je mi tak zatěžko samotné se sebou bojovat?“

„Ale k čemu ten boj, k čemu je dobrý, Olgo?“ zvolal a stiskl jí ruce. „Vždyť ty sama z poloviny vyvoláváš ten boj, schválně jen zveličuješ, co ve skutečnosti není a být nemůže! Buď miluješ víc mě než divadlo – a není proč bojovat, nebo miluješ divadlo víc než mě – a pak také není důvod... Vyber si sama,

čemu dáváš přednost, ale pokud se to má táhnout celý život, pak... pak by bylo lepší, kdybychom se rozešli!“

Vykřikla a s hrůzou se na něj podívala.

„Ano, ano Olgo,“ opakoval tvrdě, „jedno z toho! Dám ti rok na rozmyšlenou a na přípravu, a za rok mi sama řekneš, co sis vybrala!“

„Ale žili jsme i bez toho a byli jsme šťastni!“ vykřikla, jako by mu vyčítala, že už to štěstí neuznává.

„Ale budeme ještě šťastnější, protože to bude skutečné, klidné a zákonné štěstí, se kterým se nebudeme muset skrývat ani lhát... Ale už o tom nebudeme mluvit, jsi příliš rozčilená...“ řekl a láskyplně k sobě zvedl a políbil její uplakanou tvář.

„Radši o tom nebudeme mluvit nikdy!“ řekla smutně. Zavrtěl hlavou a usmál se, a v jeho úsměvu probleskl triumf člověka, který si uvědomuje, že zvítězil.

„Ne, Oleňko,“ řekl a objal ji, „budeme o tom mluvit často, jenom ne teď...“

Ale ona se na něj podívala s tak hlubokým smutkem a téměř s nepřátelstvím, takže Čemezovova víra ve vlastní vítězství zakolísala.

XXII.

Když se druhý den po setkání s Olgou u bratra Zina probudila, už necítila klidnou sebedůvěru a perspektiva, že si budou se sestrou celou záležitost vyjasňovat, už jí nepřipadala tak jasná a prostá jako předtím. Večer nemohla dlouho usnout. Promýšlela si všechno, co chtěla sestře říct na svou obranu, a nejen na svou vlastní obranu, ale spíš na obranu Olgy, svého milovaného božstva, se kterým by tak ráda usmířila Hélène. Snila, rozpalená rozčilením, jak se obě díky ní smíří, dokonce si jedna druhou oblíbí (zdálo se jí, že prostě není možné znát Olgu a nezamilovat si ji), jak bude Jurij rád a bude vděčný jí, Zině – a jak se potom ožení s Olgou a ona si vezme Aljošu, a budou žít pohromadě,

všechny tři rodiny, tak klidně, tak dobře, že bude radost se na ně podívat, Dokonce se chtěla teď, v noci, dočkat návratu Héléne, aby jí všechno vypověděla – cítila, že teď by jí to šlo mnohem lépe, než zítra ráno – ale teď by jí, bohužel, překážel Arkadij Petrovič, před kterým by nemohla mluvit tak, jako mezi čtyřma očima se sestrou. Nakonec usnula, ale i ve snu viděla Olgu a prožívala diskusi se sestrou, která jí připadalo stále trapnější. První dojem, který ji znepokojil při probuzení, bylo vědomí nějaké viny, ze které by měla skládat účty. Na všechno si vzpomněla a proti své vůli upadla do rozpaků. Představila si obličej Héléne, překvapený a rozčilený, až jí o tom bude vyprávět, a především její oči, obvykle tak milé a laskavé, a tak strašné pro Zinu pokaždé, když ji trápilo svědomí.

Zina se pomalu oblékala, záměrně oddalovala hrozný okamžik, a přestože její láska k Olze se nijak nezmenšila, a dokonce její záměru se s ní otevřeně scházet, jakmile se vdá, byl pevný a jasný jako dřív, ale už nesnila o tom, jak ji smíří s Héléne, jak jí bude Jurij vděčný, a v hloubi duše by dala přednost tomu, aby události včerejšího večera byly jenom snem, aby nemusela sestře nic vysvětlovat.

Když vstoupila do jídelny, byly už děti po čaji, a seděli tam jenom Jelena Nikolajevna a Arkadij Petrovič, oba s rozrušenými tvářemi, a v okamžiku, kdy Zina vešla, Arkadij Petrovič, který chodil po místnosti s rukama složenýma za zády, řekl ostře ženě:

„Říkal jsem, že ho tam nemáš posílat.“

„Nic jsi neříkal!“ odpověděla neméně ostře Jelena Nikolajevna. Byla velmi bledá a nervózně otáčela v ruce obálku s dopisem, přičemž s ní ťukala o stůl. Zina poznala negramotné čmáranice Antipa Petroviče, správce Sosnovky.

Když vešla Zina, oba okamžitě zmlkli a Zině se zastavilo srdce strachem, když uviděla jejich bledé, rozrušené tváře. Napadlo ji, že chuva nebo Jurij už tady byly před ní a Héléne ví všechno.

Rozpačitě, bojíc se setkat s očima své sestry a cítíc v každém svém pohybu nepřírozenou ostýchavost a stísněnost, se s nimi pozdravila a vzala si svůj šálek.

Manželé očividně před ní nechtěli pokračovat v rozhovoru a mlčeli v nepřírozeném, napjatém tichu, jaké v takových případech vždycky nastane. Arkadij Petrovič se brzy rozloučil a šel do služby.

Zina viděla, že Hélène má tak rozrušený pohled, jaký se mohl objevit jenom z nějaké velmi vážné příčiny, ale podle různých drobných znamení Zina usoudila, že se ty „vážné příčiny“ nevztahují k ní.

„Něco se stalo, Hélène?“ zeptala se nejistě Zina, která netušila, jak má začít se svým nešťastným vysvětlováním, ještě k tomu v nevhodnou dobu.

Jelena Nikolajevna mlčky, aniž by si přestala pohrávat s dopisem, přikývla.

„Něco nepřijemného, Hélène?“ zeptala se Zina znovu, ještě tišeji, protože se bála, že uslyší to, co pro ni bylo nejhorší ze všeho.

„Velmi,“ řekla chvějícím se hlasem Jelena Nikolajevna, a Zina si všimla, že neodpověděla hned, ale že se zdá, jako by si musela rozmyslet, jestli odpoví.

„A co, Hélène?“

„Archipyč umřel.“

Zina se zachvěla a vydechla: očekávala všechno, ale z nějakého důvodu ne tohle.

„Bože můj! Archipyč... a co se mu stalo?“

Jelena Nikolajevna neodpověděla okamžitě.

„Tak...“ řekla nakonec vyhýbavě, „byl už starý, dlouho stonal...“

„To je hrozné!“ vykřikla Zina a s pocitem panické hrůzy si představila, jak mrtvý Archipyč leží v rakvi, se zavřenýma očima a chladnýma rukama složenýma na hrudi.

„Hrozné,“ opakovala a celá se otřásla vědomím smrti toho člověka, kterého byla zvyklá doposud vidět živého. Nějak se stalo, že do té doby Zinini blízcí známí téměř neumírali, a smrt jí připadala něčím nekonečně vzdáleným, co se netýká ani jí, ani nikoho z blízkých – a Archipyč byl první člověk v její blízkosti, jehož smrt ji zasáhla.

Mlčela, protože zapomněla na nadcházející vysvětlování Héléne, a myslela jen na to, že Archipyč teď leží někde v zemi, zakrytý ze všech stran, a už ho nikdy nikdo neuvidí... A jeho hnědý frak a staré rezavé brýle svázané nití zůstaly určitě ležet na svých místech v jeho pokoji... A bylo jí divně a hrozně, a současně bylo směšné pomyslet na to, že staré nevzhledné brýle leží někde na komodě a jeho samotného ukryli někam do země...

Jelena Nikolajevna také seděla mlčky a o něčem přemýšlela s ponurým, smutným výrazem na bledém a náhle sešlém obličejí. Ale najednou vstala a šla do svého pokoje, a teprve teď si Zina vzpomněla, že nejnepříjemnější věc ji teprve čeká, a že už ji nemůže odkládat. A také rychle vstala a šla za ní.

„Héléne,“ řekla rozpačitě, když dohonila sestru, „musím ti něco... něco říct.“

„Později, Zino, později,“ řekla unaveně Jelena Nikolajevna snažíc se ji odbýt.

„Ne, ne,“ přerušila ji Zina téměř prosebně, „musí to být teď, Lenočko, teď!“

Jelena Nikolajevna se na ni zběžně podívala a pokrčila rameny. Očividně nevěřila, že by se u Ziny mohlo jednat o něco opravdu vážného, a cítila se příliš rozrušená, než aby mluvila o nějakých hloupostech. Jenže Zina chápala, jak je to vážné, a rozhodla se raději sestře otevřít, než aby se protahovala hrozná situace plná lží, tajemství a strachu.

„Ne, Héléne, pro Boha, dovol mi to teď... můžeme jít k tobě?“

„Tak pojďme,“ souhlasila neochotně Jelena Nikolajevna.

Obě vešly do pokoje Jeleny Nikolajevny. Zině cítila, jak jí silně tluče srdce, Nevěděla, čím má začít, i když o tom přemýšlela celou noc a ráno, a jelikož věděla, že ji stejně nic nenapadne, rozhodla se, že začne tím hlavním, což bylo ve skutečnosti i nejhorší.

„Lenočko,“ řekla tiše, ale pevně, „včera jsem se setkala u Jurije s Olgou Lvovnou Leont'jevovou a... seznámila jsem se s ní.“

Jelena Nikolajevna před ní stála mlčky jako omráčená.

„Ach!“ řekla nakonec dutě. „Takže... to znamená, že to schválně tak nastrojil.“

„Ne, ne, Lenočko!“ vykřikla Zina, která si nepřála, aby kvůli ní obviňovali jiné. „On za nic nemůže! Stalo se to náhodou...“

A začal vyprávět, přičemž se zaplétala a přerušovala sama sebe vzrušením a spěchem, jak seděla v salóne a čekala na Jurije, kterého zdržela nějaká komise, když najednou zazvonil zvonek a místo bratra najednou vešla Olga...

„Proč jsi hned neodjela, když tamta přišla?“ zeptala se Jelena Nikolajevna a dívala se na ni těma hroznýma očima, kterých se Zina předtím tak bála.

„Nevím proč... tak,“ tiše řekla Zina, se strachem se dívala do těch očí a přemýšlela, jestli má sestře říci všechno, všechno, co bylo, nebo jestli se má spokojit samotným faktem seznámení. Ale přirozená pravdomluvnost se proti tomu bouřila, a jí se zdálo, že pokud utají něco ze svých včerejších slov a citů, že to bude zrada na Olze a bídná zbabělost.

Ne, řekla si v podvědomé vzpouře proti své podřízenosti, nemohu se už vidět s Olgou, pokud mi to nedovolí, ale proč bych měla skrývat, že ji mám ráda! Copak nemůžu mít ráda, koho chci!

„Ale já jsem nechtěla odjet, Hélène,“ řekla pevně a nutila se být klidná, „naopak, já jsem už dávno chtěla se s ní seznámit... Vždycky jsem ji milovala...“

Ale jen to řekla a pohlédla na tvář Hélène, pochopila, jakou ranou ji zasáhla, a zarazila se, nemajíc odvahu pokračovat.

„No, a dál?“ chladně, s nedobрым úsměškem v očích, řekla navenek klidně Jelena Nikolajevna.

Vstala z křesla, a zatímco Zina mluvila otevřeně a podrobně, snažíc se být co nejsvědomitější, chodila po pokoji, nepřerušila ji jediným slovem, jenom se zimomřivě a nervózně halila svého teplého šátku, jako by jí byla zima. Teprve když Zina došla k místu, jak ji chůva odvedla a ona se pak vrátila do kabinetu a vrhla se k Olze, Jelena Nikolajevna se před ní na okamžik zastavila a v očích měla takové utrpení, že se Zině sevřelo srdce. Natáhla k ní ruce, jako by ji prosila o odpuštění.

„Ach, Lenočko,“ řekla, plakala a cítila nekonečnou vinu před sestrou, „radši nebudu dál vyprávět.“

„Ne, jen mi to řekni,“ řekla tvrdě Jelena Nikolajevna, „Když jsi to mohla dělat, proč o tom teď nemůžeš mluvit?“ dodala s hořkostí v hlase a znovu začala chodit do místnosti a halit se do svého šátku.

Takže Zina jakoby podle rozkazu začala mluvit a mučila se každým slovem, které působilo utrpení Hélène.

Nemluvila jenom o svém rozhovoru s Olgou o Alexejovi ani o Jurijově manželství s ní, ale neskrývala, že celou hodinu seděly v objetí, ani to, jak prosila Jurije, aby je obě objal... ani to, že by ráda pokračovala nejen v té známosti, ale i v přátelství, protože si ji po včerejším večeru ještě více zamilovala.

Když Zina skončila a zmlkla, Jelena Nikolajevna nic neřekla a pořád mlčky chodila sem a tam po pokoji.

Zina malátně ještě chvíli seděla, očividně čekala na rozsudek, a to mlčení bylo nejhorší ze všeho. Bylo by jí milejší, kdyby jí Hélène hrozně vynadala, dokonce kdyby ji potrestala jako malou holku, jenom kdyby nemlčela jako teď.

„Lenočko,“ rozhodla se ji nakonec sama oslovit, „tak co...“

„Co?“ úsečně se zeptala Jelena Nikolajevna. „Co?“ A zastavila se přímo před Zinou s rukama založenýma na hrudi.

„Proč nic neřekneš! Bože! Všechno by bylo lepší, než tohle...“

„A co ti mám říci, Zino, co?“ vykřikla Jelena Nikolajevna s vášnivostí, která jí nebyla vlastní. „Co? Copak nevidím, nechápu, že ses celá, celou duší oddala té odporné ženské!“

„Och, Hélène!“

„Ano, ano, odporná, hrozná ženská! Kolik zla nám všem natropila! Za rok, za jediný rok nás dokázala rozhádat, všechno zkazit, všechno zničit! Ničemná, odporná ženská, která přináší neštěstí do domu, do kterého se vetře! A já mám plné právo ji nenávidět a nechci to už skrývat, i když jste se do ní všichni zamilovali a propadli jí tělem i duší!“

Jelena Nikolajevna téměř křičela, jako by se přímo kochala tím, že nakonec může říci to, co tak dlouho tajila. Na okamžik zmlkla, jako by se dusila rozčilením, a chvíli přecházela mlčky, a hněvem hořícíma očima ve vzrušené tváři. Zina tiše plakala a už si netroufala nic říct, jenom se na ni ohromeně dívala. Nikdy v životě neviděla svou klidnou sestru do té míry rozzlobenou a rozčilenou, což ji pochopitelně viděla.

„No, co,“ řekla s nepřírozeným klidem Jelena Nikolajevna, „no, co, vzala mi bratra – teď mi ovšem vezme i tebe.“

„Och, Hélène!“ vykřikla Zina smutně, ale Jelena Nikolajevna netrpělivě s pohrdáním a hořkostí mávla rukou a tím ji přerušila.

„Copak nechápu, že i tobě se už podařilo se do ní zamilovat, že ty jsi jako Jurij připravena kvůli ní opustit dům i rodinu a běžet za ní, jako běžel on, sotva se jí zachce na tebe kývnout! Copak nevidím, nechápu, jak mě teď v duchu obviňuješ kvůli ní a u ní všechno omlouváš! Tak nic, obviňuj mě, běž si za ní, vyhýbej se mi, jako se mi už vyhýbá Jurij – dávno jsem to čekala a vůbec mě to nepřekvapuje. Včera Jurij, dnes ty, zítra třeba můj muž, a možná i moje děti, protože když se taková ničemná ženská vetře do domu, všechny nakonec zahubí, jednoho po druhém!“

„Ale koho zahubila?“ zeptala se nesměle Zina, která chtěla spravedlnost a také se trochu chtěla zastat svého ubohého božstva.

„Koho? Tvého bratra – jako prvního.“

„Ale jak ho zahubila... to se ti jenom zdá, Hélène,“ řekla Zina, která neviděla žádnou záhubu v tom, že se Olga a Jurij milují.

Jelena Nikolajevna se rozesmála nedobрым suchým smíchem, ve kterém bylo slyšet utrpení.

„Ach hloupá, hloupá!“ vykřikla s hořkostí. „Samozřejmě, ty tomu ještě nerozumíš, a vy všichni tomu nechcete rozumět a říkáte, že se mi to ‚jenom zdá‘! Ale dejte pozor, aby jednoho krásného dne nespáchal sebevraždu jako Archipyč, pak byste to konečně pochopili a uvěřili tomu!“

„Archipyč?“ zašeptala s hrůzou Zina, která podle sestřiny tváře uhodla, že se stalo něco strašného, a začala chápat, proč byla Hélène tak rozrušená smrtí starého Archipyče.

„Ano, Archipyč!“ vykřikla s jakousi rozkoší Jelena Nikolajevna, popadla ze stolu obálku s klikyháky Antipa Petroviče a hodila ji Zině na kolena.

„Ano, Archipyč! Nechtěla jsem ti to říkat... Snažila jsem se tě ušetřit té hrůzy, jako bys byla ještě dítě, ale teď to před tebou nebudu skrývat – schválně, abys poznala, co je to za ženu a k čemu dohání lidi. Ano, Archipyč neumřel přirozenou smrtí, ale oběsil se! Oběsil se určitě kvůli tomu, že se už nechtěl dívat na tu hanbu, rozvrat a neštěstí naší rodiny, které byl tolik let věrným sluhou! A vy všichni, samozřejmě, budete tvrdit, že ona za nic nemůže, že jsem ve skutečnosti já jediná vinna, protože jsem ho poslala na vesnici ‚do vyhnanství‘, jak se tehdy vyjádřil můj bratr. Ale já říkám a budu říkat, že ona je jediný viník, a Archipyč není poslední, že ona nakonec postupně zahubí všechny! A pak mi teprve všichni uvěříte a budete se mnou souhlasit, a do té doby, samozřejmě, si nebudeme vyhrnovat kalhoty, dokud je brod daleko!“

Zina už se nepokoušela bránit, ani omlouvat, ani se nikoho zastávat – mlčky plakala, a pod vlivem těch strašných slov ji stále silněji přemáhal nevysvětlitelný strach o Olgu i o sestru. Ale Jeleně Nikolajevně jí bylo líto jenom na okamžik. Nejasně si uvědomovala, jak strašně teď ubližuje sestře. Ale všechna nenávist k té ženě, kterou tak dlouho v sobě tajila, se nakonec vydrala prudkým proudem. Sama cítila, že se už nemůže ovládnout a vzpamatovat se, i kdyby to bylo nutné.

„Jen se podívej, jen se podívej!“ křičela vášnivě, jako by ještě nebylo dost na tom, co řekla. „Co dala ta ženská naší rodině? Jen se podívej, uvidíš sama: Archipyč se oběsil, Jurij má zkažený život a Bůh ví, jak dopadne, já jsem za celý rok neměla ani chvíli klid, všechno mi otrávil myšlenku na tu ženskou. Pořád, každý den, každou hodinu čekám, že nás kvůli ní potká nějaké neštěstí. Chůva je pořád v slzách a bezpochyby to dopadne tak, že bude muset na stará kolena od Jurije odejít! A konečně tvoje přítelkyně Mary, dobrá, výborná dívka, se kterou by Jurij mohl být tak šťastný, je nešťastná opět kvůli té ženě! Takže komu z nás přinesla štěstí, radost nebo aspoň klid? A dokonce ty sama, kterou jsem tak pečlivě chránila před vším škodlivým, zlým, jsi kvůli ní zažila dnešní těžkou scénu, která může v jediném dni v tobě zničit důvěru v život víc než celý rok utrpení! Ale ještě dobře, pokud to tím skončí, ale jestli tvoje slepá zamilovanost bude pokračovat, pokud bude mít na tebe větší a větší vliv, postaví tě proti mně, donutí tě, abys lhala, zničí postupně i tebe, a všechna dlouholetá práce, kterou jsem věnovala tvé výchově, za kterou jsem se doposud mohla s čistým svědomím zodpovídat naší matce a otci – a také tvému budoucímu manželovi – bude marná! A všechno to způsobila ona, ta odporná ženská! Bůh ví, co ještě natropí v budoucnosti! A všichni chtějí, abych ji měla ráda, abych si jí dokonce vážila! Ach vy hloupí, hloupí, kdybyste jenom pochopili, kam vás vede!“

Jelena Nikolajevna konečně umlkla, ještě chvíli chodila a pak se unaveně spustila do křesla a mdle se dívala před sebe do prostoru.

Zina také nic neříkala, protože upadla do naprostého zmatku a nevěděla, komu má věřit, Héléne, které od dětství tak bezvýhradně věřila a které se podřizovala, nebo Olze, kterou skoro neznala, ale ke které ji to bezpodmínečně táhlo celou bytostí. Jenom k citu zbožňování, který zakoušela předtím, se přidal díl nevyhnutelného strachu a hrůzy. Nevěděla, co má dělat, co říkat, a jenom tiše plakala jako vyděšené dítě a bála se zvednout oči ke změněné tváři starší sestry, která byla najednou nějak cizí a divná.

Najednou uslyšely něčí kroky – a vešel Čemezov.

Rychle a pozorně se podíval na obě sestry a pochopil, že už došlo k vysvětlení – a že očividně proběhlo velmi bouřlivě.

„Nu,“ řekl, zamračil se a s obavami se podíval na Héléne, „zdá se, že jsem přišel pozdě. Už jste si stačily promluvit.“

„Ano, už jsme si stačily promluvit, a ty teď můžeš jít, Zino!“ chladně a rozhodně řekla Jelena Nikolajevna, která se už ovládla. Zina pokorně vstala a vykročila, ale cestou na okamžik k bratrovi zvedla své uplakané, a jak se mu zdálo, ublížené oči. Čemezov ji nechal odejít a vnitřně se připravil na tvrdou diskusi.

„Takže, Héléne,“ řekl zlehka a váhavě, „už víš všechno.“

Ale Jelena Nikolajevna ho přerušila.

„Ano, vím všechno,“ řekla unaveně, ale pevně, a v očích se jí znovu zablesklo, „a cítím se příliš unavená, než abych mohla pokračovat v tomto rozhovoru. Navíc je zcela zbytečný.“

Čemezov zamyšleně, se zamračeným výrazem v tváři, chvíli mlčel, jako by se chystal k nějakému rozhodnutí.

„Ano,“ řekl napůl příkrým, napůl rozechvělým hlasem, přičemž se očividně snažil být co nejklidnější, „ano, ale ty nevíš to hlavní, to, co před tebou už nechci tajit. Pravděpodobně se dříve

nebo později ožením s Olgou, a potom – jak jistě sama pochopíš – její setkání a známost se Zinou dostanou zcela jiný charakter!“ Bledlá tvář Héléne téměř zrudla a koutky úst sebou bolestně škubly.

„Nu, což,“ řekla také rádoby úplně klidně, „já jsem to už dávno předpovídala, Pro mě osobně se nic nezmění, protože... protože já mám lidi ráda a vážím si jich ne podle příbuzenských vztahů, ale podle osobních vlastností, a změnit sebe a svoje mínění o nich na najednou na požádání nemohu! Můj vztah k budoucí... tvé ženě (s viditelným úsilím a bolestí vyslovila to, o čem tak dlouho pro něho snila, a co jí teď přineslo jenom hořké zklamání) a můj názor na ni zůstanou stejné, a ona sama mi zůstane cizí... a stejně nemilá jako teď! Schválně ti to říkám dříve, aby později mezi námi nedošlo k žádnému nedorozumění! Ale... ale jestli ubohé zbytky našeho vztahu mohou zůstat aspoň přijatelné, budu jediné ráda. Tvé ženy se to v žádném případě týkat nemůže... Já doufám, že si rozumíme, ale jestli nemůžeš tyto podmínky přijmout, tak... tak se budeme muset rozejít... třebaže, ovšem... to pro mě bude velmi bolestné a těžké...“ Hlas se jí zachvěl a v neúprosných očích se jí objevil předcházející něžný a trpící výraz, ale rychle se přemohla, a když viděla, že ji Čemezov chce přerušit a něco říci, rychle znovu promluvila:

„Ale už o tom nebudeme mluvit, protože bys to měl pochopit beze slov nebo ujišťování z mé strany. A teď... teď si přečti tenhle dopis!“ A se zlověstným zábleskem podala Čemezovovi dopis od správce o Archipyčově smrti.

Jelena Nikolajevna vášnivě milovala celou svou rodinu, ale když viděla, jak vyděšeně zbledl její bratr, když četl ty strašné řádky, probleskl jejím obličejem vítězoslavný výraz. Třebaže vyplnění jejích chmurných předpovědí bylo pro ni samotnou velmi těžké, přesto ji těšilo, že se její předpovědi začínají pomalu vyplňovat, a ona má tedy pravdu.

XXIV.

V Olžině životě nastalo nejtěžší období. Myslela si, že si během postu odpočine, ale dopadlo to tak, že odpočinku a klidu měla ještě méně než během sezóny. Především ji hrozně zasáhla Archipyčova smrt, kterou si v duchu těžce vyčítala a za niž cítila nepřímou vinu. Zároveň ta strašná smrt poznamenala i její vztah s Čemezovem, vnesla do něj něco těžkého, jako by je oba obviňovala.

„Můj Bože!“ vykřikla s hrůzou, když jí o tom Čemezov řekl. „Udělal to schválně... aby mi uškodil... aby se pomstil a týral mě celý život!“

„Že se nestydíš říkat takové věci!“ řekl s výčitkou, ale v duchu si uvědomoval, i když si to nechtěl přiznat, že je v tom kus pravdy.

Na něj samotného ta smrt udělala silnější dojem než na Olgu. Na ni všechny dojmy působily silněji, ale zato mnohem rychleji vyprchaly. Čemezov se dlouho nemohl dostat z tísnivé nálady, která mu všechno otrávila, kterou ještě posílilo to, že druhý den po té zprávě Zina velmi vážně onemocněla a více než dva týdny byl v nebezpečí její život. Jelena Nikolajevna se navenek držela, přemohla se a něžně se starala o sestru, ale vypadala tak utrápeně, že Čemezov se o ni bál ještě víc než o nemocnou Zinu. Už neměli žádné nepříjemné diskuse a rozhovory, jako by se mlčky domluvili, že jeden druhého bude v té těžké době šetřit. Čemezov, který kvůli těm událostem začal cítit k sestře bývalou hlubokou něžnost, se snažil vyhnout každému neopatrnému slovu, které by ji mohlo rozbít. Cítil, i když se snažil si toho nevšímat a nemyslet na to, že po Archipyčově smrti se mezi ním a Olgou něco přetrhlo, a Hélène mu naopak začal být mnohem bližší a dražší. Občas mu hlavou probleskla myšlenka, které nechtěl věřit a kterou od sebe odháněl, že možná mají Hélène a

chůva pravdu, když říkájí, ž Olga přinesla do jejich klidné a milující rodiny jenom neštěstí.

Samozřejmě, že Olga nenesla žádnou vinu na tom, že zachmuřený a tvrdohlavý stařec, který měl vždy sklon k ponuré melancholii, sám tak hrozně ukončil svůj život, a samozřejmě také nemohla za to, že na mladou, citlivou Zinu tolik zapůsobily poslední události. Také nebyla vinna tím, že Jelena, která ji ve skutečnosti vůbec neznala, si na ni vytvořila názor ryze teoreticky, a s čistě ženskou umíněností ho nechtěla opustit, a tím komplikovala situaci a trápila sebe i ostatní. Ale... ale tím neméně, kdyby nebylo Olgy, nedošlo by k těm nepříjemným důsledkům.

Čemezov viděl, jak všichni jeho blízcí, v čele s chůvou, teď vidí v Olze hlavní příčinu Archipyčovy smrti, a ještě víc je to popudilo proti ní. Chůva ji přímo nazývala „vražedkyní“ a dívala se na ni s takovou zlobou a nenávistí, že se Čemezov obával, že každou chvíli dojde k nějakému novému výbuchu. Nic není horšího než situace muže, který se ocitne mezi dvěma ženami, které se navzájem nenávidí, ale obě ho milují, a ke všemu mají obě na něj větší či menší právo. Čemezov se ocitl v takové situaci, a jakkoliv je to divné, tato nepříjemná situace ho zachránila. Jako člověka soustředěného a nervního, na kterého dojmy působily s rostoucí, a ne zmenšující se silou v průběhu času, smrt Archipyče – bez této nepříjemné situace „mezi dvěma ohni“, jak říkala Olga – by ho zasáhla ještě silněji, ale teď se jeho hlavní obavy a úsilí soustředily na to, jak smířit ženy, které se nenáviděly, ale jeho milovaly. Musel být neustále ve střehu jak před Olgou, která začala být hrozně podrážděná a urážlivá, i před Hélène, jejíž utrápený pohled ho hluboce rmoutil, a pak tu byla ještě stará chůva, která byla připravená říci Olze něco nepříjemného. To vše ho tak unavovalo a dráždilo, překáželo mu v práci, takže byl skoro rád, když některý den neviděl ani Olgu, ani Hélène, ale přesto mu byly

neméně drahé a k tomu obě upřímně trpěly, každá po svém. Miloval je a litoval je, odpouštěl jim všechno, čím ho trápily, a snažil se jen o to, aby nejen sám přežil tu těžkou dobu, ale aby i jim pomohl ji přežít.

Nejtěžší to bylo s chůvou. Neměla ani klidnou zdrženlivost Hélène, ani Olžinu vrozenou delikátnost. Celé dny naříkala, stěžovala si na svůj osud, a jak se zdá, nelitovala ani tak Archipyče, jako spíš sama sebe, očekávajíc i pro sebe samou bídu a neštěstí. Působilo jí uspokojení mučit Čemezova svými stížnostmi a slzami.

Pokaždé mluvila s podezřelým a mnohovýznamným výrazem, jako by chtěla naznačit, že i jí se může stát něco podobného jako Archipyčovi, i když věděla jistě, že nic podobného neudělá, protože pokládala sebevraždu za tak strašný hřích, že i pomyslet na něj je hrozné, natož se k němu rozhodnout. „No co,“ říkala, „člověka je možné dohnat ke všemu, a nerad, ale udělá to!“

Jedině Nastasja, jak se zdá, nebyla zneklidněná ani zarmoucená smrtí svého nepřítele.

„To je mu podobné!“ řekla zlostně, když si chůva začala stěžovat a mluvit o jejich „neštěstí“. „Nedobry člověk – nedobrou smrtí umřel!“

Chůva se hrozně urazila a rozzlobila se na ni.

„No,“ řekla také zlostně, „kvůli vaší paní, bohužel, tak skončíme všichni! Komu přinesla co dobrého!“

Tím náklonnost mezi nimi skončila. Nastasja se zapřísáhla, že její noha tam už víckrát nevzkročí.

„Vy dělejte, co myslíte, mátuško Olgo Lvovno, já už tam víckrát nepřijdu!“ prohlásila, když přišla domů. „Posílejte si tam, koho chcete, a mě propusťte!“

„Co se tam zase stalo?“ řekla Olga, zamračila se, a třebaže Nastasja už nic neřekla a ona sama se nezačala vyptávat, přesto i bez vyprávění pochopila, „co se tam stalo“, a od té doby tam přestala posílat Nastasju s různými úkoly.

Jednou, když Olga uslyšela jednu z podobných chůviných poznámek, které pronášela div ne jako za jejími zády, už to nevydržela, a když se setkala s Čemezovem, vykřikla:

„A ty ještě chceš, abychom se vzali! Copak necítíš, jak se na mě všichni tvoji dívají! Jak mě nenávidí! Vždyť mezi námi budou pořád stát jako stěna, věčně tě budou navádět proti mně! Ó ne, ne, i kdybych se opravdu rozhodla odejít od divadla, nebylo by možné, abychom se vzali!“

„Ale, to je všechno nesmysl!“ přerušil ji netrpělivě Čemezov. Sám si v hloubi duše uvědomoval totéž, ale nechtěl tomu přikládat význam, a protože se rozhodl oženit s Olgou, chtěl trvat na svém za každou cenu. Čím víc překážek se stavělo do cesty jeho přání, tím silněji si přál dosáhnout jeho splnění.

„Nesmysl!“ křičel. „Naopak, tím to skončí samo sebou. Oni uvidí, že už je to hotová věc, a budou se muset uklidnit – a čím déle to bude trvat, tím to bude horší.“

Olga ho nedůvěřivě poslouchala a pochybovačně vrtěla hlavou. Ale bylo jí příjemné, že nic, ani příbuzní, ani Hélène, která na něj vždycky měla takový vliv, dokonce ani strašná Archipyčova smrt, nedokáže otrást jeho přáním se s ní oženit. A zároveň ji děsilo vědomí tak silné, úporné vůle, které dříve nebo později bude muset ustoupit. Bylo pro ni nepříjemné a děsivé pomyslet, že takový den opravdu jednou přijde – den, kdy všechno zradí, všeho se vzdá, všechno vymění – za jednoho člověka! Všechno, co milovala, čemu dříve sloužila s takovou hrdostí, tak oddaně, čemu sloužil její otec a téměř všichni bratři a sestry, a ona sama si myslela, že tomu bude sloužit celý život. Co by jí teď řekl otec? Co by jí radil, aby zvolila? Věděla velmi dobře „co“, a předem se styděla a pohrdala sama sebou za to, že by si mohla vybrat jinak, než by jí radil otec. Pokud jde o bratra Sergeje, rozhodla se, že na něj nebude myslet. Mezi nimi se přerušila i korespondence. On jí očividně nedokázal odpustit, že opustila Moskvu, a pořád se na ni zlobil. Jak se teprve bude zlobit a

pohrdat jí, pokud opustí přímo divadlo! Nejlepší přátele tím pobouří a on jí tento skutek nikdy neodpustí.

Kdyby Čemezov nepronесl ta slova, která pro ni byla tak hrozná, že se do roka buď vezmou, nebo se rozejdou, ani na okamžik by si nepřipustila myšlenku, že by odešla od divadla. Ale ta slova ji lekala a trápila. Zнала jeho povahu a věděla, že je opravdu schopen se s ní rozejít. Rozejít se! To znamená navždy ztratit na něj všechna práva, nikdy víc ho nevidět, být mu cizí, úplně cizí! A to by se mělo stát teď, když se jí zdálo, že se celá její bytost s ním slila, že bez něj pro ni není téměř žádný život, když se v ní rozvinula touha vidět ho skoro každý den, vědět o každém okamžiku jeho života – a najednou se rozejít! Najednou se ode všeho odtrhnout! A samozřejmě by ho oženili. Všichni jeho příbuzní by využili této situace a schválně, jen aby jim zabránili se znovu dát dohromady, by vynaložili veškeré úsilí, aby ho co nejdříve oženili! A i on sám, schválně, aby se jí pomstil a co nejdřív na ni zapomněl, by se tomu neprotivil. A jako by se ještě víc drásala a mučila, představovala si tu doposud neexistující, ale hroznou a nenávistnou ženu, která ji nahradí, získá na něj všechna práva, která ho k sobě možná připoutá natolik, že vytěsni i vzpomínku na ni, Olgu! A on ji bude milovat a laskat tak, jako miloval a laskal ji! A budou mít děti, děti, po kterých tak touží! Bože můj, Bože můj, a bude to na celý život, ne jako s ní – na ubohý jeden rok, nanejvýš dva! A ona! Co pro něj bude ona! Prostě jeden milostný poměr z mládí!

Když ji napadly tyhle myšlenky, což se často stávalo za bezesných nočních hodin, když se všichni kolem ní uklidnili a usnuli, a jenom ona, vyděšená vlastními myšlenkami, nemohla usnout – tu na ni padala nesnesitelná tíseň a zoufalství. Házela sebou na posteli pokrytá studeným potem a nevěděla, jak se zbavit muk hrozného žárlivosti a přímo fyzického utrpení, které ji v tu chvíli přepadlo... A znovu, znovu zůstane sama! A už ne

v mládí, kdy je celý život ještě před ní, kdy není hrozné být sama, ale teď, když jí táhne na třicítku, a život je za vrcholem! Když všechno lepší už prožila a není na co čekat! No, co! Začne doba „vyžití“: vždyť je potřeba nějak naplnit ten život, tu hroznou prázdnotu, a především nějak zadusit ty hrozné myšlenky... Na novou lásku, vášeň, dokonce na obyčejnou zamilovanost, ale opravdovou, upřímnou, živou, jaké byly dřív, nebude mít ani sílu, ani chuť. A jak nízká se jí zdá taková zamilovanost teď, když poznala opravdovou lásku! Jak na ně mohla dříve přistoupit, a dokonce v nich nalézat rozkoš! Červenala se, styděla, když si jen na ně vzpomněla! A přitom, hned jak poznají, že je „volná“ - Bože můj, jaké to je odporné slovo, „volná“! - jako dům, který je „volně k dispozici“ a musí se nabídnout k pronájmu! – takže jakmile budou vědět, že je opět „volná“, zase začne namlouvání, které jí teď připadá odporné a vulgární...

Všichni pánové, kteří teď vědí o její lásce a nic nečekají, v nic nedoufají a dívají se na ni lhostejně, téměř pohrdavě očima – znovu začnou hon, tak urážlivý, ponižující pro ni jako ženu, „skok přes překážky v očekávání první ceny“, jak říkala Miločka. A to všechno se děje pod maskou obdivu, uctívání a div ne dokonce „služby svatému umění“! Ach, zná ty ctitele umění! A copak ji potřebují? Potřebují její jméno, efekt a úspěch, který tak lichotí marnivosti! Aby ostatní věděli, divili se a říkali: „Představte si, A.N.N. chodí s Leont'jevovou!“ – „Opravdu s Leont'jevovou! Tak to je...“ Kdyby byla stejná jako teď, ale nebyla by slavnou herečkou, ale obyčejnou paní Sidorovovou nebo Petrovovou, copak by na ni konali takové nájezdy! Kdo by o ni stál? Nebylo by nic slavného získání její pozornosti... A to všechno místo toho, aby se stala ženou člověka, který ji opravdu miluje, kterého sama zbožňuje – místo toho, aby s čistou, klidnou duší, radostně a hrdě s ním šla ruku v ruce, aby se cítila být hodnou jeho lásky, jeho úcty, jeho

důvěry... a především jistota, že nikdo a nic ji od něj nemůže odtrhnout... že dokonce on sám od ní nemůže odejít a odvrhnout ji, jako by mohl teď, kdyby ji přestal milovat!

Bože můj, na co myslím! Vždyť je to tak jednoduché, je tak snadné to udělat a on sám si to přeje! Samozřejmě, samozřejmě se vezmeme a skončí tohle utrpení, všechny pochybnosti a začne nové, opravdové štěstí!

A na okamžik, v záblesku nějakého osvětlení, se podivila sama sobě, proč si působí takové utrpení, vymýšlí různé překážky, když je všechno v podstatě tak prosté, tak snadné! Ale za okamžik si znovu vzpomněla, že by kvůli tomu musela opustit divadlo, a znovu ji přepadl děs a smutek, a jako by ji opustila síla, položila hlavu na polštář a strnule ležela, hleděla široce rozevřenýma očima do tmavé místnosti, kde se nejasně rýsovaly kontury předmětů.

No, dobře, řekla si, dobře! Předpokládejme, že jsem opustila divadlo a vzala si ho – bude to úplné štěstí, jaké si představuji? Copak mohu zapomenout na divadlo, copak mě to k němu pořád nepotáhne zpátky, copak nebudu pořád litovat a kát se, že jsem je opustila? Samozřejmě, budu, budu a budu, a jenom otrávím celý život sobě i jemu! Nebo obráceně: rozejdu se s ním a zůstanu u divadla. Copak na něj mohu zapomenout, nebude mě to pořád, každou minutu, táhnout k němu a k jeho lásce? A začnu nenávidět divadlo za to, že jsem ho opustila kvůli němu, stejně jako bych mohla začít nenávidět jeho za to, že jsem kvůli němu opustila divadlo! Předpokládejme, že nastane nejlepší možnost, že všechno zůstane tak, jak je, že mi zůstane divadlo i on. Copak mohu být klidná jako dřív, jako jsem byla klidná před ním, copak ty rozpory samy od sebe skončí? Samozřejmě, že ne! Protože kvůli divadlu potřebuji být volná, abych se sebou mohla nakládat bez překážek a nezávisle, kdežto on potřebuje, abych nebyla nezávislá, abych závisela především na něm a náležela víc jemu než divadlu! Divadlo stejně půjde stranou a

herečka ve mně nebude nikdy spokojená! Ale nejde jen o něj, copak to i mně samotnou netáhne k němu, totiž abych úplně náležela jemu, a aby on bez výjimky patřil mně! Není snad pravda, že by se herečka nejen neměla vdát, ale dokonce ani milovat tak, jako teď miluji já, a jak by měly milovat všechny ostatní ženy! Když milujete, přejete si oddat se milovanému člověku celou duší, zasvětíte mu celý život! Moje lásky, ty vulgární, ubohé lásky, mi v ničem nepřekážely, a já jsem si byla jistá, že na prvním místě je divadlo a teprve potom „on“, a nebyly žádné otázky a ani okamžik pochybností o té volbě. Ale teď mě moje láska, nádherná láska, které mě očišťuje ve vlastních očích, tato láska mi překáží a svazuje mě na každém kroku, protože se chci především spojit s ním, usiluji o to, abych s ním byla co nejčastěji, viděla ho, a téměř každá moje myšlenka, každé přání náleží především jemu, a teprve pak všemu ostatnímu... Manželství! Manželství! Copak manželství spočívá v tom, že s ním půjdu kolem analoje³³, a lidé, „společnost“ nás uznají za manžele! Manželství je ve mně, v mé duši, v mé lásce k němu. Ještě jsme neuzavřeli církevní manželství, ale copak nejsem jeho žena? Copak bych s ním teď nešla na Sibiř, do vyhnanství? Copak mu můj život nepatří už teď a copak ho potom budu víc milovat? To znamená, že už jsme manželé, manželé duchovní, a překáží mi v mé práci stejně, jako by mi překázelo skutečné manželství. A tak běhám jako veverka v kole a nedokážu najít východisko ani

³³ Analogion (řecky ἀναλογέιον, ἀναλόγιον — подставка для книг) je vysoká, čtyřboká, pravoúhlá, stolička se šikmo zkosenou horní stranou. S analogionem se lze setkat především v pravoslavném chrámě a pokládají se na něj liturgické knihy nebo svaté obrazy (ikony) při liturgii.

V Rusku se ustálil zkomolený název z řeckého originálu «analoj» (аналой) nebo «analogij» (аналогий).

spokojenost, a nikdy je nenajdu, protože by samozřejmě bylo možné spojit oboje, i jeho, i divadlo, ale to vyžaduje mít jiný vztah buď k divadlu nebo k lásce, nebo přesněji k obojímu, ale to nedokážu. To znamená, že nemám východisko, a když nemám východisko, nemůžu si ani vybrat. Ale já musím východisko najít a musím si vybrat – a v tom spočívá hrůza a utrpení mé situace!

Cítila, jak se jí nedostává charakteru. Jako by se v ní usadily dvě zápasící, vzájemně nepřátelské bytosti a nedopřály jí klidu, týraly ji, jak jen dokáže člověka mučit bolestivá myšlenka, která se mu usadila v hlavě a dusí jeho mysl, a dokonce ho tíží i ve spánku jako noční můra.

Kdyby ji divadlo ještě jako dříve dávalo radost z úspěchu, rozhodnutí by bylo mnohem jednodušší, protože by jí připadalo naprosto nemožné je opustit. Jenže v tomto roce jí divadlo dávalo víc roztrpčení a zklamání, unavovalo ji a dráždilo intrikami a nepřijemnostmi, a proto ji Čemezov, jehož láska jí zatím působila víc radosti než trápení, přitahoval víc, a ona musela chtít nechtít porovnávat věčné rozčilování u divadla s klidným životem, který by se jí s ním otevřel. A ještě k tomu ji zneklidňoval Barsukov, který ji pořád přesvědčoval, aby s nimi jela na umělecké turné. Vymyslel je skoro výlučně pro ni, proto se rozhodl na ni čekat do poslední chvíle, a když dával dohromady soubor, držel pro ni jedno místo v naději, že si to rozmyslí a pojede s nimi.

„Buď té dobroty a přestaň s tím!“ řekla mu netrpělivě, když na to už asi podvacáté zavedl řeč. „Už jsem ti řekla, že nepojedu a nepojedu – tak proč mě pořád trápíš svým dotíráním!“

Samozřejmě, lépe než on věděla, jak by ta cesta pro ni byla užitečná, jak by ji osvěžila a dodala jí energii, kterou teď tolik potřebovala, ale současně dobře věděla, že se nerozhodne odejít od Čemezova na tři měsíce, a proto ji Barsukovovy prosby a přesvědčování jenom dráždily.

„No co,“ řekl Barsukov tvrdohlavě, „je to jedno, stejně musím skoro celou polovinu souboru nabrat v Moskvě, takže tam můžu vzít Rajevskou, pokud ty opravdu nepojedeš! Nebo si to, na štěstí pro mě, ještě rozmyslíš!“

Chystal se vyjet druhý den po skončení sezóny. Všechno bylo připravené, záleželo už jenom na Olze. Schválně, aby Olgu ještě více nalákal, pozval několik herců z moskevského divadla, kteří na ně měli počkat v Moskvě, aby se odtud společně vydali na další cestu na jih Ruska.

Letošní sezóna byla velmi krátká a končila téměř bezprostředně po Velikonocích, což bylo Barsukovi na jednu stranu velmi příjemné, ale na druhé straně si dělal starosti, že nebude mít dost času Olgu přesvědčit.

XXV.

Tři dny před koncem sezóny vyšel v jedněch petrohradských novinách článek, který měl být shrnutím sezóny, pod názvem „Leont'jevová a Kňazevová“.

Porovnával obě herečky se zdánlivou nestranností a porozuměním, jakoby věcně, a celý článek byl napsán zcela laskavě k Olze, ale když jej četla, měla studené ruce a srdce ji bolelo.

Mimo jiné se tam psalo:

„Předtím jsme viděli paní Leont'jevovou pouze při vzácných pohostinských hrách, když se před námi objevovala ve svých nejlepších rolích, a tyto role, které jsme viděli v dlouhých intervalech, se nestačily publiku okoukat. Navíc ty tři čtyři role byly opravdu paní Leont'jevovou vypracovány do nejmenších podrobností, a podle nich si petrohradští představovali, že talent této herečky je silný a rozsáhlý. Ale když k nám paní Leont'jevová přijela na celou sezónu, musíme si nutně položit otázku: co nového nám dala v této sezóně? Jakou novou stránku svého talentu nám ukázala? Jen dvě, tři staré role, které se

nakonec všem omrzely, a potom dvě nebo tři, které byly pro petrohradské nové a ve kterých změřila své síly s paní Kňaževovou, ale běda, vyplynulo z toho, že talent paní Kňaževové je zářivější a krásnější. K tomu výkon paní Leont'jevové byl často nevyrovnaný, dokonce nedbalý. Říká se, že tou nedbalostí jsou vinny jakési „rodinné“- dá-li se to tak nazvat – okolnosti, které mají na herečku silný vliv. Ale vždyť publiku není nic po podobných okolnostech, jde se podívat na herce, a herec na to musí vždy pamatovat. Na jevišti se nevystačí věčně se svým osobním „já“, musí se na ně zapomenout, aby se neukazovalo ve vytvářených postavách. Diváci nepotřebují a nejsou pro ně důležité city, které ovládají herce jako člověka, ale pouze city postavy, kterou zobrazuje jako herec. V tom je velká zásluha paní Kňaževové, které se dovede na jevišti plně oprostit od svého osobního „já“. Podívejte se, jaký je v jejích představeních stále živý, stále nový půvab. Je to sám život, na který se se nikdy neomrzí dívat, Kňaževová hraje pětkrát týdně a je pořád ve střehu, pořád stejně půvabná atd.“

A pak se jakoby mimochodem vysmívali předčasné, a jak se ukázalo, neopodstatněné radosti, která zaplavila petrohradské publikum, sotva se dovědělo, že sem Leont'jevová přejde z Moskvy, a nad tím, jak toto petrohradské publikum s neukojitelným hladem po novinkách a se sobě vlastní lehkomyšlností se div neodvrátilo od své bývalé oblíbenkyně paní Kňaževové, pro kterou planulo nadšením celých sedm let, a všechny naděje vkládalo do „novinky“, a teď se, zklamané touto novinkou, postupně jeden po druhém vrací k paní Kňaževové, která zvítězila v tomto pomyslném „turnaji“.

Článek byl velmi rozsáhlý a Olga se s námahou přinutila, aby ho dočetla do konce, protože jí písmena skákala, a před očima a splývala, a tváře jí zalil horký ruměnec hanby a urážky.

Skoro nerozuměla větám, které četla, ale pochopila smysl, že ji zbavily koruny velkého talentu a překroutivše fakta, postavili ji níže než její soupeřku. A kromě toho se bez okolků hrubě dotkli jejího osobního života, dělali dvojsmyslné poznámky a urazili ji nejen jako umělkyni, ale dokonce jako ženu, na což neměli právo, a to ji trápilo ještě víc. Nemohla nic dělat, mohla pouze veřejně prohlásit, že je to zkreslování a překrucování skutečnosti, že hrála ty otravné role, protože jí nedovolili hrát jiné, že ji nutili, aby se střídala s Kňážeovou ne ve svých rolích, ale v rolích, které byly napsané většinou pro Kňážeovou, která teď nad ní vyhrála, a role, ve kterých byla dobrá a ve kterých by se mohla objevit před publikem v novém světě, jí schválně nedávali, aby ji zazdili, což se jim nakonec podařilo.

Jak je to hnusné, jak je odporné a hnusné! – řekla si pobouřeně. – A každý, komu se zachce, může vniknout do mé duše, do mého soukromého života, hrabat se v něm nečistýma rukama, veřejně jej předvádět k všeobecnému potěšení! A to vše s vědomím, že na to mají plné právo! Dnes vypustí podobný článek, zítra nějakou vulgární karikaturu jako minulý týden! A já to nikomu nemůžu zakázat, protože jsem veřejný majetek, se kterým si každý může dělat, co se mu líbí!

„Oleňko,“ řekl jí pro útěchu Barsukov, který také četl tento článek, který vyvolal škodolibé vzrušení v zákulisním světě, „tak se prostě s našinci jedná! O mně napsali, že ve své vesnici držím dvě krčmy, a já jsem nikdy žádnou vesnici neměl! Co naděláš! Jak říká přísloví: není růže bez trní!“

Čemezov jí řekl přibližně totéž:

„Nechápu,“ řekl, „proč se tak rozčiluješ. Copak se toho napíše málo – není nutné se kvůli všemu tak trápit! S tím se musí smířit a přistoupit na to každý, kdo se věnuje veřejné činnosti, protože je to společný osud všech lidí, kteří jsou na očích. Na každého z nás, nejen na herce, ale na kohokoliv si mohou kdykoliv

zasednout a v tisku kritizovat nás i naše činy. Můžeš si toho všimnout nebo nemusíš, ale nestojí to za to, abys upadala v zoufalství a tolik se rozčilovala!“

„Ano, kdyby mě rozebírali a kritizovali jenom jako herečku, a třeba zaujatě a nespravedlivě, tak jako teď, jen ve prospěch někoho nebo nějaké strany, neřekla bych ani slovo, ale jaké mají právo se mě dotýkat jako ženy, napadat můj osobní život, dělat různé vulgární narážky!“

„No, co,“ řekl Čemezov a pokrčil rameny, „zrcadlo naší morálky. Právo na to, samozřejmě, nemají, ale využívají toho, že je těžké jim to zakázat.“

„A nejhorší je, že to má hrozný vliv na publikum. Vždyť sotva polovina z nich má vlastní názor, své vlastní chápání, a dělají si názor podle novin, které čtou, a jejich slova pak opakují! Ach!“ vykřikla vášnivě. „Kdybys věděl, jak bych občas byla ráda obyčejným, neznámým, nezajímavým člověkem, který si klidně a spokojeně žije doma, a nikdo se ho nesmí dotknout a nikdo se mu necpe do duše ani do života! Někdy závidím nejprostší ženě, protože jsem tak unavená z věčného předvádění davu!“

„Ale vždyť se můžeš stát takovou ženou, záleží to jenom na tobě!“ řekl Čemezov s úsměvem. Uvědomila si, že mu neúmyslně nahrála, začervenala se a zamračila.

„Ale já o tomhle nemluví!“ řekla. „Mluví o těch, které se nikdy nevěnovaly ‚veřejné činnosti‘, jak říkáš! Takové byly vždycky jenom uvnitř davu a ztrácely se v něm mezi ostatními. Ale jakmile zakusíš tu veřejnou činnost, a především tu naši divadelní... je těžké se odtrhnout... Je to jako hazardní hra v karty! Máš štěstí – škoda odejít, protože chceš vydělat víc a víc; nemáš štěstí, nechceš toho nechat, protože chceš vyhrát. A nejhorší je,“ řekla se staženým obočím, „když máš ve hře ze začátku štěstí, a potom najednou prohráváš. Takoví hráči jsou v největším nebezpečí.“

Čemezov se na ni zběžně podíval, ale neodpověděl. Lehla si na otoman, položila ruce za hlavu a zamračeně se dívala na oheň v krbu. Ale najednou jí tvář ožila a téměř se rozveselila.

„Ano,“ řekla vstávajíc s jakýmsi skrytě vítězným výrazem v obličeji, „ano, samozřejmě, intriky jsou vždycky a všude, a všude jsou samozřejmě stejně nechutné! A u nás je to možná ještě horší a silnější než kdekoliv jinde. Vím to podle sebe... já sama, když jsem tak podrážděná jako teď, bych byla schopná se do nich pustit,“ řekla dutě a nedívala se na Čemezova, jako by se styděla za své přiznání. „Ale přesto máme něco důležitého, co nemá žádný jiný obor veřejné činnosti!“

„Co to je?“ řekla Čemezov s trochou pochybnosti. Myslel, že bude mluvit o proslulém „kamarádství“, které údajně existuje mezi herci, o kterém tak často a se zápletem hovořila, a kterému teď, podle jejího příkladu, už příliš nevěřil, ale ona řekla něco úplně jiného.

„Co? Přece soud publika. Například, u vás je také dost intrik, určitě ne méně, pokud ne víc než u nás – ale u vás se to děje skrytě, cizí pozorovatele k tomu nikdy nepustíte, a publiku se předloží hotové soudy, někdy dokonce zvlášť předem připravené pro ně, a jemu volky-nevolky nezbývá, než se s nimi smířit a souhlasit s nimi. Ale my jednáme vždycky jako před otevřenou oponou, a publikum nás může soudit, odvrhnout nebo schválit, a s názorem publika se musí počítat, ať se chce nebo nechce. Vždyť to není přesně tak, že jenom opakují názor z novin! Pokud jenom jedna třetina zůstane nezávislá a nestranná, pak už to stačí, aby mohla mít vliv – a velmi silný vliv – na to, aby se prosadila spravedlnost! Mohou nás všemi možnými způsoby utlačovat, ponižovat, nedávat nám role, aby si od nás publikum odvyklo a ochladlo k nám, a přinutit je, aby na nás pomalu zapomnělo. Ale pokud si nás opravdu oblíbilo, pak přesto přese všechno neochladne a nezapomene na své oblíbence, a když má příležitost, tak ho přijme, vyjádří mu

takový soucit a lásku, že jediný okamžik všechno vykoupí a za všechno odmění! A vás i u všech ostatních, u kterých se nikdy nezvedne opona a publikum se ničeho neúčastní – takový okamžik nastat nemůže!“

„Ano,“ řekl Čemezov, který s ní protentokrát ochotně souhlasil, „samozřejmě nemáme tu výhodu, ale ani ji nemůžeme mít! Ocenit talent herce a posoudit jeho hru může více méně každý, ale aby někdo mohl být soudcem a poradcem v našich záležitostech, musel by mít takovou přípravu a speciální znalosti, které většina publika, samozřejmě, nemůže mít!“

Na okamžik se zastavila vedle něj. Její obličej měl pořád ten oživený výraz, a ona se očividně zaobírala svými myšlenkami, a ani ho neposlouchala.

V neděli měla hrát naposledy. Nakonec pro ni nastudovali Medeu, ale ona se k přípravě hry stavěla ze začátku velmi neúčastně a lhostejně, protože dobře chápala, že Medea v tu dobu nepřiláká mnoho publika, protože už začala představení a hudba na předměstí, které přilákají většinu diváků. Tato inscenace, o kterou usilovala neúspěšně celou zimu, byla výsměchem. Jako by jí schválně hodili kus žvance, který těžko mohl uspokojit její hlad, jenom proto, aby ji odbyli a mohli později říkat „promiňte, ale my jsme pro vás vypravili i Medeu“. Ale teď, dnes, když mluvila s Čemezovem o tom, jak může publikum odměnit herce, najednou ji napadla myšlenka, která ji z nějakého důvodu nepřišla na mysl dříve.

Dobře, tak to dokážu na sobě! – řekla si, jako by někomu hrozila. – Tak vy jste si mysleli, že mě sesadíte, usmysleli jste si, že dokážete, že jsem nějaká žalostná, netalentovaná nicka, třebaže dřív jste se div nedoprošovali té nicky. Ale teď se ukáže: dobře, budu hrát tak, jak jsem ještě nikdy nehrála! Rozhodli jste se, že mě pohřbíte, odložíte do archivu jako nepotřebnou hračku, ale nepočítali jste s tím, že ještě mohu vstát z mrtvých,

ke zlosti všem, kteří si to tak horoucně nepřejí! Budu bojovat, budu! Sami jste mě dovedli k tomu, že mě nakonec přešla trpělivost a znovu se ve mně probudila energie – a teď se uvidí, kdo vyhraje!

A zasmála se sama pro sebe zlým a současně triumfálním a hrozivým smíchem a začala vzrušeně chodit po místnosti, přemýšlejíc o tom, jak nad nimi a jejich intrikami zvítězí tím posledním představením!

XXVI.

Ale v den, kdy se mělo konat představení, Olga od rána cítila, že dnes nic nedokáže. Vůbec neměla náladu – nedokázala si vysvětlit, čím to je. Spíš se projevil vliv několika maličkostí. Za prvé, v předvečer se pohádala s Čemezovem. Nebyla to ve skutečnosti opravdová hádka, ale bylo to něco jiného, také nepříjemného, co se mezi nimi začalo objevovat stále častěji - takový tíživý stav, kdy byl jeden s druhým nespokojený, což se teď objevovalo kvůli zdánlivě nepostřehnutelným maličkostem, které se přesto rozrůstaly v něco velmi vážného a ničivého pro oba. Potom ostatní herci obsazení do Medey, kteří se ke svým rolím stavěli tak mdle a neochotně, že i Olga při pohledu na ně ztrácela sílu: jeden zapomínal svou roli, někdo ji ještě nehrál a rozčiloval se, že se ji má teď, na poslední chvíli, učit, a všichni dohromady s nechutí, zíváním a mumláním nezkoušeli, jak by měli, ale nedbale s rukama v kapsách cedili skrz zuby slova svých rolí.

Olga očekávala, že to večer bude o něco lepší. Večer bylo divadlo téměř prázdné. Tento večer bylo tak pěkně, že diváci dali přednost výpravám na předměstí, kde v ten den vystupovalo několik „objevů“ najednou.

Když Olga vyšla a uviděla prázdný sál, ze kterého čísel chlad a nuda, a mdlé postavy svých kolegů, kteří se náměsíčně pohybovali po jevišti a nehráli, ale jenom markýrovali hraní,

zhasla v ní i poslední jiskra, tak nutná pro herce, a začala hrát téměř jako ostatní, jenom trochu víc předstírala, že hraje.

Pohled na prázdné divadlo ji vždy dusil, tlumil v ní inspiraci, která dělá herce hercem a umožňuje mu působit na publikum. Tentokrát ale nebylo cítit duševní spojení, které se přenáší jako elektrický proud z herců na diváky a z diváků na herce, ještě víc podněcuje jedny i druhé a přivádí celé divadlo do nervního stavu citlivé vnímavosti, ve kterém se umělci i diváci stávají jedním celkem, ve kterém jsou si navzájem blízcí a pochopitelní.

Ted' nikdo žádné spojení necítil. Herci hráli líně, neochotně, téměř se nesnažili udělat nějaký dojem a přáli si jenom jedno – aby toto představení co nejdřív dotáhli do konce, a publikum také zůstalo úplně lhostejné a pozorovalo je nejen bez zájmu, ale dokonce znuděně, a jak se zdálo, také si přálo, aby představení co nejdřív skončilo a oni se mohli rozejít domů.

A s každým jednáním to cítila silněji. O přestávce někteří lidé tleskali a vyvolávali Olgu, ale jakoby z pouhé zdvořilosti a ze zvyku, a vyvolávání skončilo dřív, než herci stačili vyjít na scénu.

Jenom nahoře v jedné lóži se sešla skupina nějakých gymnastů, kteří křičeli, tleskali a věšeli se přes zábradlí. Ale nedokázali pozvednout nanicovatou náladu v divadle. Hercům se ani nechtělo vycházet na žalostné ojedinelé vyvolávání, a ostatní diváci se k němu nepřidali a dívali se na ně s nepochopením a posměšnou přezíravostí.

Bože můj, co to se mnou je! Co to dělám? Vždyť to tak není, vůbec to tak není! – říkala si Olga, když sama sebe s úžasem poslouchala a téměř se nepoznávala. Sama cítila, jak falešně zní její hlas, jak mdle a nepřírozeně působí její pohyby. Od samého začátku cítila, že bude hrát bez jakékoliv inspirace, jak už se někdy stávalo. Na samém začátku nabrala falešný tón a už nemohl najít správný. Mechanicky říkala slova své role, podle

zvyku zvyšovala hlas na naučených místech a po paměti dělala efektní gesta a zaujímal pózy, které předtím vznikaly jakoby samy od sebe, ale ve kterých dnes sice byla krása, ale nebyl v nich ani život, ani pravda.

Když to únavné představení konečně skončilo a publikum, které téměř netleskalo a nikoho nevyvolávalo, se nakonec beze spěchu začalo rozcházet jako by se radovalo, že je nakonec vypustili na svobodu, vrátila se Olga do své šatny a vyčerpaně se složila do křesla. Viděla, s jakými posměšnými, skrytě vítězoslavnými výrazy ji všichni vyprovázeli, a dobře si uvědomovala, jaký výsměch se teď šíří po všech šatnách. Ale cítila takové tupé zoufalství, že jí bylo jedno, co o ní říkají a co si myslí.

No, co, říkala si s pochmurným klidem, když se začala převlékat, to znamená, že mají pravdu, znamená to, že jsem opravdu umřela jako herečka, což se dalo čekat, jen je divné, že jsem si toho nevšimla dřív a nechtěla jsem tomu věřit. – Najednou si vzpomněla na poslední představení v Moskvě, kde na ni syčeli a pískali. Ale to syčení, které ji tehdy tak překvapilo a pobouřilo, bylo lepší, než řídký, lenivý potlesk, kterým ji vyprovázeli dnes! Tehdy to byla msta, žárlivost, trest od publika, které urazila svou zradou, a dnes to byla urážlivá, napůl pohrdavá lhostejnost.

A zastyděla se, tak trýznivě se za sebe zastyděla, že jí vyhrkly slzy, zakryla si rukama obličej a odvrátila se od zrcadla, před kterým stála, aby ani nezahlédla svůj obličej, který jí v tu chvíli začal být protivný.

A to všechno kvůli němu, to on v ní postupně zabil herečku! – Bože, copak je to pravda? Copak můj talent, můj nádherný talent, který jsem v sobě zbožňovala, který byl do této doby mým štěstím, nenávratně zahynul „Tak to ne!“ vykřikla najednou šťastně a rozhodně, „Ne, já ho opustím – a znovu se ke mně můj talent vrátí! Ne, opustím ho! Opustím!“ křičela

skoro s nenávistí, tiskla si ruce na srdce, protože cítila, jak ji zabořelo mučivým steskem, když vyřkla ta slova.

A! - řekla si s jakousi zlomyslností, ale ne jenom sobě, ale té druhé bytosti, té „ženě“ v sobě, kterou tak pohrdala a nenáviděla ji, ale kterou do této chvíle nedokázala přemoci. – A! Takže ty sis myslela, že se ti vždycky budu podřizovat, že už nemám vůli s tebou bojovat! Tak to lžeš, to lžeš! Tobě pro zlost ho nechám a nedovolím ti, abys mě dál ovládala. A! Tebe to bolí! A mě, mě to nebolí? – A vstala a s hněvivě hořícíma očima vyšla bez váhání ze své šatny a šla přímo k Barsukovovi. Barsukov byl sám, stál už převlečený před zrcadlem a vázal si šátek. Překvapilo ho, když ji uviděl ve dveřích, ale překvapil ho nejen její příchod, ale i krutý, podivný výraz jejího obličeje.

„Poslouchej,“ řekla dutě. „Já pojedu!“

Mlčky se na ni podíval překvapeným, a dokonce zmateným pohledem, a najednou pochopil, co vyvolalo její rozhodnutí. Ale okamžitě ho napadlo, že se jedná o prostý prvotní impuls, a že se do zítřka zase vzpamatuje a odmítne.

„Ne, Oleňko,“ řekl s lítostí a nedůvěřivě zavrtěl hlavou, „ty nepojedeš, má milá.“

„Ne, pojedu!“ křičela a hněvivě udeřila rukou do stolu.

„Pojedu,“ opakovala tišeji, „vždyť jsi to dnes viděl. Jak bych mohla nejít? Ne, utéct, utéct, dokud není ještě všechno ztraceno!“

Ale nedomluvila a najednou se vášnivě rozplakala s hlavou položenou na ruce.

Barsukov se na ni díval s hlubokou lítostí. Roztržitě se tu vrhl k vodě, tu ji hladil jako dítě, aby ji uklidnil... Brzy se uklidnila sama, napila se vody, vstala a chtěla jít. Ale Barsukov ji rozpačitě zastavil.

„Já jenom tohle, Oleňko,“ řekl váhavě, „vždyť já jedu zítra, už mám všechno připraveno...“

Zastavila se na okamžik ve dveřích a na tváři se jí znovu objevil výraz bolesti a utrpení, ale pak se přemohla a slabě mávla rukou. „Já budu mít zítra,“ řekla chvějícím se hlasem a potácejíc se jako po nemoci od něj odešla.

XXVII.

Co je? Co je? – zeptala se s hrůzou Olga sama sebe, když se příští ráno probudila s pocitem, že se stalo neštěstí, ze kterého ji bolí srdce.

Ale hned si vzpomněla a se zanařikáním padla opět na polštář. Je po všem? Opravdu odjíždím? – zeptala se sama sebe a mrazilo ji od mučivého stesku při pouhé myšlence.

Ne, proč jsem se probudila... ještě je brzy. Možná je to jenom sen? Teprve se probudím... ale ne, lepší by bylo znovu usnout, abych si nevzpomínala, nemyslela. Bože můj, Bože můj, dej mi sílu! Copak není možné, aby všechno zůstalo při starém? Proč jsem se tak rozhodla? Vždyť on ještě nic neví! Ne, ne, znovu to utrpení! „Ty zbabělá!“ zvolala s nenávistí k sobě a ke své bezmocnosti, schválně vyskočila a začala se oblékat, nervózně, rychle, jako by chtěla co nejrychleji odjet.

„Ne, aspoň bude konec, přinejmenším bude konec,“ řekla, jako by měla radost, že udělá konec, pro který se tak dlouho nemohla rozhodnout.

Ale s čím bude konec? zeptala se najednou s hrůzou. S ním bude konec, s ním... ne, ne, o něm nesmím přemýšlet. Bože můj, pomoz mi, abych nepřemýšlela! Jestli o něm začnu přemýšlet, zase si to rozmyslím. „Nast’o, Nast’o!“ vykřikla, aby si uzavřela každou možnost ústupu. „Tak co, balíš? Pospěš si s balením... dej mi to... ne to, tohle... šedivý pegnoir! Ne, kávu... Ne, nepotřebuji kávu... přijdu ti pomoci. Už jdi, pospěš si! A vezmi ještě tohle.“

Nervózně, spěšně sbírala různé věci a strkala je Nastě a potom jí je brala a dávala ji jiné.

„Ale, mátuško, nedělejte si starosti, všechno uložím!“ nesměle a radostně řekla Nastasja, která se očividně bála věřit takovému štěstí a bála se nějakým neopatrným slovem svou paní ještě víc rozrušit, a brala věci k sobě.

„Tak běž, pospěš si!“ netrpělivě ji přerušila Olga. Už zapomněla, že ji sama zavolala, a chtěla co nejdřív zůstat sama. Ale když Nastasja odešla, mechanicky se zastavila uprostřed místnosti a několik minut tam stála s tupým, neživým výrazem a o ničem nepřemýšlela.

Ale, co já! Musím balit, pomyslela si, jako by se náhle probrala, a znovu ji srdce sevřela mučivá bolet. Bože můj copak ho už nikdy neuvidím! Už zase! Ne, ne, to není potřeba! Radši půjdu pomoci Nastě balit. Jenom nemysli, nemysli, nemysli na nic! opakovala si, jako by se obracela k někomu druhému. A vyšla do sálu, kde už byly roztahané truhly a kufry, se kterými bojovaly Nastasja a Marfa a začala je mlčky, s týmž neživým výrazem v obličeji, pozorovat.

„Oleňko, pojď se napít čajíčku,“ řekla nesměle Pelageja Semjonovna, která vešla do sálu a ustrašeně se podívala na dceru.

Ale Olga sebou škubla a rychle se od ní odvrátila.

„Ach ne, ne, běžte pryč, prosím!“ řekla a mračila se, jako by ji něco bolelo. Z nějakého důvodu ji byl nepříjemný pouhý pohled na matku a snažila se mu vyhnout.

Nastasja se také na okamžik ohlédla a mlčky vyčítavě mávla na Pelageju Semjonovnu, aby ji naznačila, že má raději jít.

„No, už jdu, už jdu!“ pokorně řekla Pelageja Semjonovna. Během posledního roku, kdy její dcera nevycházela z nervového rozrušení, se jí začala bát, a ještě víc se jí ve všem podřizovala. Teď se tak radovala, že se Oleňka nakonec rozhodla „s ním“ skončit, že byla ochotná jí všechno odpustit a všechno od ní snést.

Ale jen Pelageja Semjonovna vyšla, Olga se opět otočila a vrátila se k sobě. Cítila, že jí jsou všichni a všechno protivné a nepříjemné a nechtěla nikoho vidět.

„Nechte ji na pokoji, mátuško, ať se uklidní... sama vidíte, jak se trápí,“ řekla Nastasja, jako by omlouvala svou paní, když Pelageja Semjonovna, která viděla, že její dcera odešla, vrátila se zpátky do sálu, posadila se na kraj židle a otírala si kapesníkem slzy z očí.

„Bůh s ní!“ řekla a smutně vzdychala, třebaže ve skutečnosti její obličej byl víc spokojený než smutný. „Abych ji nechala na pokoji... ale jenom mě mrzí... vždyť jsem její matka, a ona je na mě jako na cizí...“

„A to máte, milostpaní, tak!“ vesele se do toho vmísila tlustá Marfa. „Když srdce zavelí, tak jde stranou tatíček, i mamička, ani rodného bratra jí není líto!“

Rozezněl se zvonek. To se udýchaný Barsukov přišel přesvědčit, jestli Olga nezměnila názor.

„Tak co?“ neklidně se zeptal Nastasji hned u dveří. „Jak na tom je?“

„Nic zvláštního!“ odpověděla šeptem. „Prozatím je všechno v pořádku, balíme!“

„Ach! To znamená, že jede!“ vykřiknul a rozzářil se. „Tak, sláva Bohu, přiznám se, že jsem se bál, že kdyby nebylo toho...“

„Je to tak, jak říkáte,“ řekla s pochybnostmi odpověděla, „jestli pojede nebo nepojede – to ví jen Bůh, protože sama Olg Lvovna to neví! Ano, nikdo jiný než Bůh. Bůh dá, a nerozmyslí si to.“

„Dej Bůh,“ řekl s povzdechem Barsukov, který si sám nebyl jistý.

„Tak, matko, jak to jde?“ řekl, když vešel do sálu, a žertem políbil ručku Pelageji Semjonovně.

„Jak, Vasjo, sama dobře nevím, jestli se mám radovat nebo plakat! V jaké situaci zůstaneme! A co a jak bude, nic nevím!“

Jestli se sem vrátí, nebo pojede do Moskvy, nebo někam do provincie! Nic se neví! Nedá se k ní přiblížit. Neřekne nic jiného, než ‚napíšu‘, a kdyby jenom pomyslela, jak mi je!“ řekla Pelageja Semjonovna a začala vzlykat. „Vždyť jsem se kvůli ní rozloučila se všemi dětmi, dům jsem na stará kolena opustila, od hrobu svého nebožtíka jsem odjela – všechno kvůli ní, a jakého vděčnosti nebo úcty jsem se dočkala? Pořád jenom slyším, že odejde, že zůstane, a přitom jsem matka!“ A Pelageja Semjonovna se rozplakala samou radostí, že našla posluchače, kterému mohla vylít srdce, protože nikdo jiný jí nechtěl věnovat pozornost a všichni se zajímali jenom o Olgu a mysleli jen na to, jak ji ještě víc nerozčítit.

„Co naděláte, mamachen!“ řekl laskavě Barsukov. „Ona má teď žal, musíte ji politovat, už nikoho nemá... A počkejte, na cestě se trochu rozptýlí a uklidní a znovu se stane naší starou Oleňkou...“

„Ale ne, Vasjenko, jen uvažte, co já si teď počnu s tím bytem? Prodat všechno a opustit jej, když už vypršela smlouva, nebo si jej nechat? Pane Bože, co to dnes lidi kouslo, honí se, honí se jako blázni, Pán Bůh odpusť, a jejich city jsou taky divné, ne jako za starých časů, v naší době! I my jsme milovali a hřešili, ale nebyli jsme tak vrtošiví, jako ti dnešní.“

„Ano,“ řekl Barsukov se smíchem, „city, matko, se zkomplikovaly! To jste řekla hezky! Ba je to svízeľ, zápas tuhý, odrostlé dcery otcem být!³⁴“ Rozesmál se, a aby nešťastnou stařenku trochu potěšil a rozveselil, pevně ji objal a něžně políbil její baculaté ruky.

Ale znovu zazvonil zvonek. Byla to Miločka, které už Nastasja stačila dát vědět.

³⁴ Gribojedov, Hoře z rozumu, 1.jednání, 10.výstup

„Co se tady děje? Zdravím, maminko! Zdravím, protivó!“ řekla, narychlo se s nimi pozdravila a s úžasem hleděla na z poloviny zabalená zavazadla.

„Panebože! Co to má znamenat? A kdy se to rozhodlo? Byla jsem tady před třemi dny a nic takového se nechystalo!“

Usadili a potichu, protože měli strach, že se každou chvíli objeví Olga, si sdělili, jak k tomu došlo.

„Panebože!“ rozčileně opakovala Miločka, když je poslouchala, a vůbec se jí nechtělo věřit tomu náhlému odjezdu.

„A kde je?“ zeptala se šeptem.

Potichu, víc očima než slovy, jí ukázali na stranu salónu, z níž byly vidět dveře do Olžina pokoje.

Všichni seděli na tom, na co náhodou narazili. Miločka se dokonce zapomněla svléknout. Mluvili opatrným šepotem, jak se mluví v domě, kde je někdo nebezpečně nemocný.

„Ale co tam dělá?“ zeptala se znovu tiše, téměř se strachem, Miločka, pošilhávajíc na sestřiny dveře, ale nikdo jí neodpověděl, protože v Olžině pokoji bylo ticho, dokonce nebyly slyšet ani její kroky.

„Určitě mu píše!“ řekla Nastasja. „Vždyť on ještě nic neví!“

„Neočekávané překvapení?“ zasmál se Barsukov a lišácky na ni mrkl.

„Přesně tak, překvapení!“ zasmála se Nastasja a obličejem jí probleskl zlomyslný, vítězoslavný výraz.

Miločka se při těch také rozesmála, protože si představila, jak se bude Čemezov tvářit, až se o tom „překvapení“ dozví, a dokonce i plačící Pelageja Semjonovna se lehce usmála.

„Neměla bych jít za ní?“ navrhla Miločka, ale všichni prudce mávali rukama.

„Ne, nechte ji být...“

„Nech ji na pokoji...“

„A co, rozejde se s ním úplně, nebo jenom na tu dobu?“ zeptala se Barsukova.

„To ví jenom Alláh!“ řekl a pokrčil rameny. „Včera jsem ji doprovázel, a abych řekl pravdu, nevydržel jsem to a zeptal jsem se. Zamračila se, zbledla a řekla ,ne, pokud odjedu, tak navždy!‘ A stejně, kdo se v ní vyzná!“

„Ne, můžete být klidní!“ řekla Nastasja a zvedla hlavu od truhly. „Já Olgu Lvovnu dobře znám! Pro ni bylo těžké se rozhodnout, ale když se rozhodne, už od toho neustoupí!“

„Ano, to je pravda,“ řekla zamyšleně Miločka, „to je pravda...“

„Ach, dejž to Bůh!“ s rozjasněným obličejem promluvila Pelageja Semjonovna, „už aby to vzalo nějaký konec, jakýkoliv, už jsem kvůli té hloupé lásce a tomu všemu celá utrápená!“

„Kvůli neklidné lásce!“ napověděl jí Barsukov a zachichotal se.

„Už aby od ní byl pokoj!“

Ale v tu chvíli se otevřely dveře Olžina pokoje a ona vyšla už úplně oblečená v klobouku a paletu.

„Aha! Miločko, ty jsi tady? Nevěděla jsem, Zdravím, Bursjo!“ řekla, klidně se usmívala a tvářila se, že si nevšimla úleku a rozpaků, které se objevily při jejím příchodu na všech obličejích. „Tak jedeme?“ pokračovala s viditelně nuceným oživením a s úsměvem kývla hlavou směrem s otevřeným truhlám. V celé její postavě, v hlase, v pohybech, vzhledu byl cítit neklid a nervozita, ale tvář byla naopak klidná a téměř veselá.

Zastavila se vedle židlí, sklonila hlavu a mírně se mračila úsilím, se kterým si navlékala nové rukavice,

„Ach, Miločko, nečekala jsi to?“ rychle, se stejným klamným úsměvem, ale nedávajíc se na nikoho, promluvila. „Vždyť jsem se včera rozhodla s Vasjou... ty prosím dej pozor na maminku... Maminko, bylo by pro vás lepší, kdybyste se k ní přestěhovala...“

„Samozřejmě, samozřejmě,“ živě souhlasila Miločka, „přestěhujte se, mami, ke mně! Bude to pro vás mnohem

pohodlnější... proč byste tady seděla sama?“ A když to Miločka říkala, také cítila neklid a také se bála na sestru podívat.

„Ale co s bytem, Oleňko?“ nesměle začala Pelageja Semjonovna, ale Olga se bolestivě zamračila a rychle ji přerušila.

„Potom, mami, potom... já vám napíšu. Vlastně ne!“ řekla najednou rozhodně. „Pronajměte to a nábytek prodejte...“

A odvrátila se od všeho nábytku, při pohledu na nějž ji pravděpodobně trápily vzpomínky, a s podivným úsměvem nade vším mávla rukou.

„To znamená...“ začala radostně mluvit Pelageja Semjonovna, ale Olga ji nenechala domluvit a přerušila ji nervózní grimasou.

„A tobě, Miločko... taky napíšu... po cestě... ale teď... musím ještě zařídit různé věci... to je jedno... nemá smysl o tom mluvit... totiž, tak na shledanou!“ zarazila se, protože cítila, že už nemůže říct víc, aniž by se dotkla míst v duši, které jí působilo tak mučivou bolest.

„Ale kampak, Oleňko... proč sis nic nesnědla?“

„Ale ne, mami, já nechci... musím si toho ještě hodně zařídit!“ řekla, protože si najednou vymyslela vhodnou lež, která vypadala přirozeně.

„To... znamená... že se brzy vrátíš, Oleňko?“ zeptal se Barsukov, ne bez obav, ale se strachem, aby jí ty obavy nedal najevo.

„Ano, samozřejmě, brzy, velmi brzy... za hodinu nebo za hodinu a půl,“ řekla, protože už zapomněla, že má údajně zařídit hodně věcí.

„Tak na shledanou... vy zatím balte,“ dodala, aby je uklidnila, a opět se usmála, rozloučila se s úsměvem, na němž bylo ještě patrnější, že je bolestivě vynucený.

Když odešla, všichni si s úlevou oddechli a naráz promluvili, překřikující se navzájem.

„Abych pravdu řekla, vůbec se mi nelíbí,“ řekla Miločka se strachem, „je na ní něco... nenormálního... podezřelého,“

„Jen aby si, Bůh chraň, něco neudělala!“ vykřikla zoufale Pelageja Semjonovna a na všechny na okamžik padla tíha, se strachem se dívali jeden na druhého, Nastasja zbledla, vyskočila z kolen a odhodila plesové šaty, nad kterými se trápila, protože se je snažila co nejlépe uložit.

„Och, radši za ní poběžím!“ řekla a s hrůzou se dívala na ostatní, „Ale kam poběžíš? Vždyť ona už je kdoví kde!“ řekla praktická Miločka, i když měla stejné obavy jako Nastasja.

Barsukov se vzpamatoval první a začal všechny uklidňovat, řekl, že je přirozené, že je žena v takové situaci rozčilená, ale to vůbec neznamená, že si Bůh ví co provede.

„Bůh dá, projde se a všechno dobře dopadne!“ řekl a laskavě stiskl ruku vyděšené Pelageji Semjonovně, ale ona jen smutně zavrtěla hlavou a zdálo se, že příliš té útěše nevěří.

„A já,“ řekl Barsukov, „vypravím soubor až zítra. Rykalov všechno zařídí a dopraví i beze mě a jí by možná mezi lidmi bylo hůř. Styděla by se před nimi, přede mnou se nestydí a já myslím, že bude lepší, když první den s ní nebude nikdo jiný než já a Nastasja.“

„Bože můj, Bože můj!“ řekla Pelageja Semjonovna a znovu se rozplakala. „Posuďte sám, jestli je pro mě lehké se na to dívat!“

XVIII.

Ale kam půjdu? – nechápavě se sama sebe zeptala Olga, když vyšla na ulici. – Nemám kam jít... - a znechuceně se podívala na všechny domy a ulice, po kterých tolikrát šla, a které jí teď byly tak protivné. – Vždyť je jenom jedno místo, kam mě to táhne a kam bych teď ochotně šla! K němu! A všechno ostatní je protivné a zbytečné. Ale k němu už nemůžu, a tak nemám kam jít... Ale půjdu tam, ale ne po těch ulicích, kde je tolik lidí, ale někudy, kde jsem ještě nebyla. Ano, řekla si téměř

s nenávistí a zlostně se podívala na lidi, kteří procházeli kolem ní, ano, to kvůli vám, kvůli vám všem, které ani neznám a kterým po mně nic není, kvůli vám ho opouštím, ničím svou lásku, rozbízím, ničím svůj i jeho život, jenom kvůli vám, abych si uchovala vaše zbožňování, vaši nepevnou, ubohou lásku, kterou mi dnes věnujete a zítra odejmete! A co když mě zase oklamete, jako jste oklamali už tolik jiných i mě samotnou? Co když zase ve vás nenajdu nic než tupou lhostejnost jako včera? Jak jsem vás všechny nenáviděla! A jak vás nenávidím teď... nenávidím vás za to, že kvůli vám dobrovolně odcházím od toho, který představuje všechn smysl, celé štěstí mého života – ne toho života, který jsem celý posvětila a věnovala vám, ale té malé části, která je jenom moje, která patří mě samotné a jemu... A teď vám předhoduji i ten poslední, ubohý kousek! A vy, samozřejmě, řeknete: co je nám po tom? Copak jsme se o to prosili? Copak nejsou kromě ní jiní, kteří nás baví a těší! Ó ano, samozřejmě jste se neprosili a samozřejmě, že jsou! Copak vás neznám! Dnes mě budete obdivovat a zítra po mě budete házet bláto a posměšky a budete se hnát za jinými, novými! A potom budete házet bláto a posměšky i na ně a budete se hnát za třetími! Co pro vás ve skutečnosti znamenáme? Copak jsme opravdu důležití pro vás a pro váš život, nebo aspoň pro vaši spokojenost? Ne, jsme pro vás šašci, tajtrlíci, kteří jsou důležití a zajímaví, jen když vás baví! A zatím my ubozí komedianti, kteří jsme jednou zakusili vaše lichocení, vaše zbožňování, už nemůžeme žít bez vás a vašeho potlesku, i když známe jeho cenu! Ano, známe jeho cenu, a přitom se za ním ženeme jako hloupé, rozmazlené děti, všechno kvůli němu opustíme, zřekneme se všeho, co je nám drahé, jen abychom vám mohli sloužit a aby se nám dostalo vašeho milosrdenství! Bože můj, copak stojíte za to, co vám dnes obětuji! Co já pro ně a co oni pro mě... a pro něj jsem všechna radost ze života... Kdybych dnes odešla od divadla, za půl roku by si na mě nevzpomněli,

našli by si jiné hračky, nové zábavy, a jemu to zničí celý život, život, ve kterém je mé vlastní štěstí!

Zastavila se, jako by se rozhodla vrátit, ale nevrátila se, šla dál a na tváři měla výraz opovržení k sobě i ke všem lidem, kteří proudili kolem ní.

Ne, je konec! - pomyslela si s hořkostí, - teď už je pozdě! Ale proč je pozdě, když ještě neodjela, a on dokonce o ničem nevěděl, si nedokázala vysvětlit, pouze instinktivně cítila, že tomu tak je a že se tomu musí podřídit. – Vždyť jsem zvítězila nad tou ženou v sobě, která si dovolila milovat muže víc než povolání nebo talent, a kterou jsem tolik nenáviděla a tolik jí za to pohrdala. Tak uvidíme, jestli to bude lepší! – Teď už k té ženě necítila nenávist, ale když si uvědomila, že ji zničila, cítila pouze smutek a lítost, jako by pohřbila nejmilovanější sestru.

Šla mechanicky, nestarala se a nezajímala, kam jde, šla dál a dál po neznámých ulicích, cítila potřebu jít, jen proto, aby byla sama a mohla svobodně přemýšlet o tom, co působilo její duši bolest. Pak si najednou vzpomněla, že slíbila, že se brzy vrátí a pomůže jim balit. Ale ta myšlenka jí byla protivná. Všichni domácí jí byli protivnější a nepříjemnější než kdokoliv cizí.

Opravdu se musím vrátit? Ne, ne, přetvařovat se před nimi... pomyslela si s odporem. Ale nepřetvařovala se kvůli nim, ale kvůli sobě, aby ji nelitovali, neradili a neutěšovali.

Na rohu ulice jí padla do oka červená čapka poslíčka.

Radši jim napíšu! – pomyslela si a zaradovala se, že našla způsob, jak se nemuset vrátit. Zastavila poslíčka, vytrhla kus papíru z jeho bloku a napsala svým rychlým, nervózním písmem:

„Něchejte na mě, zabalte všechno sami a odešlete to. Já přijdu rovnou na nádraží. Olga.“

Když to udělala, znovu si začala připadat svobodná a s úlevou si oddychla.

Ale kam teď? Kam mě oči povedou – vždyť je to jedno!

Nevědomky se snažila držet se jenom osamělých a neznámých ulic, kde ji nemohli na každém rohu potkat známí, protože se při pouhém pomyslení na ně div neotrásla. Když šla kolem nějakého obchodu s hodinkami, všimla si, že už je půl čtvrté, a to ji překvapilo. Copak prochodila už tři hodiny! Ale nehledě na to necítila ani únavu, ani hlad, třebaže od včerejška nic nejedla.

A on... on nic neví... je teď v kanceláři. Ale proč bych ho neměla vidět ještě jednou, jenom na okamžik? Ach milý, můj milý, pochopíš někdy, co mě to stálo? Odpustíš mi?

Ne, řekla si tvrdě, protože se nechtěla dál klamat, ne, nepochopí, neodpustí, a nikdy se to nedoví. Neodpustí mi už proto, že to dělám tajně, zákeřně, jako vrah, který čeká za rohem, aby mu zasadil úder! A přitom mu to mohu říct přímo, otevřeně! A kdybych šla teď k němu a přiznala se, co jsem si vymyslela, copak by mě pustil! A copak bych já sama měla sílu od něj odejít! Sama sebe, svoje utrpení ještě zvládnou, ale před jeho utrpením ztratím poslední zbytek vůle... a pak všechno padá, protože by se opravdu mohlo stát, že mě teď bude nutit definitivně opustit divadlo, a já ho opustím, protože po tom záchvatu, po tom vypětí vůle ztratím zbytek síly k boji. Říká: za rok! Ale copak je to pro mě možné, za rok se s ním ještě víc svážu. Ne, ne, jestli ho mám opustit, jestli mám zachránit sama sebe jako herečku, musí to být teď, pokud ještě není všechno ztraceno. Ano, ale zato si mě bude pamatovat jako nízkou, podlou ženskou, která ho tak hrozně oklamala... A samozřejmě, začne mnou pohrdat a nenávidět mě! A bude se snažit na mě co nejdřív zapomenout, a samozřejmě zapomene... a zamiluje se do jiné, se kterou bude navždy šťastný, která ho nebude klamat, a mě bude nenávidět a pohrdat a pohrdat... Ó, Bože můj, Bože můj, co mám dělat, co mám dělat?

V zoufalství se zastavila, protože nevěděla, jestli jít dál nebo se vrátit k němu, co nejdřív, co nejdřív, než bude pozdě. Byla na

nějakém velkém neznámém náměstí, nejspíš na jednom z okrajů města, před ní se tyčil nádherný bílý chrám, který se jasně rýsoval na modrém průzračném nebi svými lehkými, grandiózními obrysy.

Kostel, řekla si a naslouchala doširoka se rozlévajícimu zvonění. Kostel... Proč se nemodlím... vždyť jsem se vždycky tak ráda modlila... proč se teď nemodlím: Bože můj, Bože můj, pomoz mi, nauč mě, co dělat! Půjdu! rozhodla se najednou, možná mi bude lehčeji!

V kostele probíhala večerní bohoslužba, ale bylo tam téměř prázdnó. Jenom několik stařenek a staříků důstojně stálo na svých očividně přivyklých, stálých místech. Olga vešla, a protože přišla z jasněho slunečního světla, v prvním okamžiku nedokázala rozeznat nic z kontur chrámu, které tonuly v polotmě a slévaly se do jednoho celku. Světlo dopadalo jenom z vrchu, šikmými paprsky, v nichž si hrály na slunci milióny prachových částic, které se otáčely v jasném proudu vzduchu, a tu a tam se před ikonami chvěly ohnivé jazyky svíček, jejichž plameny téměř nedávaly světlo.

Olga stála v tmavém osamělém rohu za pilířem, kde skoro nikdo nebyl, před velkou, časem ztmavlou věkem ikonou Spasitele, zakovanou do těžkého stříbrného rámu. Stála a poslouchala hlasu d'áčka, který se dutě rozléhal prázdným prostorem. D'áček sám četl u klirosu³⁵ a jeho slova téměř nebylo možné rozeznat. Občas se odněkud z dálky ozval třesoucí se stařecký hlas kněze, který pronášel slova bohoslužby. Stála a poslouchala, ale nálada k modlitbě, tak krásná, která jako by ji nadzvedávala od země a od všeho pozemského, nálada, kterou tak milovala, v ní nebyla. Fragmenty potrháných, bolestivých

³⁵ místo v kostele pravoslavné nebo východní katolické církve určené pro chór

myšlenek jí znovu zatěžovaly mozek a srdce naříkalo těžkým, tupým steskem.

Kousek od ní stála malinká, čistě vyhlížející a dobrotivě vyhlížející žena v šátku a čepci, zaníceně se modlila s kulatou, dobrou tváří se slzícíma očima pozvednutou k ikoně, nezvučně pohybovala rty a nízko se klaněla k zemi a beze spěchu se křížovala.

Vždyť ona se modlí... ona se umí modlit... pomyslela si Olga a závistivě se na ni dívala, pro ni je všechno prosté a jasné... má v duši klid a mír, a já nikde nemohu najít klid a mír. „Kdo nepřijme království boží jako dítě, jistě do něho nevejde,“ vzpomněla si na verš z Písma.

Ano, řekla si, jako dítě, a ona, ta hezká, čistoučká stařenka je také dítě... Možná duševní klid a mír dává teprve stáří, když utichnou všechny vášně, zmizí všechny touhy a úsilí, život přestane být složitým vášnivým bojem a stane se něčím tichým, klidným. Ale já nechci ani stáří, ani smrt... Proč jsem v sobě vždycky měla tu nenasytnou touhu, žádost po to ubohém, bezvýznamném životě? Proč i teď, kdy můj život je jenom bolest a utrpení, se ho přesto nedokážu zřeknout? „Smrt!“ zašeptala a otřásla se hrůzou a nepříjemným, ledovým chladem, který jí náhle proběhl celým tělem. Jaké strašné, záhadné slovo. Ne, ne, všechno, jenom ne smrt... Ale za co se modlí? Za co se tak modlí? – znovu si pomyslela, když se podívala na stařenku. Co je ještě v jejím životě vážného, důležitého? Určitě za děti, za vnuky... samozřejmě, za ostatní... a já jenom za sebe... nebo za nebožtíka muže... A pro mě on také umřel... jenom s tím rozdílem, že pokud jí opravdu umřel, ona má hlubokou víru a naději na nové shledání, na nový život s ním, který je nemožný tady, ale tam na ni čeká. A pro mě není žádná naděje, třebaže on ve skutečnosti neumřel...

„Proste a bude vám dáno,“ dolétla k ní slova kněze.

„Proste,“ opakovala. Ale copak já vím, o co mám prosit? Já nevím, co chci, za co se mám modlit. A ona ví, o co prosit, za co se modlit, a ti všichni, kteří tu stojí, staří i mladí, taky určitě vědí, o co prosit, za co se modlit, ale já nevím. A ten spokojený, sebe chápající výraz na té vrásčité, ubohé tváři!

„Bože můj, Bože můj,“ řekla a zvedla oči k tmavé tváři Spasitele, „dej i mně, abych si porozuměla, dej, abych na něj zapomněla, dej, abych na něj nemyslela! Bože můj, Bože můj, Ty vidíš, že sama nevím, co dělat, co mám dělat: odejít od něj nebo s ním zůstat! ... Nauč mě, ušetři mě... Ano, ano, jsem hříšnice, hříšnice,“ řekla pokorně, jako by odpovídala někomu, kdo ji přímo obvinil z hříchu a řekl jí, že je nehodná milosti Boží.

„Hříšnice, hříšnice,“ opakovala si s hrůzou, „i moje modlitba je hříšná, a modlím se za hřích. Ó Bože, odpusť, odpusť mi!“ A vědomí nekonečné hříšnosti ji najednou přemohlo s takovou bolestí, že najednou padla na kolena a zakryla si obličej rukama, jako by se neodvážila pohlédnout do tváře Toho, kdo se se jí najednou jevil jako přísný, vševidoucí a vševědoucí soudce.

„Bože můj, Bože můj, odpusť mi!“ opakovala s pláčem. A všechno, co ji před chvílí netrápilo, co považovala za životní radosti a příjemnosti, se jí teď jevilo jako tak hrozný, neprominutelný hřích, že to v ní vyvolávalo hrůzu a odpor k sobě samotné.

„Všechno, všechno je hřích... všechno je ohavnost... ó, prokletá... ó, bídná... Bože, potrestej mě... potrestej!“ modlila se ve vášnivém záchvatu sebebičování, a bičování bylo tak sladké, a kdyby to bylo možné, přijala by v tu chvíli s nadšením jakékoliv utrpení, s radostí by vydala na mučení své tělo, které jí teď bylo odporné až k nenávisti. Probudila se v ní vášnivá víra obyčejné ženy a ona ležela na kamenných dlaždicích a naříkala. Najednou se jí lehce dotkla něčí ruka.

Olga sebou šklubla a zvedla uplakanou tvář, ale nechápala, kdo to je a proč se nad ní sklání.

„Proč, srdíčko, tak naříkáš? Umřel ti někdo?“ laskavě se zeptal něčí hlas, a Olga poznala vrásčitou tvář té stařenky, která se tak usilovně modlila kousek od ní.

„Ach, babičko, jsem hříšnice, jsem hříšnice!“ zasténala Olga, a aniž věděla, co dělá, objala stařenku, přitiskla ji k sobě a zaplakala ještě silněji.

„Co je s tebou, vlašovičko?“ řekla stařenka, úzkostlivě ji křížovala a pomalu si domýšlela, co trápí tuto mladou, krásnou, tolik se trápící ženu. „Kristus s tebou, má milá!“ řekla potichu a hladila ji po hlavě. „Kristus s tebou! Všichni jsem hříšníci před Pánem, ale On je k nám milosrdný... Řekni, odkryj svůj hřích přede mnou – jsem stará, mě se může říct všechno... a tobě se uleví.“

„Ach, babičko, má milá, já ho miluji... a musím ho opustit... a nemůžu, nemůžu... nemám sílu...“ řekla s úzkostí Olga, a ještě blíž se přivinula k té neznámé malé stařence, a opravdu se jí trochu ulevilo. Stařenka tiše šeptala a hladila ji malýma teplýma vrásčitýma rukama a Olze bylo příjemné poslouchat tichý soucitný šepot a cítit teplé laskavé ruce na své rozpálené hlavě. „Ach, děťátko, děťátko!“ řekla stařenka a tiše vzdychala. „Naše sestra má bolest! Víím, že je těžké opustit, ale co se dá dělat, když to musí být... Přinut se... rozluč se, ale modli se, děťátko, modli... modli se ke Královně Nebes, Ona ti pomůže ho vyrvat ze srdce. A neboj se přijmout zármutek a utrpení... Pánu Bohu bude milé, že jsi svůj hřích vykoupila bolestí a utrpením...“

Tu Olgu napadla nová, jasná myšlenka.

Ano, to je ono, můj trest, řekla si a zvedla k ikoně svou utrápenou tvář, která na okamžik zazářila radostným, jasným výrazem. „Ano, to je ono!“ řekla a potěšilo ji, že v utrpení, které ji teď čekalo, našla trest, o který se modlila.

Olga si nevšimla, jak skončila bohoslužba, jak se lidé rozešli, a jak u ní stařenka ještě chvíli postála a pak odešla. Modlila se a modlila s nenasytným požítkem.

XXIX.

Když Olga vyšla z chrámu, byl už světlý jarní soumrak. V duši cítila klid, téměř radost, dojetí, téměř štěstí, které se jí zmocnilo po vášnivém vzplanutí zbožnosti. Uvědomila si, jak se v ní všechno uklidnilo, jak pochopila a našla právě to, co nedokázala pochopit a najít dříve.

Ano, opakovala si s pocitem dojetí a něžnosti, vzpomínajíc na stařenčina slova a na její maličkou, shrbenou postavičku v šátku a čepci, to bude moje pokání, i to, že mě bude nenávidět a bude mnou opovrhovat, bude také mým trestem. Ale proč jsem se celé měsíce trápila a mučila a nedokázala na nic přijít, k ničemu se rozhodnout, a když jsem se konečně včera rozhodla, myslela jsem, že se zblázním smutkem a zoufalstvím, a ona, ta shrbená stařenka mi všechno najednou vysvětlila a ulehčila, a už v sobě nemám žádnou hrůzu a zoufalství! Ted' půjdu a rozloučím se s ním...

Ne, o nic nejde, odpověděla sama sobě na bezděčný strach a pochybnost, která se v ní při té myšlence objevila. Ne, o nic nejde, ted' můžu – a dokonce se lehce usmála při slově „ted'“, protože v sobě cítila sílu, která jí pomůže od něj odejít, dokonce i když ho uvidí. Ráno by se k tomu nerozhodla, ale ted' ho dokonce chtěla naposled vidět, jeho obličej, oči, slyšet ještě jednou jeho hlas. Rychle šla zpátky ulicemi, kterými chodila během dne, ale vzpomněla si, že dost dobře neví, jak se z nich vymotat, aby k němu přišla co nejdřív protože už bylo osm hodin, takže si vzala prvního izvožčíka, a teprve ted' ucítila, jak ji unavil den, který skoro celý prochodila.

Když už přijížděla k jeho domu, problesklo jí hlavou, že možná není doma, a se strachem si pomyslela, že už ho možná neuvidí.

„Je doma pán?“ zeptala se nesměle portýra a bála se, že uslyší strašlivé „ne“. Ale Čemezov byl doma, oddechla si s radostným ulehčením a rychle šla nahoru. Naposledy! – pomyslela si. Rozhlédla se po milém, tak známém schodišti a srdce se jí znovu sevřelo steskem. Je hrozné, že ho oklamu, jeho... jeho, který tak nenávidí každý klam, každou lež!

Chůva jí mlčky otevřela dveře a nechala ji projít s tím zamračeným nespokojeným pohledem, s jakým jí pokaždé otvírala po Archipyčově smrti.

Kdyby tak věděla... Jen se radujte, triumfujte! řekla v duchu s hořkostí Olga nejenom chůvě, ale všem jeho blízkým, na které si najednou vzpomněla, a živě si představila, jak budou všichni nejdřív překvapení a pak se zaradují a začnou mu dokazovat, že od té zlé, falešné, zkažené ženy se nic jiného nedalo čekat, a že je jeho štěstím, že ho nakonec opustila.

Vešla do jeho kabinetu a uviděla tu tak známou, tak jí milou velkou místnost, ve které znala a milovala každou věc, i jeho samotného, sedícího u psacího stolu a osvětleného lampou. Tu se v její uklidněné duši znovu ozvala bolest a úzkost a ona tiše vykřikla, protože si s hroznou zřetelností a silou uvědomila, jaké mučení si sama na sebe vymyslela.

Copak odtud mohu odejít! Opustit tohle všechno, jeho, jeho opustit! ... Ó dobře, dobře, že jsem se vrátila! Co kdybych už opravdu odjela... ó ne, ne!

A s trýznivým potěšením, jako by se rozhodla nikdy odtud neodejít, k němu natáhla ruce.

A co tvoje pokání? – ozval se v jejím nitru nějaký hlas.

„Ó Bože, Bože můj!“ zašeptala s úzkostí a spustila ruce.

„Co je ti?“ s údivem se zeptal Čemezov, který uslyšel její slabý výkřik. Vstal, aby jí šel naproti, protáhl se jako zaměstnaný člověk a políbil ji na čelo.

„Ne, nic,“ řekla roztržitě, „trochu jsem zakopla.“

Viděl jí na obličeji, že je trochu divná, ale v poslední době se to stávalo často, takže tomu nepřikládal zvláštní význam, protože si myslel, že je to určitě jedna z jejích divadelních nepříjemností.

Měl velmi mnoho naléhavé práce a bál se, že mu zase bude bránit, aby pořádně pracoval, a proto mu nebylo příliš vhod, že přišla.

„Pracuješ?“ zeptala se ho, aby něco řekla.

„Ano, mám opravdu hodně práce na zítra,“ odpověděl a pohledem ukázal na hromadu fasciklů v úředních modrých deskách, které ležely na jeho stole.

„Já jenom na minutku,“ řekla, jako by se omlouvala, a uvědomila si, že zítra je den, kdy podává hlášení, a že už se dávno dohodli, že se v předvečer takového dne nebudou scházet.

Je lepší, že má práci, jinak by bylo těžší od něj odejít, pomyslela si.

„Něco se ti stalo?“ zeptal se Čemezov a zadíval se na její divný obličej. „Ne, vždyť to vidím!“ dodal nedůvěřivě, když zavrtěla hlavou.

„Ale teď s tím, díky Bohu, bude na dlouho konec!“ řekl a myslel tím, že s koncem sezóny ubude jejích nepříjemností.

Kdybys věděl, s čím bude konec – pomyslela si s hořkým úsměškem, ó můj milý, ubohý, co ti to provádím!

Objala ho a dlouho se dívala na jeho tvář a studovala každý její rys.

Říci mu to? – řekla si v duchu – co kdybych mu to řekla? A osudná slova se jí drala na jazyk, že se sotva ovládla, aby je neřekla. A on se nepatrně pohnul, políbil ji a opět se vrátil ke stolu, jako by ji mlčky žádal, aby ho nechala pracovat.

To ji rozzlobilo a mlčky se zamračila.

Ano, řekla si, kdybys věděl, hned bys zapomněl, že musíš „pracovat“. Ale to nevíš, můj milý, drahý, jak tě oklamu, jak mě

budeš nenávidět! Vy šťastné – pomyslela si a podívala se závistivě na portréty jeho sester, vy s ním zůstanete navždy, bude vás vždycky milovat, a vy jste šťastné už proto, že nemáte žádný talent, že můžete žít klidně a spokojeně se svou rodinou, žít pro sebe a pro lidi, kteří jsou vám drazí. Ach, ten talent! – řekla si s hořkostí s téměř s posměchem, o co šťastněji a bezpečněji bych pravděpodobně žila bez něj!

Hodiny v jídelně odbily osm.

Osm! – pomyslela si Olga s hrůzou. - Už je osm, musím jít...

Ach Bože můj, Bože můj, dej mi sílu!

Ale místo síly cítila, že se každou chvíli křečovitě rozpláče, vši silou se ovládla a řekla na pohled klidně, skoro s úsměvem:

„Tak, musím jít.“

Čemezov, který se znovu ponořil do svých papírů, zvedl na okamžik hlavu a podíval se na ni.

„Proč?“ namítl. „Můžeš zůstat, něco si čti, dokud budu pracovat.“

Ale ona se ke svému překvapení zasmála nervózním smíchem.

„Ne, ne, nemůžu, čekají mě.“

„No, jak myslíš,“ řekl téměř spokojeně, protože její přítomnost ho rozptylovala a on se nemohl soustředit na práci. „V tom případě na shledanou,“ řekl, vstal, aby se s ní rozloučil, ale znovu ho zarazil pohled na její nervózní, záhadně se usmívající obličej.

Co je s ní? – pomyslel si. Určitě zase nějaká nepříjemnost v divadle. Už aby to skončilo.

„Vidím, že ti něco je,“ řekl nahlas. „Zítra mi povíš, co se děje.“

„Ano, ano, zítra,“ řekla a zase se zasmála ostrým, Čemezovovi protivným smíchem

Ne, nebudu ho líbat, ani se na něj nepodívám! – řekla si a odvrátila od něj zrak – jestli se s ním začnu loučit, nevydržím to.

„Ne, nevyprovázej mě,“ řekla, jako by ho nechtěla vyrušovat z práce, rychle šla k východu, ale když došla na práh, zase se zastavila.

„Ach ano,“ řekla, jako by si na něco vzpomněla, „myslím, že tady mám svou roli, potřebuji ji. Je tam tma?“ zeptala se a kývla k jídelně a ložnici.

„Ano, posvítím ti.“

„Prosím tě o to,“ řekla a pomyslela si: Ne, nemohu jen tak odejít, chci si obejít celý byt a naposledy se podívat na ty místnosti, kde mi bylo tak dobře, kde jsem všechno tolik milovala

Zapálil svíčku a řekl: „Tak jdeme, podíváme se!“

Šel před ní a svítil jí na cestu nepravidelným plamenem svíčky, který se kolébal při jeho krocích. Šla za ním a rozhlížela se očima plnými slz.

„Tak kde je ta tvoje role?“ zeptal se, když se zastavil v poslední místnosti a přesvědčil se, že tam není. „Že sis ji zapomněla doma?“

„Určitě,“ řekla s povzdechem, ale protože se bála, že se prozradí jediným neopatrným slovem nebo slzami, řekla to schválně bezvýrazným hlasem.

„Ano, asi je doma. Už tě nebudu dál zdržovat, běž, běž, dej se do práce.“

A rychle mu kývla, už se po něm neohlédla, a aniž by se znovu zastavila, šla do předsíně.

Šel za ní, nezavolal chůvu a sám jí otevřel dveře.

„Sbohem,“ řekl a políbil jí ruku.

Vyšla a pomalu sestupovala po schodech.

Nikdy, pomyslela si s hrůzou, už nikdy nepůjdu po těch schodech, už ho možná nikdy neuvidím, nikdy! – opakovala si a mrazilo ji to trýznivou bolestí – Jak strašné je to slovo, skoro jako smrt! Ó ne, ne, vrátím se!

A blesklo ji hlavou, že rychle, rychle vyběhne nahoru, dokud ještě nezavřel dveře, stojí v nich a dívá se na ni, a všechno, všechno mu řekne. Ale on jí v tu chvíli ještě jednou s úsměvem přikývl a zavřel dveře.

XXX.

„Á, ty už jsi tady, slídíš za mnou, hlídáš mě!“ s nenávistí zašeptala Olga, když jako ve snu sestoupila do druhého poschodí a najednou před sebou uviděla Nastasju.

Nastasja seděla na lavičce s ustaraným obličejem a očividně čekala na Olgu. Když uviděla, že přichází, pokřižovala se a náhle se rozzářila.

„Tak pojďme, pojďme!“ se zlostným zoufalstvím vykřikla Olga, „teď se můžete všichni radovat, slavit vítězství, že jste dosáhli svého, že jste mě uhlídali, odvezli! Ztraceně!“

A najednou se prudce rozběhla po schodišti.

Nastasja si netroufala pronést ani slovo a mlčky se hnala za ní. Vyběhly na ulici, minuly portýra, který se za nimi s údivem díval, a běžely stále rychleji a rychleji, jako by prchaly před pronásledovateli,

Bylo by lepší si vzít izvozčika, i když to není daleko, ale chraň Bůh, abychom to nestihly, myslela si Nastasja, která Olze sotva stačila, ale neodhodlala se to vyslovit a pokorně, celá zadýchaná z nezvyklého běhu utíkala za Olgo.

„No, sláva Bohu!“ řekl Barsukov, když je uviděl, a oddechl si úlevou. Úzkostlivě je čekal u vchodu na nádraží. Do poslední chvíle si nebyl jistý, že Olga pojede, tím spíš, že celý den nikdo nevěděl, kde je. Nastasja běhala po všech známých a nikde ji nemohla najít. Pak se rozhodla, že půjde do Čemezovova domu a bude tam na ni číhat. Nepochybovala, že to Olga nevydrží a půjde k němu.

„No, sláva Bohu!“ opakoval Barsukov spokojeně a rychle jim šel naproti. Do zvonění zbývalo takových sedm-osm minut a on

už ztrácel poslední naději. Ale když viděl Olžinu utrápenou, děsivou tvář, instinktivně zmlkl, rozhodl se s ní už o ničem nemluvit, něžně a spěšně ji vzal za ruku,

„Nastupovat, nastupovat!“ řekla zadýchaně ona. A jako by se bála, že to nevydrží a vrátí se, stejně rychle, i když téměř padala vyčerpáním, se vrhla kupředu.

Pelageja Semjonovna a Miločka je čekaly v hale. Když ji uviděly, se stejně vylekanými a rozčilenými obličejí, jako měli Barsukov a Nastasja, se zvedly, aby šly k ní, ale ona se na ně podívala zamračeně a zlostně, jako by si je nepřála ani vidět, ani s nimi mluvit.

„Co s ní je?“ zeptala se překvapená a uražená Pelageja Semjonovna rozpačitě. „Proč se na nás zlobí? Copak my za něco můžeme?“

„Nechte toho, nechte toho, mami!“ řekla rozčileně bledá Miločka, která se bála, aby matku nenapadlo ještě teď obtěžovat Olgu svými výčitkami a radami.

Barsukov a Nastasja téměř vynesli Olgu do zvláštního kupé, které pro ni předem připravili.

Sotva do něj došla, se zasténáním, naprosto vyčerpaná, téměř aniž by něco vnímala, padla na sametovou tvrdou pohovku a tiše ležela se zavřenýma očima, bledá, chladná, a těžce dýchala.

„Nemám jí něco dát, nemám přinést vodu?“ zeptal se šeptem Barsukov, který se se strachem díval na bledý, protáhlý Olžin obličej.

Ale Nastasja mlčky mávla rukou a pohledem mu ukázala, aby odešel.

„Není potřeba,“ zašeptala, „jen byste jí ještě víc rozčílil. Běžte ven, mladý pane, já se o ni postarám sama.“

„Dobře, dobře, budu tady na plošině, u okna, kdyby něco, zaklepej na mě.“ A Barsukov vyšel, tiše za sebou zavřel dvířka kupé, a Nastasja padla na kolena před pohovkou, kde teď ležela

Olga v bezvědomí, a začala jí rukama třesoucíma se rozčilením rozepínat živůtek.

„Tak co?“ zeptala se úzkostlivě Miločka, když viděla, jak Barsukov vystupuje.

„No co,“ řekl a utíral si kostkovaným kapesníkem hojný pot, „je to špatné, leží jako v mdlobách, celá studená, se zavřenýma očima.“

„Ach, Pane!“ řekla s očima plnýma slz Miločka. „Ještě aby onemocněla. Pro lásku boží, nenechávej ji první dny ani na okamžik samotnou, a kdyby něco, pošli telegram.“

„Bůh dá, všechno dopadne dobře. Samozřejmě v prvních dnech jí bude těžko, ale přijde cestování, hraní, různé nové dojmy – no, trochu se uklidní, a my ji budeme všemožně rozptylovat.“

„Ach, dej Bůh,“ řekla pochybovačně Miločka. „Ale ještě nikdy jsem ji neviděla takhle,“ dodala po chvíli, „takže ho opravdu velmi milovala. Ti odporní muži, tolik kvůli nim trpíme!“

„Ty trpíš?“ řekl Barsukov posměšně. „Už to vidím! Ale vás je taky dost, abych pravdu řekl pravdu. Těžko říct, kdo komu víc dluží! Copak si myslíš, že panu Čemezovovi je lépe? Ne, drahoušku, nechtěl bych teď být na jeho místě.“

„Je to tak,“ řekla Miločka zamyšleně, „jemu také není veselo... A pak zamiluj po tom všem!“

„Ale copak ona se už neukáže?“ zeptala se Pelageja Semjonovna, která si myslela, že se Olga šla do vagónu jenom upravit, a čekala ji naproti na lavičce.

„Ach, mami, na ni je toho i tak dost!“ řekla nespokojeně Miločka a divila se, že matka nechápe Olžino rozpoložení a chce po ní, aby se s nimi bavila a loučila, jako by se nic nestalo. Ale Pelageja Semjonovna zase nechápala, jak je možné, že Oleňka, která odjíždí na tři měsíce, se nechce ani jaksepatří rozloučit.

„Ale jak to?“ podivila se upřímně. „Nemůže se ani rozloučit?“

„Ne, nezlobte se na ni, srdíčko,“ řekl Barsukov co nejlaskavěji, „sama vidíte, v jakém je stavu. Nechte ji, ať se trochu uklidní.“ „Bůh s ní!“ řekla uraženě s povzdechem Pelageja Semjonovna. „Ale jak se teď chovají k matkám...“

„Ale mami, mami!“ vykřikla Miločka a pokrčila rameny.

„Jaképak copak, vždyť jsem matka!“ řekla Pelageja Semjonovna, která se urazila i na ni, která nedokázala zapomenout, ani pochopit zlostný, nenávistný pohled, který na ni Olga vrhla, když běžela na nádraží. Jenže v tu se ozvalo třetí zvonění, Barsukov se rychle rozloučil s dámami a vyskočil na plošinu rozjíždějícího se vagónu.

„Nebojte se, nedělejte si starosti, budu ji hlídat jako vlastní sestru,“ uklidňoval je z toho místa a naposledy, už z jedoucího vlaku jim tiskl a líbal ruce.

Pelageja se rozplakala, všechno dceři v tu chvíli odpustila a začala z dálky žehnat křížem vagón, který jí byl v tu chvíli drahý.

Miločka také plakala, silně ji objímala konejšila ji jako dítě laskavými, něžnými slovy.

„Pište, holoubku, co nejdřív!“ křičela s pláčem Pelageja Semjonovna.

„Zítra... telegram...“

Barsukov, který stál na plošině vagónu, na ně zdálky mával kloboukem a uklidňoval je slovy, kterým kvůli úderům kol a hovoru lidí nebylo rozumět. A také on cítil v očích nezvyklé slzy...

„Co je? Jedeme! Jedeme!“ vykřikla náhle Olga, otevřela oči a vyskočila z pohovky, na které ležela. Vrhla se ke dveřím, ale byla tak rozrušená, že je nedokázala otevřít, a v bezmocném zoufalství za ně šubala a mlátila do nich rukama.

„Slečinko, slečinko, uklidněte se, Kristus s vámi... klid, má drahá...“ prosila Nastasja a pokoušela se ji odervat ode dveří, se kterými zápasila.

„Pust' mě! Pust' mě!“ vykřikla Olga, která ji vůbec neposlouchala. „Pust' mě... Ó, Bože můj, Bože můj! Co jsem to udělala! Co jsem to udělala!“ A v šílené hrůze a zoufalství s nářkem opět padla na pohovku.

„Slečinko moje, drahá slečinko,“ se slzami v očích řekla Nastasja, která před ní klečela a líbala jí ruce, „nerozčilujte se tolik... modlete se, slečinko, modlete se, ulehčí se vám...“

„Modlit se! Modlit se!“ s hořkostí vykřikla Olga a odstrčila ji od sebe. „Jak se můžu modlit, když jsem si vyrvala duši z těla!... Ach, Nastasjo, Nastasjo, co jsem to udělala, co jsem to udělala!“

A s nářkem padla Nastasje na rameno a opakovala, tupě se dívajíc před sebe:

„Co jsem to udělala! Co jsem to udělala!“

A vlak se hnál dál a dál...

Obsah

Část první.....	3
Část druhá.....	131
Část třetí.....	274
Část čtvrtá.....	371